

ԶԱՐԵԱՆԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Զարեանի

ԱՆՏԻՊ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՌՈՒԲԵՆ ՏԵՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
(Յունուար 1931) . --

«Բայց թէ Հայութիւնը մտաւորապէս եւ հոգեպէս մեծնելու վրայ է եւ ներթափառ է թէ աշխարհը արտասահմանում ճերմակ ջարդի դառն հոգն է:

Ըստ իմ համեմատ հասկացողութեան, մեր ժողովուրդի փրկութիւնը նրա հոգեկան դարգացման մէջ է, նրա մտաւոր վերելքի մեծութեան մէջ, ինչ որ առաջ կարելի է բերել շատ երկար, շատ դժուարին աշխատանքով: Հայ ժողովուրդը պարտուեց Ֆրիդլանդի, ապա հոգեպէս եւ հիմա էլ ոչնչանալու վրայ է մտաւորապէս: Այն բոլոր ազգերը միայն պիտի կարողանան ապրել, դառն սարսափելի դէպքերի միջոցին, որոնք ինքնուրոյն եւ ուժեղ մշակույթ ունեն, որոնք մարդկութեան համար անհրաժեշտ տարր են կազմում, որոնք կարող են իշխել ուրիշները վրայ իրենց մտքի եւ հոգու զօրութեամբ: Միւսները ճակատագրականօրէն պիտի ոտնակոխ լինեն եւ պիտի անհետանան: Ու մշակույթ առած բանը ոչ հանդէսներով է ստեղծուում եւ ոչ էլ փողոցները վազող ֆրանսական ափսոսման իրերով: Հայ ազգը պէտք ունի թէ զէնքով կռուող հերոսների եւ թէ մանաւանդ մտաւոր աշխուսական դասի: Այն որ ես անուանում եմ Արարատ եւ մարդը: Նոր այդ Հայը որ կամ պիտի վերադառնի իր նախնային հայրենիքին, Միջրասիական առաքինութիւնները կամ պիտի անհետանայ:

Այդ իմ խորապէս զգացած եւ մտածուած համոզումներս են: Ու մի վախի՛ր, ոչ մի յաջողութիւն, ոչ մի դրամ ինձ չի կարող հրապարակել: Եթէ գէթ մասամբ ծանօթ լինէի(ր) իմ կեանքին հետ եւ իմ մանաւոր թէ ինչ զրկանքների ենթարկւում եմ իմ միտքս եւ արուեստս անկախ պահելու համար մի վա(յ)րկեան իսկ այդ մասին կասկած չէի ունենար:

ԱՐՇԱԿ ԶՈՂԱՆԵԱՆԻ
(Մարտ 1931) . --

«Ձեռքով դրան, ես եւս ձեզ նման կարծում եմ որ եղածը ներթափառ ամէն բանով պէտք է պաշտպանել: Որոշմանի վրայ կանգնելիք եւ ուժ տալ՝ չլինարութեան»: Բայց նաեւ պէտք է փրկել հայ անհատի ազատ ոգին, թէ չէ վաղը, մանաւանդ մեծամասնական սխտեմի յաջողութեան պարգային, մենք իրենք ինքնուրոյն տարր, իբրեւ ազգ կը կորչենք, ինչպէս կորչում ենք Ամերիկայում: Վաղը Ռուսաստանը պիտի դառնայ աւելի կլանող քան Ամերիկան եւ ոչ մի վերացական սահման մեզ չպիտի կարողանայ պաշտպանել, եթէ ազատ ոգին, խոր ազգային գիտակցութիւնը մեռնի մեր մէջ»:

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻՆ
(Փետրուար 1937) . --

«Ինչ ուզում ես ասի՛ր՝ գիտեմ մոլեռանդ նա՛ր բայց քաղաքական կուսակցութիւնները, որոնցից մինչեւ հիմա քաղաքական օգուտ էլ չկայ, ամէն ինչ սպանում են եւ, ասեմ, ազատ խօսքից աւելի են վախում քան կրակից: Այդ ինչպէս երեւում է ընդհանուր երեւոյթ է այն տեղ եւ իսկական, անհասկանալի խորհողների գալիք դերն է մաքառել ամբողջ ուժով հասարակական մտքի համայն այն բխողման եւ ստրկացումի դէմ:

Այսպիսի վախ է ազդում ինձ նաեւ վաղը, որովհետեւ այդքան շնչատ հոգեկան շարժումով, այդ մարդիկ ինչպէ՞ս պիտի կարողանան մեծ շարժումներ մղել եւ նոր ազգ կառուցանել»:

ՀՐԱԶ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ
(Փետրուար 1958) . --

«Հայ ստեղծագործ մտաւորականի համար տեւելու առաջին պայմանն է պահել հոգեկան կապը Հայաստանի հետ: Ի-

րեն չզգալ դադարական այլ տարազիր: Լրացնել այնտեղի հայութեան գործը, անել այն ինչ որ քաղաքական պատճառներով նրանք չէին անելու: Պատրաստուել վաղուայ հանդիպումին: Պատրաստուել տուն վերադառնալու լեցուն ձեռքերով, մաքուր դէմքով, պայծառ աչքերով: Faire en se faisant»:

ԱՍՈՅԹՆԵՐ

«Ամէն մի խորհող հայ՝ մերկահար այս դարու ալիքների կատարին՝ նմանում է յուսահատ ուղիղկայանին, որ անյայտ տարածութիւնների պատգամներ է զըրկում, բայց ոչ մի պատասխան չի ստանում» (Անգարա եւ իր մամբան):

«Չլինելու ուժ է: Ոչ թէ մոռանալ, այլ չլինել: Չուզել ահաւոր վերքը եւ իր կրակը թնայնել զետեղել լինելութեան կենտրոնում, անմիջական գործունէութեան կենտրոնում, անմիջապէս գործունէութեան հիմնական մոտիւր դարձնել, աշխարհ եւ լալկան կնոյ վերածուել: Վշտի եւ ողբի բառերը ամէնից շուտ հինցող բառերն են, ամէնից շուտ ծանծարցող: Մանաւոր ուրիշների համար:

Անարդարութիւնը, ոճիւրը, առաջի վայրկեանին սահմանեցուցիչ է, ապա զարթոյթի է վերածուում եւ պահանջում է իր անմիջական վրէժը: Բայց վա՛յ թէ անցնի նրա արտակարգ բնոյթի վայրկեանը եւ մեքենական կրկնութեան կերպ առնի: Զգայնութիւնները բթանում են, խիզճերը վարժում են ճիշդի եւ ազգական եւ զոհ դառնում է արհամարհելի» (Բանկոօպը եւ մամբանի ոսկորները):

«Ապրել նշանակում է ֆակտագրակա. ֆակտ ստիպուած լինել բանեցնել մեր ազատութիւնը: Որոշել եւ իրագործել այն ինչ որ ուզում ենք լինել: Ու այդ՝ կեանքի տեւողութեան ամբողջ ընթացքին, ամէն օր, ամէն վայրկեան, ամէն տեղ: Եւ եթէ նոյնիսկ պատահի, որ լճման եւ յոգնութեան ժամանակ, թողնենք որ լինի այն ինչ որ պիտի լինի, - ասել է պարզապէս, մենք որոշել էինք չորոշել» (Ներկիրներ եւ աստուածներ):

«Անհատի կեանքը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ինքը իրեն ծնելու մի պրոցէս: Դրանով մենք պէտք է բոլորովին ծնուած լինենք, երբ մեռնում ենք: Դժբախտաբար, նրա մէջ է, որ մարդկանց մեծ մասը մեռնում է առանց ծնուած լինելու» (Նաւառոււար):

Զարեանի

ԱՆՅՈՐԴԻՆ
ՎԵՐՋԻՆ ԶԱՄԱՆ

1961-ին, Կոստան Զարեան Հայաստան այցելելու հրաւիրուեցաւ: Արտասահման վերադարձին, խանդավառուած՝ իր տեսած յառաջընթացով, զանազան յայտարարութիւններ կատարեց մամուլին: Ասեմ առիթ տուին բազմաթիւ յարձակումներ իր դէմ: Այդ առթիւ, բժիշկ եւ գրադար Համբարձում Քէլիկեան իրեն հասցեագրեց հետեւեալ անտիպ ցամաք, որ ցարդ պահպանուած է Զարեանի անձնական արխիւին մէջ . --

«Dec. 29 - 61

Սիրելի Վարպետ . --
Նամակը առի: Կարգացի ափեղ-ցիւեղ լրագրական հայուհիները: Պղտիկ մարդոյմէ միայն կարելի է այդքան սպասել: Միւս կողմէն շատ բարեկամներ շահեցար: Ամէնքն ալ հիացան քու քաջութեանդ ու ճշմարտախօսութեանդ վրայ: Հիմա գիտեն թէ ով ես, ինչ տեսակ մարդ ես: Քաջ ես: Մենք կը սիրենք իրենց միտքը առանց կապանքի դուրս թափող մարդը: Եֆէրիմ:

Մենք շատ լաւ ենք: Հիմա բժշկական գիրք մը կը գրեն: Թերեւս դարձան մօտերը ատ կողմերը դամ: Անշուշտ կը

փն(տ)ռեմ ու կը տեսնեմ ձեզ: Տիկինի(ն) համբոյրներս կարօտով:

Համբարձում»

Իրանահայ բանաստեղծ Դեւի (Մարգար Ղարաբեգեան, 1901 - 1976) ուղարկած նամակին պատասխանելով, Զարեան ի միջի ալոյց կը գրէր հետեւեալը, Փետրուար 19, 1962 թուակիրով (ԳԱԹ, Դեւի ֆոնտ, թիւ 239) . --

«Շատ շնորհակալ եմ ձեր յայտնած զգացմունքների համար, որոնք ցոյց են տալիս ձեր աշխուրթինը եւ ազգային դիտակցութիւն: Այդ օրի հասած ենք, որ նոյնիսկ իր սեփական հայրենիքը սիրող եւ հասկացողը ենթարկուում է լուսանքների, նոյն մարդկանց կողմից, որ մի քանի ամիս առաջ ինձ բարձրացնում էին երկինք: Ասեմ ձեզ, որ նա ոչ նրանց դժգոհանքներն եմ երբէք լուրջօրէն առել եւ ոչ իրենց հայհոյանքները տպաւորում են ինձ: Հայաստանը իմ սեփական աչքերով տեսայ, քննեցի, գննեցի եւ այն է ինչպէս ներկայացրել եմ: Եւ իբրեւ զրադէտի իմ նպատակս պիտի լինի ամէն կերպով աջակցել նրա վերաշինութեան եւ պաշտպանել մեր ժողովրդի շահերը: Եւ ես սրտի խորքից հրաւիրում եմ բոլոր եղբայրակիցներս միանալ այդ սրբազան գործին եւ ստեղծել մի հայութիւն մի երկրի մէջ»:

Նոյն տարին, Զարեան կը ներդառնէր Երեւան: Յաջորդ տարի լոյս կը տեսնէր «Նաւը լեռան վրայ» իր երեւանեան հրատարակութիւնը, որ փակական դալթանդութեան ալիք մը պիտի յառաջանէր Սիւրբի մէջ, հոն կատարուած փոփոխութիւններուն ու միլատումներով առիթով:

Այդ օրերուն, Արմէն Զարեանի կողմէ յետմահու հրապարակուած «Նաւատուար»-ին մէջ («Հայութիւն», 1992, Փետ. 14, էջ 8), Զարեան կ'ազդարարէ . --

«Ես ուզում եմ իմացուի, որ "Նաւ" ի երկրորդ հրատարակութիւնը լոյս է տեսել ճշման, խաղաղութեան եւ սպանութիւնների տակ: Երկրորդ հրատարակութեան վերջին մասը բոլորովին աւելորդ է, ինչպէս նաեւ շատ փոփոխութիւններ վէպի ներսում: Այդ մարդիկ, որոնք ներկայացան իբրեւ իշխանութեան ներկայացուցիչներ, շահագրգռուած էին մանաւանդ նիւթապէս: Պր. անընդ(1) ստացաւ աւելի քան 2000 ոտբիլ արտադրելու եւ, առանց ինձ հարցնելու, սխալ փոփոխութիւններ մտցնելու համար: Այդ շրջանին ես ապրում էի հոգեկան ճնշուած վիճակ կնոյս հիւանդութեան պատճառով (2) եւ ոչ վէպին էր ինձ հետաքրքրում, ոչ ինչ որ անցնում էր իմ շուրջս:

Ես անշուշտ, պիտի նկարագրեմ մանրամասնօրէն անց ու դարձերը, բայց սրանով ուզում եմ իմանան, որ իմ դրած վէպը այն է, ինչ որ տպուած է արտասահմանում (շատ անշուշտ փոփոխութիւններով) եւ իմ մահից յետոյ, երբ արտատուպին, թող միանգամայն անտեսեն երկրորդ հրատարակութիւնը»:

Նոյն հրապարակումը եղբայրակող 1964 Սեպտեմբեր 5 թուակիրը դրաւումով, Զարեան կը պնդէր . --

«Ուզում եմ իմացուի, որ ներկայ Հայաստանը կոչուած գործներ թշնամանքը իմ հանդէպ ամէն բանից ցածր է. թո՛ւր, ստո՛ր... Մեծ մասամբ անկարող մարդիկ, որոնք բացի մեռածներից մի մեծ բանաստեղծ չեն տուած, առաջին օրից ամէն բան արին, որ իմ ազգի առաջ քուշնած դերս նսեմացնեն, արժանիքներս փոքրացնեն եւ համբաւս փոքրացնեն: Ահա 4 տարի է, որ գրողները միութիւնը ինձ անդամ չի հաստատել (3): 4 տարի է, որ ամէն բան անում են, որ երկրից մեկնեմ, որ հայ դրականութիւնը մընայ իր ճահճացած վիճակում, խեղճ խաղ, առանց մեծութեան: Ոչ մի ժամանակ կեանքումս, ոչ մի երկրումս այսպիսի մեծակութիւն չեմ ապրել եւ այդպիսի հոգեկան վիճակի չեմ ենթարկուել:

Թողնէին մեկնել, խաղաղութիւնների չենթարկուէի, վերականգնէի իմ մեծութիւնը եւ կարողանայի ասել իմ վերջին խօսքը:

Թող անիծեալ լինեն ինձ տանջողները, եւ եթէ ուրիշ միջոց չկայ, թող մահը գայ եւ ազատի ինձ»:

Կոստան Զարեանի կեանքի վերջին տասնամեակի դէպքերը դեռ կը սպասեն իրենց ամբողջական բացայայտումին:

(1) Հաւանաբար Հրաչեայ Գրիգորեանը, որ գիրքին խմբագիրն էր:

(2) Երկրորդ կիներ՝ Ֆրանսիա Պրուս, 1964-ին Ամերիկա մահացաւ:

(3) Զարեան Հայաստանի Գրողներու

Միութեան անդամ ընդունուեցաւ 1965-ին: Հոս ժամանակագրական սխալ մը կայ, բայց երեւոյթին, քանի որ Զարեան 1962-ին հաստատուած էր Հայաստան:

ՀԻՆԻՍՏՈՐԵԿԱՆՈՒԹԵԱՆՆԵՐԸ

Զարեանի մահէն ետք, թէեւ իր մասին հիմնաւոր նորութիւններ չէին արձանագրուել խորհրդային Հայաստանի մէջ, «բաներ մը» կը խօսուէին արտօնեալ սահմաններուն մէջ կամ մանր-մունր յիշատակումներ կ'ըլլային: Այսպէս, օրինակ (Երեւան, 1980) հրատարակուեցաւ հետեւեալ նամակը, որ քաղուած էր Զօպանեանի արխիւին մէջ պահուած սեւագրութեանէն . --

«1950, Յունիս 19, Փարիզ

Սիրելի Զարեան,
Մասնաւոր հաճոյքով կարգացի բանաստեղծութեանց հաւաքածուին նուիրուած Զեր նամակը: Գիտեմ որ Դուք խըստապահանջ, բնականօրէն դրական քննադատ մըն էք, ինչպէս որ պէտք է ըլլալ, ինչպէս եւ եմ ես ինքս ալ: Զեր դնահատումի ջերմ տողերը իմ քերթուածներու մասին, ասով աւելի եւս արժէքաւոր կը դառնան ինձի համար:

Գրական քննադատը որ կայ իմ մէջս, կը խորհի ինքն ալ Զերի պէս երբ իմ աշխարհ արտադրութեանը դէպքին մէջ լայնաստեղծութիւններն են, որ իմ կեանքին էական գործը կը կազմեն:

Յաւալի է որ այս տարի չպիտի կարենաք Փարիզ երեւում մ'ընել: Ուրեմն ցըտեսութիւն ըսենք զալիք տարուան համար: Եկէք, եթէ կարելի է, աշնան, վաղը կ'արեւան թերեւ 2 - 3 ամսու համար հեռանամ Փարիզէն. եւ եթէ դաք հոս, ի՛նչպէս պիտի ուզեմ Զեզ տեսնել, շատոնց է որ իրար չենք տեսած, եւ կարօտցած եմ Զեզ. մտիկ մի ընէք անոնց որ կ'ըսեն թէ Փարիզը առաջուան Փարիզը չէ, ան մտաւորական նուրբ եւ ջերմ, մեծ նորութիւնների [sic!] անդուակաւ քաղաքն է միշտ:

Ա. Զօպանեան»

Տարի մը ետք, 1981-ին, հանդուցեալ ճարտարապետ Արմէն Զարեան Երեւանի դրականութեան եւ արուեստի թանգարանին (ԳԱԹ) նուիրեց իր հօր վերաբերող նամակների մէկ խօսք՝ 425 միւսուրէ բաղկացած: Հոն, ի միջի ալոյց, յիշեալ նամակին վերջնական բնագործ յայտնուեցաւ (ԳԱԹ, Կ. Զարեանի ֆոնտ, թիւ 83), թէեւ ո՛չ՝ Զօպանեանի անդարկած նամակը: Ստորեւ կու տանք ցարդ անտիպ այդ վերջնական տարբերակը, առ ի բաղդատութիւն . --

«Փարիզ, 19 Յունիս 1950

Սիրելի Զարեան,
Մասնաւոր հաճոյքով կարգացի բանաստեղծութեանց հաւաքածուին նուիրուած ձեր նամակը: Գիտեմ որ դուք ըծախիդի խտտապահանջ դրական քննադատ մըն էք, ինչպէս որ պէտք է ըլլալ, ինչպէս եւ եմ ինքս ալ: Գնահատման ձեր ջերմ տողերը իմ քերթուածներու մասին ասով աւելի եւս արժէքաւոր կը դառնան ինձի համար: Գրական քննադատը որ կայ իմ մէջս կը խորհի ինքն ալ ձեզի պէս թէ իմ աշխարհ արտադրութեանց դէպքին մէջ բանաստեղծութիւններս են որ կեանքին էական գործը կը կազմեն:

Յաւալի է որ այս տարի չպիտի կարենաք Փարիզ երեւում մ'ընել: Ուրեմն «ցըտեսութիւն» ըսենք զալիք տարուան համար: Եկէք, եթէ կարելի է, աշնան, վաղը կ'արեւան 2 - 3 ամսու համար թերեւս հեռանամ Փարիզէն, ու եթէ դաք հոս, անպատճառ պիտի ուզեմ ձեզ տեսնել. շատոնց է որ իրար չենք տեսներ եւ կարօտցած եմ ձեզ: Մտիկ մի՛ ընէք անոնց որ կ'ըսեն թէ Փարիզը առաջուան Փարիզը չէ. ան մտաւորական նուրբ եւ ջերմ մթնոլորտով անդուակաւ քաղաքն է միշտ:

Սիրով ձերդ

Ա. Զօպանեան»

Հոս պէտք է աւելցնել, որ Զարեան եւ Զօպանեան աւելի քան երեսուն տարուան թղթակցութիւն մը պահած են, ինչպէս եւ անձնական բարեկամութիւն: Ժամանակագրական կարգով, այս նամակը ցարդ յայտնի վերջինն է որ փոխանակած են երկու գրողները, որոնք 1930-ական թուականներու սկիզբէն ի վեր այլեւս չհանդիպեցան:

Պատրաստեց՝

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԻՍԵԱՆ

alex berlian:

être artiste aujourd'hui

Une exposition d'Alex Berlian s'est tenue du 19 Octobre au 5 Novembre 1994 à la Galerie Les Cent, à Paris. Elle a permis de mesurer l'évolution de l'artiste depuis la dernière présentation de ses toiles, il y a plus de trois ans, en mai 1991, dans les mêmes lieux. En cet entretien-bilan, est reprise la discussion entamée lors de la précédente exposition.

LILIANE DARONIAN : *Que s'est-il passé depuis ta première exposition à la Galerie Les Cent ?*

ALEX BERLIAN : Mon évolution n'est pas linéaire. Elle est plutôt ramifiée. Je continue d'aller vers une cible qui me paraît inépuisable, vers l'inconnu, dont chaque œuvre représente une étape. En ce qui concerne le style et la technique, j'ai continué de la même manière que dans mes toiles précédentes, il y a trois ans, c'est-à-dire, dans la veine scientifique-informatique, si je puis m'exprimer ainsi. Mais il y a un changement de vision et de conception concernant la construction de l'œuvre.

Q. — *Peux-tu définir ce changement ? En quoi consiste-t-il ?*

R. — Au plan de la conception des masses, rien n'est changé ainsi qu'en ce qui concerne les volumes, les formes, les lignes et la lumière. Les rapports entre ces éléments sont restés constants, à l'exception des volumes dont j'ai supprimé la subdivision en de petits volumes angulaires qui formaient la trame-filet de la surface entière de l'œuvre. Cela a engendré une autre vision de l'espace : le champ pictural s'est élargi, si j'ose dire, à l'infini. Comme dans mes œuvres photographiques réalisées entre 1984 et 1989, il est devenu possible de concevoir, par l'association de quelques formes et de quelques lignes, une œuvre chaque fois différente. Lors de ma dernière exposition, la confrontation de la série «Les saisons» réalisée entre 1990 et 1992 avec les œuvres réalisées depuis donne une idée de mon parcours.

Q. — *Comment t'est venue l'idée des «Saisons» ?*

R. — Lorsque j'ai entamé, en 1988, ma démarche actuelle, j'ai commencé peu après une série qui s'appelle «Variations sur un thème» : une même composition de base pouvait donner naissance à différentes œuvres avec un processus d'interchangeabilité des plages de couleurs et de formes. Dans les «Saisons», j'ai employé la même procédure, c'est-à-dire une même base, un squelette unique était le point de départ de chacune des cinq toiles, chacune différente. La première qui reproduit totalement le squelette de base s'appelle «Le Maître des Saisons». Je lui ai donné ce titre car cette version représenté symboliquement l'année, c'est-à-dire une composition entière qui suffit à elle-même et qui domine, englobe les saisons. Ensuite, les quatre versions qui suivent, présentent chacune une version de la composition principale comme si elles incarnaient une partie de l'année. Donc, les quatre versions représentent les quatre saisons, chacune avec un coloris dérivé de certaines tonalités dominantes dans chaque saison.

Q. — *De quelle façon les 128 dessins qui accompagnent la série se sont liés à elle ?*

R. — J'ai donné pour titre à l'ensemble de ces dessins «Jours-extraits». Il y a 8 planches et chaque planche est composée de 16 dessins qui forment un ensemble rythmique autosuffisant. Mais chaque dessin est différent de l'autre et il représente un extrait du squelette principal, comme des phrases entières portant une signification particulière, tirées d'un même poème, d'un même livre.

Q. — *Qu'est-ce qui a changé depuis la réalisation des «Saisons» ?*

R. — Le premier pas était d'arriver à une technique de dessin qui corresponde à la technique que j'emploie sur les toiles. Peu après, la même démarche s'est produite dans les lavis aux encres de couleur qui ressemblent à des aquarelles par leurs coloris et la transparence des couches. Les pastels sont venus un an après. Je crois que dans tous ces domaines, il y a une unité de conception et de technique qui forme une entité dans les limites de laquelle je peux nager librement.

Q. — *Les «Saisons» sont des compositions abstraites mais dans tes dernières œuvres on voit souvent poindre des corps, des créatures...*

R. — Justement, c'est l'association des formes et des proportions qui crée ces figures. Mais avec les mêmes formes, je peux réaliser une fois encore des compositions abstraites. Cela veut dire que mon souci principal n'est pas de créer une figure. En même temps, c'est un jeu de perception visuelle et mentale qui peut changer d'une composition à l'autre en utilisant les mêmes éléments formels. Et dans certaines œuvres, il est vrai, qu'explicitement, je crée une image simplement pour vivre la liberté de la création.

Q. — *Dans l'histoire de la peinture contemporaine, on a pu assister à l'effort du passage du figuratif à l'abstrait, dans tes dernières œuvres particulièrement, on assiste à un effort inverse, un travail de l'abstraction vers des formes figuratives. Quelle signification cela a-t-il pour toi ?*

R. — Je dois d'abord préciser que dès la création de la première œuvre abstraite les deux tendances, la figuration et l'abstraction, devaient désormais coexister. Mais en ce qui concerne les formes, elles ne sont pas, à priori abstraites, car on les voit et on les touche. Comme je le disais auparavant, l'association des formes et de la proportion peut former ou défaire une figure, mais encore le résultat, même abstrait, sera toujours une image mais qui ne reproduit rien et qui ne représente qu'elle-même, avec un message artistique propre. A cet effet, l'abstraction peut s'engendrer, pour beaucoup de gens, quand le résultat ne crée pas l'impression d'une image identifiable. Mais, figurative ou abstraite, ce qui compte, c'est la force plastique d'une œuvre et la nouveauté de son apport, de son discours pictural et artistique. Mais avec l'abstraction, l'homme a conquis une autre dimension dans la conception de l'infini, libérant la pensée artistique des limitations de la réalité vue, de la figure, de l'aspect extérieur des choses.

Q. — *Tu disais plus haut à propos de ta série, «Les saisons», qu'à partir de ce que tu as appelé le «squelette principal»,*

tu as créé un ensemble de dessins : 128 compositions. Mais au fond, tu aurais pu en produire à l'infini. Il y a chez toi, au plan de ton œuvre, une relation à l'infini. Peut-tu t'en expliquer ?

R. — Je n'y ai jamais beaucoup pensé, ni trop cherché à savoir. Mais maintenant que la question se pose, il y a des souvenirs qui remontent dans ma mémoire. Si je dois chercher loin, et comme l'être humain est un tout, ce sentiment de l'infini est peut-être lié à ma jeunesse. A Alep où je suis né, jusqu'à mes 20 ans environ, nous dormions l'été, comme de nombreux habitants, sur le toit des maisons comportant en général un rez-de-chaussée ou un étage en plus. Tels étaient du moins les habitations des quartiers populaires. Au lit, je regardais les étoiles dans le ciel noir qui couvrait tout. L'un des souvenirs les plus marquants de mon adolescence est le chant d'un jeune homme, passant dans la rue, tard dans le silence de la nuit. Ce chant m'a réveillé, cette voix, seule dans le noir, dans l'immensité du ciel, ne me quitte jamais. Une seule, magnifique voix devant l'infini. Ainsi peut-être la nature, le chant et la musique s'identifient entre eux dans mon esprit. Car ma passion pour la musique classique a commencé à 16 ans, à partir d'un film dans lequel, à un certain moment, une musique symphonique accompagnait le paysage me laissant une impression d'éternité. C'est pour cela, probablement, que mes deux musiciens préférés sont Bach et Bruckner par la sensation d'immensité que leur musique suscite. Je prendrai le risque de dire que pour moi aucun compositeur n'a exprimé avec tant d'intensité, de profondeur et d'envergure les choses de la vie et de l'univers comme Bruckner dans le troisième mouvement de sa dernière symphonie inachevée, fort heureusement !

Q. — *Pourquoi fort heureusement ?*

R. — A 72 ans, Bruckner savait qu'il allait bientôt mourir. On rapporte qu'un jour, il était à genoux, priant Dieu de lui accorder le temps de terminer cette symphonie. En vain. Et ce troisième mouvement s'achève comme une bougie qui s'éteint lentement telle la vie après tous les combats, toutes les joies, toutes les exaltations, toutes les illusions et les désillusions, en exprimant toutes les passions de Bruckner, toute sa détermination et la conscience en la force de sa foi et de sa musique.

Q. — *On évoque souvent la musicalité de tes œuvres ...*

R. — Depuis dix ans, de nombreuses personnes, connaisseurs ou pas, décèlent de la musicalité dans mes œuvres. Je pense que ce sont le rythme, les lignes et peut être les couleurs, la lumière et le climat qui créent cette impression. En effet, on parle toujours de la relation réciproque entre l'art, la musique et la littérature. Mais chacun reste ce qu'il est, c'est-à-dire le peintre reste un peintre, le musicien un musicien, l'écrivain un écrivain. Un écrivain qui décrit une scène n'est pas forcément un peintre, un artiste aussi dont l'œuvre résonne musicalement, n'est pas forcément un musicien. Je suis passionné de musique classique, mais je ne joue aucun instrument. Il y a des peintres qui jouent d'un instrument sans que leur travail comporte de la musicalité.

Q. — *Revenons à l'infini dans ton œuvre...*

R. — Je crois que dans les œuvres abstraites peintes entre 1970 et 1974, il peut y avoir, involontairement, cette tendance à essayer de capter une infinité d'expressions picturales. La concrétisation consciente de cette idée prit forme d'abord en 1982-1983, lorsque je commençai à m'intéresser aux ombres car les ombres peuvent se transformer à l'infini comme les nuages. Puis, dans les photos que je réalisais en tant qu'études picturales, cette possibilité de variation se manifesta par le jeu continu de formes et de lignes. Dans la même période j'utilisai la photocopieuse en tant que moyen de fixer l'œuvre. La photocopieuse, comme tout

autre moyen de reproduction, donne, par définition, la possibilité de variations à l'infini. Ainsi, par les mêmes formes découpées et des ficelles de papier, je réalisais quelques dizaines de variations utilisant la vitre de la machine à photocopier comme fond-écran. Il y trois ans, je réalisais également plus de deux cents dessins à l'encre et des collages, dans lesquels la grille, en tant que trame de ma peinture, est sujet aux variations séquentielles interminables, ou presque.

Q. — *Qu'est-ce que tu as fait d'autre dans cette direction ?*

R. — J'ai réalisé une série de dessins à l'encre, dans lesquels des lignes épaisses de différentes longueurs, représentent et répètent une partie des lignes du dessin initial sur la même feuille. C'est comme un dessin dans le dessin. Ces lignes épaisses peuvent varier en longueur et en rapport entre elles, ce qui peut entraîner et dégager, chaque fois, une nouvelle composition et de nouveaux rythmes, tout en restant dans la limite du même dessin, et ainsi de suite. Lorsque je dessinais ces lignes épaisses, je sentais chaque ligne comme l'équivalent d'un son de violon plus ou moins long, de sonorité, d'ampleur et d'intensité variées. D'ailleurs, dans cette dernière exposition, j'en avais présenté deux exemplaires, l'un indépendant, l'autre faisant partie d'un dessin lui-même formé de cinq compositions.

Q. — *Comment réagis-tu à ceux qui décrètent la fin de la peinture et disent qu'elle appartient au passé comme mode d'expression artistique ?*

R. — Je pense que la raison de telles déclarations est psychologique. Au fond, elle met en cause non seulement la peinture, mais la vie elle-même, ce qui veut dire que nous sommes en face d'un problème existentiel, un problème d'impuissance devant l'inconnu. Il est très facile et très commode de dire que la peinture est terminée, de tourner le dos et de se livrer à ce jeu mental, aux astuces faciles, à toute cette mauvaise littérature à laquelle nous assistons au sujet de l'art actuel, surtout conceptuel. Dans le domaine de la peinture, comme dans tout autre domaine artistique, le difficile est la création, la divulgation de l'inconnu, pour atteindre un terrain encore non exploré. Je crois que parmi ceux qui proclament la fin de la peinture, il y a des personnes qui, peut-être, veulent avoir leur mot dans le déroulement des choses et passer pour des prophètes et des décideurs historiques. Comment avoir la prétention de décréter la fin d'un domaine créatif, comme si la divulgation de l'inconnu avait fait tout ce qu'elle pouvait faire ? De même que l'inconnu est illimité, sa divulgation l'est aussi.

Q. — *Ce n'est pas la première fois qu'on met en cause la peinture...*

R. — Du temps de Mondrian, on parlait déjà de la fin de la peinture. Mais nous avons vu toute la richesse picturale qui s'est développée depuis, surtout avec l'expressionnisme abstrait et l'abstraction de l'après-guerre. Donc, laissons les peintres essayer d'explorer de nouveaux terrains avec patience, car la nouveauté ne vient pas sur commande ! C'est le temps qui fera son travail.

Q. — *Pour continuer la discussion sur ce problème d'actualité, quelle est ton approche de la situation artistique d'aujourd'hui ?*

R. — C'est une approche critique. Après une décennie caractérisée par une explosion culturelle, l'art, l'expression naturelle de la pensée et de l'esprit, selon moi, vit plus que jamais une crise d'identité. Ces derniers temps, nous nous demandons souvent ce qu'est vraiment l'art ! Une contradiction sans précédent, due à la confusion régnante, aux critères arbitraires, aux conventions et aux intérêts conjoncturels, donc éphémères, déstabilisent, fragilisent et dénaturent le rapport art-public. Un véritable cercle vicieux

ԺԻՏՈՒՄԻ ՈՒ ՅՈՌԵՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՉԱՒՈՂԱԾ ՓՈՐՉԸ

(Շար. Ա. Էջեմ)

Փրանսերէն բանաստեղծութիւնը որ աստուրեան պատառ մը կը դծէ բառերով: Նկարչական բաժնի մնայուն անուններ են Ա. Պէրէյէիլեան եւ յատկապէս առաջին շրջանի թիւերուն մէջ, Բ. Պոտտեան. առաջինը Ա. Կորբէի արուեստին մեկնարան է, երկրորդը ներկայ է իր նկարներով:

Թատրոնի մասին հայազիր երկու անուններ են նախ Յակոբ Փափազեան որ նաեւ ստորագրած է իր հեղինակած մէկ արարնոց դործեր, ապա Արբի Յովհաննիսեան: Նոյն մարդին կը պատկանին Է. Էքսերթանի կարգ մը էջերը որոնք փոքր մաս մը կը կազմեն առաւելաբար երաժշտական նիւթերու առնչուած իր գրութիւններուն մէջ: Երաժշտական յոգուած ստորագրած է նաեւ Խաչիկ Երմամբեան:

Աւելի սեղմ են շարժանկարի բնագաւառին սահմանները. սկիզբի թիւերուն մէջ անոր տիրութիւն կ'ընէ Առլէն Փափազեան, աւելի ետք, երբեմն նաեւ Գր. Պըլտեան:

Այս գլխաւորներէն զատ, կայ «նոր անուն»ներու բաժինը ուր ներկայացուած են Շուշանիկ Մանոյեան (Դեկ. 1977), Համալսարան Սադայեան (Ապրիլ 1980),

Սարգիս Հաջրանեան (Նոյ. 1983), Վադրիկ Բաղիլ (Հոկ. 1986): Առաջինին կը հանդիպինք միջոց մը յետագայ թիւերու մէջ, արեւելահայերէն բանաստեղծութիւններով, երկրորդը արձակներ կը գրէ (Փրանսերէն) մինչեւ իր կանխահաս մահը. Մ. Հաջրանեանինը ասուպային եւ բեռնոյթ մըն է, իսկ Վ. Բաղիլ հագուադէպօրէն կու տայ բանաստեղծութիւններ (արեւելահայերէն), մինչեւ վերջին տարիները:

Առաջին թիւերէն մինչեւ այսօր կը շարունակուի յատուկ թիւերու սովորութիւնը, նշելի առիթներով. կան նաեւ այս թիւերէն ոմանք որոնք յաւելեալ էջերով հրատարակուած են, ինչպէս՝ Իֆաւի Բ. Համադումարին թիւը (Հոկ. 1979, 8 էջ), Ա. Կորբէի թիւը (Սեպ. 1981, 8 էջ), Ծ. Շահնուրի թիւը (Սեպ. 1984, 8 էջ), Ռ. Սեւակի թիւը (Յուլիս 1985, 6 էջ), Ե. Ղեմշի 70-ամեակի թիւը (12 էջ) եւն.:

Գրական բաժիններուն մէջ պարբերաբար տեղ գտած են էջեր որոնք նախաձաշակ եղած են յետագայ հատորներու. այսպէս են Զ. Գազանճեանի «Ծարուսակելի» խորագրուած գրութիւնները եւ Մովսէս Պաքճեանի էջերը:

«Միտք եւ Արուեստ»ի առաջին յիսուն

թիւերը յատուկ թուագրում չունին. ասանկով եւս կը շարունակուի թերթին ընթացիկ թիւը. յիսուներորդէն սկսեալ արուած է յատուկ թուագրումը (1981 Մայիս):

«Յառաջ»ի ամսական այս յաւելուածին երկրորդ հարիւրեակը շարունակելով նախորդներուն անունները, նիւթերը, ձեւերը, կը բերէ նաեւ նորութիւններ:

Ինչ կը վերաբերի շարունակուող մարդերու, անոնց ամէնէն շեշտուածը կ'ըլլայ տեսակցութիւնները որոնք գրեթէ մնայուն լինոյթ ստացած են: 1986 Մայիսի թիւէն, Սիւրարփի Տէր-Ներսէսեանի հետ կատարուածով կը սկսի անոնց շարքը որ երբեմն ընդմիջուելով կը շարունակուի: Մեծ մասով գիրք ու գլխաւորութեան, բայց նաեւ արուեստի, գիտութեան մարդի մօտ 30 անուններ կը պարփակէ այդ ցանկը. անունները մեծ մասով սփիւռքեան են, գլխաւորաբար յատուկ առիթներով ընդգրկուած են նաեւ Հայաստանէն դէմքեր: Սփիւռքեաններէն են փրոֆ. Ժ. Փ. Մահէ, Գր. Պըլտեան, Ասատուր, Սօֆիա Նիկողոսեան, Կարպիս Սիւրիկեան, Սիլվիա Աճէմեան, Լուսովիկ Բաղիլ, Վահէ Օշական, Գառուռ եւն.: Իսկ Հայաստանէն՝ Բաղդատ Յովհաննիսեան, Հինրիկ Մալեան, Սօս Սարգսեան, Տիգրան Մանսուրեան, Ալ. Մկրտչեան (այս հնգեակը հայկական Ֆիլմերու փարիզեան Բ. Փառասոնին առթիւ 1987 Ապրիլ 1-14, 1987 Մայիսի յատուկ 6 էջոց թիւը), ապա Սէն Արեւատեան, Վարդան Գրիգորեան, Փրոնդէ Դովլաթեան, Յարութիւն Խաչատրեան եւն.: Այս տեսակցութիւնները մեծ մասով կը կրեն Ա. Թ. ստորագրութիւնը:

Կը շարունակուի յատուկ թիւերու սովորութիւնը. թիւեր յատկացուած կամ նուիրուած են Ն. Սարաֆեանի (1988 Սեպտեմբեր), Երկրաշարժին (1989 Դեկտեմբեր), Հայերէնի ներկայիս սեւեռած Վենետիկի գիտաժողովին (1990 Նոյեմբեր), Վ. Օշականի (1991 Ապրիլ), Փրոֆ. Ժան-Միշէլ եւ Նիքոլ Թիէպի (1987 Մարտ) եւն.: Այս վերջինը միակն է իր տեսակին մէջ, ամբողջովին Փրանսերէն պարունակութեամբ:

Կը շարունակուի նաեւ Ա. Մ. Ի «Դէմքեր ու դէպքեր» շարքը աւելի ցանցառօրէն. հոր գաղութին մօտիկ անցեալէն էջեր կրկին գունաւորում կը ստանան, այսօր շատերու քիչ ծանօթ կամ բոլորովին անծանօթ տիպարներու եւ անցքերու ներկայացումով: Մե'ղք որ լրագրային ընթացիկ պարտաւորութիւններու խնդրումին մէջ հետզհետէ աւելի քիչ տրամադրութիւն եւ ժամանակ կը մնայ նման դրամներու:

Երկրորդ հարիւրեակի էջերուն մէջ շարունակուած է նոյնպէս յետագային հատոր ձեւացնելիք էջերու հրատարակութիւնը: Այս բաժինին ամէնէն ուշագրաւը Ա. Ալիքեանի կողմէ Վ. Օշականի ձօնուած բանաստեղծական ծաւալուն դործն է, «Թուղթ Զափաբերական»ը (1991 Մայիս) որ միջոց մը ետք լոյս տեսած է «Յառաջ» մատենաշարէն:

Եւ վերջապէս, առաջին թիւերու կորիզ անուններէն Մարիկ. Նշանեան շարունակելով գրել, վերլուծել երէկուան անուններու դործեր, իր հետաքրքրութեանէն բաժին կը հանէ նաեւ ժամանակակից գրականութեան ուշագրաւ երեւոյթներէն է որ արտայայտուած է Հրազդան Զէյթլեանի «Ռե՛՛՛» Դէպի նոր գրականութիւն հատորին մասին (1994 Յունուար):

Երկրորդ հարիւրեակին ամէնէն դրական, ամէնէն ուրախալի կողմերէն առաջինն է աշխատակցող նորերու երեւումը. անոնք մեծ մասով որ յատուած անուններ չեն գիրք կամ արուեստի աշխարհին մէջ. նոր է իրենց կապը «Միտք եւ Արուեստ»ին որպէս մասնակից: Անոնք կը կոչուին Հիլտա Գալֆայեան - Փանոսեան, Վարան Ութ, Նորա Պարութ. ձեան, Շաքէ Մաթոսեան, Վարդան Մատթոսեան, Արքաճաճ Ալիքեան, Երուանդ Բարսեղեան, Արթիւր Անդրանիկեան: Բացի վերջինէն, սփիւռքեան այս անուններէն Ծ. Մաթոսեան միակն է որ Փրանսազիր է. իր բնագաւառը նկարչութիւնն է: Մնացեալներէն ամէնէն մը նայուն աշխատակցութիւնը կը պատկանի Վ. Մատթոսեանի որ կը մասնակցի Գր. Պըլտեանի եւ Մարիկ. Նշանեանի գրախօ.

սութեան, զբաղատութեան ու պրպտողի աշխատանքին, յաճախ լոյսին բերելով գրական դէմքերու քիչ ծանօթ էջերը: Անոր ներկայութիւնը վստահաբար տեղին է «Միտք եւ Արուեստ»ի գլխաւոր ձեռք բերումը նկատել, վերջին տարիներուն:

Նոյն ժամանակահատուածին մէջ թեւեւ ոչ հեղինակին համար, բայց այս թիւերուն համար նորութիւն են Գր. Պըլտեանի արձակները. աւելի ճիշդ կ'ըլլայ ըսել արձակ բանաստեղծութիւնները որոնց առաջինին հրատարակութեամբ («Ձիթենիին վիճակները» - 1989 Հոկտեմբեր) անկասկած, անվերապահ առաջին գնահատութեան առարկայ կ'ըլլայ անունը որ որպէս բանաստեղծ ամէնէն գունաւոր արժեւորումներուն թիրախ եղած է, թէ' պարզ սիրողներէ, թէ' նոյն ոլորտին պատկան նկատուածներէ, ուրոնց մէջ են նաեւ իրենց «բանաստեղծութիւնները» անոր տողերով պէսնածներ...:

Վերջին 5-6 տարիներու նորութիւն մըն է նաեւ Փարիզի մէջ զանազան առիթներով կատարուած դասախօսութիւններու որպէս գրական նիւթ հրատարակութիւնը: Անոնց հեղինակներէն Գր. Պըլտեան, Խ. Թէօօլեան արդէն անմիջական առնչուած անուններ են «Միտք եւ Արուեստ»ին, որոնց վրայ կ'աւելնան Հ. Գալֆայեան - Փանոսեան եւ Հայաստանէն Արտեմ Յարութիւնեան:

Իրեն տրուած լրջաւոր անունին մեծ մասով հաւատարիմ այս յաւելուածին Փանթէզիի մէկ սիւնակը պէտք է նկատել 1987 Սեպտեմբերի «Լոյս տեսան» խորագրուած սիւնակը ուր «Երանի թէ չըլլային» ենթալեռնադիրով ամփոփուած է հատորներու ցանկ մը, զանազան ծագերէ հասած: Հատորներ որոնց հրատարակութիւնը, ինչպէս կ'ըսուի հոն, «օգուտ ունեցած է իրայն տպարաններուն»:

Երկուհարիւրեակի այս յետագրած ակնարկը որ ունի հաւանօրէն մոռացումներ, վրէպներ, կը յանգի գլխաւոր բաղձանքի մը. ան կ'առնչուի այս առանձին մնացած ձեռնարկին (կա'ն նման յաւելուածներ ունեցող թերթեր. բայց «Միտք եւ Արուեստ»ը առանձին է միայն անտիպներու տեղ տալու սկզբունքով ու անոր ոչ ինչու իրերին կիրարկումով) աւելի բարձր կեանքի պայմաններ ունենալուն. այլ խօսքով՝ մասնակիցներու աւելի լայն շրջանակի մը: Այս մասին յատկապէս մտածել կու տան այն քանի մը անունները, ինչպէս՝ Անահիտ Կարմիրեան, Նորա Պարութեան, որոնց դրեթէ պատահական ներկայութիւնը բաւած է ըսելու թէ պէտք չէ այդքան հեռու մնան:

Երկուհարիւրեակի առիթով այս առաջին հաշուեկշիռը, որպէս «սիրտ» ձեռնարկուածին ընդհանուր գիծերով պատկերը տալէ զատ, վկայութիւն մը կ'ըլլայ: Վկայութիւն, նոյնինքն անոր ձեռնարկողներու տատամտումն ու մանաւանդ յոռետեսութիւնը անվաւեր դարձնող: Չի բաւեր ըսել թէ յաջողած է փորձը որ կըցած է աւելի քան մէկուկէս տասնամեակ որպէս կորիզ պահել ժամանակակից հայ գրականութեան ամէնէն տիրական անունները, անոնց վաստակին իւրաքայտուկ հաւաքածոյ մը դառնալով:

1976 Դեկտեմբերի առաջին թիւի «Երկու Ոսք»ին յոռետեսութիւնը անշուշտ հիմ ունի. ամէն օր ո'վ չի նկատեր թէ հայկական արժէքներու հանդէպ հետաքրքրութիւնը տկարանալու նշաններ ցոյց կու տայ: Սակայն, «Միտք եւ Արուեստ»ի 200 թիւերուն անուանացանկն ու հոն տեղ գտած գրութիւններուն առերեւոյթ 60-70 տոկոսը Ի. դարու վերջին քառորդին հայ գիրքի համայնապատկերին անհրաժարելի երակներէն են: Այդ անունները երբեմն աւելի հանգամանաւոր կերպով ալ փոխարինելով երէկուան մեծերէն ոմանք, սկզբնաբայի ժխտում մը կը հերքեն, յետագային համար ապահովութեան լուրջ բաժինը հայթայթելով Ասիական, եթէ նոյնիսկ պատրուակ չէ ինքնամոռաց լաւատեսութեան մը, կ'ըսէ թէ զրկուած չենք անհրաժեշտէն:

Ու 200 թիւերու բերած այս ապահովութեամբ իսկ առաջին թիւին յոռետեսութեան հերքումը, մեծագոյն յաջողութիւնն է «Յառաջ»ի «Միտք եւ Արուեստ»ին:

ԱՐՓԻ ԹՈՌՈՅԵԱՆ

semble s'être installé. Une course frénétique domine le monde de l'art, conditionnée par des facteurs économiques, concurrentiels, sectaires et hégémoniques, à l'image d'autres imbrications qui déchirent notre planète. Il serait peut-être difficile d'envisager un fonctionnement différent, sans une nouvelle conception de vie et de relations humaines.

Q. — Dans cette optique, selon toi, l'argent tue-t-il l'art ?

R. — Il le peut, en déviant la destinée artistique et la finalité spirituelle de l'œuvre d'art. Je rêve d'un rapport humain fondé sur l'échange libre, sans argent, où les choses soient appréciées pour ce qu'elles sont. Mais je ne suis pas utopiste pour autant. Nous vivons dans un monde où l'argent conditionne notre vie. Mais l'argent ne doit pas tuer l'art, car tuer l'art c'est comme tuer l'âme, la pensée, l'esprit. Il y a quelques semaines, dans l'un des quotidiens locaux les plus vénérés, il y avait une petite information de quelques dizaines de lignes sur le vol de sept œuvres de Picasso en Suisse. L'information évoquait, en premier lieu, les millions de francs en question! Aucune analyse ou présentation des œuvres. A un tel point, que lorsqu'on dit art on dit argent. L'envergure artistique de l'œuvre ne compte plus. Ce qui compte c'est sa valeur marchande. Je refuse cette logique réductrice, sans scrupule. Il serait naïf de me reprocher un puritanisme primaire. Il faut revendiquer la primauté de l'œuvre d'art, son droit à vivre pleinement son épanouissement, si elle est dotée d'une telle force et de rayonnement.

Q. — Dans ce contexte, quel doit être le rôle de l'artiste lui-même ?

R. — Dans une période aussi troublée que la nôtre, la question du rôle et de la fonction de l'artiste peut se poser avec plus d'insistance encore, car il fait partie de cette lignée de protagonistes qui sont considérés comme ceux qui forgent l'image, la morale et la conscience collective, dont les sociétés éprouvent le besoin.

Q. — De quelle manière l'artiste engagé dans la création vit-il aujourd'hui le rapport avec le présent, avec la société ?

R. — Je crois qu'actuellement comme de tout temps l'attitude de l'artiste est la même. En effet, quelque soit la nature des clivages du présent et ceux de son époque, il continue à observer, à ressentir, à réfléchir, à travailler, à participer et à partager et à s'interroger inlassablement sur son rôle, sur son travail, sur son apport.

Q. — Et cela se répercute sur son travail...

R. — Je pense, car le parcours de l'artiste sera le miroir de cette interrogation, parce que chaque œuvre, implicitement ou explicitement, est le fruit d'une interrogation, d'une recherche, d'une réaction. Par l'intermédiaire d'une œuvre, on aborde un problème artistique, on traite des phénomènes humains et sociaux ou on réagit face à ceux-ci. L'œuvre affirme une vérité et lance un défi vers l'inconnu, qui n'est que le reflet et l'aboutissement du déjà survenu, du réel, lui-même en mutation perpétuelle. De ce fait, les limites entre le réel et l'irréel s'estompent. La pensée et l'esprit cherchent dans l'irréel ce qu'ils ne parviennent pas à saisir dans le réel. Ainsi, l'art, le lien entre ces deux registres, crée le passage de l'ordinaire à l'extraordinaire. L'art est une projection vers la rêverie, le spirituel, l'illimité, la perfection, tout ce à quoi tout être désireux de recueillement et d'exaltation aspire.

Mon travail se fonde sur le credo que l'art, avant tout, incarne la transformation et la transposition plastique et esthétique de ce qu'on voit et de ce qu'on ne voit pas. Je poursuis l'idée d'une œuvre qui puisse susciter la sensation de l'irréel-réel, de l'espace imaginaire, pour y vivre un moment d'intensité, dans un champ libre de rapports plastiques, d'évocations, de réminiscences et d'analogies, mentales ou visuelles, car l'analogie amplifie la perception des choses et des êtres : elle les rend plus éloquents, en mouvement perpétuel, telle une vision qui se métamorphose sans cesse. Etre aussi concret qu'imaginaire, insaisissable, magique, parfait. Dans l'esprit de nombreuses personnes c'est à cela que tend l'art : à la quête de l'absolu.

Propos recueillis par
LILIANE DARONIAN

Paris, le 5 Décembre 1994

ԻՆՉ Կ'ԸՍԵՐ Յ. ԳԱԼՍՏԵԱՆ

Տարեվերջի օրերու հայաստանեան առօրեային ամէնէն ցնցիչ պատահարը եղաւ «Ղարաբաղ Կոմիտէի»-ի անդամ ու Երեւանի նախկին քաղաքապետ Համբարձում Գալստեանի սպանութիւնը։ Ան ծանր տրպաւորութիւն գործեց թէ՛ զինք ճանչցողներուն, թէ՛ չճանչցողներուն վրայ։ առաջինները որոնք ընդհանրապէս զգացական լար մըն ալ պահած են, այսօր գրեթէ ալ առասպելականացած Ղարաբաղ Կոմիտէին, կը դժուարանան բացատրելու պատահածը։ Ճիշդ է որ ան այդ խումբին գրեթէ ամէնէն յայտնուն ու ամէնէն անհանդարտ անդամին համբարձ կը վայելէր։ Այդ գիծը չէր լքած նոյնիսկ Մոսկուայի մէջ խումբին բանտարկութեան ամիսներուն, պատճառ դառնալով որ երբեմն «յատուկ» վերաբերում տեսնէ պատժողներուն կողմէ, մինչ միւս Ղարաբաղեանները ընդհանուր կերպով կ'ըսէին թէ լաւ վարուած էին իրենց հետ։ Իր այդ խառնուածքը դեր մը կրնա՞ր ունեցած ըլլալ սպանութեան մէջ։

Հ. Գալստեանի անձամբ ծանօթ չեղողներուն համար ամէնէն ծանրակշիւր այն է որ հարուած իրած է, հակառակ բոլոր պառակտումներուն, բաժանումներուն, նուիրական մնացած խորհրդանշի մը՝ «Ղարաբաղ Կոմիտէ»ին։ Կարեւորը այն է որ այսօր ո՛ր հասած է ան. յետագայ ամէն կարգի ժխտականները, ընտաղատելի կողմեր, չեն կրնար անկէ խլել 70-ամեայ շրջան մը փափոց չորովոյթի տիրութեան վարկը։ Ու այսօր այլեւս ժամանակակից պատմութեան պատկանող էջ մըն է որ թիրախ կ'ըլլայ զնդակին։ Երեւակայելի -- աներեւակայելի բոլոր պատճառաբանութիւնները, բացատրութիւնները ոչինչ կրնան փոխել այս հաստատման պատճառած դաժնութիւնէն։ Ոչ ալ, անշուշտ, Հ. Գալստեանի անձին ու քաղաքականէն ետք ձեռնարկած առեւտրականի գործունէութեան սա կամ նա պարզապէս։

Շատ չի պատահիր որ ոճրափորձի գոհ դարձած հանրային ղեմքի մը ամենավերջին մտածումները, իր անձին ու տարած գործունէութեան մասին բացատրութիւնները հրապարակուած ըլլան ոճիրէն օր մը միայն առաջ։ Բաւական տարօրինակ եւ նաեւ ուշադրաւ է գուզադիպութիւնը։ Երեւանի նախկին քաղաքապետ սպանուեցաւ Դեկտեմբեր 17-ի երեկոյեան. նախորդ երկու օրուան մամուլին մէջ իր անձին ու գործունէութեան ուղղուած տողեր ու անոնց տրուած իր պատասխանը կայ. նաեւ հարցադրոյց մը որ առաւել քաղաքական գոյն ունեցող էջն է։

Նախ, Դեկտեմբեր 5-ի «Արգիւր» օրաթերթին առաջին էջը «Անդրադարձ» խորագրով ըստին է թէ «Հ. Գալստեանը յաջողակ պիտի հասնէ Կոմիտէին»։ Հազիւ երկու տասնեակ տողոց «Երբ»ը զգալիօրէն յայտնութիւն մը ընելու միտումը կը մատնէ. ըստածր այն է որ Հ. Գալստեան Մոսկուա փոխադրուած է ու «աշխատում է տեղի ֆիրմաների մէջ», որպէս կոմերսանտ։ Ապա կը յաջորդէ բուն լուրը. իր գործարքը ամսական տասնեակ հազարաւոր տոլար կը կազմէ։ Եւ վերջին տեղեկութիւն մը. երեւանէն մեկնելէ առաջ ան կրցած է «Արգիւր» դրամատունէն «հանքի» իր ընկերութեան հաշիւին գումարով 80 հազար տոլարը։ Երեւանեան ոչ միշտ պարզ ու դիւրամտներ չափողներ հեռուէն հետեւողի մը համար բաւական բարդ է հասկընալ թէ ինչն է այս տողերուն մէջ որ լրագրային լուրի հանգամանքով պէտք է ընկալել։ Ամբողջ Հայաստանի մէջ մեծ թիւով մարդիկ առեւտրով կը զբաղին, շատեր Մոսկուա հաստատուած են ու տասնեակ հազարաւոր տոլարի ամսական գործարք ունենալ ալ հաւանօրէն Հ. Գալստեանի՝ ձեռնարկութեան առանձնաշընորդ էջը կազմէր։

Եւ արդէն յաջորդ օրուան (Դեկտ. 16) «Ազգ» օրաթերթը տեղ տուած է Հ. Գալստեանի պատասխանին. տեղ - տեղ հեղինակն ոճով ու յաճախ բաւական խստութեամբ գրի առնուած անոր տողերուն մէջ նախ կը հերքուի Մոսկուա փոխադրուած ըլլալու լուրը. կ'ըսուի որ գործակցութիւն ունի բազմաթիւ ֆիրմաներու հետ, բազմաթիւ քաղաքներ։ Ըսելէ ետք թէ «բոլոր ժամանակներում էլ անպարկեշտութիւն է համարուելու ուրիշի գրպանը մտնելու եւ քաղաքներէն ծանօթանալու մանկակապ հետաքրքրաւորութիւնը», ան կը հերքէ նաեւ ինչեւէ դրամատունէն 80 հազար տոլար հանած ըլլալու պարագան եւ կ'ըսէ. «Առ այսօր "հանքի" 1 միլիոն 304 հազար 211 տոլար։ Դրա

գիմաց Հայաստան եմք բերել աւելի քան երկու հազար ք-ն սննդամթերք»։

Շատ աւելի կենսական հարցերէ գրաւած սիւնակներու տէր հայաստանեան մամուլին մէջ կրնայ շատերու ուշադրութեան վրիպած ըլլալ այս քիչ մը աւելորդ «երկխօսութիւն»ը։ Բայց պարզապէս նոյնը չէ եղած վստահարար «Շրջան» թերթին (Դեկտեմբեր 16) հարցազրոյցին ուր Հ. Գալստեան կը պատասխանէ վահան իշխանեանի քաղաքական բնոյթով հարցումներուն։

Անոնց առաջինը կը վերաբերի իշխանութեան ուղղուած իր ընտաղատութիւններուն չորս - հինգ ամիսէ ի վեր լուծ ըլլալու երեւոյթին Ատիկա կը բացատրուի նախ քաղաքականութեան զգացուած զգուշացում, քանի որ Երեւանի նախկին քաղաքապետը յոյնած է «հայհոյելու» եւ հայհոյելու»։ Երկրորդ պատճառը համապատասխան կարեւորութեան ծագած է. որպէս միջազգային գործունէութեան տէր առեւտրական, ան առիթ ունեցած է համեմատելու Հայաստանի ու օրինակ Ռուսաստանի, Ուկրաինայ եւայլն կացութիւնները։ Կը վստահեցնէ թէ ամէն տեղ «նոյն վիճակն է, եթէ ոչ՝ աւելի վատ։ Ամբողջութեամբ մայր գողութիւնը, քայքայ, ոչ մի սահման չհասնող կաշառակերութիւնը։ Ինչ խօսք, մեր ժողովրդի վիճակն անհամեմատ աւելի ծանր է, քայքայ կարծում եմ որ պատկառ պատկառովմ ու դրամից բխող հետեւանմանքն են։ Աւելի, եւ կարծում եմ որ ք-ի՝ պետականութեան եւ ք-ի շուկայական տնտեսութեան կաշառակեր առումով Հայաստանն անհամեմատ աւելի է նախկին խորհրդային բոլոր հանրապետութիւններից, բայքեանները չհաշուած»։

Հ. Գալստեան այս հաստատումէն ետք կ'անդադարանայ նաեւ յառաջիկայ ընտրութիւններով իշխանութեան փոփոխութեան վարկածին. նման համեմատութիւն եւս մեծ բան չի նշանակել իր կարծիքով. «Կարծում եմ որ ոչ ներքին եւ ոչ էլ արտաքին քաղաքականութիւնում արեւմտական փոփոխութիւններ չեն լինելու։ Նոր եկողները կատարելաւ են այն, ինչի համար այսօր հայհոյում են իշխանութեանը»։ Այսօրուան այս կարգի համար չի ժխտել պատասխանատուութեան իր բաժինը. աւելին. ան կ'ըսէ. «Ազնուութիւնը պահանջում է արձանագրել որ քաղաքական իմ գործունէութիւնը ձախողաւ է»։

Հ. Գալստեան ապա կը խօսի Ղարաբաղ Կոմիտէի երկուութեան մասին որ յայտնուած է 1988-էն իսկ։ Նախագահական ընտրութեան նախօրեակին չեղուած են Լ. Տէր - Պետրոսեան - Վ. Մանուկեան բեւեռները։ Ասոր մէջ կը տեսնէ ան ներկայի իշխանութիւն - ԱԺՄ ձախտումը։ Այս վերջինը ընդգրկուած է ճակատին հանդէպ իր համակրանքը կը կեդրոնացնէ. զայն կը նկատէ «մտաւորականների կուսակցութիւն»։ Յետոյ կը խօսի Հ. Յ. Գ. -ի մասին, ըսելով. «Դաշնակցութեանը լուրջ չեմ ընդունում ու խիստ կասկածներ ունեմ որ այդ գագաթներ փոխադարձ է»։

Զրոյցին վերջաւորութեան ներք կ'ըլլայ հետաքրքրութեան վախճալու հարցը. ինք իր մասին ըսելէ ետք «ես ոչ մէկի հետ պայմանագիր չեմ վախճում», Էրբ հարցումը կ'ուղղուի իր ազգականներուն համար, կը պատասխանէ. «վախճում եմ։ Միշտ վախճել եմ եղբորս մօտ կամ գեմք, կամ ք-մանիւր կը գցեմ ու կը ձեռքակալեմ»։

Այսօր երբ Հ. Գալստեան գոհ դարձած է ոճիրի մը որուն առաջին արժեւորումները քաղաքական բնոյթի հակում ցոյց կուտան, քիչ մը տարօրինակ չէ՞ն սպանութեան նախօրեակին զուգադիպած այս քանի մը հրապարակումները։ Անոնց մէջ ան նախ երկրորդի արտայայտութեամբ մը կը ներկայացուի որպէս մեծ գումարներ։ Ըստ հետ գործ ունեցող առեւտրական որ տեղափոխուած է Մոսկուա. ապա ինք կը ներկայանայ յստակ դիրքափոխումով, իշխանութիւնները ընտաղատողէն վերածուելով զանոնք ընդունելի եւ նոյնիսկ նախաձեռնար համարողի։ Ուշադրաւ կէտ մը կ'ըլլայ յատկապէս Հ. Յ. Գ. -ի մասին իր արժեւորումը երբ հայաստանեան լրագրողներու համաձայն, կասկածները կը կեդրոնանան երիտասարդի մը վրայ որ անդամ է այդ նոյն կուսակցութեան։ Բայց պէտք է հիշատակել Հ. Գալստեանի վերջին խօսքով արտայայտուած կասկածներն ալ, ուղղուած՝ ներկայի իշխանութեան. կասկածներ որոնք որոշ չափով կը հակասեն այդ նոյն իշխանութիւնը «արդարացնող»

ՄԵՏԱԼԻՆ ՄԻԻՍ ԵՐԵՍԸ

Եթէ բացառենք հին Փրանսահայերուն ծանօթ ղեմքի մը՝ դուստն Համոյի դուրծունէութիւնը 1950-ական թուականներուն, կարելի է ըսել, թէ Պուէնոս - Այրէսի առաջին հայկական պարաօմարը եղաւ «Գայանէ»ն, հիմնուած 1960-ին Արժանիւնահայ Մշակութային Միութեան կողմէ, որ տարիներու ընթացքին վերածուած է Հայաստանի պարի պետական համոյթի որակեալ մէկ պատմէին։

«Յատաշրջիմական» թերթում «Գայանէ»-ի կողքին, 1978-ին, ՀՍՄ-ի Շրջանային վարչութիւնը հիմնած է «Նայիրի»-ն, որ տանաձեւակ մը տեսած է։ Վերակազմուած է 1991-ին, Զաւէն Կենսագեանի ղեկավարութեան տակ (տե՛ս մեր թղթակցութիւնը՝ «Յատաշր», 1991, Դեկտեմբեր 31)։

Անդիւր օրէնքի մը համաձայն, երկու պարաօմարներ պաշտօնապէս դիւրար անտեսած են։ Անոնց հետեւորդները տարբեր էին, թէ՛ «Նայիրի»-ի բազմաթիւ համակիրներ յաճախ «կարմիր գիծ»ը ցատած են հայկական անխառն պար վայելելու համար։ Արդարեւ, մինչեւ 1991 «Գայանէ»-ն կը գերազանցէր «Նայիրի»-ն, որ որակէն անկախ, ընդհանրապէս խառն (հայկական, յունական, արաբական) յայտերգներ կը ներկայացնէր։ Այնուհետեւ, սակայն, մրցակցութիւնը «մենք» եւ «անոնք»-ի պատմութիւն մը ըլլալէ դադարած է. խումբերուն կազմերը սկսած են ներկայ գտնուիլ երոյթներուն, չնորհաւորականներ զրկել, եւայլն։

«Նայիրի»-ն չուտով փնտռուած պարախումբ մը դարձաւ, չնորհիւ Զ. Կենսագեանի ձեռնարկութեան եւ անխնայ ջանքերուն։ Ան, յայտագրէն ջնջելով ոչ -- հայկականի նշոյն անգամ, չէ գոհացած հրապարակի վրայ եղածով ու ամէն երոյթի նորութիւններ բերած է, որոնց աղբիւրը հայկական պարի ու աղագրութեան իր հմտութիւնն է, որ կարելի դարձուցած է, օրինակ, բեմ բարձրացնել Համէլ-նի Հայոց բարձր ու պարը՝ «Սեւ ծովու պարերու շարք»ով։

Համախմբումի վայր չունեցող երիտասարդներ սկսան պարը դիտել իբրեւ մը -- չափաւորապէս ու միաժամանակ ընկերային երեւոյթ, այն աստիճան, որ կամայ անկամայ «Նայիրի»-ին անդամակցելը դարձաւ Le dernier cri à la mode։

1993-ի Հոկտեմբերի սկիզբը, «Նայիրի»-ն յաջողապէս բեմ կը հանէր 70 պարողներ, 15-էն 35 տարեկան (միջին տարեքան 20)։ Այնուհետեւ, ըստ հաւատարմագրութեան, պարողներուն կը տեղեկացուէր, թէ պարուսոյցը «արձակուրդ» պիտի առնէ, իսկ խումբը առժամային կերպով պիտի ցրուի։

Երեւոյ ըսի -- ըսաներու շարան մը ծայր առած էր արդէն, որուն շուրջ կը նախընտրէր չեմաւելի, իսկ «արձակուրդ»ը պարզապէս կը նշանակէր «պաշտօնէն ազատել»։ Յոգնած՝ ներքին անհամոթիւններէն, Զ. Կենսագեան կը հրաժարէր, իսկ գուզահետարար 70 անդամներէն 60-ը կը լքէին խումբը։

Վախճուն երիտասարդներ թիկունք կանգնեցան իրենց ղեկավարին, որ մինչ այդ գոհ-հիւսիս բաժանալով արդէն մը կը դիմադրուէր, եւ դիմեցին թմին առաջնորդ Գիտակ Նայիրիպոյս Մուրատեանին, որ սէր կանգնէր իրենց։ Այսպէս է, որ Առաջնորդարանի հովանաւորութեան տակ ծնաւ «Մասիս»ը։

Ըստ տեղեկութիւններու, այս տաղանապիւն մէջ դեր մըն ալ ունեցած է վաստակաւոր պարուսոյց եւ Հայաստանի պարի

սկիզբի իր արտայայտութեան։

Ընտրութեան նախորդող շրջան է Հայաստանի մէջ։ Սպասելի է որ կիրքերը, հաշիւները առաջնորդին խոստացնէր բախտներու, փոխադարձ վարկաբեկումներու, տկարացման արարքներու։ Հ. Գալստեանի նման ղեմքի մը սպանութեան պարաօմարը կարելի չափով կարճ ժամանակի մը մէջ պէտք է համոզել լուսարանութիւն գտնել, որպէսզի յառաջիկայ ընտրութիւնները գերծ մնան ամենամանր կասկածներու ստուերէն, որ մէկ կողմէն ալ գան անոնք։

Մինչ այդ, կ'արժէ կողմաներով ու շրջաններով հարուստ հայաստանեան իրականութեան մէջ մամուլի բացառիկ գնահատումի արժանացնել «Արգիւր»-ն ու «Շրջան»ը։ Այսօր հայկականութիւնը դիւրաւ սկզբունքն է մամուլին, բայց շատ յաճախ չի պատահիր որ ան յաջողի կանխել զայն։

ԱՐՓԻ ԹՈՐՈՑԵԱՆ

պետական համոյթի նախկին ղեկավար Վանուշ Պանամիրեանի ներկայութիւնը, որ 1989 -- 1993 թուականներուն իբրեւ օժանդակ պարուսոյց հրաւիրուած էր «Գայանէ»-ի կողմէ։ Արդարեւ, երբ ան տեղեկացեր է, որ յաջորդ տարի պիտի չհրաւիրուի՝ նիւթական պատճառներով, խօսակցութիւններու մէջ մտած է ՀՍՄ-ի հետ։

1994-ի փետրուարին, Վանուշ Պանամիրեան վերադարձաւ Թուէնոս -- Այրէս, այս անգամ իբրեւ «Նայիրի»-ի պարուսոյց։ Նախկին խումբէն միայն տասը հոգի մնացած էր. ասոնց միացան կարգ մը նորեկներ, ինչպէս եւ «Գայանէ»-էն նոյնիքն պարուսոյցին տարած պատակաւոր փորձերուն չնորհիւ անջատուած տանեակ մը պարողներ, ընդամէնը՝ շուրջ 40 հոգինոց կազմ մը։

Տաղանապի սկիզբէն գրեթէ մէկ տարի ետք, «Մասիս» հրապարակ իմաւ Հոկտեմբեր 1-ին, «Միսիսի»-ի թատրոնին մէջ, 1200 ներկաներու առկա եւ արձանագրեց չունալից յաջողութիւն մը, միաժամ խումբի մը խանդավառող որակն ու արժանիքները ցուցադրելով։ Երոյթին թաղն ու պատկը «Կիրիկի» պարերու շարքն էր, թատերական ներկայացում մը Ժ. Գ. դարուն Կիրիկի թագուհիին թագաւորութեան, ամբողջովին յղացուած՝ Զ. Կենսագեանի կողմէ։

Նոյն սրահին մէջ, մօտ 900 հոգի Հոկտեմբեր 22-ին դիտեցին «Նայիրի»-ի երոյթը, որ, դժբախտաբար, անկնիք եւ անարուեստ խումբի մը տպաւորութիւնը ձգեց շատերու վրայ։ Մենք 1985-ին տարաւորութիւնով դիտած էինք Հայաստանի պարի պետական համոյթի Պուէնոս -- Այրէսի մէջ եւ այս անգամ հիասթափեցանք, տեսնելով Վ. Պանամիրեանի շեշտակի վայելքը արուեստի բարձունքներէն, դեռ չհաշուած «Նայիրի»-ի կազմին ակնյայտ պահանջները։

Ի դէպ, ընթերցողը չըմանի միակ հայտաւոր շարքերէն «Արգիւր»-ի մէջ ի գուր պիտի փնտռէ «Մասիս»-ի գոյութեան մասին տող մը իսկ, ենթադրելի պատճառներով (սպանելէն յաւելուածին մէջ պիտի գտնէ բառացիօրէն մէկ տող)։ Պիտի հանդիպի, սակայն, Հոկտեմբեր 26-ի մէկ էջնոց յօդուածին, որ «Նայիրի»-ի մասին, բնականաբար, գովեստներ կը չոստայ, «զաւաղապէս» հիմնադրուի վարկած մըն ալ հրամցնելով։

«Հարկ էր դուրս գալ այն վատագույն մթնոլորտէն, որ ստեղծուած էր որպէս հետեւանք՝ անհատական փառասիրութեանց յաղեցում տուելու, բայց նաեւ ՀՍՄ-ին ու իր զաղափարական աւանդներուն, ազդեցնող գործին հարուածելու հեռանկարով խումբի անդամներու մէջ ցանուած որոմին ու պառակտումի փորձերուն։ Եւ այդ բոլորը նիւթական ու բարոյական աջակցութիւն գտան զաղութի որոշ հատուածներու կողմէ եւ անհիմն իսկ սպասեց մշակութային ձեռնարկ մը՝ հաշուեկարգար կատարելու համար, երբ ինչ -- որ հրատարակութեան մը էջերէն տողերմէջ ընթերցումներու, բառային խաղերու ու յետին թելադրանքներու զիւմոյ յօդուածի մը հրատարակումով, փաստօրէն «գրանցուեցաւ» բաժանաճախային արշաւը ի ցնծութիւն ՀՍՄ-ի ու իր զաղափարական ընտանիքի ղեմ անհաշտ պայքար յայտարարած զօրախումբերու...»։

Յիշելով «Մարտարապատ»ի մէջ Հոկտեմբեր 12-ին լոյս տեսած սպանելէն թղթակցութիւն մըն է, որ «Մասիս»-ի երոյթին հարազատ պատկերը կուտայ եւ քանի մը տողով ալ «կը գրանցէ» հարցին բուն էութիւնը։ Մեր գրութիւնն ալ կը ձգտի, առանց ճշմարտութեան ղեմ մեղանշելու, մետալին միւս երեսը ներկայացնել, ի դիտութիւն առարկայական լուրերէ գուրի հայախօս ընթերցողին։

Ու նաեւ՝ յայտնել, որ երբեմնի երկուքն փոխարէն, հիմա ունինք չորս պարախումբ։ Արդարեւ, «Գայանէ»-ն կրցած է շարունակել դիմելով իր վեթեւան անդամներուն եւ իր թիւը կրկին 40-ի բարձրացնելով. այսպէսով, Դեկտեմբեր 10-ին յաջող երոյթ մը ունեցած է 400 հոգինոց «ԻՅԹ» թատրոնին մէջ։

Իսկ Նոյեմբեր 22-ին, «Աւենիտա» թատրոնին մէջ մօտ 1100 հոգիի ներկայութեամբ, իր անդրանիկ երոյթը ունեցաւ «Ս. Ներսէս» համոյթի (նուագախումբ եւ պարախումբ, վերջինս՝ մեծաւ մասամբ ոչ -- Հայեր), որ կը պատկանի համանուն նորաստեղծ հիմնադրութեան եւ «Արեւազար» երգչախումբի հետ միասին, «Թաթուկ Ալթունեան» համոյթի ոճով որակաւոր ներկայացում մը տուաւ. զայն կը վարեն Հայաստանի արտազգայն երկու արուեստագէտներ՝ դուրուկահար Սարո Դանիէլեան եւ պարուսոյց՝ Կարինէ Միմոնեան։

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏՔՈՍԵԱՆ
Պուէնոս - Այրէս

ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ՀԱՅԵՐՈՒՍ ՄՈՏ

Նոր Տարուան առաջին օրը, ինչպէս առհասարակ երկրագունդի բոլոր ժողովուրդներուն, նոյնպէս ալ Հայերուն քով ուրախութեան եւ սոսիալական յատուկ օր նկատուած է:

Հեթանոս Հայերու Ամանորի տօնախմբութիւններուն եւ հեթանոս Հայաստանի Նոր Տարուան մասին մեր ունեցած գլխաւոր աղբիւրներն են Ագաթանգեղոս, Փարստոս Բիւզանդ եւ Մովսէս Խորենացի:

Հեթանոս Հայերու Նոր Տարին հայկական Նաւասարդ ամսուն մէկին կը տօնուէր որ միեւնոյն ատեն «Նորոց պտղոց» կամ հունձքի տօն էր, եւ այդ օրը մեծ շուքով կը նշուէր թէ՛ իրրեւ Նոր Տարի եւ թէ՛ իրրեւ հունձքի տօն:

Հեթանոս Հայերու Ամանորի եւ Հունձքի ատոնածները՝ շատ հաւանաբար Արտաշէսը եւ Անահիտն էին, որոնք մեր ազգային զիջերէն ամէնէն մեծերն ու զերազոյններն էին, մէկը՝ իրրեւ «Մեծն, արին Արամազդ» արարելն երկնի եւ երկրի, եւ միւրը՝ իրրեւ «մեծ Անահիտ տիկին»-ի տօնը: «Նորոց պտղոց» եւ կեցողիքի», «Որ է մայր ամենայն զգաստութեանց, բարեբար ամենայն մարդկան բնութեան, եւ ծնունդ է մեծին արին Արամազդայ»...

Նոր Տարին եւ Հունձքի տօնը Բագրեւանդ դաւաճի Բագրեւան կամ Դիցաւան զիջաբազարին մէջ փառաւոր կերպով կը նշուէին:

Այդ օրը Հայերը Հայաստանի բոլոր կողմերէն Բագրեւան կը դիմէին, ուր Ամանորի եւ Հունձքի ատոնածներուն իրենց պտուղներէն կը նուիրէին եւ զոհ կը մատուցանէին: Այդ օրը ամէն տեսակ ձերմակ անասուններ (ուլ, նոխազ, ձի, ջորի, եւայլ...) կը զոհէին Արամազդին եւ նանց արիւնը կը հաւաքէին ոսկի եւ արծաթ ամաններու մէջ:

Այս զուտ ժողովրդական տօնախմբութիւնները շուրջ վեց օր կը տեւէին: Տօնախմբութեան ամբողջ տեւողութեան ընթացքին պահպանուող Բագրեւանի մեհեանին շուրջ կ'իջեանէին եւ հոն թէ՛ օթեւան եւ թէ՛ ուտելիք կը գտնէին:

Հեթանոս Հայաստանի Նոր Տարուան այս տօնը այնպիսի մեծ նշանակութիւն ունէր Հայերուն համար, որ այդ տօնական օրը յուշող յատուկ երգի մը պատահիր, հին, հին դարերէն մնացած, կըրցած է գոյատեւել եւ մնալ հայ քրիստոնեայ ժողովուրդին մօտ իսկ:

Ահաւասիկ այդ պատահիկը.

«Ո՛ր տարի իմ գծուի ծխանի
Եւ գառաւօտն Նաւասարդի,
Զվագելն եղանց եւ գլագիւն եղջերուաց.
Մեք փող հարուստ եւ (գ)քմբիկ
հարկանէաք,
Որպէս օրէն է քագաւորաց»:

ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ՝ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԻՆ

Նոր Տարին ե՞րբ սկսած է տօնուիլ Յունուար 1-ին եւ ինչպէ՞ս ծագած է անիկա:

Յունուար 1-ը, իրրեւ սկզբնաւորութիւն Նոր Տարուան, համեմատաբար շատ ուշ ընդհանրացած է: Անկէ առաջ զանազան ազգերու մէջ տարբեր - տարբեր սովորութիւններ կային:

Հին եգիպտացիները իրենց տարին կը սկսէին ա՛յն օրը, երբ Ծնիկ աստղը արշալոյսին առաջին անգամ տեսանելի կ'ըլլար, այդ օրը Յունիս 19 - 20 էր, եւ իրենց կրօնական հանգիստութիւնը տեղի կ'ունենար ի պատիւ Իսիսի:

Բաբելոնացիք իրենց Նոր Տարին կը տօնէին դարձան զիջերահաւասարին, զոր նուիրած էին իրենց զերազոյն աստծոյ՝ Մարդուկին:

Հրեաները երկու Նոր Տարի ունէին՝ կրօնական եւ աշխարհիկ:

Հին Հռոմէացիներուն քով Նոր Տարին Մարտ 1-ին կը սկսէր: Անոնց հետեւողութեամբ արեւմտեան ալ ժողովուրդներ ալ Մարտ 1-ը կը նշէին:

Բիւզանդացիք եւ կարգ մը Յոյներ Սեպտեմբեր 1-ը ընդունած էին իրրեւ սկիզբ իրենց աշխարհիկ եւ եկեղեցական Նոր Տարիին: Մինչեւ 1699 յոյնպէս կը վարէին նաեւ Ռուսները:

Հին Գերմանացիներուն Նոր Տարին ձմրան արեւադարձին կը գոյադիպէր:

Հին Պարսիկները իրենց Նոր Տարին աշնան կը տօնէին:

Հնդկները Նոր Տարին կը սկսէին դարձան զիջերահաւասարին (Մարտ) յաջորդող Նոր լուսնին:

Հայերու քով ե՞րբ մուտք գործած է

Յունուար 1-ը իրրեւ Ամանոր կամ Կաղանդ: Այս մասին ճշգրիտ թուական մը դժուար է մատնանշել: Ստոյգ է, որ Նաւասարդ 1-ը իրրեւ Նոր Տարի տակաւին մինչեւ ժԹ. դարու վերջը շարունակած է գոյութիւն ունենալ Հայաստանի զանազան շրջաններուն մէջ:

1860-ական թուականներու հայերէն թերթ մը կը գրէ այս մասին. «Նոր Տարուան ողկոյտումը Յունուարի առաջին օրը Հայերուն մէջ մտած է, ինչպէս հայադէտները կը կարծեն, Կարոյն Թ. ի ժամանակ, եւ որովհետեւ Հռոմէացիները ամէն ամսու առաջին օրը kalendæ (կալենդէ) կը կոչէին, ուստի Հայերը եւս Յունուարի առաջին օրը սկսան կոչել Կաղանդ կամ Կալանդ»:

ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶԱՆԱԶԱՆ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԳԻՒԿԵՐՈՒՆ ՄԵՋ

Նաւասարդի երեկոյեան զիջական օժանիւն շուրջ ծաղկապսիկ կը նստին, խոշոր կաթնաւ կը դրուի կրակին վրայ եւ Ղաւաքաղցին կ'իջեւ Նաւասարդի պատմական կուրկուտը:

Յանկարծ տանիքէն շրջիկ - շրջիկ կը թափուի պարկ մը ընկողը, մաս մը՝ կուրկուտի կաթնային մէջ, մաս մը՝ կրակին մէջ, մաս մը տնեցիներուն գլխուն վրայ: Բարեկամները, առաւելաբար փեսայ կամ կնքահայր, Հայերու Նոր Տարուան աւետիսն է, որ կուտան այդ ձեւով...

Տանիքէ տանիք անցնելով ընկող թափելու արարողութիւնը կը շարունակուի մինչեւ արեւադիպին կանչելը. այնուհետեւ շատ մը տաններու մէջ կը սկսին ուտել կուրկուտը եւ խնձոյքները ծայր կ'առնեն ու կը շարունակուին մինչեւ լոյս:

Առաւօտուն, երբ քահանան եկեղեցիէն տուն կը դառնայ, զիջականները շուրջ մը գինի, օղի եւ խնձոր առած կը տանին քահանային տունը եւ կը շնորհաւորեն Նաւասարդը: Քահանան ալ, իր կարգին, կ'օրհնէ եւ բարեմաղթութիւններ կ'ընէ յառաջիկայ տարուան համար:

Քահանային տունէն դուրս գալով զիջականները փոխադարձ այցելութիւններ կուտան, խմիչք կը հիւրասիրեն եւ բարի մաղթանքներ կը փոխանակեն:

Չմոռնաք ըսելու, որ այդ օրը ուսուցիչները եւս նուէրներ կը ստանային իրենց աշակերտներէն, եւ այն աշակերտը, որ ուսուցիչին նուէր չէր տարած, ալ չէր կրնար երեսը նայիլ...

Կարեւոր անձնաւորութիւններ են նաեւ կնքահայրն ու իւրաքանչեւը, որոնց Ղաւաքաղցին անպայման կ'այցելէ, նուէրներ կը տանին եւ բարի մաղթանքներ կ'ընէ:

ԿԱՂԱՆԴԻ ՎԱՆԻ ՄԵՋ

Տեղական բարբառով Կաղանդը Տարին - Գլուխ կը կոչուի: Կը սկսի վերջացող

Նոր Տարուան առաւօտը կարգը ամսաններուն, մեծ մարդը կամ ջոջերուն է: Գլուխ իւրաքանչիւր շրջան ունի իր ջոջը, իւրաքանչիւր ջոջի դմին մէջ կը հաւաքւին զիջականները եւ զինելով կ'ընեն: Այդ օրը իւրաքանչիւր տուն, իր կարողութեանը սահմաններուն մէջ, Կաղանդի կերակուր կ'եփէ: Կինները հրապարակային կերութիւնով են շնորհաւորութեանց չեն մասնակցիր. անոնք մեծ ու փոքր անգամներուն հետ տունը կը մնան եւ մրդեղէն կ'ուտեն:

Հարսին եւ փեսային ծնողները Նոր Տարին պարտաւոր են Կաղանդի յատուկ նուէրներ իրարու զրկել տունէ տուն կամ զիջէ զիջ:

ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՆՆՇԵՐՈՒՄԵՋ

Այսպիսի մէջ տանտիկիները կը պատրաստեն ցորենով, ընկողով, համիւնով եւ կանեփահատիկով հաց մը, զոր

վայրկեան: Ծերուկին երեւոյթը փոխուած էր: Ծանր չարժանիքով եկաւ, վերաբերուն ձմեռիկը թողութեան մէջ նետեց անտարբեր ձեւով մը:

... Գաւառացի ոսկիէն աւելի չարժեք, ըսաւ:

... Գաւառացի... Ծերուկը գլուխը չարժեք հաստատական:

... Բայց քիչ առաջ երեսուն տուր:

... Սխալ եմ: Գաւառացիս աւելի չարժեք: Ուրիշը այս գինն ալ չի տար: Ես անգամ մը կ'առնեմ ըսի...

Սուրին արիւնը դարձաւ: Զղայնութեան զոգալով վերաբերուն փաթթեց լրադիւններուն մէջ: Թողութը պայթեցաւ:

Ծերը քիչ մը հեռացած, յաճախողի մը կը նայէ: Սուր չուանք սեղմեց, ծրարութիւն տակ առաւ, հեռացաւ:

Տակնուլրայ եղած էր:

... Ա՛ռ տաներկու ոսկի:

Նիհար երիտասարդ մըն էր, որ փողոցին մէջտեղը կը դեգերէր որս հետապնդող միջնորդի երեսօթով:

... Կը ծաղրուի կոր:

... վերաբերէ է: Եղանակը չէ դեռ: Ամիսներով պիտի մնայ: Գրամը պիտի կապուի:

... Երեսուն տուր, չտուի:

... Սխալ ըրեր ես: Անմիջապէս տար տուր:

Սուր սկսած էր մտաւորաբար: Տանրեօթը, տանընդորս տաներկու... Երթալով կ'իյնար զինը խանութի խանութ:

Դառնօրէն կը զղջար թէ երեսունի չէր տուած անմիջապէս: Կը վախնար որ քրտանընդորս անգամ պիտի չգտնէր:

... Եւ աչքը ժամացոյցին էր:

տարուան վերջին իրիկուան արեւմուտքէն ետք: Այդ իրիկուն ամէն տուն իր մասնաւոր պատրաստութիւնները ունի, տօնելու եւ շնորհաւորելու համար Նոր Տարուան զայրուտը: Ընտանիքին մեծին պարտքն է սեղան պատրաստել պատուական միջոցներով:

Նոր Տարուան առաջին օրը այցելութիւններու եւ շնորհաւորութիւններու օր է: Ժողովուրդը կը զգուշանայ այդ օրը անհաճոյ վարմունքի կամ ձախողող դործի վրայ գտնուելէ, հաւատարմով որ տարին ինչպէս սկսի՝ այդպէս կը շարունակուի ու կը վերջանայ:

Երեկոյեան, երբ սեղանը պատրաստ է, տան մեծը կ'օրհնէ զայն, նախ ինքը կը սկսի ուտել, ապա՝ միւսները: Այդ օրը տղամարդոց սեղանակից կը դառնան նաեւ կիները:

Երբ ընթերցող վերջանայ, կը սկսի Կաղանդի արարողութիւնը: Մայր ու որդի, հարս ու կեսուր, քոյր ու եղբայր միաբերան կ'երգեն մինչեւ լոյս:

Կաղանդի առաւօտ շատեր եկեղեցի կ'երթան: Նոր փեսաները թաշկինակներով ջարդաղ կը տանին իրենց աներներուն տունը եւ կը բաշխեն փոքրերուն: Տեղական սովորութեան համաձայն, նոյն օրը իրենց գոթանէին առջեւ աներով ձեռքը կը համբուրեն, եւ մինչեւ իրիկուն հոն կը մնան:

ԿԱՂԱՆԴԻ ՄՈՒՇԻ ՄԵՋ

«Նոր Տարին ... ի Մուշ...» առաւելապէս կը հետաքրքրէ նախ մանուկները, եւ ապա աւանդապահ կիները:

Բոլորուող տարուան վերջնաթեր իրիկունը մանուկները պատրաստելով իրենց համար մրդեղէն հաւաքելու «ամաններ» ինչպէս՝ տոպրակ, բուճեք (զուլպայ), ջաղի, եւայլ... Խոճեր կ'աղած տանիքները կը բարձրանան եւ դէպի տուն կը կախն իրենց տոպրակները, միահայն երգելով:

Կախընդող, տող ու տող
Կայնիք եմ տանքի պօլօզ (ծայրը),
շատ մը քալիք կախընդող:
Քամիք քալօզ զիւ քալօզ (քալօզ գլխարկ):

Նոր տարուան առաւօտը կարգը ամսաններուն, մեծ մարդը կամ ջոջերուն է: Գլուխ իւրաքանչիւր շրջան ունի իր ջոջը, իւրաքանչիւր ջոջի դմին մէջ կը հաւաքւին զիջականները եւ զինելով կ'ընեն: Այդ օրը իւրաքանչիւր տուն, իր կարողութեանը սահմաններուն մէջ, Կաղանդի կերակուր կ'եփէ: Կինները հրապարակային կերութիւնով են շնորհաւորութեանց չեն մասնակցիր. անոնք մեծ ու փոքր անգամներուն հետ տունը կը մնան եւ մրդեղէն կ'ուտեն:

Հարսին եւ փեսային ծնողները Նոր Տարին պարտաւոր են Կաղանդի յատուկ նուէրներ իրարու զրկել տունէ տուն կամ զիջէ զիջ:

ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՆՆՇԵՐՈՒՄԵՋ

Այսպիսի մէջ տանտիկիները կը պատրաստեն ցորենով, ընկողով, համիւնով եւ կանեփահատիկով հաց մը, զոր

վայրկեան: Ծերուկին երեւոյթը փոխուած էր: Ծանր չարժանիքով եկաւ, վերաբերուն ձմեռիկը թողութեան մէջ նետեց անտարբեր ձեւով մը:

... Գաւառացի ոսկիէն աւելի չարժեք, ըսաւ:

... Գաւառացի... Ծերուկը գլուխը չարժեք հաստատական:

... Բայց քիչ առաջ երեսուն տուր:

... Սխալ եմ: Գաւառացիս աւելի չարժեք: Ուրիշը այս գինն ալ չի տար: Ես անգամ մը կ'առնեմ ըսի...

Սուրին արիւնը դարձաւ: Զղայնութեան զոգալով վերաբերուն փաթթեց լրադիւններուն մէջ: Թողութը պայթեցաւ:

Ծերը քիչ մը հեռացած, յաճախողի մը կը նայէ: Սուր չուանք սեղմեց, ծրարութիւն տակ առաւ, հեռացաւ:

Տակնուլրայ եղած էր:

... Ա՛ռ տաներկու ոսկի:

Նիհար երիտասարդ մըն էր, որ փողոցին մէջտեղը կը դեգերէր որս հետապնդող միջնորդի երեսօթով:

... Կը ծաղրուի կոր:

... վերաբերէ է: Եղանակը չէ դեռ: Ամիսներով պիտի մնայ: Գրամը պիտի կապուի:

... Երեսուն տուր, չտուի:

... Սխալ ըրեր ես: Անմիջապէս տար տուր:

Սուր սկսած էր մտաւորաբար: Տանրեօթը, տանընդորս տաներկու... Երթալով կ'իյնար զինը խանութի խանութ:

Դառնօրէն կը զղջար թէ երեսունի չէր տուած անմիջապէս: Կը վախնար որ քրտանընդորս անգամ պիտի չգտնէր:

... Եւ աչքը ժամացոյցին էր:

Կ'անուանեն տարի: Մէջը կը դնեն մատանի կամ դրամ, գտնողը բախտաւոր կ'ըլլայ այդ տարի:

ԿԱՂԱՆԴԻ ՏԱՐԵՆՏԵՒ ՄԵՋ

«Կաղանդի զիջերը, կէս զիջերուն մօտ որոշեալ ժամու մը, զեռն ոսկի կը վազդէ», կըսեն մամիկները: Ասոր համար հարսերը եւ աղջիկները կէս զիջերին դետ կը փութան՝ սպիտակները ջուրով լեցնելու: Եթէ ժամանակին հասնին, անպատճառ ոսկի կը լեցնեն:

ԿԱՂԱՆԴԻ ԶԵՅՈՒՆԻ ՄԵՋ

Ամանորը Զէյթունցիին համար դերթէ զուտ ազգային մեծ յաղթանակի տօն մըն է: Զէյթունցիք կը հաւատան, թէ այդ օր մարդկութիւնը իր անկախութիւնը գտած է: Ամէնէն ոխերիմ թշնամիներն անգամ այդ օրը անպայման հաշտուած եւ եղբայրացած կ'ըլլան, իսկ աղքատները՝ յատուկ խնամքի եւ հոգածութեան արարկայ:

Հին տարուան վերջին զիջերը ետեւդեռի մէջ կ'ըլլայ ամբողջ քաղաքը, կերակուրի պատրաստութիւն կը տեսնուի: Երիտասարդները այդ զիջեր քուն չունին, տանիքէ տանիք կ'անցնին, կը պտըտին եւ զանազան ամաններով իրենց նուէրները կը պահանջեն: Երբեք չեն մերժուիր. բոլորը կը գոհացուին:

Զէյթունցիին Ամանորի յատուկ կերակուրը հերիսան է, եւ մինչեւ իսկ այդ օրը «Հէրիսիւն էօրը» կ'անուանեն:

ԿԱՂԱՆԴԻ ՄՈՒՇԻ ՄԵՋ

Մարաշցիներուն քով Նոր Տարին կը կոչուի Կաղանդ:

Նիւր Տարա կամ Իւն եւ Իւրտարա (Նոր Տարի) զերթէ կիներու յատուկ տօն է: Առտուն, եկեղեցիէն ետք, իրենց նուէրները կը զրկեն տէրպապուն տունը՝ բըրնձ, ձաւար, եւայլ... Կէսօրէ առաջ կիները կը դիմեն տէրպապուն տունը... բոլոր ներկայ կիներուն եւ երիցիկին զանալով կ'ըսեն. - «Իւնիւր Տարաս վերելիք» (շնորհաւոր Նոր Տարի վրանիդ): Երիցիկին ալ կը յարէ. «Ի վրէ ծիր, ի վրէ սիրակներուդ» (ծեր եւ ձեր սիրելիներուն վրայ): Այսպէս կը շնորհաւորեն Նոր Տարին եւ քիչ մը նստելէ ետք կը վերադառնան տուն՝ կերակուր ուտելու:

ԿԱՂԱՆԴԻ ՀԱՃԵՐԻ ՄԵՋ

Մանուկներուն ամէնէն սիրելի օրն է Կաղանդը: Խոճեր - խոճեր ճամբայ ինչ կամ՝ ձիւնի եւ սառի վրայէն կ'ացնին մեծ ուրախութեամբ, կարելի եղած ամէն տանիքներէն չուանով «չիթիլ» մը կամ խած՝ նուէրներ կը ստանան տանտէրէն, եւ ապա տունը մտնելով կ'երգեն:

Կաղանդ, տըմետ, տըմետ, տըմետ
Վոնքն ունի էյկու տըմետ,
Իփիլմէյի էյկու եուլիս...

Հովն (հաւ) ի գուսիս, կամալն սոցիս:

Պատրաստեց՝
ՇՈՒՇԻԿ ՄՈՒՇԻՍՈՒՆԱՆ

«Ազգալ»

ԶԱԻՆ ՊԻՊԵՆԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՄԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

Վ Ե Պ

... Ինծի նայէ, քանընթեթի կու

ՅՈՐԵԼԵԱՆԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

(Դ. Է. Վերջ)

«Սուրբապ»-ն ետք՝ «Փախստականը» (1987) եւ մանաւանդ «Թաղարդին Եւրո- ջը» (1988) կ'արտայայտեն հայ լուսամտի դասակարգի մը ջղայնութիւնը, անհամ- բերութիւնը՝ ի տես Թուրքիոյ անդոհանքին եւ հարեւրամեայ առասպելներուն, «մի- թոս»ներուն շարունակուող դոյութեան եւ որոնք աշտպահներու նման դեռ կը սահմանափակեն հայութեան տեսողու- թիւնը: Յնցում մը, յեղափոխական ա- րարք մը պէտք էր: «Աւարայր 80»-ը փորձ մըն էր Վարդանանց Պատերազմի մեծ դե- րակատարները ազատագրելու բրածոյա- ցած տիպարներու բանտերէն ուր թիմեր էին զիւրեք, Եւրո դարէն ի վեր, անթիւ սերունդները վարժապետներու, վանա- կաններու եւ պատմագիրներու: Բայց բուն ականը, լարուած ու պատրաստ պայթե- լու՝ «Օծումը»-ն էր որ կոչ մըն էր նեո- ուած ամէն Հայու արթննալու եւ քննելու իր ներսի անձը եւ չափելու թէ ինք ո՞ր չափով պատրաստ էր տէր կանգնելու իր ազգային սերունդներուն (այս սերու- թիւն բառը պէտք է որ չափերաներու մէջ առնուի որպէսզի մարտելի ըլլայ մեր օրե- րու արթննալ, մշակուած ու նոր միտքերու կողմէ) որ այս պարագային եկեղեցին էր: Դժբախտաբար իր նպատակին հասաւ գրութիւնը ու հանրութիւնը, ազդուած քանի մը հիւանդ ու տկար միտքերէ՝ իր ուշադրութիւնը դարձուց երկրորդական մանրամասնութիւններու վրայ ու չտեսաւ մեծ պատկերը: Այնպէս որ առասպելը ու միթոսը կը մնան անխախտ ու մեր Հայե- րը, խաղաղ ու անդորր, պիտի սպասեն նոր գրողներու որ դան պայթեցնեն կա- պանքներ: Իսկ Տէր Աւետիսը չէր դիտեր թէ ի՞նչ հերոսական էր իր արարքը, ինչ ուժեր գինը կը մղէին առաջ եւ ինչու ինք աւելի հզօր էր քան երիտասարդները, բայց ոչ՝ աւելի վաւերական: Բայց Տէր Աւետիս ուրիշ բան մը գիտէր:

«Տան պաղ ու խլրտու լուս-բեան մէջ իրեն այնպէս քուրճաւ քէ իր առանձնու- քեան ետին երեք սեւագեցես երիտասարդ- ներ միշտ պիտի ընկերակցային իրեն ու ապառնակէին իր քուրճակին ընթացքը սե- րունդէ սերունդ: Այն ատեն իրեն հասաւ Մեծիկը, քուրճակին լացին մեղմ ձայնը ու այդ վայրկեանին քանակաւ գիտէր քէ խորհրդաւոր, անթիւ ցամաքներով, լեռնե- րէն, դաշտերէն ու անմարդկային, հսկայ մայրաքաղաքներու արուարձաններէն՝ իր ցեղը կը շարունակէր քայլել վտանգաւոր իր ուղին ապագային մէջ:

Երեցկիւնը լոյսը վառեց»:

Տէր Աւետիսը տիպարն է այն Հայուն որ գիտէ թէ կրօնքին Աստուծոյն եւ մշա- կութիւնը Լուսինն աւելի հզօր ուժ մը կայ, Կեանքին Ուժը՝ որ կը ղեկավարէ մարդ- կային ճակատագիրը: Իր պատարագը ա- նոր ըրեր էր, որովհետեւ հայ ժողովուր- դին խորագոյն իմաստութեան հետ հա- զորք՝ ինք այդ ուժը միայն կը ճանչնար եւ անոր միայն կը վստահէր: Ահաբեկիչ- ները, ազնիւ ու արի մարդիկ՝ անոր դու- ծակաւներն էին, ըստ իրեն, եւ անոր էր որ կը յանձնէր իր թոռնիկն ու ազգին ապագան:

Երեցկիւնին լոյսը վառելն այլ պատահա- կան արարք մը չէ այլ կը մտնէ մեր ազ- գային մշակութիւնը հոյուրոյթին մէջ: «Օծու- մը» կ'ուզէ շեշտել թէ կինն է գլխաւոր դե- րակատարը մեր մշակութիւնը պաշտպանու- թեան եւ փոխանցման մէջ -- եկեղեցիին մէջ երեք անգամ ինքնուրու հաւատաց- եանքներու ճակատումին ընթացքին, մի- այն պարսկահայ Տիկին Սիւրբարքն էր որ իրապէս կուռած էր ազգային սերունդներն պաշտպանութեան համար, եւ հիմա երէց- կինն է որ ապագային լոյսը կը վառէր: «Սուրբապ»-ին «Բիճը»-ը ազատ բանաստեղ- ծութեան մէջ եւս, մայրն ու աղջիկն են որ կեանքի ճշմարտութեան համաձայն կը շարժեն մինչ Մարտիրոս Աղան կը կանչէ աննշան երեւոյթներու ու կը փլի տրամին ճնշումին տակ:

Այսպէս է որ յիսնամեակ մը առիթն է շեշտելու որոշ հիմնական սկզբունքները մեր ազգային ինքնութեան մասին: Ինք- նութիւնը մշակութիւնը եւ ամէնէն յարգի արտադրութիւնն է եւ մենք Հայերս ոչ մէկ ազգէ նուազ ենք այդ մարզին մէջ: Յո-

րեկան մը սքանչելի պատեհութիւն է շե- տելու Սփիւռքեան ինքնութեան ալլադա- նութիւնը, ճոխութիւնն ու քալէյտոսքո- բիք նկարագրերը եւ խորհելու թէ որքան բարձր ըլլայ մշակոյթը այն երկրին ուր կ'ապրինք իբրեւ համայնք՝ այնքան նպաս- տաւոր կ'ըլլան մեր վերապրումի կարե- լիութիւնները: Հայաստանցիք անկարող են այս պարզ իրողութիւնը հասկնալու ու յաճախ հայերէն լեզուն չգիտնալը կամ գիտնալը միակ չափանիշը կը նկատեն մարդու մը հայութեան: Քիչ չէ թիւը Սփիւռքահայոց, գլխաւորաբար հին սե- րունդէն՝ որոնք նոյն կերպ կը մտածեն: Իրականութեան մէջ, հարցը շատ աւելի բարդ է քան այդ պարզամիտ ըմբռնումը որովհետեւ ինքնութիւնը յղացքին մէջ լե- զունն զատ շատ մը ուրիշ բաղադրիչներ ալ կը գտնուին: Այս յորեքեանին մաս- նակցող մտքի մարդոց բազմամշակոյթ բնոյթը փաստեց այս հաստատումին ճշ- դութիւնը:

Մնաց «Արուարձաններ»-ը, լոյս տեսած երեք տարի առաջ, Լոս - Անճելլոսէն: «Սուրբապ»-ն է որ կը շարունակուի շատ աւելի խորունկէն ու բարձրերէն ու կը պատմէ ողբերգութիւնը մարդուն որ ինք- նութիւնը կը փնտռէ, ապրել կը փորձէ, ճիշդ կ'ընէ հասկնալու թէ ի՞նչ է սա իրա- կանութիւնը որ թափուել է չորս կողմը, մարդ էակին շուրջը կը դառնայ որ հաս- կընայ անոր ու իր ինչ ըլլալը բայց կը կորսուի բաւերու լարելիւթեան մէջ...: Բայց չի յուսահատիր: Ի՜նչպիսի կեանք, կեան- քին շուրջ, կեանքին մաս, մասէն անդին -- ամէն ինչ ճամբայ կ'ըլլէ, դէպի տեղ մը կ'ուղղուի՝ սակայն չի կրնար հասնիլ, շուրջը կը դառնայ՝ սակայն չի կրնար դաժալ ու ատկէ անդին կ'անցնի՝ սակայն հոն է դեռ, մասէն անդին...: Ահա ինչպէս կ'աւարտի «Արուարձաններ»-ը հատորը: --

Տուն կը մտնէ դուռ պատուհան կոնակի վրայ կը բացայ պարտէզ կ'ելլէ ցաւաքիտով կը լուսացուի անձրեւին տակ կը չորցուի հովում շունչով մեծ խնամքով կը ծալուի տերեւին մէջ կը պլլուի լոյսի շողին կը կնկուի փաշի մը չոր գիւղը յետոյ շարքի կ'անցնի կայնողներու ետեւը՝ կ'անշարժանայ:

Հեռուն կեցած կը գիտնի:

Կեանքն է որ չի մեռնիր այլ կերպարանք կը փոխէ, ու ետ իր տեղը կ'անցնի բնու- թեան մէջ ու հեղինակը, փոխանակ ապ- բերու իբրեւ մարդ, կը վերածուի գիտակ- րութեան մը որ «հեռուն կեցած կը գիտնէ»: Ի՞նչ փոխուեցաւ առեւտրան վրայ երբ ապ- րող, վազող ու սիրող էակ էր ան, մար- դոց մէջ մարդ: Ոչինչ -- առաջ ալ դուրսն էր ու կը գիտէր, հիմակ ալ դուրսն է ու կը գիտէ: Ո՞ր մնաց մահը -- չկայ: Այս է բնոյթը արուարձանին, հեռուն կայնած, աքսորուած մարդոցմէ ու ինքզինքն, ան- կարող քաղաք մտնելու, մանաւկցելու կեանքին: Անկարող մեռնելու, անկարող ապրելու:

ոչ մեռնիլ կայ ոչ յարութիւն ոչ ալ կեանք միայն խորքի պատառ մըն է եղածը՝ հովերում մէջ երբեք ունի, դերասանի միայն մեմ քաղաքի առաջ եւ ամուրի հիւրներ՝ վարագոյրի արանքէն գիւմարի տակ մերկ կիները ցանկալով յետոյ իջնել փողոցի ամբիւրսներում խառնուիլ՝ բայց չգտնալ ու չնայիլ ոչ ոքի քաղի անկերջ միջին հաւանք մայրերը ու վերջ գտնել լարերը միջինն իր մարդ էակին կոշիկներում շարտաւր միայն մնայ որոնք անգույ շարունակեմ նոյն ցամաքն ու նոյն մուր պղտոր կարօտով որ կը յարգի կայարաններու քրաքարներու միջատներու արտաւ արտէն կը լեցնէ մթնշաղի ուրուագիծը՝

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՑՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սան - Ֆրանսիսքոյի Հայ Կեդրոնին մէջ, Դեկտ. 13-ին, տեղի ունեցած է Հ.Յ.Դ.-ի 104-ամեակի հանդիսութիւնը: Բացումը կատարած է Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Ամե- րիկայի Կեդր. Կոմիտէի անդամ Վարանդ Գասպարեան: Օրուան բանախօսը՝ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի ներկայացուցիչ Հրաչ Տասնա- պետեան, անդրադարձած է Դաշնակցու- թեան անցեալի ու ներկայի գործունէու- թեան, Հայաստանի առաջին Հանրապե- տութեան կերտումէն մինչեւ ներկայ հանրապետութեան ստեղծումը:

Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 19-ին, դասա- խօսութիւն մը տուած է Հ. Յ. Դ. Հա- յաստանի Կեդր. Կոմիտէի անդամ Մար- տուն Մարթեոսեան՝ «Հայաստանի իրա- վիճակը եւ Դաշնակցութեան քաղաքա- կանութիւնը այսօր» նիւթին շուրջ: Մար- Բէշլեան ներկայացուցած է դասախօսը նշելով որ ան ծնած է Վանաձոր, աւար- տած է Երեւանի համալսարանի քիմիա- դիսցիպլինայի ճիւղը, ապա դոկտորայի տիտղոս տոացած է Մոսկուայի համալսա- րանին: Մարտուն Մարթեոսեան խօսած է Հ. Յ. Դ.-ի հայաստանեան կառույցի եւ գործունէութեան մասին, յատկապէս ծանրանալով Սահմանադրութեան ըն- դումման, քաղաքացիութեան մասին օ- րէնքին, Ազգային դաշինքի առաջադրու- թիւններուն վերաբերող հարցերու վրայ:

Քանդակ Փարքի Հ. Բ. Ը. Մ. Մարի Մանուկեան վարժարանի «Նազարեան» սը- րահին մէջ, Դեկտեմբեր 10-ին, նշուած են Հ. Ե. Ը.-ի սկսնակական շարժումին 50-ամեակը եւ Գալիֆորնիոյ մասնաճիւ- դին 10-ամեակը: Հանդիսութիւնը վարած է տղթոր Յովիկ Մեկրտումեան: Խօսք ա- ուած են առաջնորդ Վաչէ Արք. Յովսէփ- եան, Կլէնտէյլի նախկին քաղաքապետ Լէրի Զարեան, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Կեդր. Վարչութիւնին իրաւարան Պերճ Սեդրակ- եան: Եղած են նուիրատուութիւններ: Հ. Ե. Ը. -- Կլէնտէյլի, Փաստինայի եւ Հովիտի մասնաճիւղերը ունին 250 սկսնակներ:

Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 14-ին, դասախ- օսութիւն մը տուած է դոկտոր Լեւոն Մա- րաշեան՝ «Արցախն ու Հայաստանը ամե- րիկեան հեռաստեղծին» նիւթին շուրջ: Կազմակերպիչ մարմին՝ Հ. Յ. Դ. «Ահա- րոնեան» կոմիտէի կողմէ քաղաքական յանձնախումբին անունով բացումը կա- տարելով Մարո Բէշլեան ներկայացու- ցած է դասախօսը: Վկայուած՝ Եւ - Սի - իլ - իլ համալսարանի պատմութեան ճիւ- դէն, Լեւոն Մարաշեանի դոկտորական աւարտաճառին նիւթը եղած է «Հայկական հարցը Սեւրէն մինչեւ Լոզան»: Ներկայիս պատմութեան դասախօս է Կլէնտէյլի դո- լէճին մէջ: Փրոֆ. Մարաշեան խօսած է տեղեկատուութեան կարեւոր դերին մա- սին, նշած է թէ քաղաքական մեքենան կը գտնուի մեծ պետութիւններուն ձեռքը: Թուրքիոյ եւ Ազրբեյջանի տեղեկատուա- կան միջոցները իրենց ուղած լուրերը կը անհաղթեան ամերիկեան հեռաստեղծի կա- յաններուն, նոյնիսկ ամերիկացի թղթա- կիցներ հրաւիրելով պատերազմի շրջան- ները, կը փորձեն կեղծ լուրերով աղդել ամերիկեան տեղեկատուութեան վրայ: Տեւերիզով ցոյց տրուած են կարգ մը լու- րերու հաղորդումներ, հարցազրույցներ,

կեանքի անյազ տեմպներով: Երբեքեկին միշտ մէջտեղը՝ օթոյի մը խնթ ցնչալի արուեստ էր դարձել մէկ ձայնի վրայ կը գարնէ՝ կարելի չէ կեցնել հողէն երկինք՝ անցնալու ցանցումը կը բռնաւ իր ազնուկէն սակայն չկայ չկայ ձայն ժխտիմ մէջ էրիկ կնիկ փափալով շատ մտքիմ բան մը կ'ըսեմ իրարու

կարծիքներու արտայայտութիւններ: Ելն. ծու եւ չափազանցուած լուրերուն հակադ- ղելու համար դասախօսը անհրաժեշտ նկատած է Հայաստանի տեղեկատուական ցանցը մասնագիտական հիմերու վրայ դնել:

Լոս - Անճելլոսի Իրանահայ Միութեան սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 16-ին, տեղի ու- նեցած է Միքայէլ Տէր - Մինասեանի լու- տանկարչական ցուցահանդէսը: Ներկա- յացուած են Հայաստանի բնաշխարհէն քսան լուսանկարներ:

Իկլը Ռաքի Օքսֆորդի գոլէճի սրա- հին մէջ, Դեկտեմբեր 8-ին, տեղի ունեցած է Հայաստանի «Բարեկամութիւն» պարա- խումբին ելոյթը, կազմակերպութեամբ Ամերիկահայ Թատերա - Երաժշտական Ընկերութեան: Ուսուցող յայտագիր մը հրապարակած է ներկաներուն: Մասնա- ւորաբար տպագրած են «Հայ նազան», «Միւրան», «Մաղկած բալներ», «Հայոս աշներ», «Գիւմարի շորոք» պարեր: Ներ- կայացուած են «Գալանէ» բեմադարէն երկու հատուածներ ինչպէս նաեւ հրէա- կան պարեր:

Հովիտի Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 16-ին, տեղի ու- նեցած է երկույթ մը, որու ընթացքին ա- ռաջնորդ Տաթեւ Արք. Սարգիսեան, յա- նուն Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին «Կրիկի- եան Ապոկալիպսի» չքանչառով պատուած է Տէր եւ Տիկին Ռիչարդ եւ Թինա Գարոբա- անով, ի դնահատութիւն Հայաստանին, Արցախին եւ դադութիւն հայկական հառ- տատութիւններուն իրենց կատարած նը- լիրատուութիւններուն: Ի դէպ, անցեալ Ապրիլին, անոնք 80 հազար տոլար նուի- րած էին «Այլք եւ Ողբ Փրկիչոս» ազգա- յին վարժարանին:

Կլէնտէյլի Salvation Army-ի Կեդրոնին մէջ, Դեկտեմբեր 17-ին, Հ.Յ.Դ.-ի «Սի- փան» մասնաճիւղի անդամներու օգնու- թեամբ, հայկական ճաշ սպասարկուած է Կեդրոնի 86 անօթեաններուն: Յաջորդ օրը, Հ. Յ. Դ.-ի «Մարո մասնաճիւղ» ճաշ մը տուած է Էլ Մոնթէի «Մանուկ- ներու եւ ճնշուած կանանց» կեդրոնի ան- դամներուն: Այս աշխատանքները մաս կը կազմեն Հ.Յ.Դ.-ի Արեւմտեան Ամերիկա- յի Շրջանային Վարչութեան Քարոզչա- կան Յանձնախումբի ծրագրին:

Փաստինայի մէջ, Դեկտեմբեր 18-ին, տեղի ունեցած է Մարաշի Հայրենակցա- կան Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբ- րին Կազանդի խրախմանքը: Հանդէս եկած են մանուկներ՝ երգերով, արտասա- նութիւններով եւ պարերով:

Քանդակ Փարքի Հ. Բ. Ը. Մ. Մարի Մանուկեան եւ Սարգիս ու Սեդա Տէմիր- ճեան վարժարաններու «Նազարեան» սը- րահին մէջ, Դեկտեմբեր 18-ին, աւելի քան 650 հոգիի ներկայութեամբ, տեղի ունեցած է տնօրէն Յակոբ Յակոբեանի կրթական 20-ամեայ վաստակին նուիր- ւած մեծարանքի ցերեկոյթը: Ներկանե- րուն մէջ դասուած են հայկական կարգ մը վարժարաններու տնօրէններ, ուսու- ցիչներ, ինչպէս նաեւ մեծարեալին տնօ- րէնութեան օրով «Ողբ եւ Այլք Փրկիչոս» եւ «Մարի Մանուկեան» վարժարաններէ բազմաթիւ շրջանաւարտներ եւ հոգաբար- ձուներ: Գործարդուած է ճաշակաւոր եւ դեղարուեստական վայելք առթող յայտա- դիր մը (հաղուադէպ՝ երեւոյթ մը՝ դա- դուլի կեանքին մէջ): Կարգացուած են ողջոյնի դերեր: Օրուան բանախօսը՝ փրոֆ. Բեկրուհի Սիւսեան, կուռ եւ ա- կադեմական խօսքերով արժանին հատու- ցած է տնօրէնին: Հուսկ, Յակոբ Յակոբ- եան իր շնորհակալութիւնները յայտնած է իրեն հանդէպ ցոյց տրուած յարգանքին համար, դայն բաշխելով հայկ. վարժա- րաններու բոլոր պաշտօնակիցներուն:

Կլէնտէյլի «Անոյ» ճաշարանին մէջ, Դեկտեմբեր 9-ին, 300 հոգիի ներկայու- թեամբ տեղի ունեցած է իրենց Արամու- նիի «Երբ որ բաց են դռներն յուսոյ» դըր- քին ընթերց - դիւնածը: Ներկաներուն մէջ եղած են զրուցներ, դերասաններ, խմբագիրներ, արուեստագէտներ: Գիրքը ներկայացուցած է Օշիւ Բէշլեան:

ԹՂԱՅԻՑ

ՇՆՈՐՀԱԿԱՆԻՔ

Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն.

1. - Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մանասեանի որոնք իրենց եղբոր անթառամ յիշատակին 30.000 Ձր. կը նուիրեն Եկեղեցւոյ բարեգործութեան համար մոմերու նոր վալրի շինութեան առիթով:

2. - Պր. Գէորգ Պաղբճեանի ու զաւակին Բաֆֆի Պաղբճեանի որոնք եկեղեցւոյ Ուխտի Օրուան առիթով զորով պատեցին Եկեղեցին:

3. - Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Թիւթիւնեանի, որոնք Ն. Յրէնկեան Մըշակութային սրահին խոհանոցին նըւիրեցին նոր կահոյքներ:

Մեր սրտազին փափաքն է որ վերոյիշեալ ազգայինները օրինակ ըլլան չըջնալի Հայերուն որպէսզի միշտ չեն ու պայծառ մնան մեր եկեղեցիները:

ՀՈԳԱՐԱՐԶՈՒԹԻՒՆ

Վաճառքը յայտարարեց թէ պատրաստ է միանալու որոշ պայմաններու տակ: Խորհրդարանը անշարժութեան մասնաւոր է Դեկ. 19-էն ի վեր, քանի մեծամասնութիւն չի գոյանար: Վերջապահութեան կը յիշուի Հ.Յ.Դ.ի արդիւնքը նախագահական հրամանագրով:

ԱԶԱԿՈՂՄԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔԻ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ
ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

1. Տէր-Պետրոսեան Դեկ. 29-ին ընդունած է ՀՀԿ-ի (Հայաստանի Հանրապետական Կուսակցութիւն), ՀՀԸ-ի, ՀՈԱԿ-ի, ՌԱԿ-ի, «Մտաւորական Հայաստան» միութեան, ՍԴՀ-ի եւ Քրիստոնեայ - Դեմոկրատական միութեան, ներկայացուցիչները: Անոնք արտայայտած են իրենց համակամութիւնը ահաբեկչութեան դէմ իշխանութեան ձեռնարկած միջոցներուն: Արժարժուած են նաեւ յառաջիկայ ընտրութիւններուն վերաբերող կարգ մը հարցեր:

— Ժ Ա Մ Ա Ն Ա Կ Ա Ց Ո Յ Ց —

Ս. ՅՈՒՆԱՆՔԱՍՏԻՑԻ
ՓԱՐԻՔ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6, տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտմութեան տետն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30-ին: Ծննդեան հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 10.30-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԳԻԻՏ ԱՐԳ. ՆԱԳԻՍԵԱՆ

Կաթողիկոսական Պատուիրակ Երազմայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագի աւարտին՝ Զրօքնեմէ կը կատարուի:

ԾԱՆՕԹ. - Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուի:

Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերը, զպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր եւ ուրիշներ այսօր կրնան քացակայի իրենց զապուսներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութեանց համար:

Ս. ՊՈՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ
ԱՆՅՈՐԿԻՆ

ՈՒՐԲԱԹ, պատարագ ժամը 10.30-ին: Պատարագէն ետք՝ Զրօքնեմէ:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ՇԱԽԻՆ

ՈՒՐԲԱԹ, ժամերգութիւն՝ ժամը 9.30-ին:

Պատարագ Ծննդեան՝ ժամը 10-ին: Զրօքնեմէ ժամը 12-ին:

Անոնք որոնք կ'ուզեն քաջալերել մեր աշակերտներուն հայերէն մայրենի լեզուն սորվելու ջանքերը, ժամադրուին կիրակի Յունուար 8, ժամը 15.30-ին Շախի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ սրահ, անոնց հետ բաժնելու տօնածառի ուրախութիւնը: զապուսի բոլոր զաւակները անշուշտ հրաւիրուած են:

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՅ
ԱՐՄՈՒԿԻՆ

ՈՒՐԲԱԹ. - Ժամերգութիւն՝ ժամը 9.45-ին:

Զրօքնեմէ եւ պատարագ՝ ժամը 11-ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝ ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Ս. ՄԱՐԿԱՍ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ԻՍԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6: Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9.30-ին: Պատարագ ժամը 10.30-ին:

Պատարագի աւարտին Զրօքնեմէ կը կատարուի:

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԵՈՐԳ

Հինգշաբթի, Յունուար 5, ձրադարձ: Ժամը 17-ին ընթերցուածներու ընթերցում եւ պատարագ:

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6 ժամը 10-ին պատարագ: Ժամը 11.30-ին Զրօքնեմէ արարողութիւն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՍԷՆՔ ՄԱՐԿՐԻՑ
Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Կիրակի, Յունուար 8 Ծնունդ

Ժամը 10-ին պատարագ: Ժամը 11.30-ին Զրօքնեմէ արարողութիւն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

COMMUNIQUE
de l'A. S. P. A.

ASSOCIATION DE SOUTIEN
AUX PATRIOTES ARMÉNIENS

Condamné à une lourde peine d'emprisonnement en raison d'une participation (présumée) à l'attentat d'Orly de juillet 1983, Simon NAYIRIAN (Soner NAYIR) a été libéré le 29 Décembre 1994 —au terme normal— de sa peine, après plus de 11 ans de détention. Accompagnée par un responsable de l'A.S.P.A., Simon est arrivé le 30. 12. 1994 en Mère Patrie à Erevan.

Achod Edvart
SCHEMAVONIAN TOVMASIAN

NOEL ARMENIEN

CROIX BLEUE
DES ARMÉNIENS DE FRANCE
SECTION ST-JEROME

organise un

Dîner Dansant

Samedi 7 Janvier à 20 heures 30

Maison Arménienne de la Jeunesse
et de la Culture — Salle «Vasbouragan»

12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er

Animation

Disc Jockey VANICK

Renseignements et réservations :
91. 61. 10. 82 / 91. 70. 00. 32
91. 66. 08. 03.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Messe de Noël
à St-Raphaël

le Dimanche 8 Janvier à 10 heures

Messe de Noël, célébrée par
MGR DARON GEREJIAN

en la Chapelle Saint-Jean
avec la participation de la Chorale
de la Cathédrale Arménienne
de Marseille

dirigée par
M. KHATCHIK YILMAZIAN

Une réception suivra.

HOME ARMENIEN
107, Ave du Maréchal Lyautey,
83700 St-Raphaël Réservations :
(16) 94 95 00 30

ԱՆՅՈՐԿԻՆ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE
ARMÉNIENNE
D'ALFORTVILLE

Vous êtes musiciens !
Vous êtes particulièrement brillants
et doués ! —ceci quelque soit votre
niveau —

Vous avez moins de 20 ans !
Vous êtes d'origine arménienne !

N'hésitez pas à participer
à l'AUDITION DE SELECTION
en vue

du CONCERT
JEUNES TALENTS

organisé par la M.C.A.
le Samedi 25 MARS en soirée

Date limite d'inscription 21 Janvier
Date de l'audition 29 Janvier

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél. : 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

A L'OCCASION DU NOEL ARMENIEN
GRAND DINER
DANSANT

Samedi 7 Janvier à 21 heures

au profit de L'ECOLE ST MESROP d'Alfortville

au PLATEAU DE GRAVELLE

Route du Pesage, Bois de Vincennes, 75012 PARIS

Animation : ORCHESTRE G A Y D Z A G

Tél. pour réservation : 43 75 41 47 / 43 96 18 13

POUR LA PLUS GRANDE JOIE DES PETITS ET DES GRANDS

LE PERE NOEL

venu SPECIALEMENT D'ARMENIE, vous attend à

L'ARBRE DE NOEL
DE L'ECOLE TEBROTZASSERE

le DIMANCHE 8 JANVIER à partir de 12 heures 30

à la Salle des Fêtes du Raincy — 9, Boulevard du Midi

SPECTACLE DES ENFANTS — CHORALE DE L'ECOLE

★ Animation musicale ★

★ Buffet avec Plats et Boissons ★

— SPECTACLE SURPRISE —

Renseignements à l'Ecole TEBROTZASSERE : 43. 81. 01. 72.

Accès autoroute : A 3 - Sortie le Raincy;

Accès SNCF : Gare de l'Est - Gare Villemomble le Raincy - Salle à 200m

— Entrée Gratuite —

Չ Է Չ Է Ն Ի Ա

ՍԵԱԼ ՀԱՇԻԻՆԵՐ
ԵՒ ԲԱԶՄԱԹԻԻ ԶՈՀԵՐ

Թերեւս ճիշդ էին Նլայիի չէճնեան հաշիւները, բայց սխալ էրան: Այսօր, ուսանական դօրքը կատարել ղիմադրու- թեան մը կը լախի եւ կը պարտուի: Գը- րօգնի մէջ իսկ ուսանական ծանր հրե- րանին՝ աւելի քան տասը հրասայրե- ջրկատարուած են անկախապաշտներու կողմէ եւ Նլայիի դէմ քննադատութիւն- ներն ալ կը շարունան: Եթէ արագօրէն յաջողա՞ծ ըլլար ճղմիւ ալ՝ փոքրիկ ժո- ղովուրդը, մարդ ծայն պիտի չհանէր, բայց, պարտութիւնը չի ներեր եւ յան- կարձ մարդոց միտքը կ'իյնայ որ մարդ- կային իրաւունք կայ, բնակչութիւննե- րը պէտք չէ ուսմանը տակ թաղել եւն- եւն:

Գարաբաղի եւ Պոսնիոյ հրադարանե- րը պատճառ են որ արեւմտեան մամուլը էջեր նուիրէ Ձէճնիոյ որուն նոր - նոր ծանօթացաւ:

Մոնտի մէջ (Յունուար 4) Մարի Պենիկ- սըն Պրոքսիտի (հեղինակներէն մէկը 1992- ին լոյս տեսած «The North Caucasus Bar- rier» հատորին) երկար յօդուածով մը կը բացատրէ որ Ձէճնիները երբեք Ռուս չեն եղած եւ երեք դարերէ ի վեր կը պա- հանջեն իրենց անկախութիւնը, գիտեն որ, կ'ըսէ, որեւէ բանակցութիւն Մոս- կուայի հետ միայն մէկ նպատակ ունի՝ Ռուսաստանի ենթարկուելը: Կարլ Մարքս ալեւս օրուան մարդը չէ եւ ամիսս է, կը գրէ յօդուածագիրը, որովհետեւ իր գե- կուցումները Կովկասի 19-րդ դարու պա- տերազմներու մասին, հրաշալի աղբիւր մը կը կազմեն անոնց համար որոնք, Ա- րեւմուտքի մէջ քիչ մը հապճեպ կերպով տկամ կու տան Մոսկուայի այն բանա- ձեւին ըստ որուն «Ձէճնիա ամբողջա- կան մասն է Ռուսաստանի»: սխալ է, ար- դարեւ, ըսել որ Ձէճնիան, Տաղստանը եւ հիւսիսային Կովկասի այլ շրջաններ Ռուսաստանի կը պատկանին 18-րդ դա- րէն ի վեր, եթէ նոյնիսկ նման հաշիւներ կրնան օրինաւոր հիմ մը չնորհել չու- ուած տիրապետութեան մը:

Յօդուածագիրը, ապա, կ'անցնի պատ- մութեան, յիշելու համար որ առաջին «արաբացի պատերազմը» տեղի ունեցած է 1785-ի եւ 1791-ի միջեւ եւ այն ատեն Ձէրքէզ, Տաղստանը եւ Ձէճնի միացած, արիւնալի պարտութիւններու ենթարկե- ցին Մեծն Կատարինէի բանակները: Բայց, Օսմանցիներու նահանջը, Վրաս- տանի միապետութեան կամաւոր կցումը Ռուսաստանի 1801-ին, ապա պարսկական Աղբիւրանի ուսանական տիրապետութեան տակ անցնելը, առանձին ու շրջապատ- ուած թողուցին լեւոնցի փոքր ժողովուրդ- ները Կասբիութեան դիմաց:

Եւ ծայր կու տայ, կը շարունակէ յօդ- ուածագիրը, բնաջնջումի յարատեւ քա- ղաքականութիւն մը:

Ձէրքէզները պիտի չկարենան ալեւս դուրս բարձրացնել: Քշուած՝ դէպի Օս- մանեան Կասբիութիւն, ներկայիս չնչին փոքրամասնութիւն մը կը ներկայացնեն իրենց նախնեաց հողերուն վրայ: Ձէճնի- ները սակայն, ամհհի կը մնան: Զօր. էր- մօլով, 1818-ին, խոստացեր է Աղեքսանդր Ա. կայսեր հանդիստ չընել «ցորչաւի Ձէ- ճնի մը ողջ մնայ», որովհետեւ «այդ վը- նասարեր ժողովուրդը կրնայ, իր օրի- նակով, ըմբոստութեան եւ ազատութեան սիրով ոգի մը ներշնչել միշտ: ամհհնէ հլու հնազանդ ծառաները Կասբիութեան»: Այդ շրջանին է որ Ձէճնիա կը միանայ իմամ Շամիլի եւ շրջանին մէջ իսլամը կը նոյնանայ ազգ. աղատադրման գաղա- փարին հետ: Կատարի պատերազմ կը մղուի 1824-էն 1859: Ի վերջոյ Ձէճնիան կը պարտուի, բայց, չի խաղաղիւր, չէճնի ամհհի մէկ սերունդ զէնք կ'ունեն ստի- պելով Ռուսաստանը որ զինուորական վարչութիւն մը պահէ Ձէճնիա մինչեւ

1917-ի յեղափոխութիւնը: 1918-ին լեո- նականները կը միանան «Լեոներու հա- մադաշնակցային Հանրապետութեան» մը ծոցը, որ կը պատերազմի զօր. Դենիկի- նի սպիտակ բանակին դէմ, ապա՝ բոլ- չեւիկներուն, որոնք սկիզբը անկախու- թիւն խոստացած էին...: «Լեոներու ալս Հանրապետութիւնը» ճանչցուած է Թուրքիոյ կողմէ, ինչպէս զօր. Թոմարնի որ Կովկասի անգլիական բանակին հրա- մանատարն էր յանուն Մեծն. Բրիտա- նիոյ: Մինչ Հայաստան, Վրաստան եւ Աղբիւրան կարմիր բանակի ձեռքը կ'իյ- նան, չէճնի, տաղստանցի եւ ինզու լեո- նականները կը ղրկադրեն բոլչեւիկնե- րուն:

Բ. Աշխարհամարտի նախօրեակին, Խորհ. Միութիւնը կը շարունակէ ցարե- րու խորական քաղաքականութիւնը ու կը մերժէ Ձէճնիներն ու ինզուները բանա- կին մէջ առնել: Այս վերջինները իրենց հաշուին զօրաբաժին մը ոտքի կը հանեն կռուելու համար Գերմանացիներուն դէմ, ինչ որ արդեւ չըլլար սակայն 1940-ին երկրին ուժերովն խորհ. օգուծին կողմէ եւ 1942-ին վերջ գնելու համար իրենց ապստամբական շարժումներուն: Կամբաստանուին Գերմանացիներուն հետ զործակցութեանը ու կը հասնի տեղա- հանութեան ժամը: Ոմանք Սիբիր կը քշուին, մեծ մասը Ղազարտան: Ձէճն- նա - ինզու Հանրապետութիւնը կը ջըն- ջուի քարտէսներէն: Ժողովուրդներու ա- նունն ալ կ'անհետանայ գերբերէն: Պաշ- տօնապէս գոյութիւն չունին: Ստալինի մահէն իսկ (1953) կը սկսին կրկին մէջ- տեղ ելլել: Մինչեւ 1990 կապիտալիզմ կը մնան: 1991-էն, կ'եզրակացնէ յօդուածա- գիրը, Ձէճնիները կ'ապրէին Ռուսերուն հետ արեւմտի բախումի մը սպասու- մով:

Այսօր այդ բախումն է ու Ռուսերը շատ դէժ կացութեան մէջ են. տեղւոյն վը- րայ՝ ռազմական պատճառներով եւ Մոս- կուայի մէջ՝ քաղաքական:

Անկախապաշտները տէրն են Գրոգնիի կեդրոնին եւ հաւանական կը նկատուի որ ուսանական բանակի վերի խաւերը եւ Պաշտպանութեան նախարարութիւնն ալ վճարեն այս կացութեան հետեւանքնե- րը:

Մոնտի թղթակիցն ալ կ'արձագանդէ «քաղաքականութեան գոհար»ներուն, որոնք կը տարածուին Մոսկուա: Օրինակ՝ ուս- անական ուժերը պատերազմի մէջ չեն չէ- չն անկախապաշտներու դէմ այլ ձեռ- նարկած են «ապօրինի զինեալ լաւալի- ներու դէմ ապագիւման զինեալ զործո- ղութեան մը»: Նլայի կ'ըսէ. -- «Զապլու- հաց չկայ, այլ՝ օգնելու չէճնի ժողո- վուրդին»:

Այդ «օգնութեան» արդիւնքն այն է, որ նախագահական պայտին չուրջ մէկ չէնք չէ մնացած եւ զոհերն ալ չեն հաշ- ուուելու ալեւս: Մոնտի թղթակիցը կը- ւսէ թէ ամհհնէ ծանր հաստատումը ըրած է հայր Կլեպ Իսկունին, գուրպի նախ- կին բանտարկեալը որ կը վերադառնէ այ- լախոհի իր արմատները. -- «Ոչ մէկ ալ- փա (նախագահական պահակախումբի ընտրեալ գումը) զօրագումը, Պեքա կամ Կամա օգուտ ունին: Ռուս օրգիւրը դէմ առ դէմ չեն խմբակներու, այլ՝ զինուած ժողովուրդի մը որ իր հողը կը պաշտ- պանէ»:

Նախկին վարչապետ՝ Էդուր Գալաբ «զինուորական աղէտ» որակած է Ռու- սաստանի միջամտութիւնը, մինչ Նե- ցինի մօտ խորհրդական մը կը ճղէ որ Ռուսաստանն այլ ելք չունի քան մինչեւ ծայրը երթալ:

Դոմայի (Խորհրդարան) պաշտպա- նութեան յանձնարարութիւն նախագահը՝ Ս.

Իուչենկով դատապարտելով կատարուա- ծը յայտարարած է. «Առաջին հանգրաւանն է բոնատիրական վարչակարգի մը հաւ. տաւման Ռուսաստանի մէջ: Ճիշդ է, ար- տայայտութեան ազատութիւնը կայ տա. կալին, բայց կամաց կամաց կը սահնի՞ դէպի մեմատիրութիւն, դէպի ոստիկանա- կան Պետութիւն մը»:

Ձէճնիոյ նախագահը՝ Դուդայեւ 44 տարեկան է: Մէկ ամսու էր երբ տեղա- հանուած է ընտանիքին հետ Ղազարտա- տան: 1957-ին է որ Ձէճնիա կը վերա- դառնայ: Իր խոստումը որ Ձէճնիան (քարիւղ ունի) «նոր Գուէյթի մը» պի- տի վերածէ, շատ հաւանական չի թը- լիւր, նկատի առնելով ուսանական շրջա- փակումը:

Պոնն կ'ամբաստանէ Մոսկուան որ մարդկային իրաւունքները կը բռնաբարէ (Յունուար 2), բայց յաջորդ օր կը ճղէ. «ոչ ոք կրնայ ուրանալ որ Ռուսաստան մերժէ իր մէկ մասնիկին անջատուած ար- տօնից»:

Թուրքիա, իր կարգին ՄԱԿ-ի Գաղթա- կանայ Բարձր Մարմինն դիմած է որ- պէսզի մարդասիրական օգնութիւն ղըր- կուի: Թուրք եւ ուս պատասխանատու- ները խորհրդակցած են անցեալ շաբթու- որպէսզի նման օգնութիւն մը ղրկելու ձեւը գտնեն: Սկիզբը Անգարա աւելի մեղմ էր, բայց, այժմ ծայնը սկսած է բարձրացնել Մոսկուայի նկատմամբ: Արտաքին նախարար՝ Մուրատ Գարա- եալչըն «ողբալի» որակած է «չէճն ան- մեղ ժողովուրդին վիճակը» եւ աւելցու- ցած որ վստահ չէ թէ ուս զօրքին մուտ- քը Գրոգնի կարենայ կայունութիւն բե- րել շրջանին մէջ:

Օ - ԽՍ - ՍԷ - Ը-ն (նախկին՝ ՍԷ - ԽՍ - ՍԷ - Ը-ն), զալ շաբթու Ձէճնիոյ հարցն ալ օրակարգի նիւթ պիտի դարձնէ Վե- ճնա (Յունուար 12):

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ՄԻԱՅԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ 104-րդ խորհրդարանը, ուր կը տիրապետեն Հանրապետականները, նոր նստաշրջա- նը սկսաւ Յունուար 4-ին: Ծերողային խմբակցութեան կը նախագահէ Պոպ Տոյ, որ պիտի յայտարարէ նաեւ թէ նախագա- հական թեկնածու ըլլալու միտք ունի՞ կամ ոչ:

ԱԼԺԵՐԱՅԻ իսլամապաշտներու գէնքի շահատակութիւնը եւրոպայի մէջ սկսած է մտահոգել հիւսիսային - եւրոպայի ոս- տիկանութիւնները: Սըմտէյ Թայմզ եւ Տէռ Շփիլը անգլիական սպասարկու- թեանց մէկ քննութիւնը հրատարակած են ուր կը բացատրուի թէ Ալժերիոյ իս- լամապաշտները ինչ ձեւով կը զինուին: Դրամահաւքը կը կատարուի Փրանքե- ղերմանական սահմանադուրէր հաստատ- ուած զօրակցութեան ցանցերէ: Այլ մանրամասնութիւններ ալ կը տրուին փո- խադրութեան (Գերմանիայէն) միջոցնե- րու եւ գործը տանողներու մասին: Միւս կողմէ Միացեալ - Նահանգներն, Մեծն - Բրիտանիան եւ Գերմանիան սպառնալի- քի նամակներ ստացած են ԺԷ - Ի - Ա-ին վերադարձած, ուր իրենց կը հրահան- դուի լազել դիւանագիտական յարաբե- րութիւնները Ալժերիոյ հետ Յունուար 7-էն առաջ: «Մեր երկրին հետ բոլոր չփոմները պէտք է դադրեն մինչեւ Յունուար 7 եւ ղեկավարուունն ալ պար- պուի: Անկէ ետք, բոլոր ոչ-հաւատաց- եալները պիտի սպաննուին պաղարիւ- նութեամբ»:

ԻՏԱԼԻՈՅ նախագահը՝ Օսքար Լուիճի Սքալֆարօ Գուլիերմալի (նախագահական պալատ) Սողոմոնը որակուած է բայց եւ այնպէս տաղանդալի լուծումը չէ գտած տակաւին: Յունուար 3-ին սկսած էր նոր խորհրդակցութիւններ, քանի որ անցեալ շաբթուան տեսակցութիւնները ձախո- դութեամբ պսակուած էին:

ԻՍՐԱԵԼԻ ԵՒ ՊԱՆՏՍՏԻՆՅԻՆԵՐՈՒ միջեւ բանակցութիւնները վերսկսած են

ԹՈՒՐԲ ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱՐՍԻ ՓՐԿՈՒԹԻՒՆԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆՅՔԻՆ
ԲԱՑՈՒՄՆ Է

Թուրքիոյ հիւսիս - արեւելեան ծայրա- մասը երկրին ամհնէն անտեսուած շրջան- ներէն է. մամուլը յաճախ արձագանգ կը հանդիսանայ այդ վայրերէն դէպի արեւ- մբտեան քաղաքներ դադթի երեւոյթներու որոնք կ'ամայացնեն շրջանը: Քանի մը տարի առաջ թրքական կարեւոր օրաթերթերէն մէկուն առաջին էջին ամ- բող լայնքը գրաւած խորագրով մը «Կարսը ծախու քաղաք» կը յայտարար- էր: Ըսուածը այն էր քաղաքին բնա- կիչները ծախու կը հանէին իրենց կալ- ւածները ու կը պատրաստուէին գաղթե- լու:

Յունուար 4-ի «Միլիէթ» օրաթերթը կրկին կ'անդրադառնայ շրջանին տնտեսա- կան դժուարութիւններուն որոնց դիւա- ւոր պատճառներէն կը նկատուի Հայաս- տանի հետ սահմանային դրան փակումը: Տնտեսապէս մեծ հարցերու տէր կը նկատ- ւի յատկապէս Կարս - Արտահան - Իդրիլ գօտին:

Կարսի նորընտիր քաղաքապետը, որպէս կացութեան դարման, առաջարկած է բանալ Թուրքիա - Հայաստան սահմանա- յին անցքերը, որպէսզի շրջանի տնտե- սութիւնը վերակենդանանայ: Թունճայ Մութլուէրի խօսքերը ուսմի ազդեցու- թիւն գործած են իր շրջապատին մէջ, բայց ան ըսած է. «Ոչ մէկ կերպով զի- ջում կ'ընեն Հայերուն: Ես հարցը կը դի- տեմ տնտեսական մօտեցումով: Եթէ այս անգիւր քաղաք, Կարս պիտի ըլլայ մըր Տրապիզոն մը որուն տնտեսական վե- րելքին մեծապէս նպաստը վրաստանի հետ աւանանային անցքը»:

Կարսի Առեւտրական եւ ճարտարա- ուեստի սենեակներուն նախագահն ալ ը- սած է թէ իշխանութեան բարձրատի- ճան դէմքերը դրապէս տրամադրուած են նման կարգադրութեան մը: Այս ընթաց- քին կրկին կը խօսուի Թուրքիոյ ծա- նօթ գործատէրերէն Իսհաք Ալաթինի մա- սին որ նոյնպէս կողմնակից կը նկատ- ուի սահմանային յարաբերութիւններու վերահաստատման: Այս այն անձնաւո- րութիւնն է որ անկախութեան գործըն- թացին սկիզբը շրջանին Ամերիկայի Հայ- կական Համագումարին նախագահ՝ Հրայր Յովնանեանի հետ ջանաց հայեւթուրք յարաբերութիւններու բնականոնացման: Հայաստանի հետ սահմանային անցքը բանալու առաջարկին միակ դէմ արտա- յայտուողը եղած է Կարս - Արտահան - Իդրիլ շրջանի Կրթական ու քաղաքացիա- միութեան նախագահը. ան ըսած է թէ նման քայլ մը Թուրքիան կը հակադրէ Ա- դրբեքանի, ինչ որ պատճառ կ'ըլլայ որ Թուրքիա շահէն աւելի մեծ կորուստ ու- նենայ:

լարուած միջոցաւոր մը մէջ, վերջին միջադէպերու իբրեւ հետեւանք:

ՌՈՒԱՆՏԱՆ փոխած է իր դրամը որ- պէսզի ոչնչացնէ Զայիլ ապաստանած պատերազմի ղեկավարներու դիզած հա- րըստութիւնները: Այս կարգադրութիւնը եղած է մեծ դադանապահութեամբ:

ՈՒԶԵԿԱՍՏԱՆԻ նախկին համայնա- վարները (ժողովրդական ղեմակրատ Կու- սակցութիւն) երեսփոխանական ընտրու- թեանց առաջին շրջանին աթոռներու 96%-ը ձեռք ձգած են: Բ. շրջանը տեղի կ'ունենայ Յունուար 22-ին:

ԱՆՎԵՐՍԻ պանդոկին հրդեհը ծագած էր կաղանդի ծառի մը մոմէն, Ամանորի գիշերը: 500 հոգի կային Սվիթէլ պան- դոկին մէջ ցայգօնքին առթիւ: 6 մեռ- եալ կայ, 140 վիրաւոր որոնց 38-ը՝ ծան- րօրէն այրած են:

Ս Փ Ի Ի Ռ Ք Ի Ն Հ Ո Ղ Ը

Ս Փ Ի Ի Ռ Ք Ի Ն Դ Պ Ր Ո Ց Ը

Վաղը, եթէ Փարիզի միակ ամէնօրեայ բարձրագոյն դպրոցը գոցուի, ո՞ր հայկական կրթական հարցերով մտահոգուող հեղինակաւոր մարմինը կրնայ կոչ ուղղել, տեղեկացնել հայ դպրոցով բոլոր հետաքրքրուողներուն, հայ վարժարան աւարտած երիտասարդներուն, տարեցներուն: Ո՞վ կրնայ զօրաշարժի ենթարկել դպրութի ներկայով, ապագայով մտահոգուողները: Չկա՞յ, կրթական մարմին չկա՞յ, պատասխանատու չկա՞յ: Երէկ՝ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանէն էր, այսօր՝ Դպրոցաւորները:

Դպրոցի տնօրէնութիւնը չի գիտեր ո՞ր ծակը գոցել: Դպրոցի շէնքին փողոց պատերէն հասնի, ջուր կաթոց առատազրկն, անձրեւէն անգործածելի դարձած սենեակներուն, ահաւոր վտանգ ներկայացնող փտած ելեկտրական թելերուն, թէ ուսուցիչներուն ու դործող անձնակազմի ամառականներուն: Բարեբախտաբար տարիներէ ի վեր կուտակուած մէկ միլիոն Ֆրանքի հասնող պարտքը կրցաւ մաքրել: Դեռ կայ նաեւ՝ արեւաբայաներու նորոգութիւնը: Յետոյ խաղափայլի սալաշատակումը, անյարմար լուսացարաններն ու ջուրի ծորակները եւ այս ամբողջ Փարիզի ծոցին մէջ, հայկական դպրոցի իրականութիւնն է, ոչ թէ չըմբռնուած, արիւնքաւոր Հայաստանի դպրոցներունը, ոչ ալ՝ սովին տառապող աղքատ Պանկրատի շին կամ Սփրիկէի մէկ երկրին դպրոցիները, այլ՝ մեր քերթի տակ՝ չքող, լուսաւոր, փարթեմ Փարիզի միակ ամէնօրեայ երկրորդական վարժարանինը:

Փրանսական կառավարութեան քննիչները դպրոց կ'այցելեն Դեկտեմբեր 2-ին, իբրեւ հետեւանք ներքին եղած դանդաղութի: Դպրոցին ապրած նիւթական անձկալի վիճակը դադարիւր մը չէ: Քննիչներուն այցելութիւնն է որ անոր ահաւորութիւնը, մեր անկարողութիւնը, աններելի բացակայութիւնը լուսարձակի տակ կը դնէ:

Փարիզի բոլոր հայ բարեսիրական միութիւններուն մասնակցութիւնը դպրոցին ծախքերուն եօթը առ հարիւրը կը գոցէ: Ամէն մարդ կ'ըսէ թէ այս դպրութիւնը ապեւանատ է: Բայց ինչո՞ւ համար ամէն Ֆրանսա, Փարիզ ոտք կոխող Հայ, հոս հաստատուողը ապերախ կը դառնայ, նոյնիսկ երբ ան ոչ ապերախ դադարիւր մը աշխտել կը հասնի: Ո՞ւր կը կայանայ մեր ապերախութեան կորիզը: Այժմ՝ ո՞ր բարձրագոյն իշխանութեան դիմել, այս կացութեան լուծում մը գտնելու համար: անկախացած Հայաստանի հանրապետութեան նախագահի՞ն, թէ՛ Էմիլիանի Սուրբ Աթոռին, կամ թէ՛ գուցէ՝ անոնց Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն:

Սակայն ի՞նչպէս բացատրել Փարիզի Հայերուն ցուցաբերած փութկոտ օգնութիւնը 1988-ի Դեկտեմբեր 7-ի երկրաշարժի տուժողներուն, ի՞նչպէս բացատրել 1990-էն ի վեր Հայաստանի եւ Դարբաղի համար եղած ներդրումը, ըլլայ՝ Փրանսահայ Բժիշկներու Միութեան կողմէ, ըլլայ՝ Հայ Արհեստակցական Միութեան կողմէ եւ ընդհանրապէս բոլոր հայ կազմակերպութիւններուն կողմէ: Կապոյտ Ուսը Հայաստանի մանուկներուն համար կազմողի նուէր կը հաւաքէ. դեռ անցեալ Դեկտեմբեր 4-ին, Բարեգործականը կազմակերպեց Գողթան երգչախումբի կողմէ կատարուած համերգ մը, որուն հասցիքը պիտի յատկացուի Գրեմբրի Փրանսական թեմայով դպրոցին: Եւ առաւել՝ Փրանսայի համահայկական Հիմնադրամի կազմութիւնը: Հապա, ի՞նչ պատճառ եղաւ, որ ամբողջ հայութիւնը ոտքի կանգնի՞ Պերնար Լէոնիսի դէմ դատ բանալու համար: Ընդունելի է նահատակներուն յիշատակը յարգելու համար դատ բանալ, հանգանակութիւն կազմակերպել եւ դիմացը՝ կենսունակ ամէնօրեայ ապրող դպրոցին փակուելը անտարբերութեամբ կլլել: Ա՞յս է նահատակին արեան կանչը:

Վերջապէս, այս դպրութիւնը դեռ հայկական վարժարանի պէտքը կը զգայ: Փաստ են՝ բոլոր այն միութիւնները որոնք շաբաթօրեայ, միօրեայ դպրոցներ կը բանան: Փաստ է նաեւ՝ տարուէ տարի հոն արձանագրուողներուն թուային աճը: Այժմ փոքրիկ Ս. Մեքսիկայի Կրթութեան մանկապարտէզի բաժինը բոլորեց ու բացաւ նախակրթարանի առաջին երկու դասարանները: Դպրոցաւորի աշակերտութեան

թիւը երեք տարուան մէջ 60 - 70-էն հասաւ մինչեւ 220 աշակերտի. եւ ահա երկու տարիէ ի վեր նոր աշակերտներու դիմումները կը մերժուին տեղի չգոյութեան պատճառով:

Այսօր Փարիզի միակ ամէնօրեայ հայկական երկրորդական վարժարանը՝ Դպրոցաւորն է: Ինչքան ալ դանդաղ միօրեայ վարժարաններ բացուին, անոնք ամէնօրեայ վարժարանի թափն ու ուժականութիւնը չեն կրնար ունենալ: Փրանսերէնի կողքին, առողջ հայերէն կրթութիւնը մասնակցութիւն կը սկսի, մանկապարտէզէն եւ ամէնօրեայ խնամքի կը կարօտի: աղբիւրով հայ մանուկին ինքնութիւնը կը հիմնաւորուի ու տարուէ տարի կ'աճի:

Այս դպրոցը վաղը կրնայ քայքայուիլ, իսկ նոր դպրոց մը չլինել առնուազն քան տարուան կը կարօտի: Օրինակ մեր աշակերտն առջեւն է. առէ՛ք Իսի - լէ - Մուլլի-նոյի հայկական դպրոցի շինութեան պարտքն. տասը տարի է որ հողամասը կայ, բայց, դանդաղ շահակից կողմերու միջեւ համաձայնութիւն չէ գոյացած: Շինութեւնը ետք դեռ 10 - 15 տարի ալ կ'ուզէ որ ալլապա փորձութիւններու դիմանայ. լեւոյ՝ տարուէ տարի բարձրանայ մանկապարտէզէն մինչեւ միջնակարգ, երկրորդական:

Չորս - հինգ տարի է հսկայական աշխատանք տարուած է Դպրոցաւորի ուսուցչական կազմը ամբողջացնելու եւ ծնողներու վստահութիւնը շահելու համար, որպէսզի անոնք իրենց երական հայ ընտանիքի զրկեն: Դեռ, նոյնքան ալ աշխատանք կայ տարուելիք կրթական ինքնուրոյն ծրագրի մշակումին ու անոր տեւական յարմարեցումին համար, մեր այսօրուան տեղական պայմաններուն: Ինչպէս նաեւ՝ պիտուէ՞ հաւասարակշիւ իր նախնական միջոցները արդիականացնելու:

Տնօրէնութիւնը ջանք չէ խնայած դպրոցը դադութիւն մերձեցնելու նպատակով: Մշակութային դանդաղ ձեռնարկներու մասնակցելով, ինչպէս՝ Սիւսի - Կոմիտաս երգչախումբի ելոյթներուն, պաշտօնական թաղապետական բացումներու, եկեղեցւոյ ընթերցանական օրերուն կարգացումը ընթերցանածներու...: Սակայն, այս ամէնը մէկ օրէն կրնայ փլու-այն առնել ո՞ր կ'երթան երկու հարիւր քան հայ աշակերտ: Ի՞նչ կ'ըլլայ անոնց ապագան: Ի՞նչ կ'ըլլայ յետագային անոնց կեցուածքը հայ դպրոցի նկատմամբ:

Աւարկայօրէն, ի՞նչ կը ամառեն պետական պաշտօնական պատասխանատուներ մեր դպրութիւն մասին: Ի՞նչպէս կը գնահատեն մեզ, երբ դպրոց մը ոտքի պահելու ուժը չունենք, անկախ՝ այն բոլոր չքանանքներէն որ երեւելի Հայերու կուրծքին կը կախեն ու ձեռնական գովասանական անոյշ խօսքերէն որ մեր դպրութիւն հասցէին կ'ուղղեն՝ իբր կազմակերպուած ներդաշնակ տիպար դպրութի: Պարզ է, որ եթէ կառավարութիւնը հայ դպրոցէն ներս օրինական չափանիշները յարգել պարտադրէ, վաղը նոյնիսկ պէտք է դպրոցը գոցել կամ վերաշինութեան ենթարկել: Բայց ինչ ինչ քաղաքական հաշիւներով այդ քայլը չառնեն. այլ՝ կը թողու որ վիճակը իր ճակատագրական վախճանը ունենայ, եւ կամ՝ համայնքը իր դպրոցին տէր կանգնի: Բայց, այս սեւ պատկերին դիմաց, այսօր դպրոցին ամենամեծ դրամագլուխը անոր բոլոր բաղադրուցիչ տարրերն են: ամենամեծ շինիչ գործակցութիւնն է. տնօրէնութեան հաւատքը, ուսուցիչներու պատրաստակամութիւնը, ծնողներու վճարակամութիւնը եւ աշակերտներու խանդավառութիւնը: Այլապէս կառավարութիւնը դպրոցի նկատմամբ օրինական իր պարտավորութիւնը եւ օժանդակութիւնը բերած է եւ դեռ աւելին կը բերէ եթէ մենք ձեռնհասօրէն վերաբերինք մեր կրթական հաստատութիւններու տնօրէնութիւնով:

Բնականաբար, տնօրէնութիւն, խնամակար մարմին յանձնառու են հաստատութեան մը ընթացիկ անխաղաղ գործունէութեան եւ անոր յարատեւ բարենորոգութեան. սակայն, երբ նոր տուեալներ յառջ կուգան, ինչպէս՝ աշակերտներու թիւին եռապատկումը, կամ տարիներու մշտնադիւրս կրթական շէնքին հիմնական նորոգութիւնը. այս պարագային՝ գաղութիւնը աշակերտութիւնը անհրաժեշտութիւն է: Արդէն, եթէ չըլլայ ուսուցիչներ

ՄԱՐՍԷՅԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

1994 - ԻՆ

1976 -- 1994, Հայ Մշակոյթի Տունը իր 18-րդ տարին բոլորեց:

Տարուան գործունէութեան գնահատումը կը մնայ անոնց որոնք ամբողջ տարուան մը երկայնքին եղան հաւատարիմ յանձնողները, եկած դպրութի տարբեր խաւերէն:

Մարտէյի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը կը դիտակցի թէ որպէս համագործակցային կոչում ունեցող հաստատութիւն աւելին պէտք է տայ, առաջնորդող տիրական ուժ պէտք է դառնայ, մանաւանդ որ տարուէ տարի դպրութի քիչ մը աւելի կը մերկանայ երէց սերունդի բնական անհետացումով եւ անոնց հետ կը նուազի աղբիւրն ճշմարիտ արժէքներու պահպանման գիտակցութիւնը:

Սփիւռքը դատ մը կամ պայքար մը ունի կոչուած Հայ դատ կամ գոյապայքար: Անոր բնորոշիչ տարրերը անբաժանելի են եւ իրարմով լրացուցիչ:

Հայ դատը մեր պատմական իրաւունքներու պահանջն է ցեղասպանութենէն մինչեւ բռնադատուած հողերը եւ միաժամանակ լեզուի ծանոթութիւնը, գործածութիւնը, պահպանումը, զարգացումը ու տարածումը առանց որուն չկայ ո՞չ մշակոյթի ճանաչում, ո՞չ ստեղծագործութիւն եւ ո՞չ ալ գիտակից յանձնառութիւն:

Հայ Մշակոյթի Տուններու հիմնական առանցքը այս պայքարն է: Ապրիլ եւ ապրիլեցիլ լեզուն, արթնցնել ու արթուն պահել աղբիւրն ոգին, համախմբել ու միացնել հայութիւնը որպէսզի չվերածուի անոյն եւ աննպատակ ամբոխի մը, այլ ըլլայ կազմակերպուած ուժ եւ բուռնցք:

Եւտը հարկ է դնել պատանիներու, երիտասարդներու դաստիարակութեան վրայ, մենաշնորհալ տեղ տալով հայ լեզուի ուսուցման: Գիտենք թէ Փրանսահայ դպրութի դպրոցական ցանցը, աւելանալով միօրեայ, որքան տկար է, եւ՝ քանակով, եւ՝ որակով:

Փրանսայի կրթական նախարարութեան կողմէ հայերէն լեզուի պաշտօնական արձանագրութիւնը օտար լեզուներու ցանկին վրայ անկասկած յաղթանակ մըն է, բայց պատերազմը կը շահուի դաշտին վրայ եւ ոչ պաշտօնական բնագիծերով: Եւ կաշտը անօրէն է. Փրանսական դպրոցական հաստատութիւններ յաճախող հայանուն աշակերտներու ցուցաբերած հետաքրքրութիւնն է հանդէպ հայ լեզուին: Այս հարցը ինքնին առանձին նիւթ մըն է:

Գաղութի հաստատութիւններն ու կազմակերպութիւնները այս վերջին վեց տարիներու ընթացքին զայն առաւելաբար

րու, աշխատակազմին ու կարգ մը ծնողներու զոհողութիւնը, դպրոցը դժուար թէ բանի, եւ կարելի չէ անոնցմէ աւելին խնդրել: Չափազանցութիւնը շահագործումի կ'առաջնորդէ, ինչ որ կը վնասէ դպրոցին կրթական առողջ մթնոլորտին: Մեծ կազմակերպութիւններ իրենց դերը պէտք է խաղան:

Այս կազմակերպութեամբ տեղին է որ Համահայկական Հայաստանի հիմնադրամը մասնակցի նաեւ Սփիւռքի դպրոցներու վերաշինութեան ծախքերուն: Սփիւռքի կենսամեքենային նորոգութիւնը էական պահանջ մըն է, որ համագործ է Հայաստանի որեւէ մէկ կառույցի մը վերանորոգութեան կարելիք: Այս ալ ինքնին արդար հատուցում կ'ըլլայ սփիւռքահայու մասնակցութեանը համագործին հսկայածաւալ ծրագրին: Այսպիսով՝ համահայկական հիմնադրամն ալ, բառին բուն իմաստով իր համահայկական դերը խաղացած կ'ըլլայ:

Ներկայիս, Դպրոցաւորն ամէն հայ դպրոցի կանգուն մնալու ու նոր դպրոցներ բացուելուն միակ երաշխիքն է: Բոլոր այս տեսակի դժուարութիւններուն առաջը առնելու համար, հարկ է որ Փարիզի բոլոր դպրոցներու կրթական պատասխանատուները նման խնդիրները փակ դռներու ետեւը չպահեն, այլ՝ կրթական հրատապ հարցերը միասին արծարծեն, իրենց փորձառութիւնները բաժնեն, հանրութիւնը մասնակից դարձնեն, ուժերը համախմբեն, միասին ձակաւ կազմեն:

Ընդունելի չէ մահազդ տպելով հարցերը փակուած համարիլ: Պատահաբար

դէպի դիւրին գործունէութիւն, կեդրոնանալով Հայաստանի օգնութեան գործին մէջ եւ հոն գտնելով «ցուցափեղկ» մը: Առանց անտեսելու այս համակամութիւնը անոնց հիմնական կոչումն է Սփիւռքի ինքնութիւնը պահել: Սփիւռքը ինչ իրողութիւն մըն է մեր հաղորամեայ պատմութեան մէջ, բայց ոչ հինցած, այլ միշտ այժմէական՝ քանի թիւով հայութեան կէսը կը գտնուի արտասահմանի մէջ:

Ուստի բոլոր գոտիներուն վրայ անհրաժեշտ է ապրել հաւաքական կեանք որուն խարխիւներն են հաստատութիւնները՝ եկեղեցիէն դպրոց, դպրոցէն մշակոյթի Տունը, մշակոյթի Տունը եւ հաղորդակցութեան միջոց, մամուլ, եւ այլն...:

Ահաւասիկ, ամփոփ բայց լրիւ պատկեր մը Մարտէյի Հայ Մշակոյթի Տան մէկ տարուան գործունէութեան:

ՅՈՒՆՈՒՄԸ

● 9. Ծարաթօրեայ դպրոցի աշակերտները համախմբուեցան Տոնածառին շուրջ՝ եւ իրենց տրուած ուշադրութեան ու նրէնքներուն համար ուրախացան եւ ուրախացուցին ծնողներն ու բարեկամները անհատական եւ հաւաքական ելոյթներով՝ երգ, խմբերգ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր եւլն...: Յերեկոյթը, համաձայն տարիներու սովորութեան, շաբաթակուցաւ մեծերուն եւ փոքրերուն համար վիճակախաղով (10թօ), եւ որուն մասնակցեցան նաեւ յատուկ շահագրգռուած հասարակութիւն մը:

● 14. Նոր Տարուան մաղթանքներու հանդիսաւոր արարողութիւն, որուն ներկայ եղան տեղական իշխանութիւնները, քաղաքապետ՝ Ռ. Վիկտուռ, Պուլտի-Ռոն նահանգի ընդհ. Սորհուրդի նախագահ՝ Լիւսիէն Վիլիան, ՓԼՖՍ. Երջանի նախագահին ներկայացուցիչը՝ Ժ.Փ. Պէրպէրեան: Մասնակցեցան քաղաքի քաղաքական ղեմերը՝ երեսփոխան թէ՛ ծերակուտական, քաղաքապետական եւ ընդհ. Սորհուրդի անդամներ, Հայ եւ այլ եկեղեցիներու պատկանող հոգեւորականներ, հայկ. միութեանց ներկայացուցիչներ եւ հրաւերեալներու հոծ քաղմութիւն մը: Ծառերէն յետոյ, ընդունելութիւնը շաբաթակուցաւ պատուասիրութեամբ մը, պատրաստուած Մշակոյթի Տան Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ:

● 28. Հայրենաբնակ արուեստագէտ նկարիչ-քանդակագործ՝ Վարդան Թով

խմանալ թէ այսինչ հաստատութեան կամ թերթի թաղումը կատարուեցաւ: Առողջ, հետեւողական տեղեկատուութիւնը պարականութիւնն է ամէն պատասխանատու մարմնի. մանաւանդ՝ սփիւռքի մեր պայմաններուն մէջ ապրող, ամէն կողմ ցրուած հանրութեան: Երբ տեղեկութիւն չկայ՝ կապ չկայ, երբ կապ չկայ՝ յանձնառութեան, պարտականութեան դադար չըլլար ու ամէն ոք ապերախ կը դառնայ ու կը կորսուի: Վերստեղծել հաղորդակցութեան ցանցը, վերակազմել մարմինը, վստահութիւն, հաւատք ներշնչել, գոյութեանական պայքար մղել:

Փարիզն ու իր շրջակայքը հարուստ են հայկական միութիւններով՝ Մշակութային Միութիւն, Բարեսիրական Միութիւն, Կրթասիրաց, Հայրենակցական Միութիւններ, Գրողներու, Նկարիչներու Միութիւն, Թատերախումբ, Երգչախումբ... բանիմաց մարդիկ. անցեալի բոլոր կերտելումները, դաշտանաղէտները, պարահանդէսները, հաւաքոյթները, բաժակահառներ ու կենացները, արտասանութիւններն ու երգերը, Երեւանի ոգեկոչումները կ'արժեն ու այսօր վերստին կ'արժեւորւին դպրոցը յարատեւ կանգուն պահելով: Սերունդ պատրաստելով:

Վաղուան՝ եկեղեցի դաջողը, հայերէն գիրը, թերթ կարդացողը, կուսակցականը, երբ մտիկ ընողը, թատրոն դաջողը, Հայաստանին օգնողը ու այս ամէնքը վարողը՝ այսօր կը պատրաստուի:

ԺԻՐԱՅՐ ԶՈՒԱՔԵԱՆ

Դեկտեմբեր 1994

մասնանի գործերուն նուիրումը ցուցա-
հանդէսին քաջումը:

ՓԵՏՐՈՒՄ

● 4. Գաղութի հանդիպում Հայաս-
տանի Հանրապետութեան Պետական նա-
խարար և Մարդասիրական օգնութեան
կոմիտեի անդամներ Յաննա Կարապետի
հետ, որ փոխարինելու էր Գաղութի անդամ
հարկը 3-էն 8 պաշտօնական հիւրը
եղաւ Պուշտինովին նախնադիր ընդհ-
նորհուրդին: Իր պատուիրակութեան մաս
կը կազմէին Արդիւնաբերութեան նախա-
րարը՝ Բորիս Գաբուրովսկին, Շիշմանի-
թիւրու միտոստիան անօրէնը՝ Գալուստ
Կամպարան, կառավարութեան արտաքին
կապերու խորհրդատու Մանուէլ Մելիք-
եան: Այս առթիւ Հայ Մշակութի Տան
հիւրը եղաւ նաեւ Կրասնոդարի Հայ Հա-
մայնքի ներկայացուցիչը՝ Վարդան Գու-
պուսեան:

● 28. Արցախի և Սուվալիթի նը-
ւիրումը լուսանկարներու ցուցահանդէսի
բացում, կազմակերպուած՝ Հայ Մշա-
կութի Տան Երեսօտարաց Ակումբին
կողմէ: Գործը կը պատկանի մարտէյլա-
րնակ երկրասարդ արհեստավարժ լու-
սանկարիչ՝ Արշակ Սիմազեանի որ եղած
ու ապրած է երկար ամիսներ Արցախ
և յաջողած է այցելել Սուվալիթ:

ՄԱՐՏ

● 17. 19-րդ և 20-րդ դարերու հայ
նկարիչներու գործերուն նուիրումը շքեղ
հասարակ ներկայացումը և ձօնագրու-
թիւն Հայաստանի Ազգ. Պատկերասր-
ահի տնօրէն՝ Շահէն Սահապեանի կողմէ:
Զեւեարար կազմակերպուեցաւ միասնա-
բար Հայ Մշակութի Տան և Սահակ -
Մեսրոպ Մշակ. Կեդրոնի կողմէ, այս
վերջոյն արահին մէջ:

ԱՊՐԻԼ

● 14. Ընդունելութիւն ի պատիւ Երե-
ւանի քաղաքացիական հասարակ Սահապեանի
նի, ի ներկայութեան Մարտէյլի քաղա-
քացիական Ռ. Վիկտորի, որուն պաշ-
տօնական հիւրը եղաւ Ապրիլ 9-էն 16:

● 22. Ընդունելութիւն ի պատիւ Լիւ-
սիէն Վիկտորի, իր փայլուն վերջնա-
րութեան առթիւ՝ Պուշտինովին նախնա-
դիր ընդհ. խորհուրդի նախագահութեան:

● 28. «Լա Փրովէնս տը լա Մա» հա-
տորին ներկայացումը և ձօնագրութիւնը
Ժեռար Շալանի կողմէ: Գիրքը ամերիկե-
ան արխիւներէն քաղուած վիպակներն
են հայկ. ցեղասպանութեան վերա-
բերեալ, յատկապէս իրաւունքի ամերիկե-
ան հիւպատոս Ա. Տէվիսի, որ պաշտօ-
նի վրէժն եղած է 1915 Մայիսէն 1917
Ապրիլ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒՆ ՀԱՐՑԵՐ
ԻՍԼԱՄԱԿԱՆՆԵՐՈՒ
ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼԻՆ
ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԷՆ

Քապիլ երգիչ Մաթուլ Լուսէն աշան
երկու շաբաթ բանտարկեալ էր Իսլա-
մական զինեալ խմբակին (ԺԷ - Ի - Ա.)
ձեռքը: Չարապահանջութիւն չէ ըսել թէ
ստոյգ մահէն փրկուած մէկն է: Այդ եր-
կու շաբթուան ընթացքին ան բաւական
տեղեկութեան տէր դարձած է այդ կազ-
մակերպութեան մասին: «Նուէլ Օպեր-
վաթէօ»-ի տրուած հարցազրույցի մը ըն-
թացքին խօսած է զինացածներուն մասին:

Իսլամականները զինքը ամբաստանած
են երկրին ալլաքներուն պատասխանա-
տուութեամբ: Դրամ առաջարկած են ի-
րեն. նաեւ առաջարկած են առեւտրական
ձեռնարկութիւն մը: Հպարտութեամբ
յայտարարած են թէ իրենք ոճրագործ-
ներ չեն, այլ սպանիչներ:

Երեք օրուան արգելափակումէ ետք
զինք հարցաքննած է մանկութեան մէկ
ընկերը: Կ'ըսէ թէ ան Քապիլի մարդասէր
երկրասարդութեան երկակի խնդրան
մըն է և ինք որոշ ապահովութիւն մը
զգացած է զայն տեսնելով. բայց յետոյ
տեսած է թէ ան մաս կը կազմէ զինքը
մահուան դատապարտողներու խումբին.
մանկութեան ընկերը նոյնիսկ կ'ըսէ.
«Եթէ հարազատ հայրս իսլամական ար-
ժէքներուն ձեռք երկարէ, անվարան կը
սպաննեմ զինքը»:

Մ. Լուսէնը առեւտրողները բոլորն
ալ Ալթերայի չեն եղած. ան տեսած է ե-
րեսօտար, Ֆրանսայի քաղաքացի Մա-
րոքի մըն ալ որ իրեն ըսած է թէ ԺԷ-Ան
Ֆրանսայի մէջ հանդիմանութիւն կը կա-
տարէ:

Կազմակերպութիւնը հակառակ Նը-
ւիրումի, լա կառոյցով մը օժտուած է:
Ոստիկան մը, կամ օտարական մը սպան-
նելու համար առանձին կը դործեն. բայց
երբ հարցը կը վերաբերի օգնական մը,
կամ ծանօթ զէմքի մը առեւտրողին,
հրամանը կու գայ վերէն: «Ազգային պե-
տէն»: Ան իմաստունն է շարժումին: Այդ
մակարդակին հասնելու համար անհրա-
մէշ է շատ լա զինեալ Գուրանը ու
բազմաթիւ սպանութիւններ դործած ըլ-
լալ: Շուրջիները մեծ յարգանք կը տա-
ծեն անոր հանդէպ: Թերացողները կը

պատժուին համաձայն իսլամական օրէն-
քին: Անդամ մը իրենցմէ մէկը որ ապա-
հովազական ընկերութեան մը մէկ պա-
տասխանատուին սպանութեան մասին հը-
րահանջները պէտք եղած ձեւով չէ փո-
խանցած, մտրակի 60 հարուածի պատի-
կրած է: Գլխահալ համակերպած է պա-
տիժին ու հարուածները իջած են իր ող-
նայարին երկայնքին, երկար, կարմիր
հետքերը ձգելով հոն: Բայց կարեւորը
այն է որ յանցանքը քաւուած է ու են-
թական կրկին արժանի նկատուած է
յանուն Աստուծոյ մարդասպանութիւն
դործելու:

Մ. Լուսէն կ'ըսէ թէ միամիտ ու դիւ-
րահաւան խնթեր են շարժումին հետե-
ւորները: Իրեն պատմած են որ 1991-ին
ՖԻՍ-ի մէկ հանրահաւաքին Աստուծոյ
ձեռքը երկինքին մէջ «Աստուած մեծ է»
զրած է...: Ատիկա խորքին մէջ մարդա-
դաշտի մը մէջ զետեղուած լազէրեան
սարքը մը դործն էր. երբ ինք ջանացած
է բացատրել այդ պարագան, ոչ ոք հա-
ւատը ընծայած է խօսքին:

Քապիլ երգիչը իր բանտարկութեան օ-
րերուն ամէնէն աւելի տպաւորուած է
տեսնելով ԺԷ-Ա-ի շարքայիներուն մահ-
ուան դրեթէ պաշտամունքը: Ալթերու
համար իսկ Գուրանէն կ'ընտրեն այն
հատուածները որոնք մահուան մասին
են: Հաւատացած են որ եթէ մարտիրո-
սանան, իրենց ընտանիքէն 70 հոգի մէ-
կէն պիտի փրկուին: Անոնցմէ ոմանք կը
յայտարարեն թէ պատրաստ են հանրա-
հաւաքներու ընթացքին քաղաք դործո-
ղութիւններ կատարելու: Երգիչը նոյն-
իսկ ակախատու եղած է թէ ինչպէս ա-
նոնցմէ երկու հոգի կամաւոր ներկայա-
ցած են անձնասպանական արարքներու
համար:

Այդ մարդիկը ըսած են Մ. Լուսէնի թէ
իրենց նպատակն է Ալթերիան իսլամա-
կան պետութեան մը վերածելէ ետք ըզ-
րադիլ Մարքով ու յետոյ Ֆրանսայով:
Հպարտութեամբ յայտնած են թէ Միջերկ-
րականի միւս ափին վրայ եւս կարեւոր
կեդրոններու տէր են: Այնպէս կը թուի
թէ մեծ զինամթերք մը չունին:

Հակառակ այն երեւոյթին որ Ֆրան-
սական օդանաւին պատանդներէն երա-
խաներն ու կիները ազատ արձակեցին,
քապիլ երգիչին համաձայն, ատիկա ցու-
ցական արարք է. անոնք իրենց երկրին
մէջ առանց խղճահարութեան կը սպան-
նեն կիներ ու երախաներ ալ: Ինչպէս ի-
րեն պատմած են, վերջերս ձեռնարկուած
է երկու քորբերու ամուսնութեան. մէկը
21, միւսը 15 տարեկան: Երբ երեսօտար-
դուհիները մեթած են որոշուած կրօ-
նամով տիպարները, առեւտրուած վերջն
ալ խեղդամահ եղած են, ինչպէս նաեւ
իրենց մայրը:

ԳԱՂՀԱՆ

Փ
Ե
Ն
Ո
Ւ
Ս
Տ
Ի
Պ
Բ
Հ
Ե
Ն
Փ
Ր
Է
Ս

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐ
ՎԱՆԱԶՈՐԻ ՄԷՁ

Վանաձորի «Տարօն» թաղամասին մէջ,
Ամանորի նախօրեակին, քանի մը տա-
սընեակ քաղաքացիներ ստացած են
բարեկարգ բնակարաններ, շինութիւնը
աւարտած այն 10 շէնքերուն մէջ, որոնք
ունինք 176 յարկաբաժիններ: Այս տարի
գործածութեան յանձնուած է 32.9 հազար
քառ. մետր բնակելի մակերես: Շինարա-
րական համակարգը աշխատանք կ'ապա-
հովէ աւելի քան չորս հազար հոգիի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՀԱՄԱԿԱՐԳԻՉԻ ՅԱՆՑԻՆ ԱՆԴԱՄ

Հայաստան դարձած է Օ - ԷՍ - ՍԷ - Ը-ի
(Նախկին ՍԷ-ԷՍ-ՍԷ-Ը) համակարգիչի
ցանցի 33-րդ անդամը: Կապը կ'ապահովէ
Հայաստանի Արտաքին նախարարութեան
ռազմա - քաղաքական վարչութիւնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԳՈՂՈՍՊԻՍ
ԿԱՊԵՐ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻՆ

Այս օրերուն, ՄԱԿ-ի մօտ Հայաստանի
ներկայացուցիչ Ա. Արզումանեան Նիւ -
Եորքի մէջ հանդիպում մը ունեցած է
գոլովպիացի իր պաշտօնակիցին հետ,
որու ընթացքին համաձայնագիր մը ստո-
րագրած են Հայաստանի և Գոլովպիայի
միջև. դիւանագիտական յարաբերու-
թիւններ ստեղծելու մասին:

ԶԵԶԵՆԻՈՅ ԻՐԱՂԱՐՁՈՒԹՅԱՆՑ
ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

Հայաստանի երկաթուղիի պետ Վլադի-
միր Աստրիխանց փարատելու համար այն
մտահոգութիւնները, որոնք ծնունդ ա-
ռած էին Զէչէնիոյ իրադարձութեանց
կապակցութեամբ Արբիւնի և Վրաս-
տանի ժամբաների փակելու Ռուսաստանի
որոշումով, ըսած է թէ Բաթումի եւ Փո-
թիի նաւահանգիստներուն մէջ կը շարու-
նակուի Հայաստանի համար հասնող նա-
ւերուն բեռնաթափումը և հոնկէ ամէն օր
կը մեկնին չորս կառախումբեր, 88 բա-
ժանակներով:

ԶԱԻԷՆ ՊԻՊԵՆԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ
ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

Վ. Է. Պ

Ձեռք մը քաշեց թեւէն: Սուր մոռցաւ
ձուկը: Երջանկութեան ալիք մը պատեց
ամբողջ էութիւնը:
- Ուշ մնացիր:
- Գնում ըրի:
Յաճախով կը խօսէր Նորմա, ինչպէս
միշտ՝ երբ հանրութեան մէջ հայերէն կը
խօսէր: Եւ մաքուր կը խօսէր հայերէնը:
- Ուտելիք առի կ'եսորուան:
- Կղզի չպիտի՞ ճաշէինք:
- Ե՞րբ կը ճաշենք, ե՞րբ ծով կը մըտ-
նանք: Սանտուիչ առի: Երկու հատ ժամ-
պնով, երկու հատ պանիրով: Շոքոլա
մը պղտիկ: Հիմա կ'ուտենք շոքոլաին
մէջ, կղզին՝ շիտակ ծով կ'երթանք: Պը-
տուլ կ'առնեմ:
- Ես կ'առնեմ: Դուն առջեւ գնա, կարգի
մտի՛ր, դուք բացուելուն պէս՝ շիտակ
ներս: Դուն նստի:
- Ես քեզի՛ ալ տեղ կը բռնեմ:
- Չըլլար: Ձեռն ձգի:
- Ես կը բռնեմ: Լայն կը նստիմ: Դուն
ինչո՞ւր պնտի:
Նորմա աչք քթից: Սուր խնդաց ախա-
մայ: Որոշուել չունէ մը առաւ: Նորմային
սրունքները դիտեց ետեւէն:
Երջանիկ էր:

Երբ ծովէն ելան, Նորմա սկսաւ լզվը-
տիլ և լեզուն շաշեցնել բերնին մէջ:

- Հիմա, ըսաւ, փառաւոր ճաշկերոյթ
մը պիտի հրամցնես ինծի:

Սուր ինքզինք ստիպեց որ ժպտի: Երբ
փլաթը տեղ չէին գտած, հաշուած էր թէ
երկուշաբթիէնսոց մը շահած էր բացէն ծով
մտնելով: Եւ օր կ'ըլլար որ երկուշաբթիէսը
ժամագրութիւն մը աւելի կը նշանակէր:
Իսկ կղզիի մէջ ճաշկերոյթ մը՝ բազմա-
թիւ ժամագրութիւններ կը տանէր հետը:

Ընելիք բան չկար սակայն: Ի վերջոյ,
բան մը եւս պիտի ծախէր: Յետոյ՝ ուրիշ
բան մը: Ուրիշ բան մը ալ: Անգամ մը
սկսելէ ետք, ալ կ'երթայ երթալիք տեղը:

Երբ վարժուեցաւ ճաշկերոյթի գաղա-
փարին և համակերպեցաւ.

- Հրամցնեմ, ըսաւ: Ո՞ւր:
- Ուր որ ուզեմ:

Սուր արագ հաշիւ մը ըրաւ: Սիրտը
հանդատացաւ: Ինչ որ ալ ուտէին, կը բա-
ւէր դրամը: Նորման խեղդեալին պիտի
չուզէր եւ: Արդէն խեղդեալին չէր գտնը-
ւեալ որ Տիլի արձարաններուն մէջ: Առ
առաւել յարգի ձուկ մը: Ամէնէն սու-
ղը՝ հինգ ոսկի, երկու հոգի՝ տասը ոս-
կի...

Նորմա «Ըժժժ, ըժժ, ըժժ, ըժժ» ընելով
փլաթին ճամբան մտաւ, սկսաւ վար իջ-
նել ցատկոտեղով: Սուր խնդաց: Հիմա
աւելի հանդիսատէս էր սիրտը: Երեւ-
րիւքալիի սրճարանը մեծ բան չէին կը-
նար գտնել ուտելու:

- Այդչափ մի ջրտեղ բերանդ, ըսաւ:
Կը յիշե՞ս, անգամ մը մէյքէֆ պնակ տալ-
կուած սմբուկով ելած ենք հոսկէ:

- Եւ երբ ոսկի առած է եթանասունը-
հինգ դուրուշնոց բանին: Եւ դուն ձայնդ
չես հանած:

- Կոխ՝ ընէինք քանի մը դուրուշի հա-
մար:

- Մամա տեսնա՛ր նէ իրար կ'անցնէր
փորդ պիտի ցաւի ըսելով:

- Բան մը չըլլար: Ըսել է ա՛յ էր ճաշկե-
րոյթ ըսածդ:

- Ի՞նչ կ'ուզէիր, Փաշիօ երթալիք խեց-
դետի՞ն ուտէինք: Երբ անկուտի սրբա-
հարներ պտոյտի երթան ... «Երկու ան-
կուտի սրբահարներ - Օր մը պտոյտի են
զացեր»...

- «Ճամբան են մնացեր - Անթիլ են մե-
ներ», լրացուց Սուր:

Առաջին անգամն էր որ դրամի եւ ան-
կուտիութեան խնդիրները այսպէս բացէ
ի բաց կը խօսուէր իրենց միջեւ: Եւ Սուր
դրամացաւ թէ ի՞նչքան պարզ, ի՞նչքան
բնական եղած էր աս: Մինչդեռ տակաւին
երկու ժամ առաջ կասկարմիր պիտի ըլ-
լար՝ դրամ չունիմ, կամ՝ պապաս դրամ
չտուաւ ըսելու քաղաքապետին անդամ:

Նորմա արդէն պատին վերջին քարերն
ալ գետին կը փռէր նոյն դիւրութեամբ.

- Քու անկուտիութիւնդ բնական բան է:
Ամէն ուսանող անկուտի կ'ըլլայ: Հապա-
հա: Կ'աշխատիմ, դրամ կը շահիմ, նորէն
անկուտի եմ: Ամսուր տասներեքինդ, դը-
րամ կը հատնի: Կը սկսիմ քիչիկ քիչիկ
եւ առնել մամայէս:

- Ան ալ կուտա՛յ:

- Ա՛, աղէկ կնիկ է մամաս:

Սուր թեւը անցուց, սարսաղ ափին մէջ
զգալով Նորմային մերկ ուսը որ տաք տաք
կը շոգործակեր ժամերէ ի վեր ծծած ա-
րեւը: Այս հպումը Նորմային ալ հեշտա-
լիօքէն յիշեցուց թէ անտառ կ'երթային:
Լուսինն տիւրեց իրենց միջեւ: Յուզումի
մակընթացութեան լուսինը: Սկսան
մտիկ ընել իրենց ներքին բաբախումնե-
րը, յալիւտակուած, հետզհետէ մօտենա-
լով իրարու:

(Շար. 11)

Ի ՅԻՇԱՆԱԿ

ՄԻՄԻԱՆ. - Տէր և Տիկին Անդրանիկ Փամպուլեան իրենց գերդաստանի ննջեցեալներու յիշատակին եղած հոգեհանգստեան առթիւ Սէն - Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցին կը նուիրէ 200-ական Ֆր. Մարտիկի Հայ Մշակոյթի Տան և «Յառաջ»ին և 100 Ֆր. Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ:

ՄԱՐՍԷՅԷ. - Տէր և Տիկին Վահրամ Ժառանգեան, Ժառանգեան ընտանիքի ննջեցեալներու յիշատակին եղած հոգեհանգստեան առթիւ կը նուիրեն 100-ական Ֆրանք «Յառաջ»ին և Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ:

ՅԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Վ. ան - Վրէժնի Սաթեհիկ մասնաճիւղի բոլոր անդամները կը փութան յայտնել իրենց խորին ցաւակցութիւնները ընկերուհի Թագուհի Գրգըրտաղի, ինչպէս նաեւ իր ընտանիքին, Տէր Վրթանէս Ա. Քհնյ. Տէրտէրեանի և ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց մօր, մեծ - մօր և կնոջ երիցուհի՝ Հերմինէ Տէրտէրեանի մահուան առթիւ:

Այս տիտուր առթիւ մասնաճիւղի ընկերուհիները կը նուիրեն 300 Ֆր. փութան ծաղկեպսակի Փօն տր - Շէրիի Ս. Նշան եկեղեցւոյ պայծառութեան համար:

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Le Bureau de la Section de Paris
Archalousie TATHEOSSIAN
présente à chacun de ses Membres,
aux Parents d'Elèves
et à tous Sympathisants
ses Meilleurs vœux pour l'année 1995
souhaite un Joyeux Noël
et espère vous retrouver très nombreuses
lors de la réunion de Section prévue
le Samedi 14 Janvier à 10 heures
M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9^e

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՈՒ

Հայաստանցի օրիորդ մը որ նաեւ վարժ է Փրանսերէնի, տրամադիր է զբաղելու մանուկներով, հայ ընտանիքի մը մօտ:

Հեռաձայնիւ. —

Ա. Աղիդեան

(Հայ Ուսանողական Տուն)

44 - 16 - 10 - 97

ԻՍԱԵԱՆՑԻՆԵՐՈՒ

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Կիրակի, Յունուար 29, ժամը 12-ին
«Տիամանթէր» ճաշարանը:

Կը հրաւիրուին իտալացիներն ու համակիրներն այս աւանդական օրը բաժակ բարձրացնելու զարաւոր իտալացի և իտալացիներու կենաց ու յիշատակին:

Հասցէ. —
RESTAURANT DIAMANTAIRES
60, rue La Fayette — Paris 9^e

Տեղերը ապահովել մինչեւ Յունուար 23, հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն. —

43 - 08 - 12 - 06

կամ

46 - 32 - 35 - 42

ճաշարան՝ 170 Ֆր.:

NOEL ARMENIEN

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE SECTION ST-JEROME

organise un

Dîner Dansant

Samedi 7 Janvier à 20 heures 30

Maison Arménienne de la Jeunesse
et de la Culture — Salle «Vasbouragan»
12-14, rue St-Bazile, Marseille 1re

Animation

Disc Jockey VANICK

Renseignements et réservations:

91. 61. 10. 82 / 91. 70. 00. 32

91. 66. 08. 03.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Վ. ան-Վրէժնի Սաթեհիկ մասնաճիւղի ճաշը Փետրուար 18-ին:
Մանրամասնութիւնները յետադաշին:

— Ժ Ա Մ Ա Ն Ա Կ Ա Ց Ո Յ Ց —

Ս. ՅՈՒՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՉ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7, Բ. օր Ծննդեան:
Յիշատակ Մեռելոց:

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇԱՅԱՆ

Պատարագի աւարտին՝ հոգեհանգիստ

կը կատարուի Վասն համօրէն ննջեցելոց:

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 8, Գ. օր Ծննդեան:

Ժամը 10.30-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ԱԼԵՏԻՍ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԳԵԱՆ

Ս. ՄԱՐԿԱՍ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7, յիշատակ Մեռելոց:

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի, որու աւարտին՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի «Վասն համօրէն ննջեցելոց»:

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 8, Գ. օր Ծննդեան:

Ս. ՊՈՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐԿԻԼ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7: Յիշատակ Մեռելոց:

Առաւօտեան Ժամերգութիւն ժամը 9-ին:

Պատարագ ժամը 10-ին:

Հոգեհանգիստ պատարագէն ետք, Վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Կիրակի, Յունուար 8: Յիշատակ Մեռելոց:

Պատարագ ժամը 10.30-ին:

Հոգեհանգիստ Վասն համօրէն ննջեցելոց:

Լոյ:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, Մեռելոց:
Առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ և հոգեհանգիստ:

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԻՔԻՄԵԱՆ

հոգեւոր հովիւ:

Լիւնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս Կովիտա երգչախումբի կողմէ:

Ղեկավարութեամբ՝ Պր. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

ՄԱՐՍԷՅԷ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄՈՆՉԱՅ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ, Յիշատակ Մեռելոց:
Պատարագ ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ և կը քարոզէ՝

ՎԱՐԴԱՎԱԹ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ. —

Պատարագ ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ և կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԼԵՏԻՔԵԱՆ

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

ԿԻՐԱԿԻ: Յիշատակ Մեռելոց:
Սկիզբ ժամերգութեան առաւօտեան ժամը՝ 9-ին:

Պատարագ ժամը 10-ին:

Պատարագի աւարտին հոգեհանգիստ, Վասն համօրէն ննջեցելոց:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Offrons un Noël aux enfants d'Arménie

LES ENFANTS D'ARMENIE

- Mangent parfois du pain sec;
 - Tombent parfois d'inanition dans la rue;
 - Le 1er Décembre le prix du pain a été multiplié par 10;
 - Un hiver rigoureux a déjà commencé et la température est au dessous de zéro dans tout le pays;
 - Nous vous demandons, **une fois de plus**, de sauver la dignité de ces enfants et la nôtre.
 - Cet appel s'adresse à toute la communauté en France;
 - N'hésitez pas à envoyer vos dons à la Section Croix Bleue la plus proche de votre domicile ou au Siège:
- CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE - CONSEIL D'ADMINISTRATION
17, rue Bleue, 75009 Paris. No C.C.P. Paris 5 985 07 G.
Libellez vos chèques à l'ordre de CBAF Opération Arménie.
Un reçu CERFA, donnant droit à une réduction fiscale, vous sera envoyé.

POUR LA PLUS GRANDE JOIE DES PETITS ET DES GRANDS

LE PERE NOEL

VENU SPECIALEMENT D'ARMENIE, vous attend à

L'ARBRE DE NOEL DE L'ECOLE TEBROTZASSERE

le DIMANCHE 8 JANVIER à partir de 12 heures 30

à la Salle des Fêtes du Raincy — 9, Boulevard du Midi

SPECTACLE DES ENFANTS — CHORALE DE L'ECOLE

★ Animation musicale ★

★ Buffet avec Plats et Boissons ★

— SPECTACLE SURPRISE —

Renseignements à l'Ecole TEBROTZASSERE : 43. 81. 01. 72.

Accès autoroute : A 3 - Sortie le Raincy;

Accès SNCF: Gare de l'Est - Gare Villemomble le Raincy - Salle à 200m

— Entrée Gratuite —

A L'OCCASION DU NOEL ARMENIEN

GRAND DINER DANSANT

Samedi 7 Janvier à 21 heures

au profit de L'ECOLE ST MESROP d'Alfortville

au PLATEAU DE GRAVELLE

Route du Pesage, Bois de Vincennes, 75012 PARIS

Animation : ORCHESTRE G A Y D Z A G

Tél. pour réservation : 43 75 41 47 / 43 96 18 13

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6
VENDREDI
6 JANVIER
1995

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE d'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

LE NUMERO : 5,00 F
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
69րդ ՏԱՐԻ - ԹԻԻ 18-499
69e ANNEE — N° 18.499

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՏԵՂԱՊԱՀ ԹՈՐԳՈՄ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՔԱՐՈՋԸ

(ԷԶՄԻԱԾԻՆ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6)

Բեթղեհի Սատղը եւ մարգարէներու կողմէ կանխատեսուած «Էմմանուէլին», Օծեալ Փրկիչին Մնունդը, մասուրի մը խոնարհ շրջապատին մէջ, երկու հազար տարինէն ի վեր քրիստոնէայ ժողովուրդներէն ծնունդի կը բերեն, Աստուծոյ սիրոյն հանդէպ երկրպագութեան, եւ Անոր փրկութեան խոստումին անխաղախ լինելուն, ապահովութեան եւ վստահութեան զգացումներով:

Սակայն իր եղեմական դրախտի ճամբան կորսնցուցած անառակ մարդը, մարդկութիւնը, «օտար, ամալի ճամբէն վրայ» դեռ կը թափառի, Զարին սաղբանքներէն խաբուած: Եւ փոխանակ փրկութեան եւ երջանկութեան յոյսին եւ Աստուծոյ իր աչքերը դարձնելու եւ իր քայլերը ուղղելու, կարծես Բաբելոնի նոր աշտարակ մը կառուցելու է ձեռնարկներ: Աշխարհի ամէն կողմը, խռովութիւն, եղբայրասպանութեան պոռթկումներ, կը չքացնեն յոյսը մարդուն՝ խաղաղ համակեցութեան եւ ազնուադոյն ձգտումներուն իրադրո՞ման:

Քրիստոսի Մննդեան աւետիսը հայ ժողովուրդին, մէկ կողմէ կը յիշեցնէ ցնծութեան, եւ ուրախու -- թեան մարդկային զգացումները ուրոնք մեր սիրտը կը լեցնեն խաղաղութեան, «ի մարդիկ հաճութեան», ազգերու եղբայրութեան, եւ համերաշխութեան յոյսերով, եւ միւս կողմէ մեր հոգիները կը խռովէ ի տես մեր չուրջը եւ աշխարհի մէջ տեղի ունեցող պատերազմներուն, մեր հայրենի հողերուն վրայ, եւ Արցախի մեր քաջամարտիկներուն եւ զաւակներուն կեանքին վերեւ կուտակուող սպառնալիքներուն, եւ ի տես անգործութեան եւ տնտեսական ծանր կացութեանց մղձաւանքին, եւ մեր ընկերութեան կարգ մը խառնուրդ մէջ չեղուող բարոյական անկումներուն: Սակայն, մեր ժողովուրդին սպրիտը, դոյառեւելու, ստեղծագործելու շինարար հոգին, ինքզինքին թոյլ չէ տուած երբեք յուսահատութեան անգունդին մէջ խորտակուելու: Իր աչքը վեր բարձրացուցած, ան միշտ փնտռած է անհեռաւ մէջ Բեթղեհի Սատղին, եւ անվարան հաւատացած է աստուածային յայտնութեան եւ խոստումին, թէ՛ խոնարհ մասուրին մէջ ծնած «Էմմանուէլը», Օծեալ Փրկիչն է մարդկութեան:

Եւ մարդկային պատմութեան մէջ քիչ է թիւը ժողովուրդներու, որոնք հայ ժողովուրդին պէս կարենան վկայել թէ՛ յաղթանակարձ եւ ամէն տեսակի նեղութիւններ, եւ ապացոյցը տուած են դիմաւոր եւ վերապրելու հոգեկան կորովին:

Եւ այս՝ կարելի եղաւ, որովհետեւ Աստուած մեզի հետ էր իր խոստումին համաձայն: «Իր Միածին Որդին ուղարկեց, որպէս զի ով որ հաւատայ, չկորսուի, այլ յաւիտեական կեանք ընդունի»: (Յովհ. 3:16)

Եւ ինչպէս մեր շարականագիրը, հոգեբանական բանաստեղծը կը ձայնէ՝ «Աստուած մարդացաւ. ընդ օրինօք մտաւ», որպէս զի մենք զինքը կարենանք ճանչնալ իր ամենախիրաւ իսկութեանը մէջ, այսինքն, իրեն անձ մը: Այս է փորձելի իմաստը Հայ Եկեղեցւոյ ցնծեցողութեան եւ յաղթական յայտարարութեան թէ՛ «Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ»: «Այսօր տոն է Սուրբ Մննդեան. աւետիս»:

Բայց ինչպէ՞ս կրնանք ըմբռնել ասիկա: Ազարակայանին պատմութիւնը գուցէ այս կէտը բացայայտելու համար պատմուած է: Կը տարուենք կրկնել ազարակայանին պատմութիւնը:

«Կը պատմուի թէ ազարակայան մը կար: Բարի եւ բարեկէր մարդ մը: Սա

անկարելի կը դառնար հաւատալ Եկեղեցւոյ այն ուսուցման թէ՛ Յիսուս Քրիստոսի անձին մէջ Աստուած մարդացաւ:

«Եւ հետեւաբար, Մնունդի տօնին նախօրեակին, փոթորիկոտ օր մը, ինք տուն մնաց, մինչ իր ընտանիքի անդամները եկեղեցի դադին, տօնելու այլ իրողութիւնը:

«Յանկարծ, պատուհանին դուրս կողմը տեսաւ թռչուններու խումբ մը, ձիւնամբրիկին մէջ կորսուած, չփոթած, իրենց թեւերը թափահարելով պատուհանի ապակիին դէմ, եւ յուսահատօրէն ապաստանարան փնտռելով:

«Ազարակայանը դուրս վազեց դէպի յարդանոց, բացաւ դուռները եւ լոյսը վառեց:

«Բայց թռչունները ներս չմտան:

«Հացի փշրանքներ ցանց ձիւնին վրայ դէպի յարդանոց:

«Բայց թռչունները չհետեւեցան:

«Ապա փորձեց զանոնք բաց դռնէն ներս հրապուրել, իր բազուկները շարժելով եւ ձայներ արձակելով:

«Բայց կրկին անօգուտ:

«Յուսահատ, ինքզինքին ըսաւ. -- "Կ'եւրեւի անոնք չեն ըմբռնել թէ ի՞նչ ըսել էր ինքնա"»:

«Ու մտածեց. -- "Եթէ միայն կարենայի ես ի՞նչ թռչուն մը դառնալ, իրենց պէս, թեւեւ անոնք ինձի հետեւէին դէպի լոյսը"»:

«Եւ այդ պահուն, ան Մնունդի զանգակներուն ձայնը լսեց:

«Պահ մը մտիկ ըրաւ: Եւ ձիւնին մէջ ծուկի ինչաւ:

«Ու աչքերը դէպի երկինք բարձրացուցած՝ ան չնշջաց:

«Հիմա կը հասկնամ, թէ ինչո՞ւ, դո՛ւն՝ աղպէս ըրիր: Աստուած՝ մարդացա՛ր"»:

Քրիստոսի Մնունդին հրաշքը մեծագոյն նշան է Անոր ներկայութեան մեր մէջ: Կան նաեւ բազում ուրիշ նշաններ:

Մեր անհատական եւ հաւաքական ուրախութեանց եւ դժբախտութեանց մէջ, Անոր անձին եւ Անոր հոգիին ներկայութիւնը կը յայտնուի՝ զԱյն տեսնել զիտցող հոգիներու աչքերուն, իրեն պատմութեան շարադրութեան իմաստ տրուող, եւ քաղաքակրթութեան մթնոլորտում ճամբաները լուսաւորող ճառագայթ:

Դարձեալ, Հայ ժողովուրդը վկայն է այս ճշմարտութեան:

Գաղի հազարաւոր, եւ ով դիտէ միլիոնաւոր տարիներու ընթացքին, միշտ պիտի գտնուին այդմարդիկ եւ կիներ, որոնք Յիսուսի խաչը իրենց սրտերուն մէջ կրելով, պիտի հետեւին Անոր, եւ պիտի շարունակեն Անոր Մննդեան յիշատակը տօնակրելու:

Հայ ժողովուրդը, ազգերու ընտանիքին մէջ, առաջինը եղաւ աշխարհին յայտարարելու թէ ինք ընդունած է եւ յանձն առած է կրել Յիսուսի խաչը: Եւ քան դարեր հաւատարիմ մնացած է իր յայտարարութեան եւ իր խոստումին:

Այսօր եւս, մեր անկախ Հայաստանի եւ Արցախի հայրենի հոգին վրայ, մեր հաւատքի զանգակները կը զօղանջեն, հաւատակ մեր տանջակոծ ժողովուրդին կրած դրկանքներուն, հակառակ մեզ շրջապատի շար ուժերու սպառնալիքներուն:

Եւ Լուսաւորչահաստատ Սուրբ Էջմիածինը, Քրիստոսած լուսոյ Սուրբ Խոնարհէն, Քրիստոսի պատգամը կը բաշխէ իր զաւակներուն, ի Հայաստան եւ ի Սփիւռս աշխարհի, թէ՛ «հոգին է կենդանարար», եւ թէ՛ «վախեցէք միայն ա-

ՔԻՒՐՏԵՐԸ՝ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԴԵՄ

Իրաքեան Քիւրտիստանի մէջ կացութիւնը միշտ բարեւոյց է եւ քրտական երկու կուսակցութեանց (Թալապանիի Քիւրտիստանի հայրենասիրական Միութիւնը եւ Պարզանիի Քիւրտիստանի դեմոկրատ կուսակցութիւնը) միջեւ եղբայրասպան կռիւները կը շարունակուին զոհեր պատճառելով: Ամէն անգամ որ քիչ մը հանդարտութիւն տիրէ, պատրուակ մը կը բաւէ որ ամէն ինչ վերսկսուի: Վերջինը մաքսային դրապաւորման մըն է: Թալապանիի կուսակցութիւնը կ'ամբաստանէ Պարզանիի կուսակցութիւնը որ կը հակէ Թուրքիոյ հետ սահմանադրութիւն Հայուրի կայանը որ «կառավարութեան» չէ յանձնած մաքսային եկամուտը: Այս եկամուտը յաւելում կրած է Սեպտեմբերէն ի վեր, երբ Թուրքիա այլ կայանը բացած է (զոցուած էր Մոսկի պատերազմի առեւ) եւ օրական 1000-1500 բեռնատար վառքեր ապրանք կը բերեն եւ կը վերադառնան 20-30 հազար լիթր վառելանիւթով, 10 անգամ աւելի ածաւ իրաքեան Թուրքիա: Այս փոխանակումը Մուսուլ կը կառարուի (Պաղատիի հակակռիւն տակ գտնուող Քիւրտիստանի մէջ), բայց Քիւրտերը մաքսային հարկեր կը դանձեն: Նոյ. 24-ին համաձայնութիւն մը գոյացեր էր, ըստ որում Պարզանի յանձն առած է այդ եկամուտը (օրը՝ 100-էն 150 հազար տուրք) փոխանցել «կառավարութեան» եւ ըստ Թալապանիի դեռ չէ ըրած:

Պաղատիի մամուլին համաձայն, արդէն 472 մեռեալ կայ եւ Պարզանիի բազմաթիւ կողմնակիցներ զնդակահարուած են եւ «կառավարութեան» նախարարներ ալ ձերբակալուած:

նոնցմէ՛, որոնք կարող են հոգին սպաննել:

Հայ Քրիստոնէայի այս գիտակցութեամբ եւ վճռակամութեամբ է որ ամէն հայ կ'ապրի, աշխարհի ո'ր անկիւնն ալ որ գտնուի, Եւրոպայի, Ասիայի կամ Ասիոյ տարածքներուն վրայ, կամ Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաներու եւ Աւստրալիոյ զաղութներուն մէջ, ուր մեր ժողովուրդին զաւակները, իրենց հիւրընկալ երկիրներու ընակիչներուն կողմէ, ընդունուած են իրեն տաղանդաւոր եւ պարկեշտ քաղաքացիներ: Իսկ համաքրիստոնէական եւ միջազգային նշանակութիւն ունեցող Սուրբ Երկրին սրբավայրերուն եւ Երուսաղէմ քաղաքին մէջ, Սրբոյ Յակոբեանց միաբանութեան եւ դարաւոր հաստատութեան վրին պարտեւ է՝ ըլլալ արթուն պահապանը եւ Հայ աղօթքին ու Հայկական պաշտամունքին ամենօրեայ աղօթասացն ու պատարագիչը:

Այս բոլորը կը յուսադրեն մեզ մեր ժողովուրդին եւ հայրենիքին բարօրութեան եւ ապագայի տեսլիքով:

Կ'աղօթենք որ Տէրը ինք առաջնորդէ Ընդհանրական Իր Եկեղեցին, հաւատարիմ սպասաւորը միալու իրեն տրուած առաքելութեան եւ կոչումին մէջ: Եւ անաստան պահէ հայրենի մեր պետութիւնը, նուիրապետական Աթոռները մեր Մայր Եկեղեցւոյ, եւ առատաբաշխ շնորհապարգէ աշխարհի համամարդկային ընտանիքը, Սուրբ Մննդեան այս տօնին: Եւ Սուրբ Հոգին թափանցէ մեր սրտերուն, ու ճշմարտապէս բացայայտէ հրաշք մարդացեալ Աստուծոյ յայտնութեան, եւ մեր բոլորին հոգիներուն մէջ յորդագեղ նորոգէ մեր հաւատքը, փառքին համար Ամենասուրբ Երրորդութեան:

Թող Տիեզերքը արձագանգէ օրհնաբեր աւետիսը Մննդեան. --

Քրիստոս Մնաւ եւ Յայտնեցաւ:

Օրհնեալ է Յայտնութիւն Քրիստոսի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ «ՀՌԱԿ»Ը ԶԷ ՍՏՈՐԱԳՐԱԾ ԵՈՐՆԵԱԿԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս դրած էինք Յունուար 4-ի մեր թիւով (4-րդ էջ) նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան Դեկտ. 29-ին ընդունած էր աշխարհական դաշինքի եօթը կուսակցութիւններու ներկայացուցիչները եւ անոնց տուած այլ մանրամասնութիւններ՝ իր որոշումին առթիւ (Հ.Յ.Դ.ի արդիւնութիւն): Այս կուսակցութիւնները իրենց համակամութիւնը յայտնած էին այլ առթիւ: Յետագային ալ միացեալ յայտարարութիւն մը ըրած են նոյն ուղղութեամբ: Այս յայտարարութիւնը չէ ստորագրած սակայն ՀՌԱԿ-ը ու հարց տրուած է Ռուբին Միրզախանեանի թէ ինչո՞ւ իր կուսակցութիւնը (Ռամկավար) չէ միացած: Ռ. Միրզախանեան յայտնած է թէ Ռամկավար կուսակցութիւնը առանձին յայտարարութիւն մը պիտի ընէ այդ առնչչութեամբ: Յիշենք թէ միւս վեց կուսակցութիւններն են. -- Հայաստանի Հանրապետական Կուսակցութիւն (ՀՀԿ), ՀՀԾ, ՌԱԿ (Ռամկավար Ազատական -- Լիպեւալ -- Դեմոկրատ Կուսակցութիւն, ՀՌԱԿ-էն բաժնուած ճիւղը), Մատուրական Հայաստան Միութիւնը, ՄԻՀԿ եւ Քրիստոնէայ -- Դեմոկրատ:

-- Ձերբակալուած է Մարգարիտար թերթի խմբագիրը (լուրը տուած էինք առանց անունը ձգելու)՝ Ռոյալն Շառոյեան: Մեղադրանքն այն է որ փորձած է ներքին նախարարութեան հետախուզական սպասարկութեան հետ կապ ունեցող գործունէութեան համար:

-- Երեսնէն մեկնած է Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի անգամ Արթուր Գոգիկեան որ ընտանիքով Հայաստան հաստատուած էր երկու տարի է: Ըստ Հ. Յ. Դ.ի արտաքինութեան, ըստ իշխանութիւններուն ինք՝ կամօվին եւ անմիջապէս դիմած է ամերիկեան դեսպանատուն (ամերիկահպատակ է) եւ մեկնած:

-- Խորհրդարանական այն խմբակցութիւնները որոնք զաղբեցուցած էին իրենց աշխատանքները նիստ կը գումարէին Հինգշաբթի, Յունուար 5-ին եւ յոյս ունէին որ իրենց թիւը 60-ի հասնէր: Համայնաժողովները (19) միանալու յոյս տրուած էին (տես՝ «Յառաջ», Յունուար 4):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Լիճնէլ ԺՈՍՓԷՆ կանխեց իր կուսակցութեան որոշումը՝ եւ շարքային ընկերներուն ներկայացուց իր թեկնածութիւնը նախագահական թեկնածութեան: 57 տարեկան, Ժոսփէն յաջողած էր Միթերանի ընկերավարական Կուսակցութեան ազգ. քարտուղարի պաշտօնին (1981 - 1987), 1988 - 92 եղած է Կրթական նախարար: Էլիզէ չէրք մնացած է եւ Միթերանի մօտ անձ մը ըսած է միայն թէ «ոչ քաջալերած է, ոչ ալ տարժամոգած»: Իր յայտարարութեան մէջ ըսած է թէ կ'ուզէ ձայնի եւ կանաչներու համախմբումի մը նշանաբանին տակ ներկայանալ:

ԵԼՅԻՆ անգամ մը եւս հրահանգեց որ ուժակոծութիւնները դադրին Գրոզնիի վրայ, բայց հաւատք ընծայող չկայ, որովհետեւ անցեալ շաբթու ալ նոյնը ըսած էր եւ ոչինչ զործադրուած: Կոլինները կը շարունակուին նոյն սաստիկութեամբ եւ Մոսկուա չի խոստովանիր իր պարտութիւնը ոչ ալ իր կորուստներուն ծաւալը: Յետակ է որ Ռուսաստան այլ ելք չունի քան Գրոզնի դրաւելը որեւէ գինով: Հարցը հոն է նաեւ որ Չէչէններն ալ նուազ վճռակամ չեն: Գրոզնիի հարաւոր գտնուող՝ Եւլի քաղաքը ռուսներու տակ թաղուած է եւ զոհերը գրեթէ բոլորն ալ բռնակիչներ են: Ռմբակոծումը կատարուած

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՈՒՐՈՒԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ»

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՍՏԵՂԾՈՒՄԸ

Ուրուկուայը Հայկական Յեղատարաններ
թիւնը ճանչցող առաջին պետութիւնը եւ-
զաւ 1965 թուականին: Այս կէտը, ինչ-
պէս եւ ուրուկուայեան տարբեր ատենա-
ներէ Հայ Գաղտնի Նախագահ Սիւրբեանը
ճառ եղան, որ Հայաստանն ու Սիւրբեանը
որոշ ուղղութիւններով տեղւոյն
փոքր, լուսանցքային գաղութին:

Սակայն, անոր պատմութիւնը ցարդ
գրեթէ անծանօթ է ընթերցողին: Հոս ու
հոն ցրուած տեղեկութիւններ ու համա-
ռօտ անդամներ անբաւարար ու մասամբ
անվստահելի են: Այդ բացը զոցելու ձեռ-
նարկած են ուրուկուայեան հետազոտողներ
Ալպերթօ Տիւրքեան եւ Դանիէլ Գարա-
մանուկեան, որոնք տարեկան իրենց
պարակ հանգիստը իրենց ձեռքին արդիւն-
քով «Հայկական գաղթականութիւնը Ուրու-
կուայի մէջ» գիրքին Ա. հատորը (1):

Ա. Տիւրքեան (1949) աւարտած է Մոն-
թէվիդէոյի համալսարանի պատմա-
տական ճիւղը: Սպանիայի թարգմանած
է Հրանդ Փատրմանեանի «Հայոց պատ-
մութիւնը», որմէ տասը գլուխներ հրա-
տարակած է չորս պրակներով: մնացեալ
ընդ անոթի է: Իսկ Դ. Գարամանուկե-
ան (1962) մարդագիտութեան (Մոնթէ-
վիդէոյի) եւ հայերէն լեզուի ու պատմու-
թեան (Երևան) համալսարանական դասըն-
թացներու հետեւած է: 1983-ին սպանե-
րէն լոյս ընծայած է «Հայկական յեղա-
պառնութիւնը Ուրուկուայի մամուլին մէջ»:
1915 թուական» Ժողովածուն, որ հայե-
րէնի թարգմանուած ու Երևանի մէջ
պատրաստ է հրատարակութեան:

Ներկայ հատորը 350 էջ ունի եւ բաղ-
կացած է տասնմէկ գլուխներէ: Անոր
պէտք է հետեւի երկրորդ մը՝ ութ գլուխ-
ներով: Բաժանումը տեղի ունեցած է
զուտ ֆինանսական պատճառներով, թէեւ
պիտի տեսնենք, որ հատորը նիւթը կուտայ
արտաքին տեսանկիւնէն: Երկրորդը ներ-
քին դիտանկիւնէ մը պիտի անդադարանայ
գաղութին: Անձնական միջոցներով լոյս
տեսած Ա. հատորի հատորը պէտք է Բ.
հատորի տպագրութեան դրամագրուի
հանգիստանայ: Տպագրուած 500 օրինակ
է:

Ընթերցողը նկատած կ'ըլլայ երկու կէտ-
«անձնական» հրատարակութիւն եւ չնչին
ուսանողական: Արդարեւ, չըջանա հայկա-
կան հրատարակութիւնները մեծ մասով
այս գիծը կը կրին: Քիչը թափանցած
են տեղական շուկան: միւս կողմէ, հազար
օրինակի տպագրուած մի փոքրագու-
նէ, եթէ մեծ պահեստարաններ չկան:

Հիմնականը այն է, որ վեց տարիներու
տեղական աշխատանքէ ետք, այս գործը
լոյս աշխարհ եկած է եւ յոյս կայ, որ կէս
ճանապարհին չմնայ: Որոշ գլուխներ ար-
դէն զեկուցումի կերպով ներկայացուած
էին Հարաւային - Ամերիկայի գաղութնե-
րու ուսումնասիրութեան նուիրուած Բ.
գիտաժողովին, կայացած Գորտուպա (Ար-
ժանթին), 1991 Սեպտեմբերին (2):

Հեղինակները նախաբանին մէջ կը բա-
ցատեն փաստական հաւաքումի իրենց աշ-
խատանքի տարբեր ուղղութիւնները:
Եղեռնէն վերապրողներու եւ գաղթական-
ներու սերունդին հետ հարցազրոյցներ,
տպագրուած սակաւաթիւ ազգայնական զըն-
նում, ուրուկուայեան եւ հայկական մա-
մուլի մասնակի հետազոտութիւն, մասո-
յնի արխիւներու քննութիւն, առեւտր-
ական տարեգրքերու, հեռախօսագրք-
քերու եւ դանդաղ վաւերացողութիւն-
քննութիւն, եւայլն: Այս բոլորը՝ վիճա-
կագրական տախտակներու, ձոն նկա-
րագրութիւն (մեծաւ մասամբ՝ անտիպ)
եւ լուսաբանական նշմարներու օգտագոր-
ծումով, վերածուած է գիտական, բայց
գիւրամատչելի շարադրանքի մը:

Հարկ է ճշգրտել, որ ուրուկուայեան տպա-
գիր մամուլը գրեթէ արհամարհելի կշիռ
մը ունեցած է 1937-էն ի վեր, այնքան,
որ մինչեւ վերջերս անյայտ էր մատնա-
գէտներուն (ցանկագրումի առաջին փոր-
ձը կատարուած է 1989) (3): Տպագիր
ուսումնասիրութիւններ գրեթէ չկան,
իսկ արժանաւորական մամուլի հաւաքա-
ծոնները քիչ քան կը պարունակեն դրացի
երկրի Հայերուն մասին: Մնաց որ, ուրու-
կուայեան որոշ կազմակերպութիւններ
չեն յօժարած իրենց արհմիութիւնը բանալ:
Կ'երեւի, թէ «պատմութեան սարսափը»
իր գերը խաղացած է:

Հետեւաբար, երկու հեղինակները իս-
կական դաշտային աշխատանք տարած են
պատկեր մը կարելիին չափ վերակազմե-
լու համար ու ամբարած են բանաւոր պատ-
մութեան անգնահատելի հարստութիւն
մը: Այնչեւ ծերունիներու պատմութիւն-
ը, լուսանկարներ, թուղթեր, ամէն ինչ
կրնար փշուր եւս աւելցնել կառոյցին: մէկ-
տեղուածը անկրկնելի է, որովհետեւ ազ-
բիւրներէն ոմանք ալ չկան:

Այդ աշխատանքը ունեցած է իր անա-
կրկնելիները, քանի որ մարդկային յիշու-
թեան լիակատար չի կրնար սպառած համարուի
երբեք: Թող ներուի պատմել հետեւեալ
խօսուած փաստը: անցեալ տարուան Օգոս-
տոսին, երբ գիրքը արդէն շարունակէ մէջ
էր, տողերս գործը հեղինակներէն մէկուն
հետ հիւանդութեան այցելութիւն մը տուաւ
ընտանեկան բարեկամի մը՝ Պր. Աւետիք
Պուրտուքեանին (հեղինակ՝ հաստափոր
ձեռագիր յուշերու), որ արդէն բազմիցս
հարցաքննուած էր: Այցը անմիջապէս
գիտարշաւի վերածուեցաւ, երբ ան սկսաւ
յուշեր պատմել 1935 - 36 թուականներու
անցուդարձերէն, որոնցմէ անսպասելի-
րէն պարզուեցաւ, թէ ինչ նպատակով
Հայաստանի Հանրապետութեան վերջին
վարչապետ Սիմոն Վրացեան այցելած էր
Հարաւային - Ամերիկա 1936-ին (համա-
էջ 97): Ըստ վկայութեան, իր կուսակ-
թեան ներքին՝ դրամական զեղծարարու-
թեան մը ծագած խեղդիներ հարթութեւ:
Առաջին երկու գլուխները Հայոց պատ-
մութեան ուրուկուայեան մէջ կը ներկայացնեն
մինչեւ Մեծ Եղեռնը: Բ. գլուխին մէջ,
ինքնապաշտպանական կոչներու վե-
րաբերեալ վկայութիւններ առնուած են
ուրուկուայեան վերապրողներէ:

Եղեռնի ընթացքը (երրորդ գլուխ) ներ-
կայացուած է բացառաբար վերապրող-
ներէ առնուած քաղաւածքներով: Երկու
էջ միայն, բայց աւելի յստակ ու մեկին
քան երկարաշունչ հատորներ: Անոնք
սերտօրէն կապուած են Դ. գլուխին հետ,
որ կը խօսուի Ուրուկուայի մէջ Եղեռնի
արձագանքի մասին: մամուլի հազար-
գումներէն զատ, տեղւոյն փոքրաթիւ
Հայերն ալ աշխատած են որոշ նպատ-
ք մը բերել տարադիրներուն եւ ոմանք կա-
մաւորական շարժումին անդամակցած
են:

Հինգերորդ գլուխը 1917 - 1921-ի բախ-
տորշ դէպքերուն՝ կ'անդրադառնայ:
Յունուար 1920-ին Հայաստանի Հանրա-
պետութեան փաստական ճանաչումէն
ետք, Ուրուկուայը եղած է դաշ իրաւա-
կանօրէն ճանչցող 36 պետութիւններէն
մէկը, թէեւ հեղինակները զիտել կուտան,
որ համապատասխան փաստաթուղթերը
չեն գտնուած: Դեկտեմբեր 16-ին, Ազգե-
րու Ընկերութեան Ուրուկուայի ներկայա-
ցուցիչը քուէարկած է ի նպաստ (արդէն
խորհրդայնացած) Հայաստանի անդամակ-
ցութեան:

Դարասկիւղին, Հարաւային - Ամերիկա-
յի երկիրները սկսած են ներգաղթել իրա-
կուսել, քանի որ աշխատուծի պակասը
կուր: Դիւանագիտական կազմերը լիա-
զօրուած էին քարոզչութիւն տանելու եւ-
րոպայի եւ Միջին - Արեւելքի մէջ: Ու-
րուկուայի պարագան տարբեր էր: Այդ-
տէն ազատած եւ միջին արեւելեան որ-
բանոցներուն թէ ճամբարներուն մէջ ա-
պաստանած տարագրեալները կ'աշխատէին
իրենց կեանքը վերակերտելու: Վեցերորդ
գլուխը բազմաթիւ վկայութիւններ կը
բերէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ իրենց
կեանքին ու մեկնումի որոշումին մասին:
Վերապրողի մը խօսքը շատ դիպուկ է
հասկնալու թէ՛ պետական քարոզչութեան
րովանդակութիւնը եւ թէ՛ գաղթականնե-
րու անկախութիւնները: -

«Երբ Երուսաղէմ էի, կը յիշեմ, որ հօր-
եղբայրս ինծի ցուցուց թերթի մը մէկ
ճանուցումը ուր կ'ըսուէր թէ Ամերիկայի
մէջ երկիր մը կար՝ Ուրուկուայը, որ
գաղթականներ կ'ընդունէր, ուր ցեղային
հարցը եւ կրօնական հալածանքներ չկա-
յին, եւ շատ գեղեցիկ կլիմայ ունէր» (էջ
63):

Է. գլուխին մէջ հաւաքուած են Լատի-
նական Ամերիկայի մէջ առաջին Հայերու
գոյութեան վերաբերեալ տեղեկութիւն-
ներ, որոնք ներածութիւն մըն են Ուրու-
կուայի պարագային համար: 1729-ին Գա-
տիկէն դէպի Տէ լա Փլաթա գետը մեկնած

ՄԱՅԻՍ

● 2. Ընդունելութիւն Հայաստանի Հան-
րապետութեան Զբաղուածութեան կեդ-
րոնի պատուիրակութեան մը գլխաւորու-
թեամբ Երեւանի իր տնօրէնին Ալեքսանդր
Ղազարեանի, պատուիրակութիւն մը որ
Ապրիլ 25-էն մինչեւ Մայիս 3 եղաւ հիւրը
Մարտէյի ANPE-ին:

● 5. Գայանէ Յովհաննէսեանի համեր-
գը: Երեւանի Օփերայի քնարական տրա-
մադիկ ծանօթ սոփրանօ որ երգարուեստի
կարուածէն ներս կը վայելէ հայերի ժո-
ղովուրդին լայն խաւերու համակրանքը:

● 14. Տարեկան հացկերոյթը որ կը նշէ

եւ Մոնթէվիդէօ խարսխած նաւու մը
տնտեսը Հայ էր, թերեւս առաջինը, որ
ոտք դրած է այս շրջանը: Իսկ երկրորդը
«վանեցի վարժապետ» կոչուած, նոյնպէս
անանուն հայ մըն է, որ 1862-ին Պրադի
հաստատուած է գաղով Մոնթէվիդէոյին:

Սակայն, ինչպէս կը պարզուի ութերորդ
գլուխին, հաւանական է որ այս վերջին
թուականէն առաջ Հայեր արդէն հաստա-
տուած ըլլային Մոնթէվիդէօ: Դիւանական
թուղթերէ յայտնի էր դառնայ, որ
1835-ին Պուէնոս - Այրէսէն հոն ժամանած
է Պուէնոս Ակուստին Աքսարեան անունով,
ճրանա ծնած 34-ամեայ ոստիկան մը,
որ Գորտոն թաղամասը կ'ապրէր: Իսկ
1850-ին Մարիա Պիլինճեան անունով մէկը
երեք կալուածներու տէր էր քաղաքին մէջ
(էջ 79):

Արտասահմանէն եկող ճամբորդներու
ցուցակները կը սկսին 1888-ին, բայց
1889 - 1895 թուականներու մատենաները
անհետացած են: Առաջին տարին ժամա-
նած են երեք Հայեր, մինչեւ 1900՝ տաս-
ներէնդ եւս: Բայց միայն ասոնցմէ մէկը՝
վապուրականցի Մանուկ Աղաբեան,
ստուգապէս հաստատուած (1890-ին), ըն-
տանիք կազմած ու մեռած է Ուրուկուայի
մէջ: Այդ տարուան մատենանը չկայ, բայց
իր կենսապատմը կայ շնորհիւ աղջկան,
որ երկրի հայազգի առաջին վկայեալ ու-
սուցչուհին եղած է (տղան՝ հայազգի
առաջին զինուորականը):

Ըստ հեղինակներու կատարած հաշ-
արկներուն, 1888 - 1960 թուականներուն
ծովային ճամբով Ուրուկուայ մտած 6112
Հայերուն 78-05 առ հարիւրը հոն հասած
է 1923 - 1931-ին՝ Կիլիկիոյ պարպումէն եւ
Լօզանի դաշնագրէն ետք, երբ մօտ 180 հա-
զար ներգաղթողներ մտած են Ուրուկուայ:
Այս դաշնագրին 2 առ հարիւրէն քիչ մը
աւելին Հայերն էին: Այս հաշիւները մօ-
տաւոր են: հեղինակները զիտակեց են,
որ յայտնի չէ քանի՞ հօգի Ուրուկուայ
մտած է Արժանթինի կամ Պրադիի ճամ-
բով, ոչ ալ քանի՞ հօգի այնուհետեւ Ար-
ժանթին տեղափոխուած է: Սակայն, կա-
րելի է մօտաւոր պատկեր մը կազմել - ինչ
որ վերկայած է իրենց ուղղութիւնէն-
բաղդատելով այս թիւերը 1931-ի դաղու-
թային մարդահամարին հետ, որ շուրջ
4.000 հօգի արդիւնք մը տուած է (տե՛ս
էջ 125 - 127): Եթէ նկատի ունենանք,
որ յիշեալ ութ տարուան միջոցին 4.771
հօգի ժամանած է (չհաշուած աւելի հի-
ները, մօտ 200, ինչպէս եւ հոն ծնածնե-
րը), մտածելի է որ մօտ 20 առ հարիւրը
մեկնած է երկրէն:

Տիւրքեան եւ Գարամանուկեան ման-
րաման վերլուծումի ենթարկած են այս
ցուցակները, վիճակագրական բազմա-
թիւ տուեալներ պարզելով: Ի մասնա-
ւորի, շահեկան է նշել, որ այրերու զը-
րեթէ 38 առ հարիւրը բանուոր էր, իսկ
20 առ հարիւրը՝ հողագործ (էջ 95): Սա-
կայն, ինչպէս Արժանթինի եւ Պրադիի
պարագային, Ուրուկուայի Հայերու 95
առ հարիւրը քաղաքային զարմաւ ու
կեդրոնացաւ մայրաքաղաքը: Այս երե-
ւոյթը կը բացատրուի, ըստ հեղինակնե-
րուն, Ուրուկուայի հողատիրական կեդ-
րոնացումով (մեծ կալուածատէրերու զե-
րակչութիւն) եւ եկուորներու դրամա-
կուրի պակասով, քանի որ պետութիւնը
չէր քաջաբերել երկրագործութիւնը: -
«Կաշտ չգացիմք որովհետեւ մեզի աղքա-
ւիւց չտրուեցաւ: Հայերս մշակներ էիմք,
եղապարտեմք: Եթէ կառավարութիւնը
եղա՛ եւ գործիք տուած ըլլար մեզի...»,
կ'ըսէ հին սերունդէն մէկը (էջ 114):

Հաւաքական «կեանքի պատմութիւն»

18-րդ տարեդարձը Հայ Մշակոյթի Տան
եւ որուն նախագահեցին Տէր եւ Տիկին
Տարօն Պօղոսեան: Այս ձեռնարկը տարե-
կան ժամադրութիւնն է գաղութին հետ
որ լայնօրէն իր ներկայութեամբ կը քա-
ջալերէ, նիւթապէս ու բարոյապէս, Մշա-
կոյթի Տան ընդհանուր գործունէութիւն-
ները:

ՅՈՒՆԻՍ

● 2. «Ամատուս» հիմնարկի «Գիւմրի
93» երաժշտական փառատօնին դափնե-
կրկներու համերգը: Հինգ երիտասարդ
տաղանդներ Եղեռն Մշակեան, 10 տարե-

մը ընթերցողի աչքին առջեւ մանրամասն
կերպով կը պարզուի իններորդ գլուխին
մէջ: Յաւելեալ քարենիշ մըն է, որ հե-
ղինակները խուսափած ըլլան հովուերգա-
կան ամէն պատկերացումէ:

Բանուորի կամ փերեզակի սկզբնական
ծանր տարիներէն ետք, կը սկսի դառ-
ղաղ վերելք մը: Տասներորդ գլուխը կը
նկարագրէ տնտեսական ամբապնդում
տարիները՝ 1940 - 1950: 1946-ին, Մոնթէ-
վիդէոյի 770.000 հօգինոց բնակչութիւ-
նը մօտաւորապէս 6.650 Հայեր կը հաշ-
ուէր: մէկ առ հարիւրի համեմատութիւ-
նը կայուն է մինչեւ այսօր: Այս տա-
նամեակին ընկերային տեղաշարժի եւ
համարկումի հոլովոյթ մը արդէն դիտե-
լի է: Հայերը կը սկսին մերուիլ զիրենք
ընդունող ընկերութեան, ուր շարախումբ
առիթները բազմաթիւ են, եւ առաջին
չըջանի աղքատ թաղերը կը լքուին: Վեր-
ջին գլուխը ընդհանուր գիծերով այդ տա-
րիներու ընկերային կեանքը (դաշտազը-
նացութիւններ, ներկայացումներ, հա-
մերգներ, եւայլն) կը վերակազմէ:

Գիրքի բուն շարադրանքին ետք, կու
դայ յաւելուած մը (էջ 167-338), մատե-
նագիրութիւն եւ ցանկեր: Յաւելուածը
կը ներկայացնէ Մոնթէվիդէոյի նաւա-
հանգիստէն Ուրուկուայ մտած Հայերու
ամբողջական ցանկը, քաղուած՝ պաշտո-
նական արձանագրութիւններէ (ժամա-
նումի թուական, անուն, սեռ, տարիք,
ընտանեկան վիճակ եւ ճամբորդած նա-
ւը): Թանկագիր հրապարակում մըն է.
անկարելի չէ, որ տոմարները փոշիա-
նան, շնորհիւ անտարբերութեան ու ան-
փութութեան: Ասկէ դատ, շատեր կըր-
նան ուղիք այն գիրքը, ուր յիշուած է ի-
րենց ծնողքին կամ իրենց իսկ անունը,
տեսակ մը «նոր աշխարհի տոհմաբանու-
թիւն»: Աւելին, ասիկա պատմութիւնն է
մարդկային լամբաւորումի մը, բայց նա-
եւ՝ անհատներու, որոնց անունը վերա-
դարձնելու փորձ մըն է այս աշխատան-
քը:

Տիւրքեան եւ Գարամանուկեան, հնա-
գէտի համբերութեամբ, ծաւալուն ա-
տաղձ մը փրկած են ժամանակի ու մո-
ռացումի փոշիներէն: Բայց արդիւնքը
թանկարանային չէ: Բեկորները մօտաւոր
անցեալի բարախուս պատկերի մը վե-
րածուած են, ուր ընթերցողը մասնակի
կը դառնայ համայնքի մը ծնունդին ու
զարգացումին: Յուսանք, որ Բ. հատորը
չուտով նոյն յաջողութեամբ պարզէ գա-
ղութին ներաշխարհը, որուն վերլուծումը
կրնայ օգնել հասկնալու անոր անփառու-
նակ ներկան ու ապագայի հեռանկար-
ները:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԻՍՅԱՆ
Պուէնոս - Այրէս

(1) Alberto Douredjian y Daniel Kara-
manoukian, La inmigracion armenia en el
Uruguay, Montevideo, 1993, 350 pp.
Հագո՛

Gaboto 1480, apt. 301, Montevideo,
Uruguay.

(2) Տե՛ս. մեր մանրամասն քրթակցու-
թիւնը՝ «Արժանթինէն» համապիտոյեան
մտածողութեամբ», «Տառաշ», 1991 Նոյ-
21: Ուրուկուայահայ համալսարանա-
կաններուն նուիրուած գլուխը, որ Բ.
հատորին մաս պիտի կազմէ, լոյս տեսած
է Ա. Գիտաժողովին (Պուէնոս - Այրէս,
Նոյեմբեր 1989) նիւթերը ամփոփող հա-
տորին մէջ (Los Armenios en America del
Sud, Instituto de Investigacion Armeno-
logica, Buenos Aires, 1992, 81-83):

(3) Idem (102-112).

կան, զուգուղակա՛ր, Լիանա՛ր Մարտիրոս-
կան, 12 տարեկան, քանոնահարուհի,
Հովհաննիս Մալխասյան, 14 տարեկան, դաշ-
նակահարուհի, Սէյրան Ֆրանջեան, 15
տարեկան, դճոխահար եւ Զարուհի Կալոյ-
եան, 13 տարեկան, երգչուհի ելոյթ ու-
նեցան:

ՅՈՒՆԻՍԿՈ

● 8. Ընդունելութիւն քաղաքացեալ Ռո-
պէն Վիկտորի- Հայաստան իր պաշտո-
նական այցելութեան վերադարձին առի-
թով:

Նոյն օրը, Արտաշէս Պետրոսեան՝ աւագ
գլխավոր տնօրէն Բիւրակների Առողջապահու-
թանք, դասախօսեց, նիւթ ունենալով՝ գի-
տութիւնը Հայաստանի մէջ այսօր, եւ հե-
ռանկարներ:

● 19. Հանդիպում զաղութիւն հետ Լեւո-
նայի Ղարաբաղի Հանրապետութեան
Արտաքին Գործերու նախարար՝ Արկադի
Ղուկասեանի որ չընդադա՞ր մը կը կա-
տարէր Ֆրանսա: Իրեն կ'ընկերանար Մա-
րիա Մալիւեան՝ ԼՂՀ-ի արտաքին կապե-
րու բաժնի պատասխանատու:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

● 9. Անաթոլի եւ Անատատիա Սլեպի-
չեւ, Հայր եւ աղջիկ, ուսն նկարիչներու
գործերուն նուիրուած ցուցահանդէսի բա-
ցում:

● 11. Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւ-
նը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել
կուտայ Սէն Լուի Ս. Գիորգ եկեղեցին,
Ֆրանսահայ գաղութի վաստակաշատ աղ-
բայիներէն՝ Նուպար Նիկողոսեանի մահ-
ան Ծոր տարելիցին առթիւ:

● 23. Բացում Մարտէյի Միջնադարի տո-
նավաճառին, որուն կը մասնակցի Հա-
յաստանը տաղաւարով մը: Նախաձեռնու-
թիւնը, պատրաստութիւնը, կազմակեր-
պութիւնը կը պատկանի Հայ Մշակոյթի
Տան վարչութեան:

● 30. Հայաստանի Օր Մարտէյի Մի-
ջնադարի տօնավաճառին, յատուկ յա-
տադրով մը՝ այցելութիւններ տեղական
իշխանութիւններուն, պատուասիրութիւն
տօնավաճառի տնօրէնութեան կողմէ,
հացկերոյթ, մամուլի առուլիս, կլոր սե-
ղան նուիրուած Հայաստանի տնտեսական
հարցերուն, զեղարուեստական բաժին
տաղաւարին վրայ՝ նուազ, երգ, երաժշ-
տութիւն, պար: Հայաստանի Հանրապե-
տութեան կառավարութիւնը կը ներկա-
յացնէր Պետական նախարար՝ Ռաֆայէլ
Բաղդեան եւ իրեն կ'ընկերանային յատ-
կապէս՝ Դաւիթ Զատոյեան՝ Պարենաւոր-
ման նախարար, Բորիս Յարութիւնեան
Արդիւնաբերութեան վերա - նախարար,
կառավարութեան Արտաքին յարաբերու-
թիւններու խորհրդատու՝ Մանուէլ Մե-
լիքեան, Շինանիթերու միաւորման տը-
նօրէն Գալուստ Կամպեան: Ներկայ եղան

նաեւ Հայաստանէն ժամանած գործարան-
ներու, ձեռնարկութիւններու տնօրէններ:
Մարտէյի Միջնադարի տօնավաճառը
բացարձիկ վայր մըն է Հայաստանը ծանո-
թացնելու երէկէն այսօր: Այցելուներու
թիւն է 380 հազար:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

● 17-էն 20. Մարտէյի Հայ Մշակոյթի
Տունը մասնակցեցաւ Պուշ տիւ Ռոն նա-
հանդի ընդհանուր խորհուրդի նախագահ՝
Լիւսիէն Վիկէանի պաշտօնական այցելու-
թեան Հայաստան:

● 28. Նկարիչ, զեղանկարիչ Վարմարի
(Վարդիմիր Մարգարեան) գործերու նը-
ւիրուած ցուցահանդէսին բացում, ներ-
կայութեամբ Մարտէյի քաղաքացեալ
Ռ. Վիկտորիի եւ մասնակցութեամբ՝
Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարտէյի մասնա-
ճիւղին:

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

● 16. Գրական երեկոյ մը արձակագիր
Հրանտ Մաթեոսեանի հետ: Գրադէտը
խօսեցաւ իր գրականութեան մասին եւ ձո-
ւանդեց Ֆրանսերէնի թարգմանուած իր
գործերէն «Soleil d'automne» հատընտիրը:

● 19. Նախաձեռնութեամբ Հայ Մշա-
կոյթի Տան Երիտասարդաց ակումբին,
պարանցիկ երեկոյթ մը մասնակցութեամբ
250 երիտասարդ - երիտասարդուհիներու:

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Երկար շարաթնեք է վեր, Հայ Մշա-
կոյթի Տան վարչութիւնը կը պատրաստէ
մեծ տարողութեամբ ցուցահանդէս մը
նուիրուած հայրենաբնակ արհեստաւոր-
ներու գործերուն «Հայաստանի արհեստա-
ւորներ, աւանդութիւն եւ շինանիւթ»,
անունին տակ որը տեղի պիտի ունենայ
«21, Cours Honoré d'Estienne d'Orves»,
քաղաքի կեդրոնը, «Maison de l'Artisanat
et des Métiers d'Art» սրահներուն մէջ,
Յունուար 20-էն Մարտ 18-ը: Հանդիսաւոր
բացումը պիտի կատարուի Յունուար
19-ին, ներկայութեամբ Հանրի Վէրնէօյի,
Ֆրանց Ֆերնանտէի եւ Հայաստանի Հան-
րապետութեան Գործաւար Վահան Տէր -
Ղեկնողեանի: Այս առթիւ, Մարտէյի
Հայ Մշակոյթի Տունը լոյս պիտի ընծայէ
զբօրիկ մը նուիրուած հայ արհեստա-
ւորներուն եւ անոնց արուեստին:

Այս գործունէութիւններէն անդին, Հայ
Մշակոյթի Տունը տարուան ընթացքին
վայրն է շատ մը զեղարուեստական, բա-
րեսիրական, մշակութային, կրթական,
ազգային եւ այլ տեսակի ձեռնարկներուն
կազմակերպուած դանդաղ հայկական
միութիւններու կողմէ: Ինչպէս նաեւ կը
մնայ հաւաքատեղին բազմաթիւ կազմա-

կերպութիւններու: Հետեւելով իր դա-
ղութային կոչումին եւ հանրային ծառա-
յութեան գաղափարին իր սրահները կը
տրամադրէ հայկական կազմակերպու-
թիւններուն առանց որեւէ նիւթական յա-
տուկ ակնկալութեան մը, եւ ասիկա հա-
կառակ որ իր տարեկան պիւտեճէն կը
բարձրանայ շուրջ չորս հարիւր հազար
Ֆրանքի, որուն մէջ ոչ մէկ պաշտօնէու-
թեան մատակարարման ծախսը կայ: Հայ
Մշակոյթի Տան վարչութիւնը ունի որպէս
յենարան ժողովուրդը. ժողովուրդը գիտէ
քաջալերել ազգային նկարագիր ունեցող
հաստատութիւն մը, որ տարիներու ըն-
թացքին կրցաւ բարոյական դրամադուր
մը կազմել:

Որպէս մնայուն ձեռնարկ, 18 տարի է ի
վեր, Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը
մեծ կարեւորութիւն կուտայ Զորքաւորի
օրուան դրադումներուն: 1994-ի Սեպտեմ-
բերէն սկսեալ յաճախողներու թիւն է՝ 39,
5-էն 18 տարեկան: Ֆրանսահայ Կապոյտ
Խաչի Մարտէյի չորս մասնաճիւղերու
հետ կը գործէ այս շաբաթօրեայ դպրոցը,
առաւօտը ժամը 10-էն մինչեւ 16, ինչօր-
ւան ճաշով: Դաստիարակչական ծրագր-
րին առանցքը կը կազմէ հայերէն լեզուի
ուսուցումը եւ գործունէութիւնը, ինչ
որ ալ ըլլան աշակերտութեան նշանակ-
ները: 1994-ի Պաքաւորէյի նստաշրջա-
նին հայերէնը ներկայացուցին ութ աշա-
կերտ, հինգը որպէս ընտրովի նիւթ, եր-
կուքը որպէս Ա. լեզու եւ մէկը որպէս Բ.
լեզու:

Տարուան մը աշխատանքի հաշուեկէիւր
ներկայացնելով դեռ շատ բան կայ ըսե-
լիք, սակայն կարեւորը վաղն է ապագան
է: Հայաստանի մեր պահանջը ազգա-
յին հարցերու հանդէպ գիտակից մօտե-
ցում, գործ եւ նուիրում:

Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան ան-
գամները ունին ծանօթութիւնը մեր հիմ-
նական արժէքներուն, ունին մտահոգու-
թիւնը անազարտ պահելու սերունդներէ
եկած ժառանգն ու աւանդը, ունին կամ-
քը, խանդավառութիւնը աշխատելու,
նախաձեռնելու, ունին գիտակցութիւնը
նուիրուելու, գահելու շատ մը անձնակա-
ն եւ ընտանեկան հաճոյքներ յանուն հաւա-
քական շահերուն: Եւ մանաւանդ գոհու-
նակութիւնը ունին հաստատելու որ երի-
տասարդ ակումբի տղաքն ու աղջկանքը
կը բաժնեն նոյն արժէքները, կը ցուցաբե-
րեն ազգային ջիւղ, ունին պատասխանա-
տուութեան գիտակցութիւն, չեն սակար-
կեր իրենց ժամանակին ու հանգիստը, կը
յարգեն իրենց յանձնառութիւնները:

Այս երեկոյթը յուսադրիչ եւ դոտալըն-
դիչ է Մարտէյի Հայ Մշակոյթի Տան 20-րդ
տարուան սեմին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՆՈՒՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՄԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

Վ Է Պ

Երկուքն ալ սակայն թաքուն մտածում-
ներ ունէին միեւնոյն ատեն: Նորմա հե-
տաքերէր էր թէ Սուր ո՞ւր պիտի տանէր
զինքն այսօր: Իսկ Սուր կը մտածէր թէ ո՞ւր
տանէր Նորման: Միշտեւ քառուղի՝ ատեն
ունէր որոշում տալու: Երկընտրանքի առ-
ջեւ էր. կա՞մ ամէնէն ամառի վայրը, կա՞մ
ամէնէն բազմամարդ վայրը: Ամէնէն ա-
մառի վայրը, ամէնէն քիչ հաւանականու-
թիւն կար որ մէկը վրայ դար: Բայց եթէ
պատահէր այդ փոքր հաւանականութիւ-
նը, վտանգը նոյնքան մեծ էր՝ որքան հա-
ւանականութիւնը փոքր: Ամէնէն բազմա-
մարդ վայրը, կարելի չէր կատարելապէս
մեկուսանալ: Բայց ապահով էր բազմու-
թեան մէջտեղը: Առաւօտեան՝ ուղեւորներ
ձիւներ պիտի գտնուէին: Եւ անոնք վտան-
գաւոր չէին, ինչպէս ամառի վայրերը դե-
ղերով թիփերը:

Սուր դիտել Նորման, որ անջնշէն կը
մաղցէր անտառի ճամբէն: Չայն մտաբե-
րեց ծովի զգեստով: Ամէն անգամ կը դար-
մանար թէ որչափ բարեձեւ էր անոր մար-
մինը: Եւ նոյն երջանիկ յուզումը կ'ունե-
նար միշտ:

Հազիւ երկու վայրկեան հեռացած էին
վերջին վիճիքի խումբէն: Անտառին մէջ,

ամէն կողմէ, ձայներ, ծիծաղներ կ'ար-
ձաղանդէին: Աչքըլարի սրճարանին քա-
սապիթօն կը լսուէր հեռուէն: Սուր լաւ
գիտէր թէ ամենուրեք մըջնի պէս մարդ
կար ծառերուն տակ: Գոհունակութիւն
մը, ապահովութիւն մը կը զգար առկէ:
Հաճելի զգացում մըն էր:

Երկու քայլափոխով Նորմային հասաւ,
թեւը բռնեց: Նորմա շուրջը արագ ակնարկ
մը նետեց ընդադարաւ: Մարդ չտեսաւ:
Գլուխը Սուրի ուսին դրաւ: Օրօրուելով,
տատանելով քայլեցին փշտ, քարոտ կա-
ծանէ մը որ թէթեւ գառիկը մը կը կազ-
մէր: Սուր յարմար վայր մը կը փնտռէր
աչքերովը: Այդտեղ - կը յիշէր - մտերմիկ
անկիւն մը գտնուելու էր: Մէկ կողմը՝
հեղեղատ մը որ քարով լեցուն էր, միւս
կողմը՝ խիտ ծառեր, շատ խիտ, ընդար-
ձակ տարածութեան մը վրայ, եւ ցախեր,
եւ սաղարթախիտ թուփեր, դաճած չոճի-
ներ, որոնք խորշեր, վրաններ կը ձեւացը-
նէին: Վստահ էր որ այդ կողմէն էր:

Շշուկ մը եղաւ աջին: Ծիւղերու բաց-
ուածքէ մը՝ Սուր նմարեց երկու մարմին-
ներ որոնք փութով բաժնուեցան, շտուկե-
ցան: Չոտեմն ձեւացուց, անցան դաշին:
Մարմինները միացան դարձեալ՝ Շուր մը
շարժեցաւ քիչ մը հեռուն, ծառերուն
հետեւ: Սուր աչքը արագ բան մը տեսաւ:
Չայն մը հնչեց, թուփերի ձայն մը. «Կու-
կո՛ւք»: Անդին՝ ուրիշ ձայն մը պատաս-
խանեց. «Կուկո՛ւք»:

Սուր այլեւս սթափած էր: Բայց ջանաց
բան մը չզգացնել Նորմային, որ ճամբուն
քարերը կը համբէր:

Քսան քայլ անդին, կածանին ձախ կող-
մը, խոշոր չոճիկ մը ներքեւ, մարդ մը
պտուկած էր կոնակի վրայ: Ուրիշ մարդ
մը ոտքի էր: Կը խօսէին: Սուր չիմացաւ
թէ ինչ կը խօսէին: Երիտասարդներ էին:
Գետինը, սեխի կեղեւներ, լրագրի թուղ-
թեր եւ երկու սնտուկ դարե՛նուրի պարսպ

ԹՈՒՐԲ ՄԱՄՈՒԼ

ՍԵՐԱՍԻՈՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՒՂԵՐԷՆ ՄԵԿՈՒՆ ՄԵՁ ԱՆՀԱՇՈՒԵԼԻ ԳԱՆՁԵՐ ԿԱՆ ԹԱՂՈՒԱԾ»

«ՆՆԻ Կիւնայարն»ի մէջ կը կարդամք...

Սերասիոյ Ազննճըլար գաւառակին մէջ
հարեւաւոր քիւօ ոսկի կայ Հայերուն կող-
մէ թաղուած եւ եթէ շահադրգիւններ
չարժաման անցնելու ըլլան, դիւրաւ կարե-
լի կ'ըլլայ երեւան հանել զանոնք, որոնք
խոշոր կարասներու մէջ դրուած են:

Առաջին Աշխարհամարտի տարիներուն,
երբ Օսմանեան Պետութեան դէմ ապը-
տամբած ըլլալով չըմանի Հայերը աքսո-
րելու հրաման հանուած էր կառավարու-
թեան կողմէ, անոնք, վերադառնալու յոյ-
սով՝ իրենց հարստութիւնը թողած էին
զիւղին վանքին եւ իրենց տուններուն պա-
տերուն տակ: Այդ տուններուն մէջ, նախ
Յոյները եւ աւելի վերջ ալ զաղթական
Թուրքերը տեղաւորուեցան, բայց ոչ ոք
լուր ունէր հոն թաղուած կարասներ լե-
ցուն ոսկիներէն: Ազնիւ իօզ անուն Հա-
յուհին, որ աքսորի ատեն փոքրիկ աղջը-
նակ մըն էր եւ որը մնալով պահուած էր
թուրք ընտանիքներու կողմէ, հիմա կը
պատմէ, թէ դաւաճակին բազմաթիւ
չէնքերու պատերուն տակ՝ ոսկիով լե-
ցուն բազմաթիւ կարասներ կան թաղ-
ւած:

Ազնիւ իօզ, այս մասին հետեւեալը կը
պատմէ.

Հայերը շատ աշխատասէր եւ խնայա-
սէր մարդիկ էին: Անոնք, իրենց ամբողջ
վաստակը ոսկիի վերածելով կը պահէին,
որովհետեւ այդ չըմանին՝ յարգի եղողը
ոսկին էր եւ արծաթը: Երբ որ աքսորի
եկան, ստիպուեցան իրենց բոլոր ոսկինե-
րը կարասներու մէջ դնել ու պահել հողին
տակ: Աւելի վերջ, տուններուն մեծ մասը
փուլ եկան անխնամութեան պատճառաւ:
Անոնց տեղ նորերը շինուեցան: Այսօր,
Ազննճըլարի ընտանիքներուն մեծամաս-
նութիւնը նստած են անհաշուելի հարս-
տութիւններու վրայ եւ լուր հունին:

Գաւառակը ունէր մեծ եկեղեցի մը եւ
ընդարձակ վանք մը, որ ունէր աւելի քան
քառասուն սենեակներ:

Վանքը, հրդեհի մը հետեւանքով այրե-
ցաւ ու քանդուեցաւ: Հինքը կը պատմեն,
թէ հոս եւս կարասներով ոսկի կայ թաղ-
ւած, բայց ոչ ոք հետաքրքրուած է ցարդ:
Նկատելով որ արդիւրեւ չառանց ար-
տօնութեան պեղում կատարել, կարելի
չըլլար թաղուած ոսկիները դուրս բերել:
Ազնիւ իօզ, իր այս պնդումը փաստելու
համար իրեն օրինակ ցոյց կուտայ վեր-
ջերս յայտնաբերուած կարաս մը ոսկիի
պարագան, շինութեան մը ընթացքին:

Կը պատմուի, թէ Ազննճըլար գաւառա-
կի հարստութիւնը միայն Հայերու կողմէ
թաղուած կարասներով ոսկին չէ: Քանու-
նիկ օրով կառուցուած «Ճոհը» (Շիրիկ)
Աղբիւրին տակ ալ թաղուած է եօթը
կոթով հսկայ կաթսայ մը, որ նոյնպէս
ոսկիով լեցուն է: Աղբիւրի ճակատին
արարեղէնով արձանագրութիւն մը կայ,
որ սակայն մասամբ վնասուած ըլլալով,
կարելի չըլլար տեղեկութիւն քաղել թաղ-
ուած ոսկիներուն մասին:

«ԺԱՄԱՆԱԿ»

Դեկտեմբեր 6, 1994

ուրիշ բան խորհելու, եւ ամբողջովին
մերկ ըլլալ... Կեանքին մէջ երբեք չէր
սիրաբանած տունի մէջ: Սակայն կ'են-
թաղէր թէ ի՞նչ հանգիստ բան, ի՞նչ եր-
ջանկութիւն ըլլալու էր աղ:

Բայց Նորմա ո՞ւրիշ գիտէր թէ «ուրիշ
համով» էր ծառերուն տակ սիրաբանիւր:
Բուռն տենչանք մը զգաց հարցնելու Նոր-
մային թէ թաղաւորութեան կարելիութիւն
ունէ՞ր: Չհամարձակեցաւ: Վստահ չէր
թէ Նորմա իրեն պիտի ներէ՞ր այդ ծանր
նախադէպը: Վստահը աչք չտեսաւ: Սա-
կայն չկրցաւ լռեցնել տառապանքը զոր
այդ կասկածը կուտար իրեն: Ես նախա՞նձ
եմ, խորհեցաւ: Ոչ մէկ զնով պիտի ու-
զէր խոստովանիլ թէ ի՞նչ նախանձէր գայն:
Այդ աստիճան, օղէն, ջուրէն: Դէմքը
կախեց, սպրդեցաւ ճիւղերուն ներքեւ ու-
րոնք խցիկ մը կը ձեւացնէին՝ միայն
առջեւի կողմը բաց: Կոնակի վրայ երկա-
րեցաւ, ձեռքերը ծալեց ծոծրակին տակ,
սկսաւ ճիւղերը դիտել զլիւսուն վերեւ:

(Շարք. 12)

(Շաբ. Ա. Էջ 6)

— Ժ Ա Մ Ա Ն Ա Կ Ա Ց Ո Յ Ց —

Ս. ԹՈՂԱՆՆԵՍ-ՄԱՐՏԻՑ
ՓԱՐԻՋ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7, Բ. օր Ծննդեան:
Յիշատակ Մեռելոց:

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅԻ Ծ. ՎԻԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Պատարագի աւարտին՝ Հոգեհանգիստ
կը կատարուի Վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 8, Գ. օր Ծննդեան:
Ժամը 10-30-ին պատարագ կը մա-

տուցուի:
Կը պատարագէ՝
ՍԻՆԵՏԻՍ ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ.

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ԻՍԻ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7, յիշատակ Մեռե-

լոց:
Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի,
որու աւարտին՝ Հոգեհանգիստ կը կատար-

ուի «Վասն Համօրէն Ննջեցելոց»:
ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 8, Գ. օր Ծննդեան:

Ս. ՊՈՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ
ԱՆՏՈՐԿԻԼ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7: Յիշատակ Մեռ-

ելոց:
Առաւօտեան Ժամերգութիւն Ժամը 9-ին:

Պատարագ Ժամը 10-ին:
Հոգեհանգիստ պատարագէն ետք, Վասն

Համօրէն Ննջեցելոց:

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱԶ
ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Կիրակի, Յունուար 8: Յիշատակ Մեռ-

ելոց:
Պատարագ Ժամը 10-30-ին:
Հոգեհանգիստ Վասն Համօրէն Ննջեցե-

լոց:

Ս. ԹԱԿՈՐ — ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, Մեռելոց:
Առաւօտեան Ժամը 10-ին պատարագ կը

Հոգեհանգիստ:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Հոգեւոր Հովիւ
Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցի

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կա-

տարուին եկեղեցւոյս Կաթողիկոս Երզնա-

խումբի կողմէ ղեկավարութեամբ՝ Պր. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

ՄԱՐՍԷԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ, Յիշատակ Մեռելոց:
Պատարագ Ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՐ ՔՀՆՑ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ:
Պատարագ Ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎԻԴ. ԱԻՆԵՏԻՔԵԱՆ

ԱԷՆ-ԺԵՐՈՍ
Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

ԿԻՐԱԿԻ: Յիշատակ Մեռելոց:
Սկիզբ Ժամերգութեան առաւօտեան

Ժամը՝ 9-ին:
Պատարագ Ժամը 10-ին:

Պատարագի աւարտին Հոգեհանգիստ
Վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Messe de Noël
à St-Raphaël

le Dimanche 8 Janvier à 10 heures

Messe de Noël, célébrée par
MGR DARON GEREJIAN

en la Chapelle Saint-Jean
avec la participation de la Chorale
de la Cathédrale Arménienne
de Marseille

dirigée par
M. KHATCHIK YILMAZIAN

Une réception suivra.

HOME ARMENIEN
107, Ave du Maréchal Lyautey,
83700 St-Raphaël Réservations :
(16) 94 95 00 30

NOEL ARMENIEN

CROIX BLEUE
DES ARMÉNIENS DE FRANCE
SECTION ST-JEROME

organise un

Dîner Dansant

Samedi 7 Janvier à 20 heures 30

Maison Arménienne de la Jeunesse
et de la Culture — Salle «Vasbouragan»

12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er

Animation

Disc Jockey VANICK

Renseignements et réservations :
91. 61. 10. 82 / 91. 70. 00. 32
91. 66. 08. 03.

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐ՝
ՌԱՏԻՕ «ԱՅԲ»ԷՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց
Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ըն-
կերակցութեան Վարչական Որհնակը,
ներկայիս գոհունակութեամբ կը ծանու-
ցանէ մեր ժողովուրդին, թէ Կիրակի,
Յունուար 8-էն սկսեալ՝ կանոնաւոր յա-
ջորդականութեամբ՝ կրօնա - բարոյա-
կան, դաստիարակչական, Հայաստանեայց
Եկեղեցւոյ իրաւունքով արժեքներուն վերա-
բերեալ յայտարարները պիտի սփռէ՝ ռա-
տիօ «ԱՅԲ»-ի միջոցաւ:

Հաղորդումները պիտի կատարուին Զո-
րեքշաբթի եւ Կիրակի օրեր՝ 30-ական
վայրկեանի տեսողութեամբ յայտարարե-
րով:

ԶՈՐԵՔՇԱՅԹԻ ՕՐԵՐՈՒ Հաղորդում-
ները տեղի պիտի ունենան առաւօտեան
Ժամը 8-30-էն մինչեւ 9: Այս օրուան հա-
ղորդումները կը վերաբերին՝ Մանուկե-
րուն՝ անոնց կրօնա - բարոյական դաս-
տիարակութեան: Հաղորդավարն է՝ Օր.
Ռոզիկ Թաշեան:

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐՈՒ Հաղորդումները տեղի
պիտի ունենան առաւօտեան Ժամը 9-30-էն
մինչեւ 10 եւ կը վերաբերին ամէնուն:
Հաղորդավարն է՝ Յարութիւն Քահանայ
Թաշեան:

Կոչ կ'ընենք ամէնուն՝ խանդավառու-
թեամբ ողջունել լարի այս նախաձեռնու-
թիւնը, որ կը միտի մեր Սուրբ Եկեղեցին
բոլորի սրտին մօտ պահել:

ԴԻԻԱՆ

ՇՈՐՀԱՎԱԽԵ

Կապոյտ Սաշի Փարիզի «Արշալոյս Թա-
ղիստեան» մասնաճիւղը շնորհակալու-
թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները -
ի նպատակով զարկելու Գալուստ Կիւ-
պէնեան Հիմնարկութիւն 1.200 Յր.,
Տէր Եւ Տիկին Սարգիսեան 1.000 Յր.,
Ոմն 1.000 Յր., Տիկին Յոսիանի 500
Յր.: Սաքեմիկ Եւրոպայի տնտեսական
եւ Գո. Կարիկ Վարպետի մահուան առթիւ
Տիկին Սեդա Պահարեան 500 Յր.:

A L'OCCASION DU NOEL ARMENIEN
GRAND DINER
DANSANT

Samedi 7 Janvier à 21 heures
au profit de L'ECOLE ST MESROP d'Alfortville
au PLATEAU DE GRAVELLE
Route du Pesage, Bois de Vincennes, 75012 PARIS
Animation . ORCHESTRE G A Y D Z A G
Tél. pour réservation : 43 75 41 47 / 43 96 18 13

POUR LA PLUS GRANDE JOIE DES PETITS ET DES GRANDS
LE PERE NOEL
VENU SPECIALEMENT D'ARMENIE, vous attend à
L'ARBRE DE NOEL
DE L'ECOLE TEBROTZASSERE

le DIMANCHE 8 JANVIER à partir de 12 heures 30
à la Salle des Fêtes du Raincy — 9, Boulevard du Midi
SPECTACLE DES ENFANTS — CHORALE DE L'ECOLE
★ Animation musicale ★
★ Buffet avec Plats et Boissons ★

— SPECTACLE SURPRISE —
Renseignements à l'Ecole TEBROTZASSERE : 43. 81. 01. 72.
Accès autoroute : A 3 - Sortie le Raincy;
Accès SNCF: Gare de l'Est - Gare Villemomble le Raincy - Salle à 200m
— Entrée Gratuite —

SABERATOIRS
SEVAN VOYAGES
SABERATOIRS
SEVAN VOYAGES
SABERATOIRS
SEVAN VOYAGES

PARIS-EREVAN-PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES
■ ASSISTANCE A L'AÉROPORT
■ ORGANISATION D'ACCUEIL
ET DE TRANSFERT
■ RÉSERVATION D'HÔTEL
■ LOCATION DE VOITURE
■ AVEC CHAUFFEUR
■ EXCURSIONS GUIDÉES
■ VOYAGES ORGANISÉS
EN GROUPE
PARIS-EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
3300 F
RENSEIGNEMENTS
ET RÉSERVATIONS
SUR SIMPLE APPEL

SABERATOIRS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53
SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26
EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 85 48 - FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

ՀԱՐԱՏ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 7.8
SAMEDI - DIMANCHE
7.8 JANVIER
1995

H A R A T C H
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPİK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

LE NUMERO : 5.00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՀԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

Fondateur **SCHAVARCH MISSAKIAN**

69^e ANNEE — N° 18.500

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՄԱՆՈՐԵԱՆ ԵԼՈՅԹԸ

Հ.Յ.Դ. ԲՈՂՈՔՆԵՐ ԵՒ ՑՈՅՑԵՐ ՍՓԻՒՌԻ ՄԷՋ

Ստորև կուտանք նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի Ամանորեան ելոյթը. —

Սիրելի հայրենակիցներ,
Նախ եւ առաջ ուզում եմ անհուն դու-
նանակութեամբ նշանաւորել հետեւեալ
ուշադրաւ իրողութիւնը. վերջին հինգ
տարիներին ընթացքում սա առաջին Ամա-
նորն է, որ մեր ժողովուրդը դիմաւորում
է խաղաղութեան պայմաններում, սահ-
մաններում անդորր է, Արցախը՝ ամուր
ու արթուն։ Կա՞յ արդեօք աւելի ցան-
կալի ու աւելի թանկագին ակնթարթ։
Երբ ոչ մի զինուոր չի դնուած, երբ ոչ
մի մայր չի մտահոգուած խրամատում
դանուղ որդու ճակատագրով։

Ահա սա է անցած տարուայ ներկնաչը-
նոր՝ պարզեւր, որի առաջ մնացեալ ա-
մէն ինչ խաժրում է, չնչին ու երկրոր-
դական։

Ողաճութիւնը նուաճուեց Արցախա-
հայ քաղաքիներէ դերմարդկային սիրա-
գործութեան ու սուրբ արեան դնով, դա-
րաբաղեան պատերազմի ամենաստուիկ
հանդուստում, որը համընկաւ 1993-1994
թուականներէ ձմեռն ամիսներին։

Մայիսը բերեց անդորրութիւն, Մայիս-
ը կրկին Դարաբաղի հարցը մտցրեց քա-
ղաքական կարգաւորման հունի մէջ։ Մա-
յիսին կնքուած դիմադարձից յետոյ Ար-
ցախն այլեւս բոլոր բանակցութիւննե-
րում հանդէս եկաւ որպէս հակամար-
տութեան ճանաչուած կողմ՝ ըստ այնմ
հարաւորութիւն ձեռք բերելով նաեւ դի-
ւանագիտական ճակատում պաշտպանե-
լու իր իրաւունքները։

Դարաբաղի հակամարտութեան քա-
ղաքական կարգաւորման գործընթացը
նոր փուլ մտաւ Եւրոպայի անվտանգու-
թեան եւ համադրածակցութեան Որոշողի
պոստալիշտեան գաղաթմաթովում։ Հա-
մաճարողական այս հեղինակաւոր կազ-
մակցութիւնը փաստօրէն առաջին ան-
գամ քաղաքական որոշում կայացրեց հա-
կամարտութեան գոտում միջադպրային
խաղաղարար ուժեր տեղակայելու մա-
սին։ Թէեւ առայժմ թէ՛քնիքական առու-
մով պարզուած չեն այդ ուժերի ման-
տաղին, քանակին ու կազմին վերաբե-
րող հարցերը, սակայն նման կարեւոր
քաղաքական որոշման առկայութիւնը
վստահութիւն է ներշնչում, որ դրանք
կը լուծուին մօտակայ ժամանակներում,
եւ այդքան թանկ դնով ձեռք բերուած
դիմադարձը վերջապէս կը վերածուի
կայուն խաղաղութեան։

Ձիադարձարի շունչը իր բարեբար ազ-
դեցութիւնն ունեցած նաեւ Հանրապետու-
թեան սոցիալ - տնտեսական իրավիճակի
վրայ։ 1994 թուականը նախորդներէ հա-
մեմատութեամբ այդ տեսակէտից փաս-
տօրէն եղած առաջին անցնցում տարին,
որի բնորոշիչներն են՝ տնտեսութեան ա-
ճը, դրամի կայունացումը, պիւնտէշի
պակասորդի կրճատումը, սղանի սանձու-
մը, աղէտի գոտում իրականացուած չի-
նարարութիւնը եւայլն։ Էսպէս խորացաւ
նաեւ տնտեսական բարեփոխումների՝
սեփականաշնորհման, հարկային համա-
կարգի կարգաւորման, կառավարման մե-
կանկերների կատարելագործման գոր-
ծընթացը։

Տնտեսական կայունացման միտումնե-
րը, առկայ զինադադարն ու բարեփոխում-
ները յաջող ընթացքը հիմք հանդիսացան
միջադպրային ֆինանսական կազմակերպու-
թիւնների աջակցութեամբ մշակելու Հա-

յաստանի սոցիալ - տնտեսական զարգաց-
ման 1995 թուականի համալիր ծրագիրը,
որն ուղղուած է առաջին հերթին մաքրո-
տնտեսական հաւասարակշռութեան հաս-
տատմանը։ Ծրագրի յաջող իրականաց-
ման, համաշխարհային հանրութեան
կողմից յատկացուած վարկերը ճիշդ օգ-
տադրման դէպքում 1995 թուականը
խոստանում է դառնալ բեկումնային տա-
րի Հայաստանի տնտեսութեան վերական-
գընման եւ նրա յետագայ զարգացման
տեսակէտից։

Թէեւ ծրագրի իրականացման հիմնա-
կան արդիւնքները սպասուած են 1996
թուականին, սակայն յառաջիկայ տա-
րում արդէն մեր ժողովուրդը կը զգայ
զրական տեղաշարժեր, մասնաւորապէս
ոչնչալ եկամուտներէ աճի եւ բնակչութեան
սոցիալապէս թույլ պաշտպանուած չեղու-
թի կարիքների բաւարարման առումով։
Իացի դուր տնտեսական նպատակներից
ծրագրում լուրջ ներդրումներ են նախա-
տեսուած նաեւ առողջապահութեան, կրթ-
ութեան, մշակույթի եւ զբոսութեան ու-
ղղումներում։

Այս ամէնը վստահութիւն է ներշնչում,
որ յառաջիկայ 1995 թուականը կը դառ-
նայ մեր ժողովուրդի հոգեւոր թեթեւաց-
ման եւ անկախ պետականութեան չօշա-
փելի արդասիքների դրսեւորման տարի։
Առողջութեան, երջանկութեան եւ բար-
դաւաճման ջերմային մաղթանքով՝ շը-
նորհաւոր Ձեր Նոր Տարին։

Արտասահմանի մէջ, Հ.Յ.Դ. մարմին-
ները բողոքի եւ ցոյցերու դիմած են քիչ
մը ամէն կողմ։

Գալիֆորնիոյ մէջ, եկեղեցիներու բակը
կը հաւաքուին բողոքի ստորագրութիւն-
ներ Գլինթերի զրկելու համար։ Կիրակի
օր ալ (Յունուար 8) Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կո-
միտէն միթինկ մը կազմակերպած է։

Աթէնքի մէջ, Յունուար 4-ին, հաւա-
քոյթ մը տեղի ունեցած է էնթէրքոնթի-
նալթալ պանդոկը։ Ներկայ եղած է թեմին
առաջնորդը՝ Սահակ Արք. հաւաքոյթը
կազմակերպած էին Հ. Յ. Դ., Կապոյտ
Սաչ, Հ. Մ. Ը. Մ., եւայլն, եւայլն։
Սուք առած է Բիւրոյի անդամ՝ Արօ Պո-
ղիկեան, երկու օր առաջ հեռացած Հա-
յաստանէն, որ կարգ մը տեղեկութիւններ
տուած է Երեւան տիրող կացութեան մա-
սին։ Ըստ իրեն, ամէն ջանք կը թափուի
լուծելու համար ընդդիմութիւնը, դըլ-
խաւորարար մամուլը եւ ընդհակառակն
գարի կը տրուի իշխանութեան զօրավիզ
հրատարակութիւններու, այսպէս «Հայք»
եւ «Բանբեր» օրաթերթի կը վերածուին։

Կ'ըսուէր նաեւ թէ փակ են Պէյրութի եւ
Դամասկոսի Հայաստանի դեսպանատու-
ները եւ դրօշակներն ալ հանուած։ Պէյ-
րութ հեռաձայնելով, հաստատեցինք թէ
քանի մը օր է ճիշդ է փակ է դեսպանա-
տուներ, բայց, կարելի չէր այլ մանրամաս-
նութիւններ ունենալ Եմնդեան տօնին
պատճառաւ (Յունուար 6)։

ԽՈՐՀՐԳԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ
ԽՈՐՀՐԳԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Հայաստանի Հանրապետութիւն» թեր-
թին Դեկտեմբեր 31-ի թիւին մէջ Գ. Ս. -ի
նախագահ Բ. Արարեցեան տարեկերթի առ-
թիւ իր խորհրդածութիւնները ներկայա-
ցուցած է ընթերցողներուն։ Ան յատկա-
պէս անդրադառնալէ ետք մեր պապերուն
Անկախ Հայաստանի երազին որ այսօր
իրականութիւն դարձած է իր բոլոր խոր-
հրդանիշերով՝ Եռագոյնով, փառերգով,
զինանշանով, ազգ. դրամով, յիշած է
դարաբաղեան հարցին մէջ ձեռք ձգուած
յաջողութիւնները, տնտեսական եւ քա-
ղաքական բարեփոխումները։ Որհնդա-
րանի նախագահը յատուկ կարեւորութիւն

ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻԻ

Իր գոյութեան աւելի քան 100-ամեայ
պատմութեան ընթացքին Ռամկավար Ա-
զատական Կուսակցութիւնը եղած է ու կը
մնայ ազգային ազատագրական շարժման,
Հայ Դատի պաշտպանութեան, ազգային
անկախ եւ ժողովրդավարական պետակա-
նութեան հաստատման եւ ամրապնդման
պայքարի յառաջամարտիկ։ Հայաստանի
անկախութեան հռչակումէն ետք կուսակ-
ցութիւնը վերականգնեց իր գոյութեան
իրաւունքը Մայր Հայրենիքին մէջ, ձեռ-
նարկեց պետական եւ հանրային կեանքի
բոլոր մարզերուն մէջ ժողովրդավարու-
թեան եւ ազատականութեան դադարա-
ներու տարածման եւ արմատաւորման,
ապահով, բարգաւաճ եւ իրաւական պե-
տութեան մը ստեղծման գործին։

Հետեւաբար, Ռամկավար Ազատական
Կուսակցութիւնը խոտօրէն դատապարտե-
լի կը համարէ ոչ - սահմանադրական,
բռնի միջոցներով որեւէ խումբի կամ
քաղաքական ուժի կողմէ իշխանութեան
տիրացումը, դադարի կառոյցներու ստեղ-
ծումը, չահատակութեամբ եւ թմրավա-
ճառքով դրադիլը, քաղաքական ահաբեկ-
չութիւնը ու սեփական ազգի եւ պետու-
թեան տնտեսական, ռազմական եւ այլ
կառոյցներու, ինչպէս եւ ուրիշ կազմա-
կերպութիւններու հետախուզումը։ Դա-
տապարտելի մեղքեր՝ որոնց մէջ ամբա-
տանուեցաւ Հայ Յեղափոխական Դաշ-
նակցութիւնը Հայաստանի Հանրապետու-
թեան նախագահին կողմէ, եւ 1994 Դեկ-
տեմբեր 28 թուակիր հրամանագրով ժա-
մանակաւորապէս առկախուեցաւ անոր
եւ իր ուղեկից կազմակերպութիւններուն
ու մամուլին գործունէութիւնը։

Նոյն ատեն, Ռամկավար Ազատական
Կուսակցութիւնը կը հաստատէ, թէ քա-
ղաքական որեւէ կազմակերպութեան,
ոեւէ անհատի հայրենադարձ գործունէու-
թեան նկատմամբ պատժամիջոցներու կի-
րարկումը նոյնպէս պէտք է հիմնաւոր-
ուած ըլլան օրէնքով սահմանուած կա-
նոնակարգով, անհատի եւ անհատներէ
բաղկացած կազմակերպութիւններու ան-
մեղութեան կանխավարկածի սկզբունքի
յարդուումով։

Ռամկավար Ազատական Կուսակցու-
թիւնը կը հաստատէ, թէ որեւէ կուսակ-
ցութեան, այս պարագային՝ Հայ Յեղա-
փոխական Դաշնակցութեան գործունէու-

թիւնը կրնար դադարեցուիլ օրէնքով սահ-
մանուած կանոնակարգով՝ մեղադրական
դատաւճիռ կայացնելէ յետոյ, հաստատե-
լով որ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցու-
թիւնը չէ հրաժարած դժբախտաբար նա-
խորդ տանամեակներու ժամանակ առ ժա-
մանակ գործադրած իր սփիւռքեան բռնի,
ապօրինի եւ անընդունելի գործելաձեւե-
րէն՝ անկախ Հայաստանի մէջ։

Նախագահական հրամանագիրը փաս-
տօրէն չընկնացած է սակայն հասարակա-
կան - քաղաքական կազմակերպութիւննե-
րու մասին Հայաստանի Հանրապետու-
թեան օրէնքին պահանջները, ըստ որուն՝
օրէնսդրութիւնը խախտելու պարագային
սուեալ կազմակերպութեան գործունէու-
թեան առկախման վրա դադրեցման իրա-
ւունքը վերապահուած է Հայաստանի
Հանրապետութեան Գերագոյն Դատա-
րանին՝ զլիսաւոր դատախազի կամ Արդա-
րադատութեան Նախարարութեան պահան-
ջով։ Մինչդեռ, նախագահական հրա-
մանագրին հրապարակումէն մէկ օր յետոյ
է միայն, որ Արդարադատութեան Նախա-
րարութիւնը նման միջնորդութիւն յարու-
ցած է։

Ռամկավար Ազատական Կուսակցու-
թեան Կեդրոնական Վարչութիւնը կը յայ-
տարարէ. —

Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան
գործունէութիւնը կասեցնելու մասին Հա-
յաստանի Հանրապետութեան Նախագա-
հին հրամանագիրը կը ստեղծէ վտանգա-
ւոր նախընթաց մը, ան կրնայ վնասել
Հայաստանի Հանրապետութեան միջադ-
պային վարկին, իրաւական պետութեան
եւ ժողովրդավարութեան սկզբունքնե-
րուն, եւ կրնայ Հայաստանի ներքաղա-
քական կեանքին արդէն իսկ լարուած մթ-
նոլորտին շեկացման աղբիւր դառնալ,
ինչ որ ձեռնուած չէ ոչ իշխանութեան եւ
ոչ ալ հանրութեան ընդհանրապէս։ Հայ-
րենի իրաւապահ մարմինները, օրէնքի եւ
օրինականութեան սահմաններուն մէջ ի-
րաւունք ունին հետաքննելու որեւէ կազ-
մակերպութեան, խումբի կամ անհատի
գործունէութիւնը, եւ բաւարար հիմքեր
ունենալու պարագային դանձր ցանձնելու
դատարան։

ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԱԶԱՏԱԿԱՆ
ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Յունուար 5, 1995

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՆ, անակնկալօ-
րէն կանխեց փարիզեան չըջանը ուր միայն
Յունուար 6-ին է որ ձիւնը առատօրէն
եկած էր (նախորդ ամբողջ գիշերը) եւ
քաղաքն ու արուարձանները թաղուած էին
ձիւնին տակ։ Պարզ է որ առաւօտը մա-
նաւանդ կը թեւեկը շատ դժուար էր եւ
վտանգաւոր, քաղաքի իսկ մանաւանդ
վաղ առաւօտեան, անկումի լուրջ վտանգ-
ներ կը ներկայացնէր։ Ֆրանսայի կարգ
մը չըջաններ, մանաւանդ արեւելեան

(Տար. ք. Դ. էջ)

Ի՞նչ Կ'Ընեն ԱՐԻԱԶԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ

Արևիկալիոյ քաղաքական վերջին զարգացումները շատերու մտածել կու տան տեղւոյն Հայութեան կացութեան մասին: Հայկական շրջանակներու ոչ շատ ծանօթ այդ զարգացումը ունի յաւելեալ զգուշացումներ, հարցեր որոնք մեծ դանդաղանքէ քաղական մեկուսացած բազմութիւններու առօրեան կը ծանրաբեռնեն: Այս կարգի մտահոգութիւններ լուսարանելու լաւագոյն աղբիւրը խընդրոյ առարկայ չըլանէն լաւատեղեակ մէկը կրնայ ըլլալ անշուշտ. ու այդ մէկը՝ Արևիկալիոյ «Կոունկ» միութեան պատասխանատուներէն Միլիք Սալարեան որ Պէյրութ գտնուած է, տուած է քաղական լայն տեղեկութիւններ, տեղւոյն «Ազգայն» օրաթերթին հարցումներուն պատասխանելով (Դեկ. 24):

Արևիկալիոյ մէջ Հայերու հաստատման որպէս ժամանակ ցոյց կը տրուի անցեալ դարուն 60-70-ական թուականները: Յետոյ երբ կը սկսին Սուլթան Համիտի հալածանքները, Սեւ Ծովու արեւելեան ափի Հայութենէն բազմութիւններ կովկասեան այդ շրջանը կ'անցնին: Անոնց գլխաւորները կը կազմեն Համէլիսահայերը:

Նոյն դարուն աւարտին արդէն դադուր զարոյց, մամուլ ու թատրոն, եկեղեցի, Երզնայի մէջ ունի: Եկեղեցին մեր դարու 30-40-ական տարիներուն աւերուած է:

Արևիկալիոյ առաջին սերունդները երկրագործութեամբ, ծխախոտի մշակութեամբ զբաղած են: Նաեւ գինեգործութեամբ եւ գինիի արտադրութեամբ: Շրջանին մէջ արհեստներուն մեծ մասը գտնուած է Հայերու ձեռքը:

Սօսիւթի ներկայի պատկերին մասին, Մ. Սալարեան կ'ըսէ թէ 90-ական տարիներուն, վրաց-արևելք պատերազմէն առաջ, հայկական 55 զարոյց կար հոն: Նոյն շրջանի համալսարանին մէջ բացուած էր հայկական բաժին, ուր ուսուցիչներ կը պատրաստէին: Ամէն տարի 12 ուսանող կ'ընդունուէր եւ արդէն երրորդ տարին պատերազմը սկսաւ: Այսօր համալսարանը 64 հայ ուսանող ունի որոնց 18-ը կ'ուսանի հայկական բաժնին մէջ:

Արևիկալիոյ Հայութեան մասին զբոսար է ստացիլ թէ մը տալ, որովհետեւ պատերազմը շատ փոփոխութիւններու պատճառ եղած է: Մ. Սալարեանի տրեւելներով, 80-ական տարիներուն շուրջ 80 հազար Հայ կար շրջանին մէջ. Արևիկալիոյ 92 հազար էին, իսկ Ռուսները 250 հազար: Շատեր զարթեցին. բայց աստիճանաբար վերադարձողներ կան: Ներկայիս մեծամասնութիւն են Արևիկալիոյ երեւելիները, յետոյ կու գան Հայերը: Անոնց մեծ մասը, թերեւս 75%-ը գիւղացեալ է: Ծխախոտ, նարինջ ու մանտարին կը մշակեն ընդհանրապէս: Դիւղերը հազիւ 10-15 քմ. հեռաւորութեան վրայ են քաղաքներէ որոնք կը գտնուին ծովափին երկայնքին: Քաղաքներու մէջ տարածուած է գրօսաշրջական նարտարարութեան տեղեկանքներ, յուշանկէտներ, եւլն:

Հետաքրքրական է ըստաւր հայ գաղութին զարթոյնները մասին: Երբ Վրաստանի մէջ նախագահ ընտրուած է Գամսախուրդիան, քարոզական լայն արշաւի ձեռնարկուած է, «Վրաստանը Վրացիներուն» կարգախօսով: Ու շատ Հայեր յանկարծ անդրադարձած են թէ իրենք Վրացի չեն: Պատերազմն ալ ինքնապաշտպանութեան պարտադրանքը բերած է անոնց:

1990-ին ստեղծուած է «Կոունկ» բարեխրական կազմակերպութիւնը. նախագահը, նաեւ Արևիկալիոյ խորհրդարանի փոխնախագահ Ալլա Ռօփալեանն է: «Կոունկ»ը կապեր հաստատած է հայկական գիւղերուն հետ ու կազմակերպած հայկական կեանքը: Սկսած է լոյս տեսնել նոյնանուն թերթ մըն ալ որ կը տպու-

ւէր Երեւանի մէջ, քանի որ Արևիկալիոյ մէջ հայկական տպարան գոյութիւն չուէր: Յետոյ երբ կապերը զգուշացած են, թերթը սկսած է հրատարակուիլ տեղւոյն վրայ, ուսերէն:

Արևիկալիոյ իշխանութիւնները աջակցութիւն ցոյց կու տան Հայութեան. ծովափընայ գեղեցիկ սկիւմբ մը տրամադրած են ու արտօնութիւն տրուած է վերականգնելու հայկական թատրոնը, թերթը:

Պատերազմը 150 մարտիկի ու հարիւրաւոր քաղաքացիներու կորուստ պատճառած է Հայութեան: Վերջնական թիւը կարելի պիտի ըլլայ ունենալ, երբ ըստ զարթոյնները վերադառնան:

Անցեալ Ապրիլ 23-ին «Կոունկ»ի Համալսարանը տեղի ունեցած է 500 ներկայացուցիչներով: Պետական մակարդակի վրայ, փոխնախագահ Ա. Ռօփալեանէն զատ ունին 5 փոխնախարարներ, փոխվարչապետ մը, 4 երեսփոխան, Գերագոյն Ասեմբլի անդամ դատաւոր, գիւղերու խորհուրդներու անդամներ:

Մեծ մասով նորոգուած են պատերազմէն մնացած դպրոցները ուր ուսուցիչները հազիւ թէ վարձք կը ստանան, որովհետեւ գիտեն թէ եթէ այդպէս չընեն, դպրոցը կը փակուի: Համայնքին ներկայիս մտահոգութիւններէն մէկը ուսուցիչներուն համար նուազագոյն տանկի վիճակէ մը ստեղծումն է:

Դիւրին չէ ատիկա, որովհետեւ ինչպէս կ'ըսուի, ապրուստը շատ սուղ է. երկաթուղին չի գործեր, երկաթուղային մաքսաներգութիւններ կ'ըլլան, մինչեւ իսկ աւագանիները դէպքեր: Դասադրքի տալուց կայ, դպրոցներու դրաժարանները փճացած են, կայ նաեւ գրեհական պիտոյքներու պահանջը:

Աշխատանքը կը տրուի որ «Կոունկ»ը գիւղերուն մէջ ալ շրջանային խորհուրդներ ունենայ: Ձանք կը տարուի նաեւ Գրքերուն միութիւն կազմակերպելու համար:

Կազմակերպութիւնը արդէն ունի մարդկան գործունէութիւն. կան քարտէի դպրոցներ եւ աշակերտները լաւ արդիւնքներ կը ստանան:

Ապագայի համար քաղական լաւատես է Մ. Սալարեան որ հիմնուելով յատկապէս ծովեզերեայ շրջան ըլլալու տրեւելին ու գրօսաշրջական լայն կարողութեան, ներքին Սփիւռքի նոր Պէյրութը կը փափաքի տեսնել Արևիկալիոյ:

Արևիկալիոյ դրական տուեալներն են նաեւ օրը 24 ժամ երկտրականութիւն ունենալու կարելիութիւնը եւ այն իրողութիւնը որ պատերազմական կացութիւնը արդիւր եղած է մաքիական կառույցներու մուտքին: Եթէ աւելցնենք որ, ինչպէս կ'ըսուի, մօտակայ շրջաններուն մէջ կան Կրասնոդարի, Ստաւրոպոլի հայկական համայնքներն ալ, Արևիկալիոյ որպէս կազմակերպութիւն ձեռնարկած համայնք, ունի յաջողելու լուրջ հեռանք կարներ:

Պատրաստեց՝
Ա. Թ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍՓԻՒՌԻԱԶՅ
ԱՐԴԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հատոր Ա.
Պոլսահայ գրականութիւն

խմբագրեց եւ համադրեց՝
ՍԵՂՈ ՇԱՂԻԿԵԱՆ -- ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

Ռօյըլ of, Միչիկըն, 1994

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԹԱՐՄ ԼՈՒՐԸ

Ա.

Անգամ մը հեռաւոր բարեկամ մը հեռաձայնով շատ կարեւոր ու շահեկան, միաժամանակ շատ թարմ լուր մը տուաւ ինծի: Ինք մէկն էր այն շատ քիչերէն որոնք այդ պահուն տակաւին գիտէին այդ լուրը: Այնպիսի լուր մըն էր որ լրատու գործակալութիւններու ու այլ թերթերու հետաքրքրութենէն դուրս կը մնար, բայց յատուկ կարեւորութիւն ունէր մեզի համար: Բարեկամս սովորականէն ալ աւելի լայն մանրամասնութիւններ տուաւ այդ մասին: Անմիջապէս հրատարակեցի օրւան թերթին մէջ: Այդ կերպով լուրը հրատարակած կ'ըլլայի պատահած ժամէն հինգ ժամ վերջ: Շատ դժ էի: Նաեւ հարցաւ: Քիչ կը պատահէ որ թերթ մը այսքան թարմ եւ այսքան սեփական լուր մը կարենայ հրատարակել իր սինակնեւուն մէջ: Երբ կը հրատարակէի, գիտէի թէ ուրիշ ո'չ մէկ թերթ այդ օր, նոյնիսկ յաջորդ օր պիտի կարենար հրատարակել այդ լուրը:

Լուրը քաղական լայն արձագանք գտաւ: Բայց յաջորդ օր պատահեցաւ դէպք մը, որ նշանակալից էր: Բարեկամի մը հետ կը տեսակցէի զանազան նիւթերու շուրջ: Սօսակիցս յանկարծ ինծի ըսաւ որ թերթի մը մէջ կարդացած էր շահեկան լուր մը: Եւ պատմեց այդ լուրը: Ողջացի:

-- Այդ լուրը մեր թերթին մէջ կարդացած են, ըսի:

Բարեկամս պահ մը վարանեցաւ: Յետոյ գլխովը հաստատեց.

-- Իրաւունք ունիս, ըսաւ: Քու թերթիդ մէջ կարդացի: Օրը չորս -- հինգ թերթ կը կարդամ ու կը չփոխեմ թէ ինչը ուր կարդացի:

Բարեկամս բնաւ չանդրադարձաւ թէ իր այդ խօսքերով ինչպիսի ծանրութիւն մը դրած էր իմ խանդավառութեանս վրայ: Ահաւասիկ նորութիւն մը կը փոխանցէր ան ինծի: Կը նշանակէր որ տքնաջան աշխատանքի մը շնորհիւ ձեռք բերուած արդիւնքի մը պատիւը կրնար երթալ նաեւ ուրիշին: Մեր բարեկամը թէեւ կարդացած էր լուրը, բայց, իրեն համար, կարեւոր չէր թէ ուր կարդացած էր զայն, կարեւորը այն էր որ տեղեկութիւն ունեցած էր այդ մասին: Եւ ասորը մէջ ալ մեղադրելի չէր բացարձակապէս: Եթէ մէկը քանի մը թերթ կը կարդայ, պարտաւոր է յիշել թէ սա կամ նա լուրը ուր կարդացած է: Կարդացած է, այդքան: Եւ խմբագիրը իր աշխատանքին պտուղը մասամբ բաժնած կ'ըլլայ ուրիշ թերթերու հետ:

Անշուշտ հակառակն ալ կը պատահէ: Երբեմն ընթերցող մը մեզի կը խօսի լուրի մը մասին, զոր իրեն թէ կարդացած է մեր թերթին մէջ: Ես գիտել կուտամ որ մեր թերթը այդպիսի լուր մը չէ հրատարակած: Այն ատեն կը վարանի, կը յայտնէ թէ թերեւս ուրիշ թերթի մը մէջ կարդացած էր:

Անգամ մը ընթերցող մը նոյնը ըրաւ: Բայց այս անգամ լուրի մը մասին չէր որ կը խօսէր այլ յօդուածի մը մասին, զոր կարդացած էր մեր թերթին մէջ: Կարծիքներ առաջ կը քշէր այդ յօդուածին մասին: Քաղաքավար կերպով դիտել տուի որ մենք այդպիսի յօդուած մը չենք հրատարակած:

-- Անկարելի է, ըսաւ, հարատարակած էր:

-- Ի՞նչպէս կրնաս այդքան վստահ ըլլալ:

-- Որովհետեւ ես ուրիշ թերթ չեմ կարդար:

Շչմեցայ, վարանեցայ, ըսի որ չեմ յիշեր: Բարեկամիս մեկնումէն վերջ չգիտեցայ փորձութեան ու սկսայ թղթատել թերթին վերջին ամսուան ամբողջ հաւաքածոն: Աւելի քան կէս ժամ զբաղեցայ այս հարցով: Ի վերջոյ գտայ: Բարեկամս իրաւունք ունէր: Ես բոլորովին մոռցած էի այդ յօդուածը, թերեւս ալ ժամանակ էի ունեցած լրիւ կարգալու:

Մամուլի մարդու մը համար ամէնէն անբարձալի բանն է կարեւոր լուրի մը վրայէն ցատկելը, այսինքն այդ լուրը չսկիւր, այդ լուրին վրայէն անձայն անցնելը: Մամուլի մարդուն համար ամէնէն տառապալից հոգեվիճակն է այս: Ան պարտաւոր է ամէն վայրկեան լարուած ու չաղրութեամբ հսկել օրուան անցուդար-

ՆԻՍԻ

« ԳԱՐՍԱՄԵԱՆ »

ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Մանկամուր, մանկապարտէզ, նախակրթարան, դպրոց. ի վերջոյ մէկը միւսէն մակարդակի տարբեր զանազանումներ ունին: Բայց մանակի մը ուղունքներուն նման զերար կ'ամբողջացնեն:

Ո՞վ կ'ըսէր որ արեւաշող Միջերկրականի եղբին, հմայիչ Նիսը, իր սակաւաթիւ (հայաբնակ) համայնքով դպրոց պիտի ունենար: Երազուն ցնորք...:

Բայց այդ մտացածին զաղափարը, իւրականացաւ, շնորհիւ, ազգային, հայեցի եւ հոգեկան մշակոյթի պահպանման եւ գոյատեւման համար պայքարող, իրենց բարոյական եւ աճաւակալէս նիւթական աշխատութեամբ այս օրուան Պարսամեան վարժարանին հիմը դրին: Ձահակի Պարսամեաններու եւ, անոնց նման ազգանւէր բարեբարներու:

Հիմա, ներկայիս ի դին զգուշացուած պէտք է անիւր դարձնել առանց ճշտող արդիւնքներու:

Արտաշեսի բոլոր վարժարաններուն կացութիւնը, գրեթէ նոյնանման է. բայց կը գործեն, ինչպէս գործած են դարեր առաջ հակառակ օտար սպառնալիքներու:

Ուրեմն, ներկայիս ալ կարող ենք մեր լուսնային բերկրով բարդաւաճեցնել Մեարդպաշուն մեր վարժարանները որպէսզի, ներկայիս մենք իսկ վաղուան սերունդն ալ հպարտանայ իր անցեալով եւ ինք իր մով, Մեարդպի պատգամը կատարած ըլլալուն համար:

Այժմ այդ հարկադրիչ պարտականութիւնը կը ծանրանայ, ուսուցիչին յաղթական ուսերուն վրայ:

Նա՛ մանաւանդ սկզբնական շրջաններուն երբ տղան դժուար կը հասկնայ իր մայրենին:

Ահա հող կը սկսի դաստիարակին ամենադժուար մանկավարժական պարտականութիւնը:

Ձգացում, նուիրում եւ առաւելապէս, սէր. կարենալ պատրաստելու եւ դաստիարակելու համար, մատուց, ծաղկատի հոգիները:

Ձգացում, նուիրում, սէր եւ անշուշտ մտաւոր զարգացմամբ լի դաստիարակներ պահպան չէին մեր մէջ:

Բախտը ունեցայ ծանօթանալու Պարսամեան վարժարանի դաստիարակներէն ուսուցման եւ սիրոյ կերտչներէն երեքին, որոնք սկսելով տնօրէնութիւն ղեկավարին պայմաններու տակ առանց ընկճելու կը պայքարին վարժարանին գոյատեւումը վառ պահելու համար, անձնադժուարութեամբ աշխատելով:

25 դար առաջ, Պարսամեան ըսածը տա-

ձերուն վրայ, որպէսզի չըլլայ որ կարեւոր լուր մը անտես առնէ: Երկար ժամերու տքնաջան ու սպառիչ աշխատանք մը յանկարծ կրնայ տակնուվրայ ըլլալ, իր ամբողջ արժէքը կորսնցնել եթէ խմբագիրը կարեւոր լուր մը փայցուցած է, կամ զայն անտես առած է: Եւ ի՞նչ մեղք որ ատիկա բոլորովին ալ խմբագիրին կամքէն կախեալ է: Խմբագիրն ալ ուրիշներէ կախեալ է իր աշխատանքին մէջ:

Բայց խմբագիրին համար աւելի տառապալիցը կայ: Հետեւեալը:

Եթէ պատահի որ կարեւոր լուր մը ցատկած են, իրիկունը կամ յաջորդ օր անպայման քանի մը հեռաձայնի կը հասնին խմբագրատուն: Ընթերցողներ հարց կուտան թէ ինչո՞ւ անտես առած են այդ լուրը:

Իսկ եթէ պատահի որ ընես շատ շահեկան հրատարակութիւն մը, նոյնիսկ եթէ միակը ըլլաս որպէս շատ կարեւոր ու շահեկան լուրի մը հրատարակիչ, ո'չ նոյն օրը, ոչ ալ յաջորդ օր, մէկ հոգի իսկ չի հեռաձայնի գնահատելու համար այդ յաջողութիւնը:

Վերջին հաշուով սակայն, հեռաձայններ տեղան կամ չտեղան, ընթերցողը տասը թերթ ալ կարդայ կամ մէկ թերթ միայն, խմբագիրը երբեմն կ'անդադառնայ որ թերթի մը սինակները լեցնող անհամար լուրերուն ու տուեալներուն կարեւոր մէկ տոկոսը իր հասցէին պիտի չհասնի:

ՕՐՈՒՄՆ
ՇԱՐՓՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՔԱ - ԿԵ - ՊԵ-Ն ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՐՅ

Տարի մը առաջ Ռուսաստանի նախագահը երէկուան ամենակարող ԳԱ-ԿԵ-ՊԵ-Ն կը սահմանափակէր հակալրտեսական դործունէութեամբ: Ատիկա ամէնէն օրինաւոր ձեւն էր «ամբողջատիրական հրէ-շ»-ին դէմ ներկայի ժողովրդավար իշխանութեան մղած պայքարին: Այն տպաւորութիւնը ստեղծուած էր թէ նախագահը արդարեւ ասանկած է յիշեալ կազմակերպութիւնը, զայն ուղղելով արտաքին լրբաւանութեան, հետո՛ւ ներքին քաղաքականութեան:

Տարի մը ետք իշխանութիւնը վերադարձաւ մեկնակէտին. նախագահ Ելցին որէնքի բանաձեւ մը ներկայացուց Դուստային որ զօրակցութիւն վայելեց հակալրտեսական բաժնի ղեկավարին կողմէ: Այդ բանաձեւը կ'առաջարկէր որ նոյն բաժինը պայքարի նաեւ կաշառակերութեան, կազմակերպութեան ուսումնականութեան դէմ: Հակալրտեսական բաժնի ղեկավարը ըսաւ թէ արդէն աշխատանքի իրենց ծրագիրը կը ներառէր այդ բոլորը: Այլ խօսքով, նախագահը երբեք լրջօրէն մտածած էր ամբողջովին քայքայել քաղաքական ուսումնականութիւնը, այլ ուղած էր միայն աւելորդ տարահաճակ անունը անհետացնել:

Այսքանը հարցականներ ստեղծած է շա-

տերու միտքին մէջ. առաջին ընթերցումով իսկ ընդունուած օրինակներ ինչո՞ւ բողոքի տեղի չտուաւ. ինչո՞ւ ոչ ոք չաղաքակցեց թէ ժողովրդավարութիւնը յետաձգելու էր:

Ճիշդ է որ երկու ազատական խմբակներ որոնցմէ մէկը Գաղարի ժողովրդավար ընտրութիւնն է, դէմ քուէարկեցին, բայց չկրցան արդիւնել որ ան ընդունուի: Զարմանալի է որ սակաւաթիւ նախկին ալլախոհներ եւ մարդկային իրաւանց ներկայի պաշտպաններ որոնք այդ կազմակերպութեան նկողններուն մօտէն ծանօթանալու առիթը ունեցած են, մասնաւոր ձեւով մը ահազանդի չմատնուեցան:

Դուստային Ապահովութեան յանձնախումբին նախագահը եւ Համայնավար կուսակցութեան ներկայացուցիչը միայն քննադատեցին օրինակներն անուանումը, առաջարկելով որ ան կոչուի «Պետութեան կամ արդարին ապահովութեան մարմին»-ներու օրէնք: Հակալրտեսական վարչութեան նախագահը մեծ լայնատեսութիւն ցոյց տուաւ: Ի՞նչ էր ուրեմն, յատուկ սպասարկութիւններու եւ անոնց հաւանական զոհերուն միջեւ այս մեղադրութեան պատճառը:

Պորհրդարանական ընդդիմութեան եւ ինտիլիտան մը որ էր չէ ուղած անունը յայտնել, բացառութեամբ է թէ այսօր Ռուսաստանի մէջ յատուկ սպասարկութիւններ կան որոնք բաւական հզօր ու դործօն են, ինչպէս օրինակ, Նախագահական պահակազօրքին ընդհանուր վարչութիւնը: Անոնք հետախուզութիւն կատարելու, տեղեկութիւն հաւաքելու, հետաձայններ մը տրի ընելու եւայլ իրաւունք ունին եւ ենթակայ են միայն նախագահին հակապահակին: Կը զօրանայ նաեւ Ներքին նախարարութիւնը, կը զօրանան անոր զինեալ ուժերը: Այս բոլորը կը նշանակեն թէ կատարուածը ուղղուած է դործադիր իշխանութեան ճնշումի միջոցները ընդլայնելու նպատակին: Այսպէս, օրէնսդիր իշխանութիւնը համաձայնած է հակալրտեսական վարչութեան լիազօրութիւնները աւելցնելու, այն հաշիւը ընելով որ անոր շնորհիւ նախագահական գաղտնի ուստիկանութեան դէմ պայքարին մէջ հակապահակ ուժ մը պիտի ունենայ:

Եւ Դուստային ապարկէց եղած է ինքնատիպ սակարկութեան մը որուն ընթացքին ընդդիմութիւնը զօրավիզ կանգնած է հակալրտեսական վարչութեան որ իր կարգին ձեռք պիտի չերկարէ անոր: Ու այդպէս, քաղաքական ամէն մէկ ուժ պիտի ունենայ յատուկ իր սպասարկութիւնը: Եւ նախագահը եթէ կ'ուզէ տրիւն բոլորին, ստիպուած պիտի ըլլայ առաւել հզօրացնելու իր պահակախումբին ընդհ. անօրէնութիւնը:

ԳԱՂԱՆ

ԴԱՂԱԽԻ ԴԱՂԱԽԻ

ՊՈՒՍՈՅ մէջ, Դեկտեմբեր 21-ին իր մահկանացուն կնքած է Հայց. Եկեղեցւոյ հմուտ շարականագէտներէն Գրիգոր Ա. սարկաւազ Հարէլեան: Ծնած էր Պարտիզակ, 1907-ին, նախնական կրթութիւնը ստացած տեղւոյն Ներսէս Շուշանեան վարժարանը: Յետագային Հարէլեան ընտանիքը հաստատուած էր Պոլիս եւ Գրիգոր Հարէլեան յաճախած էր Խաւան վարժարանը, աշակերտելով Եղիշէ Արք. Դուրեանի եւ Մեհրոպ Արք. Նարոյեանի: Իր եւ Պէյօղլուի Աստղիկ դպրաց դասերը հաշտուեցին նախաձեռնութեամբ հրատարակուած են բազմաթիւ ձայնագրութիւններ: Նաեւ իր նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած է հրատարակուած են Կոմիտասեան եւ Եկմայեան պատարագները: Գրիգոր Հարէլեան պատրաստած է նաեւ աւագ շարժումներ համար Հայկական ձայնագրութեամբ ստուար հատոր մը: Յուշարկաւորութիւնը կատարուած է Դեկտեմբեր 26-ին, Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցին:

ՊԵՐՏՈՒԹԻ Գլեմանսօ սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 15-ին բացուեց կատարուած է «Փօլ Կիրակոսեան եւ Թատրոնը» խորագիրը կրող հանդիսութիւն -- ցուցահանդէսի մը հովանաւորութեամբ Սուրիոյ Մշակութիւնի նախարար՝ Նաժմ Աթթարի եւ Լիբանանի Մշակութիւնի եւ Բարձրագոյն Կրթութեան նախարար՝ Միշէլ Էտտէի, որոնք նաեւ խօսք տուան:

ՄՈՆՐԻՍԱԼԻ Հ. Բ. Բ. Մ. Ալեք Մանուկեան վարժարանի «Ա. եւ Ն. Կէօնեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 11-ին ներկայացուած է Լէպլէպլէի հօր հօր աղան (Կարինէ) նախաձեռնութեամբ Թէքեան Մշակութային Միութեան: Ներկայացումը իրազօրած է Պոլսահայ Միութեան երիտասարդաց յանձնախումբը, ընտանքութեամբ հայաստանցի արուեստագէտ, այժմ Մոնթրէալ հաստատուած՝ Արմէն Երկաթի:

ՊՈՒՍՈՅ Հիլթրն պանդոկի սրահներուն մէջ, Դեկտեմբեր 19-ին տեղի ունեցած է Բանկաթիի Միութեան լիսի աւանդական դարձած տարեկան քննարկ, մեծ յաջողութիւն արձանագրելով:

- Ոչ:

Մարդը դարձեալ բան մը պոռաց: Զայն մը պատասխանեց իրեն հետուին:

- Եթէ կ'ուզես ելլանք հոսկէ, ըսաւ Նորմա:

- Ինչո՞ւ:

- Զեմ դիտեր: Ծառ կը դեղերին կոր:

- Վախնալիք բան չկայ: Ամէն կողմ մարդ լեցուն է:

- Գիտեմ: Բան մը կ'ըլլայ չեմ ըսեր կոր: Անախորժ է:

- Դո՛ւն դիտես:

- Ելլա՞նք:

- Դո՛ւն դիտես:

Նորմա ոտքի ցատկէ, զլխու շարժումով մը մարդը ետեւ նետեց: Արդէն չէր չարուած ծովէն ետք: Համբոյրէն վերջ չըթուեց վերանորոգելու խնդիր չունէր: Սուր կը հիանար այս աղկան ամէն բան տեղին եւ ատենին ընելու թաքթին: Զէր պատահած որ բարձր կրունկով կամ չարած տեսնէր զայն քաղաքէն դուրս, աւելորդ մանաւանդ: Զէր պատահած որ մարդը կ'աւերէ կոր ըսէր, կամ փէշս ճմռթկեցաւ ըսէր, կամ թեւս պիտի սենայ ըսէր, կամ զինք սպասցնէր չըթուեց ներկելու կամ մազ սանտրելու համար: Երջագետներ կամ փէշը կանցնէր զլինջ վար, ծովագետներ կը հանէր տակէն, մատները երկու անգամ կը քաշէին մարդերուն մէջ. պատրաստ էր, ուտելու, թեւերը բաց, խանձած՝ մինչեւ մարդերուն արմատը, առողջութեան, զուարթութեան այն շողջողութիւն վիճակով զոր մարդ կ'ունենայ երկարօրէն դիւրեղութեամբն էր ետք արեւին, ծովին, հողին, օդին հետ:

... Տուր ձեռքդ, ըսաւ Սուր: Քարերուն վրայէն պիտի իջնէր:

Ինք առջեւէն, Նորմա ետեւէն, ուշադրութեամբ սկսան առաջնալ: Սուր դգաց թէ Նորմային մատները յանկարծ պրկուեցան իր ձեռքին մէջ:

ՍՓԻԻՌ-ԲԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

- 36 -

Աթոռ Ինքնիւ Ի՞նչ ՅԱՆՑԱՆՔ ՈՒՆԻ

Գայթակղութիւնն ալ իր «մօտաճն ունի»: Այժմ կաշառքի հերթն է երեւի: Երկիրներու մէջ ուր բազմադարեան հին սովորութեանց մաս կը կազմէր ան ըստ ամենայնի, իրար անցած են: Կարծէք առաջին անգամ կը տեսնեն: Քանի՞ դատարանայ եւ զործակիցներ կը հետապնդեն աղետալ դէմքեր՝ կաշառքի կապուած հարցերու համար:

Սփիւռքի մէջ մենք, բարեբախտաբար, դերծ ենք ծայր տուած այս հրեհնումէն. -- 1.- Ակառու դէմք շատ չունինք արդէն, եղածներն ալ հեռացուցած ենք, առանց որեւէ մէկ դալթակղութեան, հանրային կեանքի հրապարակէն: Հետեւաբար եւ ինքնաբերաբար՝ միջազգային մեծ նորաձեւութեան ալիքումէն դերծ ենք այս անգամ: 2.- Երբեմն եթէ սալթաբուներ կան, ցած մակարդակի վրայ կը մնան, մեր մէջ առ այժմ տիրող կացութեան ճշգրիտ վիճակին համապատասխան. ազգականական յարակցութիւններ, խնամիական կարգադրութիւններ, այս հիման վրայ լեցուած աթոռներ, ճշմարիտ հայրներ, համեստ գումարներ, ճամբորդութիւններ, որոշ միտումներ, լուսանկարային անմահացումներ եւ մանր - մուր նման այլ բաներ:

Հիմա ի՞նչ ընենք: Եթէ բանադրենք քաւոր -- խնամին, բուրգեր կը քանդենք: Բայց յանուն ինչի՞: -- Ասոնց փոխարէն ուրիշներ պիտի յայտնուին, նորէն, քանզի ամէն ոք իրաւունք ունի իր մակարդակով անմահացումի: Իրեմի մարդօք աթոռներ փչրենք որպէսզի հարցը արմատէն ճղենք: Այս լուծումին դէմ խիղճս կ'ընդվիզ. աթոռ ինքնին ի՞նչ յանցանք ունի:

Մէկ եւթ կը մնայ. -- «Այս միջազգային նորաձեւութեան իրարանցումին հետ ամենեւին դործ չունինք», ըսենք եւ հարցը փակենք:

ՇԵՂՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԵՏ

ԶԱԽԵՆ ՊԻՊԵՆԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՄԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

Վ Ե Պ

Նորմա հետո էր կասկածել թէ ի՞նչ կանցնէր անոր գլխուն մէջ: Փլաթի պալտուած անկիւն մը նետեց, քովիկը երկարեցաւ, վայրկեան մը սպասեց: Սուր չչարթեցաւ: Նորմա ինք իր վրայ դարձաւ, թեւը նետեց Սուրի վզին եւ չըթուեց փակցուց անոր շրթունքին:

Սուր սարսուռաց: Ակամայ փոխադարձեց համբոյրին: Բայց չգրկեց զայն: Բնազդաբար, մէկ աչքով կը խուզարկէր չըթակայք ճիւղերու բացուածքէն: Մարդ չկար: Բազուկը դոցեց Նորմայի ուտելուն շուրջ: Ամէն ինչ սրբուեցաւ մտքէն: Այս պահուն համար էր որ ծախած էր հօրը վերարկուն: Այս պահը սարկելու համար էր որ կը զոհեր ամէն բան: Երջանկութեան այս զգացումը, այս...

Բամբ ձայն մը արձագանգեց: Սուր շտկուեցաւ ընդոտ: Նորմա նստաւ քովը, փէշը վար քաշեց: Դուրս նայեցան վրանէն: Ուրիշ ձայն մը պատասխանեց առաւջինին: Զիւղերու, քայլափոխերու ձայն մը կար: Հազիւ մէկ վայրկեան անցաւ, կապուոր շապիկով մարդ մը ձախէն աջ անցաւ ճամբուն վրայ, առանց իրենց կողմը նայելու: Անհետացաւ: Յետոյ մէկուն ձայնեց: Անհամեմատ պատասխան մը ստացաւ վերստին:

Սուրին սիրտը կը բարախէր: Ամբողջ պաղարիւնը դործածեց որպէսզի դէմքէն յայտնի չընէ: Նորմա իրեն նայեցաւ: Ան ալ պաղարիւն մնաց Սուրին անտարբեր վիճակը տեսնելով:

- Մա՞րդ կայ, ըսաւ:

- Մեզի՞ ինչ:

Նորմա չպատասխանեց: Սուր փոքրիկ բարեք արձակեց վրանէն դուրս:

- Տրամադրութիւնդ տեղը չէ, ըսաւ Նորմա:

- Ինչո՞ւ:

- Զեմ դիտեր:

Սուր չէր կրնար մտածումը բաժնել գալիւնի քան պարտա չիւնէն, չապիկով մարդոցմէն եւ անտառին մէջ իրարու պատասխանող ձայներէն:

Նորմա խուզարկու բայց գողունի աւելորդ մը նետեց Սուրին: Սուրեքները կուրեց, փէշը քաշեց ոտքերուն վրայ, ծնոտը դրաւ ծունկերուն եւ սրունքները գրկեց:

- Օղբ ի՞նչ տաք է, ըսաւ:

- Այո, ըսաւ Սուր:

- Պզտիկ հով մը չկայ:

- Այո, ըսաւ Սուր:

- Անթեքցա՞ր:

- Ոչ, ըսաւ Սուր:

Քանի մը վայրկեան լուռ մնացին: Աջէն ոտանձայնիւ լուռացան: Նոյն մարդը անցաւ հակառակ ուղղութեամբ: Այս անգամ, գլուխը դարձուց, նայեցաւ Նորմային եւ Սուրին, որոնք իրեն նայեցան: Սուր նկատեց թէ կօշիկներուն վրայ կոխած, մուճակի պէս հալած էր:

- Անտառին մէջ շատ պարտող վրայ, ըսաւ Նորմա:

- Հը՛, ըրաւ Սուր աչքերը յառած դիմաց:

Նորմա ծիծաղեցաւ բռնադրօսիկ կերպով:

- Ասոնք ունենալիս չեն, չէ՞:

ԻՆՆՍՈՒՆԱՄԵԱԿ ՕԾՄԱՆ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻԶ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՆԻՍՏ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ

-- ՕժՈՒԱՆ՝ 1904 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ --

Յուլիուս 15, Կիրակի օր, Ա. Կիրակի Զկնի Ծննդեան: Անուանակոչութեան տօնն է՝ Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Առաջնորդանիստ Մայր Տաճարին:

Անցնող՝ 1994 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2-ին, 90-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԷՐ ՕԾՄԱՆ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻԶ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ, որուն ոգեկոչումը յետաճողած էր՝ Երջանկայիշատակ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի վախճանման հետեւանքով:

Առ այդ, Կիրակի օր, ՅՈՒՆԻՒԱՐ 15, առաւօտեան ժամը 10-30-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ հանդիսաւոր պատարագ, յիշատակի, երախտագիտութեան եւ յարգանքի աղօթքներ կը մատուցուին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՍ ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Կաթողիկոսական Պատուիրակ Երապայի

Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագի ընթացքին կը կարդացուի Երանաշնորհ Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի սրբատառ Կոնդակը՝ ձօնուած Մայր Տաճարի օծման 90-ամեակին:

Պատարագի ընթացքին, մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի՝ եկեղեցաշէն բարերար ԱՂԵՔՍԱՆԴԵՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ, ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻ նշնեցեալներուն եւ Մայր Տաճարին հանդուցեալ բարերարներուն համար:

Նոյն առեւ, արեւշատութեան մասնաւոր աղօթք եւ քարեմաղթութիւն կ'ըլլայ Մայր Տաճարին ի կեանս եղող բարերարներուն համար:

Մատաղ Կ'օրհնուի:

Պատարագին, որուն հրաւիրուած են Քոյր Եկեղեցիներուն հոգեւոր առաջնորդներն ու պետական պատկան մարմիններու պաշտօնատարներն, Առաջնորդարանի յարակից սրահներուն ու շրջակային մէջ, Մայր Տաճարի Տիկնանց Յանձնախումբին կազմակերպութեամբ, մատաղի, ժողովրդային ուրախութեան «Ակափ»-ի՝ սիրոյ սեղան պիտի հրամցուի ժողովուրդին, ըստ օրինակին եկեղեցիներու օծման առթիւ տեղի ունեցող աւանդական պատմական տօնական հանդէսներուն:

Եկեղեցւոյ վարչական եւ հոգաբարձական պատասխանատուներն սրտազին կողմէ հրաւիր կ'ուզեն ամէնուն բաղմունքեամբ ներկայ ըլլալ ու մասնակցել յիշատակի եւ յարգանքի ուխտի այս օրուան արտայայտութիւններուն, այս առթիւ բերելով իրենց սրտէն բխած առաւելագոյն եւ բացառիկ նուէր՝ յօղուտ եւ ի պայծառութիւն մեր սուրբ եկեղեցւոյն: Այդպէսով կը հաստատեն նաեւ իրենց երախտագէտ զգացումն ու տածած հոգատարութիւնը՝ Մայր Տաճարին բարերար առաքելութեան յարատեւման ու անոր անստանալի թեան:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

(Շաբ. Ա. Էջէն)

Կողմը եւ Տուի նահանգը ցուրտը զէրոյէն վար 29 աստիճանի հասած էր:

ՅԻՍՈՒՍԵԱՆՆԵՐԸ Իրենց 34-րդ Պորհրդարանին բացումը կատարեցին Յունար 5-ին Հոռմի մէջ: «Սեւ Պապը» ինչպէս մկրտուած է Յիսուսի միաբանութեան ընդհ. մեծաւորը ցիկանս կ'ընտրուի: 1983-ին է որ ընտրուեցաւ Փէթըր - Հանս Քոլլէնպայի (Ժանօթ հայազէտ նաեւ) որ ներկայիս 67 տարեկան է: Հայերէն խօսիլը «Լիպերասիոն»-ն իսկ կը յիշէր Յունուար 6-ի իր թիւին մէջ ուր հարցազրոյց մը կը հրատարակէր: Յիշենք որ Յիսուսի Միաբանութիւնը հիմնուած է 1540-ին Իգնատիոս տէ Լոյոլայի կողմէ (պապ ազնուական մը): Բողոքական բարեկրօնաւորութիւնը ի տես, Յիսուսեանները կը նպատակն բարձր մակարդակի աստուածաբաններ պատրաստելով եւ եկեղեցիին միաբանական տարածումին կոթմանով ոգեկան եւ մտաւորական ամուր զարգացման մը վրայ՝ «Աստուծոյ մեծագոյն փառքին համար» որ իրենց նշանաբանն է:

ՌՈՒՍՍԿԱՆ ՕԴՈՒԺԸ նոյն սաստկութեամբ կը շարունակէ ռմբակոծել Գրողներին, մինչ Ելցինի շրջապատը մտահոգ է բանակին օրէ օր ծաւալող իշխանութեան: Սերգէյ Կովալեւ Գրողներին Մոսկուա վերադարձին կը պատմէ տեսածը՝ «Ժեր կին մըն էր, աթոռակի մը վրայ նստած, միայն այդ մնացած էր իրեն: Ռուս էր, աղջկան ու փեսային զիակները առջեւն էին: Կովկասցիները կը ժողվեն իրենց մեռելները: Ռուսներուն հոգը չէ իրենց մեռելները»: Ելցինի մարդկային իրականաց խորհրդակցանք կ'ընէ թէ Մոսկուա վերադարձած է որպէսզի շնչառակի կերպով նայի իշխանութեան պատասխանատուներուն աչքերուն մէջ: Կը կարծուի որ Գրողներին այս զինեալ միջամտութեան գլխաւոր գրողին է զօր. Ա. Կորժակով, ՔԱ. Կէ. Պէ. Նախիկին գործակալ, որ 1985-էն ի վեր պատասխանատուն է Ելցինի ապահովութեան:

ՇՍՄՈՒԻ Իր գիւղատան (շալէ) մէջ է որ Պալատիւր հիւրասիրեց վարչապետ Քոչար Յունուար 5-ին: Զերմութիւնը զերոյէն վար 19 աստիճան էր: Յրանայի

նախարարապետին համար՝ արձակուրդի օր մըն էր: Զանազան մեկնարանութիւններ կը տրուին այս այցելութեան առթիւ: Թերեւս Քոչար իր զօրակցութիւնը կը յայտնէ նաղազահական վաղուան թեկնածուին կամ Պալատիւրին է որ կ'ուզէ փարատել այս կասկածները ըստ որոնց Գերմանիա եւ Յրանսա շատ ջերմ յարաբերութիւններ չունին:

ԻՐԱԲԻ փոխ - վարչապետը՝ Թարեք Ազիզ Փարիզ ժամանեց եւ ընդունուեցաւ Արտաքին նախարար՝ Ալէն Ժիւիէի կողմէ: Կը թուի որ Յրանսա կ'ուզէ բարեկաւ իրաքի հետ իր յարաբերութիւնները:

ՎԱՍԻՆՏԵՆ ԿՈՎԱԼԵՒ, Դումայի (Երեւանի իշխանական ժողով) փոխ - նախագահ, համայնապար խմբակին անդամ, Արդարագրութեան նախարար Նշանակուեցաւ: Կը փոխարինէ Եուրի Կարմիրովը որ պաշտօնակի եղած էր Դեկտեմբեր 7-ին, ընդհատապէս Ելցինի մը ետք Ելցինի հասցէին:

ՅԻՍ-Ը (Փրկութեան Իսլամական ճակատ) դատապարտեց Ժէ - Ի - Ա-ի սպանալիքները օտարներու դէմ: Սպանակական նամակներէն ետք արեւմտեան ղեկավարները մասնաւոր միջոցներու չեն ձեռնարկած: Վերջնապէս կը լրանար Յունար 7-ին:

ՅԻՍՆՍԻՍ ԼՈՓԷԶ «օրէնքներ արքան» մեռաւ 78 տարեկանին սրտի տագնապի մը պատճառով: Նոր եղբարկուած էր վերաբուժական գործողութեան մը եւ տուն վերադարձին է որ յանկարծ մահաբեր մէջ ինկած է: Իր ծանօթ գործերն են՝ Լա Պէլ տը Գալիֆա, Մետիքեռանէ, Անտալիա Եւալյէ: Իր նախասիրած մեկնարանն էր Լուիս Մաոնա: Ծնած էր Մոնպելիէի եւ սկիզբը ատամնարոյժ էր ու երաժշտական ոչ մէկ ուսում ըրած էր: Զորս անդամ ամուսնացած էր:

«ՄԻԼԻՅԵԹ»-ի հրատարակած հարցախօյղի մը համաձայն իսլամական կուսակցութիւնը «Ռէֆորմ» յառաջխաղացում կ'արձանագրէ Երկրին մէջ եւ կը դառնայ առաջին կուսակցութիւնը: Հարցաքննութեան անձերու 22.4%-ը պատրաստ է Ռէֆորմի ի նպաստ քուէարկելու, միւս կուսակցութիւնները աւելի վերջ կուգան:

Ի ՅԵՐԱՍԱԿ

Տէր Է. Տիկին Արա Տէյրմէնճեան 500 Փրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին Էիզ Է. Եղիշէ Այվազեանի յիշատակին:

★ ★ ★

**CROIX BLEUE
DES ARMÉNIENS DE FRANCE**

SPECTACLE DE NOEL

présenté par les élèves de l'école de Vienne de la Croix Bleue des Arméniens

le Dimanche 15 Janvier à 15 heures précises

au Théâtre Municipal — Vienne

Le « G a g h a n t B a b a »

viendra de très loin avec tous ses présents.

— Entrée libre —

★ ★ ★

ARBRE DE NOEL

La Croix Bleue des Arméniens de Grenoble vous invite à la Fête de Noël qui aura lieu

le Dimanche 15 Janvier à 15 heures

à la Salle des Fêtes de St-Martin d'Hères — Ave Ambroise Croizat —

Le Spectacle est assuré par les élèves de l'Ecole

Buffet Arménien

Buvette

Nous vous attendons très nombreux.

★ ★ ★

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»

83, rue d'Hauteville, 75010 Paris

SIRET : 51027317 A R. C. Paris

Commission Paritaire : N° 55935

ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱՆԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻԻ ՇՆՈՐՀԱՎԱԼՈՒԹԵԱՄՔ ՍՍԱՅԱՆԷ

ՓԱՐԻԶ. -- Տիկին Գ. Ղազարեան 200 Փրանք:

ՓԱՐԻԶ. -- Պ. Ռ. Գրիգորեան 500 Փր.:

ՄԱՐՍԻՅԷ. -- Տէր Է. Տիկին Ժիւլյոյ Շալճեան 250 Փր. շնորհաւորելով «Միտք եւ արուեստ»-ի 200-րդ թիւը:

Séminaire

Le séminaire de Mme Anahide Ter-Minassian consacrée à l'histoire économique et sociale des Arméniens aux XIXe et XXe siècles, reprendra le Mercredi 11 Janvier à la Maison des Sciences de l'Homme 54, Bd Raspail, Paris 5e — Salle 507 de 18h à 20h, les deuxième et quatrième mercredi de chaque mois.

ՇՆՈՐՀԱՎԱԼԻՔ

Շէն Միտիւնը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց, մամուլ, միութիւն թէ անհատ, որոնք իրենց օժանդակութեամբ այս տարի եւ կարելի դարձուցին Շէն-ի հանրապետութիւնը յաջողութիւնը եւ որով հասոյթը եղաւ 75-000 Փրանք:

Նոր տարուան եւ Ս. Ծնունդի առթիւ Շէն Միտիւնը բոլոր ընթերցողներուն կը փոխանցէ իր լաւագոյն մաղթանքները:

HOMENETMEN FRANCE

DINER DANSANT

animé par

ADISS HARMANDIAN

et son orchestre

le Samedi 14 Janvier à partir de 20 heures 30

dans les Salons de l'Orée du Bois (Porte Maillot)

Pour réserver vos places téléphoner :

44 05 92 12 / 42 04 37 61 (répondeur) / 43 78 57 67 (après 20h)

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

“ Բացառիկ զեղ «Յառաջ»-ի քաժանորդներուն ”

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ
ԵԼՑԻՆԻ
ՍԵԱԼ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Ձէչնիւոյ հարցը ինչպէս միջազգային, նոյնպէս ռուսական եւ խորհրդային նախկին արքանեակ երկիրներու մամուլին մէջ լայն տեղ կը զբաւէ: Շատեր անոր մէջ կը տեսնեն էակայն, փորձաքար մը Բ. Եւրոյի նախագահութեան յետադաշտ շրջանին համար, ուրիշներ կը ջանան դրդապատճառները համախմբել, վերլուծել, փորձելով նախատեսել պատերազմին ելքը:

«Մտկոլիւս» լաւբեր շարժաթերթին մէջ Գիւնիլեւ եւ Մուրալիեւ ստորագրուած զրուցիւն մը կը մեկնի այն տուեալէն որ չէչնիական արկածախնդրութեան մէջ չարիքն աւելի շատ շահերու բախում մը խնդրոյ առարկայ է եւ թէ ան կրնայ նախաբան մը միայն ըլլալ նման ալ բախումներու եւս: Եւ պէտք է աւելցնել որ այդ շահերը կը պատկանին Ռուսաստանի քաղաքական, դրամական եւ տնտեսական ընդդէմներուն:

1993 Հոկտեմբերի պատահարները արդէն նախանշան կը նկատուին ռուսական շրջաններու կեդրոնին հակադրուելու կարողութեան: Ընդդէմ որ Խորհրդարանին ապստամբութեան դէպքը ու անոր վրայ հրատապելէ բացումը կրակը միջոց մը լեցուցին քաղաքական անկայն ուժ մը ձեւացնելու կարող շրջանները: Սակայն անկէ ետք նոր ընտրութիւններով դործի դուրս անցան քաղաքական ուժեր որոնք ոչ մէկ նպատակ ունին կոյրզկուրան դործադրելու Կրեմլինի հրահանգները: Ասկէ դատ, նախկին միութենական երկիրները Մոսկուայի հետ սկսած են վարուել, առանց անոր հանդէպ աւանդական յարգանքին: Էստոնիա օրէ օր աւելի բարձրագոյն կը կրկնէ Փէգորայի շրջանին հանդէպ իր անտրոսկը, Լիտուանիա կը փակէ Ռուսաստանի ու Գալիսիանդրադի միջեւ վիճաւորական ուղղակի կապը, իսկ Ազրբեյջան եւ Ղազախստան իրաւունք կը պահանջեն Կասպից ծովու քարտէզին:

Այս կացութեան մէջ, անհրաժեշտ էր բաւական դորաւոր կերպով դուռ մը շահեցնել, դրդապատճառ համար դրացիներուն ապակիները: Այդ դուռը բմբոստ Ձէչնիական եղաւ նախագահ Ելցինի համար: Այդպէսով, չէչնիական արկածախնդրութիւնը ուժական ցոյց մըն է ամէն բանէ առաջ:

Անցեալ Հոկտեմբերին երիտասարդ լրագրող Սորոգովի սպանութիւնը բանաւին շուրջ ազգ. գայթակղութեան մը պատճառ եղաւ: Զօրավար Բուրլակովի եւ Պաշտպանութեան նախարարին ուղղուած ամբաստանութիւններ լեցուցին թերթերու էջերը: Պաշտպանութեան պատասխանատուներու հրաժարումը պահանջուեցաւ ամէն կողմէ: Տաքնապ մը ծայր տուաւ բանակին մէջ ու Ձէչնիոյ ռուսական միջամտութեան ընդդիմադիր երկու ղեկավարներու՝ Ժ. Բախալի հրամանատար Ալ. Լեպետի ու Պաշտպանութեան փոխ - նախարար Բ. Գրոմովի ժողովըրդականութիւնը յանկարծ աւելցաւ: Անոնց երկուքն ալ մրցակից նկատուեցան Պ. Գրաշովի:

Այնքան ճակատագրական այդ պահուն իսկ նախագահ Ելցին բոլոր ժամանակներու եւ բոլոր ժողովուրդներուն պաշտպանութեան լաւագոյն նախարարը կոչեց Պ. Գրաշովի: Կար նաեւ զանգուած մըն ալ որ յատուկ շահ ունէր պատերազմին: Ձէչնիոյ վրայ հրատապելը զրկել երկրորդական կը դարձնէր հակալրտեսական կազմակերպութեան գայթակղութիւնը, ցայտուն դարձնելով այն պնդումները թէ ռուսական ուժերն երբ 2 / 3-ը չէչնիական ծագում կ'ունենայ:

Այս պատերազմին, պատճառով անցեալ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՐՈՋՆԻ միշտ ռուսերու տակ էր Յունուար 9-ին եւ ռուսական զօրքը կը ջանար պաշարել նախագահական պալատը որ այլեւս խորհրդանշին է չէչնիական դիմադրութեան: Կ'ըսուի թէ նախագահ Դուրախեւ երկրին հարաւոր արտադրանք է: Գրոզնիի անկումը այլեւս անխուսափելի էր, Ռուսերը տուն առ տուն կը դըրաւէին քաղաքը: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն ռուս զօրավար մը՝ Վիկտոր Վորոբիով մեռած է, կառքը ականուած ճամբէ մը անցած ատեն: Դուրախեւ Թուրքիոյ դիմած է որպէսզի դադարեցնեն ընդունին: Ամէն պարագայի մէջ, երկու կողմերուն ալ կորուստները մեծ են, 2500 չէչնի զինուոր մեռած է արդէն, կ'ըսէ Մոսկուա, առանց ճշդելու իր կորուստներուն թիւը:

ՊԻՏՏՃԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Եւ կառավարութեան բաները՝ Նիքոլայ Սարգոյի յայտարարեց թէ Պալատիւր պիտի արտաշայտուի իր թեկնածութեան մասին մինչեւ Յունուարի վերջ: Կիրակի (Յունուար 8) օրուան «Ճշմարտութեան Ժամ»-ուան, դէմ արտաշայտուեցաւ Էմի - Փէ - Էմի - ընդհ. ժողովի մը՝ այդ ուղղութեամբ: Իրեն համար բոլոր պարագաներուն մէջ է. Պալատիւր կը յաղթէ, թերեւս նոյնիսկ Ա. շրջանին...: Հարցախոյններն ալ նոյնը կը կրկնեն ամէն օր: Այս պայմաններուն մէջ, կը մընայ ջնջել ընտրութիւնները ինչ որ բաւական խնայողութիւն ալ կը նշանակէ եւ Պալատիւր Մաթիւսենէն էլիզէ փոխադրել Մայիսին:

ԱՆԹՈՒԱՆ ՎԷՇԹԷՐ յայտարարեց թէ ինք ալ թեկնածու է նախագահական ընտրութեան, ալ խոսքով Կանաչները Երեք թեկնածու կ'ունենան, Պրիա Լալուտէ եւ Տոմինիք Վուսնէէ ետք: Նոյն օրը, Կիրակի, Յունուար 8-ին, Ֆիլիի ար Վիլիէ եւս իր թեկնածութիւնը յայտնեց, ինք զինք ներկայացնելով որպէս՝ հակա-Մասաթրիիսթ, հակա-դործադրութիւն եւ հակա-կաշառակերութիւն թեկնածու մը:

ԱԼԺԵՐԻՈՑ մէջ երկու լրագրողներ եւս սպանուեցան շարժաթիւրին, մինչ Հրոսովի մէջ ընդդիմադիր եւ իսլամապաշտ

կրկին կը հանդիպին Սանթ Էմիլիո համայնքին նախաձեռնութեամբ: Հիմնուած 25 տարի առաջ «աւելի մօտ ըլլալու համար աղքատներուն» կաթողիկէ այս համայնքը դիւանագիտական աշխատանքներ ալ կը կատարէ, ինչպէս այս առթիւ: Առաջին հանդիպում մը տեղի ունեցած էր Նոյեմբերին, այս անգամ ալ բազմաթիւ ընդդիմադիրներ, ներառեալ ՖիՍ-ը հաւաքուած են:

«ԷՕԶԿԻՐ ԻՒԼԻՔԷ» քրտական օրաթերթը գրաւուած է Ուրբաթ եւ Շաբաթ (Յունուար 6 եւ 7) Պոլսոյ Ապահովութեան Պետական Ատենային հրահանգով: Պաշտօնական մեղադրանքն է՝ «անշտապական քաղաքացիութիւն»: Թերթը քանիցս ամբաստանուած է որպէս ՓԳԳ-ի բաները: Միեւնոյն ատեն Տիւրքիոյ Թանու Զիլէր խոստացած է որ Սահմանադրութիւնը պիտի բարեփոխուի, զայն աւելի ժողովրդավար դարձնելու համար: Խոստացած է, զլիսաւորաբար, ջնջել տալ այն սեղմումները որ կան քաղաքական կեանքին եւ արտաշայտութեան ազդեցութեան մարդերուն մէջ, ի մասնաւորի՝ Քիւրտերուն համար:

ՇՈՒՐՁ 5000 ՀՈԳԻ տղանցած են Փարիզ, Յունուար 8-ին, «Երգիքի մը իրաւունք»ին համար, ընդառաջելով Աբբայ Փիէրի հիմնարկին կոչին: Ռիւ տիւ Տրակոնի յարկաբաժիններուն գրաւումէն ի վեր, անտուններու դատը սկսած է կարեւոր տեղ գրաւել նախագահական ընտրապայքարին մէջ:

ԼՈՒԼՈՒ ԿԱՍԹԷ, Փրանսական ժողովրդական երգի ամէնէն հարազատ յօրինողներէն մէկը, մեռաւ 88 տարեկանին, ընդհանրացած խլիրդէ: Իր ծանօթ երգերէն է՝ Մա Բալան օ Գալատա զոր կ'երգէր իր կինը՝ Լին Ռեմո: Շուրջ 1000 երգի հեղինակ է:

ՌՈՒՄ ՕՐԹՈՏՈՔՍ Եկեղեցւոյ Ծնունդին առթիւ, Շաբաթ, Յունուար 7-ին, Ալեքսիս Բ. Պատրիարքը հիմնարկէր կը կատարէր Ս. Փրիլիէ Եկեղեցւոյ որ Ստալինի հրամանով քարուքանդ եղած էր 1931-ին: Յատկանշական կը նկատուի Եւրոյի բացակայութիւնը այդ արարողութեան: Արդարեւ Ելցին, իշխանութեան գլուխ դալէն ի վեր, երբեք չէր բացակայած Ծննդեան տօնի արարողութենէն:

Նամի մը պէտք էր գտնել: Կովկասեան աղբիւրներն պատկանող անձեր որոնց կը վերագրուին միշտ ոճրային արարքները, ամէնէն յարմարն էին այդ դերին: Որպէսզի նպատակները իրագործուէին, պէտք էր որ պատերազմը յաղթանակով աւարտէր ու Ելցինի իշխանութիւնը վերահաստատուէր ամբողջ երկրին տարածքին: Սակայն ակնկալութիւնները չիրականացան. զօրքը գրեթէ խրած միայն Հիւսիսային Կովկասի մէջ ու այլեւս ամէն ոք համոզուած է թէ բաւական երկար ժամանակի համար: Գրոզնիի դրաւումն իսկ այլեւս մեծ նշանակութիւն պիտի չունենայ, քանի որ զինուորական պատասխանատուներու անգործութեան եւ զօրքին բարոյական հակադրութեան փաստը տրուած է արդէն: Ատոր ապացոյցն են ոչ միայն պարզ զինուորներու դասալքութեան դէպքերը, այլ նաեւ զօրավարներէ ոմանց յայտնի դժգոհութիւնը, հրաժարականը:

Երկար ժամանակ պէտք է մինչեւ որ Ձէչնիական կայունանայ ու Կասպից ծովու քարիւղը հանդարտ շրջանէ մը հօսի: Մինչ այդ, նախագահը պիտի չունենայ քուէներ որ այն մայրերուն որոնց զաւակները ռազմադաշտ գրկեց. իսկ մեծամասնութիւնը, չի վաւերացնել ռուսական զօրքին Ձէչնիական մուտքը: Ելցին մեծամասնութիւնը հաստատել կարենալու համար կը կարօտի վերանորոգուած Համայնավար կուսակցութեան որմէ բաժնուեցաւ 1990-ին եւ որուն գոյութիւնը արդիւնք յաջորդ տարի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԻՆ ԵՒ ՄԵՈՒԾ

Երկուսերթի, Յունուար 9-ին, հեռաձայնով մեր առած լուրերու համաձայն, օդը համեմատաբար մեղմ էր: Գիշերը ձիւնած էր եւ մշուշոտ էր: Ներկայիս օրը չորս ժամ երկարականութիւն կը հայթաղուի:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»
(Յունուար 6)
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՆԴԱՄ՝
ՈՒԺԱՆԻԹԻ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ
ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԻՆ
Հայաստանի Ուժանիւթի եւ Վառելանիւթի նախարար Միւսոն Շիշմանեան Լիդուպին մէջ ստորագրած է այն պայմանագիրը, որով Հայաստան անդամ կը դառնայ Ուժանիւթի եւրոպական Համաձայնագրին: Փորձուկայէ վերադարձին, նախարարը պատասխանելով Ազրբեյջանի անդամակցութեան վերաբերող հարցումի մը, ըսած է թէ այս վերջինը, անդամակցելու որոշ տրամադրութիւն ցուցաբերելով հանդերձ ներկայիս Թուրքիոյ հետ խորհրդակցութեան մէջ է եւ հարցը այն է որ եւրոպական այս Համաձայնագիրը իրեն որոշ պայմաններ կը թելադրէ դրացի երկիրներու նկատմամբ, օրինակ՝ իր տարածքով ուժանիւթերու անարգել փոխադրութիւն:

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԻՒՆԻՍԸ
Յունուար 5-ին, նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի զլիսաւորութեամբ դուրսուած է Ապահովութեան Պետական Խորհուրդի նիստ, որու ընթացքին քննարկուած են 1995-ի ընկերա - տնտեսական եւ պետական պիւտձէի ծրագրերն եւ նախագիծերը:

ԲԱՆԱԿՆԵՐՈՒ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՏԱԿՈՎ
Նոր տարուան այս օրերուն կը ստեղծուի հայկական բանակի եւ Հայաստանի հաստատուած ռուսական զօրախումբի համագործակցութեան միացեալ կէտ: Այս նախաձեռնութեան նպատակն է որոշ զործողութեանց ղեկով երկու բանակներու միջեւ համախոհութեան հաստատումը եւ Հայաստանի կատարուելիք միացեալ ռազմափորձերու կազմակերպումը:

ՓՈՒԹԳՈՒԼ
Բ. դատակարգի մրցումներուն, Վալանսի Հայ Մարզական 0 - 4 պարտուեցաւ Նիւմէն, այս վերջնային դաշտին վրայ: Այժմ դասաւորման 12-րդ տեղը կը գրաւէ 30 կէտով: Դասաւորման գլուխն է կրկին Կէնկան 47 կէտով: Յունուար 21-ին, Վալանս իր դաշտին վրայ կ'ընդունի Շառլը - վիլի խումբը:

Այս դատակարգի հանդիպումներուն շարքին, ծանր միջադէպեր պատահեցան Մարտէյի Սթար Վելտորմը ուր տեղւոյն խումբը կ'ընդունէր Նանսիի խումբը: Այս վերջինին յաղթանակը (2-0) վրդովեց Մարտէյի խումբի զօրավիդ ծայրայեղականները եւ խաղը չվերջացած բախումները սկսան, յարձակումներով ոտակականներուն վրայ եւ կոտորելով թափելով աթոռ, նստարան եւայլն, եւայլն: Իրաւարարը խաղը ընդհատեց 78-րդ վայրկեանին:

ՕՄ -ի պատասխանատուին համար յանցաւորը իրաւարարն է որ «գրկուած էր մարզական ազգ. կազմակերպութիւններուն կողմէ մարտէյցի հասարակութիւնը կատկեցնելու համար» ինչ որ անընդունելի կարծիք մըն է իրաւարարներու միութեան վարչութեան համար: Տասը հոգի ձերբակալուած էին, ապա ազատ արձակուած: Մարտէյի խումբն ալ Յունուար 12-ին պէտք է ներկայանայ Կարգապահութեան խորհուրդին եւ հաւանաբար պատժուի:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ԸՁԵՆՈՐԶԵՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՍԵՏԻՐ

ԹԱՐՄ ԼՈՒՐԸ

Բ.

ՏՐԱՊԵԶՈՆԻ ՌՈՒՍԵՐԸ

«Երկար ժամանակ»-ին անկում էր վեր Սե. Մովսես թրքական այս նախաձեռնողական շարժումը նախասիրած մէկ վայրն է գրականութեան վրայի գնորդներու: Տրապեզոնի պանդոկներուն պաշտօնէութիւնը վարժուած է անոնց երթուղարձին: Մեծ մասով ծովու ճամբով կը հասնին, մէկ-երկու օր կը մնան ու գնումներ ընելով կը վերադառնան: Կը գնեն ճերմակեղէն, կաշի բաճկոններ, երկաթեղէն գործիքներ, ժամացոյցներ:

Թուրքերէ վարացական սահմանային անցքը որ փակ էր տասնամեակներէ ի վեր, բացուած է ու երթեւեկը կրկին աշխուժացած:

Սկիզբը չըմանին «Ռուսերը» որ խորհրդային քաղաքացիներուն տրուած ընդհանուր անունն էր, կուգային ձեռնունայն առանց դրամի: Անոք բերած կ'ըլլային իրենց ընտանեկան արժէքաւոր իրերը ու կը ջանային դանոնք վաճառել: Շահուած գումարներով մեծ գնումներ չէին ընել. մինչդեռ այսօր հաւաքական է պատկերը:

Տրապեզոնի համադրեցութիւնը մէկ կ'ըլլան նաեւ մաֆիայի ղեմերը. անոնք կուգան օրինակաւորացիներէ իրենց ապօրինի դրամները: Իտալական զգեստեղէն ու ֆրանսական անուշահոտեր կը գնեն: Սոչիէն նստով կը ճամբորդեն մինչեւ Տրապեզոն,

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԷԶԵՐ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

Ընտրութիւն

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսներու ժողովի յիշատակ

Հեղինակ՝ ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ. ԱԾՃԵԱՆ

Նիւ - Եոթ, 1994

ոն ու հեռաւորութիւնը զիմաց իր կորսնցուցած հեղինակութիւնը: Մարդիկ, հիմա որ այս կամ այն լուրը կը լսէին հեռաւորութիւնը կամ ձայնագրութիւնը, հեռաւորութիւն էին այլեւս կարգաւոր թէ այդ թերթին մասին ի՞նչ պիտի ըսէր իրենց նախասիրած թերթը, կամ ուրիշ թերթ մը որ իրենց նախասիրածը չէր:

Բայց դրանք մամուլի ու բերանացի մամուլի միջեւ այս մրցակցութիւնը նոր վտանգներ կը ստեղծէր շարունակ: Այդ վտանգներէն մեծագոյնը ամենակարեւորը թերեւս հետեւեալն էր. զանազան թերթեր, այս կամ այն լուրին մասին նոր մեկնաբանութիւն կը ընելու, նոր հետաքրքրութիւն մը ստեղծելու իրենց ստիպողութեան մէջ երբեմն կը հակադէմ իրարու, նոյն լուրը կուտային տարբեր համամատուցութիւններով, տարբեր գիծերով, յաճախ կը խեղաթիւրէին ճշմարտութիւնները, կամ վերջապէս լուրի մը մասին կը հրատարակէին ո'չ թէ բացարձակ ճշմարիտ, այլ իրենց սեփական ճշմարիտ:

Բերանացի մամուլը այս կերպով ծնունդ տուաւ գրական նորատեսակ մամուլի մը, որուն ազդեցութեան դասին այսօր հասած է մտահոգիչ ծաւալներու: Այդ ազդեցութիւնը շատ անգամ կրնայ կործանարար ու քանդիչ ըլլալ: Եւ այդ կործանարարութիւնը ալ աւելի կը մեծնայ, երբ իւրաքանչիւր հօր թերթ կը սկսի բանցնել նաեւ իր սեփական հեռաւորութիւնը: Գրական մամուլը այս կերպով իր ուժին կը միացնէ իր ամէնէն ունեւոր մրցակցին ուժը, այսինքն հեռաւորութիւն ուժը, եւ կը դառնայ միահեծան ու բռնակալ:

Այս գրագրութիւններուն քանդիչ ազդեցութիւններուն տակ է որ այսօր ամէնէն հրատարակչային դարձած է մամուլը պատուութեան սահմաններուն հարցը: Մամուլի մարդիկ կ'ուզեն տիրանալ մամուլի առաւելագոյն ազատութեան: Սակայն ո'չ ոք այսօր կը խօսի պարզ անհատի մը ճիշդ, անխաղաղ, բարեացակամ, վրաստահիւ, անկողմնակալ լուր մը ստանալու ազատութեան եւ իրաւունքին մասին:

Ռ. Հ.

ճամբորդը կը կոչենք: Ամբողջութեամբ տաք երեւակայութեան ու սուր զգայնութեան շնորհիւ ստեղծուած ապրելու եւ տեսելու գործիքն է մըն է, տեսակ մը գաղտնի գէշը որ ամէն Հայ ունի մտքին մէջ: Շուրջ կը նայիմ ու չեմ հասկնար թէ ինչպէ՞ս այս հսկայ կղզիին բուն տէրերը, առաջին բնակիչները Ապրիլիսնաները որոնք չորս հարիւր դարէ ի վեր գոյութիւն ունին՝ ոչինչ կըցեր են սորվել պատմութեանէն, ոչինչ: Սա ի՞նչ պատմական զգայարանք է որ քառասուն հազար տարի ապրելէ, սիրելէ, տառապելէ ու դաժան բնութեան մը դէմ յաղթութեամբ պայքարելէ ետք՝ երկու հարիւր յիմար տարիներու ընթացքին բոլորովին կը քանդուի, կը պարտուի զինովներու, զիսկ պարտներու եւ բախտախնդիրներու խուժանի մը կողմէ: Գաղափարութիւնները ի՞նչ կը փաստէ՝ հաւանաբար այն՝ թէ չի բաւեր ներկան ապրել եւ ազատութիւն տալ մտքին կամ ողբին կամ ստեղծագործ երեւակայութեան որ հետապնդէ ճշմարտութիւնը այլ պէտք է անցնալ ալ ապրեցնել, ներկայ պահէլ զայն զգայնութեան ու յիշողութեան մէջ: Լաւագոյն օրինակը մեր պարագային եկեղեցին է որ դանձաբան է մեր ներքին հարստութեանց եւ հակառակ իր բոլոր անբաւարարութեանց, իր պահպանողական հոգեբանութեան, մեր անցեալի յիշատակներու մեծագոյն շտեմարանն է: Թէ 19-679 թուականին հայտնութիւն դեռ գոյութիւն պիտի ունենայ տիեզերքի մէջ՝ մեծ մասով մեր եկեղեցիին զիմանալու կարողութեանէն կախուած պիտի ըլլայ:

Առկա է Հրազդանի (Պարզե Երիւնեան) մեծածաւալ, մօտ 350 էջոց հատորը Հ. Մ. Բ. Մ. -ի 70 տարուան պատմութեան (1918 - 1988) նուիրուած պատկերներ հարկւրներով, անցեալի կնիքին տակ պահուած հայ մարդիկ, կիներ ու պատանիներ, աշխարհի հազար կողմերէն իրարու թուելու կարճ վայրկեան մը պատկերահանին ակնարկին մէջ բռնուած ղեմերը, տարօրինակ անուններ, թուականներ, ամբողջ հոսանքը կեանքերու որոնք առանց զիմանալու կամ ուղիւ հակա ժառանգութիւն մը ստանձնած՝ քալած են մեր պատմութեան ճամբուն ճիշդ մէջտեղէն: Ի՞նչ կը փաստեն այս մարդիկ իրենց ներկայութեամբ - թէ մարմնամարդը անշուշտ պատուակ մըն է, պատուական է նաեւ կազմակերպութիւնը: Հիմնական է ողբն, մարդկային թաքուն պահանջը հաւաքար հասկնալու թէ ո՞վ ենք, ո՞ւր կ'երթանք, ի՞նչ գիտենք աշխարհի ու ճշմարտութեան մասին: Հատուկ, իր ամէն մէկ էջով, կը փաստէ հայ ազգին մտադրութիւնը իր անցեալը ետին չմոռնալու, տէր ըլլալու իր պատմութեան, միանալու որ հիմա անկախ պետականութիւն մը ունինք որուն բուն նպատակը աշխարհի մէջ հայութեան առաքելութիւնը որդեկ է:

«Հ. Մ. Բ. Մ. -ի 70-ամեակ Յուշատետր»ը իրականութեան մէջ Հայոց Պատմութեան զերմէ մըն է՝ ըլլալէ առաջ Հ. Մ. Բ. Մ. -ի նման հսկայ կազմակերպութեան մը կենսագրութեան ուրուագիծը: Կարեւոր է նոյնիսկ ճանշնալ հոն դարձող շարունակ, ընկերային կարգով դասաւորուած անձեւերուն ինքնութիւնը: Կարեւորը անոնց հայ ազգին առհասարակ թափընթացին մէջ մտած ըլլալն է, այդ պատանիներուն, հին ու նոր մարդոց գիտակցութեան մէջ հայութեան ողբն թափանցած ըլլալն է: Ով որ յիշատակ մը կը թողու ազգին գիտակցութեան մէջ ան կ'երկարաձգէ ազգին գոյութիւնը, ուժ կուտայ անոր Պատմութեան շարժակին: Ու հոն է նաեւ մշակոյթի համեմատ աշխատաւորին անձը որ հեղինակը ըլլալէ աւելի մոգական էակ է որ սրտի ու խելի ձայներուն հնարանդ՝ տէր կանգնած է մեր հաւաքական ժառանգութեան ու տրամադրած է մեր երեւակայութեան անհրաժեշտ սնունդը դարձող փոխելու, հինը նորոգելու, կեանքի կանչելու անցնող տասնամեակները, գաղութները, գէպերն ու դերակատարները: Կախարդական թամատայի նման բան մը...:

Դժբախտութիւնը անշուշտ այն է որ պատմութեան մասնագէտները երեւակայութիւն չեն ունենար, իսկ երեւակայութիւն ունեցողներն ալ պատմաբան չեն ըլլար: Յիշատակ կոչուածը հաւանաբար ճիշդ այդ հակասական վիճակն է որ ապրելի կը դարձնէ, երկու տեսակի մարդիկ թու թու ըլլալի բերելով:

1915-էն, ու յատկապէս 1965-էն ի վեր Հայկական Յիշողութեան մը գոյութիւնն ու գործիքն մեր գիտակցութեան կեդրոնը գրաւած է: Ըստ պատմաբաններու, յիշողութիւնը գրեթէ վաւերագրային արժէք ունի, անհատական վիճակները հաւաքական եւ «առարկայական» իրողութեան մը վստահութեան կը մօտենայ (առարկայականի շակերտները կը յղեն արդի մտածողութեան մէջ տակաւ տեղ գրաւող վերապահութեան՝ «առարկայական» իրողութիւններու եւ ճշմարտութիւններու նկատմամբ, գիտութեան քիչ մը բոլոր կալուածներուն մէջ): Գրականագիտական մարդէն ներս սակայն յիշողութիւնը ուրիշ պաշտօն մըն ալ կ'անէ յաճախ անոնց մօտ որոնք կը մտածեն թէ Հայկական արուեստի զարգացումը սերտօրէն առնչուած է Աղէտի թաղուն իմաստի յարաբերումին եւ արտայայտումին, արարք մը՝ որ ստեղծագործ յիշողութեան կալուածին մէջ կ'իյնայ: Այսինքն, յիշողութիւն մը կայ որ «յարութեան» իմաստ ունի եւ գործօն դեր կը կատարէ բանաստեղծութեան մէջ: Այն հաղուողութիւն անձերուն որ հետաքրքրուած են այս հարցով կը թելադրեմ որ կարդան Մարկ Նշանեանի սքանչելի ուսումնասիրութիւնը, գրուած Վահան Թէքէեանի առթիւ եւ որ կը կոչուի «Վահան Թէքէեան կամ՝ անկարելի անցք», լոյս տեսած ԿԱՄ վերլուծական տարեգրքի առաջին թիւին մէջ, Փարիզ, 1980: Ինձի կը թուի թէ մենք անցեալին շատ հաղուողէպօրէն ճիշդ ըրած ենք յիշողութիւնը ապրեցնելու, այսինքն արձանագրելու մեր ներկան: Տասնհինգի չի հասնիր անուններու թիւը - Արշակ Այդոյաճեան, Թէոփիլ Արփիար Արփիարեան, Հրանդ Ասատուր, Մեսրոպ Նուպարեան, Յարութիւն Մրմբեան, Մաղաքիա Օրմանեան, Վահան Զարգարեան, Յովհաննէս Պէրպէրեան եւ հաւանաբար զեռ քանի մը հոգի եւս - արեւմտահայ մտաւորականներուն որոնք լրջօրէն ջանացած են փրկել մոռացումէ ողջ ու մեռած մարդոց, իրենց գործերուն, դարուն ու իր յարաբերութիւնը զիմացին յիշատակել: Անշուշտ այս սեռին գլուխ գործոցը Յակոբ Օշականի «Համապատկեր Արեւմտահայ Գրականութեան» շարքն է որ ոչ ֆիյայն անցեալին դրական կարեւոր ղեմերու հոգեխառնութիւնը կը փրկէ իրողութեան այլ մասնանց յիշատակ կամ յիշողութիւն յղացը կը ջնջէ բառացանկէն ու տեղը ետ կեանքի կը կոչէ մարդիկն ու իրենց աշխարհը: Անցնող սերունդներու վրայ մահուան յաղթանակը հերքել եւ տեղը կեանքի յաղթանակը կերտելու պէտք բան մըն է այդ հատորներուն կատարածը, ճիշդ «Միացորդացին» նման որ, որոշ անկիւնէ գիտուած՝ հայ ողբին պատասխանն է Եղեռնին, հայութեան վրէժն ու յաղթանակը իր վրայ գործածած ոճիւրին դէմ: Յիշողութիւնը ապրեցնելու աշխատանքին մէջ կենսագրականներէն աւելի փայլուն է նամականիներու կացութիւնը - Գրիգոր Օտեանի եւ Եղիա Տէմիրճիպաշեանի նամակներու շատ կրճատուած հատորներէն տասնամեակներ պէտք էր որ անցնէին մինչեւ որ 1970-ական թուականներուն Երեւանի Պետական Համալսարանի հրատարակչականը լոյս ընծայէր արեւմտահայ գրողներուն նամականիները, Գրանիկ Ստեփանեանի, Գոհար Աղանուրեանի, Արփիլ Աւետիսեանի եւ Ս. Արզումանեանի խմբագրութեամբ: Անշուշտ Աստուած միայն զիտէ այդ քաջ բանասէրներուն վրայ գրաքննական ինչ ճշունդներ բանեցան - բայց երախտապարտ է Սիւրբիլ պրպտողը այդ քիչին համար իսկ: Հազար տեսակ պատճառներ կան որոնք պիտի դան բացատրելու Արեւմտահայոց այս անփոյթ վերաբերումը իրենց կեանքին ու դարաշրջանին ժառանգութեան հանդէպ, սակայն ոչ մէկ հատը կը հետաքրքրէ զիս: Մարդիկ են ինչ որ կ'իրադարձեն, եւ ոչինչ կրնայ արդարացընել, մահէն դատ՝ իրենց անբաւարարութիւնը: Ի վերջոյ, ամէն ինչ նախապատուութիւններու, առաջնահերթականութեան, օրակարգի հարց է:

Այս քիչ մը երկար նախաբանը խօսելու համար մեր ժամանակներու մէջ իրագործուած «Յիշատակ Փրկելու» նման ձեռնարկներու մասին: «Պատմական զգայարանք» ըստած բան մը կայ որ մեզի պէտք է ու պոյտիկ ժողովուրդներու պարագային ուժի հսկայ աղբիւր ըլլալու է: Հայաստանի մէջ ստոր «աւանդութիւն» եւ «հոգ» անունները կուտան, մենք հոս Սիւրբիլ մէջ Պատմութեան տուած առա-

կամ կը նախընտրեն օդային ճամբան. օդական տասը օդանավ կը հասնի նախկին խորհրդային երկրներէն Տրապիզոն:

Այս հոսքը պատճառ եղած է որ փոխուի երեւանի բաւական պահպանողական քաղաքին դիմադրելը: Դրամական բազմաթիւ մասնաճիւղեր ու լուծակալութիւններ կեդրոններ թացուած են հոն: Սնանկութեան լուծակը վերադարձնելու միջոցները եւ կեդրոնական փողոցներու անունները ուսերէնի թարգմանուած են: Կուսակալը պատրաստուել տուած է երկու լեզուով գրքով մը, դիւրացնելու համար ուս առեւտրականներուն դործը: Ան կ'ընէ թէ տարին չուրջ մէկ միլիոն է նախկին խորհրդային ալյուրներուն թիւը: Նաեւ հանդիսութիւն մաքաւուելը դեռ զօտիին մէջ 57 ընկերութիւններ կը գործեն ու անոնց գործառնութիւնը վերջին տարւան ընթացքին քառասունուորորորսն է:

Կովկասցիներու ալյուրներուն բարեբերութիւնը փոփոխութիւններ բերած են բաւական աւանդապատճառ չըլլալով: Ժիւղէ է որ խարտաւառ ու աշխատելու շնորհիւ «Նախաշինար»-ը, տեղական ընտրութիւններուն իսլամականներու յաջողութիւնէն ի վեր նուազ ուշադրաւ դարձած են: Բայց տեղացի երիտասարդութիւնը ալ իրաւունք չաճած են խանութներու եւ ճաշարաններու մէջ աշխատելու: ասիկա բարեբերութիւնը փոփոխել յեղաշրջում մը կը նկատուի:

Շուրջ տասը հազար թուրքեր ալ որոնք հարկերի չափ առեւտրական հաստատութիւններու ներկայացուցիչներն են, հաստատուած են Սուրի: Ուրիշներ կովկասեան կամ ուսական ալ շուկաներ փրկուած լծուած են, մինչեւ կեդրոնական Ասիոյ «փողը հանրապետութիւններուն մէջ»: Ու ալ ընթացքին պայման է ձեռքէ չձգել ամէն զգուշութիւն: Տրապիզոնի առեւտրական սեկտորի նախագահը կը յայտնէ թէ ալ ճամբորդութիւններուն ընթացքին ոչ երեկոյեան դուրս կ'ելլէ, ոչ ալ նոյնիսկ ճաշարան մը կ'երթայ: Պանդոկ մնալն ալ այնքան խոհեմութիւն չի նկատուի: «Հանգստեան տուն»երը աւելի սուղ են, բայց աւելի ազատ: Անկէ անդին սրճարանի մը, ինքնաշարժի մը մէջ կամ «Նախաշինար»ներուն քով, մարդ միշտ յարձակումի ենթարկուելու վտանգին տակ է:

Տրապիզոնցիներ որ վարպետ առեւտրականի համբաւով ծանօթ է, շատ չի հետաքրքրուի քաղաքականութեամբ: Ինչպէս կ'ընէ քաղաքին կուսակալը, Չէչէններու վիճակած հարուածը կը յուզէ դիւրեմբ, բայց ալ պատճառով կատարուած ցոյցերը Պոլսի ու Անգարայի մէջ տեղի կ'ունենան ու պատերազմը հեռու է Տրապիզոնէն:

ՔԱՂԱՅՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

Հայերէն գիրքերու ստեղծումով սկիզբ առաւ հայկական գրադարաններու պատմութիւնը: Միջնադարուն անոնք... Կոչուած են գրատուն, գրանոց, արկիղք գրոց, դանձատուն, մատենադարան, դիւան, երբեմն ալ՝ նշխարանոց, նշխարախոց: Գրադարանները եղած են վանքերուն եւ մենաստաններուն կից, կամ տեղաւորուած՝ առանձին շինութիւններու կամ վանքերու մօտակայ քարայրներու մէջ:

Հայերէն գիրքի կարեւոր կեդրոններն էին Սանահինի, Հաղբատի, Տաթեւի, Գլաճրի վանքերը, ինչպէս նաեւ՝ Էջմիածինի ձեռագրատունը, Արշակունյի եւ Հոռոմկալի կաթողիկոսական, Անիի արքայական, Գեղարքի, Յովհաննավանքի, Սաղմոսավանքի, Արճէշի, Գետիկի վանքերու, Լիմ անապատի եւ այլ գրադարաններ:

ԺԹ. դարուն գրադարաններ թացուած են նաեւ ուսումնական հաստատութիւններու մէջ՝ Երեւանի մանչերու (1832), Հոռոմկալի աղբիւրներու (1850) կրթութեանները, ինչպէս նաեւ՝ թեմական եւ հոգեւոր կարգ մը գրադարաններու մէջ: ԺԹ. դարու 90-ական թուականներուն գրադարաններ ունեցած են նաեւ տարրական եւ ծրարական որոշ գրադարաններ:

1902-ին Երեւանի մէջ թացուած է քաղաքային գրադարան ընթերցարանը. ըստ տեղեւորուած են նաեւ անձնական գրադարաններ, որոնցմէ անուանի էր Աւետիսեանի գրադարանը. ընթերցարանը: 1913-ին Հայաստանի մէջ կար 13 գրադարան՝ վեց հազար գիրքով:

Մինչեւ 1920 թուականը մեծ գրադարաններ ստեղծուած են Հայաստանէն դուրս: Վենետիկի եւ Վիեննայի միաբանութիւններուն, Երուսաղէմի եւ այլ վայրերու մէջ, հին ձեռագիրներէ գատ, հաւաքուած են հայագիտական գիրքեր, պարբերական մամուլի հաւաքածոներ:

Մեծ համալսական վայելած է Լազարեան ձեռագրանի (Մոսկուա) գրադարանը, ուր 1910-ական թուականներուն կար աւելի քան 45 հազար գիրք: Բազում «Մարգարիտ» կանոնադրական «Բնակչութեան» գրադարանը 1914-ին ունեցած է մօտ 22 հազար գիրք, ստացած՝ 68 պարբերական:

Կովկասի Հայոց Բարեգործական Բնակչութեան (Թիֆլիս) գրադարանը 1917-ին ունեցած է 17 հազար գիրք եւ տարեկան սպասարկած է մօտ 40 հազար ընթերցողի:

Հայագիտական հարուստ գրադարաններ ունեցած են Հայոց Ազգագրական

Բնակչութիւնը եւ Ներսիսեան գրադարանը Թիֆլիսի մէջ, Սանասարեան վարժարանը՝ Կարինի մէջ, Կեդրոնական վարժարանը՝ Պոլսոյ մէջ:

1920-ական թուականներուն Հայաստանի մէջ եղած են 60 գրադարան եւ 245 խրճիթ ընթերցարաններ:

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

Կարելի է հայկական գրադարաններու մասին խօսիլ առանց անգրադարանաբանական հաստատարանին:

Մատենադարանի մասին առաջին տեղեկութիւնները մեզի հասած են Ե. դարէն: Ըստ Ղազար Փարպեցիին, Էջմիածինի կաթողիկոսարանին կից գործած է գրատուն մը, ուր պահուած են հայերէն եւ յունարէն մատենաներ:

Ռուսաստանի հետ Արեւելեան Հայաստանի միաւորումէն (1828) ետք, բարենպաստ պայմաններ ստեղծուած են մատենադարանի հաւաքածոներու հարցումայման համար: 1828-ին հոն կար 1809 միաւոր ձեռագիր, 1914-ին՝ 4660:

1920 Գեղարքի 17-ին պետականացուեցաւ: Էջմիածինի մատենադարանը, իսկ 1921 Փետրուար 5-ին մատենադարանի չէնքը վրայ ստեղծուած է Մշակութային և Պատմական Հիմնարկը: Մատենադարանի մէջ կը պահուին Ե. ԺԲ. դարէն ձեռագիրներ, ԺԶ. ԺԷ. դարերու հնամենի գիրքերու եզակի հաւաքածոներ, հին եւ միջին դարերու հայ պատմագիրներու, գրողներու, փիլիսոփաներու, թուրքահայագէտներու աշխատանքներու, բըժիշկներու ստեղծագործութիւններ, հին յունական, արաբական, լատինական աշխատութիւններու թարգմանութիւններ, որոնց մէկ մասը բնագիրի արժէք ունին:

Մատենադարանին նպատակն է կազմակերպել հին ձեռագիրներու պահպանութիւնը, վերականգնումն ու պատճենահանումը, հաւաքել գտնուած, կազմել հայերէն ձեռագիրներու մայր ցուցակ, ուսումնասիրել եւ հրատարակել կարեւորագոյն բնագիրներ, հայկական մանրանկարչութեան նմուշները, համաշխարհային նշանակութիւն ունեցող միջնադարեան հայկական աղբիւրները, օտար լեզուներով եւ գրքովներու միջոցով ժողովրդականացնել Հայ ժողովուրդի ձեռագիր մշակութիւնը արժէքաւոր կոթողները, եւ այլն:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Հայ գիրքի ամէնէն հարուստ գրադարանն է աշխարհի մէջ: Հիմնուած է 1832-ին, Երեւանի մէջ: Հոն կը պահուին (1512-էն ի վեր) հայաստան գրականութիւն, հայերէն պարբերականներու հարուստ հաւաքածոյ (1794-էն ի վեր), ԺԶ.

ԳՐԱԴԱՐԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՓԼՈՏԻԻ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Նոյեմբեր 26-ին հաւաքուի մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ Հ.Օ.Մ.-ի տեղւոյն մասնաճիւղին: Ոսք առած է վարչութեան ատենապետուհին՝ Վիթթորիա Ներսիսեան որ նաեւ երկարամեայ ուսուցչուհի է: Ան յիշած է Հ.Օ.Մ.-ի դերն ու գործունէութիւնը իւր մարդասիրական կազմակերպութիւն Պուլկարիոյ, Հայաստանի եւ արտասահմանի մէջ:

ՓԼՈՎՏԻԻ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Դեկտեմբեր 3-ին տեղի ունեցած է «Երեւանեան մանրագրատուն» խորագրով համերգ մը որու մասնակիցներն ու ղեկավարները եղած են Հայաստանէն գաղթած Հայեր: Գեղարքիստական բաժինը ապահոված են Վ. Ե. Գ. Թիֆլիսեան վարժարանի աշակերտները:

ՎԱՌՆԱՅԻ մէջ, Նոյեմբեր 19-ին նախաձեռնութեամբ Հ. Օ. Մ.-ի տեղւոյն մասնաճիւղին բարեփոխական պարանցիկ հաւաքով մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեան 85-ամեակին առթիւ եւ որու հասոյթին մէկ մասը նուիրուած է եկեղեցիին դմէթին եւ դանդաղատան վերաշինութեան:

ԺԹ. դարերու հազարաւոր արժէքներ կայացնող օտար լեզուով գրականութիւն, եւ այլ թարգմանութիւններ:

1986-ին գրադարանը ունեցած է 5583 հազար գիրք (41 հազար ընթերցող):

ԱՅԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ...

Գիտական կարեւոր գրադարաններն են Գիտութիւններու Ազգային Ակադեմիայի հիմնադրած գրադարանը, հիմնուած՝ 1935-ին: Ունի շուրջ 2.800 հազար գիրք, որոնց շարքին հազարաւոր եւ հնամենի գիրքերու Փոնտ, ուր կը պահուին ԺԶ. ԺԷ. դարերու հայկական, ուսումնական եւ օտար լեզուներով հրատարակութիւններ: Կապեր հաստատուած է արտասահմանեան 49 երկրներու 620 գրադարաններու եւ գիտական այլ հիմնարկներու, հայագէտներու եւ հայագիտական կեդրոններու հետ:

Երեւանի Պետական Համալսարանի գրադարանը հիմնուած է 1921-ին, ունի շուրջ 1415 գիրք եւ պարբերական:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

«Ալլախ» կազմակերպի իրենց ձայնալսութիւնը պայթեցնելու ատիւն: Եւ կը շարունակէին հայհոյել: Սուր ուշադրութիւն ցրաւ. անտառէն ներս մօտն հեռուն: Յետոյ ոռնումներ վերսկսան ալէն ձախ, ձախէն ալ:

Աստիճալ անոնցմէ էին, միմյնայն Սուր:

Իսկապէս ալ տեղէն, Սուր: Կը վայնագ կոր:

Նորմային դէմքը արուած էր այս անգամ:

Առանց խօսելու քաղցին, արագ արագ: Առօրին մօտեցած էին բաւական: Նուազ մը գիրքը սթափեցուց: Գլուխին վերցուցին, շուրջ նայեցան, դանդաղեցուցին իրենց քայլերը: Կիթառ մըն էր: Մեղմ, քաղցր ձայն մը երգէր:

«Թի՛ մէ ամբ...»

Մտաւորուն մէջէն նշարեցին երկուսն իւր մը, որ դէպի առօրին իջնող դառնութիւն փուլերուն վրայ նստած, անշուշտ մտիկ կ'ընէր երգիչը եւ կիթառը: Նորմային կեցաւ:

Նստի՞մք, ըսաւ Սուր:

Նորմա դուրսը օրօրեց հաստատական:

Շատ աղւոր կ'երգէր կոր, միմյնայն:

Ճամբուն եղբոր նստան քով քովի:

Նորմա ալ, խումբին աղջիկներուն պէս, ծուկերը ծնօտին բարձրացուց, թեւերով գրկեց որունցները, անշարժացաւ: Սուր փոփոխեց դիրքը: Մանկական դէմք մը ունէր, յափշտակուած արտաստականութիւնով: Կ'ընէր թէ Հիմա պիտի սկսէր ծափ գարնել: Սուր ալ պէս խորատուաբար մնաց անոր փոփոխին մէջ: Երբ զգաց թէ բան մը կը փոխուէր հոն: Ինչպէս որ ապակին կը պղտորի անձրեւէն: Նորմային շրթները դողացին մեղմօրէն: Աչքերը ընդլայնեցան:

Կուլար:

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՆԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՑԻ ՄԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

Վ Ե Պ

Վերէն տեսած ըլլալու էին անոնց փախուտը: Ալ չ'անցան պահուելու: Քարերը սկսան տեղալ այնքան յաճախ որ առնուազն երեք-չորս հոգի կողմէ պէտք էր արձակուէին: Սուր չէր նայեր թէ ո՛ւր կ'ընային անոնք: Միակ փրկութիւնը ժամ առաջ ճամբայ իջնելն էր: Անտառին խիտ մասին մէջ քաշած էր Նորման որպէսզի վերէն չ'ընան նշան առնել, եւ որպէսզի չ'ընեն ճիւղերը կեցնեն քարերը: Վերէն, հայհոյներ ալ սկսած էին: Ծանր լիտի հայհոյանքներ կը տեղային քարերուն հետ, եւ քարերէն աւելի կ'աղղէին Սուրին որ արդէն ինքզինքը խայտառակուած կը գտար այդ խուճապահար փախուտէն: Բայց ընելը բան չկար: Իսկապէս չկար: Միայն խոյս տալ, ապառիլ քարկոծումի տարողութեան, ազատել Նորման: Ո՞վ վաղը մըն էր: Ինչպէս, ծառերուն զարնուելու, մէկ տեղը կոտրելու մասնագէտ ոչինչ էր գլխուն հապարի քար մը ուստիւն վտանգին քով:

Երբ անտառին գաղթիւնը վերջ գտաւ ու ոտք դրին մայր ճամբուն հողին վրայ, չ'ընցան անմիջապէս զսպել իրենց թափը: Սուր դիմաց փակաւ ճամբուն դէմքի եզերքը՝ վարի գաղթիւնը վերեւ երկարած

շուրթի մը բունին: Նորմա ինկաւ Սուրին վրայ: Եւ սկսաւ խնդալ: Սուր չ'ընցաւ չեւտ մը զգաց այդ խնդուքին մէջ: Ինք խնդալու փափագ չ'ունէր, ոչ իսկ ի ցոյց մարդկանց: Ձեռքերը մէջքին, դէմքը անտառին, ակունքներուն մէջէն մուտաց:

Վա՛յ սրիկաներ:

Սիւտ շուրթները կ'առնէին անգամ ծածկած էին: Այդ ստուերոտ հոգամասէն, ձայներ կը բարձրանային: Երգի մը եղանակը, քանի մը խնդուք, զուարթ խօսակցութիւններ, իրարու ներկայութիւնը ստուգող կանչեր՝ ալէն ձայնէն: Եւ առատ հայհոյանք՝ անհասկնալի խօսքերու խառնուած:

Յանց հիւսեր են, միմյնայն Սուր թարթիչներուն արանքէն նայելով անտառի մութ գանգուածին, որ վտանգաւոր միջատներով լեցուն ստեւի մը տպաւորութիւնը կը գործէր իր վրայ: Ծուրաղ լալեր են: Բնաւ մտքէս չանցաւ: Այս տեսանկիւնէն չէի հանդիպած:

Աժման ազատեցանք, ըսաւ Նորմա:

Ստուգեց թէ պայուսակէն բան մը թափած էր փախուտի միջոցին: Սուր թեւեղող մը ունեցաւ: Հիմա կ'անդրադառնար թէ ի՞նչ մեծ վտանգէ պրծած էին: Մինչդեռ վերջ՝ քարկոծումի ու փախուտի ընթացքին՝ ոչ մէկ վարկազայած էր: Այս հաստատումը վերականգնողացուց զինք: Փարատեցաւ այն ամօթը զոր կը զգար պէտք եղած ձեռով վարուած չ'ըլլալու զգացումով մը: Նորման գրկեց:

Վախեցա՛մ, ըսաւ:

Քի՛չ մը: Վախնալու ատեն չեղաւ որ:

Հիմա աւելի կը վախնամ վոր, երբ կը խորհիմ...

Սուր պիտի ըսէր թէ ինք չէր վախցած, մտքէն իսկ չէր անցած վախնալ: Հաճոյքով պիտի ըսէր: Զրաւ: Թերեւս Նորմա պիտի չ'հաւատար, եւ զինք պիտի հեղեկէր, գէթ ներքնօրէն, որպէս յոխորտացող մը,

Սեմօքարայի կայ, ուլամ:

Զիրար գրկած հեռացան երգելով: Մերթ ընդ մերթ ետեւ կը դառնային ու

Տիկին Լիւսի Միլտոնեան,
Տէր Եւ Տիկին Կարօ Միլտոնեան եւ զաւակները,
Տէր Եւ Տիկին Ժան Միլտոնեան եւ զաւակները,
Պր. Ալպէս Միլտոնեան
սրտի խոր կտրիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝
ԶԱԻՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ
մահը որ պատահեցաւ Յունուար 3-ին:
Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 5-ին, ընտանեկան շատ սեղմ շրջանակի մէջ, համաձայն ներշնչեալի կամքին:
Ընտանիքը կատարել կուտայ ութօրէքի հոգեհանգստեան պաշտօն, Կիրակի, Յունուար 15-ին, Սէն - Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցին, եւ այդ առթիւ կ'ընդունի ցաւակցութիւններ:
Ի դիտութիւն ողբացեալին ծանօթներուն եւ յիշատակը յարգողներուն:
«ՅԱՆԱՅ» - Մեր ցաւակցութիւնները Միլտոնեան ընտանիքին:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 13, Տօն է Անուանակոչութեան:
Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:
Պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔԶՆՅ. ՀԵՔԻՄԵԱՆ
Պատարագի աւարտին Եպիսկոպոսարանին Տնօրէնէքը կը կատարուի նախագահութեամբ՝
ՆՈՐԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱԲԱՐԵԱՆԻ

ՅԱՆԱԶԻ ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻԻ ԵՆՈՐՀԱԿԱՌԻՅԵԱՍԻ ՍՏԱՅԱՆԷ

ՓԱՐԻԶ. — Փիէր Թերկանեան 1000 Ֆր.:
ՕՐՄԷՍՈՆ. — Պր. Գրիգոր Ռահանեան 200 Ֆր.:
ՄԱՐՍԷՅԼ. — Պր. Վահան Արպոյեան 100 Ֆր.:

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱԶԻ փարիզի Ա. Թադէոսեան մանածիկը ժողովը, Շաբաթ, Յունուար 14, ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշակութի Տունը 17 ռիւ Պլէօ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
12-14, rue St-Bazile Marseille 1er

Կիրակի, Յունուար 15, ժամը 15-ին՝
ՏՕՆԱԾԱՌ
Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի եւ Հայ Մշակութի Տան Շաբաթօրեայ դպրոցին:
Գեղարուեստական բաժին, նուէրներու բաշխում, ժամը 16-ին՝ ԼՈԹՕ:
Բազմաթիւ արժէքաւոր նուէրներ:

RECHERCHE

Le journal «Haïastan» recherche les numéros manquant de ses archives:
Du n° 201 (avril 67) au n° 300 (décembre 1969) — n° 334 (janvier 73) — n° 344 (décembre 73) — n° 345 (janvier 74) — n° 357 (janvier 75) — n° 358 (mars 75) — n° 359 (avril 75) — n° 365 (décembre 75) — n° 400 (mars 79) — n° 434 (juillet 82) — du n° 442 au 447 (1983-84) — n° 450 (avril 84) — n° 475 (juin 87) — n° 546 (1992), ainsi que les 5 numéros parus avant guerre datés de 1939.
Contacter au plus vite le journal Haïastan 17, rue Bleue — 75009 Paris
Tél. : 42 46 29 74
Fax : 48 00 94 51.

SPECIAL JEUNES
Le Fonds Arménien de France invite les Jeunes Arméniens de la Région Parisienne
A UNE
RENCONTRE-DEBAT
au cours de laquelle
BEDROS TERZIAN
présentera et commentera un Diaporama sur les Réalisations et les Projets du Fonds
Gazoduc IRAN - ARMENIE KARABAGH - ZANGUEZOUR
le Mardi 17 Janvier à 20 heures 30
dans la Salle de l'UGAB
118, rue de Courcelles, Paris 17^e
M^o Courcelles

1995 ԱՆՏԵՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՈՅ ԱՏԵՐԱԿԱՆ
Atelier de Théâtre Arménien
Գործնական վարժութիւններ դերակատարներու համար
ԵՐԵՔ ՓՈՐՁՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
Կազմակերպութեամբ՝
ԱՐԻԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ
եւ ԺԻՐԱՅՐ ԶՈՒՐԱՅԵԱՆԻ
Շաբաթ օրերը՝ Յունուար 28, Փետրուար 4 եւ 11
Ժամը՝ 18-30 — 22-30
Հասցէ՝
MAISON D'ARMENIE
57, Boulevard Jourdan, Paris 14^e
M^o Porte d'Orléans/Cité Universitaire
Արձանագրութիւն տեղւոյն վրայ, Յունուար 28, ժամը 18-ին:
Մասնակցութեան ծախք՝ 300 Ֆր.
Սահմանափակ թիւով տեղ կայ:

L'ECOLE TEBROTZASSERE
propose
un Cycle de Conférences-Débats
animées par
ONNIK JAMGOCYAN
Docteur en Histoire
La Puissance économique des Arméniens
du 17ème au 18ème siècle
● Généralités le 13 Janvier;
● Les Arméniens à l'Hôtel des Monnaies de Constantinople le 10 Février
● Les financiers arméniens et l'industrialisation de la Turquie le 24 Mars
● Rôle des banquiers dans la vie communautaire arménienne à Constantinople le 12 Mai
● Les financiers arméniens à Venise le 9 Juin.
Les conférences ont lieu à 21 heures à l'Ecole Tebrotzassère : 1, Bd du Nord, Le Raincy
Participation : 50 F. au profit de l'Ecole.
Le débat sera suivi d'un cocktail.
Renseignements au : 43. 81. 01. 72.
Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԻՆՆՍՈՒՆԱՄԵԱԿ ՕԾՄԱՆ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ-ՄԿՐՏԻԶ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՆԻՍՏ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ
-- ՕԾՈՒԱԾ՝ 1904 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ --
Յունուար 15, Կիրակի օր, Ա. Կիրակի Զկնի Ծննդեան: Անուանակոչութեան տօնն է՝ Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Առաջնորդանիստ Մայր Տաճարին:
Անցնող՝ 1904 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ, 90-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԵՐ ՕԾՄԱՆ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ - ՄԿՐՏԻԶ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ, որուն ողբերգութեամբ յիշուած էր՝ Երջանկայիշատակ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի վախճանման հետեւանքով:
Առ այդ, Կիրակի օր, ՅՈՒՆՈՒՍ 15, առաւօտեան ժամը 10-30-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ հանդիսարար պատարագ, յիշատակի, երախտագիտութեան եւ յարգանքի աղօթքներ կը մատուցուին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԱԳԻԱՇԵԱՆ
Կարողիկոսական Պատուիրակ Երապայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի
Պատարագի ընթացքին կը կարգացուի Երանաշնորհ Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի սրբատառ Կոնդակը՝ ձօնուած Մայր Տաճարի օծման 90-ամեակին:
Պատարագի ընթացքին, մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի՝ Եկեղեցաշէն բարերար ԱՆԵԿՍԱՆԻ ՄԱՆՔԱՇԵԱՆԻ, ՄԱՆՔԱՇԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻԻ ներշնչեալներուն եւ Մայր Տաճարի հանգուցեալ բարերարներուն համար:
Նոյն առեւ, արեւշատութեան մասնաւոր աղօթք եւ բարեմաղթութիւն կ'ըլլայ Մայր Տաճարիս ի կեանս եղող բարերարներուն համար:
Մատակ կ'օրհնուի:
Պատարագին, որուն հրաւիրուած են Քոյր եկեղեցիներուն հոգեւոր առաջնորդներն ու պետական պատկան մարմիններու պաշտօնատարներն, Առաջնորդարանի յարակից սրահներուն ու շրջափակին մէջ, Մայր Տաճարի Տիկնանց Յանձնարարները կազմակերպութեամբ, մատակ, ժողովրդային ուրախութեան «Ալլախի» սիրոյ սեղան պիտի հրամցուի ժողովուրդին, ըստ օրինակին եկեղեցիներու օծման առթիւ տեղի ունեցող աւանդական պատմական տօնական հանդէսներուն:
Եկեղեցւոյ վարչական եւ հոգաբարձական պատասխանատուներն սրտաւրէն կոչ եւ հրաւիր կ'ուղղեն ամէնուն բազմութեամբ ներկայ ըլլալ ու մասնակցել յիշատակի եւ յարգանքի ուխտի այս օրուն աւուայտութիւններուն, այս առթիւ բերելով իրենց սրտէն բխած առաւելագոյն եւ բացառիկ նուէրը՝ յօգուտ եւ ի պայծառութիւն մեր սուրբ եկեղեցւոյն: Այդպէսով կը հաստատեն նաեւ իրենց երախտագէտ զգացումն ու տածած հոգատարութիւնը՝ Մայր Տաճարիս բարերար առաքելութեան յարատեւման ու անոր անսասնութեան:
ԳԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
Ս. ՅՈՎՀ.ՄԿՐՏԻԶ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐՆ ԵՆ. —
Եկեղեցւոյն բարերար՝ Աղեքսանդր Մանթաշեան, Արուսեակ Ազարեան, Հմայեակ Ալեքսանեան, Զապէլ Ալթունեան, Արաքի Ակոնայեան, Մարիամ եւ որդի Գուրգէն Ակոնայեան, Հայկ Աղապէկեան, Հրանդ Աղապէկեան, Վերթճամ Աղապէկեան, Նոյմի Ամպէրեան, Վահրամ Արսլանեան, Վերթորիկ Արսլանեան, Ժան - Փիէր Անուանեան, Լէոնդին Անուանեան, Լիւսի Աշեան, Եւփիմէ Աւետիսեան (Անայիս), Մարիամ եւ Յովհաննէս Բարսեղեան, Միհրան եւ Թադէոս Գալէպեան, Սեդրակ Գաւունեան, Մայրանոյշ Գործունեան, Արմենակ Գույումեան, Պերճ Գույումեան, Սրբուհի Զատիկեան, Նշան եւ Հայկանոյշ Զէլլէյեան, Հայկ Զրուանդեան, Աթանազիոն Էդնայեան, Օնիկ Էթմէքեան, Իրեն Էնկէլ - Գույումեան, Յովհաննէս Ըլլէյեան, Վարդան եւ Երանուհի Թիւթիւնեան, Աստրա Թորոսեան, Զարուհի Թորոսեան, Սաշիկ Թորոսեան, Յարութիւն Ժամկոչեան, Եսթեր Իշխանեան, Վահագն Իշխանեան, Զէյնա եւ Ռոզա Սրբաբէկ, Բիւզանդ Սրբիկեան, Սիւրբաբէկ Սրբիկեան, Տիգրան եւ Մարիամ Կակապեան, Անդրանիկ եւ Փայիկ Կէնեան, Վրոյր Հալպալեան, Արմենակ Համբարձումեան, Գարբէլ Համբարձումեան, Արաքի Դուկասեան, Վարանթին Դուկասեան, Անիճա Ճիհանեան, Սարգիս - Մինաս Ճիհանեան, Յովհաննէս Մալեան, Արմէն Մամէկ, Եսթեր Մամէկ - Գարամանեան, Ռաֆայէլ Մարկոսեան, Արմէն Մելիք - Գալէպեան, Միհրանոյշ Մարտիկեան, Եփրեմ Միհրան - Եփրեմեան, Տիւրուհի Միլայիկեան, Գառնիկ Մոմեան, Զօհրապ Մուրատեան, Զարմայր եւ Վարդուհի Մուսայեան, Կարապետ Յակոբեան, Վարդանոյշ Յակոբեան, Սիմոն Յովնանեան, Վանուհի Յովնանեան, Պօղոս Նուպար Փաշա, Մարկիտ Ծաւունեան, Յարութիւն Որբերեան, Ռուբէն եւ Մարի Որբերեան, Մարգրիտ Ուղանեան, Յովնէ Զիլինկիւրեան, Ռոզա Պաղարեան, Գարբէլ Պաղարեան, Արա Պաղարեան, Եղուարդ Պաղարեան, Երուանդ Պաղարեան, Թամար Պաղարեան, Թադէոս Պետրոսեան, Արմէն Պետրոսեան, Սաշա Պետրոսեան, Մուշկ Պետրոսեան, Սոփիա Պետրոսեան, Զապէլ Պետրոսեան, Վահագնոյշ Զրբաշեան, Զօհրապ Մանթաշեան,

ՅՈՐԴՔՇԱՐՔԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11
MERCREDI
11 JANVIER
1995

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E.

LE NUMERO : 5,00 F
69րդ ՏԱՐԻ - ԹԻԻ 18-502

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

69e ANNEE — N° 18.502

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

**ՀԵՐ-ՀԵՐ ԶՐԱՄԲԱՐԸ
ԿԸ ԲԱՆԻ**

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ 50-ԱՄԵԱԿԸ

Յունուար 9-ին սկսած է բանիլ Հեր -- հեր ջրամբարը որ մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Հայաստանի համար: Ան տարեկան 20 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր կը հայթայթէ Սեւանին: Ութսունա- կան թուականներու կէսերէն սկսած կա- ոռոյցի շինարարութեան համար միայն անցեալ տարի ծախսուած է 45 միլիոն Դրամ: Զրամբարը կը ծառայէ ոչ միայն ոռոգման նպատակներու այլեւ նախատես- ւած 2200 քիլովատ ութով ջրաբեկարա- կայանը ելեկտրականութիւն կը հայթայ- թէ վալքի եւ մերձակայ շրջաններուն:

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ 50-ԱՄԵԱԿԸ

Յունուար 9-ին Հայաստանի մէջ Նշուած է Հանրապետութեան նախագահ Լ. Տէր -- Պետրոսեանի 50-րդ տարեդարձը: Բացի «Հայաստանի Հանրապետութիւն» օրա- թերթին մէջ այս առթիւ լոյս տեսած բազ- մաթիւ շնորհաւորական գիրքերէն, իրի- կունն ալ հեռատեսիլէն սփռուած է այս յորեկանին նուիրուած 20 վայրկեաննոց ժապաւէն մը, խորագրուած՝ «Պատրաստ անկէքի եւ օրհնանքի»:

Նախագահին տարեդարձը շնորհաւորած են Գերագոյն Խորհուրդի նախագահու- թիւնը, փոխ -- նախագահը, ՀՀԾ-ի վար- չութիւնը, Դարաբարդի նախագահը եւլն: Ծնորհաւորական հեռագիրներ ալ զրկած են ջերմ բարեմաղթութիւններով՝ Ելցին, Պ. Գլինթըն եւ բազմաթիւ այլ ղեկավար- ներ:

**ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
ՂԱՐԱՐԱՎԻ ՄԵՋ**

Նախագահ Ռ. Քոչարեան հրամանագիր մը ստորագրած է Յունուար 9-ին Լ. Ղա- րաբարդի մէջ Պաշտպանութեան նախարա- րութիւն մը ստեղծելու համար: Մէկ այլ

հրամանագրով ալ Պաշտպանութեան առա- ջին նախարար նշանակուած է զօրավար Սամուէլ Բարախեանը որ ցարդ Ղարա- բարդի ինքնապաշտպանութեան բանակի հրամանատարն էր:

**ՇՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵՋ**

Յունուար 6-ի առտուն, հոծ բազմու- թեան մը ներկայութեան էջմիածնի Մայր Տաճարին մէջ պատարագած ու քարոզած է կաթողիկոսական տեղապահ Թորգոմ Արք.: Ծննդեան այս յատուկ եկեղեցական արարողութեան վերջաւորութեան տեղի ունեցած է ջրօրհնէք: Պատարագին ներ- կայ եղած են Լ. Տէր -- Պետրոսեան, Գ. Յարութիւնեան, Հ. Բաղդասարեան, Գ. Խ. փոխ -- նախագահ Ա. Սահակեան, բազմա- թիւ օտար ղեկանաւորներ, հոգեւորա- կաններ, արտասահմանէն հիւրեր: Ապա ներկաները առաջնորդուած են Վեհաքան, ուր տեղի ունեցած ընդունելութեան ըն- թացքին խօսք առած են Հանրապետու- թեան նախագահը եւ Թորգոմ Արք.:

**Հ. Յ. Դ.
ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵ ԳՈՐԾԵԼ**

Յունուար 9-ին, ԱմՄ-ի (Պ. Հայրիկեան) կեդրոնատեղիին մէջ տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի մամուլի ասու- լիսը: Այսպէսով, կը հաղորդէ «Արմէ- փրէս», ահամայ արձանագրելով Հ. Յ. Դ. հասարակական -- քաղաքական կազմա- կերպութեան դործունէութիւնը ժամա- նակաւորապէս դադարեցնելու մասին նա- խագահի հրամանագրի գործադրութիւնը, Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի անդամները, սակայն, ասուլիսի մասնակցողներու կազ- մով իսկ (Հրայր Կարապետեան, Լեւոն Մկրտչեան, Գաղիկ Մկրտչեան) ղեռ մինչեւ բուն յայտարարութիւններուն անցնիլը, կը փաստէին նախագահի հրա- մանագրի պահանջներու ոտնակոխում նշուած ընկերներու կողմէ: «Դրօ» դադա- նի կառոյցին անտեղեակ Դաշնակցական- ներու ղեկավար ըսելիքն այն էր որ կու- սակցութիւնը կը յայտարարէ Հանրապե- տութեան նախագահի հրամանագրին չեն- թարկուելու մասին եւ Սահմանադրու- թեան շրջանակները կը պայքարին ոտնա- հարուած իրաւունքներու վերականգնու- մին համար ու կը գործէ...:

Ասուլիսին ընթացքին քացատրուած է թէ ի՞նչ կը նշանակէ Սահմանադրութեան շրջանակներուն չենթարկուել նախագահի հրամանագրին կամ թէ ի՞նչ չափով օրի- նականութեան հետ կապ ունի ի հեռուկս գործելու մտադրութիւնը:

**ԱԶՆԱԴՈՒՐ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՄՊԱՆ
ԻՆՆԵՍՔՈՅԻ ՄՕՏ**

Երեքշաբթի (Յունուար 10) Ժամը 16-ին, Շառլ Ազնաւուր կ'ընդունուէր ԻՆՆԵՍՔՈՅԻ ընդհ. անօրէն ֆետերիքօ Մայրի կողմէ եւ անոր կը յանձնէր նախագահ Լեւոն Տէր -- Պետրոսեանի նամակը, ուր ան կը ղեմէր կազմակերպութեան (UNESCO = Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւն կըթուի, գիտութեան եւ մշակոյթի համար) Հայաստանի անդամակցութիւնը խնդրելով:

«Ժուռնալ տիւ Տիմանը» (Յունուար 8) կ'արձագանգէր այս լուրին, տալով նաեւ Ազնաւուրի տպաւորութիւնները այս առ- թիւ:

«Սեղկատակ մը (սալթէմպալի) Հայաս- տանի պատուիրակի ղեկավար ԻՆՆԵՍՔՈ-ի մօտ, դուարճալի է, չէ՞» կը կատակէ Ազնաւուր, որ շատ գոհ է որովհետեւ իր ներդրումը քաղաքական ընդթ կ'առնէ: «Ազնաւուր փութ լ'Առմենի» ստեղծու- մէն ետք, կը գրէ լրագրողը, Ազնաւուր չըլուն ղեկավար դարձաւ 1993-ին, մարդա- սիրական մարդին համար: «Նուիրուեցայ արմատներուս պատճառաւ, ծնողքիս եւ անոնց համար որոնք ջարդուեցան, կը բացատրէ, նախքան աւելցնելը ամօթխա- ծուլեամբ՝ յաջողութեան որչա՞ մակար- դակէ մը սկսեալ, պարտականութիւն է բանով մը զբաղիլ»:

Նոր ղեկավարը արդէն ծրագիր մը ունի Հայաստանի մշակութային եւ գեղարուես- տական զարգացման: «Պէտք է պայքարիլ մշակոյթին համար, եթէ ոչ այդ քաղա- քակրթութիւնը, չորս հազար տարուան հնութիւն ունեցող, կ'անհետանայ»:

Ազնաւուր արդէն Յ. Մայրի ուշադ- րութիւնը հրաւիրուած է Հայաստանի ստիպողական կարիքներուն, կըթական ճիւղին մէջ, թուղթի չգոյութեան որ անկարելի կը դարձնէ դպրոցական գիր- քերու տպագրութիւնը: Բայց, Բիմի (Թա- դաւոր) Շառլը ինչպէս գինը կ'անուանին Բրիտանացիք ճիւղ չի գիտեր թէ ինչի՞ մէջ կը կայանայ իր նոր «պաշտօնը»: «Շատ բան ունիմ սորվելիք, կ'ըսէ, նախ անհնամ թէ ի՞նչ կ'ընեն ուրիշ երկիր- ներու համար: Ծուռ պիտի սորվիմ: Նոր արհեստէ մը աւելի՛ նոր կոչում մըն է»:

ԹՈՒՐԲ ՄԱՍՈՒԼ

**ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՆԱՄԱԿԸ
ԵԻՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ**

Յունուար 20-ին Եւրոպայի Խորհուրդը պիտի դաւարուի, օրակարգի վրայ ու- նենալով Թուրքիոյ այդ Խորհուրդէն դուրս ձգուելու հարցին քննութիւնը: Կանխելու համար նման անբաղձալի հա-ւանականութիւն մը, Անգարա Յունուար 20-ին, նոյն Խորհուրդին խորհրդարանա- կաններու ժողովին թուրք խմբակին նա- խագահին ստորագրութեամբ նամակ մը յղած է նոյն ժողովին նախագահ Մարթի- նէդի:

Շարադրուած այդ նամակին հաւանու- թիւն յայտնած են հանրապետութեան նախագահը, Ազգ. մեծ Ժողովի նախագա- հը եւ վարչապետը: Այլ խօսքով, նամա- կը կը ներկայացնէ պետութեան տեսա- կէտը:

Նամակը նախ ապահովութիւն կուտայ թէ Թուրքիա անդառնալի ձեւով հետե-ւորդ է ժողովրդավարութեան, բազմաա- րութեան եւ արդարութեան սկզբունքնե- րուն: Ասոր հետ, կ'ըսուի թէ ճիշդ է որ Ազգ. Ժողովը լուրջ դժուարութիւններու առջեւ է ժողովրդավարացման ընթացքին մէջ: Մանաւանդ, միշտ ներկայ է ահա- բեկչութեան, երեւոյթի որ սպառնալ երկ- րին հողային ամբողջականութեան ու թի- րախ առած է մարդկային իրաւունքները: Այսուհանդերձ, ապահովութիւն կը տրուի որ «Թուրքիա այդ ահաբեկչութեամբ դէմ պայքարը պիտի շարունակէ իրաւական սահմանները յարգելով»:

Նամակը կ'ըսէ նաեւ թէ այս նիւթին չուրջ թուրք հանրային կարծիքը շատ զգայուն է եւ դուրսէն կատարուած յի- չեցումներ ժողովուրդին կողմէ կը նկատ-ւին Թուրքիոյ ներքին գործերու միջա- մրտութիւն եւ որպէս այդ, շատ բացա- քական ազդեցութիւն կ'ունենան:

Թուրք մամուլը անդադառնալով նա- մակին, կը գրէ թէ եթէ ան յուսալի աղ- դեցութիւնը չունենայ, Թուրքիա դէմ յանդիման պիտի մնայ Եւրոպայի Խոր- հուրդէն արտաքուսելու վտանգին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼՅԻՆ 48 Ժամուան միակողմանի հրա- դադար յայտարարեց Ձէչէնիոյ համար, Յունուար 10-էն սկսեալ: Միաժամանակ հրահանգեց անկախապաշտներուն որ վերջ տան օրեւէ գիմադրութեան եւ զէնքերը վար գնեն: Տեղւոյն վրայ սակայն դիւ- մադրութիւնը չէ դադրած եւ Ռուսերը մօտենալով հանդերձ, տէր չեն դարձած նախագահական պալատին: Զօր. Լեպետ, աչքառու զօրավարներէն ռուսական բա- նակի, «ոճրային եւ անհեթեթտ որակած է ռուսական զինեալ միջամտութիւնը եւ աւելցուցած է. -- «Ձեռք ձգուած միակ արգիւնքն այն եղաւ որ բոլոր Ձէչէնները միացան Ռուսաստանի դէմ ազատագրու- թեան պատերազմ մը մղելու համար: Այդ, պատերազմ մը շահիլ զինուած ժո- ղովուրդի մը դէմ ոչ ոքի յաջողած է: Աֆղանիստանի սխալները վրկնելու վրայ ենք»: Վիճարանութիւններ ալ կան քաղա- քական շրջանակներու մէջ: Մինչ Ձէչէն- ները կատաղութեամբ կը կռուին, Պաշտ- պանութեան նախկին նախարար մը՝ մա- ոնչալ Շապուշիկով յայտարարած է որ եթէ Ձէչէնները այդքան լաւ զինուած են, պատճառն այն է որ ներկայ նախա- րարն է, զօրավար Գրաչով որ այդ զէն-

քերը տուած է Դուդայեի: Երեքշաբթի (Յունուար 10) առտու հասած լուրերու համաձայն, հրադադարը չէր յարգուած Ռուսերու կողմէ իսկ եւ Գրոզնի կը ռմ- բակոծուէր:

ՎԱՍԵԼԱՆԻԹԻ գիները զգալի յաւե- լումներ կրեցին Ֆրանսայի մէջ, Յունուար 11-էն սկսեալ: Այսպէս լիթրը 33 սանթիմ աւելի սուղ կ'արժէ սիւփէրին համար ա- ռանց կապարի եւ 24 սանթիմ՝ կապարով: Այս նոր (Գրդ, յաւելումը 146 միլիոն Ֆր. կը բերէ այս տարի Պետութեան: Ծանօթ է որ վառելանիւթի գինին մեծ մասը (80%) տուրքերէ կը բաղկանայ, ինչ որ աննախընթաց պարագայ մըն է եւ յատուկ է Ֆրանսայի:

ՇԻՐԱՔ, որ քանի մը շաբաթ է արդէն սկսած է իր ընտրապայքարը, լոյս ընծա- յեց նաեւ խորհրդածութեանց երկրորդ հատոր մը գոր խորագրած է «Ֆրանսան բոլորին համար» եւ ուր, առանց տալու Պալատիւրի անունը, կը դատապարտէ պահպանողական քաղաքականութիւնը, դէմ կ'արտայայտուի այն գործելակերպին որ կ'արտայայտուի սապէս՝ «քնացէ՛ք, կը հսկեմ»: Հաւանական կը նկատուի որ Պալատիւր իր թեկնածութիւնը յայտնէ Յունուար 20-ին:

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ Հերվէ տը Շառլէթ, ֆետերչուելով Պալատիւրի օրի- նակէն (5000 Փրանքի պարգեւ 10 տար-ւան կառք ունեցողներուն որոնք կ'ուզեն նոր մը գնել) կ'ուզէ 5-էն 15 հազար Ֆր. ի պարգեւ մը հաստատել քաղաքներու հա- մար տանտէրերը որպէսզի վարձու տան իրենց տրամադրելի յարկաբաժինները:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ոճրային ոստիկանութեան պետը յայտնած է որ իսլամական ոճրա- փորձերու լուրջ վախ կայ: Ներքին նա- խարարն ալ հրաւիրած է Գերմանիա ապ- ըող իսլամապաշտները որ խուսափին օրեւէ բիրտ արարքէ:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ իշխանութիւնները բուռն կերպով կը բողոքեն Իտալիոյ դէմ որ քա- ջալերած է ընդդիմադիր ուժերու հան- դիպում մը Հոռմի մէջ: Ալժերիոյ համար միջամտութիւն մըն է օտար երկրի մը ներքին գործերուն եւ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ երկրին անկախութիւնը: Հոռմ ներ- կայ եղող զանազան հոսանքներու ներկա- յացուցիչները կը շարունակեն իրենց խօ- սակցութիւնները եւ չեն ուզեր միջամուկ լրլլալ բանալէճին: Սան Թիէրիտի հա- մայնքին (նախաձեռնողը հանդիպումին) հիմնադրելը՝ Անտրէա Ռիբաուտի կը ցաւի որ Ալժէի իշխանութիւնը կը բացակայի

եւ հակասական կը գտնէ այդ դերքը, քանի որ, սկզբունքով, միշտ ըսած է որ երկխօսութիւնը անհրաժեշտ է:

ԹՈՒՐԳԻՈՅ կեդրոնական Դրամատու- նը մէկ միլիոն թրքական ոսկիի (մօտ 135 Ֆր.) թղթադրամ մը հրապարակ պիտի հանէ Յունուար 16-ին: Նոր թղթա- դրամը՝ գոց կարմիր եւ կապոյտ նա- խորդներուն պէս պիտի կրէ Աթաթիւրքի պատկերը:

ԱՐԱՅԱԹ ցաւ կը յայտնէ որ Պառոն տը Ռոշիլտի համահաւասար Պաղեստին- ցի մը չկայ: «Տասնեակներով Պաղեստին- ցիներ կան նոյնքան ձեռնհաս որքան Ռո- չիլտ, բայց ոչ մէկ Պաղեստինցի Ռոշիլտ կայ»: Պառոն տը Ռոշիլտ (1845 - 1934) օժանդակած է Սիոնականութեան զար- գացման, նախքան Իսրայէլի ստեղծու- մը 1948-ին:

ԻՐԱՆ, Նիւ-Եորք հրապարակուած պաշ- տօնական զեկոյցով մը կը սպառնայ քա- ղել Իսրայէլը եթէ ան համարձակի յար- ձակել հիւլէական իր հաստատութեանց վրայ: Նախապէս Իսրայէլի պատասխա- նատու դէմքեր յայտարարած էին թէ կը նախատեսեն կանխարդելի թոնքներ կա- տարել այդ ուղղութեամբ:

ՆԱԽԿԻՆ ՀՀԾ-ԱԿԱՆԸ

«ԵՐԿԻՐ»Ի ԷԶԵՐԷՆ

Տարին փակուեցաւ քաղաքական մարզի ուժեղ ցնցումներով որոնք հետեւանք եղան Հ. Գալստեանի սպանութեան ու տասը օր ետք նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի հեռախոսի ծանօթ ելոյթին: Երկու պա- րագաներն ալ ունեցան չմեղմողի ու յե- տազայ լուրջ վերելայրուճներու վախը առթողի հանդամանք: Որքան ալ քաղա- քական դէմքի մը առաջին սպանութիւնը չըլլար Հ. Գալստեանի ոճրաբործը, որ- քան ալ ներքին քաղաքականութեան մէջ վճռական առաջին հանգրուան մը չնշուէր նախագահին ելոյթով, երկու պատա- հարները ծանր մտահոգութիւններու, վախերու ներշնչողը կ'ըլլային, Հայաս- տանի ներկայ փափուկ կացութեան մէջ: Ժողովուրդի մը համար որ մէկ օրէն միւ- սը տասնապատկուած կը տեսնէր հացի դինը, որ մեծ համեմատութեամբ ան- պաշտպան էր ցուրտին դէմ, քաղաքական բնագաւառի նման փորձաքարեր պիտի չյորդեցնէին համբերութեան, ըմբռնու- մի ու տոկալու բաժակը:

Նոր տարուան առաջին օրերը արդէն անցան. տօնական օրեր էին ու Սփիւռքին համող հայաստանեան լրատիւները արձակուրդի լուսթեան մատնուած ըլլալ կը թուէին: «Արմէնիքս»-ը որ անոնց դը- խաւորն է, լոստ էր նոյնպէս. ըսուեցաւ թէ կազմաներու խանգարում մըն է պատճառը:

Նման շրջաններու երբ առօրեան ծան- րացնող աղբակներ, պատահարներ ներ- սի ու դուրսի ուշադրութիւնները կեդրո- նացուցած են Երեւանի վրայ, լրատիւու- ներու լուսթիւնը անտանի լանի մը կը վերածուի: Ու մարդ աւելի բժախնդրօրէն կը կարդայ Դեկտեմբերի վերջին օրերու թերթերը, լաւագոյնս որսում համար նախապատրաստական որեւէ նշոյլ: Այս կարգի ընթերցում մը բաւական ուշադրու- բաններ նշմարել կուտայ «Երկիր» օրա- թերթի Դեկտեմբեր 24-ի թիւին մէջ:

Հ. Յ. Դ. -ի Հայաստանի Կեդրոնական Կոմիտէի պաշտօնաթերթին առաջին էջէն տեղ արուած է նախ Աշոտ Արքայապետի անուն անձի մը, յիշեալ կուսակցութեան ուղղուած խոստովանութիւններու նիւ- թին. ան, հետեւեցնելով Ս. Հովհաննիս վր- րութեան, նախկին կուսակցական մըն է որ ձեռնարկած է Ժողովուրդին խնայողու- թիւնները իւրացնելու ծանօթ գործարքին որուն հետեւողներուն աւանդատու անու- նը կը արուի: Հայաստանի մէջ: Աւանդա- տուներու գումարներուն բացառիկ տոկոս- ներ խոստանալէ ետք, հաստատութեան պատասխանատուները յաճախ կ'ընկր կը դնեն, տուժած դժբախտներու բազմու- թիւն մը ձգելով իրենց ետին որոնք էնի գիտեն ուր փնտռել իրենց իրաւունքը:

Ա. Արքայապետն այդ մարդին «հերոս»- ներէն է, ըստ կատարուած լրատուու- թեան, որուն տկարութեան օգտուած է ներքին նախարարութիւնը ու խոստովա- նութիւններ կորցած: Ինչ որ հետաքրք- րական է, հեռախոսի ծանուցումը այդ հեռախոսի տակ առնուած թերթի մը վրայ: Թերթի աշխատակիցը այդ ծանուցումէն հոտ կ'առնէ թէ խնդրոյ առարկայ խոստովա- նութիւնը նիւթ պիտի ծառայէ նախագա- հին ամանորեայ ելոյթով ընդգիծութեան մեղակցումին: Զիչը է որ չորս օր ետքի ելոյթը չմեղմեցաւ: Ա. Արքայապետին խոստովանութիւններէն, բայց թիրախ ունեցաւ Հ. Յ. Դ. -ը, անոր «մեղակցու- մ»ը, աննախընթաց ջանադրութեամբ մը:

Նոյն թերթին նոյն թիւին մէջ տեղ գը- տած է նաեւ Ալբեր Բաղդասարեանի հետ կատարուած հարցազրոյց մը. ան նախ- կին Հ. Հ. Ծ. -ական մըն է որ անցեալ տար- ւան ընթացքին անկէ բաժնուած խմբակի մը մաս կազմած է: Այն անձն է նաեւ ո- րուն անունը ըստ նախագահին Դեկտեմ- բեր 28-ի ելոյթին, գտնուած է ամբաս- տանուած կուսակցութեան յետազայ մար- դապաշտութիւններու ցանկին վրայ, Ներ- քին նախարար Վանո Սիրադեղեանի հետ: Այն իրեն հետ կատարուած հարցազրոյ- ցին մէջ կը ծանրանայ ընկերային, տըն- տեական, քաղաքական բարդ կացու-

թեան որպէս պատճառ առաջ բերած պա- տերազմին եւ շրջափակումին վրայ. ան կը յիշէ նաեւ թէ նախկին վարչապետ Խոսրով Յարութիւնեան եւ ներկայի վար- չապետը Հ. Բաղդասարեան արտայայտած են այն միտքը թէ այս բարդութիւննե- րուն միայն 30 տոկոսն են համար վաւեր է տրուած պատճառաբանութիւնը: Ինչը ամէն ժխտական երեւոյթ պատերազմով ու շրջափակումով բացատրելու երեւոյ- թը «ամենաթողութեան» պատրուակ կը նկատէ, ուղղակի թիրախ առնելով Հան- րապետութեան նախագահը: Այն հարց կուտայ. «Ի՞նչպէս կարող է պետական պաշտօնեան, ունեցալով եկամուտներ ոչ թէ պետութիւնից, այլ կողմնակի աղ- բիւրներից, ունենալ պարտաւորութիւն- ներ պետութեան, այլ ոչ կողմնակի աղ- բիւրների առաջ»: Այն կը մեղադրէ նաեւ պետութիւնը որ «բազում տնտեսական յանցագործութիւններ» կը հովանաւորէ. եւ վստահ է թէ հանրապետութեան նա- խագահն ալ տեղեակ է ամէն բանի: Իր կարծիքով, «եթէ իշխանութիւնները չգի- տակցին եւ չձեռնարկեն փայլեր, պիտի է հեռանան, որովհետեւ չեն կարողանում երկիրը գերծ պահել ապակայունացումից եւ սպառնալիքներից»:

Ստեղծվ Հ. Գալստեանի եւ անկէ առաջ իր խորհրդակցներէն Մ. Եւզրա- եանի սպանութեան մասին, Ա. Բաղդա- սարեան կը ծանրանայ առաջինին աշխա- տութեան եղանակին վրայ. կ'ըսէ թէ «նա անձնական փառափառութիւն չէր վա- րում: ... Սեփական փառափառ կամ այլ ապակայունութիւնը նրա սկզբունքը չէր» եւ թէ ընդհանուր գործունէութիւն կը տանէր արդէն քաղաքապետ ըլլալէ ա- ռաջ: Իր կարծիքով զայն սպանողները քանի մը տարբերակ նկատի առած են. տնտեսական վարկածէն դատ, կենթադրէ թէ մտածած են որ պատահարը «կը բար- դուի եմբաղդեմ վաճառ Սիրադեղեանի վրայ, հաշուի առնելով վերջին ամիսներին նրանց յարաբերութիւնները»:

Ծարուակելով խօսիլ սպանութիւններու մասին, եւ յատկապէս անոնց միջոց ան- բացառաբար մնալուն, Ա. Բաղդասարեան անուղղակի, բայց բաւական ծանր մե- ղադրանքներ կը ներկայացնէ իշխանու- թեան: Այն կ'ըսէ. - «Եթէ ինկէր առարկա յակալ հետաքննութիւն եւ գտնէ մէկ ան- գամ բացայայտուէր որին ապանութիւն, այդ ժամանակ կը մտածէր որ այս իշխա- նութիւնները այնքան էլ կապ չունեն բո- լոր ապանութիւնների համար, չնայած ամէն դէպքում պատասխանատու են»:

Ծանրագոյն դատումները կը շարու- նակուին երբ նաեւ ան կը խօսի երկրին մէջ տիրող մթնոլորտին մասին. «Բռնու- րիւնը տնից տուն է շրջում: Իրագործող- ներին խորհուրդ կը տալ պատմութիւն ուսումնասիրել, որովհետեւ այսօրուայ իրագործողը վաղուան գոհն է. որովհետեւ այլան պիտի է կատարուի»: Այս մթնո- լորտին մէջ ուր «կենսիկ իրաւունքը այ- սօր սոսնձաբարում է անպատիժ», ան պա- տասխանատու կը նկատէ նաեւ Մարդու իրաւունքներու յանձնաժողովը եւ «յատկա- պէս նրա առաւելագոյն ճանապարհը՝ Ռաֆայել Պապայանը»:

Հայաստանեան ներկայիս իսկապէս բարդ կացութեան մէջ ի՞նչպէս կը գիտուի նախկին Հ. Հ. Ծ. -ականի մը հարցազրոյ- ցը որ լոյս տեսած է ընդգիծողի մամու- լին գլխաւոր անունին էջերուն մէջ: Տե- սակ մը դաւաճանութիւն է ան իշխանու- թեան գլխաւոր քաղկացուցիչ Ծարժումին հանդէպ, թէ բուռնները իրենց հանդա- մանքով, էջին կ'ընար այլ բեմ ունենալ: Հաւանորէն, սխալ չըլլայ մտածել թէ երկու դատումին տէր ընթերցողներ ալ եղած են, համաձայն իրենց գտնուած գիրքերուն: Այսուհանդերձ, Ա. Բաղդա- սարեանի զրոյցին մէջ մէկէ աւելի մատ- նանումներ կան որոնք յատկապէս նա- խագահին Դեկտեմբեր 28-ի ելոյթին ետք, երկրորդական, երրորդական կ'ընեն դա-ւաճանութեան կամ բեմի կարեւորութեան մեկնաբանութիւնները:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԹԱՐՄ ԼՈՒՐԸ

Գ.

Թարմ լուր մը տալու մտահոգութիւնը ի վերջոյ դրաւոր ու բերանացի մամուլը հասցուցած է այնպիսի համեմատութեան մը, որ վախ պէտք է պատճառէ այդ եր- կու տեսակ մամուլէն օգտուող մարդոց: Արդարեւ այսօրուան հեռախոսին ու գը- բաւոր մամուլը, ուրիշէ մը աւելի արագ, աւելի թարմ, աւելի ցնցիչ լուր մը հա- ղորդելու սեւեռումով կը մտնեն անհատ- ներու անընդհանրելի մտերմութեան ու զազանսպահութեան սահմաններէն ներս եւ անհատը անխղճօրէն կը գործածեն որ- պէս իրենց աշխատանքին նախախիթը: Հոգ է թէ անհատ մը պիտի լըրճուի, հանրութեան աչքերուն առջեւ պիտի մեր- կանայ, թերեւս պիտի խայտառակուի, կը բաւէ որ դրաւոր ու ծայրաւոր մամուլին հերոսները զանգուածը ցնցող թարմ նիւթ մը գտնեն եւ զայն շահագործեն իրենց շահերուն ու համբաւին ի նպաստ: Առ այժմ միայն այդ երկու մամուլնե- րու գործունէութիւնէն տուժողներն են որ կը սարսափին ու այդ մամուլին դէմ կը պայքարին: Իսկ այն միւսները, որոնք կը դիտեն կամ կը կարդան առանց իրենց սեփական մորթին վրայ վնաս մը կըրելու, անտեղեակ են թէ աղէտը հասած է ինչ- պիսի համեմատութիւններու եւ թէ ինչ- պէս իրենք ալ կը դառնան նոյն աղէտին զոհ երթալու վտանգի շրջագծին մէջ:

Մամուլը անհատին հետ կը խաղայ այն- պէս ինչպէս կատուն կը խաղայ մուկին հետ: Եթէ, որպէս անխղճուած կամ բո- նարարուած անհատ, քիչ մը ծայր բարձ- րացնես, կամ օրէնքին պաշտպանութիւնը պահանջես, դիմացիները անմիջապէս պիտի դիմեն մամուլի ազատութեան դրա- կանութեան: Մամուլը ազատ պէտք է ը- լայ, մամուլը աւելի ազատ պէտք է ը- լայ, մամուլը առաւելագոյն չափով ազատ պէտք է ըլլայ, մամուլին առջեւ որեւէ փակ դուռ պէտք է մնայ, եւայն: Եւ տա- կաւին ինչէն: Մամուլը կը պաշտպանէ անհատին լուր ստանալու իրաւունքը, մա- մուլը կը կատարէ իրականութիւնները մերկացնելու սրբազան պարտականութիւ- նը, եւայն:

Բայց մամուլը արդեօք որքա՞ն անկողմ- նակալ, ճշմարտախօս, լաւատեղեակ է, իր թիրախ ընտրուած անհատներու իրա-ւունքին նկատմամբ որքա՞ն պատուախը- դիր է, մանաւանդ որքա՞ն անհասանելի է երբ մամուլի ազատութեան անունով սան- ձորձակ կը գործէ եւ վար կ'առնէ բոլոր այն պատերը, որոնք անհատները կը պաշտպանեն զանգուածներու անիրաւու- թիւններէն եւ յարձակումներէն: Այս հար- ցումները քիչ անգամ կ'ուղղուին:

Երբեմն կը մտածեն որ, եթէ այսպէս շարունակուի, Աստուած չընէ, մամուլի մէջ օր մը պիտի գտնուին թղթակիցներ, որոնք, լուսանկարի կամ շարժանկարի գործիք մը ի ձեռին, ոճրագործ մը վար- ձելով մարդ մը սպաննել պիտի տան, որ- պէսպիսի այդ պահուն շարժանկարն այդ ոճիրը եւ զայն անմիջապէս հաղորդեն որ- պէս ամէնէն անմիջապէս ու թարմ լուր: Ուշադիր ընթերցող մը կամ դիտող մը ար- դէն այսօր իսկ կ'ընայ զարմանալ որ, ի՞նչ- պէս պատահեց է որ սա կամ նա անալիւն- կալ պատահարի ընթացքին հեռախոսի լի- շարժանկարիչ մը կըրցեր է հոն ներկայ գտնուիլ եւ արձանագրել աննախատեսելի այդ պատահարը: Հարցը այն է որ, այսօր մամուլի ներկայացուցիչները ոստիկան- ներուն, ոստիկան զինուորներուն, հրէջ- ներուն, հիւանդանոցի պաշտօնեաներուն ու բժիշկներուն, ինչպէս նաեւ Գաբրիէլ Հրէշտակապետին հետ օրը քանքնու- ժամ թեւ թեւ կը շրջին, որպէսզի ամե- նախաբան ու զգայացուցիչ լուրը ձեռքաւո- լեն: Ի՞նչ կը նշանակէ այս միտմտութիւնը: Կը նշանակէ որ մամուլի ներկայացուցիչ- ներու ալիւս ամենակարեւոր նպատակն է չարագուշակ, տխուր ու նոզկալի պատա- հարներ որոնել, առանց խորի դնելու միջոցներու ու զոհերու միջեւ:

Բնաւ չեմ կասկածի որ մամուլի աղա- տութիւնը ընդարձակելու անհամարձակ այս արշաւին օր մը պիտի յաջորդէ մամուլի ազատութիւնը սահմանափակելու ու հա- կակռելու հակադիր արշաւ մը: Մամուլ

ՕՐՈՒԱՆ
ՇԱՐՃՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՑԻԿԱՆՆԵՐԸ

ՈՒՐ Կ'ԵՐԹԱՆ

Ցիկան 60 - 80 հազար ընտանիք կը շրջի ամբողջ տարին Փարսաստի ճամբաներուն վրայ: Միշտ նոյնն է անոնց նպատակը. դտնել բանակավայր մը ուր կարելի ըլլայ կարաւանը պահել միջոց մը: Հարցը հոն է սակայն որ համայնքները ջանքսխիչ մեծամասնութեամբ կը նախընտրեն որ այդ թափառաշրջիկները այլ տեղ փնտռեն իրենց կայքը:

Այս կացութիւնը վճատեցուցած պէտք է ըլլայ անոնցմէ շատերը, ինչպէս բանա- տեղծի խառնուածքով Լուսպան որ կ'ընէ «Եթէ կարելի ըլլար երկնքէն ձգուած թելէ մը առկախել մեր կարաւանը, ամէն բան դիւրին պիտի ըլլար»:

Ամբան վերջաւորութեան անոնցմէ խումբ մը Արժանթինայի հանրապետական պարտէզը իջեւանեցաւ: Ոչ մէկ արտո- նութիւն խնդրած էին. արդէն, նոյնիսկ եթէ խնդրած ըլլային, պիտի չտրուէր: Հաղի տեղաւորուած, կը սկսին շրջապա- տին դժգոհութիւնները: Լուսպան շատ լաւ գիտէ թէ ինչեր կը պատահին անկէ ետք: Օր մը պաշտօնեայ մը կուգայ իրենց պատճառած վնասները ճշդելու, յետոյ դատ, դատարան ու խորհրդակցական դա- տապարտում մը: Պէտք է ըլլայ հանրա- յին պարտէզին խորտակուած դուռին նո- րոգութեան ծախքը վճարել: Ատիկա մեծ բան է, իրենց միջեւ կը հաւաքեն դու- մարը:

Երբ աշնան անձրեւներու եղանակը հա- տաւ, Արժանթինայի պարտէզին պէտք էր տեղափոխուիլ կարաւանը գետին մը, ա- մէն քայլի ցիւրի մէջ միւրմուրու համար: Սէն է Մաունթ Թուսան ան Պրի կոչուած անկիւնը սիւրբի վայր մըն է ցիկաններուն համար: Քաղաքապետարանը ինչ միջոցի որ ալ գիմէ, չի յաջողիր արգելք ըլլալ ա- նոնց ժամանումին: Աւելորդ է արդարա- դատութեան դիմել: Վտարման հրամա- նագիր մը ստանալու համար երեք շաբաթ սպասել պէտք է. զոյցաւոր վնասներն ու բանակավայրին մաքրութեան ծախսն ալ քաղաքապետարանին կը վիճակի:

1990-ին ի վեր օրէնքով նախատեսուած է որ հինգ հազարէն աւելի բնակչութեամբ

մարդիկ օր մը պիտի հասկնան որ թէք- նիք հիւանալի այն յառաջդիմութիւնները, որոնք կայծակնային արագութեամբ լու- րեր ու պատկերներ կը փոխադրեն աշ- խարհի միջեւ միւս կողմը, ստեղծուած չեն որպէսզի լրագրողներ զանոնք իրը միջոց գործածեն բուն ուժով խելջ ու անպաշտպան մարդոց անձնական կեանքին ներս մտնելու ու այդ մարդոց մտածում- ներն ու զազանսպահ կեանքին պատկեր- ներ գոյնալով զանոնք հրատարակելու հա- մար:

Բարեբախտաբար այսօրուան թէքնիք այն հրաշալի միջոցները որոնցմով լուր ու տե- սաբանին նոյն երկրպագիւններն իսկ կրնան փոխադրուիլ միջեւ աշխարհի ամէնէն հե- ռաւոր անկիւնները, կրնան գործածուիլ շատ աղիւն նպատակներով ալ: Այդպիսի օրինակ երկու օր առաջ կը հաղորդուէր Փրանսական հեռախոսներէ: Փարիզի հի-ւանդանոցներէն մէկուն մէջ զննութեան կ'ենթարկուէր հիւանդի մը ուղեղը: Փը- րանսացի բժիշկները էջին կըրցած արտա- ճանաչում մը ընել ուղեղային խանգա- րումներ ցուցաբերող հիւանդին մասին: Եւ անոնք կապ հաստատած էին Մոնթալի մէջ այդ հարցով մասնագիտացած շատ կարեւոր կեդրոնի մը հետ: Հիւանդը Փա- րիզի մէջ թոմոկրաֆիի գործիքն կ'անց- նէր եւ նոյն վայրկեանին Մոնթալի մէջ մասնագէտները ուշի ուշով կը հետեւէին թոմոկրաֆիի պատկերներուն: Այս կեր- պով, հիւանդը, առանց Փարիզէն միջեւ Մոնթալի երթալու, կը զննուէր այդ հե- ռաւոր քաղաքին մասնագէտներուն կողմէ:

Աւելորդ է ըսել որ Մոնթալի մասնա- գէտները հիւանդի մը մահը գիտելու հա- մար չէ որ հաւաքուած էին պատատին առջեւ, այլ հիւանդի մը կեանքը փրկելու համար:

Թարմ լուր: Այո՛: Բայց միջեւ որոշ սահման մը: Կամ միջեւ աղիւն նպատակ մը:

Ռ. Հ.

ԳԱՂԱՌԻԻ
ԳԱՂԱՌԻԻ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ՝
ՓԱՐԻՋԻ ՄՍՈՒՐԻՆ

ՓԼՈՒՍԻԻԻ Հ.Յ. Մշակույթի Տան մէջ,
Դեկտեմբեր 11-ին, տեղի ունեցած է Հ.
Մ. Բ. Մ. 76-րդ տարեգարձին նուիր-
ուած հանդիսութիւնը: Բացման խօսքը
արտասանած է վեթերան եղբայր՝ Պերճ
Օզանեան: Զեկուցումը կարգացած է Հ.
Մ. Բ. Մ. Փլուտիւի վարչութեան ա-
տենապետ՝ եղբայր Ապրի Մինասեան,
ներկայացնելով Հ. Մ. Բ. Մ. կտրած
ուղին: Խօսք առած է նաեւ Սոֆիայի մաս-
նակցի ատենապետ՝ եղբայր Խորէն
Գիրազեան: Փլուտիւի եկեղեցական վար-
չութիւնը 2000 լեւ նուիրած է բանակումի
Ֆոնտին: Եղած են նաեւ արտաբուխ նը-
ւէյներ ներկաներուն կողմէ:

ՂԱԱԹԻՈՅ Ս. Գրեգոր Լուսաւորիչ
եկեղեցին հիմնական նորոգութեան են-
թարկուած է չնորհիւ անանուն բարե-
բարի մը: Դեկտեմբեր 28-ին կատարուած
է Դոնաթիէն ու օծումը ձեռնարկ Գրե-
գին Պատրիարքի: Երգեցողութիւնը կա-
տարուած է Ուխտաւոր Դպրանոցի կողմէ
զեկույթութեամբ՝ Հաճի Ստեփան Սար-
կաւզ կարապետանի: Արարողութենէն
ետք ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է:

Հրճանքը թափառաշրջիկներուն յատ-
կացուած գետին մը ունենան: Ռուսի ան
Պրի քաղաքապետութիւնը ալ որոշած է
որպէս այդ օգտագործել լքուած կայա-
րան մը: Սակայն երկաթուղիի անօրէնու-
թիւնը երկար վարանումներէ ետք ըսած
է թէ կրնայ օր մը պէտք ունենալ այդ կա-
յարանին, անլոյժ ձգելով քաղաքապե-
տարանին հարցը:

Այն շրջանները որոնք ունին օրէնքով
նախատեսուած հասարակաց գետինները,
կը դանդաղան անոնց չարաչար դործա-
ծութենէն: Երկաթուղիի թեւերը միշտ
փրցումը կ'ըլլան, լուսացարաններու տաշ-
տերը կտրտած: Մնաց որ ցիւկանները
օրինաւոր գետին դանուի կամ ոչ, յաճախ
կը բանակին որեւէ տեղ որ իրենց հաճելի
կը թուի: Օրինակ, Մոյի մէջ անոնցմէ
խումը մը կանոնաւորապէս կը հաստատ-
ւէր շուկայի մեծ հրապարակին վրայ:
1993-ին քաղաքապետութիւնը 600 հազար
Ֆրանքի պիւտձէ մը յատկացուցած էր ա-
նոնց պատճառած վնասները դարմանելու
համար:

Անոնք նախապէս փոքր խումբերով կը

Չորեքշաբթի օր, Դեկտեմբերի 21-ին,
առաւօտեան ժամը 10-ին, Իսի-է-Մուլի-
նոյի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Միօր-
եայ Դպրոցի աշակերտութիւնը ապրե-
ցաւ յուզիչ ու անմոռանալի պահեր:

Հովանաւորութեամբ եկեղեցւոյ հոգա-
բարձութեան ու կազմակերպութեամբ ու-
սուցչական կազմին ու աշակերտութեան
ծնողական մարմնի, դպրոցի ներկայ 68
աշակերտներ, ուսուցչուհիներ ու ծնողը-
նէր այցելեցին Փարիզի քաղաքապետ
Ժազ Շիրաքի կազմակերպած Մտերին
ի նպատակով հանձնարար (Կիրովական) երկու
դպրոցներու վերաշինութեան (տե՛ս.՝
«Յատալ» Դեկ. 12, էջ 2):

Սուրբ Փրանկիսկոս Ասեղաբի կեան-
քին ու Մանուկ Յիսուսի ծննդեան պա-
րագաներուն նուիրուած պատմութիւնն
ու կերպարները, վստահաբար մեծ տը-
պաւորութիւն ունեցան աշակերտութեան
մատաղ սրտերուն ու հոգիներուն վրայ,
ու երբ վերջ գտաւ ցուցադրութիւնը, այն
դադափարը կը տիրէր, կարծէք թէ փոք-
րիկները էջին կամենար որ վերջնաւոր
Փրիշի հրաշալի ծննդեան տեսարաննե-

շրջէին: քաղաքաշինութիւնը մղեց զիրենք
խումբերը մեծցնելու, որպէսզի աւելի
զիւրաւ դէմ դնեն թշնամական կեցուածք-
ներու: Յաճախ ալ կրօնական հիմերով
կ'ըլլան անոնց խմբաւորումները: Յիկան-
ներու միջեւ բաւական նորոյթ է հոգեգա-
լրատեանական ըլլալ: Այս վերջինները
չափ կարեւորութիւն չեն տար մարդոց
որոշած օրէնքներուն, Աստուծոյ որդիներ-
ը նկատելով իրենք զիրենք: Եւ վիճա-
կագրական տուեալներով անոնք են որ ա-
մէնէն քիչ դպրոց կը զրկեն իրենց դասակ-
ները:

Անոնց համար լաւագոյն լուծումը պիտի
ըլլար իրենց պատկանող հողի կտոր մը
ունենալ: Բայց աստիկ անկարելի կը
թուի: Կան ցիւկաններ որոնք, օրինակ,
Նանթէի մէջ նոյն տեղը կ'ապրին 40 տա-
րէի վեր ու երկաթուղիներէ չունին:
Առնուազն հինգ դարէ ի վեր Յիկաննե-
րը ստրկած են թէ սեփականութեան բա-
ցակալութեան պէտք է իրենց տան մէջ
զգան իրենք զիրենք ափ մը հողի վրայ որ
իրենց չի պատկանիր:

ԳԱՂԱՆ

ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԻՒ

ԼԵՄՈՆԸ

Ճաշերուն, աղցաններուն, թացաննե-
րուն, նոյնիսկ անուշեղէններուն համ տը-
ւող լեմոնը ունի բոժիչ, ամօքիչ եւ սը-
նուցիչ բազմաթիւ յատկութիւններ:

Լեմոնը հարուստ է Ա., Պէ եւ Սէ կեն-
սանիւթերով, ինչպէս նաեւ երկաթի, կիրի
եւ ֆոսֆորի նման տարրերով:

Գիտենք արդէն, որ Սէ. կենսանիւթը կը
գորացնէ արեան երակներուն զիւարդա-
կանութիւնը եւ ճկունութիւնը կուտայ ա-
նոնց: Լեմոն յանձնարարելի է անոնց,
որոնք երակներու տկարութիւն ունին կամ
լինտերը չուտ կ'արիւնին:

Լեմոնը ունի մանրէասպան յատկու-
թիւն: Քանի մը կաթիլ լեմոնի հիւթը
կրնայ սպաննել քոլերայի, թիֆոյիսի
կամ տիֆոսի բերի մանրէաները: Այս իսկ
պատճառով կարելի է լեմոնի քանի մը
կաթիլ հիւթ դնել այն ըմպելի ջուրին մէջ,
որուն մաքրութենէն կը կասկածիք:

Շնորհիւ իր պարունակած սիթրիկ կոչ-
ւած թթուին. անիկա մեծապէս կ'օգնէ
մարսողութեան եւ կը հակառակէ մարսող-
ական գործարանները: Դժուարամար-
սութեան պարապային կարելի է լեմոնի
կեղեւները 10 վայրկեան եռացնել եւ այդ
ջուրը տաք -- տաք խմել:

Լեմոնի հիւթը օշարակի ձեւով, հիւսն-
դանցներուն մէջ կը արուի հիւսնդնե-
րուն, անոնց ծաբաւը յաղեցնելու եւ ար-
եան չըմպալութիւնը բնական դարձնելու
համար:

Կոկորդիլ ջաշի կամ բորբոքումի լաւա-
գոյն դարմանը դաղջ ջուրի մէջ լեմոնի
հիւթը լուծելն ու կոկորդիլ լուսն է:

Երբ այլ միջոցներէ զուրկ ենք, քիթի
արիւնահոսութիւնը կրնանք դադրեցնել,
բամբակի կտոր մը լեմոնի հիւթին թաթ-
խեցնելէ ետք, ենթակային ոտնադնուն
մէջ դնելով:

Շարքերը երկու անգամ կարելի է ակ-
ռաները խողանակել լեմոնի հիւթով, եթէ
կ'ուզենք ձիւնի պէս ձերմկեցնել ու փայլե-
ցնել զանոնք:

Իսկ այն կիները, որոնք իւզոտ մորթ
ունին, կրնան օրական իրենց դէմքը օծել
լեմոնի հիւթով եւ կարճ ժամանակի մէջ
օգուտը կը տեսնեն:

«Ս. Փ.»

LIVRES REÇUS

LA COMMUNAUTE ARMENIENNE
DE LYON
ET DE LA REGION RHONE-ALPES
Խմբագրեց՝ ՄՈՒՍԷՍ ՊԶԱԲՃԵԱՆ
Lyon 1994.

համայնը խղում էր. Նորմա մտիկ էէր
ընել:

Սուր տաքի կանգնեցաւ: Առանց խօսե-
լու ասֆալթ իջան: Հեծիկներու եւ կառ-
քերու երթեկները աւելցած էր: Յամբորէն
քաղցին կողք կողքի: Նորմա նայեցաւ
Սուրին մտածելու երեւոյթին, թեւը մը
տաւ, բայց բերան չբացաւ:

-- Այս մարդոց, պիտի երթաւ ոստիկան
բերես, ձերբակալել տաս...

Նորմա դարձեալ նայեցաւ Սուրին:
Հարկեալ թէ անոր միտքը վերն էր տակա-
ւին:

-- Գործնականօրէն անկարելի է, բաւ:
-- Ինչո՞ւ: Եթէ դադարէ աչք առնես:
-- Անկարելի է: Նախ՝ պէտք է նաւա-
մատոյց իջնաս:

-- Նիզամի ոստիկանատունը գնա:

-- Նիզամ թող ըլլայ: Ոստիկանը պիտի
գայ, մարդիկը պիտի չգտնէ: Եթէ
գտնէ, դո՛ւն պիտի չկրնաս փաստել որ
յարձակած, քորկոծած են: Առանց փա-
ստի, ոստիկանը բան մը չընէր: Արդէն
ընել ալ չուզէր հոգին: Մէկ ոստիկան մը
ի՞նչպէս գլուխ կ'ըլլայ տասը հոգիի
հետ: Եթէ շատ նեղը մնան, քե՛ղ յանցա-
ւոր կը հանեն: Զրպարտութիւն մը կ'ը-
նեն, գէշ դիրքի մէջ բռնեցին կ'ըսեն:
Ոստիկանը փոխանակ անոնք տանելու քե՛ղ
կը տանի ոստիկանատուն: Հայ ըլլալդ ալ
մէջտեղ կ'ըլլայ, ա՛լ բնաւ կարեւորութիւն
չի տար քեզի:

Սուր խորհեցաւ գիշերապահները, ո-
րոնք մուկ անկիւնները անախկալի կը
բերեն համբուրուող զոյգերը եւ կաշառը
կը կորցնեն՝ պահակաւոր տանելու, անբա-
րոյթեան ամբաստանութեամբ գործո-
ղութեան ձեռնարկելու սպառնալիքով...

Բայց...

(Շար. 15)

ԶԱԻՆ ՊԵՊԵՆԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՑԻ
ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

Վ Ե Պ

-- Ինչո՞ւ կուլաս կոր:
-- Ձեմ գիտեր: Զիզերս խանդարուեցան:
Սուր զգաց ճիշդ այն՝ ինչ որ պիտի
զգար եթէ փոքրիկ աղջնակ մը լար քովի-
կը: Ոչ մէկ Ֆիդիլիքեան ցանկութիւն:
Զեմ զուրգուրանք մը միայն: Զայն մը-
խիթարելու, արցունքները կեցնելու,
պաշտպանելու տենչ մը: Մինչեւ հիմա,
միշտ անկէ բան մը առնել խորհած էր:
Հիմա, յանկարծ, անոր ամէն բան տալ
կը խորհէր: Եւ ուրիշ ոչինչ:

Եւ ա՛յնքան քաղցր էր որ տղուն ձայնը.
«Սաղափօ, սաղափօ, սաղափօ...»

- Նորմա, ամուսնանանք:

Սուրը կը ծափահարէր երգիչը:
Ուշադրութիւնը երկուքի բաժնուած
մարդու անկերեւ ճիզով, Նորմա անխա-
ղճ Սուրին դարձուց: Լաւ էր ըմբռնած:
Կամ կը խորհէր թէ սխալ լսած էր: Ու կը
ջանար հասկնալ: Սուր ուզեց պարտկել
իր ծանր խոփը, Նորմային ձեռքը բըռ-
նեց: Վստահ էր թէ ճիշդ բառը գտած
էր: Ուրիշ խօսք էր գտած: «Կոդիս
կինս ըլլալ» ... «Ինձի հետ կ'ամուսնա-
նաս» ... Շատ տափակ էին այս հար-
ցումները: «Ամուսնանանք»ը եկած էր լեզ-

ւին ծայրը: Ինքնաբերաբար: Արդեօք
Նորմա ատո՞ր ալ պիտի ծիծաղէր:

Ծիծաղելու երեւոյթ չունէր: Երկարօրէն
նայեցաւ Սուրին: Աչքերը խոնաւ բոցա-
վառեցան: Մեղմ ժպիտ մը, յուզուած
ժպիտ մը ունեցաւ: Փոխադարձեց Սուրին
ձեռքի սեղմումը:

-- Ձեւ գիտեր որչափ կ'ուզեմ, մըմնջեց:
Հեղնանք չկար այս խօսքերուն մէջ:
Սուր, որ իր բոլոր զգայարաններով լար-
ուած էր՝ անոր խօսքերուն, անոր ձայ-
նին, չեւտին, արտայայտութեան ամենա-
յետին նրբերանգներն անգամ ճշգրիտ
կերպով իմաստաւորելու համար, ոչ մէկ
հեղնանք զգաց: Նորմա երբեք այս աստի-
ճան լուրջ, այս աստիճան յուզուած, այս
աստիճան զգայուն էր եղած, ա՛նա՛ վեց
ամիս է որ զիրար ճանչցած էին:

Նորմային այս լընթիւնը անակնկալի
մը աղբեղութիւնը գործեց իր վրայ: Եւ
վախոց զայն: Անդադարձաւ թէ պը-
լեօֆ մը ըրած էր նրբէն: Ու Նորմա ըն-
դունեալ էր իր պլեօֆը: Հիմա ի՞նչ պիտի
ընէր:

Փրկութիւնը դարձաւ Նորմային եկաւ:
Անմիջապէս գրեթէ: Զուց Սուրին ձեռքը,
մատներուն ծայրը թարթիչներուն վրայ
կոխեց մեղմօրէն՝ արցունքի հետքերը
ջնջելու համար, իր սովորական քիչ մը
ծաղրածու ժպիտով յարեց:

-- Երկու անկուտի սիրահարներ ամուս-
նանալու են ելիր...

Այս փոփոխութիւնը գէշ հիասթափու-
թիւն մը պատճառեց Սուրին: Փոխանակ
սպիտակեց զգալու որ անեղէն իրականու-
թեան վերադարձած էին, կարօտով փրկա-
նեց այն նոր, այն հրաշալի յուզումը գոր-
կած էին դեռ պահ մը առաջ, եւ որ այն-
քան չուտ, այնքան անակնկալ եւ զիւրի-
նջեցած էր, մէկ խօսքով, մէկ չեւտով, մէկ
ժպիտով: Կառչեցաւ պլեօֆին, խորհելով
թէ ինչո՞ւ պլեօֆ ըլլար ի վերջոյ:

ըր ա՛յլ կը փափաքէին որ երկար - երկար
չարունակուէին:

Կարելի է այստեղ վերջացնել նկարա-
զրական այս տողերը...

Բայց ... 15 օրեր առաջ Դեկ. 7-ին,
երկրաշարժի Զ. տարեկիցն էր: Առա-
ւօտեան, ուսուցչուհիներ թէ հոգեւոր հո-
վիւ ամբողջութեամբ կեղբոնացանք այդ
տխուր ու ցաւալի դէպքին վրայ, հակա-
ռակ անոր որ հաճելի չէ եւ ոչ ալ զիւրին,
4-էն 14 տարեկան փոքրիկներուն խօսիլ,
բացատրել ու մանաւանդ կերպով մը ստի-
պել որ զիտակցին թէ իրենք ձեւով մը
բախտաւոր են այս օտար բայց հիւրըն-
կալ ամբերուն վրայ ապրելով, թէ այսօր
ցաւ ի սրտի, նոյն ժողովուրդի իրենց
տարեկից քոյրերն ու եղբայրները նոյն
կարեկրութիւնները չունին եւ վեց տարի-
նէր ի վեր ենթարկուած են ամէն տե-
սակ զրկանքներու...

Իսկ մեծերը կը շարունակեն ըսել. «Այդ-
քան դժուր եւ ապրանք զրկեցինք չբաւեց:
Ի՞նչ եղաւ, ամէն տարի նո՞յնը պիտի չա-
րունակենք...»:

Շուրջ 100 աշակերտներ, ծնողներ ու
հասարակական հաւաքուեցանք ու ջերմե-
ռանդ աղօթեցինք զոհերու հոգիներու
հանգստեան եւ ողջ մնացածներու գոր-
ծոց յաջողութեան համար: Եւ շատ լաւ
է, քանի բոլոր եկեղեցիներու մէջ նոյնը
կատարուեցաւ ... Բայց ...

Բայց առանց թերազնահատելու կա-
տարուած անուրանալի աշխատանքն ու
զոհողութիւնները, թող թող արուի ին-
ծի ըսել որ բաւական չէ, այսօր բո-
լորս ալ գիտենք թէ հակառակ բոլոր
զժուարթութիւններուն բոլորս ալ կարե-
կրութիւնը ունինք աւելի ընկալ, քանի
այսօր բոլորս ալ համեմատաբար բա-
րեկեցիկ վիճակի մէջ ենք եւ երբեք ալ
զժուար պիտի չըլլար այս ցուրտ օրե-
րուն աւելի ու միասնական համագործակ-
ցութեամբ շինել ու զբաղանք քայլեր կա-
տարել ու Մայր Հայրենիքի կարօտ-
եալ աղգաբնակչութեան մեր օժանդակու-
թիւնը բերել:

Ապա քաղաքապետարանի հրապարա-
կին վրայ աշակերտութեան փափաքով
միասնաբար երգեցինք Փուր քուա Ար-
մէնի՝ Ազնաւուր - Կառվարենցի գեղե-
ցիկ երգը:

Վերադարձին կարծէք թէ բոլոր աշա-
կերտները զոհ էին ու միաժամանակ հը-
պարտ, քանի վստահ էին որ իրենց պարտ-
քը կատարեցին եւ իրենց լուծման բերելով
օրինակ եղան իրենց նմաններուն:

Ու անգամ մը եւս կը մտածեմ թէ օրէ-
օր աւելի զժուար կը թուի այս պայման-
ներուն մէջ ու օտար այս ամբերուն Հայ
ապրիլ, Հայ միայլ ու մեր հայկականու-
թիւնը պահել ու զալիք նոր սերունդին
ժառանգ ձգել:

ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԻՒ

ԻՆՆՍՈՒՆԱՄԵԱԿ ՕԾՄԱՆ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ-ՄԿՐՏԻԶ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՆԻՍՏ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ

-- ՕԾՈՒԱԾ՝ 1904 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ --

Յունուար 15, Կիրակի օր, Ա. Կիրակի Զկնի Մննդեան: Անուանակոչու-
թեան տօնն է՝ Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Առաջնորդանիստ Մայր
Տաճարին:

Անցնող՝ 1994 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ, 90-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆ ԷՐ ՕԾՄԱՆ՝ ՓԱ-
ՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ - ՄԿՐՏԻԶ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ, որուն ոգեկոչումը
յետաճողուած էր՝ Երջանկայիչատակ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի
վախճանման հետեւանքով:

Առ այդ, ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, ՅՈՒՆԻԱՐ 15, առաւօտեան ժամը 10-30-ին, Փա-
րիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ հանդիսաւոր պատարագ,
յիշատակի, երպարագիտութեան եւ յարգանքի աղօթքներ կը մատուցուին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԴԻԻՏ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Կաթողիկոսական Պատրիարկ Երուսաղիմ

Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագի ընթացքին կը կարգադուր Երանաշնորհ Վազգէն Ա. Ամենայն
Հայոց Կաթողիկոսի սրբատառ Կոնդակը՝ ձօնուած Մայր Տաճարի օծման
90-ամեակին:

Պատարագի ընթացքին, մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի՝ եկեղե-
ցաշէն բարերար ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ, ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻ
նշեցեալներուն եւ Մայր Տաճարիս հանգուցեալ բարերարներուն համար:

Նոյն առեւ, արեւշատութեան մասնաւոր աղօթք եւ քարեմաղթութիւն
կ'ըլլայ Մայր Տաճարիս ի կեանս եղող բարերարներուն համար:

Մատաղ կ'օրհնուի:

Պատարագին, որուն հրաւիրուած են Քոյր Եկեղեցիներուն հոգեւոր ա-
ռաջնորդներն ու պետական պատկան մարմիններու պաշտօնատարներն, Ա-
ռաջնորդարանի յարակից սրահներուն ու շրջափակին մէջ, Մայր Տաճարի
Տիկնանց Յանձնախումբին կազմակերպութեամբ, մատաղի, ժողովրդային
ուրախութեան «Ակափ»ի՝ յիշող սեղան պիտի հրամցուի ժողովուրդին, ըստ
օրինակին եկեղեցիներու օծման առթիւ տեղի ունեցող աւանդական պատմա-
կան տօնական հանգէսներուն:

Եկեղեցւոյ վարչական եւ հոգաբարձական պատասխանատուներն սրտա-
ղին կոչ եւ հրաւէր կ'ուղղեն ամէնուն բազմութեամբ ներկայ ըլլալ ու մաս-
նակցիլ յիշատակի եւ յարգանքի ուրախ այս օրուան արտայայտութիւննե-
րուն, այս առթիւ բերելով իրենց սրտէն բխած առաւելագոյն եւ բացառիկ
նուէրը՝ յօգուտ եւ ի պայծառութիւն մեր սուրբ եկեղեցւոյն: Այդպէսով կը
հաստատեն նաեւ իրենց երախտագէտ զգացումն ու տածած հոգատարութիւնը՝
Մայր Տաճարիս բարերար առաքելութեան յարատեւման ու անոր անսասնու-
թեան:

ԴԻԻԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՅԻՈՅ

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան,
Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Թորոսեան եւ
զաւակները,
Տոբթոր Վահէ Թորոսեան,
Տէր եւ Տիկին Արամ Հայրանեան եւ զա-
ւակը,
Տէր եւ Տիկին Վահան Հայրանեան եւ
զաւակը,
Հայրանեան ընտանիքները (Հայաստան)
Տէր եւ Տիկին Վահէ Ալեքսանեան եւ
զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Վահագն Պալթայեան եւ
զաւակները,
Այրի Տիկին Մարի Քէշիշեան եւ զա-
ւակները,
Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քէշիշեան եւ զա-
ւակները,
Տէր եւ Տիկին Համբարձում Մնապեան
եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ալեքսանեան եւ
զաւակները,
Այրի Տիկին Նուբեան,
Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Նուբեան եւ զա-
ւակը,
Ինչպէս նաեւ Վարդեան եւ Սարգիսեան
ընտանիքները (Միացեալ -- Նահանգներ)
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-
մօր, հօրաքրոջ եւ աղջականին՝
ԽՆԿԱՅԵՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Հայրանեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 8-ին
95 տարեկանին:

Յուդարկաւորութիւնը կը կատարուի,
Հինգշաբթի, Յունուար 12-ին, ժամը 14-ին
Փարիզի Ս. Յովհաննէս -- Մկրտիչ Եկե-
ղեցին

15, rue Jean Goujon, Paris 8^e
ուրիշ մարմինը կը փոխադրուի St --
Germain - en - Laye-ի գերեզմանատունը
80, rue Léon Desoyer

Ըստ ողբացեալին փառքին, ոչ ծաղիկ,
ոչ ծաղիկեղբակ:

Նուէրները նախընտրաբար բարենպաս-
տակ հաստատութեանց:

Որեւէ մահազոյ զրկուած չըլլալով, կը
խնդրուի ներկայ իրեն ալ նկատել:

«ՅԱՌԱՅ» -- Մեր ցաւակոյտիւնները
Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեանի եւ զա-
ւակներուն:

L'ECOLE
TEBROTZ ASSERE
propose
**un Cycle
de Conférences-Débats**
animées par
ONNIK JAMGOCYAN
Docteur en Histoire
**La Puissance
économique
des Arméniens**
du 17ème au 18ème siècle

- Généralités
le 13 Janvier;
 - Les Arméniens à l'Hôtel des Monnaies
de Constantinople
le 10 Février
 - Les financiers arméniens et l'industriali-
sation de la Turquie
le 24 Mars
 - Rôle des banquiers dans la vie com-
munautaire arménienne à Constantinople
le 12 Mai
 - Les financiers arméniens à Venise
le 9 Juin.
- Les conférences ont lieu
à 21 heures
à l'Ecole Tebrotzassère :
1, Bd du Nord, Le Raincy
Participation : 50 F. au profit de l'Ecole.
Le débat sera suivi d'un cocktail.
Renseignements au : 43. 81. 01. 72.

DATE A RETENIR

COUSCOUS — PARTY
organisé
par la Section «Issahakian» de Bagneux-
Cachan de la Croix Bleue.
Le Samedi 28 Janvier
à l'Ecole primaire Rabelais de Montrouge.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը փարիզեան իր մասնա-
ճիւղերով կը կազմակերպէ աւանդական «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»ը, Կիրակի,
Յունուար 22, ժամը 15-ին:
«Centre Valeyre» — 22, rue de Rochechouart, Paris 9^e
Կաշանդ Պապան պիտի այցելէ:
Բոլոր երախաները հրաւիրուած են մասնակցելու այդ օրուան հանդիսու-
թեան:

SPECIAL JEUNES
Le Fonds Arménien de France
invite les Jeunes Arméniens
de la Région Parisienne
A UNE
RENCONTRE-DEBAT
au cours de laquelle
BEDROS TERZIAN
présentera et commentera
un Diaporama sur les Réalisations
et les Projets du Fonds
**Gazoduc IRAN - ARMENIE
KARABAGH - ZANGUEZOUR**
le Mardi 17 Janvier à 20 heures 30
dans la Salle de l'UGAB
118, rue de Courcelles, Paris 17^e
M^o Courcelles

ՄԱՐՍԷՅԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԻ ՏՈՒՆ
12-14, rue St-Bazile Marseille 1er
ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 15, ժամը 15-ին՝
ՏՕՆԱԾԱՌ
Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի եւ Հայ Մշա-
կոյթի Տան Շաբաթօրեայ դպրոցին:
Գեղարուեստական բաժին, նուէրներու
բաշխում, ժամը 16-ին՝ 18⁰⁰:
Բազմաթիւ արժէքաւոր նուէրներ:

**CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE**
organise
son séjour familial d'hiver
à Bellefontaine (JURA)
du dimanche 26 février
au dimanche 5 mars
Inscrivez-vous dès à présent auprès de :
Marie ABOUSEFIAN — 47 84 82 90
qui vous donnera tous renseignements
utiles.
Les enfants âgés de plus de 8 ans,
même non accompagnés, seront les bien-
venus et entourés d'animateurs.

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 13, Տօն Է Անուա-
նակոչութեան:
Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Ե-
կեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին
պատարագ կը մատուցուի:
Պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔԶՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Պատարագի աւարտին նախկապարաւ...
Բին Տեօրինէք կը կատարուի նախագա-
հութեամբ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

**Comité de Secours
pour les Orphelins**
Le Comité de Secours pour les
Orphelins informe ses membres que
la prochaine assemblée générale ordi-
naire suivie d'une assemblée générale
extraordinaire aura lieu le Lundi
30 Janvier 1995 à 15 heures à son siège
social.
15, rue Jean-Goujon, Paris 8^e
EN ASSEMBLEE ORDINAIRE :
— Examen et approbation des
comptes de l'année 1994
— Nomination d'administrateurs
— Projet de budget 1995
— Questions diverses.
EN ASSEMBLEE EXTRAORDINAIRE :
— Adoption des nouveaux statuts.

ՀԱՊՈՅՏ ԽԱՅ
ՅՈՒՆԵՅՏԻ
ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ՀԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ Շրջ. Վարչութիւնը
ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարտի 11-ի
շրջանի բոլոր անդամակիցները, Շաբաթ,
Յունուար 14, ժամը 15-ին, Մարտի 11-ի Հայ
Մշակոյթի Տունը, 12 - 14 ռիւ Ալէն - Պա-
զիլ, Մարտի 11, ներկայութեամբ Շրջ.
վարչութեան անդամակիցներուն: Բոլորին
ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՀԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ Փարիզի Ա. Թադէոս-
եան մասնաճիւղի ժողովը, Շաբաթ, Յուն-
ուար 14, ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշա-
կոյթի Տունը 17 ռիւ Պիէօ:

★ — ★ — ★
**CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE**

SPECTACLE DE NOEL
présenté par les élèves de l'école de Vienne
de la Croix Bleue des Arméniens
le Dimanche 15 Janvier
à 15 heures précises
au Théâtre Municipal — Vienne
Le « G a g h a n t B a b a »
viendra de très loin avec tous ses présents.
— Entrée libre —

★ — ★ — ★
ARBRE DE NOEL
La Croix Bleue des Arméniens
de Grenoble
vous invite à la Fête de Noël
qui aura lieu
le Dimanche 15 Janvier
à 15 heures
à la Salle des Fêtes de St-Martin d'Hères
— Ave Ambroise Croizat —
Le Spectacle est assuré par les élèves
de l'Ecole
Buffet Arménien
Buvette
Nous vous attendons très nombreux.

★ — ★ — ★
Imprimé sur les Preses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 12
JEUDI
12 JANVIER
1995
LE NUMERO : 5,00 F

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE d'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

699ԴՊ ՏԱՐԻ - ԹԻԻ 18-503 **Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN** 69° ANNEE — N° 18.503

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹՈՒՐԲ ՄԱՄՈՒԼ

ՅՈՎՀ. Ծ. ՎՐԴ. ԴԵՐՁԱԿԵԱՆ

ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴ

ՄԻԱՑՆԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ
ԵՒ

ԳԱՆԱՏԱՅԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
ԷԿՁԱՐԳՈՒԹԵԱՆ

ԳՐՈՋՆԻ ՆԱԽԱԳԱՏԱԿԱՆ ԱՊԱՐԱՏԸ տեղացիներուն ձեռքը կը մնայ եւ ուսուցչէն զերար կ'ամբաստանեն որպէս պատասխանատու հրադարարի խզման: Հոս հոն հրդեհներ աւեր կը դործեն, մինչ ռմբակոծութիւնները չեն դադարած: Ռուսաստանի Ներքին նախարարութիւնը կը հերքէ որ իր զինուորներէն ոմանք դատաւարութեան դիմած ըլլան: Մաշուրի պատերազմ մըն ալ սկսած է, ջուր, դեղ, ուտելիք չկայ: Չէշէնիոյ հարցը անտարբեր հանդիպումի մը պատճառ եղած է ուսուցչի թուրք զենապաններու միջեւ: Դեսպան վոլքան վուրալ Անդարալի ուսուցչականին յայտնած է թէ թուրքիա մտահոգ է Չէշէնիոյ կացութեան: Ուսուցչականն ալ պատասխանած է որ ինչպէս թուրքիա, Ռուսաստան եւս բժանդիր է իր հողային ամբողջականութեան ու Չէշէնիոյ հարցին մէջ խնդրոյ առարկայ է այդ ամբողջականութիւնը: Թուրք մամուլը կ'եզրակացնէ թէ այդ պատասխանով զենապան Գուրնեցով լռեւեալն զուգահեռի մը վրայ գետեղեց հարաւային Անատոլի պարագան ու Չէշէնիոյ խնդիրը:

ՊԱՆՏԻՐ, ընդունելով մամուլը, անուղղակի պատասխանեց Ժ. Շիրաքի քննադատութիւններուն որոնք կը վերաբերէին կառավարութեան պահպանողականութեան եւ անշարժութեան: Ըստ Պալատիւրի ոչ մէկ կառավարութիւն այնքան բարենորոգումներու ձեռնարկած է որքան իրը: Պալատիւր ընդհ. ձեռով շատ զոհ է կառավարութեան տարած գործունէութեան եւ արդիւնքն է կը շնորհի որ ժողովուրդը հասկցած է զինքն եւ զօրավիշ է իրեն:

ՊԱՊԸ, հակառակ իր առողջական բացառաւոր վիճակին, Յունուար 11-ին ձեռնարկեց իր 63-րդ ծառայութեան: Այս անգամ յաջողաբար պիտի այցելէ Մանիլա, Փափուազի - Նոր Կիւնէա, Աւստրալիա եւ Սըր - Լանքա: Հոսմ կը վերադառնայ Յունուար 21-ին: Այս այցելութիւններուն զլխաւոր պահը կը նկատուի Մանիլա, ուր տեղի կ'ունենայ երկուստեքութեան «Համաշխարհային 10-րդ օրը»: «Երկուստեքութեան հետ հանդիպումն ծառայութեան հիմնական կէտն է» ըսած է ան:

ՅՐԱՆԱՍՏԻ մէջ, զինքնու յաւելումը 1994-ին 1.6-էն 1.7%-ի միջեւ է ինչ որ լաւագոյն պարագան է 38 տարիներէ ի վեր, ըստ ԻՆՍՏԷԻ (վիճակագրական հիմնարկ):

ՀՈՈՄ հաւաքուած ալժերացի ընդդիմադիրները (ՅԻՍ, ԷՖ-ԷԼ-ԷՆ եւ ԷՖ-ԷՖ-ԷՍ, այլ խօսքով Իսլամական Փրկութեան Ճակատ, Ազգ. Ազատագրութեան Ճակատ եւ Ընկերակցական Ուժերու Ճակատ) համաձայնութեան եկած են: Իսլամական Ճակատը կը ներկայացնէր Անուար Հարամի որ Միացեալ - Նահանգներէն կուգար, ան յայտարարած է թէ յոյս կայ քաղաքական լուծում մը գտնելու, տաղնապին: Ամէն պարագայի մէջ, Հոսմի այս ժողովին մասնակցողներէն ոչ մէկը դատապարտած է ծայրայեղականներու ահաբեկչութիւնը Ալժերիոյ մէջ, Ալժերացիներու ջարդը, աշակերտներու սպանութիւնը եւայլն, եւայլն: Ժողովականները ծրագիր մը պատրաստած են որ կը ձգտի երկխօսութիւնը վերահաստատել վարչակարգին եւ ընդդիմութեան զանազան հոսանքներուն միջեւ, բայց, Ալժերիոյ իշխանութիւնները, ի յառաջագունէ, դատապարտեցին այս հանդիպումը:

ՓԱՐԻՋԻ 20-րդ թաղամասի մէկ եկեղեցիին մէջ (ռիւ տէ փիւն-ճէ) հոգեւոր հովիւը սպաննուած է: 66 տարեկան քահանան ծանօթ էր որպէս ազնիւ, հանդարտ, ժպտուն անձ մը որ տակաւն շատ կ'ընդունէր բանտարկեալներ եւ «լուսանցքային անձեր» (մառփիֆո) ինչպէս կ'ըսէին: Տեղւոյն ընակչութիւնը շատ ցնցուած է, ոճիրը եկեղեցիին մէջ իսկ կատարուած ըլլալով:

**Հ. Յ. Դ.-Ի
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 12-ԻՆ**

Հ. Յ. Դաշնակցութեան դատը կը բացուի Հինգշաբթի, Յունուար 12-ին, Նրեւանի դատախազութեան բարձրագոյն ատենին առջեւ: Այս դատավարութիւնը կոչուած է քննելու այն փաստաթուղթերը զորս նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան թուեց Դեկտեմբեր 28-ին եւ ըստ որոնց կը հաստատուէր թէ Հ. Յ. Դ. «Դրո» դադարի կազմակերպութիւն մը ահաբեկչական, ոճրային եւ թմրեցուցիչի ինչ ինչ գործունէութիւններ ունեցած է Հայաստանի մէջ: Վստահելով հանդերձ արդարադատութեան, Հայաստանի Հ. Յ. Դ. պատասխանատուները մեծ յոյսեր չունին, դատաւորները նկատելով իշխանութեան մարդիկը:

Յունուար 10-ին տեղի ունեցած է Ապահովութեան (Անվտանգութեան) խորհուրդի նիստ նախագահութեամբ Լ. Տէր - Պետրոսեանի: Քննուած է Հիւլէակայանին վերաբացման համար տարուած աշխատանքներու ընթացքը:

Փոխ - նախագահ Գաբրիէ Յարութիւնեան Յունուար 13-ին Պոխում կը մեկնի մասնակցելու Հայ Մշակոյթի նուիրուած ցուցահանդէսին որ կը բացուի յաջորդ օրը:

Ֆրանսայի Հայ Իժիշկներու Միութեան (ԻԻՄԱՖ) օգնաւոր Հայաստան տարած է 26 թոն մարդասիրական օգնութիւն (դեղ եւ բժշկական կազմածներ) որոնք յանձնուած են էրեբունի բժշկական կեդրոնին, հանրապետական ծննդատունին եւ Արուսեան լուծոյթներու գործատան:

Յունուար 10-ի տուեալներով Հայաստանի Արդիւնաբերութեան նախարարութեան համակարգի 128 ձեռնարկութիւններ կը բանէին: Կը սպասուի որ այդ թիւը մօտ օրէն հասնի 160-ի:

Կապանի մէջ, պետական հեռատեսիլը փոքր յապաղումով սկսած է հեռարկել շարաթը երկու օր:

**ԱՐՈՄ ԵՂՈՅԵԱՆԻ
«ԷԿՁՈՐԻՔԱՆ»Ն
ՄՐՅԱՆԱԿ ՄԸ ԵՒՍ
ԿԸ ՍՏԱՆԱՅ**

Գանի փառատունին ստացած դատական կազմի մրցանակէն ետք (1994, Մայիս) Աթոմ Եղոյեանի Էկզոթիքան արժանացած է Սինեմայի Քննադատութեան Պել-ժիակայն Միութեան այս տարուան մեծ մրցանակին:

Այս առթիւ պելժիակայն օրաթերթերը կ'անդրադառնան Ֆիլմին եւ հեղինակին («Լա Լիպը Պելժիք», «Լը Սուպը», Յունուար 9) յիշելով թէ բազմաթիւ այլ Ֆիլմերու միջեւ եղած է ընտրութիւն:

**ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԻՐԱՔԸ
ԿԸ ՄՏԱՀՈԳԷ ԹՈՒՐԳԻԱՆ**

Տարեկերջին հիւսիսային Իրաքի քրտական գօտիին մէջ երկու պարագլուխներու թալապանիի ու Պարզանիի ուժերուն բախումները Անգարա դիտած էր որպէս ներքին հարց: Սակայն երբ Պարզանիի զինեալ հակակշիւն ենթակայ էրպիլի շարժանը գրաւուեցաւ թալապանիի ուժերուն կողմէ, Թուրքիա բողբոջաւոր - աղդաւորութիւն մը ուղղեց երկու զեկավարներուն: Ատոր դրդապատճառը այն էր որ Անգարա թալապանիի ճակատը կը նկատէ ՓՔԲ-ին կողմնակից ու ձեռք ձգուած յաջողութիւնը քրտական զինեալ շարժումին նոր աշխուժացում բերելու վտիւրը կը ներշնչէ իրեն:

Քիւրտ երկու զեկավարներուն զրկուած ըլլալով հանդերձ, Անգարայի աղդաւորութիւնը ուղղուած է զլխաւորաբար թալապանիի որուն ըսուած է թէ Թուրքիա չի կրնար արտօնել որ իշխանութիւնը տարածէ գրաւած շրջանները եւ պէտք է էրպիլէն ետ քաշուի: Հակառակ պարագային խախտած պիտի նկատուի շրջանին հաւասարակշիւութիւնը:

Թուրքիա որ վճռած կը թուի ամբողջապէս չեզոքացնել ՓՔԲ-ն, կը հաւատայ որ հիւսիսային Իրաքի մէջ անոր դօրավիդ ոչ մէկ ուժ պէտք է մնայ, որպէսզի յաջորդ իրադրութիւնը իր մտադրութիւնը:

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՄԱՄՈՒԼ**

Հայաստանի մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մամուլի հրատարակութեան առկախումէն ետք, զրոյցներ կը շրջադային թէ ուրիշ հրատարակութիւններ եւս դադարեցուած են նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի Հ. Յ. Դ.-ի գործունէութեան ժամանակաւոր կասեցման հրամանագիրին պատճառով: Այդ զրոյցներուն մէջ մասնաւորաբար կը յիշուի ՌԱԿ-ի դադարաւարտութեան օրկան «Ազգ» օրաթերթին անունը: Գրասենեակայ լիզորումը է հանրութեան յայտնելու թէ՛ Ամանորի եւ Ս. Ծնունդի զոյգ տօներուն առթիւ տպարանի (ուր կը տպուին բազմաթիւ թերթեր) անձնակազմի երկար արձակուրդին պատճառով Հայաստանի թերթերուն մեծամասնութիւնը մինչեւ 1995, Յունուար 9 լոյս չտեսաւ:

Այս տարուան «Ազգ» օրաթերթի առաջին թիւը լոյս տեսաւ Երեւանի, Յունուար 10-ին, եւ յաջորդական թիւերը կը շարունակեն լոյս տեսնել, ընդհատուելով միայն երկուրեք հոգանքի դադարեցման օրերուն երբ կ'անդամալուծուին թերթի գրաշարական եւ տպագրական կեդրոնները:

«Ազգ» օրաթերթը ժողովրդավարական դադարաւորներ տարածող առաջին լուրջ հրատարակութիւնն է Հայաստանի մէջ, որ մեծապէս զնահատուած է Հայաստանի կառավարական շրջանակէն, մասնորականութեան, դիւանագիտական մարմիններէն եւ օտար լրատու գործակալութիւններէն:

«Ազգ» ի խմբագրապետն է ավանաւոր լրագրող Յակոբ Աւետիքեան:

Ռ.Ա.Կ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՄԱՄՈՒՅ ԴԻԻԱՆ

Յունուար 11, 1995
Պաքըն

1995 Յունուար 3-ին Գերբ. Հ. Յովհաննէս Ծ. Վրդ. Դերձակեան անունուեցաւ Առաջնորդ Ամերիկայի Միացեալ - Նահանգներու եւ Գանատայի Հայ Կաթողիկէ Էկզարքութեան:

Հ. Յովհաննէս Վրդ. Դերձակեան ծնած է Հալէպ 1924 Յունուար 3-ին: Սուրբ աւագանէն կոչուած Եղուարդ, մանկութիւնը անցուցած է ծննդավայրին մէջ, ուր յաճախած է Մարիտ Երազյոնեան վարժարանը: 1935 Նոյեմբեր 20-ին մեկնած է Վենետիկ՝ Ս. Ղազարի մայրավանքը, միջնորդութեամբ Հ. Վրթանէս Վրդ. Խան պէկեանի, որ առաջին Տեսուչն էր Հալէպի Միթրարեան վարժարանին:

1939 Սեպտեմբեր 17-ին սկսած է վանական նորընծայութեան շրջանը, եւ 1940 Հոկտեմբեր 24-ին ուխտերով անդամակցած Միթրարեան Միաբնութեան: 1942-էն մինչեւ 1949 յաճախած է Քահաւայեան Գրիգորեան Համալսարանը, եւ բարձր դաստիարակութեամբ ստացած իմաստասիրութեան եւ աստուածաբանութեան պատկաւորի վկայականները: 1948 Սեպտեմբեր 8-ին ան ձեռնադրուած է կուսակոծ քահանայ Ս. Ղազարի մէջ:

Այդ թուականէն սկսած է Հ. Յովհաննէս Վրդ.-ին դաստիարակչական առաքելութիւնը, զոր ան վարած է աշաւուրջ բարեմասնութիւններով եւ վարչական խոհական ձիրքով: 1949 - 1956 ան պաշտօնավարած է Աղեքսանդրիոյ, Երեւանի, Միթրարեան վարժարանին մէջ, որպէս ուսուցիչ եւ յետոյ որպէս ուսումնապետ: 1956 - 1970 ան ձեռնհասօրէն վարած է Հալէպի, Սուրիա, Միթրարեան վարժարանին ուսումնապետութիւնն ու մատակարարութիւնը, եւ ապա գործած այտեղ որպէս տեսուչ - մեծաւոր: 1970-ին Միթրարեան Միաբնութեան ընդհանրական ժողովէն ան ընտրուած է ընդհ. առաջիկայ, եւ միաժամանակ անոր յանձնուած է տեսչութիւնը Մուրատ - Ռաֆայէլեան վարժարանին: 1976-ին ան ընտրուած է Միթրարեան Միաբնութեան ընդհանրական մատակարար. իսկ 1979-ին զրկուած է Միջին - Արեւելք եւ մինչեւ 1980 պաշտօնավարած է որպէս մեծաւոր եւ մատակարար Հալէպի եւ Պէլլոթի Միթրարեան վարժարաններուն եւ վանատուններուն: 1980 - 1982 տարիներուն եղած է Սեբի, Ֆրանսա, Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին տեսուչն ու մատակարար:

1982 Յուլիս 16-ին ան ընտրուեցաւ Ընդհանրական Արքահայր Միթրարեան Միաբնութեան: Այդ միաբնութեան վարչական տաղնապին հետեւանքով՝ 1984 Յունուար 4-ին ան հրաժարեցաւ եւ եկաւ Միացեալ - Նահանգներ կը թալապան առաքելութեամբ, զոր իրականացնելու համար հետամուտ եղաւ նախապարտաւորական աշխատանքներուն, նախ Լոս - Անճըլըս, ապա Նիւ - Եորք, Պոսթըն, Մոնթըալ, Թորոնթօ եւ հուսկ Տիթրոյիթ:

Ընդառաջելով Արհիպպատիւ Ներսէս Եպիսկ. Սեթեան Առաքելական Էկզարքի հրաւերին, 1988 Յուլիս 1-էն ի վեր Գերբ. Հ. Յովհաննէս Վրդ. Դերձակեան կը վարէր տեսչութիւնը Ս. Աննա Մայր Տաճարին, Նիւ - Եորք քաղաքին մէջ: 1989 Փետրուար 9-ին Արհի. Ներսէս Եպիսկ. Սեթեան զայն անուանեց Էկզարքութեան տեղակալ եւ 1990 Յուլիս ամսուն Գերբ. Հ. Յովհաննէսին տուաւ նաեւ թեմին դիւանապետութեան պաշտօնը:

Եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան եւ գահակալութեան մասին կը հաղորդուի ատենին:

ԴԱՌՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄՆԵՐ՝ ՆՈՐԱՏԻՊ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ

«ՅԵՂԱՍՊԱՆ ԻԹԹԻՀԱՏԸ 1908 - 1923»

(Հեղինակ՝ ՀՐԱՆԴ ԳԱՆԳՐՈՒՆԻ)
ՊԷՐՈՒՅ -- 1994

Մեծ եղեռնի 80-ամեակի համազգային ոգեկոչումներու նախօրեակին, չահեկան պիտի ըլլար անկասկած թարմացնել զբարոյական դասագիրքերէն կամ մեր ծնողներէն մեզի աւանդուած ընդհանուր տեղեկութիւնները՝ Հայկական Հարցի ծագման, ցեղասպանութեան պատմութեան ու պահանջատիրական մեր պարտաւորութեանց մասին։ Աւելի անհրաժեշտ պիտի ըլլար տակաւին՝ պահ մը յամենայ մեր ճակատագրին իսկ կնքող անցեալի այդ սեւ տարիներուն պատմական եղելութեանց երկար շարքին առջեւ, թափանցել ներս, քրքրել, խորզնել, ճանչնալ հարցերուն ներքին երեսակը։ Բաւ է որ ընթերցումի ներքին գրգռող չարկսի ձեզի ու չտառապիք ... Ժամանակի չգոյութեան։ Հայ պատմագրութիւնը բաւական հարուստ է այլեւս այս կարուածին մէջ ու նոյն բնութիւն օտարազիր (անգլերէն, ֆրանսերէն) հատորներն ալ նուազ չեն կշռեր որպէս քանակ թէ որակ։

Ժամանակի սահանքին հետ՝ լոյսին պիտի դան տակաւին ընտելան նոր աշխատասիրութիւններ եւս։ Հայկական Յեղափոխութեան մասին Անկախ Հայաստանի Ժամանակակից պատմագիրները դեռ չեն աւարտած իրենց խօսքը։ Նոյն է պարագան սփիւռքեան մեր թեւին ալ, որուն նկրտումները առաւելաբար կեդրոնացած են եւրոպական դիմաւորութեան եւ արեւելահային թղթածրարներու յարաբերման վերայ։ Այս առնչութեամբ կը բաւէ յիշատակել ամերիկացի պատմագէտ փրոֆ. Վահագն Տատրեանի մշտանորոգ հրապարակումները, պարզ, յստակ, մեկին եւ համոզիչ։

Սփիւռքեան հայաստան հրատարակութիւնները սակայն, միշտ չէ որ կը յաջողին արդարացնել իրենք -- զիրենք ու յուսադրել մեզի եւս։ Գիտական -- փաստագրական հէքի պակասը կը կրծէ զանոնք շարունակ ու ընթերցողն ալ կը դատապարտէ կրելու այդ ... փշպսակը։ Հրանդ Գանդուհիի «Յեղափոխութեան Իրիւսներ» նորարար հատորը (Պէյրուս, 1994, 240 էջ) թարմագոյն նմոյշն է մեր այս հաստատումին։ Ու ամսօրեային այն է, որ նման դիրք մը հրապարակ կը նետուի հեղինակի մը կողմէ, որ ըման 50 տարիէ ի վեր գրիչ կը շարժէ Լիբանանի մէջ, կուսակցական թերթ կը խմբագրէ ամսօրեայ ու պատմութիւն կը դատաւանդէ հայ սերունդներուն ...

Ինչ է ներկայացուածը սոյն գրքին մէջ։ Խորագրէն դատելով՝ ի յառաջագունէ այն տպաւորութիւնը կ'ունենանք, թէ Մեծ եղեռնի պետականօրէն ծրարաւորման եւ գործադրման միջին ծալքերն են որ լոյսին կուգան ու կը պարզարանունին։ Այդպէս կը յուշեն գրքին ենթարժանութեանը եւս։ Բայց ... ձեռք առնել կը բացուի հսկայ դարպաս մը անվերջանալի մէջլեւրումներու, զանազան դիրքերէ եւ թերթերէ նստեղի քաղուածքներու եւ տակաւին՝ պատմագրութեան հետ առնչութիւն չունեցող հրապարակագրական գոչիւններ, հեղինակին կողմէ իւրաքանչիւր հատուածի կցուած քաղաքական չքնադ «սեռութիւններ» ու դարձեալ մէջլեւրումներ՝ ու մէջլեւրումներ։ Եւ ըսել, որ այս բոլորը շարադրուած են այնպիսի այլանդակ լեզուով մը (Մեղա՛ Մեղա՛ Մեղա՛), որ զարմանք ու խրոչում կ'առաջանին տարրական հայերէն գիտողը կիսաբարդէտ ընթերցողին մօտ իսկ։ Անփութութեան գլուխ -- գործոց մը իրաւամբ, հաւանաբար աննախընթաց՝ սփիւռքեան «պատմագրական» կարուածին մէջ։ Որպէս նախաճաշակ, տանք քանի մը օրինակներ, պարբերութիւնները արտագրելով նոյնութեամբ ...

-- «Հայ ժողովուրդին 4000 տարւան ազգ որպէս Հայաստանի մէջ ապրելուն եւ քաղաքակրթութիւնը զարգացնելուն մասին օտար աղբիւրները կը վկայեն։ Հայ ժողովուրդը՝ հուրիւր, Միտանիներու, Ազգիններու, Ուրարտացիներու, Արմէններու միացումով կազմակերպուած ազգ մը ըլլալով՝ Փոքր Ասիոյ մէջ՝ 200 քառիկն ու 300 հազար քառիկն ստեղծեցին հարստութեան շրջանի եւ 200 հազար քառիկն երկրամասի վրայ ապրած ըլլալը Արշակունեաց եւ Բագրատունեաց շրջանին իրականութիւն է» (էջ 3)։

-- «Ամգարայի պետական արխիւներէն միայն հարազատները կրնան օգտուիլ՝ պատ-

մութիւնը պահանջուած ձեւով գրելու համար մրցումի ելած են»։ (էջ 7)։

-- «Հայ -- քուրճ փոխ -- յարաբերութիւններու բարեկամացնելու պայմանները բարդացան՝ Արցախի պաշարման, Ազգիններու Արցախը իրենց անգիջելի հողամասը որպէս բռնադատելուն, քուրճ - ազգի սահմաններ ձեռք բերելու մտահոգութեամբ»։ (էջ 9)։

-- «Ենվեր փաշա Ռումանիա մինչեւ քուրճ գործի զրկեց, եւ անոնց բնաջնջումին ալ պատճառ դարձաւ։ 33 տարեկան քուրճ գործարար Ենվեր, ինքզինքն Նախախնայի հետ կը շփոթէր, մեծամտութեան կը տառապէր, նոյն ատեն ամէն ճիգ կը քափէր Մուսափա Վեմալի Տարաւանի մէջ ցոյց տուած փաշաինը արհամարհելու եւ գայն սպառնալու մեր չեղեցիքները համար»։ (էջ 27)։

-- «Հ. Յ. Գ. 1913-ին կը գտար Իրիւսի քանակի սրտիւնը, 1914-ին Երզնումի համաժողովը Հ. Յ. Գ. -ի, Պէտեհտիւնի եւ Նախի Կէրեմի միջոցով Իրիւսի կողմէն Ռումանիա դէմ դիրքորոշուելու դէմ դիրքորոշուեցաւ ...» (էջ 96)։

-- «Սով. Հայաստան մասնագիտը մըն էր կեդրոնին վարչութեան աշխատակից։ Այսինքն, ոչ քիչ կը պակսէին Աղաթի համեմատներ եւ Սահակ Տէր. Գաբրիէլեաններ, այլ անոնց լեզուն ու ուղեքը (կապարի պատմագիր Ենվերի տակ) չէին կրնար խօսիլ եւ փախչիլ ...» (էջ 125)։

-- «1957-ին Գորբաչովեան իշխանութիւնը ազատութեան շունչը տուաւ Հայոց» (էջ 235)։

-- «Էյրփաճիի կշիռը խոշոր է սփիւռքի հայութեան մօտ» (էջ 235)։

-- «1979-ին Էյրփաճիի մէջ գումարուած ժողովին երկու կարգադրութեանց միջեւ ստեղծուած, երկփեղկուամբ դէմ մախոյ շրջաններու գործակցութեան շուրջ համաձայնութիւն ստեղծուեցաւ ...» (էջ 236)։

Վերելի մէջլեւրումները բաւարար են, կը խորհրդանշեն, զազաւար մը կազմելու նորարարայ այս գրքին բովանդակութեան ու «արժէք»ին մասին։ Նշենք սակայն, որ հատորը ամենեւին դուրի է նաեւ տրամաբանական յաջորդականութեան։ Անկապ ու կցկտուր պատմութեան խճուղած են գիրքը ու թոյլ չեն տար որ ընթերցողը իր ուշեր կեդրոնացնէ հիմնական հարցին վրայ ... Ընդհակառակն, զարդոյթ կը յառաջանէ անոր մօտ։ Իսկ եթէ պատահաբար քանի մը էջ հեղասահօրէն յաջողեցաք կարգաւ (ո՛վ հրաշք), ապա դարձեալ պիտի ընդմիջուիք, այս անգամ ալ ... Հնչակեան տեսարան Ստալին -- Գիւլեանի խոհերով ու ... ու ... Քէօթէնէի Հնչակեան համագումարի որոշումներով ...

Սփիւռքի մշակութային նահանջը պարտկող բարեփոխութեան չնքն երբեք, երբեք ուշադրութեան մը չըլլալով հանդերձ։ Աւերը սակայն ակնհայտ է բոլոր ճակատներուն վրայ, գրական ածուէն մինչեւ կրթականը, լեզուականէն հոգեւորը։ Եւ անկասկած՝ հրատարակչականը։ Առ ի չզույժ հեղինակաւոր ընդառնանք, ըստ փիւռքեան տեղի տուած է նաեւ այս մարզին մէջ ու հրապարակը ողորդուած անորակ հրատարակութիւններով։ Օրինակ մը, բոլորովին պատահական, պարզապէս միտք բացատրելու համար ... Պէյրուս վերահրատարակուող «Նոր Կեանք» գունատիպ ամսագիրը, պարագաբանութեանց ու թեւեւ ժամանակի իր (ան)բովանդակութեամբ ամօժեցնել լայն տարածում գտած հայերէն հրատարակութիւնն է Սուրիա -- Լիբանանի մէջ։ Աւելի քան հազար օրինակ առանձինն կը սպառէ Հայկալի մէջ։ Եւ ըսել, որ դեռ երկու տասնամեակ առաջ, այդ նոյն գաղութներուն հայութիւնը «Նախի»-ի «Սփիւռք» կը կարգար անյազ ծարաւով ...

Ժամանակները փոխուած են ի հարկէ ու դարուն ալ պահանջները այն չեն ինչ որ էին երէկ։ Բայց դո՛ւն պատմագրական հրատարակութեանց առիթով -- այն ալ եղեռնին առնչուող -- կարենային լրջութեամբ ցուցաբերել ու գնահատանք կողմէ։ Այստեղ, անփութութիւնը աւելի քան պախարակելի է ու դատապարտելի։

Ամփոփենք։

Պատմագրական աշխատասիրութիւն մը ամէն բանէ առաջ կը կարօտի ՀՄՈՒՏ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԵԼԸՍԻ ՄԷՋ

ՏԻԳՐԱՆ ԹՈՍՊԱԹԻ ՅՈՒՆԵՍԿՈՒ

Կլէնտէյլի Եռնայթըր Գոմիւնիթի Զըրչի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 23-ին, տեղի ունեցած է Տիգրան Թոսպաթի լրագրական գործունէութեան 65-ամեակի յորելանը, կազմակերպութեամբ Հայրենակցական Միութիւններու միացեալ մարմինն եւ Հայ Գրողներու Միութեան։ Զեռնարկը հովանաւորած է ազգային Դարերար Վաչէ Մանուկեան եւ Նախագահած է ազգ. բարերար Վահան Շամբեան։ Ներկայ եղած են շուրջ 600 հոգի։

Բացումը կատարելով հանդիսավար Գրիգոր Շէնեան, անդրադառնալէ ետք Տիգրան Թոսպաթի շօշափելի եւ ազդու աշխատանքներուն, մատնանշած է այն տխուր իրողութիւնը, որ Թոսպաթի բարեկեցիկ ու ծառայութիւնները 1950-էն սկսեալ Պուրճ Համուտի թէ Լիբանանի այլ շրջաններու մէջ վայելած մարդիկ կը վայելին իրենց բացակայութեամբ սրահին մէջ։

Թոսպաթին կենսագրականը ներկայացուցած է Հրանդ Սեֆեան։ Ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած է կրթական մշակութային Պապական, պանծացնելով յորելանին հրապարակագրութիւնը, լրագրական տաղանդը եւ հայրենասիրական ոգին։

Օրուան բանախօսը՝ Տիգրան Ոսկունի, ներկայացուցած է յորելանին հրապարակագրական, ազգային, քաղաքական եւ յայտնաբերած մարդկային արժանիքները։ Անդրադարձած է Լիբանանի քաղաքական կեանքի վերաբերմանը, չեղելով որ այդ բոլորին մէջ Տիգրան Թոսպաթ մնաց հաւատարիմ ինքզինքին, յամառ պայքարող, բայց նաեւ դիմացինին համոզումները յարգող զոյնաւոր մարդ, որուն համար միշտ անսակարկելի մնացին իր սկզբունքները։ «Տիգրան Թոսպաթի պարագային, -- ըսած է բանախօսը -- հրապարակագրութիւնը զուգահեռ ընթացաւ քաղաքական իր ասպարէզին։ Զոյգ ասպարէզներու մէջ յաջողութեան քաջութիւնն սկսեցաւ այս մարդը ամէն օր, ամէն ժամ ապրեցաւ իր հայութիւնը։ Ո՛չ իր ժամանակը խնայեց, ոչ ալ իր օգնութիւնը սակարկեց, ամէն անգամ որ իրեն դիմաւորեցաւ իրեն, երեսփոխան, լրագրող եւ պետական շրջանակներու մէջ ազդեցիկ անձնաւորութիւն»։

Գեղարուեստական բաժնին հանդէս եկած են Անահիտ Իշխանեան՝ արտասանելով Համօ Սահեանէն բանաստեղծութիւններու փունջ մը, Հեղինէ Հարպոյեան՝ զանազան ընկերակցութեանը Արփի Պարտեանի, մեկնաբանելով Գուրգէն Ալեքսանի երկու երգեր եւ Անահիտ Մարտիրոսեան՝ արտասանելով Սիւլա Կապուտիկեանի երկու բանաստեղծութիւններ։

Ապա, սրին խօսք արտասանած է Վահան Շամբեան՝ ի մէջ այլոց նշելով. «Ընդհանրապէս, արժանաւոր մտաւորականներուն յորելանները յապաղած տեղի ունեցած են, իսկ շատ ուրիշ մեծարժէք հայ գրագէտներու վատաւրը դնահատուած է անոնց մահէն ետք։ Միութեամբ

ՊՍՄՄԱԳԻՏԻ ՄԸ, բառին ամբողջական ու խոր իմաստով («Արարատ» խմբագրելը բոլորովին տարբեր բան է)։ Երկրորդ ու նոյնքան անհրաժեշտ ատաղձ մըն է Լեւոն, քերականօրէն ամբողջիկ ու իր ոճին մէջ իսկ՝ «պատմագրական»։ Երրորդ ու վերջապէս՝ ՅԱՐԳԱՆԻ ՀԱՅ ՏԻՊՈՒ ՏՍՈՒՆ որ խարխիւներէն մին է (արգէն դիւրաբեկ) սփիւռքեան մեր մշակութիւն, այսինքն՝ արեւմտահայերէնին։ Այս իմաստով ալ, Հրանդ Գանդուհիի «Յեղափոխութեան Իրիւսներ» վրիպած հրատարակութիւն մըն է դժբախտաբար։ Անպատուաբեր՝ ոչ միայն տառամեակներէ ի վեր գրիչ շարժող անոր հեղինակին, այլեւ սփիւռքեան հայ պատմագրութեան համար եւս։

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Հայկա

կան է որ, թէեւ ուշ, այս յորելանական հանդիսութեամբ կը պատուենք իսկական, ամբողջական հայ մտաւորական մը, որ իր ազգային ու լրագրական եռանդուն գործունէութեամբ յաջողեցաւ հայ թէ օտար պետական շրջանակներու մէջ ըստեղծել հեղինակութիւն մը, որ ունեցաւ իր մեծ օգտակարութիւնը ազգային շատ մը խնդիրներու կարգադրութեան մէջ»։

Հուսկ՝ խօսք առնելով յորելանը, ըսած է. «Թէեւ 1911-ին ծնած եմ, սակայն ինքզինքս 19 տարի աւելի երիտասարդ կը կը նկատեմ, որովհետեւ այդ տարիքս է որ լրագրական ասպարէզս սկսաւ։ Լրագրութիւնը, ըստ Գամբիլի, աշխարհի ամենազեղեցիկ ասպարէզներէն մէկն է։ Եւ ըստաշխարհական խօսք ունիմ յատկապէս Լիբանանին, որ ինձի եւ իմ ժողովուրդին առիթ տուաւ ազատութեան եւ ժողովրդավարութեան պայմաններուն մէջ դրելու, պայքարելու յանուն իրաւունքի եւ ճշմարտութեան։ Իմ փափաքս է, որ հայրենիք, Հայրենիք մէջ թէ Սփիւռքի, զարկ տայ միասնականութեան, միասնական աշխատանքով լուծէ իր դժուարութիւնները, դիմագրաւէ թշնամիները եւ յառաջ ընթանայ»։

Հանդիսութեան նախ, Տէր եւ Տիգրան Գրիգոր եւ Արշո Շէնեան -- «Նոր Կեանք»-ի տէր եւ տնօրէն -- ընդունելութիւն մը տուած են Գրեք ճաշարանին մէջ, ուր ներկայ եղած են շուրջ հարիւր հոգի։ Սեղանը վարած է Սարգիս Մանանեան։ Խօսք առած են տարբեր կազմակերպութիւններու եւ թերթերու ներկայացուցիչներ։

Նոր Սերունդ Մշակութային Միութեան Կլէնտէյլի հաւաքատեղիին մէջ, Դեկտեմբեր 16-ին, նշուած է Միութեան հիմնադրութեան 40-ամեակը։ Բացումը կատարած է Միութեան ատենապետ Յարութիւն Տէր -- Դաւիթեան։ Խօսք առած են տղթ. Արշակ Դադանեան (Պէյրուսէն), Դեռեղ Դադանեան (Հայկալի), Գաբրիէլ Մուրեան, անդրադառնալով Միութեան ծնունդին -- Պէյրուսի Լոռի պանդոկի սենեակներէն մէկուն մէջ -- եւ արձանագրած նուաճումներուն։ Միութիւնը ներկայիս 10 երկիրներու մէջ ունի 12 մասնաճիւղեր։

Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 20-ին, նշուած է «Ազգաբար» թերթին 200-ամեակը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Կլէնտէյլի մասնաճիւղին։ Բացումը կատարած է Գրիգ Դաւթեան վեր առնելով «Ազգաբար»-ին դերը մեր պատմութեան մէջ։ Դատարարութիւն մը տուած է Օնիկ Հայրապետեան, անդրադառնալով տպագրութեան սկզբնաւորման, հայկական տպագրութեան զարգացման եւ «Ազգաբար»-ի բովանդակութեան։

Կլէնտէյլի Քիւր ճաշարանին մէջ, Դեկտեմբեր 19-ին, տեղի ունեցած է հաւաքով մը, որուն ընթացքին Շուշիի Դանիէլ Ղազարեան երաժշտանոցի կառուցման ընկերակցութիւնը տեղեկութիւններ տրուած է իր աշխատանքներուն մասին։ Ղազարաղի իշխանութիւնները ընկերակցութեան տրամադրած են 3 ընդարձակ եւ քաղաքային շէնքեր, որոնք ուղարկուածներու հետեւանքով կիսաբաժնով վիճակի մէջ կը գտնուին։ Ընկերակցութիւնը այդ կառուցքը պէտք է վերականգնէ եւ հիմնէ ծրագրուած երաժշտանոցը։ Անհրաժեշտ 122 հազար տոլարի 31 հազարը ցարդ կարելի եղած է գոյացնել։ Երաժշտանոցին անօրէն շնանակուած կարէն Ղարապետեան երգահանդէսներ տալով իր ջանքն անհրաժեշտ դումարը հաւաքել։ Հաւաքովի խօսք առնելով փրոֆ. Նիկողոս Թահմիզեան ներկայացուցած է Շուշիի աշխարհագրական դիրքը եւ անոր փառաւոր անցեալը։

Կլէնտէյլի Ճոն Մարշալ Հայ Սքուլի սրահին մէջ տեղի ունեցած է Հայաստանէն եկած 3-էն վեց տարեկան մանուկներու «Հրաշք» համոյթին երեկոյթը։ 25 հոգիէ բաղկացած համոյթը իր մեկնաբանութիւններով մեծ իմաստավորութիւն ստեղծած է լեւ -- լեցուն սրահին մէջ։ Յայտագիրը բաղկացած է «Սուլթան Կ'ուլի», «Հէնգելի», «Սուրբուր պար», «Կարապիլի», «Թիֆլիսեան կատակներ», «Իմ Գիւմրին», արարական, վրացական եւ այլ պարերէ։ Համոյթին ղեկավարն է Հայկալի Շահպաղեան։ Խումբը, որ հանդէս եկած է Գիւմրի, Երեւան եւ Հայաստանի տարբեր շրջանները, ելոյթներ կուտայ Սան-Յիւսեպիո, Յիւսեպիո, Պոսթըն եւ Նիւ-Եորք, հրաւեր ստացած է նաեւ Եւրոպայէն։

ԹԴԱՅԻՑ

ԱՐՈՒԺԱՆ

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԿԻՐԻՆԵՆԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԵՍԻՆ ԱՌԹԻԻ

Իր դոյութեան մօտ մէկ տասնեակ տարիներ ընթացքում «Հարիւրի» ցուցարարներ պարբերաբար ցուցադրում է Հայաստանի եւ Սփիւռքի նկարիչներին ըստանդարտութիւնները: Այս անգամ Յունուարի 11-ից մինչեւ 28 «Հարիւրի» ցուցարարներ ներկայացնելու է գործեր, որոնց հեղինակը մարմնավորում է իր մէջ թէ Հայաստանը եւ թէ՛ Սփիւռքը: Իսկապէս, ժամ-Վարուժան Կիրեղեանը, վարուժան՝ նկարչի իր անունով, իր ասպարէզը սկսել է Հայաստանում, իսկ ասպարէզը սկսել է Հայաստանում, իսկ ասպարէզը սկսել է Հայաստանում, 1965 թուին իր ծննդավայր Փարիզում վերահաստատելուց յետոյ: Նա պատկանում է Ֆրանսահայերի այն մեծ ընտանիքին, որ արձագանքելով հայրենիքի կանչին Հայաստան էր ներգաղթել 1947 թուին: Վարուժանը տասներեք տարեկան էր այդ ժամանակ: Նա իր միջնակարգ եւ բարձրագոյն կրթութիւնը ստացել է Հայաստանում, սովորել է Երեւանի Պոլիտեխնիկական ինստիտուտի ճարտարապետական բաժնում եւ այդ ժամանակ է հէնց որ սկսել է լրջօրէն զբաղուել նկարչութեամբ: Դա մի ժամանակաշրջան էր ասպարէզի, երբ արուեստագէտի որեւէ ազատ միտք դոյութիւն ունենալու իրաւունք չուէր, երբ վերացական արուեստը՝ վարուժանի նախնադարձ ուղղութիւնը նկարչութեան մէջ, խորհրդային «գեղարդէտ»ները կողմից զիտուում էր իրեն բուրժուական, անկուսակցային եւ ալլախերուած մի արուեստ: Պէտք է ասել, որ չընայած խորհրդային երկիրը աշխարհի մնացած մասից բաժանող երկաթեայ ծանր վարագոյրին արեւմտեան ժամանակակից արուեստի զարգացումները իրենց արձագանքն էին գտնում Խորհ. Միութեան մայրաքաղաքներում, Մոսկուայում, բայց նաեւ՝ Երեւանում ուր վարուժանը իր կարեւոր ներդրումն է կատարել հայկական վերացական նկարչութեան հիմնադրման համար: Այդ ժամանակաշրջանի համար դա կատարելով մի քանի տարի էր, իսկ ՔԱ. ԿԻ. ՊԵՐ. պաշտօնական համար՝ քաղաքական մի յանգումներով: Ի դուր չէ, որ նրանցից մի քանիսը հարցաքննել են Վարուժանին իր նկարչութեան վերաբերեալ եւ այդ յարակապէս 1961 թուին Երեւանի նախագահային հիմնադրութիւնում նրա ունեցած առաջին ցուցադրութիւնից յետոյ: «Սեղեի արի, մի շարունակիր նկարել

այդպէս, թէ չէ վերջը մտտ կը լինի» - սպառնացել են նրան: Վարուժանի նկարչութիւնը մի նոր տարողութիւն է ստանում սակայն Ֆրանսիա՝ Փարիզ վերադառնալուց յետոյ: Այստեղ է, որ նա 1968 թուականին սկսում է հետեւել Փարիզի Գեղարուեստների Բարձրագոյն ուսումնարանի դասընթացներին եւ կազմակերպում ցուցադրութիւններ Փարիզից բացի Գանն, Սենթ Մարտին, Ալիսեոն քաղաքներում: Վարուժանի գործերից մի քանիսը յաճախ տեղ էին դրաւում «Պատմական» ցուցարարում: Պէտք է ասել որ նրա տնօրէն Կարիկ Պատմականը բարձր էր գնահատում Վարուժանի հայաստանեան շրջանի վերացական գործերը դրանց մէջ տեսնելով պատմական մի արժէք: Իր ողբերգական մահից մի քանի ամիս առաջ նա առաջարկել էր Վարուժանին դնել նրա հայաստանեան գործերի ամբողջութիւնը: «Պէտք է խոստովանեմ» ասում է Վարուժանը, «որ Կարիկի շնորհիւ ես էլ սկսեցի գնահատել այդ շրջանի գործերը, որոնց ես երբեք չէի տեսել պատմական նշանակութիւնը»:

1981 թուին Վարուժանը մասնակցել է Նիւ-Եորքում կազմակերպուած ուսուցչական խումբի նկարիչներին ցուցահանդէսին, իսկ 1990 թուին՝ նկարիչ Ժան Գաուզուի հովանաւորութեամբ իր մի մեծածաւալ կտաւով ներկայ եղել Մոնաքոյի իշխանական տան նախադասութեամբ Մոնթէ - Գաուզուի տեղի ունեցած ժամանակակից արուեստի միջազգային ցուցադրութեանը: Վարուժանի կտաւները ներկայացուած են Հայաստանի Ազգային թանկարանում:

Այս նոյն Յունուար ամսի 23-ին է որ նկարչի գործերից երեքը վաճառք են հանուելու Փարիզի «Տրուս» աճուրդատանում Հայաստանի նկարիչների ստեղծագործութիւնների հետ միասին: Իսկ աւելի ուշ՝ Յունիս ամսին Վարուժանը ցուցադրելու է Երեւանի ճարտարապետների Տանը՝ Հայաստանի ճարտարապետների Միութեան եւ Ֆրանսիայի Հայկ. Միջմասնադիտական Միութեան՝ Ժիւս. համագործակցութեան շրջանակում:

«Հարիւրի» ցուցարարում ներկայացուելու են Վարուժանի վերջին շրջանի ըստանդարտութիւնները, բայց լինելու են գործեր նաեւ հայաստանեան շրջանից: Յուսանք, որ այս ցուցադրութիւնը իր կրկնակի երեսակներով կը հետաքրքրի Փարիզի արուեստասէրներին:

Ռ. Կ.

«Les Cent»: 8, rue de Jouy, Paris 3^e

USUՑԱՆՔ

ԱՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԻ
ԲԵՐՔՈՒՄԵՆԵՐ
ՑԱԿՈՒՄ ՄՈՐԱՆԵԱՆ
Փարիզ, 1994

ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ԿՈՑ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ 80-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Ահա կը բացուի 1995 թիւով նշուելիք տարին: Աշխարհի ժողովուրդները տարբեր-տարբեր հայցեացքներով, ճշտումներով եւ հեռանկարներով կը նային այսպէս կոչուած՝ «Նոր Տարի»ին, ժամանակի «նոր» միաւորի մը, զայն արժեքնելու համար իրենց պատմութեան մէջ:

Մենք՝ Հայ ժողովուրդի գաւախներս՝ մեր մօտաւոր անցեալէն ունինք այնպիսի դրուագ մը պատմական կեանքի, որ լուսարձակի պէս կը բացուի մեր բոլորի գիտակցութեան մէջ: Արդարեւ, Ապրիլեան, Եղեռնին, մեր ազգին դէմ Թուրքիոյ կողմէ գործուած ցեղասպանութեան զոհ դաշած աւելի քան մէկուկէս միլիոն նահատակներու քրիստոնէական եւ հայկական վկայութեան 80-ամեակն է այս տարին: Կոչուած ենք համազգայնօրէն դիմաւորելու եւ բարձրագոյն աստիճանի կարեւորութեամբ արժեւորելու զայն մեր այսօրուան կեանքին մէջ, մեր վաղուան կեանքին սիրտին:

Ահա այդ զգացումով, դիտակցութեամբ եւ նախանձախնդրութեամբ առաջնորդուած՝ Մենք՝ Հոգեւոր Պետեան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ եւ Մերձաւոր - Արեւելքի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութեան՝ որդեցիկնք միասնաբար եւ եղբայրաբար ուղղել ձեզի՝ Հայ ժողովուրդի մեր բոլոր գաւախներուն անխոր, Մեր միակամ խօսքը՝

Ութնուն տարիներ անցան սեւ օրուան վրայէն, որ Հայոց տարեգրութեանց մէջ արձանագրուեցաւ «1915 ԱՊՐԻԼ 24» թուանշաններով եւ տառերով: Անցնող տարիներուն, որպէս մէկ ազգ, անընդմէջ հաւատարմութեամբ, անոնց յիշատակը պայծառ պահեցինք: Անոնց նուիրական կտակին՝ Հայ ժողովուրդի արդար իրաւունքներուն ճանաչման եւ հատուցման համար անխնջ աշխատանք կատարեցինք: Ահա հասած ենք 80-ամեակին: Բնականաբար, կարելի չէ յատկօրէն նախատեսել թէ երբ իրականութեան վրէժները մեր երազը: Բայց այնքան ատեն որ արդարութիւն չէ եղած մեր ազգին հանդէպ՝ Մենք յանուն Աստուծոյ, որ ազգիւրն է արդարութեան, եւ յանուն մարդկային արժանապատուութեան ու ազգային իրաւունքներուն, պիտի շարունակենք Մեր նուիրական «պարտաւորութիւնը, որովհետեւ

անժամանցելի է նահատակներու կտակը: Նահատակները իրենք զոհ դաշին. բայց իրենց իրաւունքը կտակ թողուցին մեզի: Բնականօրէն կը հրճուինք մեր Հայրենիքի վերանկախացումով եւ գերիշխան հայկական պետութեան վերստեղծումով: Զօրավիզ կը կանգնինք ի խնդիր անոր ամբարցումին եւ զարգացումին: Փառք եւ զոհութիւն ընծայելով Աստուծոյ, ժողովուրդի արդար իրաւունքին ամբողջական վերականգնումը: Հայ ժողովուրդի իրաւունքներու դատը կը մնայ մեր բոլորի նուիրական պարտաւորութիւնը:

Այդ նախանձախնդրութիւններէն մըղւած՝ 80-ամեակին առիթով՝

Ա) Կոչ կ'ուղղենք քրիստոնէական մեր հաւատակից եկեղեցիներուն, աշխարհի պետութիւններուն, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան, միջ -- պետական, միջազգային բոլոր հաստատութիւններուն, մարդկային իրաւունքներու ճանաչման ծառայող բոլոր կազմակերպութիւններուն, միջ -- եկեղեցական միութիւններուն եւ կառույցներուն, որ զօրավիզ կանգնին Հայ ժողովուրդին եւ կատարեն իրենց պարտքը, որպէսզի ցեղասպանութիւնը միջազգայնօրէն ճանչցուի եւ արդարութիւնը իր տեղը գտնէ մեր ժողովուրդի իրաւունքներու ճանաչումով եւ յարգումով:

Բ) Կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր թեմերու եկեղեցիներուն, անոնց Առաջնորդներուն, հովիւներուն, թեմական վարչական կազմակերպութիւններուն, որպէսզի ոչ մէկ ջանք խնայեն եղբայրական սերտ միասնութեամբ եւ մեր համայնքներուն մէջ գործող ազգային -- քաղաքական կազմակերպութեանց եւ միութեանց ու հաստատութեանց հետ գործակցութեամբ նշելու հայկական Մեծ Եղեռնի 80-ամեակը եկեղեցական եւ աշխարհական ազգու հաւաքական ձեռնարկներով: Մեր բոլոր ընկերները պէտք է զսպանակուին համահայկական ոգիի եւ տարրութեան դադափառով ու չափանիշերով, որպէսզի անոնց մէջէն զգացուի միութիւնը Հայ ժողովուրդին, Հայրենի պետութեամբ եւ արտերկրի հայութեամբ, անբախտելիօրէն շարախուած իրարու, եւ միութեան մէջէն ձեռք բերուի հարկ եղած զօրութիւնը մեր իրաւունքներու արդար պահանջին: Սուրբ Պօղոս Առաքեալի պատուէրը այսօր կ'ուղղենք յատկապէս ձեզի. «զոյն խորհիւնք, զոյն սէր յանձնի ունիլք, համաշունչք եւ համախորհուրդք» (Փիլիպ. Բ. 2):

Թող Աստուածն խաղաղութեան եւ արդարութեան առաջնորդէ ձեզ բոլորը ձեզ հաւատարմ ծառայութեան մէջ իր փառքին, մարդկութեան եւ մեր ազգի արդարութեան եւ բարօրութեան համար:

ԱՆԿՈՒՑԻ ՄԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

... Դուք ո՛ւրիշ գիտես այս բաները: ... Ո՞ր չի գիտեր: Սուր շատ բնական գտաւ Նորմայի դէմքին արտայայտութիւնը: Ինքզինքը մեղադրեց որ կասկած մը ունեցած էր: Նորմա նիւթը փոխեց: ... Աղուոր սուրճ մը ըլլար, խմէինք: Այս խօսքը ջղայնացուց Սուրը: Իրեն այնպէս թուեցաւ թէ Նորմա եւ չափահաս եմ, սուրճն էր խմեմ ըսել կ'ուզէր: Միջդ զեռ ինք մտքէն չէր անցընէր սուրճը, ու տակաւին նողկանքով կը խմէր ոեւէ ըմպելի՝ հեղինակի առարկայ չըլլալու համար: ... Խմենք, ըսաւ պաղ չեչուով մը: Նորմա ծիծաղեցաւ, աւելի՛ ուժգին փառեցաւ Սուրի թեւին: ... Դուք հոս չես: Ո՛ւր է սուրճ: Պապա հարիւր ոսկիէն առեր է երկու հարիւր յետուն կրամ: Մամային համար: Մամաս շատ քիբիաֆի է: Ես ալ անոր սուրճէն կը զոյնամ երբեմն: Խեղճ պապածիկա բնական չի զենք, որպէսզի մամաս առանց

սուրճի չմտայ: Բայց ես անձնատէր եմ: Սուր չպատասխանեց: Նորմա խորհեցաւ թէ իր չաղակրատութիւնը դուցէ կը ջղադրուէր զայն: Իրաւունք ունէր ազգան: Այսօրուան պտոյտն ալ հարաւ եղած էր: ... Ծարթու մէջ օր մը կ'ուզե՞ս գալ, ըսաւ առանց Սուրին նայելու: ... Ծարթու՞ մէջ: ... Այո: Թերեւս օր մը կրնամ կախել գործը: Սուր կանգ առաւ, ուշադրութեամբ նայեցաւ Նորմայի աչքերուն մէջ: Տեսաւ թէ կատակ չէր: Տեսաւ թէ զեղծորակ բիրեւր չարածճի չարածճի կը ծիծաղէին: ... Եա՛չա՛ պէ Նորմա, հոյսակա՛պ աղջիկ ես դուն, դո՛չեց: Թեւ շուրջ անցուց անոր ուսին, ոսկորները ճարձատեցուց: Զուարթօրէն ուղղուեցան դէպի Երեւիլալի: Իրենք ալ լռեցին: Այնքան անդորր, լուռ էր ամէն կողմ: Անձնաշէնի էր դարձած ցերեկուան Երեւիլալին՝ Տիլէն փլաթ, փլաթէն սրճարանին բարձունքները: Բիրեւր ծովին յատակը, աւաղին աղաները կը զմաղըրէին յատկօրէն: Հիւսիսի առօրեայ հովն ալ չիլած էր արեւին հետ: Մերթ ընդ մերթ, մեղմ շունչ մը շոճնէրու կատարներէն մազուկով հաղիւ տեսանելի սարսուռ մը կը պտտեցնէր ջուրի մակերեսին վրայ: Եղեռնաւոր առած նաւամատոյց տարած էր Երեւիլալիի բազմութիւնը: Փլաթի աւաղին վրայ, տակաւին ջուրին հետ կը խաղար երկամեայ խարտեալ լակոտ մը միայն, որուն վարտիկը վար կը թափէր փոփոյին տակէն: Պիքինիւտը մաման մէկ ափը տակը, մէկ ափը ուսին զննելով

վերցուց տարան զայն հագուելու, առանց ուշ զննելու անոր ճիշերուն: Սուր նշմարեց թէ Նորմային աչքերը կը փայլէին սիրով եւ զուարթութեամբ՝ լակոտին վիճակը գիտելով: ... Դուն պզտիկ կը սիրե՞ս, Սուր, հարցուց Նորմա: ... Ոչ: Զեմ գիտեր: ... Ես շատ կը սիրեմ: ... Աղջիկները կը սիրեն: ... Ես արդէն ծագ շատ կը սիրեմ: Կենդանիի ծագերու հետ մեծցած եմ: Հիմա անդամ, կատուի, շունի ծագերու հետ ձգէ ինձի, ժամերով կը խաղամ, չեմ զգուիր: Դուն շունի ծագի եւ մարդու ծագի իրարու հետ խաղալը տեսա՞ծ ես: Զեւ կրնար երեւակայել: Լակոտին մեկնելէն ետք, լուրթիւնը եւ ամալութիւնը կատարեալ եղան փլաթին վրայ: Իրիկնամուտի ախն անհաստալի հանդարտութիւնը Երեւիլալիի: Սրճարանի ընդարձակ տարածութեան վրայ, իրենցմէ զատ միայն երեք սեղան մնացած էր: Երեքն ալ իրենցմէ հեռու, անտառին մէջ: Երեքն ալ անձայն: Դիմացը, Տիլին ծառերուն միջեւ, պլատոյտ վերադարձող խումբի մը պոռչուտութիւնը, երգերը խոփեցին լուրթիւնը: Յետոյ մարեցան: Կառք մը մեկնեցաւ պիլֆէին առջեւէն, հաւանաբար տանելով վար թափած վարտիկով լակոտը եւ մայրը: Իշապան մը, աչքը սրճարանի գոյգեւուն, էջերը կը սպասցնէր տակաւին: Զիւրուռ ամբակները շահեցին Տիլի ասֆալթին վրայ, դիմացը: Լուրթիւնը իրաւաստաւորուեցաւ: Ամէն աղմուկէ ետք՝ աւելի խոր:

... Զը՞, ըրաւ Սուր, որ Նորմայի տուած թուականին հիման վրայ կը ջանար արդօրէն հաշուել անոր հոտաւոր տարիքը: Ֆեներպահէն ... Հա՛րկաւ գիտեմ: (Տար. 16)

Ի ՅԻՇԱՆԱԿ

Տիկին Շահան Պիլիբե 3000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»-ին իր ամուսնոյն՝ Փիլիբեի, կողմէ, կողմէ կարգադրութեան հետեւին՝ Պիլիբեի և Արուսեակ կարգադրութեան յիշատակին:

Paris : EXPOSITION DE PEINTURES

L'UGAB et le GIA présentent

VAROUJEAN

(Jean Varoujean Gureghian), le pionnier de la peinture abstraite en Arménie,

qui expose ses œuvres à LA GALERIE LES CENT

du 11 au 28 Janvier

Ouverture du mardi au samedi

de 14h à 18h30 ou sur rendez-vous

8, rue de Jouy, Paris 4^e

Tél.: 42 77 30 00

M^o St-Paul ou Pont-Marie

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽԱՅՐ

ՅՈՒՇԱՆԱԿ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅՐԻ ՇՐՋ. վարչութիւնը միջ-մասնաճիւղային ընդհ. ժողովի կը հրա-ւիրէ փարիզեան շրջանի բոլոր մասնա-ճիւղերը Ռաբաթ, Յունուար 13, ժամը՝ 20-30-ին Փարիզի Հայ Մշակույթը Տունը 17, rue Bleue, Paris 9^e

ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅՐԻ ՇՐՋ. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարտիկի շրջանի բոլոր անդամութեանը, Շաբաթ, Յունուար 14, ժամը 15-ին, Մարտիկի Հայ Մշակույթի Տունը, 12 - 14 ռիւ Սէն - Պա-զիլ, Մարտիկի, ներկայութեամբ Շրջ. վարչութեան անդամութեանը: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅՐԻ Փարիզի Ա. Թաղէնու-եան մասնաճիւղի ժողովը, Շաբաթ, Յուն-ւար 14, ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշա-կույթի Տունը 17 ռիւ Պիլո:

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

SPECTACLE DE NOEL

présenté par les élèves de l'école de Vienne de la Croix Bleue des Arméniens le Dimanche 15 Janvier à 15 heures précises au Théâtre Municipal - Vienne Le « G a g h a n t B a b a » viendra de très loin avec tous ses présents. — Entrée libre —

ARBRE DE NOEL

La Croix Bleue des Arméniens de Grenoble vous invite à la Fête de Noël qui aura lieu le Dimanche 15 Janvier à 15 heures à la Salle des Fêtes de St-Martin d'Hères — Ave Ambroise Croizat — Le Spectacle est assuré par les élèves de l'Ecole

Buffet Arménien

Buvette

Nous vous attendons très nombreux.

Ս. ՅԱԿՈՐ — ԼԻՈՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 13, Տոն է Անու-նակուրեան:

Այս առթիւ Լիւոնի Ս. Յակոբ Մայր Ե-կեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Պատարագը կը մատուցանէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔԶՆՅ. ՀԻՔԻՄԵԱՆ

Պատարագի աւարտին եպիսկոպոսարա-նի Տնօրէնէք կը կատարուի նախագա-հութեամբ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱԲԱՐԵԱՆԻ

ՅԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

Յրանաճայ Կապոյտ Խաչի Լիւոն Վի-լէօրպան մասնաճիւղի վարչութիւնը եւ ընկերութիւնը իրենց խորին ցաւակցու-թիւնները կը յայտնեն ընկ. Վարդուհի Մահակեանի եւ զաւակներուն Աննիի եւ Գրիգորի ինչպէս նաեւ ընտանեկան բո-լոր պարագաներուն իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝ Տիկին Վրէժուհի Ինկիլեանի մահ-ւան առիթով:

ԵՍԱՆԱՅԻՆԵՐՈՒ

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Կիրակի, Յունուար 29, ժամը 12-ին «Տիւմանթէք» ճաշարանը:

Կը հրաւիրուին խաեանցիներն ու համակիրներն այս աւանդական օրը բա-ժակ բարձրացնելու դարաւոր խաեա-նի եւ խաեանցիներու կենաց ու յի-շատակին:

Հասցէ. - RESTAURANT DIAMANTAIRES

60, rue La Fayette — Paris 9^e

Տեղերը ապահովել մինչեւ Յունուար 23, հեռաձայնելով հետեւեալ թիւե-րուն. -

43 - 08 - 12 - 06

կամ՝

46 - 32 - 35 - 42

Ճաշարան՝ 170 Ֆր.:

CONCERT EXCEPTIONNEL

Samedi 21 Janvier à 20 heures 30

au Centre Culturel et de la Vie

Associative

234 Cours E. Zola, 69100 Villeurbanne

sous la présidence d'honneur de

M. GILBERT CHABROUX

Maire de Villeurbanne

Conseiller Régional

organisé par la MCA Villeurbanne

en hommage à

Charles HERNU

Ministre et Maire de Villeurbanne

décédé le 17 Janvier 1990

lors d'un meeting de solidarité

avec l'Arménie et le Karabagh

avec la participation exceptionnelle du

QUATUOR KOMITAS

D'ARMENIE

de renommée internationale

et de la cantatrice

SONIA NIGOGHOSSIAN

interprète de Delé Yaman

dans le film Mayrig d'Henri Verneuil

Prix des places : 80 F.

Renseignements au : 78. 93. 57. 43.

ՄԱՐՏԵԼԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԻ ՏՈՒՆ

12-14, rue St-Bazile Marseille 1er

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 15, ժԱՄԸ 15-ԻՆ՝

ՏՕՆԱԾԱՌ

Յրանաճայ Կապոյտ Խաչի եւ Հայ Մշա-կույթի Տան Շաբաթեայ դպրոցին:

Գեղարուեստական բաժին, նուէրներու բաշխում, ժամը 16-ին՝ ԼՈՐՕ:

Բազմաթիւ արժէքաւոր նուէրներ:

Ի ՆՆՍՈՒՆԱՄԵԱԿ ՕԾՄԱՆ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻԶ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՆԻՍՏ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ

-- ՕԾՈՒԱԾ՝ 1904 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ --

Յունուար 15, Կիրակի օր, Ա. Կիրակի Զկնի Ծննդեան: Անուանակու-րեան տօնն է՝ Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Առաքնորդանիստ Մայր Տաճարին:

Անցնող՝ 1994 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ, 90-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆ ԵՐ ՕԾՄԱՆ՝ ՓԱ-ՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻԶ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ, որուն ողբերգութեան յիշատակը էր՝ երջանկալիշատակ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի վախճանման հետեւանքով:

Առ այդ, ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 15, առաւօտեան ժամը 10-30-ին, Փա-րիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ հանդիսաւոր պատարագ, յիշատակի, երախտագիտութեան եւ յարգանքի աղօթքներ կը մատուցուին:

Կը պատարագէ եւ կը բարոյէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Կաթողիկոսական Պատուիրակ Երոպայի

Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագի ընթացքին կը կարգացուի Երանաշնորհ Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի սրբատառ Կոնգալը՝ ձօնուած Մայր Տաճարի օծման 90-ամեակին:

Պատարագի ընթացքին, մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի՝ եկեղե-ցաչէն բարերար ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ, ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ննջեցեալներուն եւ Մայր Տաճարիս հանգուցեալ բարերարներուն համար:

Նոյն առեւ, արեւշատութեան մասնաւոր աղօթք եւ բարեմաղթութիւն կ'ըլլայ Մայր Տաճարիս ի կեանս եղող բարերարներուն համար:

Մատաղ Կ'օրհնուի:

Պատարագին, որուն հրաւիրուած են Բոյր Եկեղեցիներուն հոգեւոր ա-ռաջնորդներն ու պետական պատկան մարմիններու պաշտօնատարներն, Ա-ռաջնորդարանի յարակից սրահներուն ու շրջափակին մէջ, Մայր Տաճարի Տիկնանց Յանձնախումբին կազմակերպութեամբ, մատաղի, ժողովրդային ուրախութեան «Ակափ»-ի՝ յիշող սեղան պիտի հրամցուի ժողովուրդին, ըստ օրինակին եկեղեցիներու օծման առթիւ տեղի ունեցող աւանդական պատմա-կան տօնական հանդէսներուն:

Եկեղեցւոյ վարչական եւ հոգաբարձական պատասխանատուներն սրտա-զին կոչ եւ հրաւիր կ'ուղղեն ամէնուն բազմութեամբ ներկայ ըլլալ ու մաս-նակցիլ յիշատակի եւ յարգանքի ուխտի այս օրուան արտայայտութիւննե-րուն, այս առթիւ բերելով իրենց սրտէն բխած առաւելագոյն եւ բացառիկ նուէրը՝ յօգուտ եւ ի պայծառութիւն մեր սուրբ եկեղեցւոյն: Այդպէսով կը հաստատեն նաեւ իրենց երախտագէտ զգացումն ու տածած հոգատարութիւնը՝ Մայր Տաճարիս բարերար առաքելութեան յարատեւման ու անոր անսասանու-թեան:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Ս. ՅՈՎՀ.ՄԿՐՏԻԶ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐՆ ԵՆ. -

Եկեղեցաչէն բարերար՝ Աղեքսանդր Մանթաշեան, Արուսեակ Ազարեան, Հմայակ Ալեքսանեան, Զապէլ Ալ-թունեան, Արաքսի Ակոնայեան, Մա-րիամ եւ որդի Գուրգէն Ակոնայեան, Հայկ Աղապէսեան, Հրանդ Աղապէսեան, Վերթճաթ Աղապէսեան, Նոյեմի Ամպէր-եան, Վահրամ Արաքսեան, Վերթճաթ Արաքսեան, Ժան - Փիլէս Անուանեան, Լէոնորին Անուանեան, Լիւսի Աշտեան, Եւփիմի Աւետիսեան (Անայիս), Մա-րիամ եւ Յովհաննէս Բարսեղեան, Միհրան եւ Թադուհի Գալէպեան, Սեդրակ Գաւուրեան, Մայրանոյշ Գոր-ծունեան, Արմենակ Գուրումեան, Պերճ Գուրումեան, Սրբուհի Զատիկեան, Նշան եւ Հայկանոյշ Զէյլէյեան, Հայկ Զրուանդեան, Աթանազիոն Էդնայեան, Օննիկ Էթմէքեան, Իրեն Էնկէլ - Գու-րումեան, Յովհաննէս Ըլլըեան, Վար-դան եւ Երանուհի Թիւթիւնեան, Աստրա Թորոսեան, Զարուհի Թորոսեան, Ուշիկ Թորոսեան, Յարութիւն Ժամկոչեան, Եսթեր Իջալացեան, Վահագն Իջալաց-եան, Ճէյմս եւ Ռոգա Ուրուրճա՝ Բիւ-զանդ Ուտիկեան, Սիրվարդ Ուտիկեան, Տիգրան եւ Մարիամ Կակապեան, Անդրա-նիկ եւ Փայլիկ Կէնեան, Վրոյր Հալպ-լըեան, Արմենակ Համբարձումեան, Գաբ-րիէլ Համբարձումեան, Աբրահամ Ղու-կասեան, Վարանթէն Ղուկասեան, Ան-նիճա Ճիհանեան, Սարգիս - Մինաս Ճի-հանեան, Յովհաննէս Մալեանց, Արմէն Մամէզ, Եսթեր Մամէզ - Գարամանեան, Ռաֆայէլ Մարկոսեան, Արմինէ Միլիք - Գալէտէրեան, Միհրանոյշ Մեքուրեան, Եփրեմ Միհրան - Եփրեմեան, Տիւրուհի Միլիքալեան, Գառնիկ Մոմեան, Զօհ-րապ Մուրատեան, Զարմայր եւ Վարդու-հի Մուսայեան, Կարապետ Յակոբեան, Վարդանոյշ Յակոբեան, Սիմոն Յովնան-եան, Վանուհի Յովնանեան, Պօղոս Նու-պար Փաշա, Մարիկոմ Շմառնեան, Յա-րութիւն Որբերեան, Ռուբէն եւ Մարի Որբերեան, Մարգրիտ Ուզունեան, Յովնէ Զիլինկիրեան, Ռոգա Պաղըրեան, Գաբ-րիէլ Պաղապանեան, Արա Պարթեան, Եղուարդ Պաղեան, Երուանդ Պարկիր-եան, Թամար Պարկիրօթ, Թադուհի Պե-տրեան, Արմէն Պետրոսեան, Ուշա-տուր Պետրոսեան, Միլլըն Պետրոս-եան, Մուշեղ Պետրոսեան, Սոփիա Պետրոսեան, Զապէլ Պէօճէքեան, Վեհա-նոյշ Զրաշեան, Զօհրապ Մանթուրեան,

Բարսեղ եւ Թադուհի Սարաֆեան, Յարու-թիւն Սեւիկեան, Վահրամ Սէֆէրեան, Լէա Սէրայտարեան, Թադէոս Սթաթեան, Հայկազ Սինանեան, Սիմոն Տակառ-եան, Օհան Տակառեան, Մարտիկ Տակառեան, Բարսեղ եւ Ազնիւ Տամ-րամեան, Յակոբ եւ Մարիամ Տամ-րամեան, Մովսէս եւ Նարեկեան, Տէմիր-ճեան, Մարի Ա. Տէտէյեան, Արաքսի Տէր - Մեքուրեան, Թորգոմ Տէր - Մեք-ուրեան, Մեքուր Ա. Քէյնյ. Տէր - Մեք-ուրեան եւ Երէցիկն Փերուզ Տէր - Մեք-ուրեան, Յակոբ Տէր - Յակոբեան, Սի-րարիկ Տէր - Ներսէսեան, Բարսէյ Տէր - Սարգիսեան, Զաւէն Տէր - Սարգիսեան, Գրիգոր Փաթթուրեան, Առլէն Փափազ-եան, Հերմին Գանթար, Սօփի Ռօզ Գան-ճեան, Սեդրակ Գարեան, Մանիա Գոչար-եան, Ստեփան Գոչարեան, Աշոտ Յրէնի-եան, Սիրանոյշ Ա. Յրէնիեան, Մօրիս Օպէր, Աղանի Թորոսեան, Սրբուհի Թո-րոսեան, Արամ Մարտիրոսեան, Անտրէ Յարութիւնեանց, Սեդրակ եւ Ալիս Յով-սէփեան, Արա Սերոբեան, Մարգրիտ Փա-փազեան, Վերթի Մոմեան, Մարիամ Տակառեան, Միհրան Եփրեմեան, Գառնու-հի Զաքարեան, Վարդապետ Կէօլէյեան, Փերուզ Յակոբեան, Մարի Պէկեան, Յով-նէ Պէրպէրեան, Լիւսի Աշտեան, Նուրան Յրէնիեան, Սիրարիկ Մանթուրեան-Հա-լպալեան, Յարութիւն Յիւրէնիկեան, Ահարոն Հիւրիւեան, Արեւիկա Հիւրիւ, Գո-հար Միլոն, Սարգիս Միլոն, Լուսիա Միլոնիկեան:

ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅԻ Ի ԿԵԱՆՍ ԵՂՈՂ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐՆ ԵՆ. -

Անանուն բարերար մը, Աննիճա Ալեք-սանեան, Անուանեան ընտանիք, Մարիամ Գաւուրեան, Մարի Ժամկոչեան, Միլլէլ Ժամկոչեան, Նշան Ժամկոչեան, Արմե-նուհի Ուտիկեան, Պատրիկ Կէնեան, Սոնիա Կէնեան, Յովհաննէս Միլիկի-եան, Արշալոյս Միլիքալեան, Յարութիւն Միլիքալեան, Արաքսի Մուրատ-եան, Թադուհի Յարութիւնեան, Յարթ Յարութիւնեան, Վահէ Զիլինկիրեան, Գեորգ Պաղըրեան, Անահիտ Ուֆայէլ Պետրոսեան, Գաբրի - Անոյշ Պետրոսեան, Էմմանուէլ - Ատողիկ Պետրոսեան, Մա-րիամ - Սէսիլ Պետրոսեան, Միլլէլ Պետրո-սեան - Քրէթէյէն, Սարգիս Պետրոսեան, Վարդէյ Տակառեան, Էմմոն Ղազարեան, Մարգրիտ Ղազարեան, Հայկանոյշ Մա-րտիրոսեան, Արա եւ Հուրի Երեւանեան, Պարպարա Միլոն, Սթեֆանիկ Յիւրէնիկե-ան:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris SIRET : 51027317 A R. C. Paris Commission Paritaire : N° 55935

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴՈՒՆԱՅԵՒ յայտարարեց թէ պատ-
րաստ է բանակցելու եւ խօսելու Ձէճէնիոյ
ապագայ կառույցին մասին: Հարկ է որ
երկու կողմերուն պատուաբեր լուծում
մը գտնուի: Կ'ըսուի թէ ցարդ 18 հազար
Ձէճէն մեռած է այս պատերազմին ըն-
թացքին: Դուռայեւ քանի օր է մէջտեղ
չէր ելած եւ Յունուար 11-ին մամուլի
ստուլիս մը տուած է Գրոզնիի շուրջը:
Յարդ Մոսկուա կարեւորութիւն չէր տար
Դուռայեւի առաջարկներուն, բայց, այս
անգամ հաւանական կը նկատուի որ նկա-
տի առնուին, քանի լեյքինի վիճակն ալ
չառ փայլուն չէ: Յայտարարուեցաւ թէ
ինք ձեռք կ'առնէ սպայակոյտի դեկալա-
րութիւնը, որ այլեւս մաս չի կազմեր
Պաշտպանութեան նախարարութեան: Այս
կարգադրութիւնը որ ոչ հաստատուած, ոչ
ալ հերքուած է Կրեմլինի կողմէ, փաստն
է որ դորաւար Գրաչովի աստղը սկսած է
սփռուել: 1991-ին, դեմոկրատ եւ բա-
րենորդիչ նկատուող Պաւլ Գրաչով այ-
սօր խորհրդանիշը դարձած է պատժո-
ղական քաղաքականութեան մը (Ձէճէ-
նիս): Դեռ այլ ամբաստանութիւններ ալ
կան իր հասցէին որոնք կաշառակերու-
թեան կը վերաբերին, դէնքի առուժարի
եւ աշխան բաւական վտանգուած էր իր
դիրքը երբ սպաննուեցաւ երիտասարդ
լրագրող մը՝ ինչու որ յօգուածաշարք
մը կը պատրաստէր այդ ուղղութեամբ:
Ասլանեան Ուխտի ինքնուրու (անդամ
16 պետութեանց դեսպանները) կոչ մը
ըրած է որ դադրի բիրտ ուժի գործա-
ծութիւնը Ձէճէնիա հաստատուելով սա-
կայն «Ռուսաստանի հողային ամբողջա-
կանութիւնը»: Ձէճէններէն դատ, Ռուսերն
ալ մեծ կորուստներ ունին եւ ակնհասե-
ներ կ'ըսեն թէ հարիւրաւոր ուս պիտի
փոքրցեն: Նուազագոյն 2000 կը նկատ-
ուի զոհուած ուս զինուորներու թիւը:

ԱՆՔԵՐԻՑԻՑ մէջ ահաբեկչական արարե-
ները չեն դադրիր: 48 ժամուան մէջ 15
քաղաքացի սպաննուած է ոճրափորձերու

հետեւանքով: Միայն Պաթնայի մէջ, 11
բանուոր մեռած է եւ վեց ուրիշներ ալ
վիրաւորուած հանրակառքի մը վրայ յար-
ձակումի մը ընթացքին:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ապահովութեան պետական
ատենարն անպարտ հռչակեց մարդկային
իրաւանց այն վեց զինուորեաները որոնք
ամբաստանուած էին որպէս «անջատողա-
կանութեան» քարոզչութիւն ընողներ:

ՓԱՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ յայտարարած է
որ չառ կը փափաքի ներթափան հաւասա-
րակչուած օժանդակութիւն մը իՌԻ -
ՓԻ - իՌԻ կողմէ երկու թեկնածուներուն
ալ, որպէսզի կշիռը հաւասար ըլլայ
Շիրաքի եւ Պաշտպանի միջեւ:

ԹՈՒՐԻՔ ԳՐԱԳԻՏ՝ Օնաթ Քուրթը որ
նաեւ չարժանկարի մարդ էր եւ խմբի
«Ճումհուրիյէթ»-ի, մեռած է Յունուար
11-ին, իբրեւ հետեւանք այն վէրքերուն
զորս ստացած էր Դեկտեմբեր 30-ին Մար-
մարա պանդուխտ ոճրափորձին առեւ:
Ծայրայեղ խաղաղականութեան ահաբեկչա-
կան այս արարքէն արդէն մէկ մեռել ալ
երկու վիրաւոր կար, որոնցմէ մէկն էր
զրազէտը:

ԵԱՆՕԹ ՎԻՊԱԳԻՐ Եաշար Քէմալ ծանր
քննադատութիւններու թիրախ դարձած է,
զերմանական «Շփիլը» թերթին մէջ լոյս
տեսած իր գրութեան պատճառով: Գրա-
դէտը հոն խտորէն դատապարտած է
Թուրքիոյ հանրապետութիւնը, ըսելով որ
տասնամեակներուն ընթացքին վայրագու-
թեան ու կեղեքումի գրութիւն մը ստեղ-
ծուած է երկրին մէջ: Բազմաթիւ թուրք
մտաւորականներ անարդար ու չարազան-
ցուած նկատած են իր քննադատութիւն-
ները:

ԻՐԱՆԻ Հանրապետութեան «առաջնոր-
դը» Ալաթուր իրաւունք արդիւն է կա-
ղային ըմպելիներու (քոթա - քոլա, փեփսի
- քոլա) գործածութիւնը, որովհետեւ դա-
նոնք զենք կ'օժանդակէ սինականութեան
ամբողջման:

ՀԱՄԱՐՈՒ Եւրոպայի երիտասարդներու
եւ մեծերու ախոյեան (52 քկ.):

ԳԱԳԻԿ ՀԱԶԱՐԵԱՆ
(Վանաձոր). Սաւրօ. համաշխարհային
բաժակակիր, համաշխարհային ախոյե-
նութեան պրոնզէ մետալակիր:

ՆՇԱՆ ՄՈՒՆՁԵԱՆ
(Երեւան). Կոմիտաս. Համաշխարհա-
յին բաժակակիր (48 քկ.):

ԱՐՄԷՆ ՄԿՐՏՁԵԱՆ
(Արարատ). Ազատ ոգի ըմբշամարտ.
Եւրոպայի ախոյեան (48 քկ.):

ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ՍԱՀԱԿԵԱՆ
(Երեւան). Ազատ ոգի ըմբշամարտ.
Եւրոպայի ախոյեան (57 քկ.):

ԽԱԶԱՏՈՒՐ ՔԵՍՓԱՆԱԿԵԱՆ
(Գիւմրի). Ծանրաքաղաքային. Եւ-
րոպայի փոխ-ախոյեան (76 քկ.) պոկու-
մի ոսկէ մետալակիր:

ԱՇՈՏ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ
(Երեւան). Ծանրաքաղաքային. Երե-
ւանի զերծանքերու համաշխարհային
ախոյեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ Հ. Յ. Դ. ՀԱԿԱԶԳԻՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՀԱՐՈՒՆԱԿՈՒՆ

Հինգշաբթի օր, Յունուար 12-ին, Երե-
ւանի մէջ, Գերագոյն դատարանին առջեւ
կը բացուէր Հ. Յ. Դ.-ի դատավարութիւ-
նը: Արդարադատութեան նախարարու-
թեան ներկայացուցչութիւնն է որ դիմած
է Գերագոյն դատարանին որպէսզի Հա-
յաստանի մէջ, օրինաւոր կերպով, դադ-
րեցուի Հ. Յ. Դ.-ի գործունէութիւնը
(տես՝ «Յառաջ», Յունուար 4): Հարցը
պատճառաբանուած է հետեւեալ ձեւով. --
Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի եւ Հայաստանի
Կեդր. Կոմիտէի կազմին մէջ կան այլ եր-
կրներու քաղաքացիներ:
-- Հ. Յ. Դ. կառույցին մէջ գործած է
զաղուրի կարմիրկերպութիւն մը:
Նիստին հրաւիրուած են Հայաստանի
Հ. Յ. Դ.-ի երկու ներկայացուցիչներ:
Պարզ է որ Հ. Յ. Դ. հակադրեցութիւն-
ները չեն դադրած Հայաստանի թէ արտա-
սահման: Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէն
նոր (Յունուար 9) յայտարարութիւն մը
հրապարակած է ուր նոյն ընդվզումը կը
յայտնուի: Անկէ առաջ, Յունուար 5 - 6-ին,
արտասահմանի մէջ ժողով մը գումարած
է Հ. Յ. Դ. Բիւրոն, Հ. Յ. Դ. Կեդր. եւ
մեկուսի կոմիտէներու ներկայացուցչի-
ներու մասնակցութեամբ եւ այդ առթիւ
հրապարակած է յայտարարութիւն մը,
որու սկիզբը կ'ըսուի. --

«Հ. Յ. Դ. Բիւրոն, Հ. Յ. Դ. Կեդրո-
նական եւ Մեկուսի Կոմիտէներէն ներ-
կայացուցիչներու մասնակցութեամբ 1995
Յունուար 5 - 6-ին ժողով գումարելով
քննեց Հ. Յ. Դ. յաշնակցութիւնը ապօրինի
հռչակելու եւ Հ. Յ. Դ. հայաստանեան
գործունէութիւնը արգիլելու Հ.Հ. նա-
խագահին 1994 Դեկտեմբեր 28-ի հրաւա-
նագիրը եւ անոր հետեւանքով հայ իրա-
կանութեան մէջ ստեղծուած ազգային --
քաղաքական ծանրակշիռ կացութիւնը»:

Այս առաջին հատուածին կը յաջորդեն
կարգ մը հաստատումներ որոնք ամփո-
փում են պատահած դէպքերուն, կուսակ-
ցութեան արդէնում, թերթերու փակում,
եւայլն, եւայլն, ու կ'եզրակացնէ. --

«Մեկնելով այս հաստատումներէն ժո-
ղովը

1. -- 1994 Դեկտեմբեր 28-ի հրաւանա-
գիրը կը համարի ապօրինի ու հակաժո-
ղովրդավարական եւ կը պահանջէ, որ
Հ.Հ. նախագահը յետ կոչէ գայն իբրեւ
երաշխիք Հայաստանի Հանրապետութեան
իրաւական եւ ժողովրդավարական կարգե-
րը յարգելու ու պաշտպանելու իր պար-
տաւորութեան:

2. -- Կորականքով կը մերժէ Հ. Յ. Դ.
Բիւրոյին եւ Հ. Յ. Դ. Հայաստանի Կեդր-
կոմիտէին վերագրուած դաւադրական յա-
տուկ ծառայութիւն ունենալու եւ քրեա-
կան գործունէութիւն տարած ըլլալու բո-
կան գրադարութիւնները. պաշտօնացի
իր պատրաստակամութիւնը կը յայտնէ
աջակցելու արդար դատաքննութեան, ու-
րում համար անհրաժեշտ պայման կը
նկատէ հայ թէ օտար միջազգային հե-
ղինակութեան տէր քննիչ -- դէտերու
մասնակցութիւնը. միաժամանակ կը պա-
հանջէ, որ Հ.Հ. նախագահն ու գործա-
դիր իշխանութիւնը չխափանեն դատա-
քննութեան իրաւական ընթացակարգը եւ
ամբողջականօրէն ու հրապարակաւ օրէն
ենթակայ ըլլան դատաքննութեան իբրեւ
զրադարտող կողմ:

3. -- Կը պահանջէ Հ.Հ. իշխանութիւն-
ներէն, որ անմիջապէս դադարեցնեն յերիւ-

րաքննելով Դաշնակցութիւնը վարկաբե-
կելու պետական քաղաքականութիւնը:

4. -- Կը պահանջէ Հ.Հ. նախագահէն,
որ յարգէ Հայաստանի Անկախութեան
հռչակագրով, օրենսդրութեամբ եւ մի-
ջազգային ուխտագրերու ստորագրու-
թեամբ իր ստանձնած յանձնարարութիւն-
ներն ու պարտաւորութիւնները՝ մարդկա-
յին եւ քաղաքական իրաւունքներն
ու ժողովրդավարական ազատութիւնները
յարգելու, միաժամանակ երաշխաւորե-
լով դաշնակցական ձեռքարկութեան ըն-
կերներու անյապաղ եւ արդար դատա-
քննութեան արժանապաւ իրաւունքը եւ
վերջ տալով անոնց դէմ կիրարկուող վար-
կաբեկումի ապօրինի քաղաքականութեան:

5. -- Կը վերահաստատէ Հ. Յ. Դ. վրե-
նականութիւնը՝ բոլոր ուժերով շարունա-
կելու հայրենի հողի վրայ հայ ժողովուր-
դին ծառայելու իր առաքելութիւնը, ինք-
նալիստականութեամբ եւ մարտունակու
թեամբ դիմագրաւելով բռնադատական ա-
մէն միջոցառում:

«Ուստի, Հայ Յեղափոխական Դաշնակ-
ցութիւնը կը պահանջէ Հ.Հ. իշխանու-
թիւններէն՝ վերջ տալ պետական -- ահա-
բեկչական իրենց վարքագծին, որուն
շարունակումով Հայաստանի ներքին քա-
ղաքական պայքարի արմատն են անոր բո-
լոր հետեւանքներուն ամբողջական եւ
միակ պատասխանատուն կը հանդիսանան
Հ.Հ. նախագահն ու իր վարչախումբը»:

Հ. Յ. Դ. ԲԻՐՈ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ» (Յունուար 12)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ -- ԻՐԱՆ՝
ԿԱՐԵՒՈՐ ՔԱՅԼԵՐ

Իրանական բարձրաստիճան պատուի-
րակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Տըն-
տեսութեան եւ Երմտական նախարար՝ Մ.
Սանի, այս օրերուն պաշտօնական այ-
ցելութեամբ Հայաստան կը գտնուի:
Յունուար 11-ին սկսած հայ - իրանա
կան յարաբերութիւններուն նուիրուած
նստաշրջանին կը քննարկուին անտեսա-
կան, երմտական, փոխադրութեան, մաք-
սային հակողութեան եւ շարք մը այլ
մարդերու մէջ համադրածակցութեան
հարցեր:

Յունուար 12-ին ալ հանդիսաւոր բա-
ցումը կը կատարուէր իրանական «Մէլ-
լաթ» դրամատան Հայաստանի մասնա-
ճիւղին: Յաջորդ օրն ալ կը սպասուէր
երկու կողմերու միջեւ բազմաթիւ պայ-
մանադրերու ստորագրութեան:

ՆԱՅԻՆԵՐԻ ՀԱՄԱՆՈՒՄՆԵՐԸ

Յունուար 10-ի տուեալներով, Հայաս-
տանի Աշխատանքի եւ Ընկերային Ապա-
հովութեան նախարարութեան մօտ, 50
էր թիւը անոնց, որոնք արձանագրուած
էին որպէս նացիներէ հալածուածներ:
Անհրաժեշտ փաստաթուղթերու ներկա-
յացման պարագային, անոնք կ'օգտուին
Դերմանիոյ կառավարութեան տրամադ-
րած յատուկ հատուցումէն, զոր կը ստա-
նան Ռուսաստանի, Ուկրաինայի եւ Բելա-
ռուսիոյ Հիմնադրամին միջոցով:

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՊՏՈՒՂԸ

Աշտարակի շրջանին մէջ, պատմական
Օշականի մօտերը կը կառուցուի հան-
դրատան համալիր մը: Ծրագրով, որ
կ'իրագործուի Հնորհիւ Աշտարակի եւ Ալ-
Փորովի բարեկամական յարաբերութիւն-
ներուն, կը նախատեսէ 100 հոգինոց պան-
դուկ, մարզադահլներ, խաղադահլներ,
չարժանկարի սրահ: Համալիրը, տարին
բացի այն մէկ ամիսէն որուն ընթացքին
պէտք է տրամադրուի Փրանսացի հիւրե-
րուն, մնացեալ շրջաններուն կը շահա-
գործուի Հայաստանի կողմէ եւ հասոյթը
կը տրամադրուի զպրոցական հիմնարկ-
ներու եւ մշակույթի օճախներու բարգա-
ւաճման:

ՏԱՐԵՎԵՐԶԻ ԱՐՑԱԽԵԱՆ ՀԱՇՈՒԵՓԱԿ

Ա.

Ամէն անգամ որ անհամ ու յաճախ անհասկնալի ստուերներ կ'իջնեն ազգային երազներու իրականացման ճամբուն վրայ, անսխորժութիւն ու մտահոգութիւն արթնցնելով Հայաստանի առօրեային մասին, ակնարկները կը դառնան Արցախ: Լաւագոյնին ու աւելի ուրիշին ձգտումը մեծագոյն յոյսերով կը սեւեռի այդ հողաւորին վրայ: Կ'ուզենք որ հոն իրականանայ այն որ կէս մնաց, կամ քայքայուեցաւ Հայաստանի մէջ: Կ'ափնկալենք որ ընդհանուրը ըլլայ մտահոգութիւններու առարկան: Բայց, արժեքները արժեքները բոլորին նկատուին ու բոլորին պատկանին: Բարօրութիւնը, ապահովութիւնը թիրախ առնուին ամէնուն համար: Ու երբ այս պատմութիւնը խոչընդոտներու կը հանդիպին, կամ տարբեր ուղղութիւններ կը բռնեն, յոյսերը կը փոխադրուին Երեւանէն Ստեփանակերտ: Մինչեւ հիմա, բռնաւորի լուծէն անկախ հանրապետութիւն ստեղծելու պայքարով Արցախը ներկայ է ամէն Հայու գիտակցութեան մէջ, առաւելաբար որպէս ազգային հպարտութեան, արժանաւորութեան հրէնոց: Ու որպէս այդ, անոր յաջողութիւնները կը նկատենք աւելի մօտիկ, դժուարութիւնները աւելի սիրտ մաշեցնող:

Տարւոյն աւարտի օրերը անգամ մը եւս շեշտեցին այս ապրումը: Հայաստանէն հասած լուրերը տխուր էին, վրդովիչ, վախեր նկատող: Իսկ Արցախը որպէս իր նպատակին վճռակամ հետեւող, հերթական քայլը կ'առնէր անկախութեան ճամբուն վրայ, ընտրելով հանրապետութեան առաջին նախագահը: Ու հայաստանեան մամուլի էջերը թերթատող մը երեւանեան անսխորժութիւններէն ապաստան փնտռողի անձկութեամբ կը փնտռէ Արցախի դոհացնող լուրերը:

Ու կան անոնք, ԼՂՀ-ի ստեղծած գերեթէ ամէն էջի, ամէն տեղեկատուութեան մէջ: Տարւոյն վերջին մամուլի թիւերը զանազան մարզերով տեղ կուտան այդ տեղեկատուութեան: Դեկտեմբեր 30-ի «Ազգ»ը Վահրամ Աղաջանեանի ստորագրութեամբ կ'ամփոփէ անցած տարին: ԼՂՀ-ի փոխ - վարչապետ Բորիս Առուշանեանի ըստով, տնտեսութիւնը կը զարգանայ երեք ուղղութիւններով. արդիւնաբերութիւն, գիւղատնտեսութիւն եւ ենթակառուցութեան: Կարեւոր աշխատանք կատարուած է բարձր հորութեամբ երկտրալարերու հաստատման գործին մէջ. նոյնն է պարագան ջուրի մատակարարման բնագաւառին մէջ: Մօտ օրէն կ'աւարտին երեք հիմնական ջրատարներ որոնք ջուր կը հայթայթեն Ասկերանի, Հաղբուժի եւ Մարտունիի: Կը յառաջանայ ճամբաներու ցանցին շինութիւնն ալ որ էական կարեւորութիւն ունի յատկապէս, պատերազմական ներկային մէջ: Ըսուածը այն է որ միայն այս մարզին համար ծրագրուած է յառաջիկայ քանի մը տարուան ընթացքին 15 - 20 միլիոն տոլար ծախսել:

Կայ տակաւին պատերազմէն աւերուած էջներու նորոգութեան գործը: Ստեփանակերտի մէջ կ'իստվ միայն նորոգուած են վիսաուած շէնքերը, որովհետեւ շինարարներու զգալի մասը լրծուած է պաշտպանութեան գործին: Կը նախատեսուի երկու տարիէն աւարտել մայրաքաղաքին եւ շրջաններուն վերականգնումի աշխատանքները:

Ուրիշները թեան ոլորտի ոչ լուրջ յաջողութիւններուն փոխարէն, բարեք կացութիւն կը պարզէ գիւղատնտեսութիւնը: Նախորդ տարուան կրկնապատիկը եղած է ցանքը:

Այս բոլոր մարզերուն, Բ. Առուշանեան չի մոռնար Հայաստանեան մասնակցութիւնը որ կը ճատած է իրազեկութեան ժամանակը: «Երկիր»ի Դեկտեմբեր 28-ի թիւին մէջ ալ ԼՂՀ-ի կը թուեցան, Գիտութեան, Մշակոյթի եւ Մարզական նախարար Նեյրի Ոսկանեանի հետ «Հայր»ի կողմէ կատարուած հարցազրույց մը կը խօսի այս ճակատին մասին: Ընդհանուր առումով «բաւարար» նկատելով իր գլխաւորած մարզին գործունէութիւնը, նախարարուհին նախ կը խօսի զարդոցներու մասին: Արցախի հանրապետութեան շրջաններուն մէջ 148 հանրակրթական դպրոց կը

գործէ. 100-ը միջնակարգ են, 35-ը՝ 8-ամեայ, մէկը յատուկ մասնագիտական, մնացածը տարրական: Բոլորը միասին 20.000 աշակերտ ունին, ինչ որ 1.5 անգամ աւելի է նախորդ տարիէն: Միայն աղտոտագրուած գիւղերուն մէջ սկսած են գործել 17 հանրակրթարաններ որոնց 11-ը Մարտակերտի մէջ են, միւսները՝ Հաղբուժի: Քատրերու պատրաստութեան վայր են ԼՂՀ-ի չորս մասնագիտական ուսումնարանները, Ստեփանակերտի եւ Շուշիի գիւղատնտեսական եւ մշակութային թէքնիք վարժարանները: Մայրաքաղաքի բժշկական եւ երաժշտական ուսումնարաններուն մէջ 1500 ուսանող կը հետեւին 23 մասնագիտութիւններու: Ստեփանակերտի, Մարտունիի, Շուշիի թէքնիք ուսումնարանները 434 ուսանող ունին իսկ ԼՂՀ-ի միակ բարձրագոյն հաստատութիւնը մայրաքաղաքի սրտական համալսարանն է 2764 ուսանողներով: Բոլորին ալ թէքնիք միջոցները ձեռք ձգուած են զըլխաւորաբար բարեբարներու օժանդակութեամբ:

Կայ մեծ պատկառմամբ դասագիրքերու: Այս տարի 19 անուն դասագիրք, 14 հազար գիրք տրուած է ձրկարար: Դասագիրքները կ'առնուին Հայաստանէն ուր ծանօթ պատճառներով չեն տպագրուած նախատեսուածներու կէսէն աւելին: «Արցախ» կարիք ունի մեծ քիւլով դասագրքի: Մենք միայն կ'ողջունենք այդ հարցում նախաբարութեամբ աշակցողներին:

Այնքան նեղ են միջոցները որ լուրջ պատկառմամբ կ'առնուին դասագիրքերու: Արցախի հարուստ պատմութիւնն իսկ կարելի է հարկաւոր ձեռով ուսուցանել նոր սերունդին ու որպէս դասագիրք կը գործածուին Բաժժիի «Ոստանայի միջերթիւնները», Բազարա Ուլուբաբեանի եւ հայ պատմիչներու, պատմաբաններու գրութիւնները:

Պատերազմական առօրեան դասագիրքերու, թէքնիք միջոցներու, ուսուցիչներու եւ այլ բազմաթիւ նեղութիւններու քով կը յայտնուի աւելի դժուար տանելի հանգամանքով մըն ալ. ինչպէս կ'ըսէ նախարարուհին, «պատերազմի դրոշմն առնելի է: Այսօր ԼՂՀ-ի ուսումնաբաններու սովորում է մօտ 2500 միակողմ եւ 100 երկկողմանի որք աշակերտ: Միւսները հայրերը ծառայում են քանակում: Արցախի բալիկներին մօտ 90% մեծամուսնի է առանց հայրակազմ գործարարի հոգատարութեան եւ ուշադրութեան»:

Յատուկ ուշադրութեան արժանի է ուսուցչական մարզը. հանրապետութիւնը 250 ուսուցիչի պէտք ունի: Գործող 2752 մանկավարժներու մօտ 100-ը մասնագէտներ չեն, 71-ը ուսանող են: Դպրոցներուն մէջ գրեթէ բոլոր չեն դասաւանդուի աշխատանքի ուսուցում, մշակոյթ, երաժշտութիւն, նկարչութիւն: 148 դպրոցներէն միայն 18-ին մէջ տար լեզուի դաս կը տրուի:

Մշակութային մնացեալ բնագաւառը, կարելի է ըսել թէ բաւական առողջ է, պատերազմի, չընթակումի պայմաններուն մէջ ապրող երկրի մը համար: Կը գործեն պետական տրամաթիք թատրոնը, «Համազգային»ի պետական երկու խումբերը, 122 ակումբներ, տիկնիկներու թատրոնը, 122 գրադարաններ, հինգ երաժշտական դպրոցներ, արուեստի դպրոցը, չորս պատմա - երկրաբանական եւ երկու տուն - թանգարաններ եւայլն:

Զրոյցին վերջին հարցումը անձնական բնոյթ ունի. «Ձեզ համար զժառար է՞ լինել միաժամանակ մայր, կին եւ նախաբար» հարց կուտայ լրագրողը: Պատասխանը կարեւոր չափով մը կ'ամփոփէ դարաւոր այն զարդանիքը որ կ'ողեկոչուի ամէն անգամ որ խօսք կ'ըլլայ հայ ժողովուրդին տոկալու, տեւելու գրեթէ առեղծուածային երեւոյթին մասին: Նեյրի Ոսկանեան կը պատասխանէ. - «Արցախի խորհրդանիշը դարձած «Մենք ենք մեր սարերը» յուշարձանը միթէ է չի խորհրդանշում ճաշի կնոջ ու տղամարդու հաւասարութիւնը: Դա պատմականօրէն սեւաւորուած յարաբերութիւն է: Արցախի կանայք երբեք երկարադակն դեր չեն կատարել»:

ԱՐՓԻ ԹՈՌՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՐՈՒ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ
ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ
ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ
ՅՈՒՍԱԽԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ
ՄԵՋ

Ա.

1956, Յունիս 13, Չորեքշաբթի կէսօր, ժամը 12-ին Գարապէղի քարափին վրայ, խումբ մը երիտասարդ ընկերներ, կը ջանային խեղդէ մեր յուզումը եւ ողջը մղով թէ մեր երիտասարդ գրչեղբայր, թատերագիր ու նորավիպագիր՝ Վարուժան Աճեմեանին: Կը գաղթէր: Կ'երթար իրեն հետ տանելով իր կինը, իր որդին, իր փոքրիկ խնայողութիւնները, իր տետրակներն ու թուղթերը, իր յիշատակները, գրական իր բոլոր երազներն ու ծրագրերները: Այդ բոլորին փոխարէն, ինչպէս պատմութեան բոլոր գաղթականները, շատ բան կը թողուր հոս, ծննդավայր հողի վրայ, ծննդավայր քաղաքին մէջ: Պօմոնթիի իր փոքրիկ յարկաբաժնին մէջ ալլելու ուրիշներ պիտի ապրէին: Այդ պատէն վար առնուած էր Վարդ Հաղբերանի հիւնալի մէկ ջրաներով, որ ո՛վ գիտէ որուն ծախուած էր: Ասոր անոր տրուած էին իր գիրքերը, իր փոքրիկ գրադարանին գանձերը, գրեթէ ձրի գինեղով ծախուած էին իր կարասիները: Պարպուած յարկաբաժնին մէկ անկիւնը թերեւս մընացած էին գինիի պարպուած քանի մը շիշեր, որոնցմով ամէն գիշեր կը սիրէր զարդարել իր ընթերցի սեղանը, առանց ծայրայեղութեան երթալու: Պարպուած յարկաբաժնին պատերուն միջեւ տակաւին կ'արձագանգէին թերեւս մեր գրական հաւաքոյթներէն ու ժողովներէն յամեցող խօսքեր ու երազներ: Բայց անկասկած չուտով նոր վարձակալ մը պիտի բանար այդ յարկաբաժնին պատուհանները եւ հոնկէ դուրս պիտի նետէր, պարպուած շիշերուն հետ միատեղ, օդին մէջ ծիւղող բոլոր խօսքերն ու երազները: Եւ մենք երեսուն, քառասուն տարի վերջ, ալլելու պիտի չլիշէինք թէ այդ փոքրիկ յարկաբաժնի ո՞ր էջներէն մէջ էր, ձգբերու կերպով ո՞ր կը գտնուէր:

Այդ Չորեքշաբթի կէսօր, քարափը կանգնած, կը նայէինք առանց ապագան յստակ կերպով տեսնելու: Հոն էին Վարուժանին ազգականները: Հոն էին գրագէտ Արեգ Տիրազանը, Զարեհ Սրբախունի, Զահարատը: Եկած էինք թաշկիւնակ շարժելու իր ետեւէն: Հաճելի պարտականութիւն չէր: Գիտէինք, կը զգայինք որ երկար ու երկար տասնամեակներ՝ անգամ մըն ալ պիտի չկարենայինք տեսնել Վարուժանը: Ուստի կ'ողջէինք վերջին քանի մը խօսք փոխանակել անոր հետ: Բայց ան շատ ժամանակ չունէր: Հոս - հոն կը մաշէր, ասոր անոր հետ կը խօսէր: Յուզում չունէր: Շատ կը զարմանայի: Նաեւ կը հիանայի իր քաջութեան վրայ: Բնաւ տխուր չէր: Ընդհակառակն ուրախ կ'երեւէր, կը ժպտէր, իր ամէնօրեայ սրամբուութիւնէն ու գուարթութեանէն ոչինչ կորսնցուցած էր:

Մենք երիտասարդ գրողներս՝ թերեւս այդ օր մենք մեզի կը հարցնէինք թէ ի՞նչ պիտի նշանակէր Վարուժան Աճեմեանին մեկնումը մեզի համար: Ան մեր վրայ խորունկ ազդեցութիւն գործած էր ո՛չ թէ իր գրականութեամբ, այլ իր ընկերային հարաբերականութեամբ: Մօտաւորապէս քառասուն տարեկան էր եւ արդէն ունէր գրական կոիկ վաստակ մը: Այդ վաստակը անքննադատելի էր ոմանց աչքին: Օրինակի համար մեր երէց գրչեղբայրը, Վարդան Կոմիկեան, կը հաւատար որ Վարուժան անկամ ջրման մը ապրիլ սկսած էր Արեգ Տիրազանին հետ բարեկամութիւն մշակելէն առաջին: Ես չէի բաժնիք այդ կարծիքը: Արեգ Տիրազանի նման ծանր ու անհաղորդ գրագէտ մը ի՞նչպիսի ազդեցութիւն մը կրնար գործել Վարուժան Աճեմեանի նման գուարթ, ժողովրդական ու երգիծալուծ գրագէտի մը վրայ: Վարուժանը մեծ հիացում ունէր Արեգ Տիրազանին նկատմամբ, բայց այդքան: Բացարձակապէս էր կապիկը դայն, բացարձակապէս էր ձգտեր անոր մօտեւնալու, անկէ բաներ մը փոխ առնելու: Վարդան Կոմիկեան թերեւս նկատի կ'առ-

ՊՐՈՒՄԸ ՀԱՐՑԵՐ ԻՆՉ ԶԱՓՈՎ ՈԳԵԿՈՉԵԼ ՈՂՋԱԿԻԶՈՒՄԸ

Վերամիացած Գերմանիան ընկերային, տնտեսական ու այլ հարցերու ծանրութեան տակ իսկ չի մոռնար ազգայինական - ընկերվարականներու միջատիրութեան գործած ոճիւրներուն յիշատակութիւնը: Հակառակն ըլլալով առաջին տասնամեակներու տատամսումին, մարդկութեան դէմ ոճիւրն նուիրուած յուշակոթողներ կանդնեցնելու գործը առաջնահերթ պարտականութեան մը հանդամանքը ստացած է: Ներկայիս, Ողջակոթումին ողեկոչման նուիրուած աւելի քան 200 նախաձեռնութիւն կայ. այս թիւը վերջին տասնամեակին կրկնապատկուած է եւ աւելնալու միտում ցոյց կուտայ:

Այս զարգացումը ուշադրաւ է յատկապէս Պետլինի մէջ որ բնաջնջումի քաղաքականութեան կեդրոնն էր. քաղաքին 23 շրջաններուն իւրաքանչիւրը կ'ուզէ իր յուշակոթող ունենալ: Կան տակաւին մասնաշաղկապ զանազան հիմնարկներ: Տակաւին որոշուած է այն յուշարձանին մասին որ պիտի բարձրանայ քաղաքին նախարարներու ապագայ թաղամասին մէջ որ Հիթլէրի նախկին ընդհանուր կեդրոնաւորին էր: Այսուհանդերձ, հոն պիտի գտնուի մեծագոյն յուշարձանը, նացիներու կողմէ բնաջնջուած Հրեաներուն նշանիւր: Շատեր կը փախալին որ Պետլինի մէջ Ողջակոթման թանգարան մըն ալ հիմնուի: Իսկ ուրիշներ հարց կուտան թէ նացիներու ոճիւրն միւս գոհերը - Եհու - վայրի վկայ, միասնական, ցիկան եւ - այն - նոյնպէս պիտի ունենան նման բարձրարժէք վայրերու մէջ յուշակոթող բարձրացնելու իրաւունքը:

Գերմանիոյ վաղուան մայրաքաղաքին մէջ ողեկոչումի թափը արդէն բազմաթիւ արդիւններ արձանագրած է. փողոցներ կան որոնք «ողեկոչման վայր»ի վերածուած են, իրենց անունը փոխուելով: Արեւելեան եւրոպայի Հրեաներուն կեանքը ցուցաբերողութիւններու նիւթ կ'ըլլայ, ստորգետնեայ գրադարան մը որուն բոլոր գիրքերը պարպուած են, կոչուած է յիշեցնելու նոյն վայրին մէջ կատարուած գիրքերու հրկիզումը:

Չանաղան ձեւերով կ'ըլլան ողեկոչումները, միշտ մատնելով զեղազիտական մտահոգութիւն մը. արուեստագէտ մը Սարգիսի մէջ հրապարակին սարաքարերուն վրայ արձանագրել տուած է հրեական 1926 գերեզմանոցներու անունները: Քասէլի մէջ «Յուշաքար»երու նա-

նէր Վարուժանին գրական այն շրջանը, երբ ան «Մարմարա»ի մէջ ստորագրած էր քանի մը հոգեվերլուծական պատմութեանքներ: Կը յիշէի որ այդ պատմութեանքներէն մէկն էր «Միամորձաւոր Մարդը»: Այդ պատմութեանքները վիժած էին, ճիշդ է, բայց Վարուժան չուտով փոխած էր իր գրելակերպը, այնուհետեւ տուած էր մեծ թիւով պատմութեանքներ, որոնք սիրուն ու կոիկ նորավէպեր էին, որոնք ընկերային սերուն պատկերներ կը ցուցնէին:

Այդ օր կը խորհէի որ Վարուժանին մեծագոյն յանգանքը այն էր թերեւս, որ Պոլիսէն բաժնուելէ առաջ, պատմութեանքներու երկրորդ հատոր մըն ալ չէր կըրցած աւելցնել նախապէս հրատարակուած իր «Քրիմալի Փողոց»ին վրայ: Մինչդեռ այդպիսի երկրորդ հատոր մը լեցնելու չափ պատմութեանք հրատարակած էր արդէն մամուլին մէջ: Հիմա որ կը մեկնէր եւ այլեւս դէմ յանդիման կը մնար ուրիշ արեւելու վրայ ընտանիք պահելու ծանր հողին հետ, երկար ժամանակ կարելիութիւն պիտի չունենար նոր գիրք մը հրատարակելու, թերեւս մինչեւ իսկ գրականութեամբ զբաղուելու:

Հոն, քարափը՝ այդպէս կանդնած, Զահարատ, Սրբախունի, Տիրազանը եւ ես մէկ կողմէ կը նայէինք Վարուժան Աճեմեանին տեղգոտ վաղվադներուն, մէկ կողմէ ալ կը խօսէինք գրական նիւթերու մասին: Եւ ինչի մասին կրնայինք խօսիլ այդ օր, եթէ ոչ այն հաւաքածոյին մասին, որ Արամեան Սանուց Միւսթեան նախաձեռնութեամբ պիտի հրատարակուէր եւ որ կուտայինձոր մը գրաձած էր երկար ժամանակի ի վեր:

Ռ. Հ.

ՔՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՆՕՔԹԱ» ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹԻ
ՅՕԴՈՒԱԾԸ

ՀԱՅԵՐԸ ԲԱՒԱԿԱՆԱԶԱԳ
ԶԵՆՔ ՃԱՆՉՆԱՐ

«Նօքթա» շարաթաթերթի Յունուար 1ի
թիվին մէջ Ֆաթմա Գալհան ստորագրե-
լած է Հայերու նկատմամբ համակրանք
արտայայտող յօդուած մը: Յօդուածին
ստորագրողը Գալհանն է ի վեր կողք կողքի
խորագրին է «Դարերէ ի վեր կողք կողքի
կ'ապրինք, բայց չենք ճանչնար Հայե-
րը»:

Յօդուածագիրը նախ իր տպաւորու-
թիւնները կը փոխանցէ մեր ազգայիննե-
րէն Սարգիս Սերովբեանի ընտանիքին
նկատմամբ: Սարգիս Սերովբեան ցաւով
կ'արտայայտէ հետեւեալը. «այլեւս շատ
ալ կարեւորութիւն չեմ ընծայեր, երբ
կը տեսնեմ թէ հաւաքականութեան մէջ
անպիտակից մէկը մեզ կը նուաստացնէ:
Վարժուեցայ փոքրամասնութիւն ըլլա-
լու: Բայց շատ կը ցաւեմ, երբ կը տես-
նեմ որ բացայայտօրէն մեզի պատկանող
մշակոյթի դուռ մը անտես կ'առնուի, կը
փակուի: Օրինակ, Վանի Աղթամար եկե-
ղեցին Հայերու կողմէ շինուած է, մինչ-
դեռ այդտեղի ուղեցոյցը կը պնդէ թէ
սեյմուքեան ճարտարապետութիւն մըն
է»:

Սերովբեան ընտանիքը, հին անունով
Թաթաւլա, ներկայիս Գուրթուրուչ ան-
ունեալ թաղամասին մէջ համեմատ հայ
ընտանիք մըն է: Ձերմ ընդունելութիւն
ցոյց կու տայ մեզի: Մայրը նախակը-
թարանի ուսուցչուհի, հայրը արհեստա-
ւոր, իսկ երկու դուստրները՝ համալսա-
րանական են: Այս ընտանիքը երեք սե-
րունդ առաջ Իսթանպուլ եկած է: Այս ըն-
տանիքին արմատները մինչեւ Անատո-
լի կ'երկարին: Երբ դիտել կու տանք թէ
չենք ուղեր քաղաքական հարցերու մէջ
մտնել, Պ. Սերովբեան կը պատասխանէ

որ բոլոր նիւթերը ի վերջոյ քաղաքակ-
նութեան մէջ կը մտնեն: Եթէ կրթա-
կան հարցի մասին խօսինք, չենք կրնար
չհպիլ փոքրամասնութեան դպրոցներուն
հարցերուն: Բնականաբար այս բոլորին
մէջ ծայրը կ'երթայ ու կը կռթնի քաղա-
քականութեան: Պ. Սերովբեան շատ ալ
անխրաւ չէ, երբ այսպէս կը խօսի:

Յօդուածագիրը ապա կը խօսի Մար-
մարա համալսարանի կրթական գիտու-
թիւններու ֆաքուլթէի գիտաշխատողնե-
րէն Շուլէ Գալայի կողմէ պատրաստե-
լած թէզի մը մասին, որ կ'ուսումնասիրէ
Հայերու մասնակցութիւնը՝ ազգամիջ-
եան իւճանկարին: Ան ուսումնասիրած է
թէ Թուրքերը ի՞նչ կը խորհին Հայերու
մասին եւ թէ Հայերը ի՞նչ կը խորհին
Թուրքերու մասին: Այս բոլորէն վերջ
յայտնի դարձած է, որ Թուրքերը լաւ
չեն ճանչնար Հայերը, տեղեակ չեն Հա-
յերու վերաբերեալ մանրամասնութիւն-
ներու եւ կը շարժին պարզապէս թերթե-
րու կողմէ հաղորդուած ձեւակերպական
տուեալներու համաձայն:

Ուսումնասիրութիւնը ցոյց տուած է
որ նոյն հոգերու վրայ ապրելով, նոյն օ-
ղը շնչելով հանդերձ, Թուրքերը մեծա-
մասնութեամբ օտարացած են Հայերու:

Մինչդեռ Հայոց կողմէ եթէ գիտուի,
պարզապէս քոլորովին հակառակն է: Օ-
րինակ, գրադէտ էթիքին Մահմուտեան
կ'ըսէ թէ Հայերը շատ լաւ կը ճանչնան
Թուրքերը եւ բնական է որ փաբրամաս-
նութիւնը լաւ ճանչնայ մեծամասնութիւ-
նը եւ մեծամասնութիւնը ալ լաւ ճանչ-
նայ փոքրամասնութիւնը:

Ուրիշ յատկանշական կէտ մըն ալ այն է,
որ Հայերը իրենք դիրենք կը զգան Թուրք
մեծամասնութեան բարոյական ճնշու-
մին տակ եւ կ'ապրին վախի տպաւորու-
թիւն մը:

Ընդհանրապէս հայաբնակ, Եւրոպի-
այ, Պաղարդիւղ եւ Սամաթիա թաղերու մէջ
40 Հայ, 40 ալ Թուրք հայրենակիցներու
վրայ կ'առարուած այս աշխատանքը ցոյց
տուած է, որ Հայերու հետ մօտիկ ապ-
րող Թուրքերը շատ նպաստաւոր կար-
ծիքներ ունին Հայերու նկատմամբ: «Ի-

րարու նկատմամբ միասնական, մարդ-
կային յարաբերութիւններու մէջ բարե-
սէր, դրացիներու նկատմամբ յարգալիւր,
իրենց բարեկամութիւնը կամ ընկերու-
թիւնը ջերմ, տաքուկ մարդիկ են Հայե-
րը:

Ասոր փոխարէն, թիւով քիչ ալ ըլ-
լայ, տեսնուած է որ կարգ մը Թուրքեր
ալ Հայերու դէմ ցեղապաշտ մերձեցում
մը ցոյց տուած են, պնդելով որ Հայե-
րը յետադիմական, անվստահելի, կեղ-
տոտ, մոլեռանդ, վերապահ մարդիկ են:
Կը տեսնուի որ Թուրքերն ալ հակասա-
կան դադափարներ կ'արտայայտեն Հա-
յերու նկատմամբ: Շուլէ Գալայ իր ու-
սումնասիրութեան մէջ այն համոզումը
կը յայտնէ, թէ քաղաքական կեանքը եւ
ընկերային կեանքը պէտք է զատորոշել
իրարմէ: «Տեսայ որ պետութեան քաղա-
քականութիւնը եւ Ժողովուրդի կեց-
ուածքը իրարմէ բոլորովին տարբեր են:
Մինչ անոնք որոնք Հայերը չեն ճանչնար,
յարձակողական կեցուածք մը կը ցուցա-
բերեն, անդին Հայերը ճանչցողները հա-
մակրանքով կը մօտենան այս խնդրին»:
Հայերը ի՞նչպէս կը պատկերացնեն
Թուրքերը:

«Թուրքը լաւ դրացի է, հիւրընկալ,
բարեսէր, կուտաղան, շուտ բռնկող, քի-
նախնդիր, մոլեռանդ, հպարտ, բայց
մարդասէր, բաց խօսող, քաջարի, մա-
քուր, ծոյլ, ոչ այնքան աշխատասէր,
ոչ ալ ստեղծագործ, որ սակայն շատ
շուտ ընկերութիւն կը հաստատէ, կը կա-
րեկցի, բայց հեղինակաւոր ըլլալ կ'ու-
զէ, կրօնասէր է, կեանքի ծանր պայ-
մաններ կ'ապրի եւ Ժամանակը չափօրէն
կ'ապրի, եւայլն»:

Իսկ Թուրքերը սապէս կը պատկերացը
նեն Հայերը:

«Թուրքերու հետ լաւ յարմարող, ի-
րարու նկատմամբ միասնական, բարե-
սէր, իրենց դրացիներուն օգնական, քիչ
մը յետադիմական, նախապաշարեալ գա-
ղափարներու տէր, ո՞ր մարդասէր, որոնց
սակայն բարեկամութիւնը լաւ է, որոնք
կը կազմեն անվնաս փոքրամասնութիւն
մը, կարգապահ, գործունեայ, եւայլն»:

խաճեռութեամբ մը կարելի պիտի ըլլայ
խորհրդանշական ձեւով, Ողջակիցումի
դոհի մը տիրութիւն ընել: Վերջապարնի մէջ
ալ «պատմութեան աշխատանոց» մը բաց-
ւած է էՍ - ԷՍ-ներու տանջանքի սրահնե-
րէն մէկուն մէջ:

Պէշիկին յուշարձանին համար փափաք կը
յայտնուի որ դանազան նախաձեռնութիւն-
ներ միաւորուին, ստեղծելու համար խոր-
հրդանշական վայր մը ու արժանաւորու-
թեան դրոշմ մը: Լրագրող մըն ալ որ ոգե-
կոչումներու նոր ալիքին ռահմիւրաներէն
է, կ'ուզէ որ արուեստագէտները լիորհըր-
դանքն չընենք երկու հազարամեայ
հալածանքը:

Կան նաեւ լրագրողներ որոնք ի տես այս
եռանդին, հարցադրում մը կը ներկայա-
ցնեն: Արդեօ՞ք այս չափազանցուած
ջանքը մակերեսային բանի մը չեն վե-

րածեր ոգեկոչելի պատահարը: Ի վեր-
ջոյ, երբ ոգեկոչումը ամէն չափազանցու-
թեան սահմաններէն անդին կ'անցնի, ի՞նչ
իմաստ կ'ունենայ:

Ասոր քով, յուշակոթողներու խորհըր-
դանիլի հանդամանքէն դատ, շատեր
կ'անդադառնան նաեւ վերամիացած ու
հօր Գերմանիոյ մը առթիւի հաւանական
վախը փարատելու անոնց պարտականու-
թեան: Այս պարագայն եւս ոմանք հարց
տալու կը մղէ թէ նկատի առնելով Պատ-
մութենէն դառնալու հարցը, որպէսզի
«երբեք չկրկնուի պատահածը», ոգեկո-
չումի վայրերուն թիւին ու լայնախոհու-
թեան մարդկային սահմաններուն միջեւ
խսկական կապ մը կա՞յ:

Ոգեկոչումի ձեռնարկներուն բազմացու-
մի երեւոյթը կը բացատրուի վերապրող-
ներու սերունդին օրէ օր նստացումով:

Անմիջական յիշողութեան կորուստը
պէտք է դարձանուի զանազան բեմադ-
րութիւններով: Բայց ցեղապաշտութեան
եւ օտարատեացութեան դէմ պայքարելու
կոչուած նախաձեռնութիւնները երբ չա-
փազանցուած թիւերու հասնին, վտանգ
կայ որ յիշողութեան ծիսական կողմը
բիթացնէ նոր սերունդին զգայնութիւնը:
Կայ նաեւ հարցին նիւթական չափու կող-
մը: Ինչ առարկութիւն որ ալ ըլլայ յու-
շարձաններու բազմացումին դէմ, կարե-
լի՞ է մասնել որ տեղական իշխանութիւն-
ներ, ձեռնարկութիւններ մերժեն յատկա-
ցում ընել Ողջակիցումի հիմնադրամին,
երբ նոյնիսկ իրենց նիւթական վիճակը
այնքան փայլուն չէ:

ԳԱՂՀԱՆ

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՌԵՆԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ
ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

Վ Ե Պ

Ուրախացաւ նորէն հաստատելով թէ
իրմէ մեծ էր տարիքով: Աւելի՛ հպարտ
պիտի ըլլար եթէ աւելի մեծ ըլլար, օրի-
նակ՝ քանրհինգ տարեկան մը առնուալն:
Իր վարկը արդէն բարձրացած էր ընկեր-
ներուն մօտ, որոնք իմացած էին թէ հա-
սուն, աշխատող աղջկան մը հետ կը խօ-
սէր: Շատ մը ընկերները հիմա հեռուէն
բարեւ կուտային իրեն, լուրջ ձեւով մը,
կարծես սեւ կատու անցած ըլլար իրենց
միջեւ:

-- Ես գիշերները, լուսնկայ եղած ատեն,
ծովեզերքէն չէի բաժնուեր: Բռնի՛ կը խո-
թէին ինծի ներս: Քանի՛ անգամ ծեծ կե-
րած եմ պապայէս: Շատ անառակ էի, գի-
ւեօն, պզտիկ եղած ատենս: Մանչ -- աղ-
ջիկ բան մըն էի: Որո՞ւ ելած էի, չեմ
գիտեր: Մամաք բնաւ մանչ -- աղջիկ չէր:
Դուն որո՞ւ ելար ասանկ, կ'ըսէր, կը դար-
մանար: Ես մանչ ըլլալ կ'ուզէի: Կը ցաւէի

որ աղջիկ ծներ եմ: Մանչերը կը հաւէի:
Կը նախընտրէի: Գիտե՞ս ինչ տերտ ըրած
եմ որ եղբայր չունիմ:

Սուր երբեք չէր տեսած Նորմային
հայրը, ոչ ալ մայրը: Բայց Նորմա քանի՛
կը խօսէր հօրը մասին, իր աչքին առջեւ
կը կազմուէր «պապա»ի կերպար մը, դըռ-
նապանի, պարտիզպանի թիւի մը՝ խոշոր
պիտերով, թաւ յոնքերով, բայց ժղզ-
տաղէմ, բամբ ձայնով բայց բարեսիրտ:
Ֆիլմերու թիփերուն պէս: «Պարպա»ի հա-
մակրելի թիփ մը: Բոլորովին տարբեր՝
իր հօրմէն: Ու կը սերէր այդ թիփը, որ
իր հօրը չէր նմաներ: Որ Նորմայի շքեր-
ներուն այդ քաղցր ժպիտը եւ ակնարկին
այդ կարօտակի արտայայտութիւնը կը
ներշնչէր, մինչդեռ իր հայրը իրեն դառն
արտայայտութիւն մը եւ սրտի սեղմում
կուտար միայն: Նորմա կը սերէր իր դըռ-
նապան հայրը, մինչ ինք կ'ամչնար իր
չուկայի մարդ հօրմէն...

-- Ողոր, հրաշքի ապարանք մըն էր,
ըսաւ Նորմա: Մենք պարտէզին ծայրը
պզտիկ չէնք մը մէջ կը բնակէինք: Ես
չէի ախորժեք աշխատէի: Կարծեմ կը
վախնայի, չեմ գիտեր, տարօրինակ դժա-
ցում մը ունէի: Օտարութեան պէս: Պաղ
կ'երեւար աչքիս: Ես ընկերուհիս կ'եր-
թայի: Տալեանի փողոցներէն մէկուն
մէջ: Պզտիկ, փայտաշէն, հին տունը,
պզտիկ պարտէզներով: Երբ ծովեզերքը
չէի ըլլար, անոնց կ'երթայի ձաշն ետք:
Փողոցը մութ էր: Մենք մութին մէջ կը
նստէինք դուռներուն աստիճաններուն
վրայ: Քովի տուններէն ալ կ'ելլէին, սեմին

վրայ կը նստէին: Դիմացի տուններէն ալ:
Ընկերուհիս հետ ծունկ ծունկի կը
նստէինք: Կը պատմէինք: Ի՞նչ պատ-
մութիւններ կը պատմէինք: Մէյ մը
մէկը կը պատմէր, մէյ մը միւսը:
Դուն գիշեր ատեն դուռի տակ նստա՞ծ ես
փողոց, տունէ տուն խօսա՞ծ ես: Աչքերդ
մութին ալ կը վարժուէին, իրարու երես
կը տեսնես, ասանկ, տարօրինակ, աչքե-
րը փայլուն՝ կատուի պէս...

Ձայնը կակուղցած էր հին յիշատակնե-
րէն: Երազային աշխարհ մը կը պատկե-
րանար Սուրբին: Մութին մէջ կ'ըսուած
բարեկամ մարդոց ջերմութիւնը... Ողոր
պիտերով պապան որ կը յանդիմանէ լեզ-
ւին ծայրով... Նորմա ո՞րչափ պարզ,
բնական կ'ըսէր թէ մութ փողոցին փայ-
տաշէն հին տունները կը նախընտրէր: Այն-
պէս՝ ինչպէս կ'ըսէր թէ հայրը դռնապան
էր: Ինչպէս ուրիշներ կ'ըսեն՝ մենք խո-
չոր վիլլա մը ունէինք, կամ՝ պապաս վա-
ճառական է: Պարկուլթիւն զգաց, թէ
ինք չէր կրնար իմ հայր ալ դռնապան է,
կամ երկաթագործ է ըսել: Երբեք այս
աստիճան չէր ատած եւ արհամարհած
չուկայի մարդը: Եւ ազգայինձի՛, վրա-
դիրք: Պատճառ չէր գտներ իր հօրմով
պարծենալու, բայց սա պահուս ամէն ա-
տենէ աւելի ամէնա՛ անկէ, որ գտնէ դըռ-
նապան մը անգամ չէր: Եւ ինք որ, Նոր-
մային հետ նոր ծանօթացած ատեն, ա-
ռիթ չէր փախցուցած ընելու թէ հայրը
խառնութիւնն էր...

-- Այնչափ կը սիրէի որ Ֆեներպահչէի
ընկերուհիս, ըսաւ Նորմա: Ձեմ յիշեր որ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՄԱՍՆԱԶԻԿ
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Անդամական Ընդհանուր Ժողովոյ, գու-
մարուած Կիրակի, 1995 Յունուար 8-ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Ցան մէջ, կարե-
ւորութեամբ անդադարձաւ Հայաստանի
մէջ ստեղծուած ծանրակշիռ կացութեան,
նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի 1994
Դեկտեմբեր 28-ի հեռախոսիլային ելոյ-
թին եւ անոր հետեւող նախագահական
հրամանագրին որ կ'առկայէր Հայ Յեղա-
փոխական Դաշնակցութեան եւ անոր ու-
ղեկից կազմակերպութիւններու գործու-
նէութիւնը Հայաստանի մէջ:

Պր. նախագահը յիշելով հանդերձ ան-
մեղութեան կանխավարկածը զայն կ'ան-
տեսէ եւ առանց նկատի առնելու օրէնքը
կը վճռէ ազգային հարուստ կենսափորձ ու
անցեալ ունեցող կազմակերպութիւններու
գործունէութիւնը: Կը յուսանք որ յա-
րգելով պետութեան երեք իշխանութիւն-
ներու -- գործադիր, օրէնսդիր եւ արդա-
րագրատական -- անկախութիւնը, նախա-
գահը յետո կը կոչէ այս ըստ ամենայնի
անընդունելի որոշումը որ կը վերաբոյժ
Հայ Մշակոյթի սպասարկու մեր Միու-
թեան եւ անոր անդամներու արժանա-
պատուութիւնը:

Համազգայինի Փարիզի մասնաճիւղի ան-
դամական ընդհ. Ժողովը կը գտնէ որ նա-
խագահական հրամանագիրը, արդիւրեւով
մեր մշակութային միութեան գործունէ-
ութիւնը վնաս կը հասցնէ Հայաստան --
Սփիւռք յարաբերութիւններու բնականոն
զարգացման որուն ջատագովը եղած ենք
միշտ: Յարաբերութիւններու սերտացման
եւ ազգային միասնութեան ամրապնդման
մէջ սեպ կը խրեն պարոն նախագահը եւ
իր գործակիցներն ու խորհրդականները:
Քաղաքական ընտրական հաշիւներու եւ
մրցակցութիւններու սեղանին կարելի չէ
զոհել ազգային, պատմական եւ մշա-
կութային կշիռ ունեցող Համազգայինը:

Անդամական Ընդհանուր Ժողովոյ բուն
կերպով կը բողոքէ նախագահական կա-
մայական եւ վնասակար հրամանագրին
դէմ, կը պահանջէ որ պատկան իշխա-
նութիւնները, սահմանափակելով չարի-
քը, յետո կոչեն զայն, եւ եթէ անհրաժեշտ
է, թոյլ տան որ Արդարադատութիւնը,
Իրաւական Պետութեան մը արժանի ձեւով,
անկախաբար օրուան իշխանութեան պար-
տադրանքն, ազատօրէն քննէ եւ վճռէ:

Անդամական Ընդհանուր Ժողովոյ կոչ
կ'ընէ Հայաստանի եւ Սփիւռքի մտաւո-
րականութեան եւ մտքի աշխատանքնե-
րուն որպէսզի, յանուն մշակոյթի, Ժողո-
վրդավարութեան եւ ազգի միասնութեան
զօրավիշ կանգնին Համազգայինին եւ
պահանջն որ յետո կոչուի ըստ ամենա-
նի անընդունելի եւ վնասակար հրամանա-
գիր մը: Կոչ կ'ընենք հայ մտաւորական-
ներու քաղաքական, ազգային գիտակցու-
թեան եւ մտաւորական պարկեշտութեան:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ԱՆԴՈՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ՆԱԽԱԶԱՆԻՒԹԻՒՆ

ոեւէ մէկը այդքան անոյշ սիրած ըլլամ:
Այս խօսքը հաճոյք պատճառեց Սուրբին:
Բայց բարկանալ կեղծեց.

-- Վա՛յ...
Նորմա խնդաց:
-- Անխել, ըսաւ մեղմաձայն:
Սուր Ժպիտը գնաց:
-- Ընկերուհիդ Ֆեներպահչէ՞ մնաց,
հարցուց բան մը ըսած ըլլալու համար:
Կարճ լուրթիւն մը եղաւ:
-- Մեռաւ, ըսաւ Նորմա: Մենեմփիթ
եղաւ:

Սուր չէր սպասեր այս պատասխանին:
Տխրութիւն մը համակեց էութիւնը: Ինք
ալ զարմացաւ թէ այդքան կը տիրէր
մէկու մը համար զոր չէր ճանչնար ան-
գամ:

Պահ մը, միայն «լուսինին ձայնը» եւ
ամենամօտիկ զոյգին փոփոքը լսուեցան:
Անակնկալ հով մը ցատկեց Որինթոսի
կատարէն, Աշքլարէն անցած ատեն թեւը
մտաւ զինով Յոյնին որ զինին, ձուլը,
խմբապարը կը զովեղէր սրճարանին փի-
քալին, միասին եկան տատանելով, աջ
ու ձախ զարնուելով, լեզու հանցին եղե-
ւիները, ինկան անտարբեր չէնքերուն
վրայ, հեռացան դաջին դէպի Մարմարա-
յի ազատութիւնը:

Սուրին աչքը կը պաղէր: Փլածին խցիկ-
ները տակաւին կը դանազանուէին չոր-
հիւ իրենց սպիտակ պատերուն: Աւերակի
մը, հնադարեայ լքուած կոթողի մը տը-
պաւորութիւնը կը գործէր չէնքը:

Նորմա այլուր էր:

(Շար. 17)

**ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱՒԱՋԱՆ
ՀԱՄԱՐ
ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄՔ ՍՏԱՑԱՆՔ**

ՓԱՐԻԶ. - Համակիր մը 5000 Ֆր. :
 *
 ՌՈՔԸՖՈՌ. - Շաբթ Յակոբեան - Գլխուն
 1000 Ֆր. :
 *
 ՊՈՒՐԺ. - Պ. Ճարիկեան 500 Ֆր. :
 *
 ՎԻԼԸՆԺՕՎ. - Սամուէլ Ներկարարեան
 500 Ֆր. :
 *
 ՓԱՐԻԶ. - Տիկին Ս. Աշտեան 300 Ֆր. :
 *
 ՌՈՍԱՆ. - Ե. Լուսեղէնեան 300 Ֆր. :
 *
 ԷՇԻՐՈՂ. - Կ. Խաչատուրեան 100 Ֆր. :

Ի ՅԻՇԱՍԱԿ

Տէր Է. Տիկին Վազգէն Մելքոնեան իրենց
 ճեղքային Է. Եղբոր՝ Գրիգոր Հաբէլեանի
 յիշատակին (մեռած Պոլիս) 300 Ֆր. կը
 նուիրեն «Յառաջ»ին :

ՆԱԿԱՑԻ ՌԻՆԵՆԱԼ

ԿՈՄԻՏԱՍ-ի
 Ծննդեան 125-ամեակին
 նուիրուած համերգ

Շաբաթ, Փետրուար 25, ժամը 20.30-ին
 Էջո - ան - Փրովանս քաղաքի համերգա-
 սրահը :
 Մանրամասնութիւնները յետագային :

**MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE
MARSEILLE**

EXPOSITION
 Du 20 Janvier au 18 Mars

**Artisans
d'Arménie**
 «Matériaux et Traditions»

à la Maison de l'Artisanat et des Métiers d'Art
 21, Cours d'Estienne d'Orves, Marseille 1re
 Inauguration le Jeudi 19 Janvier à 19 heures

En présence de :

— Vahan TER-GHEVONDIAN, Chargé d'Affaires de la République d'Arménie
 — Henri VERNEUIL, Cinéaste
 — Franck FERNANDEL, Artiste.

Sous la présidence de
ROBERT P. VIGOUROUX
 Sénateur Maire de Marseille
 Avec la participation du groupe instrumental «Kéram»
 et de la Chorale «Sahak-Mesrop»

A l'issue du vernissage à 21 heures, à la Maison de la Culture Arménienne
 12-14, rue St-Bazile, repas animé par un orchestre et projection du film sur le
 tournage à Marseille de «Mayrig» et «588 Rue Paradis» d'Henri Verneuil.
 Participation : 200 F. — Réservations : 91. 50. 15. 09.

SPECIAL JEUNES

Le Fonds Arménien de France
 invite les Jeunes Arméniens
 de la Région Parisienne

**A UNE
RENCONTRE-DEBAT**

au cours de laquelle
BEDROS TERZIAN

présentera et commentera
 un Diaporama sur les Réalisations
 et les Projets du Fonds

**Gazoduc IRAN - ARMENIE
KARABAGH - ZANGUEZOUR**

le Mardi 17 Janvier à 20 heures 30

dans la Salle de l'UGAB

118, rue de Courcelles, Paris 17^e
 M^o Courcelles

DATE A RETENIR

COUSCOUS - PARTY

organisé
 par la Section «Issahakian» de Bagneux-
 Cachan de la Croix Bleue.
 Le Samedi 28 Janvier
 à l'Ecole primaire Rabelais de Montrouge.

**CROIX BLEUE
DES ARMÉNIENS DE FRANCE**

SPECTACLE DE NOEL

présenté par les élèves de l'école de Vienne
 de la Croix Bleue des Arméniens
 le Dimanche 15 Janvier
 à 15 heures précises
 au Théâtre Municipal — Vienne
 Le «Gaghant Baba»
 viendra de très loin avec tous ses présents.
 — Entrée libre —

ARBRE DE NOEL

La Croix Bleue des Arméniens
 de Grenoble
 vous invite à la Fête de Noël
 qui aura lieu
 le Dimanche 15 Janvier
 à 15 heures
 à la Salle des Fêtes de St-Martin d'Hères
 — Ave Ambroise Croizat —
 Le Spectacle est assuré par les élèves
 de l'Ecole
 Buffet Arménien
 Buvette
 Nous vous attendons très nombreux.

Imprimé sur les Presses
 du Journal «HARATCH»
 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
 SIRET : 51027317 A R. C. Paris
 Commission Paritaire : N° 55935

**Ի Ն Ն Ս ՈՒ Ն Ա Մ Ե Ա Կ Օ Ծ Մ Ա Ն՝
ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻԶ
ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՆԻՍՏ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ**

-- ՕԾՈՒԱԾ՝ 1904 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ --

Յունուար 15, Կիրակի օր, Ա. Կիրակի Զկնի ծննդեան : Անուանակոչու-
 քեան տօնն է՝ Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Առաքնորդանիստ Մայր
 Տաճարին :

Անցնող՝ 1994 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ, 90-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆ ԷՐ ՕԾՄԱՆ՝ ՓԱ-
 ՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻԶ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ, որուն ոգեկոչումը
 յետաձգուած էր՝ Երջանկայիշատակ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի
 վախճանման հետեւանքով :

Առ այդ, ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, ՅՈՒՆԻՈՒՍԻ 15, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Փա-
 րիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ հանդիսարար պատարագ,
 յիշատակի, երախտագիտութեան եւ յարգանքի աղօթքներ կը մատուցուին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻԻՏ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԱԳԴԱՇԵԱՆ

Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
 Առաքնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագի ընթացքին կը կարգադրուի Երանաշնորհ Վազգէն Ա. Ամենայն
 Հայոց Կաթողիկոսի սրբատառ Կոնդակը՝ ձօնուած Մայր Տաճարի օծման
 90-ամեակին :

Պատարագի ընթացքին, մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի՝ եկեղե-
 ցաչէն բարերար ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ, ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻ
 ննջեցեալներուն եւ Մայր Տաճարի հանդուցեալ բարերարներուն համար :

Նոյն ատեն, արեւշատութեան մասնաւոր աղօթք եւ քարեմաղթութիւն
 կ'ըլլայ Մայր Տաճարի ի կեանս եղող բարերարներուն համար :

Մատաղ կ'օրհնուի :

Պատարագին, որուն հրաւիրուած են Գոյր Եկեղեցիներուն հոգեւոր ա-
 ռաջնորդներն ու պետական պատկան մարմիններու պաշտօնատարներն, Ա-
 ռաջնորդարանի յարակից սրահներուն ու շրջափակին մէջ, Մայր Տաճարի
 Տիկնանց Յանձնախումբին կազմակերպութեամբ, մատաղի, ժողովրդային
 ուրախութեան «Ակափ»ի՝ սիրոյ սեղանի պիտի հրամցուի ժողովուրդին, ըստ
 օրինակին եկեղեցիներու օծման առթիւ տեղի ունեցող աւանդական պատմա-
 կան տօնական հանդէսներուն :

Եկեղեցւոյ վարչական եւ հոգաբարձական պատասխանատուներն սրտա-
 զին կոչ եւ հրաւեր կ'ուզեն ամէնուն բազմութեամբ ներկայ ըլլալ ու մաս-
 նակցիլ յիշատակի եւ յարգանքի ուխտի այս օրուն արտայայտութիւննե-
 րուն, այս առթիւ բերելով իրենց սրտէն բխած առաւելագոյն եւ բացառիկ
 նուէրը՝ յօգուտ եւ ի պայծառութիւն մեր սուրբ եկեղեցւոյն : Այդպէսով կը
 հաստատեն նաեւ իրենց երախտագէտ զգացումն ու տածած հոգատարութիւնը՝
 Մայր Տաճարի բարերար առաքելութեան յարատեւման ու անոր անսասնու-
 թեան :

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

**ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE**

Vous êtes musiciens !
 Vous êtes particulièrement brillants
 et doués ! — ceci quelque soit votre
 niveau —
 Vous avez moins de 20 ans !
 Vous êtes d'origine arménienne !
 N'hésitez pas à participer
 à l'AUDITION DE SELECTION
 en vue

**du CONCERT
JEUNES TALENTS**

organisé par la M.C.A.
 le Samedi 25 MARS en soirée
 Date limite d'inscription 21 Janvier
 Date de l'audition 29 Janvier
 9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
 Tél. : 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

**Paris : EXPOSITION
DE PEINTURES**

L'UGAB et le GIA présentent
VAROUJEAN
 (Jean Varoujean Gureghian),
 le pionnier de la peinture abstraite
 en Arménie,
 qui expose ses œuvres
 à LA GALERIE LES CENT
 du 11 au 28 Janvier

Ouverture du mardi au samedi
 de 14h à 18h30 ou sur rendez-vous
 8, rue de Jouy, Paris 4^e
 Tél. : 42 77 30 00
 M^o St-Paul ou Pont-Marie

ՀԱՊՈՅՏ ԽԱՂ

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՂԻ ՇՐՋ. Վարչութիւնը միջ-
 մասնաճիւղային ընդհ. ժողովի կը հրա-
 վիրէ վարիդեան չըջանի բոլոր մասնա-
 ճիւղերը Ուրբաթ, Յունուար 13, ժամը՝
 20.30-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը
 17, rue Bleue, Paris 9^e
ՇԱՏ ԿԱՐԵԻՐ ՕՐԱԿԱՐԳ

**

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՂԻ ՇՐՋ. Վարչութիւնը
 ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարտիկի
 չըջանի բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ,
 Յունուար 14, ժամը 15-ին, Մարտիկի Հայ
 Մշակոյթի Տունը, 12 - 14 ռիւ Սէն - Պա-
 զիւ, Մարտիկ, ներկայութեամբ ՇՐՋ.
 վարչութեան անդամուհիներուն : Բոլորին
 ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

**

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՂԻ Փարիզի Ա. Թադէոս-
 եան մասնաճիւղի ժողովը, Շաբաթ, Յուն-
 ւար 14, ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշա-
 կոյթի Տունը 17 ռիւ Պէօ :

ՄԱՐՏԵԼԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12-14, rue St-Bazile Marseille 1re

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 15, ժամը 15-ին՝

ՏՕՆԱԾԱՌ

Յրանսահայ Կապույտ Խաչի եւ Հայ Մշա-
 կոյթի Տան Շաբաթօրեայ դպրոցին :
 Գեղարուեստական բաժին, նուէրներու
 բաշխում, ժամը 16-ին՝ ԼՈՐՕ :
 Բազմաթիւ արժէքաւոր նուէրներ :

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԱՐՑԱԽԵԱՆ ՀԱՅՈՒԹՅՈՒՆՔԱԿ

(Բ. Ե. Վերջին մաս)

Դեկտեմբերը դործոն չըջան մը եղած է ԼՂՀ-ի Գերագոյն խորհուրդին համար։ Անոր պաշտօնաթիւթին այդ ամսուան թիւերը լայն արձագանք կուտան տարուած զործունէութենէն։ Օրինակ, Դեկտեմբեր 7-ի թիւին Բ. էջը ամբողջովին յատկացւած է կարգ մը որոշումներու եւ օրէնքի նախագիծի մը։ այս վերջինը կը վերաբերի լեզուի մարզին։ Քանի մը տողնոց նախաբանով, Կրթութեան, Գիտութեան, լեզուի, մշակութի եւ լրատուութեան յանձնաժողովին նախագահը Համլետ Գրիգորեան կը ներկայացնէ նախագիծը, ըսելով. «Ժողովուրդը գոյատևում է ոչ միայն հողով, այլ նաեւ լեզուով»։

Նախագիծին առաջին յօդուածը կ'ըսէ. «ԼՂՀ-ի պետական լեզուն հայերէնն է։ Պաշտօնական լեզուն գրական հայերէնն է»։ Ասով մէկդի չի դուրսը Դարբարդի բարբառը որ զուգահեռաբար կարելի պիտի ըլլայ զործածել ժողովներու, հանրահաւաքներու, նիստերու ընթացքին։ Թերեւս այս վերջին արձանագրութիւնը նոյնիսկ աւելորդ թուի բոլոր անոնց որոնք տեղւոյն վրայ տեսած են թէ մտաւորական շրջանակներու մէջ իսկ ինչ բնականութեամբ խօսակցական լեզուն այդ բարբառը կ'ըլլայ որմէ ոչ Հայաստանցին, ոչ ալ - ո՛ր մնաց - արեւմտահայը մեծ բան կը հասկնան հանդիպումի առաջին պահուն։

Այս երկու կարեւոր նշումներէն ետք, լեզուի օրինադիւր իրենց լեզուններուն ազատ զործածութեան իրաւունք կը ճանչնայ հանրապետութեան փոքրամասնութիւններուն։ Մննդը նաեւ պիտի կարեւոր իրենց լեզունով կազմակերպէ հանրակրթական ուսուցում, «հայերէնի պարտադիր ուսուցումը», մինչ հանրապետութեան կրթական եւ ուսումնական լեզուն դրական հայերէնն է։

Օրինադիւր Գ. յօդուածը կը վերաբերի քաղաքացիներու լեզուական պարտականութիւններուն։ Այդ յօդուածը որ ամբողջ զօրութիւնը ունի ակնհայտ խօսեցնելու Հայաստանի դեկլարներէն շատ շատրու, կ'ըսէ. - «պաշտօնատար անձինք եւ սպասարկման առանձին ոլորտներում աշխատող ԼՂՀ քաղաքացիները պարտաւոր են տիրապետելու հայերէնին»։ Կ'ըսուի նաեւ թէ ԼՂՀ-ի ներկայացուցիչներու պաշտօնական ելոյթներու լեզուն ալ հայերէնն է, եթէ ասիկա չի հակասեր տուեալ միջազգային աստեանի մը ընդունւած կարգին։ Պաշտօնական մարզին առընչուած հասարակական կ'աւարտին հետեւեալ տողով. «Պաշտօնական խօսքում ԼՂՀ քաղաքացիները պարտաւոր են ապահովել լեզուի անադարտութիւնը»։

Յաջորդ յօդուածը կը պարտադրէ հասարակութիւնները՝ զործավարութիւնը կատարել հայերէն, համապատասխանութիւն, ժողովներուն, հրապարակային ոչ հայերէն ելոյթներուն քով պահովել հայերէն թարգմանութիւնները եւ ցուցանակները, նամակներէն, կնիքները եւայլն պատրաստել հայերէն։

Նոյն թիւին մէջ հարցադրոյց մըն ալ տեղ գրուած է, կատարուած ԼՂՀ-ի Հայաստանի ներկայացուցիչ Մանուէլ Սարգսեանի հետ։ Ան հարցութիւն երկուսարդ ճարտարապետ մըն է ու «Ղարաբաղ» Կոմիտէի հիմնադիրներէն ու առաջին անգամներէն մէկը։ Կը խօսի պետականութիւն հիմնելու զփութութիւններուն մասին, որոնք ներկայիս ծառայած են իրենց առջեւ։ Ան կ'ըսէ. «Եսկայական պատրաստածութիւն է պահանջուում։ Հասարակ գիւղացիներ սովորել է օգտագործել ժամանակակից հակաօդային պաշտպանութեան քաղաքականութիւնը, այլ զինատեսակներ։ Առաւել դժուար է դիւանագիտութեան քարձք արուեստը իւրացնելը»։ Ու կը շարունակէ. «Եթէ մենք կարողանանք աշխարհին ապացուցել որ

իրոք պետութիւն ենք, համոզուած ենք, մեզ կ'ընդունեն որպէս պետութիւն։ Իսկ պետութիւնը մեկիւրսիւն չէ, այլ մակարդակ է»։

Յետոյ զորոյցը կ'առնէ խաղաղութեան զործնութեան. աղբիւրնական եւ հարկական մօտեցումներուն։ Մ. Սարգսեան կ'ըսէ թէ Բաքու կը ձգտի ետ առնել իր հողերը, փոխարէն ոչինչ տալով մինչդեռ իրենց տեսակէտը ուրիշ բան կ'ըսէ. «Ուղիւսկան գործողութիւնները ընթացքում ձեւաւորուած ռազմապաշտպան հաւասարակշռութեան համակարգին իր մէջ առնում է նաեւ մարտերի ժամանակ գրաւուած որոշակի տարածքներ, որոնք հանդիսանում են ԼՂՀ-ի անվտանգութեան համակարգի բաղկացուցիչ մասը։ Ուստի, գրաւեալ տարածքների ազատման, փախստականների վերաբնակեցման հարցերը մենք լուծում ենք մեր համապետութեան անվտանգութեան համակարգին առընչուող հարցերին գուցակցած»։ Իր կարծիքով, Աղբիւրն ալ հասկցած է այս կէտը ու կը ջանայ ժամանակ շահել, պատրաստուելու համար ռազմական նոր գործողութիւններու։

Վերջին պարբերութեամբ մը ԼՂՀ-ի ներկայացուցիչը իր մէջ միախառնուած կուսակցութիւններէն, հոսանքներէն աւելի ուժեղ կը նկատէ զարբառեան շարժումին զօրութիւնն ու եռանդը. եւ իշխանութեան գլուխը զանազան այդ շարժումն է։ Իրեն համար զարբառեան շարժումին զազաւարները միակ սրբութիւնն են ու անկասկածաբար զազաւարներն ոչինչ աւելի բարձր ու վեհ է։ Ու Մ. Սարգսեան կը հաստատէ թէ «շատերի մօտ, անկախ կուսակցական պատկանելիութիւնից, այդ գաղափարը ուժեղ է։ Հենց դա է այսօր փրկում Դարբարը»։

Հայկական այս երկուսարդ հանրապետութեան մասին խօսող ամէնէն թարմ հարցադրոյցը կատարուած է անոր առաջին նախագահին՝ Ռոպէր Քոչարեանի հետ։ Լոյս տեսած է «Հայաստանի Հանրապետութիւն» օրաթերթին մէջ (Դեկտեմբեր 27)։ Նախագահը կը խօսի նախ պարտականութեան բաժանումին մասին, ինչ պիտի զբաղի իրաւապահ մարմիններու զործունէութեան ու արտաքին քաղաքականութեան հարցերով, իսկ վարչապետը՝ Լէոնար Պետրոսեան տնտեսութեան ու կառավարման խնդիրներով։

Այն հարցումին թէ ԼՂՀ-ը երբ կ'ունենայ իր Սահմանադրութիւնը, ան կը պատասխանէ որ ներկայի Գերագոյն խորհուրդը իր կազմով ու կազմակերպման ձեւով ի վիճակի չէ աշխատելու Սահմանադրութեան վրայ։ Այսօրուանը կազմուած է մեծ մասով պատասխանատու պաշտօններու տէր անձերով, օրինակ՝ զինուորական հրամանատարները որոնք ժամանակ չունին նստիլ, Սահմանադրութիւն մշակելու։ Այդ պատճառով ալ խորհուրդարանը որոշած է մինչեւ Ապրիլ 30 նոր ընտրութիւն կատարել։ Այդ ընտրութեամբ ատեղծուելիք նոր խորհրդարանին պիտի վիճակի ԼՂՀ-ի Սահմանադրութիւնը մշակել։ Ռոպէր Քոչարեանի ենթադրութեամբ ընտանոն աշխատելու պարագային այդ Սահմանադրութիւնը պատրաստ կ'ըլլայ 1995-ի վերջաւորութեան։

Այսպէս է Լեւոնայի Դարբարդի հանրապետութիւնը 1995-ի սկիզբին։ Ռ. Քոչարեան պետական լրագրոյն տիպարի տրպանութիւնը զործած անձնակազմութիւն է. հաւատարի է ըսածը թէ 1995-ի աւարտը կը բերէ ԼՂՀ-ի Սահմանադրութիւնը։ Եւ թերեւ 1996-ի ընթացքին ալ ԼՂՀ-ի Գերագոյն խորհուրդը կը մշակէ Հայաստանի Սահմանադրութիւնը։

ԱՐՓԻ ԹՈՐՈՅԵԱՆ

ԼՈՍ-ԱՆՃԵՐԼԵՍԻ ՀԱՅԿ. ՄԱՄՈՒԼԻՆ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԷՋ

Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի 1994 Դեկտեմբեր 28-ի հրամանագիրը - Հայաստանի մէջ Հ. Յ. Դ. -ի գործունէութիւնը կասեցնող - մեծ յուզում եւ վրդովում յառաջացուց Դաշնակցութեան Լոս - Անճելէսի շարքերուն մէջ։ Հ. Յ. Դ. -ի Կ. Կ. -ի պաշտօնաթիւթ «Ասպարէզ», Դեկտեմբեր 29-ի իր թիւին առաջին էջով, արտայայտելով կուսակցութեան ընդվզումը յիշեալ հրամանագրին կապակցութեամբ, ի մէջ այլոց գրեց. - «Հայաստանի պետութեան պատասխանատու դիրքեր գրաւած անպատասխանատու այրերու հակադաշնակցական այս գործունէութեան գուցաեւ դիտումնաւոր կերպով յառաջ կը տարուի ահի ու սարսափի մթնոլորտ մը։ Հայաստանի իշխանաւորներու բոլշեւիկեան ակունքներէ շուր խմող բռնապետական էութիւնը իր ամբողջ տարողութեամբ բացայայտուած է համայն հայութեան»։

Յաջորդ օրը, «Ասպարէզ» - Դեկտեմբեր 30-31-ի թիւ - խմբագրականով մը անդրադառնալով դէպքին, կը գրէր թէ «Գաժան եղաւ Դաշնակցութեան կտրած ճանապարհը վերջին տարիներուն։ Մինչ արդարօրէն կը սպասուէր, որ Դաշնակցութիւնը, իբրեւ հայ ժողովուրդը ստրկութեան նիւթներէն ազատագրող ու հայութեան ազատունեղ ձգտումները մարմնաւորող միակ կուսակցութիւնը, գրկաբաց ընդունար չայրենիքներն եւս, պատանեացաւ անապատելին։ Խորհրդային երկաւրաւեայ բռնատիրութեան մերքագաւտած, սակայն նորեկ իշխանաւորներու քննադատութեան գոն դարձած պաշտօնական Հայաստանը օրումն քաղաքական "մոմենտ"ի լրջութեան գուրկ մօտեցում ունեցաւ Հ. Յ. Դ. -ի Դաշնակցութեան նկատմամբ։ Եւ ոչ միայն Դաշնակցութեան նկատմամբ»։

Խմբագրականը նշելէ ետք թէ Դաշնակցութեան եւ իր ուղեկից կազմակերպութիւններու «շարքերն ու համակիր զանգուածները իրենց դերագոյն ներուժը տրամադրեցին ի խնդիր Հայրենիքի վերականգնման, կ'աւելցնէ. «Սակայն, հակառակ այս բոլորին, այսօր, 1995-ի սեպտեմբեր, Լեւոն Տէր - Պետրոսեան, միահեծան կերպով իշխանութեան գլուխն անցած, կը փորձէ լուծարի երբեք չայրեցաւ իշխան Դաշնակցութիւնը Հայաստանի մէջ։ Այս վատագի վերջին արարքն է, որ երկրի մը նախագահի կրնայ կատարել իր գաւակներէն լաւագոյնին հանդէպ»։

«Ասպարէզ», Դեկտեմբեր 31 թուականի բացառիկ թիւ մըն ալ լոյս ընծայեց, ձեւով մը ներկայացնելով նախագահական որոշման եւ անոր կապակցութեամբ Հ. Յ. Դ. -ի հակադէպութեան թղթածրարը։ Ց էջոց բացատրելով արուած է նախագահին հետադարձութիւնը ելոյթը, Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի խօսքը ընկերներուն եւ Հայ ժողովուրդին, Հ. Յ. Դ. -ի Հայաստանի Կ. Կ. -ի կոչը՝ ուղղուած ժողովուրդին եւ շարքերուն, հարցադրոյց մը Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի քաղաքական ներկայացուցիչ Վահան Յովհաննիսեանի հետ եւ այլ նիւթներ։ Նոյն թիւին մէջ հրատարակուած է նաեւ Հայաստանի Ուսանողներու դեպքի Ռուբէն Շուքարեանին ուղղուած Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի նամակը, որ նշուելէ ետք թէ «Հայաստանի մէջ, վերջին շաբաթներու ընթացքին իշխանութիւններու կողմէ անուանուած հակա-ժողովրդավարական քայլերը խորացան եւս մտահոգեցին», կ'աւելցուի. «Այս մթնոլորտին մէջ, յետ քննութեան, Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէն, նախ կ'արձանագրէ իր խոր ընդվզումն ու բողոքը Հայաստանի մէջ Հ. Յ. Դ. Դաշնակցութեան աշխատանքներու (քէկուզ ժամանակաւորապէս) առկայման որոշման դէմ։ Նաեւ կ'ուզենք փոխանցել ձեզի, որ ժամանակաւորապէս վերադառնալու ենք քաղաքական եւս մեր համագործակցութիւնը Հայաստանի իշխանութիւններու եւ պետական կերպակցութիւններու հետ»։

«Ասպարէզ»-ի 1995 Յունուար 4-ի թիւին մէջ լոյս տեսան Համագործակցի Կեդր. Վարչութեան, Հ.Մ.Ը.Մ. -ի Կեդր. Վարչութեան եւ Հ.Օ.Մ. -ի Կեդր. Վարչութեան բողոքի խօսքերը, ուղղուած նախագահին որոշման դէմ։ Մինչ Համագործակցի «կը դատապարտէ նախագահին կամաւորական որոշումը, որ կ'առաջարկէ Հ. Յ. Դ. Դաշնակցութեան գործունէութիւնը Հայաստանի տարածքին», Հ. Մ. Ը. Մ. նկատել կուտայ «Հայաստանի իշխանա-

ւորներուն, որ Հ. Մ. Ը. Մ. -ը անձի մը սեփականութիւնը չէ եւ նոյնիսկ նախագահական մակարդակի վրայ գտնուող անձ մը չի կրնար կամայական որոշումով Հ. Մ. Ը. Մ. -ի յառաջիմութեան քաղաքականութեան կամ գործունէութիւնը խափանել», իսկ Հ. Օ. Մ. -ը իր խոր մտահոգութիւնն ու կակիծը կը յայտնէ նախագահին որոշումին առթիւ։ Նոյն մարմինները բողոքի նամակներ կը կարդան Հայաստանի Ուսանողներու դեպքին։

«Ասպարէզ» Յունուար 5-ի իր թիւով արձագանգած է Նոր Զուլայի «Արարատ» Միութեան սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 30-ին տեղի ունեցած բողոքի հաւաքովի մը, որու ընթացքին խօսք առնելով թաւ թուլ Օհանեանի ի մէջ այլոց ըսած է. «...Բայց անոնք (իմա՝ իշխանութիւնները - Հ. Ա. -) կը մոռնան, որ կազմակերպութիւն մը որ պայքարած է օսմանեան ու ցարական կայսրութեան դէմ, տոկացած են անոր գաղափարները բոլշեւիկեան համակարգի նիւթներուն մէջ, նման հարուածներով պիտի չէ վիստի, այլ աւելի կոպտի։ Պր. Տէր - Պետրոսեանը քաղ գիտէ, որ եթէ լեզուի Դաշնակցութեան համարութեան բաժակը, ան գիտէ թէ որու եւ ինչպէս կը պատժէ»։

Մնալով Դաշնակցութեան հակադէպութեան մարզին մէջ պէտք է ըսել, որ Կազմակերպութեան շրջակային մէջ, ինչպէս նաեւ Ամերիկայի առթիւ տեղի ունեցած ձեռնարկ - պարահանդէսներու ընթացքին, ստորագրութիւններ հաւաքելու արշաւի մը ձեռնարկուած է, զանոց գրիչներ համար նախագահ Գլխիթերին։ «Ասպարէզ»-ի մէջ հրատարակուած է այն խնդրագիրը, որուն տակ ստորագրելու առաջարկ կը ներկայացուի։ Խնդրագիրը նշելէ ետք թէ «Հայաստանի նորանկախ եւ ժողովրդավար Հանրապետութեան մէջ բռնատիրութիւնը սկսած է իր դիմագիծը յստակացնել», կ'անդրադառնայ Դեկտեմբեր 28-ի նախագահական միջոցառման եւ անոր գործադրութեան, աւելցնելով. «Պր. նախագահ Գլխիթերին, անցեալ Օգոստոսին, Սպիտակ Տան մէջ Պր. Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի հետ մեր հանդիպման ընթացքին, դուք գնահատելի գտաք Հայաստանի մէջ ժողովրդավարութեան գաղափարը։ Մենք, ստորագրեալներս, կը հաւատանք որ Հայաստանը պիտի չը շարունակէ ժողովրդավարութեան իր գործընթացը։ Ուրեմն, այս խնդրանքով, կը դիմենք ձեզի, որ անմիջապէս միջամտէք եւ նկատ բանեցնէք Պր. Տէր - Պետրոսեանի եւ իր կատարութեան վրայ, որ 1) կանցնեն ժողովրդավար ազատութեան, քաղաքական ազատութեան եւ օրէնքներու կրնաւորութիւնը, 2) չընեն Դաշնակցութեան եւ անոր ուղեկից կազմակերպութիւններու գործունէութիւնները արգիւղ նախագահական հրամանագիրը, 3) վերադարձնեն պետականօրէն բռնադատուած բոլոր ստացուածքները իրենց օրինական սեփականատէրերուն եւ 4) գործադրեն օրէնքով սահմանուած գործընթացները՝ մերքալայուած եւ բանաւորութեամբ բոլոր անհատներու իրավիճակի յստակացման նպատակով»։

«Ասպարէզ»-ի Յունուար 7-ի թիւին մէջ՝ «Գլխիթերին հայ մտաւորականները նախագահին կը պահանջեն համախմբել բոլոր ազգային ուժերը՝ խորագրին տակ հրատարակուած է թղթակցութիւն մը, որ կը խօսուի Դեկտեմբեր 30-ի իրիկունը Կլէնտէյի Մ. Աստուածածին Եկեղեցւոյ սրահին մէջ տեղի ունեցած Գլխիթերին հայ մտաւորականներու հաւաքովի մը մասին, որուն ներկայ եղեր են շուրջ 100 հոգի։ Հաւաքովին տեսարաններ պատկերասրահուցան «Հորիզոն» հեռուստաիւլին, ուր տրուած թիւին հաղիւ էլեւր նշմարելի էր, իսկ «Գլխիթերին հայ մտաւորականները» բացառապէս բաղկացած էին Լոս - Անճելէս բնակող անձերէ։ Խօսք առնելով իրենց ընդվզումը արտայայտող 10 հոգիներէն Գլխիթերին Հայաստանէն արտագաղթողները եղած են։ Հետաքրքրական է նշել որ հաւաքովին անունով հրապարակուած է յայտարարութիւն մը, զոր ստորագրած է «Հայ Մտաւորականների Միութիւնը»։ Միութիւնը մը՝ որուն ղեկավարն էր Գլխիթերին տեղեակ իսկ էր։

Նախագահական հրամանագրին արձագանքեց նաեւ Ռ. Ա. Կ. -ի Միացեալ - Նահանգներու պաշտօնաթիւթ «Նոր Օր» եւս որեւան։ Թերթը, Դեկտեմբեր 31-ի իր թիւով տուաւ լուրը, առանց մեկնաբանու-

թեան, իսկ Յունուար 7-ի թիւին առաջին էջով տրուեցաւ Ռ.Ա.Կ.ի Կեդրոնական վարչութեան 1995 Յունուար 5 թուակիր հաղորդագրութիւնը (*):

Մ.Գ.Հ.Կ.ի Արեւմտեան Ամերիկայի պաշտօնաթերթ «Մասիս» շաբաթաթերթի Յունուար 7-ի թիւին առաջին էջին վրայ կը կարդաւք՝ «Հայաստանի ժողովրդային հանդարտ մերձուրտի մէջ կը դիմադրէ Նոր Տարին» խորագիրը, որուն տակ տրուած է նախագահական ծանօթ հրամանագրին եւ անոր գործադրութեան վերաբերող լուրը, աւելցնելով որ «Հ.Յ.Դ.ի դաշնակից ընդդիմադիր միւս կուսակցութիւնները ընդհանրապէս դրսեւորեցին սպասողական կեցում՝, ի բաց առեալ Ազգային ինքնորոշում Միւս աւերածի նախագահ Պարոյր Հայրիկեանի կողմէ կազմակերպուած բողոքի ցույցը, որուն մասնակցեցան շուրջ 100 երիտանցիներ: Նախագահի ելոյթին յառաջացուած քաղաքական փոքորիկը երկար չտեւեց ու Հայաստանի ժողովուրդը հանդարտ մերձուրտի մէջ դիմադրեց Նոր Տարին»:

«Նոր Կեանք» անկախ շաբաթաթերթի Յունուար 5-ի թիւին մէջ, թերթին քաղաքական մեկնաբանը՝ Տիգրան Ոսկունի, իր սխումբը խորագրած է՝ «Խաղաղութիւն հոգիներուն»: Նշելով որ «Տըլս-րութեան ֆոզ մը իջած է մեր կեանքին վրայ ու հայ մարդիկ, որեւէ ժամանակէ աւելի, կ'ապրին յուսալքութիւնը փըշուած երազներու...», կ'աւելցնէ. «Ու ապառաջիկ, ցաւալիւն այն է որ այս բռնարկը կը պատահին, երբ մեր հաւաքական խոնգալաւորութեան մէջ, կը կարծէիմք թէ համայնավարութեան պարտադրած եօթամասուն տարուան սարկատիրութենէ ետք, հայրենիքին վերականգնուած անկախութիւնը մեկնակէտ պիտի ըլլայ ազգային նոր երթի մը, հայրենակցական նոր արշալիքի մը, որ մեզ պիտի տանի իրականացմանը դարեւրով փայլալուծ երազներուն: ... Ըստ երեւոյթիմ, այս տարի երեւանէն հասած տխուր լուրերու փաստին առջեւ, հացէն եւ լոյսէն աւելի, պէտք ունիմք հոգիներու խաղաղութեան»:

Նոյն թերթին Յունուար 12-ի թիւին մէջ ծանօթ լրագրող Տիգրան Թոսպաթ իր սխումբը յատկացուց նախագահական հրահրամանագրին: Ան յիշելէ ետք «նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի Լուսնները այցելութեան առթիւ արձանագրուած մեծ յաջողութիւնը եւ անոր պատգամը» որ «յոյսերով լեցուցած էր մեզ բոլորս», կը գրէ. «Ձեռք առնուած միջոցները վարչական հանգամանք ունենալով եւ հիմնուած ամբաստանութիւններու վրայ, գործ երեւանի իշխանութիւնները արդարացումը, պարտաւելի եւ ապահովութեան համար վտանգաւոր կը նկատեն, չենք կրնար մեզի թոյլ տալ խառնուելու երի-

տապաղ Հանրապետութեան ներքին գործերուն: Օրէնքը դժգոյսի է: ... Լեւոն Տէր-Պետրոսեան եւ Հայաստանի ժողովուրդը -որ գինք իշխանութեան գլուխը դրաւ, առաջին անգամ ըլլալով, հանրաժողով- կըցած էին հարիւրամեակներու երազ մը իրականութեան վերածել: Այդ օրումընէ Հայաստանի պետութեան ղեկավարը արժանացած էր մեր հիացումին եւ երախտագիտութեան: Ո՛չ մէկ առիթ փախցուցինք յայտնելու համար մեր անպառաւ սերը Հայաստանի եւ մեր հաւատարմութիւնը անոր նախագահին նկատմամբ: Ըստ այս դիրքորոշման, վերապահութիւն կը յայտնենք դաշնակցական մամուլի դադրեցման կապակցութեամբ»: Ու կ'աւելցնէ. «Լեւոն Տէր-Պետրոսեան որ ժողովրդավարական իր ծրագրի գլուխը դասեց յարգանքը բոլոր ազատութիւններուն եւ մարդկային իրաւանց, յանուն նուիրական արժէքներու, պէտք է գգուշանար յարձակելէ մամուլին վրայ ինչ որ ալ ըլլան թերթերու գոյները եւ յատկապէս իշխանութեան ընդդիմադիր մամուլին, մեկնելով այն ըսելովորենք մը ընդդիմութեան մը գոյութիւնը անհրաժեշտ է եւ երաշխիք ժողովրդավարական վարչակարգի մը ծաղկումին համար»:

Անկախ այս արձագանքներէն, Յունուար 8-ին, Փաստադիմադրի Սիլվիա Սենթրին մէջ տեղի ունեցաւ ժողովրդային հանրահաւաք մը, կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. Արեւմտեան Ամերիկայի կեդր. Կոմիտէին, Հ.Յ.Դ. Մ.Կ. Մ.Կ. եւ Համագործակցութեան Շրջ. վարչութիւններուն: Ներկայ եղաւ բազմահազար բազմութիւն մը: Ընդգրկուած, ցամառն եւ բողոքը պաշտօններով յաղեցած էր միջոցառումը: Սոսք առին կազմակերպող միութիւններու ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ յանուն Ա.Կ. Մ.Կ. Արմէն Զատրիկեան եւ երեւանցի լրագրող Արմէն Յովհաննիսեան, բողոքելով նախագահական հրամանագրին դէմ եւ պահանջելով անոր ջնջումը, բանադրուած դաշնակցականներու ազատ արձակումը, զբաւուած գոյքերու վերադարձը եւ վերադարձութիւն փակուած թերթերու լոյս ընծայումը: Այլապէս, ըստ օրուան հանդիսավարը, «Հայաստանի մէկ ծայրէն միւսը յառաջիկային պատահելիք անհայտանալի դէպքերուն համար ծանր պատասխանատուութիւնը պիտի իյնայ նախագահին ուսերուն»:

Յանուն հաւաքողի մասնակցողներուն բողոքի հետադիմները զրկուեցան նախագահներ Պիլ Գլինթերին եւ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանին: Հաւաքողը վերջ դրաւ «Արեւմտ Գրոյ»-ի միահամուռ երեւոյցութեամբ:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԻՄԵԱՆ

(*) Տե՛ս. «Յառաջ» Յունուար 7/8:

ԴԱՂՈՒԹԷ ԴԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Դպրեւանքի երգիքին տակ, Դեկտեմբեր 29-ին տօնուած է Ամանորը զուարթ միջոցառում մը մէջ: Նախագահած է պատրիարքական փոխանորդ Շահան Արք. Սվաճեան: Աշակերտները ներկայացուցած են զեղարուեստական կոկիկ յայտագիր մը: Սոսք է տնօրէնը՝ Հայկ Նշան: Միամակալութեան անունով ալ խօսք առած է Պարոյր Բէպապեան: Մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է աշակերտներու երգչախումբը որ հանդէս եկած է հայերէն, թրքերէն, զերմաներէն եւ անգլերէն երգերով: Սոսքէն հրահրուած է «Մարմարա»-ի խմբագրապետը՝ Ռոպէր Հատտէճեան: Վերջին խօսքը արտասանած է Շահան Արքեպիսկոպոս:

ՊՈԼՍՈՅ Ս. ՓՐԿԻՉ Հիւանդանոցի երգիքին տակ, Դեկտեմբեր 29-ին, տօնուած է Ամանորը նախագահութեամբ՝ Գաբրիէլ Պատրիարքի: Յանուն հոգաբարձութեան խօսք առած է Գրիգոր Տէօշէ-մէճեան: Ելոյթ ունեցած է նաեւ Պատրիարքը:

ՊԵՐՏՈՒԹԻ Հ. Կ. Մ. -ի Յովհաննէս Պոլսեան սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 11-ին, նշուած է մէթր Հրաչեայ Սեդրակեանի ոսկեայ յորելանը կազմակերպութեամբ Թէճեան Մշակութային Միութեան եւ Հայ Երիտասարդաց Միութեան որու հիմնադիր առաջնորդներէն եղած է յորելանը: Հանդիսութիւնը հովանաւորած է Լիբանանի տնտեսութեան եւ առեւտուրի նախարար՝ Յակոբ Ե. Տէմիրճեան: Ներկայ եղած են պետական հայ երեսփոխաններ, ՌԱԿ-ի, Հ.Բ.Լ.Մ. -ի, ՀԵՄ-ի եւ ԹՄՄ-ի ղեկավար դէմքեր, կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու ներկայացուցիչներ եւ բազմաթիւ հիւրեր Հայկէպէն, Դամասկոսէն, Ամմանէն: Բացումը կատարած է (արարներէն) Արտաւազ Մեխիքեան: Առաջին բանախօսը եղած է Հ. Բ. Լ. Մ. -ի Յովակիմեան - Մանուկեան եւ Դարուհի Յակոբեան վարձարձաններու տնօրէն՝ Ժիրայր Դանիէլեան որ ընդգծած է մէթր Հ. Սեդրակեանի բերած նպաստը Հայ Երիտասարդաց Ընկերակցութեան: Երկրորդ բանախօսը եղած է ՌԱԿ-ի կեդրոնական վարչութեան անդամ՝ Յակոբ Դասարճեան որ ծանրացած է յորելանին հանրային գործունէութեան վրայ: Օրուան անկնկալը բերած է Հանրապետութեան նախագահ՝ Իլիաս Հրատունի որ գնահատելով մէթր Սեդրակեանի ծառայութիւնները դաշն պատուած

ՍՓԻԻՌ-ՔԱՀԱՅՈՒՄՈՒՄՈՒՄՆԵՐ

- 33 -

ՊԱՏՐԱՍ ԶԱԳՈՒՍԻ ԳՈՐԾԱՏԱՆ ՆՄԱՆ

Պատրաստ հազուադէպ գործատան նման պատրաստ խօսքերու կեդրոններ ալ կան բոլոր մը անհերքու դատումին ձգուած: Թերթները դեռ ոչ իսկ սրբազրած՝ ընդմիջտ արդուկուած, այդպէս

ծրարուած

արտագրութեան մէջ մասնադիտացած:

Այստեղ կը ծագի սակայն երկու հարց: Նախ հատուկութիւնը դործը ձեռք առած ու տեղաւորուած այլեւայլ մարդկանց: Ապա ճաշակը իրենց ունեցած՝ արդի պահանջին հետ համեմատած: Կարծէք չեն տեսներ, թէ դարն է փոխուած, կամուրջին տակէն շատ քուր է անցած եւ ժողովուրդին լեզուն երկարած:

Եթէ հետեւին դարու պարտադրած վերանորոգման համայնատարած շարժումին իսկոյն, կ'ապրին անկասկած: Բայց եթէ կառչին այժմ կիրարկած գործընթացին, որ ունի վարկած թէ ժողովուրդին կրնան ցանկացած լոգուողը ծախել իրենց յղացած, դուրէն ստիպուին, աւաղ շատ չանցած, պատրաստ խօսքերու կեդրոններն անգամ փակել հազուադէպ գործատան նման, որ ականջ չի տար յաճախորդութեան մօտ դարձեցած նոր նրբագրածութեան:

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱՄԵՏ

է լիբանանեան շքանշանով, որու տու- չութիւնը կատարած է նախարար Յակոբ Տէմիրճեան: Յուշանշան մըն ալ պարգեւած է Հ. Բ. Լ. Մ. -ի կեդրոնական վարչական ժողովը որու յանձնումը կատարած է նոյն վարչութեան անդամ, ազգ. բարերար՝ Սարգիս Տէմիրճեան: Երրորդ շքանշան մըն ալ շնորհուած է ԹՄՄ-ի եւ ՀԵՄ-ի կողմէ: Պաշտօնական այս բաժնին յաջորդած է ճաշ մը Զ. Մովսէսեան կեդրոնին մէջ:

ԶԱԽԷՆ ՊԻՊԵՆԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՑԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

Վ. Է. Պ

- Ասիկա լուսինն չէ որ, ըսաւ: Դուն լուսինը պիտի տեսնես երբ կը ծագի Ֆե- ներպահէի վրայ: Արդէն ես պայծառ երկինքի մէջ չեմ սիրեր լուսինը: Ամպոտ երկինք ըլլալու է: Ժամերով կը նստէի, լուսինն խաղերը կը դիտէի, կ'երազէի: Միւս անգամ չէի գտար: Ամպոտ երկինքի մէջ լուսինին չափ ոչ մէկ բան երազելու համար ինծի: Ասիկէ մնացած է երազելու սովորութիւնս: Մամա ալ դեր ունեցած է: Ինծի խորհրդաւոր պատմութիւններ կը պատմէր գիշերները, պարտէզը, երկնքը լիկի լոյսով: Տերեւները ցերեկէն աւելի կ'անանջ կ'երեւան: Կենդանիի պէս կը շարժին, չուրեր կը շինեն...:

- Ռոմանթիկ մարդ ես եղեր: - Ամէն աղջիկ ուսմանը է: Մանաւանդ երբ Ֆեներպահէի կ'ապրին: Ընելիք ուրիշ բան չունէի որ: Ձեռք մարդ չըլլար հոն: Անան ալ: Ընելիք ուրիշ բան չկար: Պը- տտիլ, երազել... Կեանքին ամէնէն եր- ջանիկ տարիները եղան կարծեմ: Հակա- ռակ չըստուրութեան: Միայն Յոյները դպրոց մը ունէին Գալամը: Երկու տարի հոն գացի: Պապա կը բաւէ, հիմա ալ

հայերէն թող սորվի ըսաւ, Արամեան դրաւ ինծի: Ամէն օր հանրակառքով կ'երթայի, քալելով կը վերադառնայ: Եո- ղուրթիկէն, ծովեղբէրէն, դրամը կը հա- տալէի, սինեմա կ'երթայի, պալատը: Գատըգիւղի սինեմաները աժան էին: Ամէն շաբթու մեմուռա ալ կ'առնէի: Դուն կը կարդայի: Խնկի բաներ: Տղան աղջկան սիրահարներ է, աղջիկը տղուն երգում ըրեր է: Ետքը մէկը գէշութիւն կ'ընէ, կը բաժնուին: Ետքը մէջտեղ կ'ըլլէ տրէն կը միանան... Հեւ ի հեւ կը կարդայի, Ֆեներ կ'երթայի, միշտ ալ, լալու: Հիմա միտքս դաշ նէ կը խնդամ: Արամեանն ալ չաւարտեցի: Երկու տարի գացի: Ետքը վար իջանք: Պապա հոս գործ դրաւ, ձգեց ղոնապանութիւնը: Խոսեան երթալ սկսաւ: Կը ինչեմ, ա՛յն- չափ լացած եմ: Փանկալթին կ'առնէի: Ես այստեղը չեմ ապրիր, կը մեռնեմ կ'ըսէի:

Զուարթորէն խեղաց:

- Կը տեսնաս որ ողջ եմ: Եւ վարժուած եմ Փանկալթին: Թէեւ չեմ սիրեր: Ֆե- ներպահէին միշտ կ'ապրի յիշողութեանս մէջ:

- Ով գիտէ որչափ կ'երթայ հոն: Նորմա մասնակցող մնաց:

- Ոչ, ըսաւ յամբարէն, ըսաւ չեմ եր- թար: Կը վախնամ որ հիւսիսային կ'ըլլամ: Անան կ'ըլլայ, գիտե՛ս: Ձեմ ուղեր կ'որ- սընցնել այդ հրաշալի յիշատակս, հէ՛ք- եաթի երկրի մը պէս:

Սուր մտիկ կ'ընէր՝ երջանիկ, նոյնիսկ երբ ըսուածը շատ չէր հետաքրքիր դիր: Երջանկութեան այս տեսակը նորութիւն մըն էր իրեն: Երկրիցայլի տնտեսական իր կուսեան մէջ վազած էր: Կե- րեւակայէր թէ մեծցած, չափահաս դար- ձած, միջին տարիքի հասած էր, կնոջը

հետ պտոյտի եկած՝ կը խօսակցէին, հին օրերը կ'ողեկոյէին:

Իրենք գիրենք երբեք այսքան շատ, այս- քան մանրամասն աչքան մտերիմ չէին պատմած իրարու: Անապարանքով մար- դոց՝ որոնք ուշացած են զիրար ճանչնա- լու եւ կուգին չա՛հի կորսուած ատենը, տարբեր զգացումներով, մեղմ եւ քաղցր զգացումներով իրարու հանդէպ: Մինչեւ հիմա ոչ ոք Սուրին հետ այսպէս խօսած եւ զինքը այսպէս մտիկ ըրած էր: Ըլլայ տունը, ըլլայ դպրոցը, «մեծ»երը միշտ ի- րենց յօնքերը կը պոստէին երբ խօսք կուգէին իրեն: Անպայման կը զգացնէին թէ իրենք «մեծ» են, իսկ իրենց խօսա- կիցը՝ «տղայ»: Ինք ալ անոնց հետ «չը- նորհօքով» չէր խօսէր հարկաւ: Արդէն ի՞նչ պիտի խօսէր որ: Ոչ «մեծ»երուն խօսքե- րը գինքը կը շահագրգռէին, ոչ ալ իր նիւթերը՝ «մեծ»երը: Ա՛յնչափ տգէտ են սա «մեծ»երը, եւ նորէն ալ «մեծի հովեր» կ'առնեն մարդու գիմացը, եւ կուգին որ մարդու տեղ դնես զիրենք: Գիրք մը ան- դամ չեն կարդար...

- Կարդացի՞ր Սթրաթին, ըսաւ:

- Հա՛, պիտի բերէի, մոռցայ նայէ: Կարդացի:

- Թող քովդ մնայ: Հաւանեցա՞ր:

- Նորմա դուրսը ծոց, վարանեցաւ:

- Գէշ չէ:

- Շատ հաւանեցար, ըսաւ Սուր:

- Ձէ, շատ չէ: Այդ մարդը տառապիլը կը սիրէ կոր: Ոչ թէ տառապողները, ինչ- պէս կը կարծես ամէնէն առաջ: Ես տա- ռապիլը չեմ սիրեր: Ես երջանիկ, ուրախ ըլլալ կը սիրեմ: Աղէկ ապրիլը կը սի- րեմ: Այդ մարդը գէշ ապրիլը սիրցնել կը ջանայ կոր: Անոր համար շատ չափերի:

Կորքին կը սիրեմ: Ես շատ կարգացած եմ Կորքի: Պապա կը կարդար: Ան գէշ բաները չի սիրցներ: Կ'ընդմիջեցնէ:

- Սթրաթին անանկ ապրեր է: Անանկ տեսեր, վարժուեր է:

- Խեղք չի հասնիր: Կը ներես, դուն շատ հասնես ես Սթրաթինին: Այո, գէշ չի գրեր կոր: Բայց չեմ հասնար, մարդ ինչպէս կը վարժուի տառապանքի: Ինչ- պէս կը սիրէ տառապիլ: Ես ինչե՛ր տեսայ Փիլէյայի մէջ՝ չողենաւ չմտած: Անկէ առաջ ալ կը յիշեմ: Աթինա խորտուրտ փողոց մը կայ, միտքս է, բոլորի կողին: Այդ բոլորէն Աքրոփոլիս կ'ըլլայ: Հոն հին տուն մը կը բնակէինք: Ա՛յնչափ կը յի- չեմ կոր: Այդտեղ օր մը նայցիները աղ- ջիկ մը եւ մարդ մը մեռցուցին: Փարթի- զան էին կարծեմ: Ես դիտեցի: Մինչեւ այսօր, տակաւին նոյն տառապանքը կը դգամ երբ միտքս կուգայ տեսարանը: Փիլէյայի դիակներն ալ: Ես չկարողանայ տեսնիլ բաներու: Ես պզտիկ էի ըսնք: Պապա ալ չէ վարժուած: Ա՛յնչափ կ'առնէ որ Գերմանները: Անոնց անունը անգամ լսել չուրեր: Ձեմ խմացած որ անուշու- թեամբ, կարօտով յիշէ այդ տարիները: Մամա ալ չէ վարժուած: Միշտ զգայուն է: Ինծի չափ մամա ալ լացաւ երբ ընկե- րուհիս մեռաւ:

Աչքերը սեւեռուն էին, ընդլայնած, եւ տարօրինակ կերպով կը փայլէին, կարծես տեսնէ ունէր:

- Ես ընկերուհիս մահուան անգամ չվարժուեցայ: Միշտ կը յիշեմ: Ան ուրիշ բան մըն էր ինծի համար: Անոր գէժը ֆեներպահէի կ'ապրուած է միտքիս մէջ: Թերեւս ալ անոր պատճառով է որ չեմ ուղեր Ֆեներ կերթալ:

(Շար. 18)

SPECIAL JEUNES

Le Fonds Arménien de France
invite les Jeunes Arméniens
de la Région Parisienne

A UNE

RENCONTRE-DEBAT

au cours de laquelle
BEDROS TERZIAN
présentera et commentera
un Diaporama sur les Réalisations
et les Projets du Fonds

Gazoduc IRAN - ARMENIE KARABAGH - ZANGUEZOUR

le Mardi 17 Janvier à 20 heures 30

dans la Salle de l'UGAB

118, rue de Courcelles, Paris 17^e
M^o Courcelles

Un Séjour Ski

du 18 Février au 25 Février
retrouves tes ami(e)s !
tes animateur(trice)s
tes directeur(trice)s
de juillet et août 1994.
en venant t'éclater au **S é j o u r S k i**
à Bellefontaine, Colonie organisée par la
Croix Bleue.

Ton inscription se fera
soit: à la Croix Bleue de Paris 48.24.46.57
auprès d'Isabelle Tchydemian
39.85.09.75
auprès de Sébastien Harian
39.87.42.86

P r i x : 2 5 0 0 F.

Ce prix comprend :

- Transport
- Hébergement en pension complète
- Location de skis
- Cours de skis
- Forfait remontées mécaniques
- Animations
- Folle journée déguisée sur les pistes

Et plein d'autres surprises !

Colo ouverte à tous les enfants
de 8 à 14 ans.

PARLES-EN A TOUS TES AMI(E)S

CONCERT EXCEPTIONNEL

Samedi 21 Janvier à 20 heures 30
au Centre Culturel et de la Vie
Associative
234 Cours E. Zola, 69100 Villeurbanne

sous la présidence d'honneur de
M. GILBERT CHABROUX
Maire de Villeurbanne
Conseiller Régional

organisé par la MCA Villeurbanne

en hommage à

Charles HERNU

Ministre et Maire de Villeurbanne
décédé le 17 Janvier 1990
lors d'un meeting de solidarité
avec l'Arménie et le Karabagh

avec la participation exceptionnelle du
**QUATUOR KOMITAS
D'ARMENIE**
de renommée internationale

et de la cantatrice
SONIA NIGOGHOSSIAN
interprète de Delé Yaman
dans le film Mayrig d'Henri Verneuil

Prix des places : 80 F.
Renseignements au : 78. 93. 57. 43.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը փարիզեան իր մասնա-
ճիւղերով կը կազմակերպէ աւանդական «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»ը, Կիւսկի,
Յունուար 22, ժամը 15-ին:

«Centre Valeyre» — 22, rue de Rochechouart, Paris 9^e

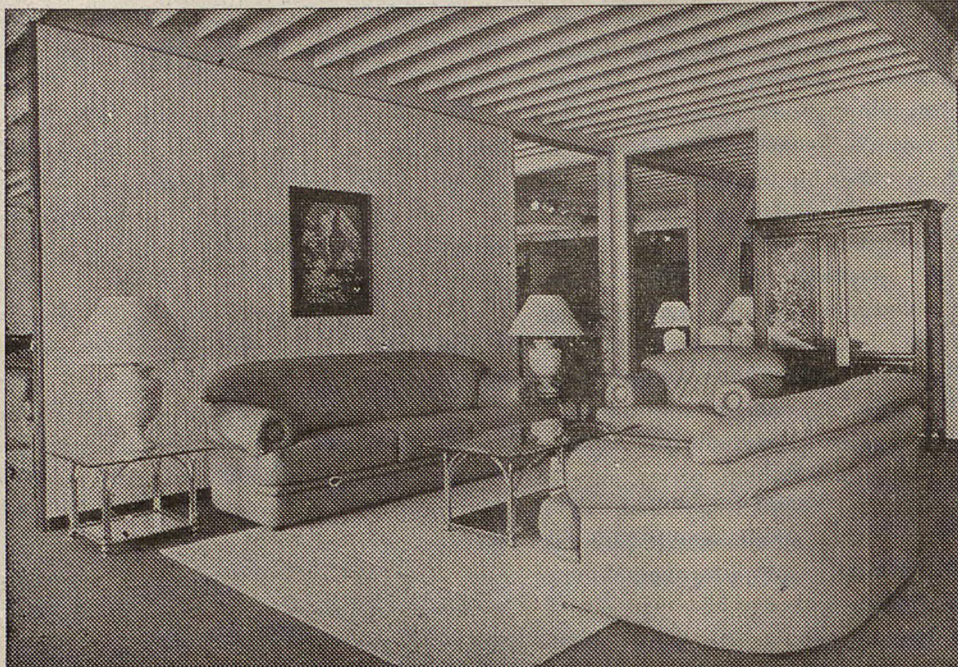
Կաղանդ Պապան պիտի այցելէ:

Բոլոր երախաները հրաւիրուած են մասնակցելու այդ օրուան հանդիսու-
թեան:

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers
présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél.: 42. 89. 27. 47

« Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»-ի քաժամոտոյներուն »

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ Լ Ս Ա Ր Ա Ն

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստան-
եայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնա-
կան Ընկերակցութեան Վարչական
Խորհուրդը գործունակութեամբ կը ծա-
նուցանէ, թէ նախանցեալ տարիներու
օրինակով կը կազմակերպէ ժողո-
վրդային Լսարաններ Եկեղեցին յու-
զոյց այժմէական նիւթերու շուրջ:
Ժողովրդային Լսարանները տեղի
պիտի ունենան Առաջնորդարանի
Նուրհան Ֆրէնկեան սրահին մէջ, 20-
րեֆշաքքի իրիկունները՝ ժամը 8 - 9
(կէս ժամ զեկոյց, կէս ժամ հարց-
պատասխան՝ օրուան զեկուցումին
շուրջ), ըստ հետեւեալ ժամանակա-
յոյցին. -

2000 ԵՔՄԱԲԹԻ, Փետրուար 1-ին
Նիւթն է՝

ԱՌԱՂՈՒԹԻՒՆԸ
ՀԻՄ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Ձեկուցող՝
Ներսէս Ծ. Վրդ. Բապուսեան

2000 ԵՔՄԱԲԹԻ, Փետրուար 15-ին
Նիւթն է՝

ՕՐԵՆՔ ԵՒ ԿԱՐԳ.
«ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԳ ՀԱՅՈՑ»

Ձեկուցող իրաւաբան՝
Սարգիս Պալեան

2000 ԵՔՄԱԲԹԻ, Մարտ 1-ին
Նիւթն է՝

ՊՈՒՆԵՆԻԱ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ձեկուցող Տղթոր՝
Օմնիկ Ժամկոչեան

2000 ԵՔՄԱԲԹԻ, Մարտ 15-ին
Նիւթն է՝

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐՆԵՐ ԵՒ
ԵՒ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՍԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ
ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ

ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
ԸՆԴՄԻՋԷՆ՝ ՅԱՅՍՕՐ

Ձեկուցող՝
Դիւտ Արքեպիսկ. Նազգաշեան

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը իր
մասնակցութեամբ ծանօթանալու մեր
եկեղեցւոյ կարգ ու սարքին:

Լսարանի աւարտին՝ ընդունելու-
թիւն՝ Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնաց
Յանձնարարութիւն կողմէ:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՇՆՈՐՀԱԿԱՆԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիկ Տ. Սերենկիւլեան
մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած
է 300 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Փաթրիկ Ասլան-
եանէ Մարտիկ Տակառեանի մահուան
քառասունքին առթիւ:

ԷՍԱԵԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Կիրակի, Յունուար 29, ժամը 12-ին
«Տիամանթէր» ճաշարանը:

Կը հրաւիրուին Խաեանցիներն ու
համակիրներն այս աւանդական օրը բա-
ժակ բարձրացնելու դարաւոր Խաեա-
նի եւ Խաեանցիներու կենաց ու յի-
շատակին:

Հասցէ. -
RESTAURANT DIAMANTAIRES

60, rue La Fayette — Paris 9^e

Տեղերը ապահովել մինչեւ Յունուար
23, հեռաձայնելով հետեւեալ թիւե-
րուն. -

43 - 08 - 12 - 06

կամ՝

46 - 32 - 35 - 42

Ճաշարան՝ 170 Ֆր.:

ԱԼՖՈՐՎԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

La M.C.A. a le plaisir de vous convier
à la

SOIREE GUITARE Classique - Jazz - Flamenco

avec la participation de
BERDJ KOUYOUMDJIAN
Guitariste

dans les œuvres de Sabicas, Flamenco

Vendredi 20 Janvier à 20h45

— Entrée libre —

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

SABERATOURS SEVAN VOYAGES SABERATOURS SEVAN VOYAGES SABERATOURS SEVAN VOYAGES

PARIS-EREVAN-PARIS

VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL
ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE
AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS
EN GROUPE

PARIS-EREVAN VOL CARGO MENSUEL

PRIX

PARIS-EREVAN-PARIS
3300 F

RENSEIGNEMENTS
ET RÉSERVATIONS
SUR SIMPLE APPEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 85 48 - FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՎՃԻՌԸ ՏՐՈՒԵՑԱԻ՝
Հ.Յ.Դ. Ն
ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ
ՎԵՑ ԱՄՍՈՒԱՆ
ՀԱՄԱՐ

Ինչպես կը նախատեսուէր Յունուար 13-ին, իրիկուան ուշ ժամերուն, Բարձրագոյն Դատարանը սպասուած վճիռը արձակեց Հ.Յ.Դ.եան դէմ, անոր դործունէութիւնը արգելելով Հայաստանի մէջ, վեց ամսուան համար: Այդ էր արդէն, Արդարադատութեան նախարարութեան պահանջը: Վճիռի արձակման ատեն, բաւական բողոքներ եւ հայհոյանքներ բարձրացած են սրահին մէջ, զլիսաւորաբար դատաւորին դէմ:

Դէպքերը ծանօթ են: Դեկ. 28-ին, Հանրապետութեան նախագահը երկար ելոյթէ մը ետք, ուր մանրամասնօրէն կը թուէր Հ.Յ.Դ.եան գաղտնի («Դրօ») կազմակերպութիւնը դործունէութիւնը անարեկութեան, թմրեցուցիչի եւ սպանութիւններու մարզին մէջ, կը ստորագրէր Հ. Յ. Դանակցութեան դործունէութիւնը արգելող հրամանագիրը մը: Այդ հրամանագրէն ետք է որ «Արդարութեան նախարարութեան միջնորդութեամբ», ըստ գործածուած բանաձեւումին, Հայաստանի Հանրապետութեան Գերագոյն Դատարանին մէջ կը քննուէր Հ.Յ.Դ.ի դործունէութիւնը դադրեցնելու վերաբերող հարցը: Եւ որովհետեւ ինչպէս գրեցինք, Հ.Յ.Դ.ն լիազօրուած ներկայացուցիչներ չէր կրնար ունենալ, դատաւարութիւնը տեղի կ'ունենար ի բացակայութեան անոնց եւ հապճեպ (Ֆրանսացիք պիտի ըսէին՝ պաֆէ) կերպով կը շարունակուէր եւ վճիռն ալ կ'արձակուէր: Պարզ է որ կատարուածին ձեւը չի համապատասխաներ իրաւական Պետութեան մը պարտադրած դործելակերպին, անկախ՝ եղած ամբաստանութիւններու ճիշդ կամ չինձու ըլլալէն: Նախընտրելի պիտի ըլլար, անկասկած, որ ամէն ինչ կատարուէր օրինաւոր ձեւով, այսինքն՝ նախ դատաւարութիւնը տեղի ունենար, ուր պիտի քննուէին փաստաթուղթերն ու տիպէքներն ու ինչ որ կար որպէս փաստ ու արդիւնքներ հիման վրայ տրուէր վճիռը եւ ոչ թէ խտրաբանը վաւերացնէր նախադասին հրամանագիրը: Կարգ է որ տարբեր վճիռ չէր կրնար տրուիլ:

Շաբաթ, Յունուար 14-ին, կազմեալ զանախութիւնը քիչ մը աւելցած էր եւ բանակցութիւնները կը շարունակուէին, բայց, վախ կար որ նոր դժուարութիւններ ծագէին, Թիւրքմէնստանէն զատ, Ռուսաստան ալ զինքնու յաւելում կը պահանջէ:

Հաստատեցինք թէ Պէյրութի Հայաստանի դեսպանատունը փակ է աւելի քան երկու շաբաթէ ի վեր եւ դեսպանին բացակայութիւնը միայն արձակուողով չի կրնար բացատրուիլ: Դրօշակ ալ չկայ չէնքին վրայ եւ դեսպանատունը փակուած է առանց որեւէ տեղեկութիւն տալու նախապէս:

«ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ»
(Յունուար 12/13)
ԱՌՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ
ԳՐԳՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Վերջին շրջաններուն ԼՂՀ-ի հիւսիսային (Մարտակերտի) եւ հարաւ - արեւելեան (Շաբ.ը Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ
ՄԱՆԻԼԱՅԻ մէջ, Պապը աննախընթաց ընդունելութեան մը արժանացաւ չորս օրերու երկայնքին: Չորս միլիոն կը նշուէր կատուի հաւաքուած հաւատացեալներու թիւը Երիտասարդութեան համաշխարհային 10-րդ օրումն: Կիրակի, Յունուար 15-ին ալ 2 միլիոն եղած է պատարալին հետեւողներու թիւը: Աւելի քան 60 ճամբորդութիւններու ընթացքին, Յովհ. Պօղոս Բ. երբեք այսքան բազմութիւն չէր համախմբած, ինչպէս հաստատեց Վատիկանի բանրերը:

ՎԱՏԻԿԱՆ պաշտօնանկ ըրաւ էվրէօյի եպիսկոպոսը՝ Գերայ. Կայօ որ քանիցս չէ հետեւած Վատիկանի ազդարարութեանց եւ շարունակած է «խանդարել» Եկեղեցւոյ բնական ընթացքը: Ծանօթ է որ Գերայ. Կայօ չատ կ'օգտագործէ Անտիանը, մասնակցած է մինչեւ իսկ Քրիսթին Պրաւոյի Ֆրու - Ֆրու յայտատիւին, դէմ է կարգ մը արդիւնքներու դործելակերպին (սերմայարկ, վիժում եւայլն) եւ չատ մօտ է «հեռացումներուն»: Գերայ. Կայօ «անառակ որդին» է Եկեղեցւոյ, բայց եւ այնպէս Վատիկանի պատիժը նեղ կացութեան կը մատնէ Ֆրանսական Եկեղեցին: Կիրակի, Յունուար 15-ին, էվրէօյի սարկաւազներուն կողին ընդառաջելով բողոքի ցոյցեր եղան բազմաթիւ քաղաքներու մէջ: 5000 էին արդէն էվրէօյի եկեղեցւոյ առջեւ, հեղեղական պատասաններով՝ «առանց մեքենայութեան» որ Ֆրանսեզներէ մէջ նոյն առի տոմիսի ֆիքսի սկզբնատուներն ունին: Բանտարկեալները նամակներ ուղղած են յայտնելով իրենց զօրակցութիւնը՝ «քեզի հետ կը կրննք խաչել, տեղի մի՛ տար»: Պէլժիոյ մէջ ալ ցոյցեր եղած են: Այս պատճառով ինչո՞ւ կը թուի որ փոքր քիչ մը աւելի կը խորանայ Վատիկանեան նուիրակցութեան եւ կաթողիկէ հանրային կարծիքին միջեւ: Եպիսկոպոսական ժողովի նախագահը՝ Գերայ. Տիւլալ շատ կը ցաւի եղածին համար: Չուրբը դատել Պապին վճիռը, բայց կ'ախտաւորէր որ կաթողիկէ վճիռը, աւելի եղբայրական յարաբերիչ է եղած աւելի եղբայրական յարաբերութիւններ հաստատել Գերայ. Կայօյի հետ: Կը չեւտէ սակայն թէ իր դերքորոշումները չէին համապատասխաներ Վատիկանի դերքորոշումներուն: Աւանդապաշտները բողոքովին համամիտ են Վատիկանի որոշումին հետ: Չուրբը Գերայ. Կայօյի որովհետեւ մը ստեղծուի Ֆրանսայի Եկեղեցւոյ ծոցը:

ԱՒԵՐԱԿԻ վերածուած քաղաք մըն է Գրոզնի որ կը շարունակէ դիմադրել Ռուսներուն: Չէչէնները կը սպառնան պատերազմը շարունակել լեռներու մէջ, ինչպէս անցեալ դարուն, երբ իրենց նախնիները դուրս ելած են ցարին բանակին: Բազմաթիւ ռուս զինուորներ գերի ինկած են եւ ժողովուրդը բնաւ միտք չունի տեղի տալու: Մոսկուայի մէջ, քանի մը հազար հոգի ցոյց մը ըրած են, Կիրակի օր, Յունուար 15-ին, բողոքելու համար ռուսական միջամտութեան դէմ: Ժիրինովսկի հարցազրոյց մը տուած է գերմանական «տիւ Նիքիլ» շաբաթաթերթին, ուր կ'ըսէ թէ Չէչէնիոյ հարցին լուծումն ունի: «Եթէ հրամանատար ըլլայ, Գրոզնի այսօր ռուսներու խռնարան մը կ'ըլլար: Այլեւս ոչ մէկ չուն որեւէ տեղ, ոչ մէկ դիակ, միայն՝ խռնարան մը»: Ինչ, սակաւաթիւներէն է որ զօրավիզ է Ելցինի:

ՓԱՍՔՈՒԱ «յուզի» նամակով մըն է Ժազ Շիրաքի, որ կը յայտնէ թէ զօրավիզ

է է. Պալատիւրի նախագահական թեկնածութեան համար: Քանի մը տարի է արդէն, որ Փաքուա չի հաւատար Շիրաքի «ճակատագրին», բայց, չար լեզուները կը խորհին նաեւ թէ Պալատիւր կրնայ նախարարապետի պաշտօն մը խոստացած ըլլալ Ներքին նախարարին:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ թեկնածու՝ Ռոպէր Հիւ հիւրն էր, Յունուար 15-ին, Անի Սէնքլէրի 7 / 7 յայտագրին: Անդամ մը եւս ասպարէզ կարգաց Պալատիւրի, որու հետ վիճարկում մը կ'ուզէ ընկերային հարցերու, ի մասնաւոր ընկերային ապահովագրութեան իր ծրագրիներուն մասին: Այս առթիւ, յստակ եւ խիստ ոճով դատաւարեց Ռուսերու յարձակումը Չէչէնիոյ վրայ, ինչ որ կը կատարուի անպատասխանատու եւ սարսափելի է ըսելով:

ՊՈԼՍՈՑ մէջ, հազարաւորներ հետեւած են Օնաթ Քուլթարի դադաղին: Գրադէտը զս զացած էր Դեկտ. 30-ին Մարմարա պանդոկին մէջ դործուած ահաբեկչական արարքի մը: Ժողովուրդը բացառաւորապէս է. - «Թուրքիան աշխարհական է եւ աշխարհական պիտի մնայ» այդպէս իրաւամարտապէս ոճաւորած:

ԻՏԱԼԻՈՑ նախագահը՝ Օսքար Լուիճի Սքալֆարօ ի վերջոյ վարչապետ մը նշանակեց յանձին՝ Լամպրէօ Տիւրի որ Պարլամենտին մօտ անձ մը ըլլալով հանդերձ, մաս չի կազմեր անոր կուսակցութեան: 63 տարեկան, Տիւրի որ, Գանձի նախարար էր նախորդ կառավարութեան մէջ, ինքզինք առաւելաբար կը ներկայացնէ որպէս քեֆիսիէն մը, երմտական իր ծանօթութիւնները եւ ձեռնհասութիւնը այդ մարզին մէջ, յոյսեր կը ներշնչեն նաեւ լիւր վերակազմման համար:

ԹԻՖԼԻՍԷՆ 500 զինեալ անձեր ճամբայ ելած են, Յունուար 13-ին, դէպի Աբխազիա իրենց զլուխն ունենալով Պաշտպանութեան նախկին նախարարը՝ Տենիկի Կիտովանի: Վճռած են վերագրաւել Աբխազիան որ ինքզինք անկախ հռչակած էր 1992-ին եւ պարտութեան մատնած վրացի զինուորականները: Նոյն օրը, վրացի իշխանութիւնները յայտարարած են որ ձերբակալած են զինաթափ ըրած էին առնոյթ ունեւ: Ասոնք կը պատկանին Ալդ. Ճակատ ազգայնական շարժումին: Եվրոնաձէ հրահանգած էր որ այդ կամուրները ձերբակալուին, որովհետեւ նման նախաձեռնութիւն մը կրնայ պատճառ ըլլալ որ Վրացիներու եւ Աբխազներու միջեւ «քաղաքացիական» պատերազմը վերսկսի: Նախապէս, արդէն, Աբխազիոյ կառավարութիւնը ամբաստանած էր վրացի զինուորականները որոնք ահաբեկչական արարքներու ձեռնարկած են Աբխազիոյ մէջ եւ խափանաբարական արարքներով ալ ելեկտրական դիմ մը քանդած եւ արեւազ ոստիկաններ առեւանգած: Յիշենք որ Աբխազիա կը գտնուի Վրաստանի հիւսիս - արեւմուտքը, մայրաքաղաքն է Մոսկուայ, 1994 Յունիսի կռիւներէն ետք, արեւազ իշխանութիւնները թոյլ չտուին որ 250 հազար փախուսական Վրացիները վերադառնան:

ԱԼԺԵՐԻՈՑ ծայրայեղ շարժումը՝ Ժի-Ժ-Ա. յայտարարած է թէ պատրաստ է «պատերազմի դադրեցնելու» որոշ նախապայմաններով, զորս իշխանութիւնները անընդունելի կը նկատեն: Կրտէ թէ Ալժերիոյ կառավարութիւնը պէտք է ընդունի Հռոմի ընդգրկմադի կողմերու ժողովին առաջարկները, բայց երբ ուրիշ պայմաններ կը կցէ եւ ասոնք են որոնք անընդունելի են նախագահ Չերուպի համար: Ժի-Ժ-Ա. կը պահանջէ անմիջապէս կանգ առնել պայմանի ազատ արձակումը Ապտելհաք Լայարայի Ժի-Ժ-Ա. նախկին պետ, մահուան դատաւարութեամբ եւ ուրիշ անդամի մը այդ խումբէն, նաեւ՝ «Աստուծոյ օրէնքին կիրարկումը» հուսկ՝ համայնավար եւ անհատաւոր թղոր

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԵՍԸ
ԲԱՑՈՒԵՑԱԻ
ՊՈՒՈՒՄԻ ՄԵՉ

Գերմանիոյ Պոլսոմ քաղաքին թանգարանին մէջ, պաշտօնական հանդիսութեամբ մը Յունուար 14, Շաբաթ յետմիջօրէին բացումը կատարուեցաւ Հայաստանի նուիրուած փառաւոր ցուցահանդէսի մը: Ձեռնարկը որ իրականացած է Պոլսոմի Հայկ. ուսումնասիրութիւններու կեդրոնին նախաձեռնութեամբ ու նոյն թանգարանին եւ Հայաստանի Մշակոյթի նախարարութեան դործակցութեամբ, կը վայելէ երկու երկիրներու հանրապետութեան նախագահներուն հովանաւորութիւնը:

Ցուցահանդէսը ուրարտական շրջանէն սկսած, Հայաստանի կը դետեղէ իր գոյութեան լայնացած շրջանակին մէջ, մինչեւ ներկայի օրերը: Անով իրագործուած ձեռնարկը առաջինն է իր տեսակին մէջ որ անցեալն ու ներկան միասնական ներկայացումով մը տալէ զատ, միացուցած է նաեւ Հայաստանը եւ Սփիւքը, որպէս «Հայութեան» անանջատելի բաղկացուցիչները: Այդ ըմբռնումին շնորհիւ է որ ժամանակակից շրջանին յատկացուած սրահներուն մէջ կարելի է զով զով դիտել օրինակ՝ Կորբո ու Մինաս Աւետիսեան, կամ Թիւթիւնեան, Յակոբ Յակոբեան եւ Գառզու:

Բացումին, տեղացի պաշտօնական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու հետ ներկայ եղաւ Հայաստանի փոխ - նախագահ Գ. Յարութիւնեան եւ իր ելոյթով ողջունեց ձեռնարկը: Ներկայ էին նաեւ Մշակոյթի նախարար Յակոբ Մովսէս, Մատենադարանի տնօրէն Սեն Արեւատեան ու այլ դէմքեր: Հանդիսութիւնը փակուեցաւ ըզբէջյով մը որմէ ետք ներկայ հրաւերեալները շուրջ 300 հոգի, այցելեցին ցուցահանդէսը:

Նոյն առիթով պատրաստուած է նաեւ շուրջ 500 էջոց դերմանեղէն հատոր մը ուր եւս հայ եւ օտար հեղինակներու դրութիւններով արուած է հայկական պատմութիւնն ու մշակոյթը, ճոխ պատկերազարդումով մը:

Մանրամասնօրէն կ'անդրադառնանք յետագային:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Կուսակցութեանց լուծումը: Մինչ այդ, Փոխանցման Ազգ. Խորհուրդի անդամ մը սպաննուած է, Սլէյի մէկ արուարձանը:

ՈՒԶԵԿԻՍՏԱՆԻ երեսփոխանական ընտրութիւններուն նախկին համայնավարներու (Ժողովրդական Դեմոկրատ Կուսակցութիւն) յաղթանակը հաստատուեցաւ ջնիշլախէ կերպով Բ. շրջանին: Արդարեւ պաշտօնական արդիւնքներու համաձայն ձայներու 95%-ին տիրացած են, այլ խօսքով 231 աթոռի կը տիրանան 244-ի վրայ:

ԻՐԱՔԻ հիւսիս Գիւրտերու եղբայրասպան կռիւները սաստկացած են շաբաթավերջին: Վերջին 48 ժամերուն (Յունուար 14 - 15) Պարզանիի զօրքերը երեք դիւղեր դրաւ եւ, Թալապանիի կողմնակիցներն ալ յարձակած են ուրիշ դիւղի մը վրայ: Երկու կողմերն ալ կը խոստովանին որ տասնեակներով մեռելներ կան:

ԹՈՒՐԿԻԱ Եւրոպայի տասը երկիրներու մօտ դիւանդիւսական շփումներ ունեցած ու ազդարարած է ՀՀ անկերպիլ ջրատիւն աղբոր խորհրդարանին: Անդաւրայի ազգայնաբարութիւնը ըսած է նաեւ թէ հակառակ պարագային երկկողմանի յարաբերութիւնները կրնան լրջօրէն տուժել:

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՆՈՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐԸ

Լուսինն վրայ, օր մը մէկը որոշեց հայերէն սորվել: Որոշ գիրքերու եւ ժապաւեններու միջոցով քանի մը տարիէն երկու հայերէն լեզուներուն կը տիրապետէր. առանց դժուարութեան թէ՛ Դանիէլ Վարուժան, թէ՛ Պարոյր Սեւակ կը կարդար: Որոշեց որ այլեւս ժամանակը հասած էր մեր երկրագործներին հայախօս վայրերը այցելելու: Այդ վայրերուն ցուցակը կազմեց ու ճամբայ ելաւ:

Առաջին հանգրուանը եղաւ Փարիզ: Բախտը բերաւ, օդանավին մէջ իր քով նստած էր Ֆրանսահայ մը, որ Փարիզի մօտենալու ընթացքին, սկսաւ իրեն խորհուրդներ տալ:

«Վրը քիչ մը ուրթար ունի, լաւ որ այսօր փրեւէ ոսնտէվու չունիմ: Հիմա պէտք է այս թուղթը ոսնտիւր ընես: Այլեոնէն դուրս ելլելէդ յետոյ փոխիւն կուտաս, իրենք փափորըդ դաժմոնէ կ'ընեն: Երբ անուրժիպդէ պակասեցը՝ ըստանաս, վալիդդ եւ սաքը տուանին փրեւանթէ կ'ընես: Այնուհետեւ զոն էնթէր-նասիոնալէն դուրս, փորթէօրներ կը դառնան, եթէ կրեւի մէջ չեն. փուռպուաւը չմոռնաս»:

Մեր խեղճ լուսնաբանը քան մը չհասկըցաւ, ու, սարսափած, որոշեց Փարիզէն խուսափել, մտածելով. «Ուղղակի Հայոց հայրենիքը կ'երթամ, գոնէ այնտեղ իրենց խօսած մաքուր հայերէնը կը հասկնամ»: Օղակայանէն դուրս չելած, դէպի Երեւան առաջին թռիչքին արձանագործեցաւ: Երբ Հայաստանի մայրաքաղաքին մօտեցան, իր քովը նստած Հայաստանցի ուղեւորը տեսնելով հայախօս օտար մը, օգտակար ըլլալու համար խօսակցիլ սկսաւ.

«Ո՛րէյսը մի քիչ ուշացել է, հէնց հիմա սամալիոթը իջնում է: Երբ դուրս գանք՝ պապորտը եւ դոկումենտներդ միմիային կուտաս՝ որ փեշադեն: Յետոյ, չամադադ ու վէշերդ տամոթնիւթում բաց կ'անես, էրպորտից դուրս կը դաս եւ տրամապորտ կը փնտես: Եթէ չկայ, որեւէ դրուգավիլի չոֆերի մը կը խնդրես, բոլորը մոտին ենք: Երբեք կ'առնանք են»:

Այս երկրորդ հարուածը ալ աւելի աղքեց մեր հայախօս լուսնաբանին վրայ. «Ուրեմն այդ բոլոր Զանգերուս արդիւնքը այս է, ու Հայաստանի հայերէնը իսկ

չեմ հասկնար»: Մէկէն նկատեց որ օդակայանին մէջտեղը, հսկայ օդանավ մը մէջ մեծ բազմութիւն մը կը կուտակուէր. տեղեկացաւ որ Լոս-Անճելըսի թըռիչքն էր: Անմիջապէս մտածեց. «Համարէն ասոնք իսկական հայախօսներն են, որոնք, այս աղաւաղուած լեզուէն զգուած, կը մեկնին դէպի այն վայրը, ուր իսկական հայերէն կը խօսուի»: Ուստի, որոշեց ինքն ալ այդ թռիչքին մասնակցիլ: Քանի մը ժամ յետոյ, երբ Լոս-Անճելըսի լոյսերը կը փայլէին, իր քովի ճամբորդը սկսաւ խօսիլ.

«Մեր Փրայթը գրեթէ Փուէ էր, բայց ամէն ինչը օքէյ անցաւ ու չուտով էր փլէյնը սթոփ կ'ընէ: Ես՝ Իսթըրթին եմ, բայց էլ-էյ մուլ ըրի ճոպ մը դառնուած համար. Ուեսթըրթը աւելի քուէ է: Հիմա, էրփորթին մէջ կ'ընես դառ մը ունիթ ընել, եթէ ոչ ես քեզի միջնէն հոթէլը տրայլ կ'ընեմ: Բայց պէտք է որ չըրի ըլի ընեմ. Փոնով քընիս հէլլօ մը կ'ընեմ ու կ'ոնջս իր օֆիսէն փրեւի կ'ընեմ: Իր պոսին հետ պրիֆիւնկի օրն է»:

Այս երրորդ փորձառութիւնը վճռական դարձաւ: Հայախօս լուսնաբանը որոշեց անմիջապէս լուսին փերադառնալ, երբեք չէր որ սորված հայերէնը չին ու մեռած լեզու մըն է:

Փաստօրէն, առիթ չեղաւ որ մէկը իրեն բացատրէր ողբերգութեան պատճառները: Հին ժամանակին կար մէկ հայերէն՝ զբարար կոչուածը. յետոյ կադուուցան միջին հայերէնն ու աշխարհաբարը, որ բաժնուցաւ արեւելա եւ արեւմտահայերէնի: Սակայն չուրջ կէս դարէ ի վեր, բացի Միջին Արեւելքի քանի մը վայրերէն, այս երկու տարբերակներն ալ լիարժեքութենէ անհետացան. իրենց տեղը զբաղեցին նոր ստեղծուած «լեզուներ»: Արեւելահայերէնին տեղը հայաստանահայերէնը կայ, իսկ արեւմտահայերէնը՝ զանազան ճիւղերու բաժնուցաւ, որոնց ամենակարեւորներն են՝ ամերիկահայերէնը եւ Ֆրանսահայերէնը:

Դեռ համապատասխան բառարաններ չկան. մինչ այդ ահաւասիկ քանի մը նըմոյշներ, ուր կու տանք հայերէն որոշ բառերու թարգմանութիւնը, Ֆրանսահայերէնի (Ֆ) կամ հայաստանահայերէնի (Հ) ...:

ՄԱՐՄԱՐԱ ՅՈՒՇԱՏԵՏԻՐ ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՅԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱԿԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԵՋ

Բ.

Այսօրուան մեր զբաղեցնող համար դիւրին չէ հասկնալ թէ զբաղանութեան հաւաքածոյի մը պատրաստութիւնը ի՞նչպէս կ'ընայ այնքան մեծ փոթորիկներ ստեղծել, զորոնք ու միջեւ այնքան սուր ճակատում մը յառաջացնել, որքան 1955 եւ 1956 թուականներուն ստեղծած էր այն հաւաքածոն, որ պիտի կոչուէր Հանրապետական Շրջանի Պոլսահայ Գրական-Նութեան Համայնապատկեր եւ որ ի մի պիտի բերէր անուններն ու գործերը այն պոլսահայ բանաստեղծներուն ու գրողներուն, որոնք ներկայութիւն մը ունէին հանրապետութեան հռչակումէն ասդին անցած շրջանի զբաղեցնող մէջ: Այս հաւաքածոն պիտի հրատարակուէր Արամեան Սանուց Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ այդ Միութեան վարիչները, զլիարժեքութեամբ մեր գրասէր բարեկամ Տիգրան Պալեանին, յանձնարումը մը կազմած էին առօր պատրաստութեան համար: Բայց չուտով յանձնարումը բաժնուած էր երկու ճակատներու: Կոմիկեանական խմբակ եւ Թեւեանական խմբակ: Մենք առաջին խմբակին մաս կը կազմէինք եւ համախմբուած էինք Վարդան Կոմիկեանին շուրջ: Ոմանք ալ մաս կազմած էին «Երջանիկ Տարեգիրք»-երու հեղինակ Բազարատ Թեւեանին շուրջ: Մինչեւ Սեպտեմբեր 6 - 7-ի դէպքերը, յանձնարումը իր ժամանակին մեծ մասը անցուցած էր ամուլ վիճարկութիւններով: Արդէն յանձնարումը ալ կայուն յանձնարումը մը չէր: Ոմանք նոր կ'անդամակցէին, ուրիշներ կը հրաժարէին այս կամ այն գրողին հետ խնդիր մը ունենալով: Երկու կարեւոր հարցումներ շարունակ կը զբաղեցնէին մեր միտքերը: Առաջին հարցումը սա էր. որո՞նք իրաւասու պիտի ըլլային այս հաստիքին պատրաստութիւնը ստանձնելու: Այս պատասխանատու գործին հեղինակները լաւ ընտրուելու էին, որպէսզի արդիւնքն ալ լաւ ըլլար: Երկրորդ հարցումն ալ հետեւեալն էր. որ հեղինակներն ու բանաստեղծները արժանի պիտի նկատուէին այս հաւաքածոյի մէջ յիշուելու որպէս կազմուած ու վաւերական գրողներ: Այս երկրորդ հարցումն ալ կարեւոր էր, թերեւս աւելի կարեւոր քան առաջինը:

Կոմիկեանական մեր խմբակը խիստ մերձեցում ունէր: Կը պաշտպանէր այն տեսակէտը, թէ Պոլսոյ մէջ հազիւ թէ ուրիշ կամ ինչ գրողներ կ'ընային կազմուած որակաւոր գրողներ նկատուիլ եւ միայն անոնց էր որ պէտք էր տեղ տրուէր Հաւաքածոյին մէջ: Մնացեալները երկրորդական գրողներ էին եւ կարելի էր դա-

նոնք դնել առաջնակարգ գրողներու հետ նոյն սակաւին մէջ:

Այս տեսակէտը կը խրտէցնէր Թեւեանական խմբակը: Այդ խմբակին անդամները, ինչպէս նաեւ Արամեան Սանուց Միութեան վարիչները, կը հաստատային որ կարելի էր այդքան քիչով սահմանափակել պոլսահայ զբաղանութեան համայնապատկերը: Հաւաքածոյին մէջ տեղ գտնելու էին բոլոր գրողները, որակի ինչպիսի տարբերութիւններ ալ ներկայացընէին անոնք: Խմբադրական յանձնարարումն էր մէջ իսկ այնպիսի գրողներ կա- յին, որոնք դուրս պիտի մնային, եթէ ամէն մարդ իւրացնէր Կոմիկեանական խմբակին տեսակէտը: Ի՞նչպէս կարելի էր ընդունիլ այդպիսի հեռավարութիւնը:

Այսօր կը մտածեմ որ մեր խմբակին տեսակէտը շատ խիստ էր: Կը նայեմ այդ շրջանի օրագրիս ու կը տեսնեմ որ ես ալ վարանումներ ունեցեր եմ եւ յաճախ պաշտպանել եմ աւելի լայնախոս կերպով շարժելու տեսակէտը: Ժողովներու ընթացքին բուն վիճարկութիւններ տեղի կ'ունենային եւ երբեմն մինչեւ իսկ գրողներ կը վերադարձնէին գիրար, դառնութիւններու տեղի կուտային: Միջոց մը որոշուցաւ որ յանձնարումը չօչափէր վարձիքը դատական մարմնի մը, որուն մաս պիտի կազմէին մտաւորականներն ու զբոսաշրջական ինչպէս՝ Յակոբ Մարթեան, Յովսէփ Քէչիշեան, Արեգ Տիրազան, Եղիշէ Այվազեան, Զոհակ: Նամակներ գրեցինք այս յարգելի անձնաւորութիւններուն եւ հարցուցինք որ ըստ իրենց, որո՞նք պէտք էր տեղ գտնէին այսպիսի հաւաքածոյի մը մէջ: Գոտական մարմնի անդամներէն միայն Յակոբ Մարթեանն ու Յովսէփ Քէչիշեանը պատասխանած էին մեր հարցումին երբ արդէն վրայ հասան Սեպտեմբեր 6 - 7-ի տխրահռչակ դէպքերը:

1955 Սեպտեմբեր 6-7-ի դէպքերը, որոնք պայթած էին Կիպրոսի խնդրի կապակցութեամբ, մէկ գիշերուան մէջ խորտակեցին մեր բոլոր երազները: Փոքրամասնութիւնները անգամ մը եւս գրուած էին լինելու և չլինելու հարցի մը առջեւ: Քաղաքին մէջ քարուքանդ եղած էին բոլոր այն խանութներն ու շէնքերը, որոնք Յուդեոն ու Հայերու կը պատկանէին: Փոքրամասնութիւններու խանութներուն, շէնքերուն և ապրանքներուն հետ միատեղ փչուած, բլիկ - բլիկ փողոց թափած էին նաեւ անոնց աննիւթական հարստութիւնները՝ որոնք էին ապագայի նկատմամբ յոյսերն ու ծրագիրները, երազներն ու ցանկութիւնները: Բիրտ ուժը իր հարուածը իջեցուցած էր ո՛չ միայն նիւթին, այլ նաեւ միտքին ու աննիւթականին վրայ: Մէկ գիշերուան մէջ շատեր որոշած էին իրենց ճամպուրակները հաւաքել ու մեկնիլ: Ահաւասիկ անոնցմէ մէկն էր Վարուժան Աճափեանը, որ իրեն հետ կը տանէր ո՛չ միայն իր սեփական ապրումը, այլ նաեւ այն ամէն ինչը, զոր մենք իրեն հետ ունեցած էինք որպէս հասարակաց երազ ու ցանկութիւն:

Այս պայմաններու մէջ ո՞վ այլեւս, կըրնար մտածել զբաղանութեան մասին: Բնականաբար կանգ առած էր նաեւ մեր Հաւաքածոյին պատրաստութեան համար տարուած աշխատանքը:

Ռ. Հ.

Ազնիւ --	Ժանդի (Ֆ),	Սիմապոլի (Հ)	Նախագահ --	Փրեզիտան (Ֆ),	Պրեզիտան (Հ)
Անցագիր --	Փափոր (Ֆ),	Պապորտ (Հ)	Նախարարութիւն --	Մինիսթր (Ֆ),	Մինիստրութիւն (Հ)
Առաքիւյալան --	Օպտեքթիֆ (Ֆ),	Օրբիկալի (Հ)	Նմոյշ --		
Աւանդութիւն --	Թրատիսիոն (Ֆ),	Տրադիցիա (Հ)	(ցուցահանդէսի)		
Բանաստեղծութիւն --	Փոէզի (Ֆ),	Պոէզիա (Հ)	Նուագախումբ --	Օրգեսթր (Ֆ),	Էքսպոնենտ (Հ)
Բացառիկ --		Ունիկալ (Հ)	Նուագահանդէս --	Գոնսեր (Ֆ),	Օրգեստ (Հ)
Բեռնատար --	Գամբոն (Ֆ),	Գրուգալի (Հ)	Շապիկ --	Օտիթէօր (Ֆ)	Սարուքա (Հ)
Գաղափար --		Իդէա (Հ)	Ունկնդիր --		
Գաղափար --	Պիէր (Ֆ),	Բիրբա, պիւա (Հ)	Ջոյն --		
Գեոմալիսմոս --	Փաթաթէս (Ֆ),	Բարթոլոմէ (Հ)	Վարչապետ --	Փրեմիէր մինիսթր (Ֆ),	Պրեմիէր մինիստր (Հ)
Գործադուլ --	Կրեւ (Ֆ)		Վերանորոգում --	Ռեմոնտաժ (Ֆ),	Ռեմոնտ (Հ)
Գրասենեակ --	Պիւրօ (Ֆ),		Վերացակալ --	Ապարէ (Ֆ),	Արատրակտ (Հ)
Գրաւած --		Բիւրօ (Հ)	Վերելակ --	Ասանէօր (Ֆ),	Լիֆտ (Հ)
Երաժիշտ --	Միւլիսիէն (Ֆ),	Օկուպացիոն (Հ)	Տախտ --		Շալվար (Հ)
Երաժշտութիւն --	Միւլիք (Ֆ),	Օկուգրամոն (Հ)	Տոյր --		
Երեսփոխան --	Տեփիւթէ (Ֆ),	Մուլիքա (Հ)	Վարչապետ --	Փրեմիէր մինիսթր (Ֆ),	Պրեմիէր մինիստր (Հ)
Զբօսաշրջիկ --	Թուրիսթ (Ֆ),	Դեպուտատ (Հ)	Նուագահանդէս --	Ռեմոնտաժ (Ֆ),	Ռեմոնտ (Հ)
Զինուոր --		Տուրիստ (Հ)	Շապիկ --	Ապարէ (Ֆ),	Արատրակտ (Հ)
Թոնիք --	Վոլ (Ֆ),	Չարլատ (Հ)	Տախտ --	Ասանէօր (Ֆ),	Լիֆտ (Հ)
Ժապաւեն --	Պանո (Ֆ)	Ռէյս (Հ)	Տոյր --	Սաք (Ֆ)	Էքսպոնենտ (Հ)
Ինքնաշարժ --	Օթօ (Ֆ),	Մեքենայ (Հ)	Յուցահանդէս --	Էքսպոնիցիոն (Ֆ),	Էքսպոնիցիոն (Հ)
Լրացնել --	Ռամփիլը ընել (Ֆ)	Պրորբ (Հ)	Փաստաբուրդ --	Տոքիւման (Ֆ),	Պոկուստ (Հ)
Խնդիր --		Ակադեմիա (Հ)	Փարագլայդ --	Փրոփականտ (Ֆ),	Պոկուստ (Հ)
Խորհրդակիշ --	Սիմպոլ (Ֆ, Հ)	Մոտ (Հ)	Օդանաւ --		Սամալիոթ (Հ)
Կաճառ --	Աքառեմի (Ֆ),	Փեշադ (Հ)			
Կամուրջ --		Չամադա (Հ)			
Կնիք --	Թամփոն (Ֆ),	Չամոնիէ (Հ)			
Հետաքրքրական --	Էնթէրթէն (Ֆ),	Կոլտուրա (Հ)			
Հեռաձայն --	Թեփֆոն ընել (Ֆ),				
Հիւպատոս --	Գոնսիւ (Ֆ),				
Ձայնագրիկ --	Անոթիսթրէ ընել (Ֆ)				
Ճամպուրակ --	Վալիք (Ֆ),				
Մաքսատուն --	Տուան (Ֆ),				
Մշակույթ --	Բիւլլիթ (Ֆ),				

ԱՄՄԷՆ ՄՈՒԹԱՅԵԱՆ

ՆՈՊԷԼԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՈՒՆԻՓ

Նիւ-Եորքի թերթերէն մէկուն էջերէն լատտեղեակ յօդուածագիրը կը գտէ՝ «Գիտնականներ» Նոպէլեան մրցանակի անձնախումբը կ'անդիտանա՞ր ձեր աշխատանքը. մի՛ յուսահատիք։ Թերեւս դուք արդէն ընտրեալ մըն էք շատ աւելի հազուագիւտ մրցանակի մը համար։ Այս մէկը կը կոչուի Իդ Նոպէլ։ Կը շնորհուի մարդոց որոնց գիւտերը չեն կրնար կամ պէտք է արդիւնաբերութեան ասպարէզը դրոշմը» ինչպէս կ'ըսէ յանձնախումբին կանոնադրութիւնը։

Մրցանակը անունը առած է Ալֆրէտ Նոպէլի հետեւոր մէկ զարմիկէն որ Իդ-նախօս Կը կոչուէր եւ որ հաստատողն է մրցանակը։ Անոր հովանաւորներն են Մասաչուսէթի թէքնիք հիմնադրը եւ գիտական երգիծաթերթ մը։

Հարաւային Գարուսիէն հանդիսանալով կոչուած ճարտարագէտ մը մաթեմատիկի ճիւղին մրցանակին արժանացած է, չափած ըլլալով Գորբաչովի կեղծ Բերետոս մը ըլլալու հաւանականութիւնը, որ մէկի դէմ 8606 միլիարդով հաստատուած է...

Գրական մարզի վերջին մրցանակը տրուած է քիմիական թերթի մը մէկ յօդուածին 976 հեղինակներուն։ Ինչպէս յայտնած է արարողագրաբան, այս թիւն ալ մերձաւոր է, քանի որ ոչ ոք համբերութիւնը ունեցած է բոլորը համբերու եւ ստոյգ թիւը ունենալու։ Թերթին տնօրէնուհին ստացած է մրցանակը, յանուն հեղինակներուն որոնք ինչպէս ըսած է ան, չեն յաջողած համաձայնի մրցանակաւորի իրենց ճառին բնադրին վրայ։

Արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ ամէն Հոկտեմբերին, չորսը հազար հոգիի ներկայութեան։ Բեմին վրայ բազմած հեղինակութիւններէն զատ, իսկական Նոպէլեան մրցանակին արժանացած քանի մը դափնեկիրներ ալ կ'ըլլան հոն, բաւական ծիծաղելի գրեթէ անտարբերութիւն։ Կ'ըսուի որ ոմանք յատուկ քարոզչութիւն կը կատարեն, չարժանանալու համար իդին։

Միջոցներէն երկուրորդէն մը որ մրցա-

ԳԱՂՈՒԹԻ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՑ Մայր Եկեղեցւոյ Պէղծեան սրահին մէջ, Յունուար 1-ին տեղի ունեցած է Մանկանց ամանորի հանդէսը նախագահութեամբ Գարեգին Պատրիարքի։ Հանդիսավարը եղած է Գնալը Կղզիին Ներսէսեան դպրաց դասու դպրապետ՝ Ռոյ սարկաւազ Քիւլիւքաթէշ։ Աւելի քան 500 աշակերտներ, աղջային բոլոր վարժարաններէն լեցուցած են սրահը։ Ամէն մէկ վարժարանի աշակերտութիւն իր մասնակցութիւնը բերած է գեղարուեստական յայտագրին։ Ապա, Պատրիարքը խօսած է փոքրիկներուն Կաղանդի եւ Ամանորի հայկական աւանդութիւններուն մասին։

Նախի արժանի նկատուած է, ըսած է թէ այդ պատիւին համար չարժեք մինչեւ Գէմպրիճ ճամբորդել։ Ան հարած է օրօվիզիոնը որ կարելի կը դարձնէ կտուր վարելու ընթացքին հեռատեսիլ դիտել։ Ուրիշներ անհամբեր կ'ըլլան Գէմպրիճ երթալու եւ շնորհակալութեան իրենց ճառը արտասանելու։

Մրցանակաւորները որոշելու համար յանձնախումբը կը հիմնուի մրցանակին տրուութիւնը ընդ երգիծաթերթին ընթերցողներուն առաջարկներուն վրայ։ Շատեր կ'առաջարկեն իրենց ամուսինը կամ գործատէրը։ Յաճախ կը պատահի որ մարդիկ իրենք զիրենք առաջարկեն։ Բայց, ինչպէս կ'ըսէ արարողագրաբան, առաջարկ-նամակներուն մէջ գրեթէ միշտ ուղղագրական սխալներ կ'ըլլան, որոնք մէկընդմիջ կու տան զանոնք։

Եթէ կը ճանչնաք մէկը որ արժանի մը նկատէք Իդ Նոպէլին, գրեցէ՛ք մրցանակի յանձնախումբին, տալով ենթակային անունը, հետաքրքրութեան մարզը, 25 բառով բացատրելով թէ ինչու զինքը արժանի կը նկատէք մրցանակին։

Հասցէն հետեւեալն է.
Ig Nobel, c/o MIT Museum
256 Mass. Ave. Cambridge,
MA 02139, U.S.A.
Ամէն ապահովութիւն կը տրուի որ առաջարկողներու անունները պիտի չհրապարակուին։

ՔԱՂՀԱՆ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՐԱՆ ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՌՈՆ-ԱԼՓԻ ՀԱՅՈՑ

ՎԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի տեղապահին եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի որոշումով, տարւոյս Ապրիլ 3-ին պիտի դադարուի Աղագային -- Եկեղեցական ժողով ընտրելու համար Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան զահակալը։

Այս առթիւ թեմերու առաջնորդներուն հրահանգուած է կատարել պատգամաւորներու եւ անձնափոխանորդներու ընտրութիւն եւ արդիւնքը տեղեկացնել ընտրութեան գրասենեակի պատասխանատուին մինչեւ 1995 Յունուար 31։

Ռոն -- Ալիի շրջանը երեք պատգամաւորի իրաւունք ունենալով, 1994 տարւոյ Դեկտեմբեր 29-ին, երեկոյեան ժամը 8-30-ին եկեղեցւոյ «Կարալիս Մանուկեան» սրահին մէջ, հայրապետական պատուիրակի փոխանորդ՝ Գեր. Տ. Նորայան Եպիս-

կոպոս Զաքարեանը բացառիկ ժողովի հրաւիրեց շրջանին բոլոր հոգեւոր հովիւները եւ ծուխներուն պատուիրակները, որոնք համաձայն Մայր Աթոռէն զրկուած «Պայմաններ պատգամաւորի ընտրութեան» շրջաբերականի 3-րդ յօդուածի Բ. պարբերութեան, զադտնի քուէարկութեամբ կատարեցին ընտրութիւնը երեք պատգամաւորներուն եւ երեք անձնափոխանորդներուն։

Պատգամաւոր ընտրուեցան հետեւեալները. --

Պարոններ՝	
Արման Պախաուրեան	(Լիոնէն)
Ռուպի Տօնիկեան	(Լիոնէն)
Մանուկ Ստեփանեան	(Վալանտէն)
Անձնափոխանորդ ընտրուեցան. --	
Պարոններ՝	
Մանուկ Միրզոյեան	(Տէսիէն)
Հանրի Սիմանեան	(Վալանտէն)
Սահակ Սուքիասեան	(Լիոնէն)

Առ ի գիտութիւն կը հաղորդենք Լիոնի եւ Ռոն -- Ալիի հայրութեան։

ԴԻԻԱՆ

Յունուար 5

Ա Ս Կ Ե Ա Ն Կ Ի

ՆՈՐԱԾԻՆՆԵՐՆ ՈՒ ՄԱՅՐԵՆԻՆ

Վերջին տարիներուն ուղադրութիւն դրաւ է նորածիններու լեզուական զարմանալի կարողութիւնը։ Մասնագէտներու համաձայն երբ տակաւին միայն 4 օրուան են, անոնք կրնան զանազանի իրենց մայրենիին ու օտար լեզուի շեշտերը։ Օրէկոնի համալսարանէն մասնագէտ մը յատուկ սարքով մը քննած է նորածինին ուղեղին գործունէութիւնը ու հաստատած որ ուղեղին կեդրոնները անհամաչափ մասնակցութիւն ունին ատոր։ Լեզուի շեշտերը ճանչնալու մէջ աւելի գործօն է ուղեղին ձախ կէտը։

ՊԵՂՈՒՄԻ ԴԻԻՐՈՒԹԵԱՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Ուկրանիոյ մէջ պեղումներու համար բաւարար է տեղական իշխանութեան մը

ԱՆԿՈՒՑԻ ՄԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

Ժպտեցաւ, վերակաւ շատ արագ խօսիլ։

-- Երբ Յունաստանէն եկանք, ես այնչափ նիհար եմ եղեր որ ֆիներպաշէի տանուէրը ինձի համար մասնաւոր ուտելիք կը դրիէ եղեր ակիւրը։ Հակառակ որ շատ մարդու մեղքը մարդ էք եղեր։ Պապան անանկ որ ունի Գերմաններուն դէմ։

Սուր երեւակայեց Նորման բարակ սրունքներով ու թեւերով։ Տեղ մը, կամ խացած մանուկներու նկարներ տեսած էր։ Պատերազմի, զոհերու, կամ նախկին ճամբարներու վերաբերեալ գրութեան մը մէջ։ Այն ատեն տպաւորութիւն էր գործած իր վրայ։ Հիմա՝ այդ բաղդատուութիւնը դպաւ իրեն։ Ուրիշ տեսակի դպացունքը՝ չիւղի պէս սրունքներ ու թեւեր ցուցադրող հալած աղջիկներու տեսարանին։ Ու ի՞նչ ալ ատեն «գերման» անունը անգամ։ Նորմային հօրը պէս։ Հակեցաւ սեղանին վրայ, Նորմային ձեռքը բռնեց, թեւը բռնեց, ազահօրէն դիտեց եւ չօշափեց անոր մարմինը՝ արեւահամ, աստղը, մտքէն փարատելու համար տխրեց մանուկի կերպարը։ Հոգին ա՛յնքան ուղեց որ՝ գրկել, համբուրել, շոյել։

-- Ինչո՞ւ լուրջի չես առներ կոր ամուսնութեան առաջարկս, մրմնջեց։

Նորմա յօնքերը վերցուց, խնդաց։

-- Ես ամուսնութեան առաջարկները լուրջի չեմ առներ։ Տղոց բերնին ծամոց է։ Այդ խօսքերուն հաւատալու տարիքը անցուցած եմ։

-- Ուրիշներ ալ ամուսնութեան առաջարկ ըրա՞ծ են քեզի։

-- Ատանկ առաջարկի մը արժանի չե՞ս տեսնար կոր ինձի։

-- Ատ ըսել չուզեցի...

-- Հապա՞։

-- Ատանկ մէկը եղա՞ծ է։

Առաջին անգամն էր որ այս տեսակ հարցում մը ուղղելու առիթը գտած էր։

Նորմա հասկցաւ թէ Սուր հողի տուած էր միշտ՝ ատիկա հարցներու համար։ Պահ մը նայեցաւ աչքերուն մէջ, ուր տաօրիկներ, նոր փայլ մը կար։ Աթոռին յեւարանին կոթնեցաւ։

-- Եղած է հարկաւ, ըսաւ։

Սուր անախորժ գրացում մը ունեցաւ։ Զէր սպասեր, կամ չէր ուզեր սպասել, այս պատասխանին։ Յետոյ, իրեն՝ այնպէս թուեցաւ թէ Նորմայի շեշտին մէջ թաքուն հպարտութիւն մը կար։ «Ինձի ի՞նչ կարծեցիք» ըսելու հեղեղեղ յոխորտանք մը։ Եւ արհամարհանք մը՝ իր միամտութեան հանդէպ։ Հարկաւ իրմէ առաջ ուրիշ տղոց հետ ալ խօսած ըլլալու էր։ Ինչ էլ ըր ջանացած ուրիշ աղջիկներու հետ խօսիլ՝ Նորմայէն առաջ։

Մատները ինքնաբերաբար դադրեցան շոյելէ անոր ձեռքը։ Ինչ ալ, անոր պէս, ակնաբար այդ ձեռքին յառած մտաք։ Կը զգար այդ հարցումը հարցուցած ըլլալուն։ Նոյնիսկ այդտեղ ժամերով նստած եւ այդպէս մտերմացած ըլլալուն։ Հասկըցաւ թէ շատ վատահամ էր ինքզինքին, կամ այն կեղծաւորութեան զոր կին մը կ'ունենայ միշտ այս նիւթին չորսը։

տաքերութեամբ մտիկ ըրաւ Նորմային ձայնը, ինչպէս մտիկ պիտի ընէր գուշակութիւն մը։

-- Մէկ քիւրմեթը հեռուէն կը հասկնայ իր որ ես աղուոր տղայ եմ կ'ըսէ կոր անցնող դարձողին։ Վստահ եմ որ օրը քսան անգամ ինքզինքը հայելիին մէջ կը դիտէր զիմացէն, փրփփէր...

Սուր կարմրեցաւ։ Ինչ ալ ինքզինքը շատ դիտած էր հայելիին մէջ։ Բայց Նորմա չէր կրնար այլեւս տեսնել կարմրիլը։ Մութը կատարեալապէս կոխած էր։ Միայն շոճներու ճիւղերէն սպրդող լուսին էր որ տեսանելի կը դարձնէր զիրենք իրարու։

-- Ամէն հազուադէպ համար մասնաւոր փողկապ ունէր։ Միշտ նոր փեսայ էր մարդը։ Ամէն օր կօշիկ ներկել կուտար կարծեմ։ Սեւ կօշիկով, քոթիլով, փողկապով փրփ կը թալը տեսած եմ։ Ինքզինքին այնչափ հիացած էր որ, չկար մէկը որ չձաղարէր։

Խնդուք մը եւս արձակեց։

-- Մաղքը տեսնուելիք բան էին։ Դանակով կտրուած ձեղք մը ունէր։ Միշտ նոյն կէտէն։ Միշտ փայլուն էին մաղքը։ Մուկի պէս։ Պրիյանթիւնով փակած։ Աջ կը պառկեցնէր, ձախ կ'ուռնէր։ Բայց մէկ բան էր փոխուելու մտքի պոչի պէս խուրձ մը ճակտին վրայ պիտի ինձար անպատճառ։ Միշտ նոյն տեղէն, նոյն ձեռով։ Առաջ կը կարծէի որ բնական էր այդ թափած մաղքը։ Օր մը հայելիին առջեւ բռնեցի։ Տեսայ որ խնամքով այդ մաղք վար կը կախէր ձախտէն՝ դէպի աչքը։ Հասկընալիք, կնիկի պէս թուալիթ կ'ընէր։

Սուր կրկին չիւնեցաւ։ Նորմա արդեօք անգրագարձա՞ծ էր թէ ինչ ալ երբեմն մաղ կը ձգէր ձախտին վրայ։ Քա՞ր կը նետէր։

(Շաբ. Ա. էջ 16)

(Հաղորդի) հաստատվածներուն մէջ արձա- նադրուած են աղբիւրներու լիարժեք գնահատումներ, թիւերն ունենալով հա- կական կողմի պաշտպանութեան կէտերը: Նշանադրու եւ այլ ղեկավարող գործուած այս տանձգութիւններու գոհ դաշած են 3 հայ մարտիկներ, կան նաեւ վիրաւորներ: Վե- րոյիչեալ հաստատումներուն մէջ նկատուած է աղբիւրներու կարեւոր գորաշարժ: Այս առթիւ ԼՂՀ-ի Արտաքին նախարարու- թիւնը յայտարարութեամբ մը հանդէս գալով զգուշացուցած է աղբիւրներու կողմը ըսելով որ նման դէպքերու կրկնու- թեան պարագային ԼՂՀ-ի ուժերը կը հա- կադարձեն եւ հրադադարի խախտումի ամբողջական պատասխանատուութիւնը կը կրէ Աղբիւրները:

ԱՐՏՇՆԻՖԱՆԿԸ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻՆ

Արտշինական ներկայացուցիչները Յունուար 10-ին այցելելով «Հայաստան» Հիմնադրամի գրասենեակը, յանձնած են բաժնեթուղթի ձեւի տակ 5 միլիոն Դրամ նուէր եւ աւելցուցած են թէ գրամատան պաշտօնեաները որոշած են այսուհետեւ ամէն ամիս Հիմնադրամին վճարել «աղ- ղային տուրք», իրենց կարելիութեանց սահմաններուն մէջ:

Paris : EXPOSITION DE PEINTURES

L'UGAB et le GIA présentent
VAROUJEAN
(Jean Varoujean Gureghian),
le pionnier de la peinture abstraite
en Arménie,
qui expose ses œuvres
à LA GALERIE LES CENT
du 11 au 28 Janvier
Ouverture du mardi au samedi
de 14h à 18h30 ou sur rendez-vous
8, rue de Jouy, Paris 4^e
Tél.: 42 77 30 00
M^o St-Paul ou Pont-Marie

ԿիրՍԿԻ ՕՐԵՐՈՒ Հաղորդումները տեղի պիտի ունենան առաւօտեան, ժամը 9.30-էն մինչեւ 10 եւ կը վերաբերին ամէնուն: Հաղորդումներն է՝ Յարութիւն Քահանայ Թաշճեան:

Կոչ կ'ընենք ամէնուն՝ խանդավառու- թեամբ ողջունել բարի այս նախաձեռնու- թիւնը, որ կը միտի մեր Սուրբ Եկեղեցին ընդունի սրտին մօտ պահել:

ՅԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի Ա- րաքս մասնաճիւղի վարչութիւնը եւ բոլոր ընկերուհիները իրենց խորին ցաւակցու- թիւնը կը յայտնեն ընկերուհի Զարուհի Նէնէճեանի իր ամուսնոյն Գիւրգի Նէնէ- ճեանի, զուակներուն եւ ընտանեկան բո- լոր պարագաներուն, ինչպէս մօր, կեսողի եւ մեծ - մօր Ստաւ Նեմէճեանի մահուան առթիւ:

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

EXPOSITION
Du 20 Janvier au 18 Mars

Artisans d'Arménie «Matériaux et Traditions»

à la Maison de l'Artisanat et des Métiers d'Art
21, Cours d'Estienne d'Orves, Marseille 1er

Inauguration le Jeudi 19 Janvier à 19 heures

En présence de :

- Vahan TER-GHEVONDIAN, Chargé d'Affaires de la République d'Arménie
- Henri VERNEUIL, Cinéaste
- Franck FERNANDEL, Artiste.

Sous la présidence de
ROBERT P. VIGOUROUX
Sénateur Maire de Marseille

Avec la participation du groupe instrumental «Kéram»
et de la Chorale «Sahak-Mesrop»

A l'issue du vernissage à 21 heures, à la Maison de la Culture Arménienne
12-14, rue St-Bazile, repas animé par un orchestre et projection du film sur le
tournage à Marseille de «Mayrig» et «588 Rue Paradis» d'Henri Verneuil.
Participation : 200 F. — Réservations : 91. 50. 15. 09.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐ՝ ՌԱՏԻՕ «ԱՅԲ»ԷՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ըն- կերակցութեան վարչական խորհուրդը, ներկայիս գոհունակութեամբ կը ծանու- ցանէ մեր ժողովուրդին, թէ Կիրակի, Յունուար 8-էն սկսեալ՝ կանոնաւոր յա- ջորդականութեամբ՝ կրօնա - բարոյա- կան, դաստիարակչական, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ իրաւունք արժէքներուն վերա- բերեալ յայտարարներ պիտի սկսեն՝ ու- տիօ «ԱՅԲ»ի միջոցաւ:

Հաղորդումները պիտի կատարուին Չո- բեքարթի եւ Կիրակի օրեր՝ 30-ական վայրկեանի տեսողութեամբ յայտարար- ւով:

ԶՈՐԵՔՇԱՔԹԻ ՕՐԵՐՈՒ Հաղորդում- ները տեղի պիտի ունենան առաւօտեան ժամը 8.30-էն մինչեւ 9: Այս օրուան հա- ջորդումները կը վերաբերին՝ Մանուկնե- րուն՝ անոնց կրօնա - բարոյական դաս- տիարակութեան: Հաղորդումներն է՝ Օր- Ռոդիկ Թաշճեան:

JOEL M. MILLON
&
CLAUDE ROBERT
COMMISSAIRES PRISEURS ASSOCIES

L'ARMENIE A DROUOT

2ème VENTE AUX ENCHERES
DE 200 TABLEAUX DE PEINTRES
ARMENIENS

le Lundi 23 Janvier à 14 heures
à Drouot-Richelieu — Salle No 11
VERNISSAGE :

le Jeudi 19 Janvier de 21h à 23h
5, avenue d'Eylau, 75116 Paris
EXPOSITIONS AVANT LA VENTE:
du 16 au 19 Janvier
5, avenue d'Eylau, 75116 Paris

le 21 Janvier de 11h à 18h et
le 23 Janvier de 11h à 12h
DROUOT-RICHELIEU — Salle N° 11
9, rue Drouot — 75009 Paris

Pour tous renseignements, contacter à
l'étude : William LE CALVEZ :

Tél.: 47 27 95 34 / 47 27 89 91.

Un Séjour Ski

du 18 Février au 25 Février
retrouves tes ami(e)s !

tes animateur(trice)s
tes directeur(trice)s
de juillet et août 1994.

en venant t'éclater au S é j o u r S k i
à Bellefontaine, Colonie organisée par la
Croix Bleue.

Ton inscription se fera
soit: à la Croix Bleue de Paris 48.24.46.57
auprès d'Isabelle Tchydemian

39.85.09.75
auprès de Sébastien Harian
39.87.42.86

P r i x : 2 5 0 0 F.

Ce prix comprend :

- Transport
- Hébergement en pension complète
- Location de skis
- Cours de skis
- Forfait remontées mécaniques
- Animations
- Folle journée déguisée sur les pistes
- Et plein d'autres surprises !
- Colo ouverte à tous les enfants
de 8 à 14 ans.
- PARLES-EN A TOUS TES AMI(E)S

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ճրանասաց Կապոյտ խաչի Շրջ. վարչութիւնը փարիզեան իր մասնա- ճիւղերով կը կազմակերպէ ամանական «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»ը, Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15-ին:

«Centre Valeyre» — 22, rue de Rochechouart, Paris 9^e

Կադանդ Պապան պիտի այցելէ:

Բոլոր երախաները հրաւիրուած են մասնակցելու այդ օրուան հանդիսու- թեան:

L'UGAB — Jeunes organise

SA SOIREE DE LA SAINT-VALENTIN

le Samedi 4 Février à partir de 22 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17^e

TENUE CORRECTE EXIGEE
INTERDIT AUX MINEURS

Prix unique : 80 F.
(avec 1 consommation non-alcoolisée)

1995 ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՈՅ Atelier de Théâtre Arménien

Գործնական վարժութիւններ
դերակատարներու համար
Ե Ր Ե Ք Փ Ո Ր Չ Ա Ռ Ա Կ Ա Ն
Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ

Կազմակերպութեամբ՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ
եւ ԺԻՐԱՅԻ ԶՈՒԱՔԵԱՆԻ
Շաբաթ օրերը՝ Յունուար 28,
Փետրուար 4 եւ 11
ժամը՝ 18.30 - 22.30

Հասցէ՝
MAISON D'ARMENIE
57, Boulevard Jourdan, Paris 14^e
M^o Porte d'Orléans/Cité Universitaire

Արձանագրութիւն տեղւոյն վրայ,
Յունուար 28, ժամը 18-ին:

Մասնակցութեան ծախք՝ 300 Ժր.
Սահմանափակ թիւով տեղ կայ:

ԱՆՑՈՐԿԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

La M.C.A. a le plaisir de vous convier
à la

SOIREE GUITARE Classique - Jazz - Flamenco

avec la participation de
BERDJ KOUYOUMDJIAN
Guitariste

dans les œuvres de Sabicas, Flamenco

Vendredi 20 Janvier à 20h45

— Entrée libre —

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ԿԱՍԵՑՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Յունուար 13-ին, Հայաստանի Գերադոյն Դատարանին արձակած վճիռէն ետք Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութեան կասեցման մասին վեց ամսուան համար, նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի մամուլի քարտուղարը՝ Լ. Զուրաբեան մամուլի ասուլիս մը տուած է այդ առնչութեամբ, Յունուար 16-ին, զոր կուտանք ստորեւ։ Յետագային կը հրատարակենք Դատարանին վճիռը ամբողջութեամբ, որպէս «նիւթ պատմութեան համար»։ Առայժմ յիշենք որ վճիռին մէջ կը չեղուի թէ «Հ. Յ. Դ. նախատես է հասարակական - քաղաքական կազմակերպութեան մասին Հայաստանի Հանրապետութեան օրէնքի առաջին կէտը եւ օտարերկրացիների կարգավիճակի մասին Հ.Հ. օրէնքի յօդուածը»։ Կը նշուի որ Բիւրոյի 13 անդամներէն 9-ը՝ Հայաստանի քաղաքացի չեն եւ Կեդր. Կոմիտէի 11 անդամներէն մէկն ալ Հայաստանի քաղաքացի չէ։

Դեկտեմբերի 28-ին, օգտուելով «ՀՀ նախագահի մասին» օրէնքի 8-րդ յօդուածի 13-րդ կէտով տրուած լիազօրութիւններէ, այն է՝ ՀՀ եւ նրա քաղաքացիների պաշտպանութեան եւ անվտանգութեան ապահովման համար անհրաժեշտ միջոցներ ձեռնարկելու իր իրաւունքից ՀՀ նախագահը ժամանակաւորապէս (մինչեւ օրէնքով սահմանուած կարգով հարկի լուծումը) կասեցրեց ՀՅԴԻ գործունէութիւնը։

Որեւէ կերպ չփորձելով ներկայացնել նման քայլի պատճառարանութիւնը, որը ամենամանրամասն կերպով տրուած է նախագահի ելոյթում եւ կ'աշխատեմ պատասխանել մեր մամուլում յաճախակի հնչող հարցերին։

1. Արդեօ՞ք նախագահը օրինակաւ իրաւունք ունէր ստորագրելու նման հրամանագիր։ Այդ հարցին եւ արդէն պատասխանելի, իսկ որ այդ օրերին լուրջ վտանգ էր ստեղծուել Հանրապետութեան եւ նրա քաղաքացիների անվտանգութեան համար, կասկածից վեր է։

ՀՅԴ «Դրօ» կառույցի բացայայտման ուղղութեամբ իրաւագահ մարմինների կողմից Դեկտեմբերի սկզբին կատարուած զգալի առաջնութեամբ առաջացրեց այդ անհրաժեշտ մեքենայի եւ նրա կողմից օգտագործուող կուսակցական կառույցների աստուիկ հակադրեցութիւնը։ Դա յղի էր նորաձոր անհրաժեշտ գործողութիւնների ծաւալումով, որի միակ նպատակը պիտի լինէր՝ ներքաղաքական իրավիճակի սրման եւ երկրում համընդհանուր վախի ու անարխիայի հաստատման զեղծ խուսափել օրէնքի առջեւ պատասխանատուութիւնից։

«Հասարակական-քաղաքական կազմակերպութիւնների մասին» օրէնքում նախատեսուած կասեցման մեխանիզմը ըստեղծուած ճգնաժամի լուծման համար չափազանց դանդաղաշարժ էր եւ անպաշտպան հնարաւոր անհրաժեշտ ճնշման առջեւ։

Ահա այս պայմաններում, որպէս Հայաստանի պետութեան եւ քաղաքացիների անվտանգութեան եւ պաշտպանութեան ապահովման անհրաժեշտ միջոց ՀՀ նա-

խագահը ստորագրեց իր յայտնի հրամանագիրը, որի հիման վրայ իրաւագահ մարմինների կողմ եւ վճռական գործողութիւնների շնորհիւ յաջողուեց հիմնականում վնասազերծել զազանի այդ կառույցը, վերադարձնել հասարակական կեանքը նորմալ հունի մէջ եւ ստեղծել հանդիստ պայմաններ քաղաքակիրթ եւ օրէնքով սահմանուած կարգով գործի քննութեան համար։

Այժմ, երբ վայ Գերադոյն Դատարանի որոշումը, նախագահի միջամտութեան անհրաժեշտութիւնն այլեւս չկայ եւ հրամանագիրը, կատարելով իր առջեւ դրուած խնդիրը, կորցրեց ուժը։

Նախագահի, Ազգային Անվտանգութեան Պետական Վարչութեան, Ներքին Գործերի նախարարութեան, Դատախազութեան, Արդարադատութեան նախարարութեան, Գերադոյն Դատարանի համատեղ ջանքերով յաջողուեց ղեկ ձեւաւորման չըջանում արժանատիքի անել քաղաքական անհրաժեշտութիւնը, կանխել զրոյց քաղաքական պայքարի վատագոյն աւանդոյթները Հայոց հողի վրայ փոխադրելու փորձերը։

2. Արդեօք կարելի՞ էր հրատարակել առգրաւուած փաստաթղթերը նախքան դատաւարութիւնը։

Նախ, ոեւէ անհատի անմեղութեան կանխավարկածը չի խախտուել։ Երկրորդ, «Դրօ» կառույցի փաստաթղթերի հրատարակումը, նորից, դիտարկուել է որպէս անհրաժեշտ միջոց, քանի որ հասարակութեան կողմից ամբողջ վստահելի դիտակցումը եւ համարժէք ըմբռնումը ճշմոթեամբ յաջողահարման կարեւոր դերակատարներէն մէկն էր։

3. ՀՅԴ-ի կասեցումը չի՞ բերի ժողովրդավարութեան ու կուսակցութիւնների միասնական միաւորելու իրաւունքի սահմանափակումը։

ՀՅԴ-ի գործունէութեան կասեցումը կատարուած է օրէնքի խտագոյն պահանջներին համապատասխան։ Որեւէ, նոյնիսկ ամենաժողովրդավարական պետութիւնը չի հանդուրժի, որ յանուն իր քաղաքական նպատակների իրագործման հետախուզութեամբ, միջազգային թրմաւարկիչում, անհրաժեշտութեամբ դադարուող եւ զրոյց ղեկավարուող կուսակցութիւնը գործունէութիւն ծաւալի երկրում։

Մէկ պետականութեան շրջանակներում կարող է լինել կուսակցութիւնների փոխադրում, բայց ոչ պետութիւնների, կամ յատուկ ծառայութիւնների փոխարկում։ Քաղաքական անհրաժեշտութիւն կերպով ընդյատակեայ այս կառույցի վնասազերծումը կոչուած էր հէնց գործնականում ապահովելու լիակատար քաղաքական ազատութիւնները երկրում։

Կուսակցութիւններում ազատորէն միաւորուելու իրաւունքը հիմնարար ժողովրդավարական ազատութիւններից մէկն է, եւ Հայաստանի իշխանութիւնները եւրալիստերում են այդ սկզբունքի իրագործումը։ Դրա հետ մէկտեղ Հայաստանում տեղ չունեն այն կուսակցութիւնները որոնք մեթոքում են ազատ դադարաւարական մրցակցութիւնը, փառամենթաբերով շրջանակներում քաղաքական պայքար վարելու սկզբունքը, ստեղծելով յանցաւոր ընդյատակեայ ուժային կառույցներ։

Նման քաղաքական ուժերի գործունէութեան կասեցումը կենսական նշանակութիւն ունի ժողովրդավարութեան եւ փառամենթաբերութեան հաստատման համար։

4. Եթէ դաշնակցականների 90%-ը չգիտէր յատուկ ծառայութեան մասին, ինչպէ՞ս «Դրօ» կառույցի գործունէութեան պատճառով կասեցուեց ամբողջ կուսակցութեան գործունէութիւնը։

«Դրօ» կառույցը դա առանձին յանցաւոր կուսակցականների գործունէութիւն չէր, այլ կուսակցութեան կողմից յանձնի իր բարձրագոյն ղեկավար մարմնի՝ Բիւրոյի, ծրագրուած եւ իրագործած քաղաքական պայքարի միջոց։ Շարքային դաշնակցականները իսկապէս կարող

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՔՍՈՐԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՀՈԶԱԿԱԳԻՐԸ

Թուրքիա լոյս տեսնող քրտական էօզ-կիւր Խլիք Թերթին Յունուար 14-ի թիւին մէջ ամբողջ էջ մը յատկացուած է քրտական աքսորի խորհրդարանին հիմնադրութեան որ տեղի ունեցաւ Պրիւսէի մէջ։ Հոն հրատարակուած է նաեւ նոյն խորհրդարանին հռչակագիրը։

Առաջին մասին մէջ ժէ. դարէն ասդին երկարող պատմական ամփոփ ակնարկով մը կը յիշուին Սեւրի ու ապա Լոզանի դաշնագրերը։ Կ'ըսուի թէ երկրորդը եւ Օսմանեան կայսրութեան աւերակներուն վերայ հիմնուած Թուրքիոյ հանրապետութիւնը դարասկիզբին չորս մասի բաժնեցին Քիւրտիստանը։

Ըսելէ ետք թէ 1970-ական թուականներուն աշխարհի մէջ սկիզբ առած ազատագրումի պայքարը իր յորձանքին մէջ առած էր նաեւ Քիւրտերը, հռչակագիրը «օտար դրաւումին դէմ ազգային ազատագրումի ծաւալուն պատերազմ» կը կոչէ ներկայի պայքարը։

Քիւրտիստանի պատերազմը կը դիտուի որպէս ոչ միայն Թուրքիոյ ներքին մէկ հարց, այլեւ շրջանային ու ընդհանրական հարց մը։ Քիւրտ ժողովուրդին թիւը կ'ըսուի թէ 40 միլիոնի մօտ է ու ան զորկուած է ՄԱԿ-ի Մարդկային իրաւունքներու միջազգային հայտարարութեան եւ այլ ըզրոյթի միջազգային ընդունուած համաձայնագրեր ունենալ։ Մինչ 100 հազար նոց հաւաքականութիւններ ու ժողովուրդներ ազատորէն կրնան կիրարկել իրենց խորհրդարանն ու ներկայացուցչական մարմինները ունենալու իրաւունքը, 40 միլիոնեց ազգ մը զրկուած է առկէ ու Քիւրտիստանի ժողովուրդին կամքը ուժգին ճնշումի ենթակայ է։

Հռչակագիրը կ'ըսէ. - «Անգաւա եւ Թուրքիոյ Ազգ. մեծ ժողովը որոմէ Քիւրտիստանի ներկայի բնակչութեան պատերազմը կը ղեկավարեն, երբեք չեն ներկայա-

ՏԵՐՈՒՆԻ

ՏԻԿԻՆ ՀԱՂԱՆ ՊԻՐՈՒԷ

Յաւով իմացանք որ Յունուար 15-էն 16-ի գիշերը սրտի տաղանայի մը զոհ գացած է Տիկին Շահան Պիւրթէ, մէկը այն նուիրեալ կիներէն որոնք տառաւորակներու երկայնքին բեղուն գործունէութիւն ունեցած են Փարիզի կանանց միութիւններու ծոցը։

Ծնած էր Պոլիս 1905-ին եւ զաւակն էր Սիլուարի Կարապետեան դպրոցի հիմնադիր՝ Պետրոս Կարապետեանի։ Ամուսնացած էր Պոլիս Փիէր Պիւրթէի հետ 1928-ին եւ նոյն տարին փոխադրուած Փարիզ։

Գործօն անդամուհիներէն էր մինչեւ քանի մը տարի առաջ, Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան մարմնին ուր իր գործակիցներուն հետ մեծ աշխատանք տարած է ի նպատակ հայկական դպրոցներու, չքաւոր աշակերտներուն ապահովելով թոշակներ եւ միջոց

է ոչինչ չգիտէին «Դրօ»-ի մասին, բայց քանի որ կուսակցութիւնն է որպէս ամբողջութիւն, ձեւաւորել Բիւրօն, ապա կուսակցութիւնը որպէս ամբողջութիւն քաղաքական պատասխանատուութիւն է կրում այդ յատուկ ծառայութեան ստեղծման համար։

Եւս մէկ հանդամանք. ինչպէս յաճախակի է լինում նման դէպքերում «Դրօ» կառույցը դադարել էր լինելու ՀՅԴ-ի գործիք եւ հէնց ինքը վերածել էր կու-

ցուած փոխ ժողովուրդին կամքը։ Այդ ժողովը եղած է ըզրոյթ բնութեամբ բըր-քացեալ ժողով մը։

Յիշեցնելէ ետք քիւրտ երեսփոխաններու վերջին դատավարութիւններն ու դատարարութիւնը, կ'ըսուի թէ քիւրտ ժողովուրդը կը պահանջէ իր ճակատագիրը որոշելու իրաւունքը յանձնել ազգային ժողովի մը։

Հռչակագիրը Քիւրտերու երկիրը դրաւման տակ կը նկատէ ու այդ դրաւումին դէմ ուղղուած ազատագրումի հերոսական պայքար կը նկատէ ներկայիս տարուածը։

Քրտական աքսորի խորհրդարանը պիտի մարմնաւորէ քիւրտ ժողովուրդին իրաւունքները եւ պաշտօնական կարգաւիճակը։ «Քիւրտիստանի ժողովուրդները» զարտաւոր կը նկատուին միջազգային բեմին բարձրաստիճան ատենաով մը ներկայանալու, Քիւրտիստանի քաղաքացիական իրաւակարգը մշակելու, մասնակցու թիւն բերելու պատերազմին ու խաղաղութեան։

Հռչակագրին երկրորդ բաժնին մէջ տեղ գտած են խորհրդարանին սահմանած սկզբունքները։

-- խորհրդարանը կը մերժէ Քիւրտիստանի օտար ամէն կարգի դրաւում ու օրինաւոր կը նկատէ, կը զօրակցի ու կը զարգացնէ անոր դէմ տարուած ազգային ազատագրութեան պայքարը։

-- խորհրդարանը կը հիմնուի Քիւրտիստանի ու ազգային ազատագրութեան պայքարին վրայ։ Ժողովուրդին արտասահմանեան գոյութիւնը կը պահպանէ, կը զարգացնէ ու այդ նպատակով հարկաւոր որոշումներ կուտայ։

-- խորհրդարանը կ'ընթանայ համաձայն Քիւրտիստանի ժողովուրդին ազգային կամքին որ պիտի յայտնուի հանրաքուէով։ Ասոնցմէ զատ, խորհրդարանը կը առանձնէ միջազգային յարաբերութիւններ հաստատելու, Քիւրտիստանի քաղաքացիական օրէնքը մշակելու պարտականութիւնը։ Կ'ըսուի թէ աքսորի խորհրդարանը առաջին քայլը պիտի հանդիսանայ Քիւրտիստանի ազգային բոնկրէսին։

Քրտական խորհրդարանին լեզուն քրտերէնն է։

օգնութեան հասնելով ուր որ պէտք է։ Վերջին տարիներուն, իր ամուսնոյն մահէն ետք, վատթարացած էր իր առողջութիւնը, բայց միշտ կը պահէր մտքին արթնութիւնը։ Չորս -- հինգ օր առաջ կը հեռաձայնէր մեզի իր հարազատներուն յիշատակին նուէր մը ընելու համար «Յառաջ»-ին որու շատ կապուած էր։ Ուրախութեամբ կը յայտնէր թէ իր ժամանակը կանգնէր առաւելաբար թերթին ընթերցումով ու երբ առողջութեան մաղթանքներ կ'ընէինք, կը պատասխանէր. -- «Ժամանակս եկած է»։ Չէր կրնար դուշակել, ոչ ալ մենք, որ քանի մը օր ետք միայն պիտի հաստատուէր իր նախադրեցումը ու երբ իր զաւակը կը հաղորդէր մեզի իր մահը, կ'աւելցնէր թէ վերջին անգամ էինք որու հետ խօսած էր։

Անհետացման ծանուցում վրայ գտնուող Շահան Պիւրթէի սերունդը, կենսական դեր մը խաղացած է այս ազգութիւն մէջ եւ որու շատ բան կը պարտին յաջողական մնալուն հայկական կեանքին եւ իրենց կարգին իրենց մասնակցութիւնը բերին հանրային աշխատանքներու։

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւակին ժան - Փիէր Պիւրթէի։

ապակութիւնը իր գործիքի։ 5. Արդեօք երաշխաւորում է «Դրօ» կառույցի վերաբերեալ քրտական գործերի օպիկտիւ եւ հրապարակային դատաւարութիւնը։

«Դրօ» կառույցի հետ կապուած բոլոր քրտական գործերը կը քննուեն դռնացի դատավարութիւնների ժամանակ, որոնց կը կարողանան մասնակցել միջազգային

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

« ԲԱՌԱԳԻԻՏ »

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԵԶ

Գ.

Այս խորագրերով նոր բաժին մը հաստատած է «Հայաստանի Հանրապետություն» օրաթերթը Դեկտեմբեր 30-ի թիվին մէջ: Յուզ. Չաքարեանի վարած այս բաժինը որ երկու զոյգ սխալ գրաւած է, ունի ենթախորագիր մը որով կը թելադրուի «փորձենք կատարելագործել մեր լեզուն»:

Անգղադաճնալով վերջին տարիներու քաղաքական փոփոխութիւններուն ու անոնց հետեւող այլ մարդերու, անոնցմէ կ'առանձնացնէ լեզուականը: Անցեալին ուսուցչին միահեծան տիրապետութեան տակ էին ազգային լեզուները. ան նաեւ պատնէշ էր անգլերէնի, ֆրանսերէնի, արաբերէնի եւ այլ լեզուներու ուղղակի ազդեցութեան դէմ: Երբ ուսուցչին ճշնշուով մեղմացաւ, յայտնուեցաւ երեւոյթ մը որ այդ դերին լծուեցան անգլերէնը, ֆրանսերէնը, եւայն: Եւ հայերէնը տակաւին չթօթաւորւած ուսուցչին ազդեցութիւնները, սկսաւ ենթարկուիլ անգլերէնին, ֆրանսերէնին: Եւ ինչպէս կը դրէ Յուզ. Չաքարեան, «տրմանալով ու մշակուելով ճշմարտութիւնը աւելացաւ նաեւ լեզուականը»:

Այսուհանդերձ, որպէս դրական երեւոյթ, ան կը յիշէ լեզուն օրէնքի պահպանութեան յանձնելու ջանքերը եւ ազգային լեզուներու պետական մակարդակի բարձրացումը: Ասոր քով, կ'ըսուի որ զարկ տրուեցաւ օտար լեզուներու ուսուցման: Յայտնուեցաւ ազգային – լեզուական դարձումը մը եւ սեփականը դնահատելու փափաքը:

Այս նշումները, ինչպէս նախկին խորհրդային բոլոր լեզուները, կը վերաբերին նաեւ հայերէնին: Անոր մաքրութեան, կատարելագործումի ձգտումը անցնել է: Եւ պէտք է ըսել որ ամէնէն աւելի մասնաւոր եղաւ այդ ձգտումին հայերէնը. օրէ օր զգալի էր մաքրագործումի այն թափը որ անցեալին «միջազգային» կոչուած օտարամուտ բառերը դուրս կը մղէր հայերէն բնագիրէն: Ու մամուլին այդ թափը երբեմն ինչ զօրաւոր հակասութիւն կը կազմէր անկախութեան օրերու դեկափար դէմքերու գործածած հայերէնին հետ...:

Այսուհանդերձ, ինչպէս կը դրէ «Բառագիր»-ի վարչը, մաքրագործումի հորովոյթը մէկ ուղղութիւն չի հետապնդեր: Անիկա արդեւ չի կրնար հանդիսանալ օտարամուտ նորութիւններու որոնք միայն յուն սպանալիք են լեզուի յարաբերական միատարրութեան: Միատարրութիւնը խանգարող ազդակ է նաեւ «անգլոֆոն քառալոր»-ը որ հետեանք է մաքրագործումի հորովոյթը արագացնելու ոչ միշտ մտածուած աճապարանքին: Մինչդեռ ինչպէս կը դրէ Յ. Չաքարեան, կարելի է խելամուտութեամբ շարժիլ, կազմակերպել բառակերտումի ընթացք որ ենթակայ ըլլայ պիտական վերահսկումի, «մեքսիկա»-ով ոչ միայն լեզուաբաններին, այլեւ ժողովրդական գանգաւածներին լեզուաշինակաւ. բառապաշարով մերժուածը:

Այս համոզումին արդիւնքն է թերթին «Բառագիր» բաժինը: Անոր նպատակն է կազմակերպել ու խթանել մարդոց բառաստեղծական կարողութիւնը, հաւաքել, համակարգել տարերային ձեւով կատարուող լեզուաշինութեան պտուղը, յետոյ զայն կանոնաւորել ու ժողովրդականացնել: Փափաքելի ընթացքը պիտի ունենայ իր «մասնագէտ» կողմը եւ «ընթերցող» կողմը: Առաջինը կը ներկայացնեն լեզուաբաններ ու այլ մարդերու մասնագէտներ. երկրորդը կը բաղկանայ բոլոր անոնցմէ որոնք իրենց առաջարկներով, արժեւորումներով կը մասնակցին ներկայգոյթին: Գործը կը ծրարուի եւ ուսման ղեկավարը երեք հանգրուանով. առաջինը վերաքննելի բառերու, արտայայտութիւններու ընտրութիւնն է եւ անոնց ամէնէն առաջահերթներուն ցուցակագրումը (սեւ ցուցակ): Երկրորդը սեւ ցուցակին բազմաբնուէն մասին քննարկները: Փափաքելի ենթակայացնող առաջարկներու հրապարակումն է, անոնց մասին կարծիքներու համակարգումը: Երրորդը փուլը պիտի կազմէ լաւագոյններու ընտրութիւնը, պաշտօնականացումը եւ հրապարակումը (կանաչ ցուցակ):

Այս բացատրութիւններուն կը յաջորդէ լեզուական կարգ մը կանոններու յիշե-

Սեպտեմբեր 6 - 7-ի զիշերէն տարիներ, վերջ գրչեղբայր Չարեհ խրատներն ինծի յաճախ պիտի յիշեցնէր թէ ինչպիսի հիասթափութիւն մը ապրած էինք երբ դէպքէն ետք այցելած էինք այդ շրջանի մեր սիրելի բարեկամ Սարգիս Թէրզեանի «Վարդ» տպարանը: Հոն էր որ կը շարունակէր ու կը սպուկէր Միխիթարեան Սանուց Միութեան «Սան» գրական ամսագիրը, զոր մենք կը խմբագրէինք մեծ խանդաղատանքով: Սեպտեմբեր 6 - 7-ի բիրտ ուժը տախտակայ ըրած էր նաեւ այդ սիրելի տպարանը: «Սան»-ի յոռաշիջար թիւին էջերը, որոնք շարունակ էին ու պատրաստ էին տպագրուելու, գետին թափած էին ու փշուած էին: Գրաշարներուն աչքի լոյսով շարունակ այդ էջերուն հազարաւոր տասնակ - հազարաւոր մետաղեայ տառերը ցիրուցան եղած էին եւ այլեւ ոչ մէկ ուժ կրնար դարձնալ քով քովի բերել: Մեքենաները վնասուած էին, գը-

ցումը ու գրութեան վերջաւորութեան կը տրուի առաջին բառացանկը: Անով, հայացումի կարօտ բառեր ու բացատրութիւններ նկատուած են հետեւեալները. փիման, էստրադա, տիգայն, մեխանիզմ, մասշտաբ, բոլոր, մուլտիպլիկացիա, մեքիլաբոլոք, 20, մեքիլապացուցութիւն, եղալ գնալ, ակտիւ գործողութիւն: Ինչպէս կը տեսնուի, Յ. Չաքարեան օտարամուտ բառերու հետ որպէս վերաքննելի ու «հայացնելի» եղբ, նոյն ցանկին մէջ գտնուած է սկզբունքով հայերէն «ներկայացուցչութիւն»ը եւ կէս հայերէն «եղալ գնալ» ու «ակտիւ գործողութիւն» բացատրութիւնները: Նկատելով որ օտարամուտ բառերուն մեծ մասը արեւմտահայերէնի հետ ամէն օր գործ ունեցողներուն համար եւս նեղացուցիչ պարագայ է, յուսալի է այս ձեւակաւումի ալ մասնակցութիւնը «Բառագիր» բաժնին: Եւ ամէնէն հիշատակ արդիւնքը ձեռք պիտի ձգուի, եթէ օր մը թէ՛ արեւմտահայ, թէ՛ արեւելահայ հաստատուէն ընդունելի հայացումներ կատարուին: Կարելի է նոյնիսկ սեւ ցուցակի թեկնածու «բառաթիւումներ» առաջարկել արեւմտահայերէնի կալուածէն ուր պատկերը ընդհ. առմամբ հայաստանեանէն շատ տարբեր չէ եւ ուր դժուար է ըսել թէ կայ համարադրումի, սրբագրութեան անկեղծ փափաք. ամէն մարդ այնքան դժ է իր գործածած լեզունէն ալ, բառապաշարէն ալ: Հակառակ պարագային, անկարելի պիտի ըլլար սպիտակի վրայ սեւով գրուած, սպուած ու ընթերցողին հրաժեշտած տեսնել հետեւեալ բարդարտութիւնները. «անգլոֆոնալ» կրակաւ անուշապուրանգան. արտակարգ կարիքի վիճակ. Իրար հետ ուտուիլ. շարժի ցնցում. զինասիրաբանութիւն» եւայն:

Հաւանօրէն, իմաստ չունի հոս կրկնել ցաւ մը որ այդ ընկալումը չունեցաւ ու չունի անկախացած Հայաստանի մէջ եւ որ ուղղագրութեան հարցն է. հարց որ թէ՛ նոյնիսկ գոյութեան նշաններ ցոյց տուաւ առեւ մը, այսօր թաղուած է յետադիմական տղէտ մտայնութեան յաղթանակի աղաղակներուն մէջ: Ու այնպէս կը թուի որ այդ մտայնութեան տէրերուն շահագրգիռական կեցուածքը բոլոր հեղինակութիւններուն համար աւելի նըկատուելի գործօն էր, քան սրբագրութեան մը արդէն յապաղած սրբագրութիւնը: Այլապէս, հաւանօրէն, Յ. Չաքարեանի վարած բաժինը բառերու ճիշդ հայացումի մտահոգութեանէն առաջ, պիտի ունենար նախ անոնց խեղճած շրջանակը ուղղելու մտահոգութիւնը: Բայց ատկա չէ պարագան. արդեւ:

ԱՐՓԻ ԹՈՒԹՈՅԵԱՆ

բաշարական կազմածներն ու տուիները խորտակուած էին:

Այդ շրջանին տակաւին գրաշարութիւնը կը կատարուէր մետաղեայ տառերով, որոնք մի առ մի քով քովի կը բերուէին գրաշարին կողմէ: Գրաշարին առջեւ դըրուած անտուկի մը մէջ ամէն տառ ունէր իր տեղը, իր փոքրիկ տուի: Գրաշարը անգիր գիտէր այդ տառերուն տեղերը եւ բառ մը կազմելու համար իր պէտք ունեցած տառերէն իւրաքանչիւրը կը վերցունէր այդ տառին տուիէն ու ձեռքի մետաղեայ կարկինին վրայ դանոնք քով քովի կը շարէր: Այսպէս է որ տողերը իրարու տակ կը շարուէին ու կը կազմէին էջերը: Եւ երբ տպագրութիւնը կը վերջանար, այն ատեն ահա կը սկսէր գրաշարին ըսն իսկ վարպետութիւնը: Գործածուած այդ տառերը իրենց տուիկներուն վերադարձնել: Եւ այս մէկը աւելի դժուար էր քան թէ տողերը կազմելը, որովհետեւ գրաշարը, ճանաչալու համար տառերը, մէկ կողմէն պիտի հետեւէր շարունակ գրութեան պատճէնին եւ միւս կողմէ, հոնից կարգացուածին համաձայն, տառերէն իւրաքանչիւրը պիտի տեղադրէր իր տուիին մէջ:

Այդ աշխատանքը, որ այսօր մեղի ահաւոր կը թուի, այդ շրջանին համար ոչ միայն շատ բնական էր, այլեւ մինչեւ իսկ կը նկատուէր շատ արդիական: Աւելի վերջ, երբ տեղեկուեցաւ լինութիւնը, որ ամբողջական մէկ տողի ձեւով կը ձուլէր քով քովի եկած տառերը, մամուլի մարդիկը անդրադարձան որ նախապէս որքան նախնական պայմաններով կ'աշխատէին: Լինութիւնը հրաշալի գործիք մըն էր: Այդ գործիքին առջեւ գրաշարը այլեւս պարզապէս կը մեքենայէր եւ ստեղծագործութիւն կ'ուստար: Իւրաքանչիւր տառին պատկանող մաթրիս մը վար կուգար եւ իր տեղը կը գրաւէր տողին մէջ: Երբ տողը կ'ամբողջանար, ինքնագործ թեւ մը կուգար ու քով քովէ շարունակ մաթրիսները կը տանէր ու կը դպցնէր հալած կապարով լեցուն հնոցի մը ձակտին: Մաթրիսներուն ու հալած կապարին հպումին ծնունդ կ'առնէր կապարի տողը, որ կուգար աւելնալ աւելի առաջ ձուլուած տողերուն վրայ: Այնքան հիշատակ կը գործէր այդ գործիքը, որ կարելի էր ժամեր ամբողջ կանգնել դիմացը ու դիտել զայն: Գործածուած տողերը յետոյ պարզապէս հնոց կը նետէին ու դարձեալ կը հալեցնէին:

Ինչ արդիական աշխատանք, կ'ըսէինք այլեւս, երբ կը նայէինք այն գրաշարներուն, որոնք սակայն պարտաւոր էին ամէն օր կուլ տալ դաւաթ մը մածուն, որպէսզի չթուլանալուին կապարին հոտէն: Գրաշարութիւնը արդիական էր այլեւս, բայց առողջապահական էր: Օրէնքը կը ստիպէր որ տպարանատէրը ապահովէր գրաշարին մածունը, կամ պարզապէս վաճարէր մածունին փոխարէքը: Ինչ գրաշարներ կային, որոնք այդ յաւելուածական գումարը եկամուտ մը կը նկատէին ու զանց կ'առնէին իրենց առօրեայ մածունը:

Աւելի վերջ լինութիւնը իր տեղը թողուց լուսանկարի գրութեամբ գործող արդիական այլ տողաշարներու, որոնք իսկապէս զլուխ գործողներ էին իրենց տեսակին մէջ: Հայ գրչի մշակները քիչ մը սպասեցին, մինչեւ որ այդ գործիքները հայկական տառերու ֆիլմերով ալ օժտուէյան:

Այսօր համակարգիչը այդ բոլորը ետին թողած է եւ մենք անցեալի ամէնէն արդիական գործիքն իսկ այսօր կրնանք նըկատել ծիծաղելիօրէն յետամնաց ու դժուար: Բայց պէտք չէ խաբուիլ այսօրուան այս պատկերէն: 1955-ի վերջերը եւ 1956-ի սկիզբները մենք պաշտելու չափ կը սիրէինք գրաշարական տուիները, որոնք լեցուն էին ձուլուած փոքրիկ հայերէն տառերով եւ մինչեւ իսկ կրնայինք նախնաճիլ վատապաշտ ու կորաքամակ այն գրաշարներուն, որոնք ամէն օր այդ տառերը շարելու, անոնցմով պատճէններ կազմելու երջանկութիւնը ունէին իրենց մատներուն ծայրը:

Բայց Սեպտեմբեր 6 - 7-ի յաջորդող այդ օրը եւս եւ իրախոնի որքա՞ն տառապեցանք, երբ «Վարդ» տպարանին մէջ տեսանք դեմնէ դեմին զարնուած գրաշարական տուիները եւ դեմին թափած հաւաք - հազարաւոր տառերը: Ձեմ գիտեր թէ Սարգիս Թէրզեան եւ իր գրաշարները քանի՞ ամիս աշխատեցան ոպէսզի կարենան այդ տառերը մի առ մի վերադարձնել իրենց տեղերը: Նոյնիսկ չեմ գիտեր թէ կըցա՞ն զանոնք վերադարձնել, թէ ոչ պարզապէս նոր տառերու կազմածներ դնեցին:

Ռ. Հ.

ՕՐՈՒԱՆ
ՇԱՐՔՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՍԵՓԱԿԱՆԱՇՆՈՐՀՈՒՄ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՈՃՈՎ

Գերմանիաներու վերամիացումով 1990-ին կազմուեցաւ սեփականաշնորհումներու գրասենեակ մը որ պիտի դրաղէր նախկին Արեւելեան Գերմանիոյ ձեռնարկութիւններուն վաճառքով: Այդ գրասենեակին նախագահ նշանակուած էր Պիլիփ Պրէնշլ անուն կին մը որուն աշխուժութեան ու աշխատասիրութեան շնորհիւ նախատեսուած թուականին (Դեկտեմբեր 30) գրասենեակը աւարտած է գործը ու փակուած: Պետութիւնը այդ սեփականաշնորհումին իրեն բաժին պահած է մեծ ձեռնարկութիւն մը, 80 փոքր եւ միջակ ձեռնարկներ, զղեակներ եւ քանի մը հազար հեկտար հող: Մնացեալը ծախուած է մեծ մասով արեւմտեան գերմանացի գործատէրերու, 10%-ը օտարներու կամ ձեռնարկութիւններու աշխատաւորներուն:

Գրասենեակին պատասխանատուներէն մէկը կը խոստովանի որ երբ գործի կը ձեռնարկէին, չէին գիտեր թէ ինչ պիտի պատահէ: Ոչ մէկ ծանօթութիւն ունէին ինչոյ առարկայ 14 հազար նախաձեռնութեան մասին: Իսկ նախագահուին 600 միլիարդ մարք գործուած էր այդ շրջանին վաճառելի ապրանքը: Այսօր, ձեռք ձգուած գումարը 270 միլիարդ է. նախատեսուածին ոչ իսկ կէսը:

Գրասենեակը նիւթական նեցուկ տրամադրած է կարգ մը ձեռնարկութիւններու, որպէսզի կարենան որպէս ինքնուրոյն կառոյց, շարունակել իրենց գոյութիւնը: Սակայն այդ ձեռնարկութիւնները որոնք ծանր ցնցում կրած էին գրամական միութեամբ, չեն յաջողած իրենք զիրենք պահել ու փակած են իրենց դուռները: Անշուշտ, կատարուած յառաջանքներն ալ աւելորդ կորուստ եղած են:

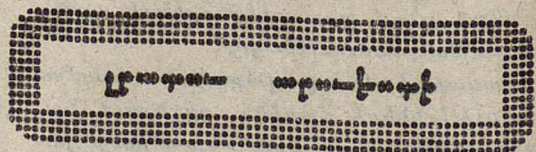
Գրասենեակին գործունէութեան ժխտական կողմերէն կը նախտուի նաեւ այն տատիլական կեցուածքը զոր ունեցած են գործադիր անդամները. բնաւ չեն հետաքրքրուած հարցին ընկերային տարածքով ու վարուած են բաւական մենատիրական ոճով: Ատիկա տեղի տուած է անախորժ բախումներու:

Եղած են նաեւ չարաչափումներ այն վարպետագիտներուն կողմէ որոնք յաջողած են մաս կազմել գրասենեակին: Այսուհանդերձ, տրուած թիւը բաւական համեստ կը թուի: 14 հազար ձեռնարկութեան վաճառքին 80 հազար պայմանագրութիւններէն 100 - 150 հատը անկանոն նկատուած են ու դատարան յանձնուած: Խնդիրը կարգադրուած է առանց մեծ արմուկի. կարգ մը անօրէններ որոնք օրէնքով պէտք է բանտարկուած ըլլային, դիմած են հրաժարականի: Գալթակութիւն նկատուած է միայն բարձրատիման 11 պաշտօնականներու զանձած շուրջ 50 միլիոն մարքի պատուադիրը:

Գերմանական գրասենեակին յաջողութեան զլխաւոր ազդակը կը նկատուի անկախ գործելակերպը կարելիութիւնը. թէեւ ան ձեռնարկօրէն կապուած էր ֆինանսի նախարարութեան, սակայն, միայն 130 թղթածրար ներկայացուած է նախարարին վաւերացումին:

Ներկայիս գերմանական նոյն գրասենեակը որպէս լաւատեղեակ, կը մասնակցի նախկին խորհրդային այլ երկրներու սեփականաշնորհումի գործընթացին, ինչպէս էստոնիոյ օրինակը:

ՔԱՂՀԱՆ

Անի եւ Բաֆֆի Պետրոսեանի զանալի ունեղորութիւնը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Յունուար 22-ին, ժամը 17:30-ին Փարիզի Կալօ սրահ (45, Ռիլ լա Պոէսի): Յայտագրեր կը բաղկանայ Ծոփէնի, Լիաթի, Շէնիւի, Միլլընալի, Ռաքմանիֆի եւ Մոսկովսկիի գործերէն:

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԵՒ ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՒ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՏԻՑԻ. - («Յառաջ»).

Յունուար 6-ին, Ծնունդի օրը, երեկոյան ժամը 19-ին, Սահակ - Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի Ա. Ջրբաշխան սրահին մէջ, Տարօն Եպիսկոպոս ձերբանկա՝ Հաւրապային - Ֆրանսայի Համար Արեւմտեան Երոսպայի Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ եւ Առաջնորդական տեղապահ Ներկայացուց Նոր տարուան եւ Ծնունդի իր բարեմաղթութիւնները տեղական իշխանութիւններու ներկայացուցիչներուն՝ քաղաքական, ղրխուորական եւ եկեղեցական, հայկական քոյր եկեղեցիներուն ու կազմակերպութիւններուն՝ ներկայացուցիչներուն եւ անձնաւորութիւններուն:

Յաւոր Վարժապետեան նախագահ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ներկայացուցչական Ժողովին բացաւ ձերբանկը պատշաճ խօսքերով: Բնորոշեց արարողութեան ասանդակներ եւ ներկայացուցչական Հանդիմանքը:

Տարօն Եպիսկոպոս ձերբանկա իր ուղերձին մէջ նախ յետագարձ անհարկ մը ըրաւ 1994-ին Հայ կեանքը յուզող կարգ մը դէպքերու վրայ: Գոհունակութեամբ հաստատեց դարաբաղեան հողին վրայ տիրող համեմատական հանդարտութիւնը, մարտարկական միջոցաւորին միութիւններու եւ Հայ կազմակերպութիւններու համակամութեան գործողութիւններու շարունակութիւնը Հայաստանի մէջ:

Նոյնպէս հայերէն լեզուին տրուած պաշտօնական տեղը, Ֆրանսայի Լուսաւորութեան նախարարութեան կողմէ, ուսուցչական օտար լեզուներու շարքին, Կոմիտաս Վրդ.ի ծննդեան 125-ամեակին նշումները եւային...: Յատուկ յիշատակութեամբ մը ընդգծեց Վաղդէն Ա. Կաթողիկոսի վախճանումը եւ անոր հետ կապուած եկեղեցւոյ նուիրապետական կարգը: Իսկ 1995-ը, ըսաւ, կը բացուի 1915-ի հայկ. ցեղասպանութեան 80-ամեակի ողբերգւումներուն վրայ: Տարօն Եպիսկոպոս մաղթեց որ խաղաղութիւնը տիրէ ամբողջ աշխարհին վրայ եւ մարդկութիւնը առաջնորդուի միշտ յոյսով:

Ժան Փիէռ Պէրպէրեան յանուն Փրովանս Արխ. Բոթ - տ'Ալիւռ Շրջանային Պարհուրդի նախագահ Ժան Գլոս Կոմէնի

Ա Ս Կ Է Ա Ն Կ Է

ՄԱՔ ՏՈՆԱԼՏԸ ՄԷՔԷԷԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 14-ին ամերիկեան հանրաժանութ այս ձերբանկութիւնը ճաշարան մը բացած է իսլամական աշխարհի սրբազան վայրին մէջ: Յաճախորդներու անվերջանալի հերթերը ցոյց կուտան թէ Բեապայի ուստաւորները որքան կը դնահատեն ամերիկեան այդ ուստիքը: Ապահովութիւն կը տրուի թէ 95 աշխատողները բոլորն ալ մահմետական են եւ գործածուած միայն պատշաճ է Գոյրանի հրահանգներուն: Մաք Տոնալտը արդէն կը գործէ Տուպայի մէջ ու կը ծրագրէ յաջորդ քայլ մը առնել Պահէրէն...:

արտայայտեց համակամութեան խօսքեր հանդէպ Հայ գաղութին, վերջիշեց Շրջ. Պարհուրդի օգնութեան ծրագրերը դէպի Հայաստան եւ շեշտեց շրջանի ԻՒ-ՏԷ-ԷՖ եւ ԻՒ-ՓԷ-ԷԻ երեսփոխաններու վերջին աշխատութիւնները Հայաստան:

Քաղաքապետը Ռ. Վիկուաու հասաւ ճիշդ պաշտօնական բաժնի աւարտէն քանի մը վայրկեան ատաջ եւ ներկայացուց իր բարեմաղթութիւնները: Վեր առաւ Հայ համայնքին օրինակելիութիւնը եւ անոր բերած թանկագին մասնակցութիւնը քաղաքի ընկերային, մշակութային, տնտեսական եւ համայնական կեանքին ներս: Անդրադարձաւ իր կոտարած աշխուժութեան Հայաստան 1994 Յունուարին եւ խօսեցաւ Մարտէյլ քաղաքի իրագործած գործողութիւններուն մասին ու յայտարարեց որ Յունուարի վերջին Մարտէյլի քաղաքապետարանը կ'ընդունի Երեւանի Օփերայի երիտասարդ երաժիշտներու նուագախումբը բացառիկ համերգի մը համար Մարտէյլի Օփերային մէջ:

Այս հանդիսութեան ներկայ եղողներու կարգին յիշենք երեսփոխաններ՝ Կի Թէ-սիէ, Պեռնար Լեցիա, Ռոլան Պլոմ, քաղաքապետական խորհուրդի անդամներ՝ Մօրիս Տի Նոսէսա, Ժորժ Ենովքեան, Ժազ Սամուէլեան եւ ուրիշներ: Ներկայ եղան քոյր եկեղեցիներու հոգեւոր պետերը, Անտոն Վրդ. Սարգեան Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ համար եւ Վեր. Ժոէլ Միքայէլեան Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ համար:

Ձերբանկը շարունակուեցաւ Զերմ հիւրասիրութեամբ մը պատրաստուած Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ:

ԿԱՐՈ ՅՈՎԱՔԷԱՆ

Զ Ե Կ Ո Յ Ց

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

1995 - 1996 ՏԱՐԵՐԻ ԶԱՆԻ

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐ

1. - Գալուստ Կիլպէնկեան Հիմնարկութեան հայկական բաժանումները 1995 - 1996 ուսումնական տարեշրջանին համար, վերանորոգելի կը թափառակներէն դատ, պիտի յատկացնէ նաեւ որոշ թիւով նոր կը թափառակներ արժանաւոր ուսանողներու:

2. - Հիմնարկութեան ներկայ ծրագիրը կը վերաբերի միմիայն այն ուսանողներուն՝ որոնք համալսարանական լրիւ մակարդակ ունեցող ուսումնական հաստատութեան մը մէջ են՝ պիտի յաճախեն կանոնաւորաբար երկրորդ տարուան մասնագիտական դասընթացները: Գիշերային, մասնակի կամ ոչ ակադեմիական ուսում մաս չեն կազմեր ներկայ ծրագրին: Թեկնածուները պարտին 32 տարեկանէն նուազ տարիք մը ունենալ:

3. - Կը թափառակներու յատկացումը կը կատարուի ընտրութեամբ, հայկական ծագում ունեցող ուսանողներուն՝ որոնք բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար գուրկ են նիւթական անհրաժեշտ միջոցներէն: Սկզբունքով՝ Հիմնարկութիւնը չի քաջալերեր ուսանողներ որոնք իրենց ուսումը կ'ուզեն շարունակել իրենց բնական երկրէն դուրս գտնուող համալսարաններու մէջ:

4. - Թեկնածուները պարտին ունենալ ուսումնական բարձր մակարդակ, լրացեցնել անհրաժեշտ բոլոր պայմանները, ընդունուած ըլլալ նուագագոյն Sophomore դասարանը ամերիկեան համալսարաններու մէջ, կամ համապատասխան դասարան մը ալ համալսարաններու պարագային, եւ պարտին յաջողութեամբ աւարտած ըլլալ առաջին տարուան դասընթացները:

5. - Ներկայացող թեկնածուներէն կ'ընտրուին Հիմնարկութեան դատողութեամբ արժանաւորագոյն նկատուածները միայն:

Միեւնոյն ընտանիքին պատկանող երկու անդամներ միաժամանակ չեն կրնար օգտուիլ Հիմնարկութեան ներկայ ծրագրէն: Նախընտրութիւնը կը տրուի արժանաւոր այն ուսանողներուն որոնց ընտանեկան անմիջական պարագաներուն մէջ օգտուող չէ եղած անցեալին Հիմնարկութեան համալսարանական կը թափառակներէն:

6. - Բոլոր թեկնածուները, ուր ալ բնակին անոնք, իրենց ձեռագիր դիմումները պէտք է ներկայացուցած ըլլան ստորեւ նշանակուած հասցէին 1995 Փետրուար 1-էն մինչեւ Ապրիլ 30, ամէնէն ուշ (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն՝ ինչպէս Աւստրալիոյ համար այս թուականները պիտի ըլլան 1995 Սեպ. 1-էն ամէնէն ուշ մինչեւ Նոյ. 30):

CALOUSTE GULBENKIAN
FOUNDATION

Department of Armenian Communities
Avenida de Berna 45-A
P-1067 LISBOA Codex
PORTUGAL

ԿԱՐԵՒՐ

Ա. - Դիմումները պարտադրօրէն պէտք է կատարուին թեկնածուներու կողմէ անձնապէս եւ ձեռագիր:

Բ. - Իր ուղարկած դիմումագրի թուգթին ու պահարանին վրայ՝ թեկնածուները պարտին յատկօրէն նշել իրենց ինքնութիւնը եւ հասցէն լատինատառ:

Գ. - Կը խնդրուի նկատի առնել նաեւ որեւէ թղթատարական ուշացում՝ կամ կորուսած նամակներ թեկնածուներէն՝ Հիմնարկութիւնը ինքզինք պատասխանատու չի նկատեր:

Դ. - Դիմումագրին մէջ, դիմող - ուսանողը պարտի մանրամասնօրէն տեղեկութիւններ տալ ուսման ընթացքի ու տեւողութեան մասին:

Վերոյիշեալ կէտերը չարգող թեկնածուներու դիմումները նկատի չեն առնուի:

Առ ի պատասխան, թեկնածուներուն կը զրկուի հարկ եղած տեղեկութիւնները, հարցաթղթիկներն ու կանոնագիրը:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն
Յունուար 1, 1995

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՆԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՑԻ ՄԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

Վ Է Պ

- Ես', ասանկ սիմիք տղայ մըն էր:
- Բայց ատիկա արդեւ չէ եղեր որ հետը խօսիս:

Սուր չկրցաւ յատկօրէն տեսնել Նորմային դէմքի արտայայտութիւնը: Բայց կարճ լուծիւն մը տիրեց Նորմային պատասխանէն առաջ:

- Հետը խօսելով է որ սիմիք ըլլալը հասկցայ:

- Սկիզբը սիմիք չէր հարկաւ ... Ա՞ն է քեզի ամուսնութիւն առաջարկողը:

Նորմա գլուխը շարժեց հաստատական: Բայց Սուր չտեսաւ թէ ուղարկութեամբ իր աչքերուն մէջ կը նայէր եւ մութին մէջ կը ջանար կարգալ իր մտածումները: Ստանան կ'ըսէր. «Մի հաւատար: Ամուսնութիւն մամուսնութիւն չէ առաջարկած: Տղան ասանկ անցուցած է հետը: Ետը ձգած գացած է: Կամ եթէ առաջարկած է, խաբելու համար է: Աշխարհի ամէնէն դիւրին բանն է աղջիկները խաբել քեզի պիտի առնեմ ըսելով: Տղան ուղարկած է, ետը ձգած է: Աղջիկը ոխ ունի, անկէ՛ դէմ կը խօսի կոր»: Ստանային ձայնը կը տիրապետէր: Տառապիլ սկսաւ,

բայց չկրցաւ ինքզինքը ազատել այդ ձայնէն: Աչքին առջեւ յամառօրէն կը ցցուէին Նորմայի եւ «սիմիք տղան» կերպարները՝ թեւ թեւի, քիթ քիթի, քաղաքին մութ անիկները, հանրային պարտեղներու մէջ, ծառերու, պատերու տակ ... Պահապաններուն շանթաժը, պահապաններուն ... Սուր քրտնեղով ողորկուեցաւ: Ինքզինքը անիծեց իր տխարութեան համար: Չէր արթնցած՝ երբ Նորմա ոտտիկաններու վերաբերմունքին մասին խօսած էր իրազեկի հեղինակութեամբ: Նորմա այդ տղուն հետ «բռնուած» ըլլալու էր դիւրեպահանքներու կողմէ:

Տառապանքը այնքան սրուեցաւ որ քիչ մնաց պիտի լար: Չարմացաւ թէ ինչ սուր ցաւ կը պատճառէր իրեն՝ Հիմա իրեն պատկանող այդ մարմինը ուրիշի մը թեւերուն մէջ երեւակայեղ անգամ: Այս տեսակ ցաւ ո'չ զգացած, ոչ ալ երեւակայած էր երբեք կեանքին մէջ: Յաւ մը դոր անկարելի էր լռեցնել, ոչ իսկ մեղմացնել, եւ որ տակուտուվրայ կ'ընէր սիրտը, ստաւ մոքսը, աղիքները եւ ուղեղը: Քանի ինքզինքը զայլ կ'ուզէր, այնքան յատկ կը դառնար պատկերը աչքին առջեւ: Սիմիք տղուն ձեռքերը Նորմային կուրծքին վրայ, Նորմային սրունքներուն միջեւ, սիմիք տղուն ինքնագոհ եւ հպարտ ժպիտը Նորմային գալարուող մարմինին առջեւ, Նորմային հաճոյքի հեծեծանքները, իրեն այնքան ծանօթ հակազդեցուները՝ որոնք հեղինակը ըլլալէն հպարտացած էր միշտ, որոնք զինքը աւելի՛ կատարած էին անոր ... Նոյն հաճոյքը ուրիշ մէկը տուեր էր Նորմային ... Եւ ինք եւ տեւէն վազած էր աղջկան մը որ ուրիշ տղուն մը կտուէր վազած էր եւ մերժուած ...

Սուրին մազերուն արմատները կը բռն-

ցալաւէին: Եւ ինքզինքը ա'յնքան պղծուի կը զգար, որ անոր հանդէպ զգացած էր տարբեր բաներ, քան ինչ որ պէտք է զգալ պարզ հաճոյքի աղջիկի մը հանդէպ: Ապուշի տեղ դրուած էր: Թեւեւ Նորմա ներքնօրէն իր վրայ խնդացած էր:

Հեռուէն, շատ հեռուէն լսեց Նորմային ձայնը որ տակաւին կը շարունակէր պատմել:

- Ինծի հանդէպ ալ անանկ էր: Երեսն նայելէ առաջ վրայ - գլուխիս կը նայէր: Իրեն համար չէ: Ուրիշներու աչքով կը նայէր ինծի: Տեսնողը ինչ պիտի ըսէ, ինչ տեսակ աղջկան մը հետ կը պտտէր կոր պիտի ըսէ: Իր քրտնիւն պիտի կոտրէ: Կրնար ամէնալ ինձմէ: Երեւակայէ՛, իմ հագածէս ամէնալ: Ասանկ մարդ մըն էր: Ես ինձմէ ամէնող, ինձմէ առաջ գուրպակ, փէշ, պայուսակ տեսնող մարդ չեմ ուղեւ ըսի: Աղէկ չըրի՞:

Սուր մեծ բան մը չէր հասկնար խօսքերէն: Նորմային ձայնին մէջ սխալաւորութիւն կը փնտռէր:

- Շատ կը խօսիս կոր այդ տղուն վրայ: Շատ մտերիմ էիր:

Գրեթէ պոռալով ըսած էր այս խօսքերը: Նորմա զարմացած մնաց անոր բիրտ չեղտէն:

- Ոչ, ըսաւ քիչ մը երկչոտ:

Ամիջապէս սթափեցաւ, աւելցուց.

- Այսինքն, ինչ ըսել ուզեցիր:

Չայնը լրջացած էր: Սուրին լեզուին ծայրն էր՝ «Պահապաններուն հետ դործ ունենալու չափ մտերիմ»։ Բայց Նորմային ձայնին մէջ տեղի ունեցած փոփոխութիւնը ընկրկեցուց զինքը: Վախցաւ որ չափը անցուցած էր: Հոգի կուտար բացէ ի բայ խօսելու, հարցնելու, ուղղակի խորհած ըսելու համար: Բայց անկարելի էր: Եւ ինքզինքը կ'ուզէր: Ուսերը թօթ-

վեց փոխան պատասխանի:

Երկար լուծիւն մը եղաւ: Սուր գլուխը անդին դարձուցած էր, ծովին: Նորմա գիտէր թէ իրեն չէր նայեր: Մինչեւ Սուր չէր գիտեր՝ Նորմա իրեն կը նայէ՞ր թէ ոչ:

Մինչ կ'ընկղմէր թմրութեան մը մէջ, զգաց որ Նորմա իր ձեռքը կը բռնէր սեղանին վրայ: Կենդանացաւ: Բայց չյայտնեց իր ուրախութիւնը: Ոչ մէկ շարժում ըրաւ: Ու մասնները ձգեց անկենդան՝ անոր ափերուն մէջ:

- Սուր, վշտացա՞ր ինձի:

- Ինչո՞ւ:

- Ձեմ գիտեր: Կը հարցնեմ կոր:

Գլխովը ժխտական շարժում մը ըրաւ: Վստահ չէր թէ Նորմա տեսած էր այդ շարժումը: Կը նախընտրէր որ տեսած չըլլար, վստահ չըլլար իր վշտացած չըլլալէն, սիրտ հատցնէր, մտառանջուէր, հոգ ընէր, հետաքրքրուէր, վախնար: Վախնար որ կրնար վշտացած ըլլալ իրեն, բարկացած ըլլալ: Վախնար որ կրնար անգամ մըն ալ տեսնել չուզել զինքը: Ծոյէր զինքը, աղաչէր, սիրտը առնել ջանար: Կարծես այս բոլորը փաստը պիտի կազմէին թէ ինք չէր սխալած Նորմային եւ «սիմիք տղան» յարաբերութիւններուն մասին: Կ'ուզէր որ պզտիկնար Նորմա: Ետքը կը ներէր:

- Սուր, այդ պատմած տղո՞ւս համար ...

Սիրտը կը տրոփէր: Ըսել է անոր ալ միտքը ան էր: Ըսել է նորմալ կը նկատէր որ այդ տղուն համար դէմքը կախէր: Դէմք կախելիք բան մը կար հարկաւ: Եթէ բան մը չկար, ինչո՞ւ կատու կ'ըլլար, ձեռքը կը շոյէր երկար, երկար, կը ջանար տկարացնել զինքը ...:

(Շար. 20)

(Շաբ. Ա. էջ 6)

իրաւապաշտպան կազմակերպութիւններ ղեկավարներ, գաղափարներ կը փոխանցուեն «Դրօ» կառույցի գործունէութեան եւ ՀՅԴ-ի հետ իր կապի բոլոր ապացոյցները:

6. Արդեօք նախագահի հրամանագիրը քաղաքական ակցիա էր, որ նպատակ ունէր բնորոշութիւնները առաջ հեռացնել հիմնական քաղաքական հակառակորդին անհրաժեշտ 6 ամսով:

Նախ, ՀՅԴ-ն ընտրական մրցակցութիւնում լուրջ հակառակորդ էր: Միակ հաստատուն եւ օպիէկտիւ չափանիշը որեւէ քաղաքական ուժի ժողովրդականութիւնը որոշելու համար՝ ընտրութիւնների արդիւնքներն են: Ոչ խորհրդարանային, ոչ նախագահական, ոչ տեղական ընտրութիւններում միջնակայութիւնը որեւէ արդիւնքի չի հասել, իսկ ԳՊՈ-ի տասնեակ դաշնակցական պատգամաւորներից ոչ մէկը ընտրուած չի եղել որպէս դաշնակցական: Հէնց դա է պատճառը, որ ՀՅԴ նախագահութիւնը տուեց քաղաքական պայքարի անօրինական ուժային մեթոտներ:

Երկրորդը, եթէ սա մշակուած սցենարով քաղաքական ակցիա էր, ապա պէտք է խոստովանել, որ ակցիայի գլխաւոր դերակատարը՝ «Դրօ» կառույցը փայլուն կերպով կատարեց իրեն տրուած դերը՝ հէնց Դեկտեմբերի 2-ին փորձելով հետքերի մեծածաւալ քանակութիւն անցկացնել Երեսնից Մոսկուա, կատարելով իր սպանութիւնները եւ այլ յանցանքներ գործունէութիւններ:

Այնուհետեւ նախագահի բանբերը պատասխանած է լրագրողներու հարցումներուն: Յատկապէս, անդրադառնալով դաշնակցական մամուլի փախման, ան նշած է «որեւէ փոփոխութիւն ազատ խօսքի եւ մամուլի վերաբերեալ իշխանութիւնների քաղաքականութեան մէջ չկայ, եւ Հայաստանի իշխանութիւնները հաւատարմացնում են եւ վերահաստատում իրենց հաւատարմութիւնը մամուլի ստեղծման եւ գործունէութեան լիակատար ազատութեան սկզբունքին: Ինչ վերաբերում է դաշնակցական պաշտօնաթերթին, ապա նախագահի հրամանագրով դադարեցուել է, իսկ Գերագոյն Դատարանի վճռով կասեցուել ՀՅԴ-ի ամբողջ գործունէութիւնը իր բոլոր դրսեւորումներով»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՌՆԱՐ ԼԵՈՒԻՍ Յունուար 19 - 20-ին Պոլսոյ մէջ պիտի մասնակցի դիտահաւաքի մը որ կազմակերպուած է Եւրոպայի խորհուրդին ու Թուրքիոյ Արտաքին նախարարին գործակցութեամբ եւ նուիրուած է «ցեղապաշտութեան եւ հակառակմանութեան դէմ Թուրքիա՝ իր համաշխարհային արժէքներով» նիւթին: Կը սպասուի որ փրոֆ. Լէուիս խօսի պատմութեան ընթացքին Հրեաներու հանդէպ Թուրքիոյ ցոյց տուած ջերմ վերաբերումին մասին: Չեռնարկը կը վախճէ «500-ամեակի կազմակերպութեան» (Հրեաներու Թուրքիոյ կողմէ վախճած ասպնջականութեան) զօրակցութիւնը:

ՀԱՍՏԱՆԻ ԿԸ ԶԱՐՈՇԱԿԷ Երկրաշարժի դաշտ ըլլալ եւ վերջին ցնցումը ամէնէն ծանրակշիւր եղած է վերջին եօթնամսուն տարիներու ընթացքին: Յունուար 16-էն 17-ի գիշերը, տեղական ժամով Երեքշաբթի վաղ առաւօտեան Թուրքիոյ 450 քիլոմետր հարաւը գտնուող Բոպէ քաղաքն է որ շատ զօրաւոր ցնցումի մը ենթարկուած է (7.2 Ռիխթերի աստիճանաչափով) որ 40 երկվայրկեան տեւած է: Առաջին հաշուարկով մը համաձայն 1000 մեռեալ կար, աւելի քան 2000 վիրաւոր եւ շուրջ 600 անհետացածներ:

ՍԵՐԳԷՅ ԿՈՎԱԼԵՒ, Ելցինի մարդկային իրաւանց պատուիրակը որ խզած է Ռուսաստանի նախագահին հետ Չէչէնիոյ յարձակումէն ի վեր, մամուլի ասուլիս մը տուած է Նադրանի (Ինգուշիա) իր պանդոկը եւ այս առթիւ ըսած, ի մէջ ալ այդ. «Անշուշտ, Ռուսաստան կրնայ տէր դառնալ Գրոզնիի, բայց հարկ պիտի ըլլայ ամբողջ քաղաքը վերածել աղիւսի կոյտի մը: ... Քաղաքը պարպուած պիտի ըլլայ իր բնակիչներէն եւ գրաւուած Ռուսերու կողմէ: Պատերազմը հոգ պիտի չկենայ: Նախատեսումները սարսփելի են 25-էն ներսուն եւ հիւսիսի բոլոր Կովկասիներուն համար, բայց նաեւ Ռուսերուն»: Ինչ կը վերաբերի Ելցինին, կը խորհի որ մարդը սպասած է այլեւս: Սկիզբէն հեռուեցաւ, կ'ըսէ կուսակցութեան մէկ հին սկզբունքին որ սա է՝ պաշտօնի աստեղ իրմէ աւելի ապուշ եւ տկար անձեր, որոնց

Ժան - Փիէր Պիւրթէ եւ դաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ - մօր:

ՏԻԿԻՆ ՇԱՀԱՆ ՊԻՒՐԹԻ (Ծննալ՝ Կարապետեան)

մահը որ պատահեցաւ Յունուար 16-ին 89 տարեկանին:

Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յունուար 19-ին ժամը 14-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին

15. rue Jean-Goujon, Paris 8^e

ուրիշ մարմինը կը փոխադրուի Անիէռի հին գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազգրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE
MARSEILLE

MAISON
DE L'ARTISANAT
ET DES METIERS D'ART

EXPOSITION
Du 20 Janvier au 18 Mars

Artisans
d'Arménie
« Matériaux et Traditions »

à la Maison de l'Artisanat et des Métiers d'Art
21, Cours d'Estienne d'Orves, Marseille 1er
Inauguration le Jeudi 19 Janvier à 19 heures
En présence de :
— Vahan TER-GHEVONDIAN, Chargé d'Affaires de la République d'Arménie
— Henri VERNEUIL, Cinéaste
— Franck FERNANDEL, Artiste.
— Jacques ROCCA-SERRA, Sénateur, Adj. au Maire, Président de la M.A.M.A.
Sous la présidence de
ROBERT P. VIGOUROUX
Sénateur Maire de Marseille
Avec la participation du groupe instrumental «Kéram»
et de la Chorale «Sahak-Mesrop»
A l'issue du vernissage à 21 heures, à la Maison de la Culture Arménienne
12-14, rue St-Bazile, repas animé par un orchestre et projection du film sur le
tournage à Marseille de «Mayrig» et «588 Rue Paradis» d'Henri Verneuil.
Participation : 200 F. — Réservations : 91. 50. 15. 09.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱԶ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը փառիգեան իր մասնաճիւղերով կը կազմակերպէ աւանդական «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»ը, Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15-ին:
«Centre Valeyre» — 22, rue de Rochechouart, Paris 9^e
Կաղանդ Պապան պիտի այցելէ:
Բոլոր երախտները հրաւիրուած են մասնակցելու այդ օրուան հանդիսութեան:
միակ փառամոլութիւնն է ամէն վայրկեան հաճելի ըլլալ զեկամարներուն: «Դիւրին է այդպէս ապրիլ, վոտկա խմելով, բայց այդ մարդիկը աշխատելու անկարող են: Ելցին քաղաքական դերակ մըն է»: Մոսկուայի մէջ, վարչապետ Չեռնոմիրը կը կ'ընէ կրկին քանակցութիւններու համար, մինչ Գրոզնի աւերակներու վերածուած ուրուական — քաղաք մըն է: Այս քաղաքին քանդումը Ռուսերն ալ պէտք է անտարբեր ձգել, քանի պատմական, նկարագրի ունի եւ հանրութեան մը եղած է ուսու դրագէտներուն համար ինչպէս Լեռնանոյ, Թուրսոյ, Նոյնիսի Ալեքսանդր Տիւմա հոն մնացած է Կովկաս կատարած իր ճամբորդութեան ընթացքին:
ԵՐԿԱՅՈՒՂԻ ԵՐԿԱՅՈՒՂԻ ԵՐԿԱՅՈՒՂԻ պիտի ըլլան Յունուար 22-էն սկսեալ: Ընդհ. ձեռով 2.4%-ի յաւելում մը կը կիրարկուի, բայց ոչ բոլոր գիծերուն վրայ օդանաւի հետ մրցակցութեան պատճառաւ: Այսպէս յաւելում չկայ Թի-ժի-Վէ-ի Միջերկրականի գիծին վրայ, Վարնաէն անդին:

JOEL M. MILLON
&
CLAUDE ROBERT
COMMISSAIRES PRISEURS ASSOCIES

L'ARMENIE
A DROUOT
2ème VENTE AUX ENCHERES
DE 200 TABLEAUX DE PEINTRES
ARMENIENS
le Lundi 23 Janvier à 14 heures
à Drouot-Richelieu — Salle No 11
VERNISSAGE :
le Jeudi 19 Janvier de 21h à 23h
5, avenue d'Eylau, 75116 Paris
EXPOSITIONS AVANT LA VENTE:
du 16 au 19 Janvier
5, avenue d'Eylau, 75116 Paris
le 21 Janvier de 11h à 18h et
le 23 Janvier de 11h à 12h
DROUOT-RICHELIEU — Salle N° 11
9, rue Drouot — 75009 Paris
Pour tous renseignements, contacter à
l'étude : William LE CALVEZ :
Tél.: 47 27 95 34 / 47 27 89 91.

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE

La M.C.A. a le plaisir de vous convier
à la
SOIREE GUITARE
Classique - Jazz - Flamenco
avec la participation de
BERDJ KOUYOUMDJIAN
Guitariste
dans les œuvres de Sabicas, Flamenco
Vendredi 20 Janvier à 20h45
— Entrée libre —
9, rue de Madrid. 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
organise
son séjour familial d'hiver
à Bellefontaine (JURA)
du dimanche 26 février
au dimanche 5 mars
Inscrivez-vous dès à présent auprès de :
Marie ABOUSEFIAN — 47 84 82 90
qui vous donnera tous renseignements
utiles.
Les enfants âgés de plus de 8 ans,
même non accompagnés, seront les bien-
venus et entourés d'animateurs.
Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

L'UCAB — Jeunes organise
SA
SOIREE
DE LA
SAINT-VALENTIN
le Samedi 4 Février à partir de 22 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17^e
TENUE CORRECTE EXIGEE
INTERDIT AUX MINEURS
Prix unique : 80 F.
(avec 1 consommation non-alcoolisée)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՂ
ՎՃԻՌԸ

ԹՈՒՐԲ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ
ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆԻՆ
ԲԱՆԱԶԵԻԸ ԵՒ
ԵՐԵՒԱՆ - ԱՆԳԱՐԱ
ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԹԻՒՐԲՄԵՆԱԿԱՆ ԿԱԶԸ
ԵՒ ԹՈՒՐԳԻԱՆ

ԹՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ

Ստորեւ, որպէս «նկիւթ պատմութեան համար» երկու մասով, կը հրատարակենք Հայաստանի Գերագոյն դատարանի արձակած վճիռը, Յունուար 13-ին, որ վեց ամսուան համար կը կասեցնէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութիւնը Հայաստանի մէջ. --

Յանուն Հայաստանի Հանրապետութեան,

Գերագոյն Դատարանի քաղաքացիական գործերի դատական կողմէի 1995 թվականին Յունուար 13-ին, Երեւանում, նախագահութեամբ Արեւելանի, անդամակցութեամբ Աւանդանի, Մարտիրոսեանի, քարտուղարութեամբ Ղազարեանի, դատաւար Արշակեանի, փաստաբան Սաւատրեանի, դիմումատուի ներկայացուցիչ Պետրոսեանի եւ Մանասերեանի՝ քննութեան առաւ դէմքաց դատական նիստում քաղաքացիական գործը ըստ Հայաստանի Հանրապետութեան Արդարադատութեան նախարարութեան ղեկավարին՝ «Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւն» հասարակական - քաղաքական կազմակերպութեան գործունէութիւնը կասեցնելու մասին.

Պարզեց.

Հայաստանի Հանրապետութեան Արդարադատութեան նախարարութիւնը, ղեկավարով Հանրապետութեան Գերագոյն Դատարանին, յայտնել է, որ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը որպէս հասարակական - քաղաքական կազմակերպութիւն գործում է Հայաստանի Հանրապետութեան արդարադատութեան կողմէի 1991 թվականին Յունուար 2-ի թիւ 38/1 որոշմամբ հաստատուած կանոնադրութեան հիման վրայ: Նշուած կանոնադրութեան «Ընդհանուր սկզբունքներ» բաժնի առաջին յօդուածի համաձայն, Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը պէտք է գործի Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրութեան, հանրապետութեան տարածքին գործող միւս օրէնքներէ եւ իր կանոնադրութեան հիման վրայ: Դրանով իսկ Հ. Յ. Դ. կազմակերպութիւնը ընդունել է, որ պէտք է գործի 1991 թվականի Փետրուարի 26-ի «Հասարակական - քաղաքական կազմակերպութիւնների մասին» Հայաստանի Հանրապետութեան օրէնքով: Համաձայն պիւր յիշատակուած օրէնքի առաջին յօդուածի «Հասարակական - քաղաքական կազմակերպութիւնը կամուրջ կառնուի միաւորուած Հայաստանի Հանրապետութեան ընտրական տարիք ունեցող քաղաքացիների միաւորում է»: Նոյն օրէնքի երրորդ յօդուածը սահմանում է, որ «Հասարակական - քաղաքական կազմակերպութեան ղեկավար մարմինը գտնուում է Հայաստանի Հանրապետութեան տարածքում: Հասարակական - քաղաքական կազմակերպութիւնը իրաւաւորուած է ղեկավարել Հայաստանի տարածքից դուրս գործող կազմակերպութիւնների, պետական մարմինների կողմից, մասնակցող կազմակերպութիւնների կառուցուածքի մէջ»: Սակայն Հ. Յ. Դ. կազմակերպութիւնը, խախտելով վերը նշուած օրէնքի, ինչպէս նաեւ իր կանոնադրութեան «Ընդհանուր սկզբունքներ» բաժնի առաջին կէտը, իր շարքերում ընդգրկել է այլ երկրների քաղաքացիներ՝ նրանց ընդգրկելով Հ. Յ. Դ. Գերագոյն գործադիր մարմնի՝ Բիւրոյի կազմում: Հանդամանք, որն հիմնաւորում է Հայաստանի Հանրապետութեան Արդարադատութեան նախարարութեան հարցմանը Հ. Յ. Դ. Կեդրոնական Կոմիտէի՝ թիւ 177, 1993 Նոյեմբեր 19 թվականի գրութեամբ,

Տեղեկատուութիւնը կը յիշեցնէ նաեւ թէ անցեալ տարի նախագահ Գլինթին յատկօրէն ղեմ գլխի վրայում էր Տոլի բանաձեւին, ըսելով թէ ինք նեցուկ էր կանգնելի տնոր:

որ ստորագրուած է Հ. Յ. Դ. Հայաստանի Կեդրոնական Կոմիտէի անդամ Ռուբին Յակոբեանի կողմից: Համաձայն այդ գրութեան, ի խախտումն նաեւ Հայաստանի Հանրապետութեան «Օտարերկրեայ քաղաքացիների իրաւական վիճակի մասին» Հ. Հ. օրէնքի 25-րդ յօդուածի՝ օտարերկրեայ քաղաքացիների Հայաստանի Հանրապետութեան հասարակական - քաղաքական ոլորէ կազմակերպութեան մէջ: Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի եւ Կեդրոնական Կոմիտէի կազմում են Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացիներ չհանդիսացող անձինք: Դիմումի հեղինակը միաժամանակ յայտնել է, որ Հ. Յ. Դ. կազմում ստեղծուել է «Դրօ» յատուկ ծառայութիւնը, որի առիթով Հայաստանի Հանրապետութեան Արդարադատութեան Պետական վարչութեան քննական բաժնի կողմից յարուցուած է թիւ 268 քրէական գործը: «Դրօ» յատուկ ծառայութեան կանոնադրութեամբ, որ հրապարակուել է Հայաստանի Հանրապետութեան Գերագոյն խորհուրդի «Հայաստանի Հանրապետութեան» պաշտօնաթիւթում, նախատեսուում են գործադրութիւններ, որոնք հակադրում են Հանրապետութիւններ գործող օրէնսդրութեանը: Այս կազմակերպութեամբ Հայաստանի Հանրապետութեան Արդարադատութեան նախարարութիւնը 1994 թվականի Դեկտեմբերի 29-ին, քննութեան

Թիւրքմէնիստանի բնական կազը խողովակաշարով մը Իրանի վրայով Թուրքիա ու հոնից Եւրոպա հասցնելու ծրագրին քննարկումին համար Թիւրքմէն նախագահը Նիյազով Անդարա քաջած է: Ոնդրոյ առարկայ ծրագիրը կը զնահատուի չուրջ 6 միլիարդ տոլար: այս գումարը հայթայթելու համար տեղի ունենալիք միջազգային ժողովի մը մասնակցելու համար Անդարա կը գտնուի նաեւ Միացեալ -- Նահանգներու Արտաքին նախկին նախարար Արեքսանտր Հայկ:

Թուրքիոյ եւ Թիւրքմէնիստանի նախագահները վերջին եօթը ամսուան մէջ չորս հանդիպում ունեցած են նոյն հարցին առնչութեամբ:

Եթէ բոլոր կողմերուն միջեւ վերջնական համաձայնութիւն գոյանայ, նախագահութիւնը չի կարող տարի պիտի տեւէ: Նախատեսուած պիւտճէին 2 -- 3 միլիարդ տոլարը պիտի ծախուի Իրանի, 2 միլիարդ տոլար Թուրքիոյ հատուածին համար: Նախագահութիւնը 2500 քիլոմէթր երկարութիւն պիտի ունենայ:

Թիւրքմէնիստանի նախագահը ըսած է թէ նոյն ծրագրին առնչութեամբ չի կարողանա իրենց հետեւ Ռուսաստանի ու Իրանի հետ: Առաջին ստանձնած է իրաւարական գործին բաժին մը, երկրորդը յայտնած է որ իր տարածքին վրայ ինք կ'ուզէ շինել նախագահութիւնը հատուածը:

Այսուհանդերձ, առաջին չի կարողանա զգուշացնել իրենց ալ սեղան բերած են: Թուրքիա այնքան վատահաս չէ Իրանի գործադրութեան անկեղծ փափակին, քանի որ նոր չէ. Թուրքիա -- Իրան կազմաւորել մը ծրագրի, բայց ան 18 տարի ձգձգուած է Թեհրանի կողմէ: Թրքական ընկերութիւնը որ պիտի կառուցանէ կազմաւորել Թուրքիոյ բաժինը, ուզած է որ Թիւրքմէնիստանի ու Իրանի հատուածներուն չի կարողանա սկիզբի ու աւարտի թուականները յատկաւորել տրուին իրեն: Այս կէտը եւս անորոշ կը թուի Իրանի նկատմամբ Անդարա յի վերապահութեան պատճառով:

յանձնելով վերոնշուած հարցը, որոշել է ղեկի Գերագոյն Դատարանի «Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւն» հասարակական - քաղաքական կազմակերպութեան գործունէութիւնը կասեցնելու միջոցառում թեւում:

Մինչ գործը ըստ էութեան քննելու ըսկիզբը, Հայաստանի Հանրապետութեան Արդարադատութեան նախարարութեան ղեկավար Հրապարակումը, դատական կողմի 1995 թվականին Յունուարի 12-ին կազմած որոշմամբ, հիմք ընդունելով Հ. Յ. Դ. հասարակական - քաղաքական կազմակերպութեան Կեդրոնական Կոմիտէի անդամ Ռուբին Յակոբեանի յայտարարութիւնը, ինչպէս նաեւ լսելով Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի անդամ վահան Յովհաննիսեանի եւ Հայաստանի Հանրապետութեան Գերագոյն խորհուրդի Հ. Յ. Դ. խմբակցութեան անդամ Կիմ Բալայեանի յայտարարութիւնը, թույլատրել է Յակոբեանին, Յովհաննիսեանին, Բալայեանին՝ ներկայացընելու Հ. Յ. Դ. հասարակական - քաղաքական կազմակերպութեան շահերը, սակայն վերջիններս հրապարակեցին մասնակցելու դատաքննութեանը եւ պատճառաբանելով իրադրութեան չին, հեռացան դահլիճից: Դատական կողմի անդամ իրադրութեան պայմաններում որոշեց գործը քննել նրանց բացակայութեամբ:

(Մնացեալը յարորդով)

Գ Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ձԱՓՈՆԻ երկրաշարժին հետեւանքները շատ աւելի աղէտալի են քան ինչ որ կը կարծուէր սկիզբը: Արդարեւ ժամէ ժամ զոհերու եւ աւերներու ծաւալը աւելցաւ: Յունուար 18-ին, մեռելներու թիւը 3300 կը նկատուէր, 1058 անհետացածներ կային, 12000 վիրատու, աւելի քան 10 հազար անապաստան: Ժողովուրդը բաւական խուճապի մասնուած է, հաստատուելով թէ ինչ որ տղան կը նկատուէր երկրաշարժի պարագային չէ պիտեցած եւ այն մտաւախութիւնը, որ դեռ ցրեցումներ կընան պատահիլ, մինչեւ իսկ Թուրքիո խոր մտահոգութիւն կը պատճառէ: Երկրաշարժը ցնցած է Քուպէ, Օսաքա եւ Քիոթո քաղաքները: Հետաքրքրական կը նկատուի այն զուգահեռութիւնը որ այս երկրաշարժը տեղի ունեցած է Լոս-Անճելեսի երկրաշարժին ճիշդ մէկ տարի ետք, նոյն օրը:

ՍԹՐԱՉՊՈՐԿԻ եւրոպական խորհրդարանին առջեւ, Ֆ. Միթերան ճառ մը խօսեցաւ Յունուար 17-ին, Փրանսական նախագահութեան ստանձման առթիւ: Կը թուի որ, հակառակ նախապէս ըսածին, Միթերան պիտի շարունակէ կտակի նմանող ելույթներ ունենալ, նման այն դերասանին որ շարունակաբար վերջին ներկայացումները կու տայ: Ֆրանսայի նախագահը կը գտնէ որ պէտք է արագօրէն կիրարկել մէկ դրամի դրութիւնը եւ կը չեղնէ ընկերային քաղաքականութեան անհրաժեշտութիւնը: Յուշած է ունկնդրները յիշելով տարիքը, անցեալը, այն իրողութիւնը որ կը պատկանի վերջնաւոր յարաբերութեան մը, ոգեկոչելով պատակաւորներու եւ ցաւերու դարը: Հարկ է, կ'ըսէ նախագահը, յաղթել նախապաշարժներուն, հակառակ պարագային մէկ բան ինքզինքը կը պարտադրէ՝ ազգայնականութիւնը եւ ազգայնականութիւնը պատերազմ է: Պատերազմը միայն անցեալը չէ, թերեւս ապագան է: Նախագահ Միթերան խօսած է նաեւ մըշակոյթի մասին եւ թելադրած՝ որ Մշակոյթի եւրոպական գործակալութիւն մը ստեղծուի որ իսկական առանցքն ըլլայ համագործակցութեան մը: Ահագանդ կը հնչեցնէ որովհետեւ ազգային լեզուները վտանգուած կը տեսնէ:

ԶԵԶԵԼԻՈՅ համար հրապարակ մը համաձայնութիւն գոյացաւ Յունուար 17-ին, որ յաջորդ օրն իսկ պէտք է ի գործ դառնար, հինգ շաբաթներու արիւնալի կոնքերէ եւ զոհերէ ետք: Բոլոր գէտերը կը հաստատեն որ խառնակ պատերազմ մըն է որ մղուած է, ուստի անհրաժեշտ ուղիներով եւ ուսական սպայակոյտն ալ իրարու վրայ բարդած է սխալները յանպատրաստից յարձակումներով: Քանզուած հրասայելու մէջ, զինուորները ողջ-ողջ այրած են: Ներկայիս ալ ուսական ինքնակառավարութիւններն ալ շատ են Պաշտպանութեան նախարարին հասցէին:

ԻՏԱԼԻՈՅ նոր վարչապետը կազմեց իր կառավարութիւնը, բայց վաղ կայ որ երկար կեանք չունենայ եւ երեսփոխանական կանխահաւ ընտրութիւններ անխուսափելի ըլլան (ինչ որ Պերլուսոնի ուզածն է): Արդարեւ Լամպերթո Տինիէ կառավարութիւնը պէտք է խորհրդարանին վաւերացումը ստանայ ինչ որ շատ հաւանական չէ, Պերլուսոնի իր գո-

(Շարք Դ. էլ)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԸ ՑԱԻ ՈՒՆԻ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱԽԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԵՋ

Դ.

Ժիրար Չորաքանի «Միլիոնական հոգը, սփիւռքին դպրոցը» խորագրով առաջին գրքի թիվը որ լույս տեսաւ «Յառաջ»-ի Յունուար 5-ի թիւին մէջ, ուղարկութիւն կը հրապարակէր դպրոցին ամենօրեայ միակ վարժարանին՝ Դպրոցատէրի կացութեան վրայ: Ահազանդի մը համազօր յօդուածը հաւանաբար անակնկալ մը եղաւ շատերու համար որոնք վերջին տարիներուն ընդհանրապէս դատեպնդիչ լուրեր ստացած էին նոյն հաստատութիւնէն: Որպէս այդ անակնկալէն ծագած հաւանական հարցականներու պատասխան, աւելորդ պիտի չըլլայ վստահաբար ամփոփել դպրոցին վերջին տարիներու ընթացքը:

Դպրոցատէրի 4 - 5 տարի առաջ ուսանողութեան շատ նուազած թիւով բաւական ծանր տաղանայ մը անցընելէ ետք, բռնած էր վերելքի ճամբան: Կրթական - դատարարական լուրջ քայլեր առնուած էին նոր նշանակուած տնօրէն Կարապետ Տաքէսեանի կողմէ, որոնց գլխաւորը մեծ մասով դործին լաւատեսեակ ուսուցիչ համախմբումն էր վարժարանին շուրջ: Այդ քայլերը տուին յոյսով արդիւնք ու աշակերտութեան թիւը աճ արձանագրեց տարուէ տարի: Ներկայիս հասած է 220-ի:

Հայկական դպրոցի մը հանդէպ հետաքրքրութիւնը տակաւին պահած ու անով մտահոգ մարդիկ, դուրսէն տեսնուած շատ քաջակերպեալ այս տուեալէն բաւարարուած, երկարատեւ չգիտցան թէ տարբեր բաներ էին դպրոցի մը կրթական կեանքն ու պիտոճէր ծանրածանր հարցերը: Եւ թէ այս վերջինները աստիճանաբար կը սպառնային Դպրոցատէրի յետագայ ընթացքին ու մինչեւ այսօր անկէ թեյադրուած գոհունակութեան:

Պիտոճէի մեծ մասով ենթադրելի հարցերուն գլխաւոր պատճառը այն էր որ նոր տնօրէնը իր պաշտօնին հետ տարածած էր աւելի քան մէկ միլիոն Փրանքի պարտք մը, դոյացած՝ ԻԻՐԱՍԱՅ-ի չվճարուած գումարներէն: Այսօր, ի հաշիւ դպրոցին նիւթական ու բարոյական վերելքին, անկարելի խնայողութիւններու եւ թերեւս ոչ միշտ ընդունելի կարգադրութիւններու գնով, գրեթէ հաստուցուած է ան: Բայց, ինչպէս ըսուեցաւ, վարժարանը դէմ յանդիման է նոր տաղանայի մը:

Անոր ահազանգը հնչեցուց, ինչպէս կ'ըսէր Ժ. Չ. իր դրութեան մէջ, դպրոցին պաշտօնէութեան ղեկավար մը որուն գիտումը պատկան իշխանութիւններու, պատճառ եղաւ որ աշխատանքի քննիչ վարչութիւնը կատարուած բոլորը հետաքրքրեալ նպատակով, ստուգելի խմբակ մը զրկէ Դպրոցատէր: Այդ քննիչներուն հետաքրքրութեան արդիւնքը ամփոփուեցաւ առաջին տեղեկագրի մը մէջ որ ղրկուած է տնօրէնութեան:

Կամաւոր աշխատող անձնակազմի մը կատարուած առարկութիւններու հետ, հոն կարեւոր տեղ կը զբաւեն վարժարանին շէնքին կրթական - դատարարական գործունէութեան շատ մը բաներով անարժանք վիճակին մասին դիտողութիւններ: Անյայտաբար նորոգութեան կարգու են տանիքը, դատարանները, արտաքին ու լուսացարան, եւ ինչ որ ամենէն անյուսաճեալն է՝ երկտարակետութեան ամբողջ սարքաւորումը: Միայն այս վերջինին համար, քննիչներու տեղեկագրին վրայ, դիմում կատարուած է մասնագիտական հաստատութիւններու, որոնք աւելի քան 800 հազար Փրանքի գումար մը անհրաժեշտ նկատուած են հարկաւոր նորոգութեան համար: Տակաւին, ըստ պատասխանատուներու, ատոր կրկնապատիւ կը պէտք է տանիքին համար: Եւ պէտք է մոռնալ որ նոյն տեղեկագրերը քանի մը ամսուան պայմանագրով տուած է որպէսզի շէնքին վերաբերող այս «սրբազրութիւն»ները կատարուին ու 220 երախաները ունենան «դպրոց»ի կարգաչափերու յարմար շէնք մը:

Այս հանգրուանին, հարցումներու բազմութեան մը կը խօսէ միտքերէ ներս: անհրաժեշտ մեղքերէն ետք հաստատութեան ներկայի կացութեան, Փարիզի հայ համայնքը պիտի արտայայտէ՝ անոր շա-

Արամեան Սանուց Միութեան վարչինքն ընդունեալ 6 - 7-ի տխուր ու անխնայական ղեկավարը իր պատրուակ դործածելով մեզի շնորհակալութիւն յայտնած էին «Հանրապետական Երջանի Պրասաչ գրողներու Համայնապատկեր»ին շուրջ մեր տարած աշխատանքին համար եւ զիտուեցած էին թէ այդ դործը իրենք պիտի կատարէին իրենց միջոցներով: Կարճ ժամանակ վերջ ալ լսած էինք որ այդ պարտականութիւնը յանձնած էին Բաղարատ Թեւեանին:

Այնուհետեւ երկարատեւ ոչինչ լուեցաւ այդ համայնապատկերին մասին: Յայտնի էր որ Թեւեանն ալ դանդաղեցուցած էր դործը, որովհետեւ նախ ժամանակները լաւ չէին, յետոյ առ ունէր իր «Երջանիկին Տարեգիրքը», որուն հրատարակութիւնը իրեն համար աւելի կենսական էր, քան թէ Արամեանցիներուն ղրկելի հրատարակութիւնը:

1956-ի Մայիս ամսուան մէջ յանկարծ հաղորդագրութիւն մը երեւեցաւ Պրասաչայ մամուլի մէջ: Արամեան Սանուց Միութիւնը իր տարեկան ընդհանուր ժողովի ընթացքին որոշած էր «Համայնապատկեր»ին պատրաստութիւնը շարունակել, պայմանաւ որ այդ կարեւոր դործը խմբագրելու պաշտօնը յանձնուի ո'չ թէ միակ անհատի մը, այլ յանձնախումբի մը: Սանուց Միութիւնը այս կերպով դործը զարմալ կ'առնէր Բաղարատ Թեւեանին ձեռքէն եւ կը կազմէր յանձնախումբ մը, որուն կազմին մէջ առնուած էին հետաւեալները: Արամեան Եանքեանի կամ Անդան Էօղլը, Սալիկ Ամիրեան, Վ. Ս. Ծովակ, Սիրապարզ Կիւլպիշեան, եւ եւ:

Երբ այս յանձնախումբին մաս կազմելու պաշտօնական հրաւեր ստացայ, յայտնեցի մտահոգութիւններս: Ես այդ յանձնախումբը պաշտօնաւոր կը նկատէի եւ կը

ընդունուեալ փափաքէ: Անկէ առաջ, համայնքին «պատասխանատու» իշխանութիւնները, մարմինները, պիտի չարժէ տաղանայ փարատելու անհրաժեշտ մասնակցութիւնը բերելով:

Երբ կ'ըսուի «պատասխանատու իշխանութիւն», այս պարագային առաջին դիմի վրայ յիշուածներն են Բարեգործականը որուն կը պատկանի սկզբունքով, որքան դիտել, դպրոցին կալուածը, ապա եկեղեցական իշխանութիւնը որ առ ի չգոյժ լաւագոյնին «տէք»ը կը նկատուի համայնքին: Այս երկրորդին մասնաշաղկապ կը կապուի ընդհանուր կանոնի ու աւանդութեան մըն ալ, քանի որ անցեալէն ի վեր Սփիւռքի հայկական վարժարանները զետեղուած են այդ իշխանութեան մատակարարութեան ներքեւ:

Յստակ է մէկ բան. ինչպէս բոլոր միւսները, որպէս Սփիւռքի հայկական վարժարան, Դպրոցատէրը չի կրնար առաքելութիւնը շարունակել միմիայն տնօրէնի մը, կամ խնամակալութեան մը ջանքերով: Անհրաժեշտ է որ միայն ղրութիւն մը մշակուի ու ի գործ դրուի, այսուհետեւ վանելու համար նիւթական ծագելիք բոլոր տաղանայները:

Կա՞յ ատոր կարողականութիւնը, անկեղծ տրամադրութիւնը: Դպրոցատէրի պարտաւորումը ներկայի քայլերը առիթ պիտի տան նման հարցումներու պատասխանները ունենալու: Մինչ այդ, հարցը կը կարօտի ընդհանրացման ու անհրաժեշտ վիճարկումի մը:

ԱՐՔԻ ԹՈՒԹՈՑԵԱՆ

հաւատարմի որ զայն պէտք էր դորացնել ուրիշ քանի մը անուններով եւս: Ուստի նախ մերժեցի հրաւերը ընդունել, եւ երբ պնդեցին, խնդրեցի որ զոնէ վարդան Կոմիկեանին ու Արեգ Տիրազանին անունները աւելցնէին այդ կազմին վրայ: Երկուօր վերջ Արամեանցի մեր բարեկամները պատասխանեցին որ ընդունած էին առաջարկս: Նոյնիսկ իրենց հետ բերած էին զանազաններու հրաւերի նամակները: Արեգ Տիրազանին նամակը յանձնուեցաւ ինծի, որպէսզի ես զայն հասցնեմ տիրոջ ձեռքը:

1956 Յունիս 13 Չորեքշաբթի, երբ Գալափոլի քարափին վրայ կը սպասէինք որ վարուժան Աճէմեանի նաւը մեկնի, այդ նամակը յանձնեցի Արեգ Տիրազանին: Արեգ Տիրազան իւրաքանչիւր քաղաքագետ ու քիչ մը հպարտ նալուածքով ակնարկ մը նետեց նամակին վրայ եւ իր ակնոցին ապակիներուն ետեւէն ինձի նայեցաւ, որպէսզի լսէ թէ ինչի մասին է այդ նամակը: Մինչդեռ նիւթին անձանթ չէր արդէն: Միայն թէ զիտէի որ անմիջապէս պիտի չընդունէի հրաւերը, դժուարութիւններ պիտի յարուցանէի, վերջապէս դժկամակութիւն ցոյց պիտի տար: Իրականութեան մէջ շատ ջերմ փափաք ու ներ խմբագրական այդ մարմինն մաս կադմելու: Այդ ջրջանին, բոլորս ալ բացառիկ հետաքրքրութիւն կը զգայինք Արամեանցիներու այդ հաւաքածոյին նկատմամբ եւ կ'ուզէինք որ մենք ալ ներկայ գտնուէինք այդ աշխատանքին խոհանոցին մէջ:

Բաւական լեզու թափեցի որպէսզի Արեգ Տիրազանը համոզւում եւ ստանում իր խոստումը յառաջիկայ ժողովին ներկայ դրուելու: Երբ վարուժան Աճէմեան վերջին անգամ մըն ալ մեր ըսելու համար, Արեգ Տիրազան արդէն մէկըլ բրած էր Արամեանցիներուն հրաւերը ընդունելու իր «նաղը» եւ սկսած էր խաղաղապետութեամբ կարծիք յայտնել թէ ինչպէս պէտք էր ըլլար այդ հաւաքածոն, թէ ինչեր կը խորհէ ինք այդ մասին: Արեգ Տիրազան մէկն էր այդ հեղինակաւոր անձերէն որոնք կը կարծէին թէ ո'չ մէկը իրաւունք ունի իրենց ըսածին առարկելու, հակառակ որ ընդհանրապէս ամէն մարդ ամէն հարցի մէջ տարակարծիք է իրենց հետ:

Վարուժան Աճէմեան այդ օր, իր փոքրիկ հասակով, իր փոքրիկ յաւակնութիւններով, սակայն իր ընտանիքին ապագային նկատմամբ մեծ մտահոգութիւններով, կարծեա կորսուեցաւ հարկաւոր ճամբորդներ փոխադրող այդ ընդարձակ նաւուն մէջ: Շոգեհաւին կամրջակէն հագլէ թէ վերջին անգամ մըն ալ կրցանք տեսնել զինքը, կամ կարծեցինք տեսնել զինքը: Վստահ չէինք: Կամրջակը լեցնող ճամբորդներու բազմութեան մէջ կանգնած էր անոր նմանող փոքրահասակ մէկը, որ թաշկինակ կը ճօճէր քարափին վրայ մնացածներուն: Մենք ալ ձեռք ըրինք իրեն: Շոգեհաւը դանդաղ սկսաւ հեռանալ քարափէն: Մեր շատ սիրելի մէկ ընկերը յաւիտ կը բաժնուի թէ՛ մեղմէ, թէ՛ մեր զրական հաւաքոյթներէն: Տխուր էինք: Բայց գիտէինք որ կեանքը պիտի շարունակուէր: Հոն քարափին վրայ կանգնած, արդէն իսկ սկսած էի մտածել թէ ինչի պիտի դրէի վարուժան Աճէմեանին ուղղապա առաջին նամակիս մէջ: Աստուած իմ, ան դեռ հոն էր, չողեհաւին մէջ, եւ ես կը մտածէի թէ այժմէն պատմելիք որքա՞ն շատ բան ունէի վարուժանին:

Դ. Հ.

ԲԱՂԱՆ

«ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ»

ԻՐԱՆԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ
ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ
Յունուար 13-ին Լ. Տէր - Պետրոսեան ընդունած է իրանեան բարձրաստիճան այն պատուիրակութիւնը, զոր կը գլխաւորէր Երմաեան եւ Տնտեսական նախարարը: Երկու կողմերն ալ յայտնած են իրենց գոհունակութիւնը ի տես ձեռք ձգուած համաձայնութեանց եւ ստեղծուած համագործակցութեան միջոցառում: Հայաստանի նախագահը յոյս յայտնած է որ վարչապետ Հ. Բաղդասարեանի իրան այցելութիւնը ալ աւելի կը սերտացնէ ստեղծուած յարաբերութիւնները:

Ֆ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ
ՀԱՍԻՍԱՐՄԱԳԻՐԸ ՅԱՆՁՆԵՑ
Պոնի մէջ, Յունուար 11-ին Հայաստանի լրագոր գեղարար Ֆելիք Մամիկոնեան իր հաւատարմագիրը յանձնած է Գերմանիոյ նախագահ՝ Ռոման Հերցոգի եւ

ՉԵՐՆՈՒԻԼԸ ՓԱԿԵԼ, ԲԱՅՑ ԻՆՉՈՒԻ

Երկարատեւ ի վեր Չերնոբիլի հիւլէակայանին փափումը աւելի քան ըրնահապական, քաղաքական հարց մը եղած է: Բնապահական միջադրարին կողմակերպութիւններէ դատ, օտար բազմաթիւ երկիրներ ալ միջամտութիւն կը կատարեն այդ ուղղութեամբ: Նոյնիսկ կերպով մը կը պահանջուի բոլորովին վերջ տալ Ուկրաինոյ մէջ հիւլէակայան ուսանիւթի դործածութեան որ երկրին երկեւ տրակաւորութեան գրեթէ միակ կայուն աղբիւրն է: Ասկէ դատ, ամբողջ աշխարհը թէ օրինակ Ֆրանսան իր երկկողմակաւորութեան 80%-ը հիւլէակայաններէ կը հայթայթէ: Ճափոն նոյնպէս, որ երկրաշարժի սպառնալիքի ենթակայ երկիր է: Իսկ քնապահական տեսանկիւնէ, թերեւս ջերմակայանները աւելի վնասաւոր են քան հիւլէակայանները:

Եթէ Ուկրաինա լրջօրէն մտածէ այս վերջինները փակելու մասին, ինչպէս կրնայ ուսանիւթի հարցը լուծել: Եթէ նոյնիսկ ձեռնարկուի ուսանիւթի այլ աղբիւրներու օգտագործումին, զանոնք չահարկելի դարձնելու համար կրկին անհրաժեշտ է հիւլէակայան ուսուցիչներու հետ նոր աղբիւրներու յայտնաբերման մասին: Այս բոլորին հետ պէտք է սակայն մոռնալ թէ Ուկրաինոյ անկախութեան յատուկ երաշխիքն է հիւլէակայան ուսանիւթը ու ասկէ դատ, երկիրը հարուստ է ուրանիոյ հարուստ հանքերով:

Արդէն, Չերնոբիլի կայանը լրիւ կարողութեամբ չի բանիւր ներկայիս. ու վառարանի լուրջ հարցեր ունի: Ուկրաինա զրկուած է կազէ, ածուխէ եւ քարէնէ որոնք անհրաժեշտ են հիւլէակայան մը բանեցնելու համար: Այս պայմաններուն մէջ, ինչպէս կը պատահուած են Ուկրաինոյ հանրային կարծիքը ներկայացնողներ, ինչպէս կարելի է պահանջել որ երկիրը դիմէ Չերնոբիլը փակելու քայլին: Ասոր հետ, անոնք կ'անդադրապահան այլ զրգապատճառներու. միջադրար վերապահութեան խորքին մէջ անոնք կը տեսնեն ռազմական նպատակներ որոնք զերկութեամբ խոստովանելի չեն: Չերնոբիլի կայանին մէջ կարելի է փութնիոմ արտադրել, ինչ որ կորիւրային զէնքերու հիմնական բաղադրեալն է:

Որքան մէջ Չերնոբիլը երկարի գործածութեան կը ծառայէ. ան նաեւ ռազմական հանգամանք ունի. կրնայ այդ նպատակով գործառուել թէ՛ հարկ ըլլալ: Այլ խօսքով, անոր շնորհիւ Ուկրաինա կարողութիւնը ունի հիւլէակայան գէնք պատրաստելու, ինչ որ կրնայ զայն կրկին անգամ դարձնել հիւլէակայան ուսուցիչ երկիրներու ակումբին: Մինչդեռ, մեծերուն համար ԱՄՆ, Ռուսաստան եւ մէկ քանի ուրիշներ փափաքելին ապահովելու Ուկրաինա մըն է: Ասկիւ կը բացատրուի նաեւ անով որ մինչ Ռուսաստանի մէջ ալ տասնեակներով նման կայաններէ կ'արտադրուի երկտարակետութիւն, Արեւմուտքի մէջ ոչ ոք կը պահանջէ անոնց փակումը: Ամէնքը գիտակից են թէ նման պահանջը դատապարտուած է անարժանք մնալու: Այս մասին արդէն միակ ձայն բարձրացնողները կ'ըլլան առողջապահութեան ու քնապահութեան մարդերու մտահոգութիւնը ունեցողներ:

պաշտօնապէս անցած՝ իր պաշտօնին զուլիւ:

Հայաստան ընտադաղթած Բաղդասարեան, բազմաթիւ երեւանցիներու, քաղթականներու կազմակերպութեանց եւ զիւսնադիտական օտար ներկայացուցիչներու ներկայութեան, Յունուար 13-ին Ծիծեռնակաբերդի յուշահամալիրին մէջ ոգեկոչուած է 1990-ին Բաղդուի պողոտաներու զոհերուն յիշատակը: Չոհերու քննանիւքներուն ուղղուած ցաւակցական ելոյթով մը հանդէս եկած է Բնադադլթածներու պետական վարչութեան նախագահը: Ապա ոգեկոչման հանդիսութիւնը շարունակուած է Լրագրողներու Տան մէջ, յիշատակի արարողութեամբ մը, որու ընթացքին վերաբերողներ պատմած են իրենց յուշերը եւ բարեկեցիկաւ կազմակերպութեան ներկայացուցիչներ ալ ելոյթներ ունեցած են:

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԽԱՌԷՆ

ԱՌՈՎԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏՕՆԱԾԱՌ - ՀԱՆԴԵՍԸ

ՄԱՐՍԻՅԷԼ. -

Տարիներէ ի վեր Մարտի 11-ի «Պաշտօնաւոր» թերթի ղարձուցած է Կաղանդի իր տօնա-
ծառ. - Հանդէսը կատարել Ծնունդի մօ-
տակայ կիրակին:

Այս տարի եւս, Կիրակի առաւօտ Յուն-
ար 8, դպրոցին աշակերտները Սրբոց
Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հա-
ւաքուեցան, հետեւեցան պատարագին եւ
հաղորդուեցան: Պատարագիչ Զատիկ
վարդապետ Աւետիքեան իր օրուան քա-
րորդ մասնաւորաբար փոքրիկներուն ուղ-
ղեց:

Կէսօրին, դպրոցին վարչութիւնը ճաշով
հիւրասիրեց աշակերտութիւնը եւ ծնող-
ները Մայր - Եկեղեցւոյ Ա. Զրաշխան
սրահին մէջ: Հոն, փոքրիկները իրենք
միայն ըսին Տէրունական Աղօթքը եւ
«Ճաշակեցուք»ը յուզելով ներկաները:
Որմէ յետոյ Մայր Եկեղեցւոյ հոգեւոր
հովիւ Զատիկ Վրդ. օրհնեց սեղանը:
Դպրոցի վարչութեան ատենապետուհի՝
Տիկին Տօնիկեանի բացման եւ բարի դա-
րձակի խօսքէն յետոյ, ճաշէն վերջ, փոք-
րիկները՝ իրենց ուսուցիչ - ուսուցչուհի-
ներու ներկայացումով՝ կողիկ յայտագիր
մը գործադրեցին բաղկացած առանձին
թէ խմբական արտասանութիւններէ, եր-
գերէ եւ գուարթ տրամախօսութիւններէ:

Հանդիսութիւնը կատարեալ պիտի չըլ-
լար, եթէ նոյն ժամուն Կաղանդ Պապան
չզար իր տոպրակը պարպելու՝ աշակեր-
տութեան բաժնեկիւղ կաղանդէքերը:

Հանդէսի աւարտին եղան արտարուի
նուէրներ դպրոցի բարոյաւորման համար:
Ներկաները վայելեցին հաճելի օր մը,
վերջելով անշուշտ իրենց - աւագ շատ
չուտ անցած - մանկութեան տարիները:

Դպրոցի վարչութեան ուսուցչական
կազմին եւ բոլոր երախտաւորներուն կը-
սենք «Զեր վարձքը կատար» որ անհանա-
ղ կը շարունակէ հոսանքն ի վեր թիապա-
րել յանուն մեր Մեծապաշտելի գոյատեւ-
ման:

Ս. Պ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ ՅԱՅԳԱՃԱՇ

ՄԱՐՍԻՅԷԼ. - («Յառաջ»).

Շարաթ, Յունուար 7-ին, Մարտի 11-ի Հայ
Մշակոյթի Տան սրահներուն մէջ, Կապոյտ
Խաչի Սէն - Ժերոմի Զ. Շանթ մասնա-
ճիւղի անդամուհիները կազմակերպեցին
պարանցիկ երեկոյթ մը հայկական ծնուն-
դին առթիւ:

Տարեկան ձեռնարկ մըն է որ կը պահ-
աւանդութիւնը, հայկական սովորու-
թիւնները եւ երեկոյթի մը համար ուրա-
խութեան պահեր կը ստեղծէ, եւ՝ սեղանի,
եւ՝ մթնոլորտի, բոլոր անոնց համար ո-
րոնք ամէն տարի ներկայ կ'ըլլան ծննդեան
այս ժամադրութեան, մերթ Սէն - Ժերոմի
Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ սրահը,
մերթ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Տիկիններուն վերադառնալով շնորհ եւ հա-
մակերի ընդունելութիւնը, սարքած ծաղ-
կազարդ եւ գեղեցիկ սեղանները, պատ-
րաստած եւ հրամցուցած համեղ եւ ճոխ
ճաշերը միշտ գնահատուած են: Եւ դար-
մանալի չէ որ մեծամասնութեամբ նոյնիւր
կը հաւաքուին ամէն տարի:

Այս անգամ, տեղը ընդարձակ ըլլալով,
նորեր եկած էին որոնց մէջ նկատելի թի-
ւով ոչ Հայեր, Սէն - Ժերոմի շրջանի Հա-
յերու հարեաններ ու բարեկամներ:

Կարպիս Յարութիւնեանին (Արթէն)
փստահուեցաւ երեկոյթին ղեկավարումը:
Հայերէնով եւ Քրանսերէն, նախ բացատ-
րեց օրուան տօնախմբութեան աւանդա-
կան իմաստը, շնորհաւորեց Նոր տարին:
Ապա, սեղմ գիծերու մէջ ներկայացու-
ցան Ժրանսահայ Կապոյտ Խաչի նպատակները,
գործունէութեան ուղիները եւ կատարած
օգնութեան վերջին գործողութիւնները
դէպի Հայաստան: Կարպիս Յարութիւն-
եան ամբողջ դիւրբուն ընթացքին (ձեռ-
նարկը երկարեցաւ մինչեւ առաւօտեան
ժամը չորս) բարձր պահեց տրամադրու-
թիւնները ստեղծելով խանդավառութիւն
երգերով, խմբական պարերով օգնու-
թեամբ երաժշտութեան որ յանձնուած էր
«Տիւր - Ժոք» Վանիկին: Հայրենաբնակ
երիտասարդ մը սրինգով եւ դաշնակով

ԼԻՈՆ - ԵՐԵՒԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Լիոն - Երեւան համագործակցութեան
կամուրջը անգամ մը եւս իրականութիւն
դարձաւ, երբ Հինգշաբթի, Յունուար 5-ի
երեկոյեան ժամը 7-ին, «Փար Տիէօ»-ի կա-
յարանը կը մտնէր Փարիզէն հասնող ճե-
պընեցը, հետը բերելով եօթը հիւրեր
Հայրենիքէն:

15-էն 17 տարեկան պատանի հայուհի-
ներ էին անոնք: Քրիսթինէ, Մարիամ,
Լուսինէ, Փերուզա, Լիւսիլա, Կրիլին
Քրիսթինէ ու իրենց ղլխաւոր վարժուհին՝
Վիլթրուա Նազարեան: Բոլորն ալ կը
ժամանէին Երեւանէն, Լիոնի ու Ռոն նա-
հանդի Արհեստներու Ուսուցման Ընկե-
րութեան հրաւերով, որոնց ներկայացու-
ցիւնները ներկայ էին կայարանին մէջ
գերեցող ղլխաւորներու:

Անցեալ տարի, Նոյեմբեր 10-ին է որ
վերոյիշեալ ընկերութեան պաշտօնակից-

նուագեց Հայկական երաժշտութիւն, եր-
գերուն ծանօթ եղանակներ ցոյց տալով
գնահատելի կարողութիւններ: Երեկոյ-
թի ընթացքին եղան ինքնաբերական նուէրներ
մասնաճիւղին որոնց գումարը բարձրացաւ
վեց հազար Փրանքի:

Սէն - Ժերոմի Կապոյտ Խաչը իր շրջա-
նէն ներս միշտ տիրական ներկայութիւն
մը եղած է իր կազմակերպչական մեքենա-
յով եւ գործունէութիւններով, բաց չեալ
ընդհանրապէս դադուլէն ներս եւս վա-
յելած է ու կը վայելէ համակրութիւն:

Իր այժմու վարչութիւնը ունի հետեւ-
եալ կազմը՝ նախագահուհի՝ Ազնիւ Հօ-
թօթեան, քարտուղարուհի՝ Ժանիթ Սո-
թեան, գանձապահուհի՝ Մոնիկ տը Սի-
մոն, հաշուապահուհի՝ Տանիլ Խա-
չատուրեան եւ խորհրդականներ՝ Սիմոն
Թոքաթեան, Էլիզ Զարուգեան եւ Էլէն
Սէֆէրեան:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՌԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՄԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

Վ Է Պ

Նորէն ցնցեց գլուխը: Ժիշէ այնքան որ-
քան պէտք է՝ ժխտական պատասխան մը
իրեն հաստատական մեկնեանքով տարու-
համար գիմացինին: Նորմա թերեւս ալ
ուրախ էր խորհելով թէ Սուր կը նախան-
ձէր գինը: Որովհետեւ ձայնը, փոխանակ
երկնոտ, յուզուած ըլլալու, զուարթ էր եւ
համարձակ: Անմեղ մարդու կամ անմե-
ղութիւն ձեւացնող մարդու համարձակու-
թեամբ: Եւ ասիկա ջղայացուց Սուրը:
- Իրա՞ւ, այդ պարտութեամբ համար...
Քեզի անկեղծօրէն, եղածին պէս պատմե-
ցի, Սուր: Ես այդ աղան երբեք չեմ սի-
րած որ, Սուր:

Շեշտը շատ անկեղծ, յստակ, բաց էր:
Սուր զգաց թէ կը հաւատար անոր խօսքե-
րուն: Եւ չուզեց հաւատալ: Երեկմար-
դութեանը չկայեցող հաւատալը: Թիւ
կ'ընէ կոր, ըսաւ ակոսները սեղմելով:
Խնդիրը արամի վերածելը հաճոյք պատ-
ճառեց իրեն: Տառապիլը եւ տառապեցը-
նելը:
- Ես քեզի կը հարցնե՞մ կոր՝ ինչեր
ըրած ես ինծի ճանչնալէդ առաջ:
Կատակի չեղտ մը ունէր Նորմա: Սուր
ջլայնացաւ: Անոր համար մանաւանդ
որ ստիպուեցաւ խոստովանել թէ իր կեան-
քին մէջ արդէն մեծ բան մը չկար պատ-
մելիք, Նորմային առաջ:
- Հարցո՞ւր, ըսաւ:

Ու զգաց Նորմային տարիքով փոքր ըլ-
լալու ստորնութիւնը: Մինչդեռ ան, կըր-
նար շատ մը բաներ ըրած ըլլալ մինչեւ
հիմա: Քանի՞ տարի ունէր ետեւը:

Բերանը չբացաւ: Ոչ մէկ գնով պիտի
ուզէր յայտնել Նորմային թէ կը նախան-
ձէր սկսին: Զէ՞ որ իրենց յարաբերութիւ-
նը ցկերքէն եղած էր պատահական լապ
մը՝ Քիզիքական փոխադարձ հաճոյքներու
վրայ հիմնուած: Անանկ մե՞ծ սէր մը չէր:
Ո՞վ ըսաւ որ: Թէեւ ... Թէեւ ամուսնա-
նանք ըսած էր քիչ առաջ ... Անանկ ըսած
էր...

- Ժիշէ ես: Իրաւունքը չունիմ անցեալիդ
խառնուելու: Ինծի՞ ինչ:

Շատ առն ինկաւ այս «Ինծի ինչ»ը:
Նորմային ձայնը այնքան յստակ հնչեց
գիշերուան լուռութեան մէջ, որ կարելի էր
գետնէն հատիկ հատիկ հաւաքել բերնէն
ինկած բառերը:

- Ես ամէն իրաւունք կը շնորհեմ կոր
քեզի:

- Շնորհակալ եմ:

- Զարժեր:

Նորմա դէպի առաջ հակեցաւ նորէն ու
ձայնը վերստացաւ իր բնական թոնր, սո-
փոքականէն աւելի քնքոյշ (պաղատական
թուեցաւ Սուրին):

- Սուր, խե՞ղթ ես դուն, չե՞ս հասկնար
որ կատակ կ'ընեմ:

- Ո՞վ ըսաւ որ չեմ հասկնար: Իմ ըրածս
ալ կատակ է:

- Ինչո՞ւ դէմքդ կախեցիր:

- Ե՛ս:

- Դո՞ւն:

- Երազ կը տեսնաւ կոր: Դէմքս ո՞ւրիկ
տեսար:

- Զե՞ս սրբողած:

- Ո՞րոչ:

- Իրա՞ւ ես:

Սուր ուսերը թօթիկեց, չպատասխա-
նեց: Նորմա համոզուեալ վրայ էր: Ու
ինչ չէր ուզեր որ Նորմա համոզուէր թէ
չէր սրբողած: Կ'ուզէր որ աղաչէր տակա-

նորէն մին՝ Լիւք Մանձանարէս եւ իր հայ
կիներ մեկնած էին Հայաստան հանդի-
պումներ մշակելու այդ օրերու Լուսաւո-
րութեան նախարար՝ Հայկ Ղազարեանի
ու փոխ - նախարար՝ Արտակ Սահարթեա-
նի հետ: Պր. Մանձանարէս հասած էր
Երեւան լուրջ յանձնառութիւններ խա-
ցընող հրաւերով մը, որ Պր. Տօրէլ՝ սոյն
Ընկերութեան տնօրէնը կնքած էր ան-
ձամբ: Եւ Յունուար 5-ին, հազիւ երկու
ամիս ետք, Վիլթրուա Նազարեան ու իր
աշակերտուհիները կը գտնուէին արդէն
Լիոն:

Մինչեւ Փետրուար 16, կրկին Հայաս-
տան վերադարձի թուականը, անոնք հիւ-
րերը պիտի ըլլան Ռոնի Արհեստներու
Ուսուցման Ընկերութեան, հետեւելով ա-
նոր գիշերօթիկ կեդրոնին մէջ (22, Ժընեվ
փողոց, Լիոն) կաշիի ու հագուստեղէնի
մասնաճիւղերուն, երկու հազարէ աւելի
ուրիշ երկու սեռէ աշակերտներու հետ:
Պր. Մանձանարէս տեղեկութիւններ տը-
ւաւ մեզի անոնց կեցութեան պայմանե-
րուն մասին, մատնանշելով թէ իւրաքան-
չիւր շարաթափելի երկու օրերը պիտի
անցընէին հայ ընտանիքներու հետ, անոնց
օժանդակուած մէջ, որոնք ընտրուած ու
որոշուած էին նախապէս:

«Մեր փափաքն ու նպատակն է» բա-
ցատրեց ան, «որ բոլորն ալ վկայական-
ներով օժտուած վերադառնան Երեւան ու
իրենք իրենց կարգին դառնան ապագայի
մասնագէտներ՝ կարի առաքելներ մէջ»:

Ինչպէս անցեալ տարի, (տես՝ «Յառաջ»
1994, Մարտ 2) հայրենի հիւրերուն ի
պատիւ պիտի տրուի հայաչունչ նուագա-
հանգէս մը նոյն կեդրոնի հանդիսարա-
հին մէջ, Փետրուար 9-ին, որուն պիտի
մասնակցի մանաւանդ «Սպիտակ» դործի-
քային համոյթը ու երգչուհի Սիլվա Յիւր-
մանեան - Քարայովհաննիսեան՝ Լիոնէն:

Մինչ այդ, հայրենի կտուրէն հեռու,
Լուսինէ եւ իր ընկերուհիները՝ ամէնօրեայ
դասընթացներուն առնթիւ, պիտի մաս-
նակցին նաեւ դադուլիս կեանքին, վե-
րադարձի ճամբուն վրայ իրենց հետ տա-
նելով, անտարակոյս, փունջ մը յիշատակ
հայրենիքի կարօտով լեցուն Լիոնի այս
ափունքներէն:

տակ, կը շարունակէր փափալ քիթ քիթի,
վերադարձաւ թեզիկահին:

- Թերեւս Լուսնա Փառքին առջեւ կը
գտնուէր, ըսաւ Սուր:

- Պէտք չկայ: Կարճ ճամբէն ուղղակի
Նիզամ կ'իջնեց, առ առաւելն երեք քա-
նորդ ժամէն կը հասնինք: Այդուր գիշեր
է:

- Ինչպէս որ կ'ուզես:

Սիւրը կը տրոփէր: Փլաթին քովի ա-
րահետէն մազլցիլ սկսան: Նորմա թեւը
մտաւ, կոթնեցաւ իրեն: Նորմային կուրծ-
քը ճմլեցաւ իր թեւին վրայ: Վզին ե-
րակը սկսաւ ցաւիլ: Միայն իրենց կօշիկ-
ներուն հնչելը կար ճամբու քարերուն
վրան: Երկու անգամ Սուր սայթաքեցաւ,
քանի մը անգամ ալ՝ Նորմա: Ետեւի ա-
խոտներէն ձի մը վրնեց: Շուն մը հաչեց,
երկու - երեք շուներ պատասխանեցին:
Քանի մը վայրկեան ետք լուցին մէկիկ -
մէկիկ:

Արահետը վերջացաւ: Սուր ասֆալթէն
շարունակեց: Նորմա ձայն չհանեց: Կառք
մը անցաւ իրենց քովէն: Մէջը վեց հողմէն
աւելի լեցուած էր: Իրիկային պտոյտին
եւ գիշերային պտոյտին միջեւ մեռեալ
ժամէն էր Տիլի: Տեղացիներուն ձայնի ժա-
մը: Միայն մէկ - երկու ուղացած գոյգեր
ուրուականներու պէս անշուշտ կը սահէին
ծառերու տակէն: Այնքան հանդարտ էր
գիշերը, որ ոչ միայն Աշըրլարի, այլ
Լուսնա Փառքի փեղափը անգամ կը լսուէր
երբեմն:

Վհատութիւն մը կը համակէր Սուրը:
Կը սպասէր որ Նորմա առիթ տար ոչ թէ
Նիզամի ասֆալթէն, այլ անտառին մէջէն
երթալու: Խրիսթոսի անտառէն:
Նորմա մուռն էր: Գլխահակ՝ կօշիկնե-
րուն քիթը կը քննէր կարծես: Քիչ ետք,
Սուրին թեւէն ելաւ, շտկեց փրատիք պա-
յուսակին բռնիչները, ձախ ձեռքը առաւ
զայն:

(Շար. 21)

Ի ՑԻՆՏՆԱԿ

Տիկին Մարկրիթ ձեպեճեան,
Տէր Է. Տիկին Միշէլ Տեանար,
Մարտիրոս Է. Կիրակոս Տեանար
խոր ցառով կը ծանուցանեն իրենց մօր
Է. մեծ - մօր՝
Տիկին ՆՈՒՆՈՒՖԱՐ ձեպեճեանի
(Ծննդ. Պաշտասարեան)

մահը :
Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի,
Ուրբաթ, Յունուար 20, ժամը 14-15-ին
Շաւիի Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Եկեղեցին
4, rue du Père Komitas
ուրիշ մարմինը կը փոխադրուի Շաւիի
գերեզմանատունը :

Մահագոյ չստացողներէն կը խնդրուի
ներկայս իրեն աղջկան հետ :

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղիկաբան :
Փոխան ծաղիկի նուէրներ ի նպաստ
Ղարաբաղի կամ խլրիւրի դէմ հետազոտու-
թեան՝
(Recherche contre le Cancer)

(Շաբ. Ա. Էջէն)

ընտանեկան կը պայմանաւորէ կանխա-
հաս ընտրութիւններու խոստումով մը :
Եւ ըսել թէ, անցեալ տարի, երբ երես-
փոխանական ընտրութիւններ տեղի կ'ու-
նենային, Պերլուքոնի անակնկալ ու
ջանքներէն յաղթանակը մեկնաբանելով,
բոլոր « քաղաքագէտները » եւ մասնագէտ
լրագրողները Իտալիոյ Բ. Հանրապետու-
թեան ծնունդը կ'աւանդէին :

Ճէֆ ԼԱՆԿ պատրաստ է թեկնածու լը-
լալու Եթէ... Այս « Եթէ »-ն կը նշանա-
կէ՝ բացի այն պարագայէն երբ ուրիշ
մը իրմէ աւելի լաւ մարմնավորութեան
նշանները եւ պայքարի պահանջ-
ները : Անկարելի չէ որ Հանրի Էմմա-
նուէլին ալ իր թեկնածութիւնը դնէ :
Պարզ է որ արտօնակները բացուեցան
այն վարկեանէն երբ Ժոսֆին հրապարակ
իշաւ :

« Եթէ Եթէ » իրիւրէն քրտամէտ թեր-
թին կիրարկուած ճշգրտներուն, ահաբեկ-
չական արարքներուն պատճառով միջադ-
րային կազմակերպութիւններ զօրակ-
ցութիւն յայտնած են ու նամակներով
դիմած Թուրքիոյ վարչապետ Ձիլլէրի ու
Ներքին նախարար Մէնթէշէին : Այս վեր-
ջինները կ'ամբաստանուին դադարեցնե-
րու ազատութիւնը սահմանափակելու,
մամուլի անկախութիւնը խոչընդոտելու
յանցանքներով : Յիշեալ թերթը վերջին
օրերուն կը հրատարակուի դրաքննուած
սիւնակներով եւ էջերով :

ԵԱՇԱՐ ՔԷՄԱԼԻ դէմ դատական հետա-
պնդումը հաստատուեցաւ եւ թուրք ծա-
նօթ դրաքէտը - 71 տարեկան կրնայ քա-
նի մը տարի բանտարկութեան դատա-
պարտուիլ (տե՛ս. « Յառաջ », Յունուար
14/15) : « Անջատողականութեան քարոզ-
չութեան » ամբաստանութիւնը որ կայ ի-
րեն դէմ հետեւանք է Տէր Շփիլլի մէջ
լոյս տեսած յօդուածի մը եւ որու թըր-
քերէն թարգմանութիւնը արգելուած է :
Հոն, դրաքէտը կը դատապարտէ « Թուր-
քիոյ վարչապետ Թուրքիոյ վարչապետ Ձիլ-
լէրի եւ Քիլլիւր. Ժողովուրդին վրայ 70
տարիէ ի վեր » : Կը նկատէ որ տարիներու
արկունակի հալածանքէ, բնակչութիւնե-
րու տեղահանութեան հետք՝ « ծովը անա-
պատի վերածուեցաւ բայց ձուկը միշտ
ողջ է », ակնարկելով Փֆֆ-ին :

ՀԱՏԷՓԻ (Ժողովուրդի Ժողովրդավա-
րութեան կուսակցութիւն, քրտամէտ)
տեղական պատասխանատու մը սպաննը-
ւա է Պաթմանի մէջ : Ձեքի Ատլիկ, 52
տարեկան, կուսակցութեան քարտուղարն
էր :

Պ. ԹԱՓԻ, լսելէ ետք Միթերանի ե-
լոյթը Սթրազպուրիկի Խորհրդարանի ամ-
պիւնէն, յայտարարած է թէ միասնա-
կանութեան լաւագոյն թեկնածուն է :
« Գտանք մեր թեկնածուն, ըսած է Թափի,
մէկը որ բոլորին հաճելի ըլլայ » եւ քովը
զանուող ձ. Լանկի ալ աւելցուցած է « Դի-
մենք իրեն որպէսզի ներկայանայ » :

Imprimé sur les Presses
du Journal « HARATCH »
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Տիկին Սաքեմիկ Երիզարտաշեանի մահ-
ւան քառասունքին առթիւ՝ Տիկին Շնորհիկ
Փափազեան եւ Տէր Է. Տիկին Գրիգոր Փա-
փազեան կը նուիրեն 300 Ֆր. Կապոյտ
Խաչի Շաւիի մասնաճիւղին եւ 300 Ֆր.
« Յառաջ »-ին :

SOIREE COUSCOUS

organisée
par la Croix Bleue
Section Bagneux - Cachan
Samedi 28 Janvier à 20 heures
à l'Ecole Rabelais - MONTROUGE
Participation aux frais : 130 F
Réservations avant le 25 Janvier au :
46 63 10 48 / 46 83 00 82.
— Places limitées —

L'ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE

reconnue d'utilité publique
recherche

DIRECTEUR ou DIRECTRICE
pour diriger

l'Etablissement de Montmorency
Ce poste implique la gestion d'en-
semble de la maison de retraite, du
personnel et l'organisation. Connaiss-
ance indispensable du français et
de l'arménien.

Logement assuré.
Prière de prendre rendez-vous ou
adresser C.V. au Siège de l'Associa-
tion :

77, rue La Fayette, 75009 PARIS
Tél. : 48. 78. 02. 99
Secrétariat ouvert tous les jours de
14h à 18h sauf samedi et dimanche.

Paris : EXPOSITION DE PEINTURES

L'UGAB et le GIA présentent
VAROUJEAN
(Jean Varoujean Gureghian),
le pionnier de la peinture abstraite
en Arménie,
qui expose ses œuvres
à LA GALERIE LES CENT
du 11 au 28 Janvier
Ouverture du mardi au samedi
de 14h à 18h30 ou sur rendez-vous
8, rue de Jouy, Paris 4^e
Tél. : 42 77 30 00
M° St-Paul ou Pont-Marie

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ MAISON DE LA CULTURE ARMÉNIENNE D'ALFORTVILLE

La M.C.A. a le plaisir de vous convier
à la

SOIREE GUITARE Classique - Jazz - Flamenco

avec la participation de
BERDJ KOUYOUNDJIAN
Guitariste
dans les œuvres de Sabicas, Flamenco
Vendredi 20 Janvier à 20h45
— Entrée libre —

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél. : 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

JOEL M. MILLON
&
CLAUDE ROBERT
COMMISSAIRES PRISEURS ASSOCIES

L'ARMENIE A DROUOT

2ème VENTE AUX ENCHERES
DE 200 TABLEAUX DE PEINTRES
ARMÉNIENS

le Lundi 23 Janvier à 14 heures
à Drouot-Richelieu — Salle No 11
VERNISSAGE :

le Jeudi 19 Janvier de 21h à 23h
5, avenue d'Eylau, 75116 Paris

EXPOSITIONS AVANT LA VENTE:
du 16 au 19 Janvier
5, avenue d'Eylau, 75116 Paris

le 21 Janvier de 11h à 18h et
le 23 Janvier de 11h à 12h
DROUOT-RICHELIEU — Salle N° 11
9, rue Drouot — 75009 Paris

Pour tous renseignements, contacter à
l'étude : William LE CALVEZ :
Tél. : 47 27 95 34 / 47 27 89 91.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանէօ - Քաչանի « Ի-
սահակեան » մասնաճիւղը շնորհակալու-
թեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատու-
ութիւնները...

Տիկին Սաքեմիկ Ֆիլէմիլիւքեան 300
Ֆր. Խնկաբեր Թորոսեանի մահուան առ-
թիւ :
Պ. Արմէն Սարգիսեան (Անգլիա) 200
Ֆր. Մարտիկ Տակառեանի յիշատակին :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՅԵՐ ՓԱՐԶԻ ՄԷՋ

Յրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը փարիզեան իր մասնա-
ճիւղերով կը կազմակերպէ աւանդական « ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՅԵՐ »-ը, Կիրակի,
Յունուար 22, ժամը 15-ին :

« Centre Valeyre » — 22, rue de Rochechouart, Paris 9^e
Կազմող Պապան պիտի այցելէ :
Բոլոր երախաները հրաւիրուած են մասնակցելու այդ օրուան հանդիսու-
թեան :

MAISON ARMÉNIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

MAISON DE L'ARTISANAT ET DES METIERS D'ART

EXPOSITION
Du 20 Janvier au 18 Mars

Artisans d'Arménie « Matériaux et Traditions »

à la Maison de l'Artisanat et des Métiers d'Art
21, Cours d'Estienne d'Orves, Marseille 1er

Inauguration le Jeudi 19 Janvier à 19 heures

En présence de :

— Vahan TER-GHEVONDIAN, Chargé d'Affaires de la République d'Arménie
— Henri VERNEUIL, Cinéaste
— Franck FERNANDEL, Artiste.
— Jacques ROCCA-SERRA, Sénateur, Adj. au Maire, Président de la M.A.M.A.

Sous la présidence de
ROBERT P. VIGOUROUX
Sénateur Maire de Marseille

Avec la participation du groupe instrumental « Kéram »
et de la Chorale « Sahak-Mesrop »

A l'issue du vernissage à 21 heures, à la Maison de la Culture Arménienne
12-14, rue St-Bazile, repas animé par un orchestre et projection du film sur le
tournage à Marseille de « Mayrig » et « 588 Rue Paradis » d'Henri Verneuil.
Participation : 200 F. — Réservations : 91. 50. 15. 09.

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ
ՇԱՐԱՆ ՇԱՐԱՆ՝
ՊԱԼԱՏԻՐ,
ԷՄՄԱՆԻԵԼԻ,
ՄԻՅՈՆ ԵԻԼՆ., ԵԻԼՆ.

Յունուար 18-ին, ժամը 13-ին, վարչապետարանն է որ նախարարապետ էտ. Պալատիւր նախագահական իր թեկնածուութիւնը յայտարարեց: Պարզ է որ «ոչ -- դէպք» մըն է ինչպէս կ'ըսեն, քանի ամիսներէն ի վեր արդէն կը խօսուէր այս մասին, իր կուսակցութեան մէջ իսկ բաժանում չուր: Երբեք եկած էր, իր եւ Շիրաքի կողմնակիցներու միջեւ եւ այլեւս ոչ ոք կը հաւատար իր այն յանձնարարութեան ըստ որուն ով որ վարչապետ պիտի ըլլայ չի կրնար նախագահական թեկնածու ըլլալ: Սկիզբէն, 1993 Մարտի ընտրութիւններէն առաջ, ռազմավարութիւն մը ձեռնարկէր ըստ որուն ժող Շիրաք նախագահական թեկնածու էր, իսկ Պալատիւր՝ նախարարապետ: Ու կը կարծուի որ իշխանութեան անորոշակի երթիւղիով բացուեցաւ, այսինքն Մաթինեոն տեղաւորուելէն ետք, ինչ որ այնքան ալ ճիշդ չի թուիր: Հաւանաբար բարեփոխութիւն էր, եթէ ոչ միամտութիւն, կարծել որ Պալատիւր բնաւ տրամադիր չէ նախագահական աթոռին եւ վերջն է որ միտքը փոխեց, հարցախօսքերու օգնութեամբ: Իրականին մէջ, եթէ լաւ քննուի բաղադրուիչ տարրերը այն առաջին կառավարութեան զոր կազմեց, դժուար չէ կրնալ ճիշտ արդէն իսկ կը պատրաստէր նախագահական իր թեկնածութիւնը: Ուրեմն, Պալատիւր թեկնածու է «որպէսզի Ֆրանսան պատրաստէ յաջորդ դարուն համար, որպէսզի ան զայն դիմաւորէ իր բոլոր ուժերով, բարգաւաճ, արդար, ազդեցիկ, յոյս ստեղծելու համար»: Ինչ ալ համախմբաբար թեկնածու էր կը նկատէ ինքզինքը, բայց որպէսզի ամէն բան կարելի դառնայ, հարկ է որ Ֆրանսացիները համբար ըլլան: Գրաւարկը սա է, կ'ըսէ, «Ֆրանսացիներու համբար յաջողութիւն, լաւատեսութիւն, ինքնապատահութիւն, ֆրանսացի ըլլալու հպարտութիւն»:

Յատկանշական է այս «Ֆրանսացի ըլլալու հպարտութիւնը» մասնաւոր երբ՝ Ֆրանսացի չես: Բայց, բնական բարոյցով ներու հետեւանք է եւ «Լիպերասիոն» շատ լաւ կը բնորոշէր այս կէտը (Յունուար 19) գրելով. -- «Էտ. Պալատիւր հոյակապ իրապով տիրապետած է իր կենսագրութեան»: Բայց եւ այնպէս, ատենին Մոնտիէն որ կը կրցաւ մանրամասն բացատրել 17-րդ դարու Նախիջևանէն թուրքիա գաղթած Հայերու պարագան, որոնց մէջ մասը լատինացած էր յետագային: Թուրք մամուլն ալ «Կովիքի Պալատիւրը Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահութեան թեկնածու» խորագրով տուած է վարչապետ Պալատիւրի թեկնածութեան լուրը: Կ'ըսուի նաեւ թէ հաւանական է որ նախագահ ընտրուելու պարագային ներկայի ներքին նախարար Փաքուան վարչապետ նշանակէ:

Անմիջապէս յետոյ, ընկերվարական կուսակցութեան քարտուղարն էր Հանրի Խմանիւէլի որ կը յատարարէր իր թեկնածութիւնը, ան ալ «համախմբում» թեկնածուի է:

Շատ Միլոն ալ (ԻԻ - ՏԷ - ԷՖ) կը յայտարարէր որ պատճառ չի տեսներ թեկնածու չըլլալու:

Սակաւիկ թեկնածուներ որոնք համախմբումի եւ համերաշխութեան քարոզներ կը կարգան եւ իրենք իսկ չեն համաձայնիր իրենց քաղաքական հոսանքին ծոցը, այնքան աւելի սուր է անձնական փառամոլութիւնը քան ազգային շահը: Այսպէս ալը՝ Շիրաք, Պալատիւր, Միլոն եւ դեռ քիչ մը անոնք անդին ալ՝ տը Վիլիէ, Լը Փէն, Բնկերվարականները՝ Ժոսիէն, Լանկ, Էմմանուէլի եւ թերեւս չէ վերջացած:

Ամէն պարագայի մէջ պատկերը տընտրել է:

ՄԱՄՈՒԼ
«LE COURRIER INTERNATIONAL» (19/25 Janvier)
— CUMHURIYET —

Erevan musele ses ultras
LE PARTI HISTORIQUE
DU NATIONALISME ARMENIEN
MIS HORS LA LOI

Այս խիստ շահեկան շարժումները, ամէն շարժում քաղաքական կը հրատարակէ միջազգային մամուլի էջերէն:

Այս վերջին թիւին մէջ, թարգմանաբար կը ներկայացնէ թուրք մամուլի կարեւորագոյն օրգաններէն «Ճումհուրիյէթ»-ի մէջ յօդուածը զոր ստորագրած է Էսիլ Խմանիւէլի: Ան կ'անդրադառնայ Լ. Տէր-Պետրոսեանի արդեւքին հանդէպ՝ «Հայկական ազգայնականութեան պատմական կուսակցութեան», այսինքն՝ Դաշնակցութեան: Յիշելէ ետք Հայաստանի նախագահին մեղադրանքները (թմրեցուցիչ շահատակութիւն Լիբանանէն երեւան, ապա՝ Մոսկուա, քաղաքական սպանութիւններ եւայլն, եւայլն), թուրք լրագրողը կը ջանայ դրդապատճառը գտնել: Կ'ըսէ. -- «Այս խնդիրը հարցականներ կը յարուցանէ: Ինչու՞ սա պահը ընտրել արգիլելու համար այս կուսակցութիւնը: Դաշնակցութիւնը կը պատմաբար իշխանութեան: Ոչ ոքի համար գաղտնիք է որ կ'ընդդիմանար Լ. Տէր-Պետրոսեանի քաղաքականութեան գործերը եւ անբաւարար կը գտնէ Արքեպիսկոպոս Կարապետի մէջ, Լ. Վարաբալ: Աւելին՝ ընտրութիւններ կան Մայիսին»:

Ու կը շարունակէ իր վերլուծումը, հաստատելով թէ «Այն պատմական կուսակցութիւնը որ արքեպիսկոպոսի հայկական ազգայնականութիւնը անցեալ դարում, յանկարծ ինքզինք խաղէր դուրս կը գտնէ. Գլխաւոր պատճառը իր անգիշտ դիրքն է Վարաբալի հարցին նկատմամբ: Ճիշդ է, Հայաստանը օգնեց այդ հոգեւոր գործը անկախ Պետրոսեան մը վերածելու, բայց կրնա՞ր աւելին ընել: Կը բաւէ յիշել Պաշտպանութեան նախարարին՝ Վագգէն Մանուկեանի խօսքը արտասանուած 1992-ին, գաղափար մը կազմելու համար քէ ի՞նչ կը խորհի երեւան այդ հարցին մասին: «Ղարաբաղը, կ'ըսէր նախարարը, Հայաստանի ապագան է»: Ի՞նչ, Հայաստանն այնքան լաւ իրագործեց այդ հոգանշնաւին վերաբերող իր ծրագիրը որ, հիմա, ամէն պարագայի մէջ, անկարելի է իրեն համար ետ երթալ: Արդէն ոչ ոք կը ստիպէ իրեն այդ քայլն առնել»:

Ու թուրք լրագրողը կը նկատէ որ շրջանին մէջ պատմական զինաւորութիւնները միշտ ի գոյու են, յիշելով թէ Հայաստանի թրքական մասնակցութիւնը կը մերժէ 0 - ԷՍ - ՍԷ - Ը-ի խաղաղապահ ծրագրին համար, բայց սիրով կ'ընդունի յունական ներկայութիւն մը: Ու ետիկ Էսիլ-մէն կ'ընդհատուի. -- «Արգիլելով Դաշնակցութիւնը, կը հեռացնեն նաեւ գաղափարները անոնց որոնք գործով եւ անոր: Գերագազնականութիւնը նորաձեւութիւն է ամէն տեղ, ներառեալ թուրքիա: Նոյնիսկ երբ Հայաստանի մէջ, կը սպասուի քաղաքական վարչակարգին, կարելի է՞ այդ հարցը լուծել քաղաքական կուսակցութեան մը արտահայտումով»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՌՆԱՐ ԼԵՈՒԻՍ հասած է Պոլիս ու յայտարարած. «Ես պատմաբան եմ ու այս պատճառով ամէն բանէ աւելի իրականութիւնները կը սիրեմ»: Ծագումով հրեայ, նախապէս իրականութեան հետ զուգահեռ է փոքրիկ մէջ իր գէշ բացումը խոստոված է փոքրիկ մէջ իր գէշ բացումը խոստոված է մասին խօսելէ, ըսելով. «Թուրքիայ մէջ արտասանած խօսքերս կրնան զատարանին մէջ ինձի դէմ գործածուիլ»:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՂ
ՎՃԻՌԸ

(Բ. Եւ վերջին մաս)

Հայաստանի Հանրապետութեան Արդարադատութեան նախարարութիւնը դրժի դատաքննութեան ժամանակ, զննելով իր միջնորդութիւնը եւ լրացուցիչ փաստաթղթեր ներկայացնելով, յայտնեց նաեւ, որ նշած կազմակերպութիւնը գրանցուց յետոյ, 1993 թուականի Նոյեմբերի 19-ին Հ. Յ. Դ. Հայաստանի Կեդրոնական Կոմիտէի թիւ 177 գրութիւնից իրենց յայտնի է դարձել, որ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի 13 անդամներից 9-ը օտարերկրացիներ են, եւ Հ. Յ. Դ. Հայաստանի Կեդրոնական Կոմիտէի 11 անդամներից 1-ը նոյնպէս օտարերկրացի է: Կուսակցութեան ղեկավար մարմիններում օտարերկրացի քաղաքացիներ ընդգրկուած լինելը դիտելով որպէս Հայաստանի Հանրապետութեան «Հասարակական -- քաղաքական կազմակերպութիւնների մասին» օրէնքի առաջին յօդուածի պահանջների խախտում՝ նախարարութիւնը, այդ մասին տեղեկացնելով Հ. Յ. Դ. հասարակական -- քաղաքական կազմակերպութեանը, նրան ժամկէտ է տուել նշուած խախտումները վերացնելու համար: Նախադուշացնելով, որ հակառակ դէպքում օրէնսդրութեան սահմանում կարգով պահանջ կը ներկայացուի կազմակերպութեան գործունէութիւնը կասեցնելու մասին:

Միաժամանակ, նախարարութիւնը, «Դրօ» յատուկ ծառայութեան վերաբերեալ նիւթեր ներկայացնելով, յայտնեց, որ այդ յատուկ ծառայութիւնը ստեղծուել է Հ. Յ. Դ. կազմում, որի կոմիտեան թեմաք նախատեսուած են գործողութիւններ, որոնք հակառակ են գործող օրէնսդրութեանը: Այդ առթիւ Ա. Ա. Պ. Վ. ի քննական վարչութեան կողմից յարուցուած է քրէական գործ: Ներկայացուած փաստաթղթերի առկայութեան պարանշներում Հայաստանի Հանրապետութեան Արդարադատութեան նախարարութիւնը միջնորդեց Հ. Յ. Դ. հասարակական -- քաղաքական կազմակերպութեան գործունէութիւնը կասեցնել վեց ամիս ժամկէտով:

Լսելով Արդարադատութեան նախարարութեան ներկայացուցիչներին, դատախազի եզրակացութիւնը միջնորդութիւնը բաւարարելու մասին, ծանօթանալով գործի նիւթերին եւ հետազօտելով գործընդդէմ բերուած ապացույցները՝ դատական կոլեկիան դատու, որ միջնորդութիւնը պէտք է բաւարարուի հետեւեալ պատճառարանութեամբ.

Գործի նիւթերով հիմնաւորուած է, որ Հ. Յ. Դ. հասարակական -- քաղաքական կազմակերպութիւնը Հայաստանի Հանրապետութեան Արդարադատութեան նախարարութեան կողմից գրանցուել է 1991 թուականի Յուլիի 2-ին հասարակական -- քաղաքական կազմակերպութիւնների մասին 1991 թուականի Փետրուարի 26-ի օրէնքի հիման վրայ: Նշուած օրէնքի առաջին յօդուածի համաձայն, «Հասարակական -- քաղաքական կազմակերպութիւններ կամուար հիմունքներով միաւորուած Հայաստանի Հանրապետութեան բնորակաւ տարիք ունեցող քաղաքացիների միաւորում է»: Հայաստանի Հանրապետութիւնում «Օտարերկրացի քաղաքացիների իրաւական պիճակի մասին» 1994 թուականի Յունիսի 17-ի օրէնքի 25-րդ յօդուածի համաձայն, օտարերկրացի քաղաքացին Հայաստանի Հանրապետութիւնում էի կարող անգամադրուել Հայաստանի Հանրապետութեան հասարակական -- քաղաքական որեւէ կազմակերպութեան:

Գործով հաստատուեց, որ Հ. Յ. Դ. հասարակական -- քաղաքական կազմակերպութեան ղեկավար մարմինները հանդիսացող Բիւրոյի 13 անդամներից 9-ը, իսկ Հա.

Հ. Յ. Դ.
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի 28 Դեկտեմբերի հակաօրինական հրամանագրով եւ Հայաստանի Գերագոյն Ատենայի 13 Յունուարի անարգար վճիռով, Հայաստանի իշխանութիւնները 6 ամիսով դադարեցուցին Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութիւնը Հայաստանի մէջ, իրենց հակադաշնակցական մոլուցքին եւ Հայաստանի ու Արտերկրի հայութիւնը տարբերելու եւ ընդհանրապէս հայութիւնը երկրից դուրս վարձադիմելու իրեն նոր արտայայտութիւն:

Հ. Յ. Դ. Բիւրոն, ակնաշարուր դաշնակցական շարքերուն, համակիր զանգուածներուն եւ ընդհանրապէս հայ ժողովուրդին մօտ բարձրացած ընդվզումի եւ բողոքի ալիքին, որոնց առկախել Հայաստանի իշխանութիւններու սփուլեան նախաձեռնութիւններուն առնչուող գործակցութիւնները, մինչեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Հայաստանի մէջ գործունէութեան դէմ գրուած արդեւքին վերացումը:

Առայդ, Հ. Յ. Դ. Բիւրոն որոնց.

Ա. -- Առկախել «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի աշխատանքներուն մասնակցութիւնը՝ բոլոր մակարդակներուն վրայ:

Բ. -- Առկախել Հայաստանի դեսպանատներուն եւ ներկայացուցչութիւններուն նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնները:

Հ. Յ. Դ. Բիւրո

18 Յունուար 1995

Հայաստանի իշխանութիւններու հետ գործակցութեան այս առկախումները արդեւ պիտի չըլլան, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ իր գործակից ու համակիր զանգուածները շարունակեն Հայաստանի եւ Արցախի ժողովուրդին հասցնել իրենց բարեսիրական ու մարդասիրական օժանդակութիւնները եւ զօրավիզ կանգնել Արցախի ազատագրական արդար պայքարին:

Հ. Յ. Դ. Բիւրո

18 Յունուար 1995

Հայաստանի Կեդրոնական Կոմիտէի 11 անդամներից 1-ը օտարերկրացիներ են, ինչը հակասում է վերը յիշատակուած օրէնքների պահանջներին: Հ. Յ. Դ. ղեկավար մարմիններում օտարերկրացի քաղաքացիների ընդգրկուած լինելու հանդէպ հաստատուած է Հ. Յ. Դ. Կեդրոնական Կոմիտէի անդամ Ռուբեն Յակոբեանի՝ Հայաստանի Հանրապետութեան Արդարադատութեան նախարարութեան հասցեագրուած 1993 թուականի Նոյեմբերի 19-ի թիւ 177 գրութեամբ, ըստ որի՝ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի 13 անդամներից Արքեպիսկոպոս Խմանի քաղաքացի է, Բենո թողնալով Լիբանանի քաղաքացի է, Վիլիէն Յովսէփեանը Գանատայի քաղաքացի է, Տիգրան Ճիւղաշեանը Լիբանանի քաղաքացի է, Հրայր Մարտիւեանը Յունաստանի քաղաքացի է, Երուանդ Մոնֆարեանը Լիբանանի քաղաքացի է, Արօ Պոլիկեանը Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու քաղաքացի է, Հրաչ Տասնապետեանը Լիբանանի քաղաքացի է եւ Երուանդ Փամպուրեանը Լիբանանի քաղաքացի է: Ինչպէս նաեւ՝ Հ. Յ. Դ. Հայաստանի Կեդրոնական Կոմիտէի անդամ Սաթիկ Տէր -- Դրիդորեանը Իրանի քաղաքացի է:

Նշուած հանգամանքը հաստատուել է նաեւ Հայաստանի Հանրապետութեան Արդարադատութեան նախարարի կողմից Գերագոյն խորհուրդի՝ Անկախ Պետականութեան Հաստատման եւ Ազգային Քաղաքականութեան հարցերի մշտական

Յանձնաժողովին հասցեագրված 1994 թվականի Յունուարի 28-ի թիվ Ե 224 գրությանը, որտեղ նշվում է ինչպես նաև իրավունքների մասին՝ յարմարել էր, որ նախարարությունը գրառեր եւ բանառեր տեղեկացրել է Հ. Յ. Դ. ներկայացուցիչին եւ առաջարկել 20 օրեայ ժամկետում վերացնել իրավունքները՝ նախազգուշացնելով, որ հակառակ դեպքում Հայաստանի Հանրապետությունում գործող օրենսդրությունը սահմանում կարգով հարց կը բարձրացուի կազմակերպության գործունեությունը դադարեցնելու մասին: Այդ պատճառով, որ կազմակերպության գեղավար մարմիններում ընդգրկված են օտարերկրացիներ, հաստատունեց նաև Ռուբեն Յակոբյանի՝ դատաքննության ժամանակ արած յարտարարությանը, ինչպես նաև որպես վկայ հարցաքննության կիմ Բալայանի ցուցմունքով:

Դատական կոլեգիան գտնում է, որ նախարարության միջնորդությունն միևս պատճառաբանություններ, որ վերաբերում է Հ. Յ. Դ. հասարակական քաղաքական կազմակերպության կազմում ըստ տեղեկության «Դրո» յատուկ ծառայության գործունեությանը, ներկայ վիճակով որպես ապացույց այս պատճառաբանություններ ընդունել չի կարող, քանի որ այս մասին յարուցված քրեական գործը գտնում է նախաքննության փուլում:

Դատական կոլեգիան հաշուի է առնում նաև Արդարադատության նախարարության ներկայացուցիչների այն յարտարարություններ, որ կազմակերպության գործունեության կասեցումից յետոյ, օրենքով սահմանված չեն գործում այդ կազմակերպության կողմից թույլ տրված իրավունքներ վերացնելու միջոցով: Ներք, որի յետագայ իրականացումը նախարարությունը վերցնում է իր վրայ:

Դատական կոլեգիան հաստատում է համարելով, որ Հ. Յ. Դ. հասարակական-քաղաքական կազմակերպություններ իրական է «Հասարակական-քաղաքական կազմակերպությունների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի Ա. յօդուածի և Հայաստանի Հանրապետությունում «Օտարերկրացի քաղաքացիների իրական վիճակի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25-րդ յօդուածի պահանջները, և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատական օրենսգրքի 190 - 197 յօդուածներով «Հասարակական-քաղաքական կազմակերպությունների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 7-րդ յօդուածով՝ վճռեց:

Բաւարարել Հայաստանի Հանրապետության Արդարադատության նախարարության միջնորդությունը՝ 1995 թվականի Յունուարի 13-ից, վեց ամիս ժամկետով, կասեցնել «Հայ Յեղափոխական Դաշնակցություն» հասարակական քաղաքական կազմակերպության գործունեությունը նշում իրավունք վերացնելու համար: Վճիռը օրինական ուժի մէջ է մտնում հրապարակումից անմիջապէս յետոյ:

Sous la Présidence d'Honneur de
M. RODOLPHE PESCE
Maire de Valence
Le Fonds Arménien de France
invite la communauté arménienne de
VALENCE
&
ROMANS
A UN
DEBAT PUBLIC
sur les
Projets et Réalisations du Fonds
« Hayastan »
Gazoduc IRAN - ARMENIE
ZANGUEZOUR - KARABAGH
avec
BEDROS TERZIAN
Président du Fonds Arménien
de France
Diaporama commenté
Vendredi 27 Janvier à 20h30
à la Maison des Jeunes
et de la Culture «Le Polygone»,
VALENCE

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE

Vous êtes musiciens !
Vous êtes particulièrement brillants
et doués ! — ceci quelque soit votre
niveau —

Vous avez moins de 20 ans !

Vous êtes d'origine arménienne !

N'hésitez pas à participer
à l'AUDITION DE SELECTION
en vue

du CONCERT
JEUNES TALENTS

organisé par la M.C.A.

le Samedi 25 MARS en soirée

Date limite d'inscription 21 Janvier
Date de l'audition 29 Janvier

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

SABERATOIRS
SEVAN VOYAGES
SABERATOIRS
SEVAN VOYAGES
SABERATOIRS
SEVAN VOYAGES

PARIS-EREVAN-PARIS

VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS-EREVAN

VOL CARGO MENSUEL

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
3300 F
RENSEIGNEMENTS
ET RÉSERVATIONS
SUR SIMPLE APPEL

SABERATOIRS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 85 48 - FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

Imprimé sur les Preses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

JOEL M. MILLON
&
CLAUDE ROBERT
COMMISSAIRES PRISEURS ASSOCIES

L'ARMENIE
A DROUOT

2ème VENTE AUX ENCHERES
DE 200 TABLEAUX DE PEINTRES
ARMENIENS

le Lundi 23 Janvier à 14 heures
à Drouot-Richelieu — Salle No 11
VERNISSAGE :

le Jeudi 19 Janvier de 21h à 23h
5, avenue d'Eylau, 75116 Paris

EXPOSITIONS AVANT LA VENTE:
du 16 au 19 Janvier
5, avenue d'Eylau, 75116 Paris

le 21 Janvier de 11h à 18h et
le 23 Janvier de 11h à 12h
DROUOT-RICHELIEU — Salle N° 11
9, rue Drouot — 75009 Paris

Pour tous renseignements, contacter à
l'étude : William LE CALVEZ :
Tél.: 47 27 95 34 / 47 27 89 91.

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

FRANCE 2

Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 9-30-ին՝
Ս. Գրիգոր Լուսուորչի կեանքը, Ս.
Հովսեփէ, Ս. Մեսրոպ:

SEMINAIRE

«Littérature et Catastrophe»

de MARC NICHANIAN
Séance exceptionnelle
le Lundi 23 Janvier de 19h à 21h
Dr. Louise FAUVE parlera de
«KOMITAS, SA VIE, SA MALADIE,
SES RAPPORTS AVEC
LA CATASTROPHE».
au Centre Saint-Mesrop
10 bis, rue Thouin, Paris 5'

ՎԱՊՈՅ ԽԱԶ

ԼՕՐԺՕ

Կապույտ Խաչի Վալանսի «Աղուիթա»
մասնաձևը կազմակերպած է տարեկան
լուծոն, Կիրակի, Յունուար 29, կէսօրէ
ետը ժամը 16-30-էն սկսեալ Վալանսի Հայ
Մշակոյթի Տան մէջ:

Un Séjour Ski

du 18 Février au 25 Février
retrouvés tes ami(e)s !
tes animateur(trice)s
tes directeur(trice)s
de juillet et août 1994.

en venant t'éclater au Séjour Ski
à Bellefontaine, Colonie organisée par la
Croix Bleue.

Ton inscription se fera
soit: à la Croix Bleue de Paris 48.24.46.57
auprès d'Isabelle Tchydemian 39.85.09.75
auprès de Sébastien Harian 39.87.42.86
Prix : 2500 F.

Ce prix comprend :

- Transport
- Hébergement en pension complète
- Location de skis
- Cours de skis
- Forfait remontées mécaniques
- Animations
- Folle journée déguisée sur les pistes
- Et plein d'autres surprises !
- Colo ouverte à tous les enfants de 8 à 14 ans.
- PARLES-EN A TOUS TES AMI(E)S

Paris : EXPOSITION
DE PEINTURES

L'UGAB et le GIA présentent
VAROUJEAN

(Jean Varoujean Gureghian),
le pionnier de la peinture abstraite
en Arménie,

qui expose ses œuvres
à LA GALERIE LES CENT
du 11 au 28 Janvier

Ouverture du mardi au samedi
de 14h à 18h30 ou sur rendez-vous
8, rue de Jouy, Paris 4°
Tél.: 42 77 30 00

M° St-Paul ou Pont-Marie

SOIREE COUSCOUS

organisée
par la Croix Bleue
Section Bagneux - Cachan
Samedi 28 Janvier à 20 heures
à l'Ecole Rabelais — MONTROUGE
Participation aux frais : 130 F
Réservations avant le 25 Janvier au :
46 63 10 48 / 46 83 00 82.
Places limitées

ՎԱՊՈՅ ԽԱԶ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ֆրանսահայ Կապույտ Խաչի Շրջ. Վարչությունը փարիզեան իր մասնաձևերով կը կազմակերպէ աւանդական «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»ը, Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15-ին:

«Centre Valeyre» — 22, rue de Rochechouart, Paris 9°

Կադանդ Պապան պիտի այցելէ:

Բոլոր երախաները հրաւիրուած են մասնակցելու այդ օրուան հանդիսութեան:

L'UGAB — Jeunes organise

SA
SOIREE
DE LA
SAINT-VALENTIN

le Samedi 4 Février à partir de 22 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17°

TENUE CORRECTE EXIGEE
INTERDIT AUX MINEURS

Prix unique : 80 F.
(avec 1 consommation non-alcoolisée)

(ဇယား . ပ ဂ် . ၆၄)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԵՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

ԻՆՆՍՈՒՆԱՄԵԱԿ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ.-ՄԿՐՏԻԶ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՕԾՄԱՆ

Կարելի է մտածել թէ պատճառներն մէկը որուն համար թուրք պետութիւնն ու ազգը կը մերժեն ընդունել հայկական ցեղասպանութեան բարոյական պատասխանատուութիւնը հաւանաբար այն է որ որեւէ խղճահարութիւն չունին այդ մասին: Արդեօք մէկ ու կէս միլիոն անմեղ մարդոց սպանող չի՞ տանջեր թուրքերուն խիղճը: Ազգային դժուր կնի մարդկային այդ տարրական յատկանիւնն որ խղճմբտանք կը կոչուի: Արդարեւ, դաժան ու անգութ դէմք մը կայ թուրք հոգեբանութեան մէջ որուն փորձառութիւնը Հայերէն գառ Յոյներն ու Կիպրացիք ալ ունեցած են, արդի ժամանակներուն: Եւ ամէնէն նորը՝ փորձառութիւնն է որ Քիւրտերը կ'ապրին: Եւ դժուար չէ նաեւ նախկին Եռեկոսալի մէջ տեղի ունեցած կոլեաներուն սատկութեան, եւ երէկուան դրացիներու միջեւ չլիթայադրեցած անասնի բարբարոսութեան բուն պատճառը տեսնել օսմանեան դարաւոր տիրապետութեան ու թուրք ցեղի վայրագ նկարագրին ազդեցութեանը մէջ: Եւ վերջապէս, թուրք «հոգիներ» (եթէ կայ ատանկ բան մը...) սարսափը թուրքը ինք ամէն օր կ'ապրի -- կը բաւէ կարգալ իրենց մեծագոյն վիշապան Եւրոպայի դէմքին մէկ վէպը անդրադարձնալու համար թէ թուրքը բնազդային ի՞նչ հեշտանքով իր իսկ ժողովուրդին վրայ կը դարձնէ իր վայրագութիւնը, յատկապէս գաւառներուն մէջ: Մենք Հայերս ինչպէ՞ս պիտի քաղաքակրթենք զանոնք որպէսզի կարելի ըլլայ միասին ապրել բարի դրացիութեան միջոցաւ մէջ, յաւիտեանս յաւիտեանց -- ահա մեր առջին դրուած սա տարօրինակ հարցականը: Քրիստոնէական բարոյականը եւ քաղաքական շահերը, զեռ չխօսելու համար մեր մշակոյթի հիմնական իմաստութեան մասին՝ որու շնորհիւ ապրեցանք ու հոգիին ազնուութեան հասանք իբրեւ ազգ, մեզ կը թելադրեն թէ ատելութեան քաղաքականութիւնը ինքնաքանդիչ ու կարճատեւ ուղղութիւն մըն է: Վերջին հաշուով, քաղաքականութիւնը անուշտուր է, Միլիւն - Արեւելեան սակարկութիւններուն շատ նման, «կարելի չաւաճելով» մատակարարութիւնը: Ու շատեր հարց կուտան այսօր -- մինչեւ ե՞րբ թուրքին ատելութիւնը պիտի թունաւորէ զայլի սերունդները, Սփիւռքի մէջ թէ Հայաստան: Փաստօրէն, հայ -- թուրք յարաբերութիւնը դրական, նոր եւ ապրելի միակարգակի մը վրայ դնելու է՝ առանց նուազագոյն իսկ զիջում ընելու Հայ Դատի մեր պայքարի պայքարաբարձրութեան: 1915-ի ցեղասպանութեան ճանաչումը միջազգային համայնքի եւ թուրքի կողմէ, այս վերջինին դատաւարութիւնը, եւ հոգալին ու այլ հատուցումը հայ ժողովուրդին: Եւ որոշ վարկ տալու է Հայաստանի կառավարութեան որ այս ուղղութեամբ առաջին գլոյտը ու վտանգաւոր քայլերը կը թուի առնել: Որովհետեւ եթէ շարունակենք մեր այս դիտարկածներով, 21-րդ դարու սերունդները վատահոգ չեն պիտի հեռանան հայկական մշակոյթէն, զայն գտնելով ցեղասպառ, նախապաշար եւ անհաղորդ դարու ողբին:

Բայց հոն չհասած, պէտք է թուրքին ինքնութիւնը լաւ հասկանալ: Ու ատոր համար շեշտ աւելի վստահելի աղբիւր քան թուրք գրագէտները իրենք: Նոր աշուն մը հրապարակի վրայ ելած է վերջերս, կին գրագէտ մը որուն մասին երկարօրէն կը խօսի Times Literary Supplement-ի մէջ սպանացի գրագէտ Սուան Կոյթի (1994, Գեղեցիկներ 2): Անգլո-հայն այս կարեւոր շարաթարգմանութիւնը տարի Գեղեցիկներին հրապարակի վրայ աչքի զարնող քանի չափ գրագէտներէն ու մտաւորականներէն կը խնդրէ որ անցնող տարուան ընթացքին իրենց ամէնէն հաւանած գրքի մասին կարճ գրութիւն մը տան թերթին: Մեանչեքի օտարութիւնը, որ թէ՛ մտաւորականին դիմադրող կը սեւեռէ եւ թէ՛ գրական կրկնախնի մէկ ամփոփ պատկերը կուտայ ընթերցողին:

Գերմանիա բնակող ու գերմաներէն գրող թուրք գրագիտուհին կը կոչուի Խմիւն Մեւիլի Էօզտամար եւ իր գիրքին անունն է «Կեանքը Կարաւանէրայ Մեն է», լոյս տեսած 1994-ին: Ահա ինչ կը գրէ սպանացի գրագէտը:

«Հեղինակը թրքուհի մըն է որ երկուստեք տարիքին Գերմանիա գաղթած է ու կատարելագործած թուրքիա իր ստացած կրթութիւնը: Իր որդեգրած լեզուով, գերմաներէնով գրուած այս գիրքը (հակառակ որ թրքերէն ասոյթներ, անուններ, բացառաբանութիւններ կը վստահ մէջը) երկու մշակոյթներու միաձուլումը իրագործած է: Իրքը կը յաջողի թուրքիոյ այժմուս կեանքի բոլոր արտադրութիւնները նկարագրել թէ՛ գերմանիայի թուրքերուն եւ թէ՛ ալ Գերմանիային: Առաջիններուն համար, իրական ընկերային, բարոյական ու գրական ուսմը մըն է որ կը պայթի երեւոյթն ուրովհետեւ ոչ մէկ թուրք գրող, ան ալ կին՝ այդպէս բան կրցած էր ցարկ գրել: Գերմանացիներուն համար, վիպային նոր տարածութիւն մը կը բացուի իրենց իսկ լեզուին մէջ շնորհիւ երկու լեզուներուն, թրքերէնին ու գերմաներէնին միաձուլումին:

«Գրագէտին արտակարգ երեւակայութիւնն ու ոճը, որ չփոխելու չէ այլեւս քիչէ դարձած «մոգական իրադարձութիւն» կոչուած գրեկականութիւնը, լեզուական գրգռանքի ճկունութեամբ մը որ անկարելի է կասկել կը միացնէ իրարու ռամիկ եւ բանաստեղծական լեզուները, կը միախառնէ հեղեղութիւնն ու գործկանքը: Իրեն իւրայայտուկ եղանակով մը՝ Խմիւն Էօզտամար եւ կեանքի կը բերէ մանկութեան անմեղ բարբարոս եւ ատուկ կ'արտայայտէ անձնական ու ընտանեկան իր ապրումները, նոյն ատեն բառերուն մէջ բռնելով իր երկրին, թուրքիոյ պատմական եւ ընկերային կեանքին համայնապատկերը: Համայնապատկեր՝ որ կ'ընդգրկէ իր մեծ հօր գունագեղ ու տարօրինակ պատկերացումը Սալիֆային անկուսմին ու առկէ՝ մինչ 1960-ի լիտուրական յեղաշրջումը եւ Տեմոկրատիք կուսակցութեան գեկաւարներուն կախաղան բարձրանալու միջեւ տեղի ունեցած դէպքերը:

«Թրքական պատմութեան եւ ընկերութեան իր ներկայացումը թէ՛ բազմաբան է եւ թէ՛ ներքնապէս հակասական: «Բարեմիտ» իր տեսանկիւնին շնորհիւ Խմիւն Էօզտամար ի վիճակի է դաժան եւ աղբիւր քննադատութեան ենթակից ամէնէն սրբազան արժէքները իր ծննդավայրին: Ուշադրաւ է այս իմաստով Աթաթիւրքի արձաններու եւ Անգարայի մէջ իր հակառակական դաժմարանին նկարագրութեան քայքայիչ եւ արժէքաւոր ճեղքանքը: Անշուշտ իր դիրքը բացառիկ ուսանելութիւն մը կուտայ իրեն երբ կը վերադառնէ իր հայրենիքը, որմէ թէ՛ հեռացած է եւ թէ՛ ալ չէ, մէջն է՝ որովհետեւ այնքան լաւ կը ճանչնայ զայն: Ոչինչ ախճան չինի է գրագէտի մը համար քան կարենայ գիտել իր ազգային մշակոյթը այլ մշակոյթներու լոյսին տակ, դատել իր լեզուն՝ այլ լեզուներու անկիւնէն:

Պէտք կ'ա՞յ աւելցնելու թէ մենք Հայերս ալ պէտք ունինք այդ յանդուգն թրքուհիին նման վիպասանի մը, մէկը որ օտար մշակոյթի մը արժէքներով սնած ըլլայ բայց հեռացած ըլլայ իր ազգային աւանդներէն ու տոհմային ապրումներէն: Մէկը որ անգութ հայելի մը դէմ մեր առջին բայց ընէ այդ իր սիրտը սիրով ու ցաւով լեցուն, մանաւանդ ըլլայ տաղանդաւոր: Արեւմտահայ գրականութիւնը բախտը չէ ունեցած այս տեսակ գրագէտ մը ծնելով: Մեր վերջին երգիծարանը, Նաւա Պէշիկշեւան բառային խաղերէ, սրամտութիւններէ ու մանաւանդ անձնական մաղձ թափելէ զատ շատ քիչ բան ըրած է որ գրականութեան պատկանի: Երուանդ Օտեան, զուրկ՝ բարոյական գրաւարանքէն (իւր «Փանջուրն» հասարակ մաղձոտ ծաղրն է մարդոց որոնք իրենց կեանքը գոհած են իտէպի մը սիրոյն մինչ ինք իր անունը կը փոխէր ու կը թրքախոս իր մորթի փրկելու համար, կ'ըսեն...) գոհակիւն, դժբախտացի հետաժողով միայն (*): Պարոնեան քիչ մը կը մօտենայ գրագէտի տիպարին ու հաւանաբար հայնէր ատոր՝ եթէ լրագրային մը տահադութիւններու զոհ իրթար ու փորձէր իր տիպարներուն խորքը թափանցել, հասնել մարդկային էական լայն ճանաչումին ինչպէս իր վարպետը Մոլիէր ըրած էր: Երգիծարանը միշտ հաշիւ մը ունի մաքրելիք ու երգիծանքը առ հասարակ

Կիրակի, Յունուար 15-ին, ծայրէ ծայր լեցուած է Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցին, ուր կ'ողբակոչէին Եկեղեցւոյ օծման 90-ամեակը եւ բարերարներու յիշատակը: Հանդիսութիւնը նախատեսուած էր 1994 Հոկտեմբեր 2-ի համար, որ բուն թուականն էր, բայց հարկ եղած էր յետաձգել Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսի վախճանման քառասունքին յիշատակութեան պատճառաւ: Արարողութեան ներկայ էին բազմաթիւ օտար հիւրեր, եկեղեցական թէ՛ աշխարհական: Յիշենք քոյր եկեղեցիներէն Հայր Ժիրօ (կարդինալ Լիւսիթէի կողմէ), պատուելի Ժազ Մօրի (պատուելի Սթիւարթ), Գրիգոր Նիկիտի Կապրոյեան (Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցի), Գերալ. Գուրի (ռուսական եկեղեցի), Գերալ. Հարֆուշ (Մարոնի եկեղեցի), Ալեքսիս Նիկիտի (Յոյն Օրթոդոքս եկեղեցի), պատուելի Ժիրպէր Լէոնեան (Հայ Աւետարանական եկեղեցի), Հայր Կ. Լուրմանտ (Քրիստոնէայ եկեղեցիներու խորհուրդ): Պ. Պ. Անտրէ Տոմիթի (Ներքին նախարարութիւն), Կ. Քասալիէթ (երեսփոխան -- քաղաքապետ Գրիթիանա), Ծր. Լուպէ (Տեղ թագաւոր), Բ. Թեթէնի (երեսփոխան -- քաղաքապետ 16-րդ թագաւոր), Անտրէ Սանթի (Իսիի երեսփոխան -- քաղաքապետ), Փաթիլեր Տէլէմեան (Անթոնի երեսփոխան -- քաղաքապետ), Անտրէ Կրիթի (Շարանթոնի քաղաքապետ -- երեսփոխան), Ռոնէ Ռուք (Ալֆրիդիլ քաղաքապետ), Գլ. Ֆուրնըր (ներկայացուցիչ Ժազ Տոմիթի), Ծ. Լ. Գարիանթի (ծէսերու գրասենեակի պետ), Գլ. Պիտէ (Սրբոյիլի քաղաքապետ), Վահան Տէր - Ղեկավար (Հայաստանի գործակար) եւ այլն, եւ այլն:

Ընթացք պատարագի Մեսրոպ Ա. Քհնյ. Ժամկոչեան կարգաց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա. ի այս առթիւ հանած կողմը (1994, Փետրուար 8): Այսպէս Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ Գիւստ Արք. Նազաչեան Ֆրանսերէն քաղաք մը արտասանեց, ուր յիշեց թէ ինչ պայմաններու մէջ է որ դարու սկիզբը շնորհիւ մեծ բարերար՝ Ալեքսանդր Մանթաշեանցի կը կառուցուէր

տաղանդին պոռնկացումն է եւ իբր այդ՝ դատաւարութիւն, գէթ ինչի համար: Մենք որ կը գրենք ու կը կարդանք այսպիսի գրուածքներ, գրեթէ բոլոր «արհեստավար» Հայեր ենք, չունինք անհրաժեշտ Պրիկիթեան իմաստով «հեռուորութիւնը» մեր մշակոյթին՝ կարենալ չափելու համար անոր իրական արժէքը: «Ամաթէօր պէտք է մնալ», ինչպէս լուսահոգի Շաւարժ Թորիկեանը կը սիրէր ըսել ու իրագործել իր կեանքին մէջ, չվերածուիլ սովորութիւններու տապալակ մը, այսինքն մնալ անկիւն եւ սակայն յանձնառու, թէ՛ հայ եւ թէ՛ տարիք բան մը որ անխնայութիւն մարդը չէ որուն կը հանդիպինք օխաներով Շիքալոյին մինչեւ Սիտին այլ արդի, մշակուած եւ ինքնագիտակից մարդը եւ որուն տարագրումը օրէ օր կը դժուարանայ: Եթէ այս դադափար անկէ միայն երեք տարի առաջ բանաձեւելու ըլլային՝ կարելի պիտի ըլլար այս կէտին վերջ տալ այս յօդուածին: Սակայն հիմա 1995-ին, փոխուած է կացութիւնը: Անկախ Հայաստանի մը, վաւերական հայրենիքի մը գոյութիւնը անիմաստ դարձուցած է «պաղ ափերու, օտար երկիրներու, աքսորի» դադափարաբանութիւնը որով ապրած էինք տարիներով: Արձա-կուրդը վերջ գտած է բոլոր անոնց համար որոնք իրենց անբաւարարութիւնները, սպիթաբոմները, եւ իրենց «նահանջը» հայրենիքն դուրս գտնուելու կը վերադառնէին: Հիմա հայրենիքը մեր մէջն է, ու բոլոր քաղաքական մանր մուկներ տարակարծութիւնները մէկտեղ մենք հայրենիքին մէջն ենք, չենք կրնար անտեսել մեր իրաւունքներն ու պարտաւորութիւնները: Ալ անհաշուեալ, անպատասխանատու մարդիկ չենք: Սփիւռքը այլեւս արտասահման չէ, ոչ ալ ցիր ու ցան դադարեալներու խճանջար մը, այլ Հայաստանի նման ու անոր վայելք քաղաքական ինքնութիւն մը: Աւելի ճիշդ՝ այդ ինքնութեան ձգտող հաւաքականութիւն

Փարիզի Հայոց Եկեղեցին: Այդ օրերուն, Փարիզի եւ արուարձաններու Հայեր իրարու կը հանդիպէին զանազան վայրեր, ինչպէս Տեղ թագաւորի աւետարանական եկեղեցին, ուր արարողութեան աւարտին կը հաւաքուէին իրենց պատարագին կատարման առթիւ: Օր մը, երբ Հայերը, ցուրտին կը սպասէին որ տաճար մտնեն եւ նախորդող արարողութիւնը կ'երկարէր, հաւատացեալ մը կը մօտենայ պատարագիչին ու կ'ըսէ. «Տէր Հայր, ինչո՞ւ մենք չունենանք վայր մը մեր արարողութիւններուն համար: Ես չինեմ կու տամ»: Այդ օրը, Վառձապուհ Ապոլ Բհնյ. Քիպարեան կրկնել չը տուաւ առաջարկը եւ այդպէս է որ, այս տաճարին մէջ, 1904 Հոկտեմբեր 5-էն ի վեր միշտ վառ կը մնայ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի շահը: Եկեղեցիին ճարտարապետը եղած է Ալպէր Տէգլիւր Կիպրի որ ներշնչուած է Վանի Աղթամարի եկեղեցիին:

Պատմական այս հակիրճ յիշատակութեան ետք, Գիւստ Արք. կը նշէր որ 1915-ի ցեղասպանութեան ետք, երբ վերապրողները Ֆրանսա եկան, բնականաբար իրենց աչքերը սեւեռեցին իրենց եկեղեցիին վրայ, որ եղաւ բարոյական նեցուկ մը իրենց համար: Շուտով, հաւատացեալները իրենց տէր դարձան եկեղեցւոյ մատակարարման, բերելով իրենց լուսն եւ մասնակցելով անոր վարչական աշխատանքներուն: Քարոզին վերջաւորութեան, Գիւստ Արք. ողբակոչեց յիշատակը բոլոր անոնց՝ եկեղեցական, հաւատացեալ, նուիրատուներ, որոնց շնորհիւ յաւերժ եւ պայծառ մնացած է այս Մայր տաճարը:

Հոգեհանգստեան պաշտօնը յաջողեց եւ արարողութիւնը վերջ գտաւ ժամը ճիշդ 12:30-ին, որմէ ետք, եկեղեցական թէ՛ աշխարհական անձնաւորութիւնները հիւրասիրուեցան մատաղով, Առաջնորդարանին սրահը, ջերմ միջոցառման մը:

Այս 90-ամեակին առթիւ հրատարակուած է 180 էջոց ճաշակաւոր ու ինտահալ հատոր մը, զոր պատրաստած է Գեղամ Թորոսեան: Հոն տեղ գտած են Վազգէն Ա. ի կողմնակց գառ, լայն եւ շահեկան տեղեկութիւններ (հայերէն եւ ֆրանսերէն) պատմական, եկեղեցական, կրօնական եւ այլ նիւթերու շուրջ: Հատորը ճոխացած է սեւ եւ գունաւոր շահեկան նկարներով եւ դեղեցիկ վերաբարձրութիւններով: Օգտակար եւ գնահատելի աշխատանք մը:

Ա. Մ.

մը: Այդ ուրիշ որ մարդ այն տիւրը տաւարութիւնը կ'ունենայ թէ Հայաստանի գեկավարութիւնն ու մտաւորականութիւնը ար հասարակ, ոչ գիտակցութիւնը ոչ ալ սիրտը ունին մեղ գնահատելու իրեն ուրիշ Հայաստան մը: Ատկէ անկախ սահման, այժմու Հայաստանը մեզի համար կը մնայ սկզբնաւորաբար բոլոր հայրենիքներուն: Եւ ատոր համար է որ յետ այս սորիկ, Սփիւռքահայու սահմանները ինքնիշխան հայրենիքն են կը ստանայ իր իմաստը, եւ Հայաստանը կը ներկայանայ, Սփիւռքի եւ Արեւմտեան աշխարհի կողմէ, իբրեւ երրորդ բեւեռ մը մեր ինքնութիւնը ձգելու համար: Ինչքան ցանկալի է որ Հայաստանցի Հայր իմաստութիւնը ունենայ Հայաստանի ոգեկան սահմանները ընդարձակելու եւ մէջը առնելու Սփիւռքի հայութիւնը, եւ մտածելու իր ինքնութիւնը Պէշիկշեւ, Փարիզի կամ Կիլիկիայի Հայն ալ նկատի առնելով...: Դեռ կանուխ է հաւանաբար, որովհետեւ համբերող ու մանաւանդ ներող ըլլալու ենք մենք, Սփիւռքի Հայերս:

Ամէն պարագայի մէջ, կ'արժէ սպասել այս թրքուհիին գործին Ֆրանսերէն կամ անդլերէն թարգմանութեան փնտրելու հոն, առնուազն՝ հայութեան ճակատագրին հանդէպ թուրք նոր մտաւորականութեան հակացողութիւնը, դատումներն ու գնահատութիւնը: Եւ առ առաւել՝ տեսնելու ինչպէս այդ վիպասանը լուծած է իր բազմաթիւ ինքնութիւններու հարցը: Զուգահեռաբար, կարելի է այդ գիրքն ու հեղինակին աշխարհահայեացքն նոր ճամբայ մը բացուի հայ եւ թուրք մտաւորական հպումներու, մշակութային օրակարգով, բայց նաեւ քաղաքական հեռապատկերներով:

(*) «Յատաճ», պարզ է, չի բաժնիր այս կարծիքը:

ԶԱՅՆԵՐ
ԳԱԻԱՌԵՆ

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ՄԸ
ՎԻԼԵՕՐՊԱՆԻ ՄԷՋ

Զինել յարատե փաթիլները չէին յուսալը-
քած բազմութիւնը այն հայրենակիցներուն
որոնք՝ երեկոյեան ժամը 7-ին, հաւաք-
ւած էին Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան
սրահին մէջ:

Անուստեան պատարագէն ետք, ընտա-
նեկան մթնոլորտի մը մէջ է որ Մշակոյթի
Տան վարչութիւնը փափաքած էր երկարել
հայկական Ս. Ծնունդի քաղցրութիւնը:
Նախագահ Գեղամ Կանանեանի նախաձեռ-
նութեամբ պատրաստուած էր տօնական
ընդունելութիւն, որուն հրաւիրուած էին
նաեւ Վիլէօրպանի քաղաքապետը՝ Ժիրլզէ
Շապուր, իր կինը ու քաղաքական խոր-
հուրդի անդամներ:

Նոր տարուան սեմին ու հայկական Ծը-
նունդի առիթով իր մաղթանքները ներկա-
յացնելէ ետք, Պր. Կանանեան արտայայ-
տուեցաւ ի նպատակ Հայ Մշակոյթի Տան
զայն որակելով «իրբեւ վայր մը՝ ուր
կողմնակիցներն ասպանականութիւն, եղ-
բայրութիւն ու միասնականութիւն»: Անդ-
բարձրանալէ ետք՝ Հայաստանէն հասնող
վերջին լուրերուն Պր. Կանանեան երկար-
օրէն կեդրոնացաւ Հայ Մշակ.ի Տան սպառ-
նացող քանդուածի ծրագրերներուն ու քաղա-
քապետարանին կողմէ կատարուած վա-
րանտո խոստումներուն վրայ:

Ու մաղ-
թեց բոլորին՝ «զալ տարի կրկին դիրար
տեսնել այս յարկին տակ»: Ապա, խօսք
առաւ Պր. քաղաքապետը: «Ինքզինքս իս-
կապէս երջանիկ ու հպարտ կը զգամ այս
պահուս, ինծի հանդէպ ձեր ցոյց տուած
ջերմարկն հիւրասիրութեան համար որ
զիս կը սպասուրէ միշտ»: Պր. Ժիրլզէ
Շապուր խոստացաւ անձամբ հսկել
որ քանդուածի ծրագիրը չիրագործուի,
մինչեւ որ անոր փոխան չյառակացուն ու-
րի վայր մը՝ լաւագոյն յարմարութիւննե-
րով օժտուած»: «Այս պահուս» շարունա-
կեց ան, «հարկ է մտածել նաեւ Հայաս-
տանի մասին՝ ձեր հայրենիքը, ու բոլոր
անոնց որոնք կ'ապրին հոն: Այսօր, մենք
տակաւին չենք կարող ըմբռնել: Սակայն,
այս առտուան ձիւնի առաջին փաթիլները
որոնք եկան տակնուվրայ ընել մեր ամէ-
նօրեայ կեանքը, չափանիշեր են դեռ ա-
ւելի հասկնալու Հայաստանի դաժան

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՅՐԱՆՍԻ
ՀԱՇՎԱՐԱՀԱՆԴԵՍԸ

Հ.Մ.Ը.Մ. - Յրանս ալիւս աւանդա-
կան դարձած իր ճաշ - պարահանդէսը
այս տարի կազմակերպած էր Յունուար
14-ին, «Օռէ-տիւ-Պուա»յի շքեղ սրահնե-
րուն մէջ:

Պեւոյթի, Զուլիգերիային, Անգլիա-
յէն, Գերմանիային ալ ժամանած համա-
կերներու շուրջ 400 հոգինոց բազմու-
թիւն մը ծայրէ ծայր լեցուցած էր սրա-
հը:

Յայտագիրը սկսաւ անակնկալով մը.
արդարեւ հանդէս կուգար «Պրաշ» խում-
բը, ապա երգիչ Վաչէ անդլերէն, Փը-
րանսերէն եւ իտալերէն երգերով իր մաս-
նակցութիւնը կը բերէր անակնկալներու
այս բաժինին:

Վերջապէս, բեմ հրաւիրուեցաւ Ա-
տիս Հարմանեան իր նուագախումբով,
որ այս առիթիւ յատկապէս եկած էր Մի-
ացեալ - Նահանգներէն:

Ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտին
մէջ, որ տեսեց մինչեւ առտուան ժամե-
րը, կատարուեցաւ բաւական հասութեա-
րեւ հանդամանակութիւն մըն ալ:

Ամոռոտանալի զիշեր մը, անթերի եւ
մինչեւ ամենայն տրին մանրամասնութիւն-
ները լաւ կազմակերպուած:

ՇԱՆԹ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

Իրականութիւնը, որ դարձած է դեռ աւել-
ի անմարդկային չըմբռնուածին պատ-
ճառով: Եւ չըմբռնուած... պատերազմի
արարք մըն է: Քաղաքապետը յիշեց
նաեւ հայ Ժողովուրդին վերաբերող 1994-ի
քաղաքական կարեւոր հանգրուանները,
իր պաշտօնին մեծագոյն մտահոգութիւն-
ներէն մին նկատելով 1915-ի ցեղասպա-
նութեան ծանր հարցը:

Ու Պր. Ժիրլզէ Շապուր եղբայրակեց:
«Այս պահուածներով լեցուած, Ծնոյհա-
ւոր Նոր Տարի եւ Ս. Ծնունդ կը մաղթեմ
Հայաստանի ու Ղարաբաղի Հայերուն
ինչպէս նաեւ ձեզի որ ներկայ էք այս սը-
րահին մէջ»:

Ներկաները հրաւիրուեցան բարձրացը-
նել բարեկամութեան բաժակը ու խմել՝
այս նոր տարուան սեմին իրարու կենա-
ցը. մինչ, հայկական ջերմութեամբ լե-
ցուն Մշակոյթի Տան մէջ Ծնունդի խոր-
հուրդը կը զգենուր անդամ մը եւս իր
խոսքիւն խմատը՝ «Ձեզի Մեզի Մեզ Ա-
ւետիս»:

ՎԱՐԴԱՆ

Փ
Ե
Ր
Ե
Ւ
Ն
Հ
Ե
Ռ
Ա
Տ
Ի
Պ
Ի
Ջ

«ԱՐՄԵՆՓՐԵՍ»

Ռ. ԳՈՉԱՐԵԱՆԻ
ԵՒ
Լ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
ՀԱՆԳԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

ԼՂՀ-ի նախագահը եւ վարչապետը Յուն-
ւար 16-ին Հայաստան դացած են: Ռոբեր-
թոշարեան եւ Լէոնար Պետրոսեան հան-
դիպումներ ունեցած են Բ. Արարքեանի,
Հ. Բաղդատեանի եւ Լ. Տէր - Պետրոսեա-
նի հետ: Քննարկուած դիմաւոր նիւթերը
եղած են չըջանի իրավիճակը, Հայաս-
տանի եւ ԼՂՀ-ի համագործակցութեան
զարգացումի եւ ընկերա - տնտեսական
կարգ մը հարցեր:

Միւս կողմէ, Հայաստանի Արտաքին
նախարարութեան պատուիրակութիւն մըն
ալ, զոր կը գլխաւորէր՝ նախարարի տե-
ղակալ Վարդան Ոսկանեան, Ստեփանա-
կերտ դացած է: Այցելութեան նպատակն
է քննարկել Փէշտա տրուած որոշումնե-
րուն առնչուող հարցեր, ինչպէս նաեւ
վերլուծել չըջանի մէջ ստեղծուած վա-
ւուկ կացութիւնը:

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐ

Հայաստանի բնակչութեան թիւին, կազ-
մաւորման եւ տեղաբաշխումին վերաբե-
րալ տեղեկութիւններ ձեռք ձգելու, ինչ-
պէս նաեւ ընկերա - տնտեսական զարգաց-
ման նոր ծրագրին համար անհրաժեշտ
տուեակներ ապահովելու նպատակով որոշ-
ուած է 1995-ին մարդահամար կազմակեր-
պել Հայաստանի մէջ:

"ՈՋՆԻ",
արամեոքիւններէն

«ԺԱՄԱՆԱԿԸ ԵՒ ՄԵՆՔ»

ԱՐԱ ՎԱՀՈՒՆԻ

- Ներողութիւն, ձեր խանութներում
ժամացոյցներ չկան, որոնք ոչ թէ ժա-

ՄՓԻԻՌ-ՔՆՀԱՅՈՒ
ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ
- 78 -

ԱՆԻԱԽՏ ԿԱՐԳԱԽՕՍ

Մեր մօտ ամէն ոք քաղաքագետ է:
Ներքին - արտաքին եւ ատկէ անդին
ամէն տեսակի հարցերը զիտէ:

Առաջին հերթին՝ անցեալի մասին
լրիւ վերջնական տեսակէտ ունի,
քանի որ պատմութեան դէպքերը յայտնի
ընթացան... Ըստ իր նախատեսածին:
Գալով՝ ներկային, անոր բանալին
ահա ի՞նք ունի բռնած՝ իր ձեռքին:
Այս հիմանց վրայ, ապագան ինքնին
լոյսի պէս յստակ կ'երեւի աչքին
ամէն տեսակի հարցերու մասին
ներքին - արտաքին - եւ ատկէ անդին:

Բնականաբար, իւրաքանչիւրին
խոր համոզումով՝ ղեկը մեր ազգին
իրեն վայել է, որպէս մասնագետ:
Միւսները ի՞նչ են... Եղէտ աշակերտ:

Դարերէ ի վեր, նման ընթացքով
մե՛ծ յաջողութեանց հասած ըլլալով,
կը յարատեւենք այսօր՝ նոյն ձեռով:
Իւրաքանչիւրը իր կողմ կը քաշէ
ազգին վերմակը փխրուն չափով:
«Ե՛ս: Ե՛ս»: Մեր անխախտ կարգախօսն
այս է:

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԿԻՏ

մերը, այլ տարիներն են ցոյց տալիս:
- Ձեր ինչի՞ն է պէտք այդպիսի ժամա-
ցոյցը:
- Ամուսնուս պէտք է, նա բանտում է:

- Վարպետ ջան, ժամացոյցս փճացել
է, սրճները հակառակ ուղղութեամբ են
պտտուում:
- Ընկեր ջան, ձեր ժամացոյցը ձեռք է
աշխատում: Ժամանակներն ան սխալ
պտտուում:

ԶԱԽԵՆ ՊԻՊԵՌԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ
ՄԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

Վ Ե Պ

Մէկ էջը վերէն վար պատուեցաւ: Սուր
ձայնին ամբողջ ուժովը սկսաւ ինդալ:
Մարերու աստիճան, հաճոյքով խնդալ:
Գէորգ հայտնեց: Յակոբիկ շարունակեց
ներկերը իրարու խառնել ուշադրու-
թեամբ: Մեկինէ ներս չտապեց ալ ափը
ձախ ձեռքին, ձախ ափը ալ ձեռքին տակ
զննելով յալորդաբար, որպէսզի ձեռքը
բուն ջուրերը գետին չկաթին: Սուր մօր-
ողբերակաւ արտայայտութիւնը դիտեց
ու վերսկսաւ քրքջալ ջրային նոսպայի մը
պէս: Մեկինէին աչքերը խոշորացան:

- Ծօ՛ւ ատանկ կը նստուի՞: Ամբողջ ուժով
թելին տուեր ես, ի՞նչ կ'ըլլայ ատիկա:
Դպրոցիդ տախտակէ նստարանը չէ աս:

Սենեակին միւս ծայրը՝ դեմին ողկոյզը
չէր նշմարած: Սուր երկարեցաւ: Սրունք-
ներուն ճնշումին տակ թիկնաթոռին թե-
ւերը ճարձատեցին եւ շարժեցան: Մօրը
նայեցաւ: Մեկինէ չէր լսած ճարձատիւ-
նը: Սուր քիչ մը եւս երկարեցաւ: Վեր-
ջապէս հասաւ ուստիոյն՝ ատանց տեղէն
ելլելու: Կոճակը քիչ մը դարձուց: Գոր-
ծիքին վրայ մոխրամանը սկսաւ թրթռալ
եւ հնչել լարի մը պէս:

- Նորէն խառնեցիր ծօ՛ւ ուստիոն, դո-
ռաց Գէորգ: Պատկիցուր տըրիկա:

Սուր քրքրեւ ձայնեց:

- Մո՛ւկ, կալ մը տուր ինծի:

Սիւլա տեղէն ցատեց հաճոյքով:

- Կալ չկայ: Նորարակ կայ:

- Նորարակ տուր անանկ է նէ:

Սիւլա թէեւ ամէն մանրամասնութիւն
զիտէր տան մէջ բայց անգամ մըն ալ
քննենք Հարմանի տուրը. իրապէս չկար:
Ենթինէն հատ մը առաւ, լուցիկին ալ միա-
սին, Սուրին տուաւ, յետոյ բազմոցին վը-
րայ ցատքերով սկսաւ ըմբռնել տեսա-
րանը: Սուր վառեց սիկարէթը: Գէորգ
շանթերը կնո՛ղը գլխուն թափեց արեւա-
խոնուած դէմքով:

- Մէջտեղուանքը ի՞նչ սիկարա կը ձը-
ղես կոր քա՛, աս հերկելներուն ձեռքին
տակ: Հիւրի համար կ'առնես կոր նէ պա-
հէ՛ չըբողաներուք պէս:

Յետոյ դարձաւ, Սիւլային նայեցաւ
ոխով:

- Աս ալ հերկելէին հետ մէկ, ըսաւ:

- Սա հիւրանոցը մի նստի՛ր կ'ըսեմ կոր:
Ռատիոն ներս պիտի առնեմ, դուրը պիտի
կղպրէ:

- Օ մի՛ օ մայսիկնիք, երգեց Սուր դէ-
պի առաստաղ փշելով ծուրը:

Գոհ էր ինք իրմէ: Թէեւ անհաճոյ էր
այդ ծուրը՝ առտու առտուանց անօթի
փորով, բայց կ'արժէր այդ գոհոգութիւն-
նը՝ պապային սա վիճակը տեսնելու սի-
րուն:

Մեկինէ շարունակեց տրտնալ, մինչ
զգուած արտայայտութեամբ ետ կը դառ-
նար խոհանոց: Լոբեւայն խոստովանե-
ցաւ թէ անկարող էր այս տղաց հետ գլուխ
ելլելու:

- Ասոնք հիւրանոցի մէջ ապրելիք մա՞րդ
են: Լեռնցի են: Հիւր մը դայ նէ խայտա-
ռակ եղած ենք:

- Ունեցածս հիւրի համար չէ, ինծի՛
համար է: Առաջ ես պիտի վայելեմ, ետքը
ուրիշը:

Գէորգ գետին նետեց ծոնկին վրայ թեր-
թեր:

- Ո՞ր ունեցածդ, ծօ՛ւ: Ի՞նչ ունիս դուն:

Կեանքիդ մէջ գնդապետ մը չահա՞ծ ես:
Հարերնիդ կը չահի, դուք կ'ուտէք:

Այս խօսքը դպաւ Սուրին: Ի՞նչքան լաւ
կ'ըլլար եթէ այդ պահուն հօրը թիւն բեր-
նին նետէր տրցակ մը դրամատոմս, ա՛ռ
մինչեւ հիմա ծախսածներուդ փոխարէն-
քը ըսէր, դուրսը առնէր երթար, ես ճու-
ղաբար պէտք չունիմ ըսէր: Անգամ մըն
ալ իր երեսը չտեսնէին: Չէր կրնար: Ը-
րաւ ինչ որ կրնար:

- Չէ՛, դրացի՛ն պիտի ուտէ: Հա՛րկաւ
մենք պիտի ուտենք: Ես չաղաչեցի որ աչ-
խարհ դամ: Մէկ ճաշի հրաւիրես նէ ըս-
տիպում ես փորը կ'առնեն:

- Աղուրը խօսք, ըսաւ Յակոբիկ պաղ
չեչտով:

- Հերկելէ՛, պոռաց Գէորգ կասկարմիր
կտրած՝ Ո՞վ կը սորվեցնէ կոր այս դադա-
փառները ձեզի:

Եւ կէս մը կանգնեցաւ, կարծես սղուն
վրայ պիտի խոյանար ու զայն ապտակէր:
Սիւլա հարկուեցաւ բազմոցին վրայ, հայր
ու սղուն կռիւը դիտելու յոյսով: Վստահ
էր որ եղբայրը յաղթական կ'ըլլար եթէ
կռիւ ընէին: Ու եղբայրը կը բռնէր հօրը
դէմ:

Սուր ծաղրածու ակնարկ մը տեսնեց
հօրը աչքերուն: Գէորգ տեղը նստաւ:
Սուրին ժպտը չեչտուեցաւ: Եթէ պահ
մը մոտատնջուած էր թէ պապան իրա՛ւ
իր վրայ կը քալէր ու զարնել կը փորձէր,
այս նահանջը զինք համոզեց թէ վախ-
ցուցած էր զայն: Վերսկսաւ երգել:

- Օ մի՛ օ մայ սիկնիք...
Գէորգ հոգիին ամբողջ ատելութիւնը
դուռ նայուածքին մէջ: Ու անդարար-
ձաւ, ընդգլումով, թէ կը քաշուէր այլ-
եւս Սուրին: Իր գաւկէ՛ն: Անհանգստու-
թիւն գգաց: Կ'ուզէր ելլել մեկնիլ այդ
սենեակէն, ուր ապահով չգրաց ինքզին-
քը: Հեռանալ դաւաններէն: Ի՛ր գաւակ-
ներէն որոնք այնքան օտար կը տեսնէր
ա՛յսօր մանաւանդ: Օտար եւ թշնամի:

Այո, միայն Սուրին չէ, երեքէն ալ կը
վախնար: Երեքն ալ թշնամի էին իրեն:
Երեքն ալ չէին սիրեր զինքը: Սիրե՛լը ինչ
է, իրմէ չէին վախնար անգամ: Վախ-
նա՛լը ինչ է, մարդու տեղ անգամ չէին
զներ զինքը: Իր որեւէ մէկ խօսքը՝ ատիկ
անգամ չէին ըներ: Չէին խմանար: Պա-
տերուն հետ խօսած կ'ըլլար: Ինք այս-
պէ՛ս տեսած էր իր հօրմէն: Երեք մըն-
քէն չէր անցած, առաջ, թէ իր տունը
այսքան տարբեր պիտի ըլլար հօրը տու-
նէն: Թէ ինք դրամի մեքենայ մը պիտի
ըլլար միայն՝ գաւակներուն համար:
Թէ տղաքը պիտի չխէէին տան մէջ ու ի-
րենց ուղածը պիտի ընէին: Թէ պիտի
չվախնային իրմէ, պիտի չսեպէին զին-
քը, ոտք ոտքի վրայ, վարտիկով կամ
շորթով պիտի երկնային դիմացը, պիտի
... մեղա՛յ մեղա՛յ... ծխէին դիմացը,
եւ ինք պիտի չկրնար բան մը ընել: Բան
մը ընե՛լ ինչ ըսել է՝ պիտի վախնար
պարզ խօսքով: Իրենք ասա՛նկ էին, դա-
ւառի յարկերը: Մեռն կը կաթէր իրենց
երեսէն: Կ'ամչնային, կը վախնային մե-
ծերուն առջեւ ակնարկ բարձրացնելէ: Ոչ
միայն հօր մօր, վարպետի անգամ ձեռք
կը համբուրէին: Հիմակուանները -- ձեռք
համբուրե՛լ ինչ ըսել է -- վարպետ ունե-
նալու անգամ չէին հանդուրժեր: Ամէն
մէկը՝ ինքը վարպետ, ինքը վաթրոն:
Փաթրո՞ն ինչ ըսել է. կա՞յ մի հօրը դը-
րամը: Պապան թող ստակ տայ եթէ դորձ
չունի: Պիտի կարգան եղբի: Ի՞նչ պիտի
կարգան: Ի՞նչ պիտի սորվին: Հօրը դէմ
ըմբոստանա՛լ: Մեծը չյարգե՛լ: Հինքը
հեգնե՛լ: Ծնողքը չհաւնի՛լ: Այս խելքները
ի՞նչ ունին հանուելիք, մեծերէն լաւ, մե-
ծերէն բարձր: Մարդ մարդու տեղ չդը-
նե՛լը: Պակաս ըլլայ ատանկ կարգալը:
Ինք կարողացե՞ր էր: Հաղիւ դրել - կար-
գալ սորված, չորպաճիին քով տուեր էին
պինքը: Հոն մա՛րդ եղբ էր, մա՛րդ:
(Շար. 23)

(Շաբ. Ա. Էջեմ)

լան), ինչ որ բաւական փափուկ հանգըր-
ւան մըն էր: Երկրորդ պուտտայական է եւ-
սպանական լեզուներ եզած են, հանրազգե-
ւորայ յատակօրէն ըստած էր «Պապը չենք
ուզեր»: 17 միլիոն բնակիչներուն միայն
1.2 միլիոնը կաթողիկէ է: Դեռ Գոլոմպո
ժամանումին նախօրեակին, պուտտայա-
կան կազմակերպութիւններու Դաշնակցու-
թիւնը կը պահանջէր Պապէն որ ներողու-
թիւն խնդրէ: արդարեւ, Յովհ. Պօղոս Բ.
իր վերջին գիրքին՝ «Անթրէ տան լ'Եսփե-
րան»-ի մէջ «բացատրական» որակած էր
պուտտայականութիւնը:

ՌՈՒՐՔԻՈՅ մէջ առեւանգուած են ամե-
րիկացի սպայ մը եւ իր զուակը: Արար-
քին տէր եղած են «Լիբանանի ազատու-
թեան մարտիկները» եւ սպանուցած են
սպաններ զանոնք, ըստ մամուլի Անատոլու
զործակալութեան: Շիւի այս անձանց
շարժումը կը պահանջէ Հեղափոխական իր
մէկ պարագլուխին ազատ արձակումը
(Իսրայէլ արգելափակուած է) ամերիկացի
սպային եւ իր տղուն ազատ արձակման
փոխարէն:

ՆԱԿՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿՈՄԻՏԵՍ-Ի

Ծննդեան 125-ամեակին
նուիրուած համերգ

Շաբաթ, Փետրուար 25, ժամը 20.30-ին
էր - ան - Փրովանս քաղաքի համերգա-
սրահը:

Մանրամանութիւնները յետազոյին:

ՀՈԳԵԶԱՆԳՈՍ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը
հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու-
տայ, Կիրակի, Յունուար 22, Փարիզի Ս.
Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին իր բոլոր
հանդուցեալ անդամներու յիշատակին:

L'ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE

reconnue d'utilité publique
recherche

DIRECTEUR ou DIRECTRICE
pour diriger

l'Etablissement de Montmorency

Ce poste implique la gestion d'en-
semble de la maison de retraite, du
personnel et l'organisation. Connaiss-
ance indispensable du français et
de l'arménien.

Logement assuré.

Prière de prendre rendez-vous ou
adresser C.V. au Siège de l'Associa-
tion:

77, rue La Fayette, 75009 PARIS
Tél.: 48.78.02.99

Secrétariat ouvert tous les jours de
14h à 18h sauf samedi et dimanche.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱԶ

ԼՕՐՕ

Կապոյտ Խաչի Վալանի «Այուրիթա»
մասնաճիւղը կազմակերպած է տարեկան
լոթօն, Կիրակի, Յունուար 29, կէսօրէ
ետք ժամը 16.30-էն սկսեալ Վալանի Հայ
Մշակոյթի Տան մէջ:

BAIL A CEDER

Առողջական պատճառներով ծախու է
(պալլ)

ԲԱՆՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

մատչելի պայմաններով:

Դիմել հետեւեալ թիւերուն՝

45 23 24 97

կամ

43 40 92 09

Մինչ այդ գրատուը բաց է երկուշաբ-
թի, Զորքաշարթի եւ Շաբաթ օրերը, Ժա-
մը 15.30-էն 18.30:

Կարելիութիւն ամէն տեսակ առևտուրի
(tous commerces):

Ձեզ հայկական գիրքերու վրայ:
Հասցէ. -

9, rue de Trévis, 75009 PARIS
Métro: Cadet ou Montmartre

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

FRANCE 2

Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 9.30-ին՝
Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի կեանքը, Ս.
Հովսէփէ, Ս. Մեսրոպ:

Sous la Présidence d'Honneur de
M. RODOLPHE PESCE
Maire de Valence

Le Fonds Arménien de France
invite la communauté arménienne de

VALENCE

&

ROMANS

A UN

DEBAT PUBLIC

sur les

Projets et Réalisations du Fonds
« Hayastan »

**Gazoduc IRAN - ARMENIE
ZANGUEZOUR - KARABAGH**

avec

BEDROS TERZIAN

Président du Fonds Arménien
de France

Diaporama commenté

Vendredi 27 Janvier à 20h30

à la Maison des Jeunes
et de la Culture «Le Polygone»,
VALENCE

Un Séjour Ski

du 18 Février au 25 Février
retrouves tes ami(e)s !

tes animateur(trice)s
tes directeur(trice)s
de juillet et août 1994.

en venant t'éclater au **S é j o u r S k i**
à Bellefontaine, Colonie organisée par la
Croix Bleue.

Ton inscription se fera
soit: à la Croix Bleue de Paris 48.24.46.57
auprès d'Isabelle Tchydemian

39.85.09.75

auprès de Sébastien Harian

39.87.42.86

P r i x : 2 5 0 0 F.

Ce prix comprend :

- Transport
 - Hébergement en pension complète
 - Location de skis
 - Cours de skis
 - Forfait remontées mécaniques
 - Animations
 - Folle journée déguisée sur les pistes
- Et plein d'autres surprises !

Colo ouverte à tous les enfants
de 8 à 14 ans.

PARLES-EN A TOUS TES AMI(E)S

SOIREE COUSCOUS

organisée

par la Croix Bleue

Section Bagneux - Cachan

Samedi 28 Janvier à 20 heures

à l'Ecole Rabelais — MONTROUGE

Participation aux frais : 130 F

Réervations avant le 25 Janvier au :

46 63 10 48 / 46 83 00 82.

— Places limitées —

ԿՈՒԶՈՐԻ

միջին տարիքի հայ կին մը, որ տա-
րեց կնոջ մը ընկերութիւն ընէ, ճաշ
պատրաստէ:

Մեռնող եւ բնակութիւն ապահով-
ուած (Շաբաթի մէջ):

Հեռաձայնել առաւօտները՝

47 50 16 28

47 09 63 80

JOEL M. MILLON

&

CLAUDE ROBERT

COMMISSAIRES PRISEURS ASSOCIES

L'ARMENIE A DROUOT

2ème VENTE AUX ENCHERES
DE 200 TABLEAUX DE PEINTRES
ARMÉNIENS

le Lundi 23 Janvier à 14 heures

à Drouot-Richelieu — Salle No 11
VERNISSAGE :

le Jeudi 19 Janvier de 21h à 23h
5, avenue d'Eylau, 75116 Paris

EXPOSITIONS AVANT LA VENTE:
du 16 au 19 Janvier

5, avenue d'Eylau, 75116 Paris

le 21 Janvier de 11h à 18h et
le 23 Janvier de 11h à 12h
DROUOT-RICHELIEU — Salle N° 11
9, rue Drouot — 75009 Paris

Pour tous renseignements, contacter à
l'étude : William LE CALVEZ :

Tél.: 47 27 95 34 / 47 27 89 91.

ՇՆՈՐԶԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Ա-
ռաջնորդանիստ Մայր Տաճարի օծման
(1904 Հոկտեմբեր 2), 90-ամեակի տօնա-
կատարութեանց առթիւ Մայր Եկեղեցւոյն
եզած են հետեւեալ նուիրատուութիւն-
ները. -

Պ. Յովհաննէս Գասարճեան եւ ընտա-
նէքը 10.000 Ֆր., Պ. Գրիգոր Շահինեան
2000 Ֆր., Տիկին Արաքի Մուրատեան
Եկեղեցւոյս բարերար իր ամուսնոյն՝
Զօհրապ Մուրատեանի յիշատակին 2000
Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Արման Սանոսեան
500 Ֆր., Տիկին Սէլի Պապայեան 250 Ֆր.,
Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տաճարեան 300
Ֆրանք, Տիկին Ելիզ Բոչեան 100 Ֆր., Պ.
Վահան Տէր - Ղեւոնդեան 100 Ֆր., Տէր
եւ Տիկին Հերման Ներսիս 200 Ֆր., Պ.
Շառլ Տէրտէրեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին
Անդրանիկ Ալթունեան 200 Ֆրանք, Պ.
Երուսկ Սարուիսեան 200 Ֆր., Տիկին
Ռոզ Սթաթեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին
Տէրեմազ Գալէղեան 1000 Ֆր., Օր. Տո-
լարիա Տոլարեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին
Աւետիս Մինասեան 600 Ֆր., Բժիշկ եւ
Տիկին Էտուար Աղամեան 2000 Ֆր., Պ.
Ղազարոս Մինասեան 200 Ֆր., Պ. Ժազ
Պօյաճեան 250 Ֆր., Իսի լէ Մուլինոյի
Հայ Աւետարանական Եկեղեցի 1000 Ֆր.,
Իսի լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուա-
ծածին Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հո-
գաբարձութիւն 1000 Ֆր., Տիկին Անահիտ
Փափազեան Եկեղեցւոյս բարերար իր ա-
մուսնոյն՝ Ալլէն Փափազեանի յիշատակին
3000 Ֆր., Պետրոսեան Հաստատութիւն
Հաստատութեան հանգուցեալ Հիմնադիր-
ներուն եւ Պետրոսեան ընտանիքի ննջե-
լանքներու յիշատակին 10.000 Ֆր.:

Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար ե-
ղած են նաեւ հետեւեալ նուիրատուութիւն-
ները. -

Պ. Սիմոն Միլիթարեան 100 Ֆր., Պ.
Շառլ Տէրտէրեան 150 Ֆր., Պ. Ալեքսանդր
Կալոյիս 100 տոլար, Տիկին Սաթենիկ Ֆի-
րէնիլեան Եկեղեցւոյս բարերար իր եղ-
բոր Մարտիկ Տալառեանի մահուան քառա-
սունքին առթիւ 1000 Ֆր., Տիկին Արաքի
Մուրատեան Մարտիկ Տալառեանի յիշա-
տակին 1000 Ֆր., Տիկին Բորիս Մէլլեօֆ
Մարա Տը Պիլեւիմանի յիշատակին 5000
Ֆրանք, Տիկին Շաքէ Գրիգորեան Ամսիս
Տալառեանի յիշատակին 300 Ֆր.:

Imprimé sur les Presses

du Journal «HARATCH»

83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances

Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS

AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE

MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

21, rue Lamartine, 75009 PARIS

Tél. : 42. 82. 01. 41 +

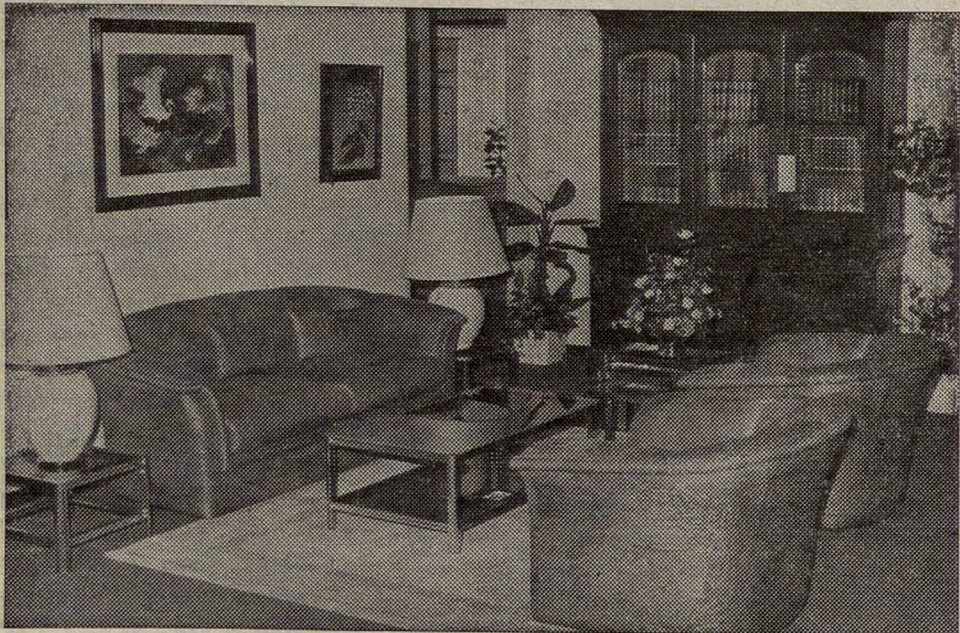
Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար

մի՛ փարսնիք դիմելու մեզի

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers
présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

“Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»-ի բաժանորդներուն”

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՂ. ԱՎԻՎԻ մօտ, Կիրակի առաօտ, Յունուար 22, եղերական ոճրափորձ մը եւս գործուեցաւ, որու հետեւանքով 19 մեռեալ կայ եւ աւելի քան 60 վիրաւոր: Ոճրափորձը գործած են երկու քաղաքացի Պաղեստինցիներ, իսրամական ձիհատի պատկանող: Զոհերու մեծ մասը երիտասարդ զինուորներ են որոնք հանրակառքի կը սպասէին: Իսրայէլ հակադէպ ամբողջովին չըջափակելով ինքնավար հողամասերը: Ռապին յայտարարած է այս առնչուիթեամբ. - «Լուծումը կը կայանայ ամբողջական բաժանումի մը մէջ Իսրայէլի եւ Գազայի ու Այսրյորդանանի հողամասերու միջեւ»: Արաֆաթ, խիստ կերպով դատապարտեց ոճրափորձը որու տէր եղած էր իսրամական ձիհատը: Այս ծայրայեղ շարժումը զեկոյցով մը կը բացատրէ որ ըստ պահանջներէ երեք պաղեստինցի ոստիկաններու փոխ վրէժի արարք է:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մէջ, սպանութիւնները կը շարունակուին անխնայ կերպով: Յունուար 21-ին, ալժերական Փուսթայի Դաշնակցութեան նախագահն է որ կը սպաննուէր, յաջորդ օրն ալ Ֆրանսացի մը, 26-ի բարձրագոյնով սպաննուած Ֆրանսացիներու թիւը: Ֆրանսական կառավարութիւնը անգամ մը եւս կը հրաւիրէ Ալժերիոյ Ֆրանսացիները Մայր Հայրենիք վերադառնալ, եթէ իրենց ներկայութիւնը անհրաժեշտ չէ: Միւս կողմէ Ժ. Ի. Ան- (Իսրամական Զինեալ խմբակ) կը սպառնայ ձայնասփռելու հետոստեսիլի լրատուողներուն: Հրապարակուած զեկոյցով մը, Ժ. Ի. Ան կը կ'ընէ. - «Ձայնասփռելու եւ հետադարձ լրագրողներուն, որպէսզի զազրեցնեն իրենց աշխատանքը այս զեկոյցին հրապարակումէն ետք, հակառակ պարագային կը հարուածենք անմիջապէս: ... Կը պայքարինք սուրբ անոնց դէմ որոնք կը պայքարին բռնակողմ»: Այս սպառնալիքները յաջորդած են Ժ. Ի. Ան վերադարձած յայտարարութեան մը, ուր կ'ըսուէր թէ շարժումը դէմ է Հոմոսի համաձայնութեան:

ՆԱՐԿԱՆՏԻԻ ԿԱՄՈՒՐՁԻՆ բացումը, Յունուար 19-ին, առիթ էր որ նախարարակետը կատարէ առաւելաբար իր թեկնածութեան բացումը: Արդարեւ, ճամբու ընթացքին արդէն, կառավարութիւնը մէջ, էտ. Պալատիւր լրագրողներու բաժինը դադարէ է եւ բացատրած իր կրկնակ կացութիւնը. - «Նախարարակետ մը իրաւունք ունի խօսելու ապագայի մասին, թեկնածու մը իրաւունք ունի խօսելու ապագայի մասին, նախարարակետ - թեկնածու մը իրաւունքը չունի: Կրնայ միայն ներկայի եւ անցեալի մասին խօսիլ: Իրաւունք չունի Ֆրանսայի մասին խօսելու»: Սէնի վրայ բարձրացած այս կամուրջը կ'երկարի Հոնֆիէօրէն Լը շափը, աշխարհի մեծագոյն շինութիւնն է իր տեսակին մէջ: Երկարութիւնը 2141 մետր է, հիմնարկէքը կատարած էր Ժաք Շիրաք 1988-ին, արժած է աւելի քան երկու միլիարդ Ֆրանք: Հանրութիւնը պիտի կարենայ օգտագործել Յունուար 26-էն սկսեալ, անցքը կ'արժէ 32 Ֆրանք:

ԷՎՐԵՅԻ պաշտօնանակ եղած եպիսկոպոսը՝ զերպ. Կայօ իր վերջին պատարար մատոյց, Յունուար 22-ին, հոգ բաղմութեան մը ներկայութեան (ըստ աղբիւրներու՝ 10-էն 30 հազար), ինչ որ աւելի ցոյցի բնոյթ կուտար արարողութեան: Եպիսկոպոսը, իր պաշտօնագրերու մէն ի վեր, կը շարունակէ հետադարձի:

Եւ ձայնասփռելու զանազան կայաններու (Ֆրե-սատի) ելն.) վրտէթը ըլլալ եւ զինք պաշտօնանակներն ալ այնքան տեղեակ չեն թէ ի՞նչ կը պաշտպանեն: Կասկած չկայ որ Վատիկանի պատժական միջոցը ցնցեց Ֆրանսայի եկեղեցին, բայց, քիչ մը անտեղի է նաեւ նահատակի վերածել կրօնաւոր մը, որ աւելի ծանօթ է հետադարձի իր բազմաթիւ երեւումներուն շնորհիւ (ամէն տեսակ յայտագրերու) քան որպէս քոջ հովիւր իր հօտին:

ԱՌՈՒՇՎԻՅԻ արդեւափական կայանին պատագրման 50-ամեակը, բուն թուակառնէն հինգ օր առաջ, ողբերգուեցաւ Իսրայէլի մէջ: Արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ Երուսաղէմ ողջակիցման յուշարձանին առջեւ, որու յաջորդեց 3000 հոգիներ հաւաքոյթ մը: Իսրայէլ որչա՞ռ է Պետութեան զեկալարը չղրկել Առաջիկայի խորհրդարանի նախագահը, որովհետեւ Իսրայէլի համար՝ «ողբերգման բնական վայրը Իսրայէլ է»:

ՄԻՍԹԻՐ ՅԱԼԲՈՆ 20» փոքր օդանաւ մը որ գործի մարդիկ կը փոխադրէր, ջախջախուած է Ռւբրաթ օր, Յունուար 20-ին, երբ թռիչք կ'առնէր Պուրժի օդակայանէն: Հազիւ կը սկսէր բարձրանալ, երբ մէկ շարժիչը կրակ առած է եւ քանի մը երկվայրկեանէն 10 հոգին (7 ճամբորդ եւ 3 անձնակազմէն) մեռած են: Օդանաւը Ռուսիայի պիտի երթար եւ կը փոխադրէր շաքարի հսկայ ընկերութեան՝ Սէն - Լուիի նախագահ տնօրէնը եւ նոյն ընկերութեան այլ զեկալարներ: Կը կարծուի որ արկածը հետեւանք է թռչուններու որոնք խուժած են շարժիչին մէջ: Հրդեհը մեծ համեմատութիւններ առա՞ծ է անմիջապէս, որովհետեւ մեծաքանակ վառելանիւթ կը պաշտօնակէր:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ Պաշտպանութեան նախարարը տեղեկացուցած է Ռուսաստանի իր պաշտօնակցին՝ զօրավար Գրաչովի որ անբաղձալի է Գերմանիա: Ռուս նախարարը ծրագրած էր Միւնիխ երթալ Փետրուարին:

ՌՈՉ ՖԻՅՃԵՐԸՆՏ ՔԵՆԸՏԻ, Միացեալ Նահանգներու տարաբախտ նախագահ՝ ձոն Քենեդիի մայրը, մեռած է 104 տարեկանին: Առասպելական դէմք մըն էր, մայր 9 դաւակներու որոնց չորսը մեռած են եղերական պայմաններու մէջ: Առաջինը մեռած է Բ. Աշխարհամարտին, երկրորդը մը՝ արկածով, երկու յաջորդներն ալ սպաննուած են ծանօթ պայմաններու մէջ:

ՌԵՄՈՆ ՊԱՌ յայտարարեց (7 / 7 կիրակնօրեայ յայտագիր) թէ Փետրուարի կէսերուն պիտի յայտնէ թէ թեկնածու կ'ըլլա՞ր թէ ոչ: Մինչ այդ, ըսաւ, մտիկ կ'ընեմ, կը տեղեկանամ, կը քննեմ, կը վերլուծեմ:

ԶԷԶԵՆՈՑ պատերազմը կը տարածուի զիւղերը, մինչ Ռուսերը կը շարունակեն ուժերակոծել Գրոզնին որու ամբողջական տէրը չեն տակաւին: Մոսկուայի մէջ, բարենորոգիչ նախկին նախարարակետ իգոր Գալաբի առաջնորդութեամբ ցոյց մը տեղի ունեցած է պահանջելով կռիւներու դադրեցումը:

Ժ. ՄԱՐԻ ԼԸ ՓԷՆԻ մէկ երկդիմի նախագահութիւնը (Յունուար 21) այն տպաւորութիւնը թողուց որ Ազգ. Ճակատի պարագլուխը կողմնակից է Պալատիւրի Սիւտոստոյի կայանէն է որ Լը Փէն բազմաթիւ Շիրաքն ու Պալատիւրը դէմ առ դէմ դրաւ Շիրաքի մերժումը իր անձին նկատմամբ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՅԹՈՒՄ՝ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԿԱԶՄԱՐԻ

Յունուար 21, առաւօտեան ժամը 10-ին խափանարարական արարքով մը պայթած է Վրաստանի Գարդաբանի շրջանի Հայաստան մտնող կապտարը: Կառավարութեան տեղեկատուութեան սպասարկութեան համաձայն, վրաստան է մէկ մեթր տրամագիծ ունեցող խողովակի շուրջ 200 մետրի հատուած մը: Վերանորոգման աշխատանքները սկսած են անմիջապէս, մինչեւ անոնց լրանալը վերացական կողմը խոստացած է առժամեայ լուծում մը դտնել կաղի մատակարարման համար:

Յունուար 20-ին տեղի ունեցած է եօթը կուսակցութիւններու համատեղ նիստ, որու ընթացքին քննարկուած են կատարուած աշխատանքները: Խորհրդակցութեան մասնակցող եօթը կուսակցութիւններն են Հայաստանի Հանրապետական Կուսակցութիւնը, Հայոց Համագրային Շարժումը, Հայաստանի Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւնը, Հայաստանի քրիստոնեայ դեմոկրատ Միութիւնը, «Մտաւորական Հայաստան» Միութիւնը, Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւնը եւ Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութիւնը: Տրամադրութիւն յայտնած են միասնաբար ներկայաւորու յառաջիկայ ընտրութիւններուն:

ՎՐԱՍՏԱՆՓՐԷՍ,

(Յունուար 20/23)
ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐ
Նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի ստորագրած հրամանագրի մը համաձայն Մեծն - Բրիտանիոյ եւ Հիւսիսային Իռլանտայի լիազօր դեսպան Արմէն Սարգսեան նշանակուած է նաեւ Վատիկանի մօտ դեսպան, կեցութեան վայրը պահպանելու: Սիւս կողմէ, Երկրորդի լիազօր դեսպան Երուանդ Նալբանդեան ալ նշանակուած է Վատիկանի մօտ դեսպանի պաշտօնը: Վատիկանի մօտ դեսպանի պաշտօնը կ'առնէ Վատիկանի մօտ դեսպանի պաշտօնը: Վատիկանի մօտ դեսպանի պաշտօնը կ'առնէ Վատիկանի մօտ դեսպանի պաշտօնը:

ՊՐԸՄԱՆԵԸԻ շրջանն է գլխաւորաբար որ տուժած է տեղատարափ անձրեւէն եւ ողորումներէն: Ծածկներ փակ են, երկաթուղին մնաստուած եւ Յունուար 23-ին, Քիւրիէի մէջ, կառքերը շուրջն են մնացած են: Ամէնէն աւելի վնաս կրած է Իւլէ-Վիլիսին նահանգը: Դպրոցները փակ են: Երկու մեռեալ ալ կայ: Սէն ալ սկսած է բարձրանալ եւ Փարիզի մէջ դեռ տակից ուղիները փակ են:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ, սպահնութեան եղիպտական ուժերը սպաննած են ծայրայեղ մահաբերական զինեալ խմբակի մը նոր պետը՝ Մահմուտ Սայէտ Սիւմ:

ՅՐԱՆՍԱՑԻ մէջ, աշխատանքներուն կէսը ամսական 7-400-էն նուազ կը շահէ եւ մէկ քառորդն ալ՝ 5-500-էն:

ՓՈՒՐՊՈԼ

Բ. դասակարգի մրցումներու շարքին, Վալանս 0 - 0 արդիւնք մը արձանագրեց իր դաշտին վրայ Շառլըվիլի հետ: Դասաւորման գլուխն է Կէնկան 47 կէտով, Վալանս 12-րդ է 31 կէտով:

Նախկին է միանգամայն Մարտի մօտ դեսպան:

ՀԻՒԼԵԱԿԱՑԱՆԸ ԿԸ ՀԱՍՆԻ ՍԵՒԱՆԱՑ ԼԻՃԻ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ

1995-ի ընկերա -- տնտեսական ծրագրին քննարկման նուիրուած Գ. Խ. մշտական յանձնաժողովներու Յունուար 19-ի նիստին Տնտեսութեան նախարար Արմէն Եղիազարեան յայտնած է թէ Սեւանայ լիճին ջրերը ուժանիւթի համար օգտագործումը մօտ ատենէն զգալապէս կը նուազի: Ծրագրին համաձայն, տարուան ընթացքին կը վերաբացուի հիւլէակայանին Բ. ենթաբաժինը, գործածութեան կը յանձնուին Հրազդանի կայանը եւ Հերհերի ջրամբարը: Կը սպասուի որ, միայն հիւլէակայանին շնորհիւ բնակչութեան մատակարարուող էլեկտրականութեան քանակը հասնի օրական 10 ժամի:

Նոյն նիստին որոշուած է նաեւ Ժողովուրդին ամէնէն կարօտեալ խաւերուն համար բժշկական սպասարկութիւնը անվճար դարձնել:

ԼՂՀ-Ի ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՈՒ ՎԱՐՁԱՊԵՏԻՆ ՀԱՆԳԻՈՒՄՆԵՐԸ

Յունուար 18-ին Ռ. Գոչարեան եւ Լ. Պետրոսեան Հայաստանի նախագահին կողմէ ընդունուելէ ետք Գաղիկ Յարութիւնեանի ընկերակցութեամբ այցելած են «Հայաստան» Հիմնադրամի գրասենեակը: Խորհրդակցութեանց նիւթը եղած է «Արցախ» ծրագիրը: Ներկայ եղած են նաեւ փոխադրութեան ԼՂՀ-ի եւ Հայաստանի գերատեսչութիւններու տնօրէնները:

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ԱՆ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ

Վերջին շրջաններուն դարաբաղեան սահմաններուն վրայ յաճախապէս դարձած աղբերջանական զրգուրթիւններէն ետք այս անգամ Հայաստանի սահմաններուն վրայ է որ զրգուրթիւններ պատահած են: Յունուար 16-ի դիւերը հայ - աղբերջանական սահմանագծի հիւսիս - արեւելեան հատուածին Տաուշի շրջանի մէջ, Զինարի դիւղի պաշտպանութեան դիրքերը գնդակոծուած են խոշոր գնդացիներով: Շուրջ կէս ժամ տեւած կրակոյցին հայկ. կողմը չէ հակադարձած: Տուժածներ չկային:

ՄԱՔՍԱՑԻՆ ՀԱՍՈՑԹԸ

Հայաստան ներածուած կամ Հայաստանէն արտածուած ապրանքներու համար դանձուած հարկերէ, ինչպէս նաեւ չարձանագրուած ապրանքներու համար պահանջուած տուգանքներէ եւ մաքսանենգութեան գրաւուած ապրանքներէ դոյաւցած գումարը 1994-ին ապահոված է 1 միլիարդ Դրամի հասոյթ մը: Հայաստանի մաքսային համակարգը, որուն վարչութեան նախագահն է Երվանդի Արզաբեան, կը հաշուէ 650 հոգիներ անձնակազմ մը: Բաղադրութեան համար նշենք որ անոնց մէկ ամիսէն ձեռք ձգած հասոյթը կը համապատասխանէ վրացի իրենց պաշտօնակիցներու տարեկան հասոյթին:

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀՅՈՒԳԻՐ

Արտակարգ իրավիճակներու Հայաստանի պետական Վարչութեան տնօրէն Ս. Բաղդաւեան ձափոնի երկրաշարժին առթիւ ցաւակցական հեռագիր մը ուղղած է ձափոնի Մոսկուայի դեսպան Կ. Վախտանգեան, որ իր երկիրը կը ներկայացնէ նաեւ Հայաստանի մէջ: Ցաւակցական տողերուն կցուած են նաեւ փրկարար աշխատանքներու եւ վերականգնման մասնակցելու Հայաստանի պատրաստակամութեան արտայայտութիւններ:

Գ Ո Ւ Ո Ւ Մ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԵՍ ՄԸ

ՈՐՊԷՍ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՅՑԵՔԱՐՏ

Ա.

Պոխուսի թանգարանին մէջ Յունուար 14 Ծարաթ յետմիջօրէին բացուած «Հայաստան» ցուցահանդէսը կարեւորագոյն հանգրուան մը կը նշէ երկու երկիրներու յարաբերութիւններու ոլորտին մէջ. ան բոլորովին իւրայատուկ նշանակութեամբ կը ներկայանայ, յատկապէս երբ նկատի առնուի որ Գերմանիա եւ Հայաստան մեծ ճամբայ մը կտրած չեն տակաւին դիւանագիտական կապերու մարզին մէջ: Ասիկէ զատ, չմոռնալով որ Գերմանիա պատմական ու քաղաքական աւանդութեամբ աւելի Անգարայի հակումով ծանօթ է, քան Երեւանի, ձեռնարկը ինքնաբերաբար կը վերածուի մշակութային սահմանները գէպի աւելի գործնական տարածքներ ընդլայնելու քայլի մը:

Այս առումներով, պարզ մշակութային ներկայացումէ մը աւելին ձգտող գործուն դերով կը յայտնուի նաեւ Պոխուսի Հայկական ռեստորանի կողմէն: Որոշումը որ ունեցած է ցուցահանդէսին ծրագրերը ու երեւակայելի, աներեւակայելի դժուարութիւններ դիմագրաւելով յանգած իրադրութեան փոխին:

Բացումի օրը, հեռուէն իսկ հոն դիմողներու ուշադրութիւնը կը գրաւէին նախ թանգարանին առջեւ պարզուած գերմանական ու հայկական Եռագոյնները ու Ռուբի նահանգին դրօշակը: Հրաւիրեալներով բերնէ բերան լեցուած 250 հոգիները սրահին մէջ գերմանացի ու հայ պաշտօնական անձնաւորութիւններէ զատ տեղ գտած էին Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդ Գրեգորի Յոսիկ. Պեքեան, մասնակից արւեստագէտներ՝ Պրանտայէն, Գրանտայէն, Հայաստանէն եւայլն ու ցուցահանդէսի հատորին մասնակցութիւն բերած գէմքեր, զանազան երկիրներէ:

Բացումի հանդիսութիւնը որուն շատեր դուրսը զետեղուած հեռատեսիլի պաստառէն կրցան հետեւիլ, սկսաւ Ա. Պաշտօնեանի երաժշտութեամբ: Անոր ջուլթակի ու դաշնակի սոնատին առաջին մասը նուագեցին Ալեքսանտր Բրամարով ու զանազահար Ռայնէր Բլաուս:

Երաժշտական առաջին բաժինէն ետք քաղաքացիներ խնայեցին Օթթօ Շթրայքեր օրուան առաջին ելոյթով հարաւորութիւն յայտնեց հիւրընկալելով հինգ հազարամեայ հայկական մշակութային ցուցահանդէսը: Ուրախութիւն արտայայտեց որ այս առիթով իրենք կարելիութիւն կը գտնեն հին, բայց մոռցուած երկիրդմանի մշակութային յարաբերութիւններ թարմացնելու:

Իրեն յաջորդեց Քլաուս Վոլշէկը որ ցուցահանդէսին կազմակերպումին նիւթական մասնակցութիւն բերողներէն «Ռուբի» մարզի նախաձեռնողներու խումբ»-ին ներկայացուցին էր. ան ներկայի ձեռնարկը զատեց մեծ ցուցահանդէսներու (Ջինսաւորներ, Եղիպտոսի) կարգին, ըսելով որ ուզած էին ցոյց տալ թէ Հայաստան կառոյցի հիմնական փոփոխութիւններու ներկայ չըջանին առանձին չէն եւ բարեկամներ ունէր Եւրոպայի մէջ:

Նահանգին վարչապետ եւ Գերմանիոյ ներկայի փոխ - նախագահ Եոհաննէս Ռաու ունեցաւ ամէնէն տպաւորիչ ելոյթը. ան ըսաւ թէ մշակութիւնը պատկերներով եւ պատկերներէ ներշնչուածով կ'ապրի. այս ցուցահանդէսը յաջողած է համարել հայ մշակութային թէ՛ տեսողական, թէ՛ մտաւորական երեսակները: Ան ինչեք թէ տառապած ժողովուրդ է Հայը, պատերազմի պայմաններու մէջ կ'ապրի եւ 1988-ին երկիրը թափառաբեմ եղաւ ահաւոր աղէտի մը: Յինչեք թէ ամբողջ ժողովուրդին կէսէն աւելին տարածուած է ամբողջ աշխարհի մէջ ու այդ ժողովուրդը կը պատրաստուի նշել քրիստոնէութեան 1700-ամեակը, մինչ Ռուսաստան միայն 1000 տարուան քրիստոնէայ անցեալ մը ունի եւ կրնայ նախանձիկ Հայաստանի: Ե. Ռաու այս ցուցահանդէսը ողջունեց որպէս Հայաստանի Եւրոպա վերադարձի քայլը ու ըսաւ թէ Փարիզ, Լոնտոն,

Փրակա Եւրոպա եւ, եւ Եւրոպա է նաեւ Երեւանը:

Պաշտօնեանի սոնատին Բ. մասին նըւագուելէն ետք ամպիոն բարձրացաւ Հայաստանի փոխ - նախագահ Գրեգոր Յարութիւնեան, բանաստեղծական թոխէքով հարուստ ուղերձով մը իր կարգին ողջունելու համար ձեռնարկը: Ըսաւ թէ իրմէ առաջ արտասանուած իմաստալից խօսքերէն եւ երաժշտութեանէն ետք յարմարագոյնը «Մտորելն է ու հաղորդակցուիլ յաւերժութեան հետ» բայց պէտք է նաեւ խօսիլ. անդրադառնալով ցուցահանդէսին, ներկայացուած նմոյշները նկատեց ոչ միայն արուեստի գործեր, այլեւ ամբողջ ժողովուրդի մը հազարամեայ տառապանքով ծնած փայլատակութիւններ, որոնք Հայը պիտի ներկայացնէին աշխարհին: Փոխ - նախագահը եւս անդրադարձաւ քրիստոնէութեան 1700-ամեակի նըւագուելու պատրաստութիւններուն ու այդ ծրագրին առաջին քայլը նկատեց Պոխուսի ցուցահանդէսը: Մտքից որ ան սատարէ ժողովուրդներու բարեկամութեան, գործակցութեան: Ապա պատիւ համարելով աշխարհի մեծագոյն տաղանդները տուած գերման ժողովուրդին հայ մշակութիւնը ներկայացնելու այս առիթին ստեղծումը, մանրամասն թուումով մը շնորհակալութիւն յայտնեց ձեռնարկին իրագործման հեռուէն ու մօտէն մասնակից բոլորին: Շնորհակալութեան այս բաժինի մէջ Գ. Յարութիւնեան զարմանալի զանցառումով մը լուսութեան մասինց այդ իրագործման մեծագոյն բաժինը ստանձնած Պոխուսի հայկական ռեստորանի կողմէն: Բաւական անախորժ էր տպաւորութիւնը երբ մասնաւոր իրեն նախորդած գերմանացի անձնաւորութիւնները որպէս գործին յաջորդութեան մասնակից յիշած էին նոյն կեդրոնը: Գ. Յարութիւնեանի այդ զանցառումը անոր անդրադարձողներու մտքին մէջ վերակենդանացուցուց տխուր նախընթացներ. անոնց բազմացումը այլեւս կարելի չէ Սփիւսի հանդէպ հայաստանեան որոշ կեցուածքի մը յայտարար նշանները չնկատել, որքան ալ զգացականը փորձէ վանել նման վարկած: Սակայն թղթակցութեան մը սահմաններէն դուրս մնալով նման նիւթի մը ընդլայնումը, պէտք է ձգել զայն այլ էջերու եւ շարունակել տեղեկատուութիւնը:

Օրուան վերջին խօսք առնողը ցուցահանդէսին հիւրընկալ թանգարանին տնօրէնը եղաւ: Փիթըր Շփիլման խօսելով հայկական պատմութեան ու մշակութային բազմազարեան պոլոսութեան մասին, կերպով մը փորձեց զլիսաւոր հանգրուանները ներկայացնել, ինչ որ երբեմն անհարկի կերպով երկարեց ելոյթը:

Ճակատը հայկական վերապադրողներով զարդարուած սրահին այս պաշտօնական հանդիսութեանէն ետք, ներկայները հրաւիրուեցան քոթէճիկի մը: Անկէ ալ բազմութիւնը դիմեց գէպի ցուցասրահները, դիմելու համար մշակութային բոլոր մարդերուն ցուցանիչ հարուստ նմոյշները:

ԱՐՓԻ ԹՈՒԹՅՈՒՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ
Ս. ՅՈՒՂԱՆՆԵՍ - ՄԿՐՏԻՉ
ՓԱՐԻՉԻ
ՄԱՅՐ ՏԱՅԱՐԸ

Պարագրութիւն՝ Գեղամ Թադեւսեանի Հրատարակութիւն Փարիզի եւ Երեւանի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան:

Փարիզ, 1994

ՊՈԽԼԿԱՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ
ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԷՆ ՆԵՐՍ

Անցեալ Հոկտեմբերի վերջաւորութեան լրացած ըլլալով «Երեւան» մշակութային կազմակերպութեան եւ անոր համանուն օրգան շարաթափերի 50-ամեակը, հիմք ծառայեց յորեկեան կրկնակի նշման, որ ինքնագովութեան ու պանծացումի բացառիկ թիւերով պատկեց համայնաւար վարչակարգի ծնունդ հանդիսացած այդ երկու պուլկարահայ միաւորները:

Մէկուն համար այլեւս զարդանիւք չէ, որ 45 տարիներու ընթացքում համայնաւար զաժան իշխանութեան տակ վերցուած էին մարդկային տարրական իրաւունքները եւ զայն փնտռել կամեցող յանդուգները կ'ենթարկուէին բանտարկութեան, կալանքի, տեղահանութեան, աքսորի ու մահապատիւի:

Հայ համայնքը Պուլկարի մէջ, բռնի զրկուեցաւ իր հայրենակցական, մշակութային, մարմնամարզական, բարեգործական եւ այլ միութիւններէ եւ ստիպուած եղաւ «Երեւան» Յատկաշխատանքի Միութիւնը ստեղծել՝ հայ համայնաւարներու եւ անոնց կողմնակիցներու գլխաւորութեամբ, պուլկար թանգարանի թեան փնտրումով: Ան առաւ իր մէկ օրէն ընդգրկած եղաւ քաղաքական ուղին Պուլկար համայնաւար կուսակցութեան, իսկ մշակութային գետնի վրայ գործունէութեան ծաւալում՝ մարքսիստական պատմութեամբ: «Ազատութեան» խափուսի հայերէն տակ «Երեւան» Միութիւնը շնորհ ստացաւ մշակութային աշխատանքի լոծւելի՝ յազեցումով միջազգայնական շունչով եւ նախկին Պորհրդային Հայաստանի հետ մշակութային կապեր մշակելով: Այդ ուղղութեամբ նշանակալի յաջողութիւններ ալ արձանագրուեցան երկրի տարբեր մասնաճիւղերու կողմէ, հակառակ անոր որ առիթաւ միակողմնակի էր, քանի որ նոր վարչակարգը երկու մշակութիւններու զարգացումը յառաջ կը քշէր եւ գերաւորուած ու չգրուած զատողութիւն մը կար եւ մշակութային կեանքը միակողմանի զարգացում ունէր, բան մը, որ գիտութեան որոշ ապացոյցներուն ալ կը վերաբերէր: Զանցառելով հայ մշակութիւնը մը կար ու պատմութիւն մը, որ հայ ազգին կը պատկանէր, անոր միայն ու ոսկորն էր, բայց եւ այնպէս այն օրուան հայ հանրային զեկավարները հնազանդութիւն ցոյց տուած ըլլալու եւ հաւատարմութիւն վկայած ըլլալու համար «Մայր Կուսակցութեան» հանդէպ, թապու բրած էին Աւետիս Ահարոնեան ու Լ. Շանթ, Աղբալեան ու Մուշեղ Իշխան, սփիւռքի ազատ մտաւորականութեան երեւելի ներկայացուցիչներ եւ թերթեր: «Երեւան» յառաջդիմական, իսկ յետադարձի մշակութային - լուսաւորական միութիւնը յետամուտ եղաւ անհեղինակ համայնաւար զարգացողութեան հայկական շրջանակի մէջ, իսկ անոր օրկանը «Երեւան» շարաթափերով գործակալիւրը հանդիսացաւ մարքս - լենինեան զարգացողութեան: Կարելի չէ մոռնալ եւ այն հակադեմոկրատ ու հակադաշնակցական կեցուածքը, որ ցուցաբերեց ան տարիներ շարունակ: Կարելի չէ չիլիլ եւ այն փաստը, երբ «Երեւան» Մշակութային Միութիւնը իր համագումարներէն մէկուն ժամանակ ժողովը նախկին Պորհրդային Հայաստանի Հայերէն հայրենիքը ըլլալու իրողութիւնը: Ատեն եղաւ, երբ պուլկար ժողովուրդի հետ սերտ մեղմեցման զարգացողութեան ծնունդ առաւ եւ թերթի միջոցով տարածուեցաւ, որ հայ զարգացողութիւն համար կազմակերպուած ձուլում կը նշանակէր: Եւ տխուր ու աղաղակող փաստ մը եւս 1944 Սեպտեմբեր 9-էն ետք ոչ համայնաւար պուլկարահայ հանրաժանութիւն երեւելի մշակութային ու քաղաքական ղեմերու ձեռքաւարումն ու աքսորը գէպի Սփիւր՝ Գրեգորի Նոթեհ, Հայկ Ասատրեան, Օնիկ Միլիթարեան, Օնիկ Փանիկեան - Զարմուհի, Ներսէս Աստուածատուեան եւ ուրիշներ, որոնցմէ ոչ բոլորը ողջ վերահասան՝ քաղաքական առողջութեամբ: Այս հայրենիք ողբերգութեան մէջ կ'ենթարկուի նաեւ առանձին Հայերու մասնաւոր կողմը, տակաւին զօրախտարար պուլկարական պետական ոստիկանական արխիւային նիւթերուն մօտեցումը հնաւարաւորութիւնը մեղի ընծաւորած չէ, որպէսզի պարզուի այդ հարցի անփնտրելիութիւնը:

Ոմանք ստեղծուած իրադրութիւնը ու անկէ ծնած հետեւանքները մեր հայ գաղութին համար՝ քաղաքացիական եւ չքմե-

ղանքի ելք մը կը փնտռեն, արդարացու մը տեսնելով վարչակարգին մէջ, որ անհերոք ու անդիմադ էր բոլոր անոնց հանդէպ, որոնք համայնաւար զարգացողութեան չէին ծառայել եւ կամ նուազագոյն չափով անոր կ'ընդդիմանային: Հետապնդման ու վախի վիճակ մը ստեղծուած էր երկրին մէջ եւ ակամայ կծկւածով մը իշխանութեան հարուածներուն ենթակալ ըլլալու համար: Բայց եւ այնպէս հայ մշակութային կեանքին ու քաղաքական բնագաւառին մէջ կարելի էր ձեռքուածք մը գտնել պայտէն աւելի պատկան ըլլալու համար:

Երբ Պուլկարի մէջ համայնաւար իշխանութիւնը իր փլուզումը կրեց 1989 Նոյեմբեր 10, եւ վերահաստատուեցան տակաւ առ տակաւ Դեմոկրատ հասարակարգին շնորհած ազատութիւնները, փոփոխութիւններ սկսան տեղի ունենալ մեր հասարակութեան բոլոր բնագաւառներուն մէջ: Պէտք էր սպասուէր, որ նման փոփոխութիւններ տեղի ունենան եւ մեր գաղութի մէջ ալ, որոնք չուշացան մեծաւ մասամբ: Վերահաստատուելով հայաշատ պուլկարական քաղաքներու մէջ հայերէնի ուսուցմամբ վարժարաններ՝ ինչպէս Փլովտի, Սոֆիա, Ռուսէ եւ այլն, վերահանդիմանեցաւ մեր արեւմտահայերէնի ուսուցումը մեքսիկեան ուղղադրութեամբ՝ արտասահմանէն ու Հայաստանէն ստացուած դասագիրքերով: Վերահաստատուեցան նախկին Բարեգործական ու Հ. Մ. Բ. Մ. -ը, որոնց առընթեր կազմուեցան ՀՅԴ-ը, ՊԵՄ Միութիւնները: Որպէս քաղաքացիական, ընդհանուր փոփոխութիւններու ընթացքին հեռու մնաց «Երեւան» անունը կողմ Մշակութային Միութիւնը եւ համանուն շարաթափերը, որ կը շարունակէ նոր ուղղադրութեամբ հրատարակել, անտեղիօրէն ուղղադրական միասնութեան խոչընդոտ հանդիսանալով մեր պայմաններուն մէջ: Նկատի առնելով, որ «Երեւան» անուամբ Մշակութային Միութիւնը եւ անոր օրգանը ինչպէս արդէն յիշեցինք կողմնած էին համայնաւարութեան զարգացողութեան ծառայելու, 1990 թուականի պատմաւարական ժողովին առաջարկ բերուեցաւ միութեան ամբողջականութիւնը պահելով ան շարունակել իր գործունէութիւնը նոր անունով, այդպիսով ընդգծուած ըլլայ անընդմեջ անցեալի մը հետ, որ իր արտաւոր իրողութիւնը ունէր՝ աւելի ուրիշ որակում մը չափու համար: Նոյնի կը վերաբերէր «Երեւան» շարաթափերին: Դժբախտաբար պարզ դարձաւ, որ անոր զեկավարները՝ նախկին համայնաւարներ ու նորօրեայ ընկերակարականներ ու անոնց համակիրները մեծաւ մասամբ տարրական տրամաբանութեան չհետեւեցան նըւագաւորին իրողում մը չկամեցան ընել՝ փոփոխութիւն մտցնելու միութեան եւ անոր օրգանի անուան մէջ հակառակ եղած առաջարկներուն ժողովի ժամանակ եւ անկէ վերջ իսկ: Այն ժամանակ ինչպէս եւ յետագային կազմակերպութեան զեկավարներէն շատեր հարկ եղած հասունութիւնը կարծեմ չկարողացան ցուցաբերել, կառած ուղեցին մնալ աւանդութիւն դարձած անուան մը հետ, մինչ անդին նոյնիսկ համայնաւար պուլկար կուսակցութիւնը իր ու իր օրգանի անունը փոփոխութեան ենթարկեց: Ան կատարեց այլ փոփոխութիւններու եւս, որպէսզի իր անցեալի յուր իրողութիւններէն անջատուած, նոր էջ մը բանալ իր պատմութեան համար: Միայն մեզ մօտ պիտի փոփոխութիւնը չեղաւ, հակառակ անոր որ կամայ թէ ակամայ «Երեւան» միութիւնը չէզոքութիւն պիտի յայտարարէր եւ վերջերս նոյնիսկ քաղաքական փորձ մը կատարեց անոր Գործադիր Մարմինը: Սակայն արտաւոր հակառակութեան դրութիւնը պարզորոշ է՝ «Երեւան» շարաթափերը, որ տարիներ շարունակ հակադաշնակցական զարգացողութիւն կը կատարէր, հիմա նոյն այդ անուամբ թերթը ձեռք հակառակ ընթացք ունի, ուշադրութեան արժանի դարձուցած է թէ՛ Հ. Յ. Դ. -ը թէ՛ նախապէս նշուած Գրեգորի Նոթեհը եւ ազգային - ազատագրական պայքարը: Դատ հեռու չէ անցած ժամանակը, երբ «Երեւան» թերթը նոյնիսկ արցախեան զոյամարտին հանդէպ դաւանալի դիրք չունեցաւ, մինչ այսօր ձեռք հակառակը՝ առանց անոր խմբագրական կազմին մէջ փոփոխութիւն եղած ըլլալու:

Այսօր Պուլկարի մեր հայ զարգացող

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԼԻՈՆ. --
Պ. Վաղինակ Միսքեան,
Ժան - Փաթրիք Միսքեան եւ գաւակ-
ները,
Սերժ Միսքեան,
Հերման Միսքեան,
Ժամկոչեան, Գեորգեան եւ Խարաթեան
ընտանիքները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր,
մեծ - մօր, հարսին եւ ազգականին՝
Տիգրէ ՍՏԻՆԷ ՄԻՍԿԵԱՆԻ
(Ծննդ. Ագամեան)
մահը որ պատահեցաւ Յունուար 20-ին :
Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի,
Երեւան, Յունուար 24, ժամը 15-ին,
Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին
40, rue d'Arménie
ուրիշ մարմինը կը փոխադրուի Լոյսի
գերեզմանատունը :
Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղիկագաւակ :
Փոխան ծաղիկի նուէրներ եկեղեցին,
դպրոցին :
Հնտանիքը ներողամտութիւն կը խնդրէ
որ ցաւակցական այցելութիւն չընդունիր :
« ՅԱՌԱՅ » . -- Մեր ցաւակցութիւնները
Պ. Վաղինակ Միսքեանի եւ ընտանիքին :

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ Փարիզի Ս. Թադէոսեան
մասնաճիւղին անդամական ընդհ. ժողովը
Շաբաթ, Յունուար 28, ժամը 10-ին Փա-
րիզի Հայ Մշակոյթի Տունը
17 ռիւ Պէո, Փարիզ 9-րդ
Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ
Լ Ս Ա Ր Ա Ն

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստան-
եայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնա-
կան Ընկերակցութեան Վարչական
Խորհուրդը գործունակութեամբ կը ծա-
նուցանէ, թէ նախանշեալ տարիներու
օրինակով կը կազմակերպէ ժողով-
վարային Լսարաններ Եկեղեցին յու-
զող այժմէական նիւթերու շուրջ :
Ժողովարային Լսարանները տեղի
պիտի ունենան Առաջնորդարանի
Նուրհան Գրէնկեան սրահին մէջ, 20-
րեքշաբթի իրիկունները՝ ժամը 8 - 9
(կէս ժամ զեկոյց, կէս ժամ հարց-
պատասխան՝ օրուան զեկուցումին
շուրջ), ըստ հետեւեալ ժամանակա-
ցոյցին. --

- 20ՐԵԲԵՐԱՐԻ, Փետրուար 1-ին
Նիւթն է՝
ԱԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ՝
ՀԻՄ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
Զեկուցող՝
Ներսէս Բ. Վրդ. Բապուսեան
- 20ՐԵԲԵՐԱՐԻ, Փետրուար 15-ին
Նիւթն է՝
ՕՐԻՆԷԲ ԵՒ ԿԱՐԳ.
« ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԳ ՀԱՅՈՅ »
Զեկուցող իրաւարան՝
Սարգիս Պալեան
- 20ՐԵԲԵՐԱՐԻ, Մարտ 1-ին
Նիւթն է՝
ՊՈՒՆԵՆԻԱ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
Զեկուցող Տոբթոր՝
Օննիկ Ժամկոչեան
- 20ՐԵԲԵՐԱՐԻ, Մարտ 15-ին
Նիւթն է՝
ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐՆԵՐ ԵՒ
ԵՒ
ԿԱՌՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ
ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
ԸՆԴՄԷՋԻՆ՝ ՅԱՅՍՈՐ
Զեկուցող՝
Գիւտ Արքեպիսկ. Նազգաշեան
- Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը իր
մասնակցութեամբ ծանօթանալու մեր
եկեղեցւոյ կարգ ու սարքին :
Լսարանի աւարտին՝ ընդունելու-
թիւն՝ Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց
Յանձնարարներն կողմէ :
ԴԻԻԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Սիրելի եւ յարգելի Տիկին Դանի Պիւր-
քի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Գեղամ
Թորոսեան 1000 Ֆր. կը նուիրեն « Յա-
նաջ » ին :

Իրենց ծնողներն Տէր եւ Տիկին Զաքար Զա-
քարեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Միշէլ
Սոնեքի (Գրեմոն - Ֆեռան) 500 Ֆր. կը
նուիրեն « Յառաջ » ին :

Տէր եւ Տիկին Պերճ Գալաֆեան 200 Ֆր.
կը նուիրեն « Յառաջ » ին իրենց ծնողներն՝
Տէր եւ Տիկին Սեթեկեանի յիշատակին :

Տիկին Խնկարեք Թորոսեանի մահուան
առթիւ, Տէր եւ Տիկին Նուար Դաւիթեան
200 Ֆ. կը նուիրեն Forum des Associations
Arméniennes-ին (ստանալ « Յառաջ » ին) :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅ

ԼՕՐԾ

Կապոյտ Խաչի Վալանի « Աղուիթա »
մասնաճիւղը կազմակերպած է տարեկան
լոթօն, Կիրակի, Յունուար 29, կէսօրէ
ետը ժամը 16-30-էն սկսեալ Վալանի Հայ
Մշակոյթի Տան մէջ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻԲ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեց-
ւոյ հոգաբարձութիւնը Ամանորի եւ Սուրբ
Ծննդեան տօնին առթիւ, շնորհակալու-
թեամբ ստացած է իւզազինի հետեւեալ
նուէրները. --

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պալեան 1000,
Պ. Կարապետ Դանիէլեան 200, Պ. Նշան
Մարկոսեան 2000, Տէր եւ Տիկին Փաթրիկ
Ասլանեան 200, Տիկին Հելէն Հանտալեան
1000, Տէր եւ Տիկին Մ. Հաճմանեան 500,
Տիկին Անի Իգնատիոսեան 350, Տէր եւ
Տիկին Կ. Նորատունկեան 1800, Պ. Բոժէ
Թովաթեան 700, Օր. Լիւսիլ Տէնիք 200,
Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Աթուռեան 200,
Տէր եւ Տիկին Պրիմա՝ 1500, Տէր եւ Տիկին
Տէր - Դաւիթեան 1000, Տիկին Իսկուհի
Բամպուքեան 200, Տիկին Փաստրմաճեան
100, Օր. Ալիս Գազազեան 500, Տէր եւ
Տիկին Միշէլ Շէքերեան 500, Տէր եւ
Տիկին Գրիգոր Համբարձումեան 1000,
Տէր եւ Տիկին Հակոբ Մէթիլեան 150,
Պ. Կրէկուար Ազար 500, Տէր եւ Տիկին
Ժողէֆ Պազըրեան 500, Օր. Մարգրիտ
Տէր - Ազարեան 150, Տոբթոր եւ Տիկին
Միշէլ Նոտարեան 100, Տիկին Պէթրիկ
Փամպուռեան 300, Տէր եւ Տիկին Յակոբ
Սարաֆեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժան Փա-
փազեան, 100, Տէր եւ Տիկին Երուանդ
Ծերունեան 100, Տէր եւ Տիկին Արա Երի-
ւանեան 1000, Պ. Մկրտիչ Հէքիմեան 100,
Տէր եւ Տիկին Սիմոն Գրեմեան 100, Տէր
եւ Տիկին Կարապետ Տէրմիլեան 100, Տէր
եւ Տիկին Յարութ Յարութիւնեան 1000,
Պ. Հ. Առատուրեան 200, Պ. Ժան Ծոր-
թունաթօ 150, Պ. Ժան Զորայեան 100,
Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Գրիգորեան 250,
Տէր եւ Տիկին Սինանեան 150, Տէր եւ Տի-
կին Սարգիս Քէչիկեան 100, Տիկին Ըն-
տանիք 200, Տիկին Ժ. Գնահեան 300, Տի-
կին Անի Պէքեար 200, Տէր եւ Տիկին Անտ-
րէ Ոսկերիլեան 300, Տէր եւ Տիկին Պ.
Սրապեան 500, Տէր եւ Տիկին Յովակիմ
Գալապեան 100, Տէր եւ Տիկին Յակոբ
Պէրպէրեան 250, Պ. Փիլիպ Պատէյեան 100,
Պ. Վարդգէս Փափազեան 250, Տէր եւ Տի-
կին Բաֆֆի Տէր -- Ստեփանեան 100, Պ.
Արթուր Պէլլեան 150, Տէր եւ Տիկին
Ն. Տասթաքեան 100, Տիկին Գրիգոր Թե-
ւանեան 500, Տէր եւ Տիկին Խեմիլեան-
եան 200, Տէր եւ Տիկին Ժազ Սէրմիլեան
100, Տիկին Իսկուհի Քէչիլեան 200, Օր.
Ռոզա Համամճեան 100, Թորոսեանեան
ընտանիք 150 Ֆր. :

(Շաբ. 1)

Արթուր Վալանի Հայ Մշակոյթի Տան վարչու-
թիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հե-
տեւեալ նուիրատուութիւնները. --
Այլ Տիկին Սիւրմէլեան 200 Ֆր., Ա.
Փորթիլի Կապոյտ Խաչի Էլէն Բիւզանդ
մասնաճիւղէն 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին
Շահմիրեան 100 Ֆր. :

CROIX BLEUE
DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Un Séjour Ski

du 18 Février au 25 Février
retrouves tes ami(e)s !

tes animateur(trice)s
tes directeur(trice)s
de juillet et août 1994.

en venant t'éclater au S é j o u r S k i
à Bellefontaine, Colonie organisée par la
Croix Bleue.

Ton inscription se fera
soit : à la Croix Bleue de Paris 48.24.46.57
auprès d'Isabelle Tchydemian 39.85.09.75
auprès de Sébastien Harian 39.87.42.86

P r i x : 2 5 0 0 F.

Ce prix comprend :

- Transport
 - Hébergement en pension complète
 - Location de skis
 - Cours de skis
 - Forfait remontées mécaniques
 - Animations
 - Folle journée déguisée sur les pistes
- Et plein d'autres surprises !
Colo ouverte à tous les enfants
de 8 à 14 ans.

PARLES-EN A TOUS TES AMI(E)S

Séjour familial
d'hiver

à Bellefontaine (JURA)
du dimanche 26 février
au dimanche 5 mars

Inscrivez-vous dès à présent auprès de :
Marie ABOUSEFIAN — 47 84 82 90
qui vous donnera tous renseignements
utiles.

Les enfants âgés de plus de 8 ans,
même non accompagnés, seront les bien-
venus et entourés d'animateurs.

SOIREE COUSCOUS

organisée
par la Croix Bleue
Section Bagnoux - Cohan
Samedi 28 Janvier à 20 heures
à l'Ecole Rabelais — MONTROUGE
Participation aux frais : 130 F
Réservations avant le 25 Janvier au :
46 63 10 48 / 46 83 00 82.
— Places limitées —

ՆԿԱՏԻ ՌԻՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Վոսան-Վըլէնի Սաթենիկ
մասնաճիւղի ճաշը փետրուար 18-ին :
Մանրամասնութիւնները յետադարձին :

Imprimé sur les Presses
du Journal « HARATCH »
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

L'UGAB — Jeunes organise

SA
SOIREE
DE LA
SAINT-VALENTIN

le Samedi 4 Février à partir de 22 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17°

TENUE CORRECTE EXIGEE
INTERDIT AUX MINEURS

Prix unique : 80 F.
(avec 1 consommation non-alcoolisée)

Sous la Présidence d'Honneur de
M. RODOLPHE PESCE
Maire de Valence

Le Fonds Arménien de France
invite la communauté arménienne de
VALENCE

ROMANS

A UN

DEBAT PUBLIC

sur les

Projets et Réalisations du Fonds
« Hayastan »

Gazoduc IRAN - ARMENIE
ZANGUEZOUR - KARABAGH

avec

BEDROS TERZIAN

Président du Fonds Arménien
de France

Diaporama commenté

Vendredi 27 Janvier à 20h30

à la Maison des Jeunes
et de la Culture «Le Polygone»,
VALENCE

L'ASSOCIATION

ARMÉNIENNE

D'AIDE SOCIALE

reconnue d'utilité publique
recherche

DIRECTEUR ou DIRECTRICE
pour diriger

l'Etablissement de Montmorency

Ce poste implique la gestion d'en-
semble de la maison de retraite, du
personnel et l'organisation. Connaiss-
ance indispensable du français et
de l'arménien.

Logement assuré.

Prière de prendre rendez-vous ou
adresser C.V. au Siège de l'Associa-
tion :

77, rue La Fayette, 75009 PARIS
Tél. : 48. 78. 02. 99

Secrétariat ouvert tous les jours de
14h à 18h sauf samedi et dimanche.

Comité de Secours
pour les Orphelins

Le Comité de Secours pour les
Orphelins informe ses membres que
la prochaine assemblée générale ordi-
naire - suivie d'une assemblée générale
extraordinaire aura lieu le Lundi
30 Janvier 1995 à 15 heures à son siège
social.

15, rue Jean-Goujon, Paris 8°

EN ASSEMBLEE ORDINAIRE :

- Examen et approbation des
comptes de l'année 1994
- Nomination d'administrateurs
- Projet de budget 1995
- Questions diverses.

EN ASSEMBLEE EXTRAORDINAIRE :

- Adoption des nouveaux statuts.

ՕՐՈՒՆՆ ԻՕՍՔԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ԵԱՇԱՐ ՔԵՄԱԼ . .

ԹՈՒՐԲ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՆՔ ԵՒ ԱՆՈՒՔ

Ա.

ՄԵՐԺՈՒՄԾ
ԿԵՐՈՒՐ ԶՆԵՐԸ

Հպարտութեան արդար զգացումէն տիրապետում օր մըն էր Յունուար 14-ը բոլոր անոնց համար որոնք ներկայ էին Պոխովի թանգարանին «Հայաստան» ցուցահանդէսին բացումին:

Հին բերումէն էր հարուստ ընտրանի մը այն ամբողջութեանէն զոր «հայկական մշակոյթ» կը կոչենք, շատ յաճախ առանց անդրադառնալու խորքին ու իսկական արժէքին: Հայուն, Հայաստանին, հայկականին ընդհանուր առմամբ քիչ ծանօթ Գերմանիոյ փոքրիկ, այլ համալսարանական համալիրով յայտնի ուստանին մէջ այդ ձեռնարկին իրադրոժումը մեկնած էր լաւագոյնով ներկայանալու ջանքին. այդ ջանքն ու արժեւորումներու բարձրագոյնը ունենալու նպատակը տոկայու ուժ տուած էր ներսէն ու դուրսէն յայտնուած, ակնկալելի ու անակնկալ բոլոր բարդութիւններուն:

Գերմանիոյ ոչ մեծադոյններէն այդ քաղաքին թանգարանին կողմէ «Հայաստան» ցուցահանդէսին հիւրընկալումը արդիւնք էր քանի մը տարի առաջ նոյն քաղաքին համալսարանի չրջանակին մէջ հիմնուած Հայկական ուսումնասիրութեան կեդրոնի մը գոյութեան: Գրեթէ միակ անձի մը յամառ ջանքերով հաստատուած Կեդրոնը զլիսաւոր գործունէութիւնը կեդրոնացուցած է Յիդասպանութեան դիտական մշակումին վրայ, այդ նպատակին ծառայեցնելով կարելի ամէն միջոց ու առիթ:

Ցուցահանդէսին դադափարը յղանալով ու նախաձեռնելով անոր, նոյն կեդրոնը նաեւ ընդառաջացած էր Հայաստանի ու հայկականին համար «կամուրջ»ի դեր ստանձնելու ներկայի թերադրանքին: Այդ դերը յատուկ նշանակութիւն կը ստանար նկատի առնելով գերմանահայ ոչ յաճախադէպ կապը. մէկ կողմին Արեւմուտքի քաղաքներէն, մտայնութիւններէն, ճաշակներէն հեռաւորութիւնը ու միւսին ընդհանրապէս վերապահ կեցուածքը հայկականին հանդէպ:

Նման դերի ամէն յաւանորդ զիտէ թէ բարի նպատակները չեն բաւեր. պէտք է ունենալ նաեւ համբերութիւնը կողմերու միջեւ յայտնուած անկիւնները կլորացնելու, կարեւոր հարցերէն մինչեւ յետին մանրամասնութիւն խոչընդոտները հարթելու, հասարակաց գետիններ ճարելու, որպէսզի գործին ընթացքը չկասի, որպէսզի ծրարէր վերածուի յաջողութեան: Եւ Պոխովի յաջողութիւնը դժուար բայց հպարտացնող դումարն է այս բոլորին: Կամուրջը գործած է անխափան ու հակառակ սրբադրութեան կարօտ կէտերու գոյութեան, ձեռնարկը կարեւոր քայլ մը կը նշէ հայութեան ու անով՝ Հայաստանի աշխարհ մուտքի հոլոյթովին մէջ:

Այս բոլորին քով սակայն, ներհայկական երեւոյթ մը չեղանց ցուցահանդէսի բացումին փոխ - նախադահ Գ. Յարութիւնեանի խօսքին մէջ յիշեալ կեդրոն-կամուրջին գրեթէ «խնամքով» չըջանցումը. ան ամենայն հարադատութեամբ կրկնուած է հայաստանեան մամուլին մէջ ալ («Հայաստանի Հանրապետութիւն» Յունուար 13, «Այդ» Յունուար 12): Այդ «երեւոյթ»-ը այլեւս բաւական յստակութեամբ կը մատնէ Սփիւռքեան կառոյցներու, «ներկայութիւններու հանդէպ անդիտացումի հայաստանեան քաղաքականութիւն մը: Պատահարներու, պաշտօնական կամ կիսապաշտօնական արտայայտութիւններու քիչ մը ուշադիր հետեւորդի մը համար դժուար չէ նախընթացներ ալ նշմարել: Նախանցեալ տարի, օրինակ, անդիտացումի, չըջանցումի առարկայ եղան

«ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ԱՐԴԻԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ»

Այս բնորոշումով եօթեայ (Յունուար 20 - 22) զիտահաւաք մը տեղի ունեցաւ Միւնիխի մօտակայ Թիւթցինկի մէջ, Պոխովի Հայկական ուսումնասիրութեան կեդրոնին եւ տեղւոյն Աւետարանական ակադեմիային նախաձեռնութեամբ ու կազմակերպութեամբ:

Աւելի քան տասնեակ մը հայ եւ օտար զեկուցողներ դանապան մօտեցումներով սեւեռեցան ցեղասպանութեան նիւթին, պատմական, դիտական, գրական, դադափարական տեսանկիւններէ հետաքրքրական վերլուծումներով եւ քննական կեցուածքներով:

Մեծ մասով գերմանացի, աւելի քան հարիւր ներկաներ հետեւեցան նիւտերուն, մեծ հետաքրքրութիւն ցուցաբերելով («Յառաջ»ի կողմէ ներկայ էր Արփի Թոթոյեան): Ուշադրաւ էր հայ եւ գերմանացի ուսանողներու կարեւոր թիւը:

Զեկուցումները ընդհանրապէս եղան գերմաներէն, երբեմն անգլերէն: Միաժամանակ թարգմանութեամբ բոլոր ելոյթներուն կարելի էր հետեւիլ մէկ կամ միւս լեզուով:

Կանդաղադառնանք առանձին:

սփիւռքահայ բանաստեղծներ երբ հայաստանեան բաւական «բարձր մակարդակի» միջամտութիւններով խոչընդոտուեցաւ արդի հայ բանաստեղծութեան հայերէն եւ ֆրանսերէն հատորի մը հրատարակութիւնը. ան ֆրանսիական կազմակերպութեան մը կողմէ ծրարուած էր. Հայաստան -- Սփիւռք մասնակցութեան մը հեռանկարով: Աւելորդ է լսել որ հատորը լոյս չտեսաւ ու տեսնելիք ալ չունի:

Այսօր տխուր է անդրադառնալ որ քիչեր միայն որոշակի կեցուածք նշմարեցին, ամէն անգամ երբ Սփիւռքցիին ու Սփիւռքի կազմակերպութիւններու հանդէպ գործեց նոյն մարտավարութիւնը: Իսկ մեծամասնութիւնը տարուած՝ զգացական տիրապետութեան, պատահականին կամ մոռացումին վերագրեց զանոնք: Գ. Յարութիւնեանի անտեսումը, այս առումով, իրատեսութեան խթան մը եղած է գերմանահայ գաղութի յատկապէս երիտասարդ տարրերուն համար:

Երէկ, Զ. Եսայեան Սփիւռքի գաղութները «Փոքրիկ Հայաստաններ» կը կոչէր: Անոնք անկախութեան չունէին խանդավառ, առաջին օրէն կղզի իրենց վիճակը փոխելու եւ կամուրջ վերածուելու տրամադրութիւն ցոյց տուին, ամէն բանէ աւելի, նիւթապէս ու բարոյապէս դիւրացնելու համար Հայաստանին իՎ. դարու աշխարհէն ներս յաղաղած մուտքը: Այդ կամուրջներով նաեւ վերջապէս կարելի պիտի ըլլար իրականութեան մօտեցնել «մէկ ժողովուրդ, մէկ հայրենիք»ի նման տեղի - անտեղի, բայց միշտ մեծ երանութեամբ ծածուած լոգունդներ:

Բայց երբ այլեւս յաջողական օրինակներով անպէտ կը նկատուի այդ ձգտումը ու Երեւան աւելի ու աւելի որոշապէս կը հասկնայ թէ փոխանակ կամուրջներու, կը նախընտրէ կղզիները, յետագայ իր մարտավարութիւնը հաղելու անողք ու անխուսափելի պահը հնչած է Սփիւռքին համար:

Սփսոսանքի, դառնութիւններու, բայց նաեւ իրատեսութեան այս հանգրուանին, լաւագոյնը պիտի չըլլա՞յ երազը, լոգունդն ու զգացական մէկդի դնել եւ իւրացնել կղզիի առանձնութիւնը կղզեկամբ մը ամբողջութեան վերածելու հեռանկարը:

Ա. Թ.

«Կը խօսիմ, կը գրեմ,
բայց գիւր գիտեմ՝
քերես քանիս, չարչարանի,
մահ»

Պոխովի պետական ապահովութեան Ատեանին առջեւ ներկայացած է Յունուար 23-ին թուրք ծանօթ զբաղէտ՝ Եաշար Քեմալ իրեն դէմ եղած դատական հետապնդումին առթիւ: Իր յանցանքն էր հարցադրոյց մը, տրուած գերմանական Տէն Եփիկել շարաթաթերթին ուր կ'ամբաստանէր Անդարայի իշխանութիւններու հաւանական քաղաքականութիւնը Քիւրտերու դէմ: Դատախազը պահանջած է որ անմիջապէս ձերբակալուի, բայց, դատարանը ընդառաջ չէ գացած: Ե. Քեմալ պիտի ներկայանայ որպէս ազատ ամբաստանեալ: Առաջին ունկնդրութիւնը երկու ժամ տեւած է:

Յունուար 24-ի իր թիւին մէջ, «Լիպե-րապոն» հարցազրոյց մը հրատարակած է Եաշար Քեմալի հետ: Այն հարցումին թէ ինչո՞ւ հիմա արտայայտուեցաւ Տէն Եփիկել-ի մէջ, քանի ջրտակա՞ն հարցը նոր չէ, զբաղէտը կը բացատրէ. - «Հարաւ - Արեւելեան Անատոլի մէջ, դիւզերու պարտադիր պարպումը եւ քանդումը խորապէս ազդեցին վրաս: Կը ճանչնամ Քիւրտերը եւ այդ չըջանք, որ իմ ծննդավայրս է, կ'ուզեմ որ վերջ գտնէ այս պատերազմը եւ այս արեւմահեղութիւնը: Այլեւ չեմ ուզեր լսել մայրերու լացը: Տէն Եփիկել շատոնց հարցազրոյց մը ուղած էր ընդհ. կացութեան մասին, բայց, ժամանակ չունէի: Վէպիս վրայ կ'աշխատեմ, վերջինը, որ կ'զլի մը պատմութիւնն է: Եւ հատոր պիտի ըլլայ, առաջին հատորը վերջացած է եւ կը յուսամ երրորդը վերջացնել մինչեւ աւարեգութիւն: Ժխտ կ'ըսէր թէ վիպասանները իրենց լաւագոյն գիրքը կը գրեն իրենց կեանքին վերջաւորութեան»:

Անդրադառնալով իրեն դէմ բացուած դատին, չի բացատրէ դատապարտում մը. - «Շատ հաւանաբար պիտի դատապարտեն: Նախատեսած էի: Անոնք որոնք Թուրքիան չեն ճանչնար, ինձի կ'ըսեն. - «Բայց, կրնա՞ք խօսիլ եւ ազատօրէն կը գրե՞ք, ուրեմն Թուրքիան ժողովրդավար երկիր է»: Ո՛չ, սխալ է, կը խօսեմ եւ կը գրեմ, բայց զինք զիտեմ, հաշուեցոյցը զոր պէտք է մճարեմ: Եւ կը ստանձնեմ: Թերեւս բանն է, չարչարանքը, նոյնիսկ մահը: Օր մը, մեղմէ ամէն մէկը կրնայ ինչալ, անանուն սպանութեան մը դոհ: Բայց, յօդուածս լայն արձագանգ ունեցաւ, չեմ ցաւիւր գրած ըլլալուս»:

Այլ հարցումներու պատասխանելով, Եաշար Քեմալ կը հաստատէ որ Մուսթաֆա Քեմալ պետական մեծ դէմք էր եւ նաեւ մեծ յեղափոխական մը: Արեւմտեան կողմ մը ունէր, կ'ըսէ ու կ'աւելցնէ թէ 1920 - 23 թուականներու փաստաթուղթեր կ'ապացուցանեն որ Աթաթիւրք կ'ուզէր ինքնավարութիւն տալ Քիւրտերուն: Անատոլի ժողովուրդը - Թուրքերը թէ Քիւրտերը - երբեք առիթը չէ ունեցած ինքզինք իսկապէս ազատ զգալու: Մէկ դիւզացի չկայ որ, գոնէ մէկ անգամ, ծեծ կերած չըլլայ ոստիկանէն: Ու Ե. Քեմալ կը ծանրանայ քրտական հարցին վրայ, պէտք է յարգել Քիւրտերու իրաւունքները եւ մարդուն իրաւունքները: Զգե՞ք որ քիւրտ ժողովուրդը լուծէ իր հարցերը ՓՔՔ-ի հետ: Պէտք է թողուլ որ մարդիկ խօսին ինչպէս որ կ'ուզեն, թրքերէն կամ քրտերէն: Այն հարցումին թէ ինք Քիւրտ է, Եաշար Քեմալ կը պատասխանէ. - «Այո, Քիւրտ ընտանիքի մը ծոցը ծնած եմ, յետոյ եկած ենք Կիլիկիա հաստատուած ենք: Զօր»՝ քիւրտ Մատըր» կ'ըսէին եւ ոչ թէ՛ «Պ. Մատըր», թէեւ հարուստ էր եւ երեւի մարդ: Մեծցած եմ մտիկ ընելով մեծ - մօրս քրտերէն հէքեաթները, երգերը, ոտանաւորները, դիւցազնեգրութիւնները: Դեռ կը յիշեմ Վա-

ՄՈՍԿՈՒԱ, ՓՔՔ
ԵՒ ԹՈՒՐԻՔԻԱ

Թրքական չըջանակներու զարմանք ու յուսախարութիւն պատճառած է Ռուսաստանի Ներքին նախարարութեան յայտարարութիւնը թէ «ՓՔՔ-ն օրինաւոր կազմակերպութիւն մըն է»: Ներքին նախարարութեանէն պաշտօնատար մը յայտնած է նաեւ թէ կատարուած հետաքննութիւնը ցոյց տուած է որ ՓՔՔ-ն Ռուսաստանի մէջ կը գործէ օրէնքի սահմաններուն մէջ, այնպէս որ խոչընդոտաւոր չի կրնար ըլլալ զայն արգելելու որոշում մը:

Այս յայտարարութիւնը կը զուգարկ պիտի օրերուն երբ Թուրքիոյ Ներքին նախարարը Նահիթ Մէնթէշէ երկու երկիրներու գործակցութիւնը սերտացնելու եւ ՓՔՔ-ի գործունէութիւնը արգելելու տալու նպատակով պատուիրակութեան մը հետ մեկնած է Մոսկուա: Կ'ըսուի թէ ան նպատակ ունէր հանդիպելու ոռու վարչապետին ու ՓՔՔ-ի մասին մանրամասն տեղեկութիւն հաղորդելու: Նաեւ օրակարգի նիւթ ընելու Մոսկուայի «Գրտական տուն»ը փակելու հարցը: Օրակարգի զլիսաւոր կէտերը, կազմակերպուած յանցագործութիւններու եւ թշնմանքներէն մեղադրութեան դէմ հասարակաց պայքարի ձեւերը կը կազմեն:

Թուրք նախարար եւ ընկերացող պատուիրակութիւնը Մոսկուայի մէջ դիմաւորուած են միայն ոռու Ներքին փոխ - նախարարին կողմէ, ինչ որ այն մեկնաբանութեան պատճառ եղած է որ Մոսկուա շատ լուրջ վերաբերում ցոյց չի տար այս այցլին: Մէնթէշէի հանդիպումի փափաքին ոռու վարչապետն ալ չէ պատասխանած, այնպէս որ հաւանական չէր այս մակարդակի տեսակցութիւն մը:

ՄԱՄՈՒԼ

«WALL STREET JOURNAL» (24.1.95)

Crackdown in Yerevan

Վերոյիշեալ խորագրին տակ (բառացի՝ սնանկութիւն, այս պարագային՝ քաղաքական հարուած) ամերիկեան օրաթերթը լայնօրէն կ'արձագանգէ Հայաստանի քաղաքական վերջին դէպքերուն (Հ. Յ. Դ. ի արգելում) եւ շահեկան վերլուծում մը կ'ընէ, որու կ'առաջադրուին վարդ:

նէն եկած աշուղներ որոնք շարաթներով մեր մօտ կը մնային:

«Միշտ թրքերէն մտածած եմ, կ'աւելցնէ Քեմալ, ներշնչումիս զլիսաւոր աղբիւրներն են Թ.Գ. - Ժ.Գ. դարերու տէրվիշները ինչպէս Եւստուս Էմբէ: Գրտերէն չեմ մտածեր, ուրեմն չեմ գրեր: Որպէս վիպասան, կը ջանամ ժողովրդական լեզուն մտցնել գրականութեան մէջ եւ նոր լեզու մը ստեղծել թուրք վէպին մէջ: Ինչ կը վերաբերի իսլամականութեան, Քեմալի համար, ան դեռ իսկական վտանգ մը չի ներկայացներ, բայց ներկայ կ'առաւարտութիւնը զայն կ'օգտագործէ որպէս

(Շար. ք. Դ. Է)

Գ Ո Ւ Ռ Ի Մ

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԵՍ ՄԸ

ՈՐՊԷՍ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՅՑԵՔԱՐՏ

(Բ. Ե. ՎԵՐՋ)

«Հայաստան» ցուցահանդէսը դրաւ իր շնորհալի թանգարանին երեք յարկերն ալ: Յուշագրութիւնը յարգած է ժամանակագրական կարգը. այսպէս առաջին յարկին առաջին սրահները յատկացուած են մինչեւ Գ. ա. Ե. հազարամեակ երկարող հնութեամբ նմոյշներու. առաջին մեծ մասով պրոնդէ արձանիկներ են, կըրօնական խորհրդանիշներ, ոսկիէ դարձեղէններ. անոնց դրացնութեան մէջ տեղ դրաւ են քարեղէն նմոյշները. պաղարտէ, մարմարէ արձաններ, յետոյ կան արծաթէ մետաղներ, զարդեղէններ, բեւեռազիր տախտակներ: Առաջ յայտնաբերուած են Հայաստանի զանազան շրջաններու մէջ -- Մեծամոր, Շենգուիթ, Արթիկ, Մոխրաբլուր, Կարմիր Բլուր, Սեւան, Լոռի, Այրարատ, Արտաշատ, Դուրի, Լճաշէն, Սանահին -- տարբեր ժամանակներու պեղումներէն: Բոլորն ալ առնուած են երկրին զանազան թանգարաններէն: Յուշահանդէսին ամէնէն հետաքրքրական ու ամէնէն քիչ ծանօթ նմոյշներուն մէկը տեղուած այս բաժինը մեղք որ կը տառապի անհարկի խնդրումէ մը. նմոյշներուն շատ մեծ թիւը պատճառ է յոգնեցնող խտութեան մը որ ձեռնարկին ընդդէմ գործող ազդակ մը կ'ըլլայ: Ասիկէ զատ, մարդ ակամայ կը մտածէ նաեւ խոհեմութեան պակասի մը մասին որուն Ե. Ռաուի իր երոյթին աւարտին այնքան ներքոյն ակնարկեց, ըսելով. «Հնոքահայ եմք յարկապէս մեր հայ բարեկամներուն որոնք անվերապահօրէն այսօր արժէքաւոր բաներ զրկեցին մինչեւ հաս»:

Նոյն նկատողութիւնը կարելի է ընել նաեւ ձեռագիրներու բաժինին. անբաւարար լուսավորում մը որ բացատրուեցաւ թէ արդիւնք եղած էր աւելի ջերմութեամբ անոնց չմտածելու մտահոգութեան, հարեւանցի ակնարկով մը զոհնալու կը մղէ այցելուն: Այս երկու բաժիններուն մէջ ցուցադրուած նմոյշներուն կէտը կարելի էր զեղչել հանգստութեամբ. թէ՛ աւելի հաճելի պիտի ըլլար այցը եւ թէ աւելի մեծ անոր տպաւորութիւնը: Այդ բաժինն մէջ ցուցադրուած ձեռագիրները Մատենադարանէն զատ բերուած էին Բրիտանական թանգարանէն, Միւնիխի, Թիւրքիայի, Պեւիքի թանգարաններէն ու Փարիզի Ազգ. Մատենադարանէն:

Այցելուն անկէ կ'անցնէ խաչքարներու, քանդակներու մասը ու այն սրահը որ յատկացուած է հայկական ճարտարապետութեան: Այդ բաժինը տպաւորիչ է զլիակաւորաբար եկեղեցիներու տուֆակերտ մանրաքանդակներով որոնց ընկերացած են նոյն տաճարներուն սեւ - ճերմակ լուսանկարներն ու յատկապէս զիւրաքանչիւր օրինակ՝ Չուարթնոյի փայտաշէն մանրաքանդակը, Գանձասարի, Աշտարակի Կարմրաւորին, եւ ուրիշ տաճարներու տուֆակերտ մանրաքանդակները, հանդիպակաց պատերը ամբողջովին ծածկած Անիի համայնապատկերի մը մէջ: Այդ բաժինին մուտքին ամէն այցելու ակներեւ հետաքրքրութեամբ կանգ կ'առնէ Սեւանի Ստաֆիլոց վանքի փայտէ ձեռակերտ դրան առջեւ որ շատ իւրաքանչիւր օրինակ մըն է հայ արհեստավարին ճարտարութեան ու ճաշակին:

Առաջին յարկի վրայ կան տակաւին Թ. -- ԺԳ. դարերու կաւագործութեան նմոյշները, Բէթօթհիայի յախճապակիներ եւ ԺԵ. -- ԺԸ. դարերու դորգեր:

Թանգարանին երկրորդ յարկը յատկացուած է նկարչութեան եւ արձանագործութեան: Հայաստանէն ու Միւրթիանէն աւելի քան քսան արուեստագէտներու ԺԹ. -- Ի. դարերու գործերը ցուցադրուած են հոն, ինչպէս՝ Յակոբ Յովնաթանեան, Արշակունի, Ի. Եւսէն, Ա. Կորբէ, Գ. Եւսէն, Ա. Սարգսն, Ե. Քոչար, Ռ. Նալբանդ, Մ. Թիւթիւնեան, Միւնաս, Գառուի Ա. Չարմազեան, Առատուր, Տատրեան, Եւսէյն: Անոնք բաժնի մը մէջ կան նաեւ Պարսկաստանի, Բաղկասկանի: Այնքան տարբեր հորիզոններէ հասած այդ գործերով իսկական համայնապատկեր մը տրուած

է հայկական ժամանակակից արուեստի, որուն Կորբէ, Թիւթիւնեան գաղափարներուն առթիւ հիացումն ու մնացեալ մեծ մասին հպարտացնող տպաւորութիւնը տեղը զարմանքի զգացումի մը կը ձգէ, մարդ քանի մօտենայ սրահին խորքի հայաստանեան «արդիական» պատուներու: Ետտ անհաւասար գործեր տեղ դրաւ են հոն. օրինակ՝ Գալեանէ Սալապուրեանի (ծնեալ Թիֆլիս, 1942) մը ուշագրաւ պատուարը անկարելի դրացնութեան մը մէջ է Կորբէի ընդօրինակութիւններու, կամ Արաքս Ներկարարեանի մը ազդակող գեղեցկութեան հետ որ իր կարգին յապաւըած ու աւելորդ ընդօրինակութիւն մըն է ամերիկեան կամ եւրոպական ֆաւիթաներու: Այսուհանդերձ, այնքան տիրական է մեծերու ներկայութիւնը որ մարդ անձեռնհաս ընտրութեան մը այդ մէկ քանի շնորհմանն ալ չուտով կը մոռնայ:

Վերջին յարկը յատկացուած է լուսանկարչութեան. Զաւէն Սալապուրեանի սեւ - ճերմակ լուսանկարներէն ու փորձառական քանի մը հետաքրքրական գործերէ զատ ուշագրաւ բան չկայ հոն. անհասկնալի է մասնաւոր «հայ կիներ»ու բաժնին մը գոյութիւնը, բարեբախտաբար տեղ գտած յետին անկիւնի մը մէջ: Հոն են նաեւ Սարգսնի զանազան գործեր որոնք հաւանորէն մուտքի արտօնութիւն ստացած են ծանօթ անունի մը պատկանելիութեան պատճառով:

Պիտումի ցուցահանդէսը անուանուած է «Հայաստան -- Մշակութային հին հողամասի մը վերայ յայտնաբերումը». այցելութեան աւարտին իսկապէս ալ տպաւորութիւններու ծանրութեան կեդրոնը կ'ըլլայ «հին»ը. նախաբանական զարեւու նմոյշները, ձեռագիրները, տաճարները: Յետոյ ժամանակակից չըլմանք, այդ ծանրութեան կեդրոնը կը փոխադրէ «դուրս»: Նկարչութիւն -- քանդակագործութիւն բաժնին տիրողը այդ «դուրս»ն է, այլ բառով՝ Սիւրբեր որուն թով Սարգսն -- Միւնաս գործն է (առանց նկատի առնելու Յ. Յակոբեանը) առաւելաբար որ խօսիլ կուտայ հայաստանեան արժէքներու մասին. հոս եւս հաւանորէն ընտրութեան սխալ ըմբռնումն է յանցաւորը:

Ինչպէս արդէն զրուեցաւ, ցուցահանդէսին առիթով լոյս տեսած է շուրջ 500 էջոց հատոր մըն ալ որ լայնօրէն կը գերազանցէ նման ձեռնարկներու ընթացիկ փաթառիկ պարզութեան: Մեծագիւր էջերով, զեղարտի հատորը կը բացուի Գեորգիանի եւ Հայաստանի հանրապետութեան նախագահներուն գրութիւններով: Խմբագրական կազմը կը զլիակաւորաբար Պիտումի Հայկական ուսումնարանի կեդրոնի պատասխանատու Միհրան Տապալ, Քր. Բիւրիս Փաթիւ եւ Գլենն Չորէնֆիլդ. անոնց կը հետեւի Հայաստանէն ու Գերմանիայէն մասնակիցներու բաւական ճոխ ցանկ մը:

Ներածական բաժնին Հայաստանի Մշակութային նախարար Յակոբ Մովսէսի ու Պիտումի թանգարանին տնօրէն Փիթըր Շիլլիմանի գրութիւններէն ետք պատմական մասը գոյացած է Ժ. Փ. Մահէի, Մ. Տապալի եւ Գ. Չորէնֆիլդի էջերով: Արուեստ -- մշակութային հատուածին մէջ կան Գ. Սարգսն, Յ. Սիմոնեան, Ս. Հմայեան, Յ. Տէր -- Մարտիրոսեան, Լ. Ասարեան, Գ. Լո, Ա. Չարեան, Ժ. Մ. Թիւթի, Գ. Մուրթեան, Ա. Գալսթամարեան, Ս. Արեւշատեան, Վ. Օշական, Գ. Պրեմեան, Ռ. Գեորգեան, Ա. Քերովեան, Ա. Յովհաննիսեան ու այլ բազմաթիւ ըստողագրութիւններ: Հայկական պատմութեան ու արուեստի զանազան ճիւղերուն մասին անոնց մանադրութիւններով կարելի ամբողջական պատկեր մը տրուած է ցուցահանդէսին ընդգրկուն նիւթէն:

Սեւ -- ճերմակ ու գունաւոր շատ ճոխ պատկերազարդումով ու ամբողջովին գերմաներէն այս հատորը կը սպասէ ձեռքն հաս գրադարաններու, լուսագոյն արժեւորումի մը համար:

Ցուցահանդէսը կը տեւէ մինչեւ Ապրիլ 17:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏԻՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՌԱՔՈՅԹ
ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ
ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ
ՅՈՒՍԱՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ
ՄԷՋ

Ե.

1956 Յունիս 15 Ուրբաթը մեզի համար թուական մըն էր որուն կը սպասէինք անհամբերութեամբ: Այդ օր է որ թով թովի եկանք դուռարկու համար Հանրապետական Շրջանի Պոլսահայ Գրականութեան Համայնապատկերի նորակազմ խմբագրական մարմնի առաջին նիստը: Բացակայ էր միայն բանաստեղծ ու հրապարակաւոր Սալապուրեանը: Ինչ մեղք որ մեր սիրելի Սալապուրը չէր ուզած ներկայ գտնուիլ այդ նիստին: Մենք կ'ենթադրէինք որ իր այս դժկամակութեան պատճառը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ Յ. Սիւրբերը կ'ըլլէ պէնկեանի ու Արեւ Տիրազանի ներկայութիւնը այդ մարմնէն ներս: Ամիրեան, իրեն հակառակորդ կը նկատէր Կիւլպէնկեանի ու Տիրազանի, չէր խորթեր անոնց մէ եւ իր անձնական այս տրամադրութիւնը կը ցուցնէր մեր հաւաքական աշխատանքին: Կը նայիմ այդ չըլմանի օրագրին եւ կը տեսնեմ որ այդ զիշեր ես ինձի որքան ցաւեր եմ որ մենք գործնեայ, աշխատի հակա -- տրամադրութիւններ ունինք մէկգլխով ու նկատմամբ: Բայց այդ տրամադրութիւնները գոնէ մէկըն ընկու էինք, երբ թով թովի կուգայինք հանրային գործ մը կատարելու համար: Եւ կը հաւատայի որ հանրային իսկապէս կարեւոր գործ մը կը կատարէինք, երբ կ'աշխատէինք այդպիսի գիրք մը հրատարակելու համար:

Ուրեմն այդ Ուրբաթ ժողովին ներկայ էին Վարդան Կոմիկեան, Արեւ Տիրազան, Վ. Ս. Ծովակ, Անդան Խոջէր, Արաքսաճ Եանդեան, Տիգրան Պալեան, Օր. Սիւրբերը Կիւլպէնկեան եւ ես:

Ժողովին վարագործը բացուեցաւ Արեւ Տիրազանի թատերական մենախօսութեամբ: Տիրազան, իւրայայտելի մաքրամաքուր ու աղետական զրազէտի բարձրաթիւ ռոմով սկսաւ արտայայտել կարգ մը վերապահութիւններ: Կրնա՞ր վստահ ըլլալ որ մենք այս համայնապատկերը պատրաստելու գործը պիտի կատարէինք առաւելագոյն խղճմտանքով, կրնա՞ր վրաւոր ըլլալ որ մենք պիտի յաջողէինք պոլսահայ գրականութեան չըլմանի պատկերը գիրքին մէջ ցուցնել առաւել ճշգրտութեամբ ու իրատեսութեամբ:

Բոլորն ալ ցնցուեցանք Տիրազանի այս կանխահաւ վերապահութեանն եւ զինքը վստահեցուցինք որ ամէն ինչ պիտի ընթանայ լաւագոյն կերպով: Բայց զիւրեքէնք որ Տիրազանի այդ արտայայտութիւնը թատերական էր, ան կ'ուզէր տպաւորել մեզ: Թերեւս այնքան ալ հողը չէր թէ մենք որքան պիտի յաջողէինք խղճմտաբար ու անթերի գործ մը հրատարակել: Իրեն համար կարեւորը այն էր որ ինք ամէն ինչով մեր վրայ գործէր մեծութեան տպաւորութիւն մը: Ինքնատիպ ու բարձրորակ արուեստագէտ մտաւորականի մը հովեր առած, ան իր արտայայտութիւններով կ'ուզէր մեզի ընել, որ ինք մեզմէ բոլորովին տարբեր խմոր մը ունի, ինք անդերազանցելի վարպետ է, նաեւ բժախնդի ու զօրաբան համարեալ արուեստաբան է, ուստի մեզի նման սկսնակներու կամ երկրորդական գրողներու համար զիւրիւն չէ զոհանք զինքը: Տիրազանի այս կեցուածքը, անընդհանր ակնոցին ապակիներուն տակին անոր ծակող նայածքը, կըլային վրայի փոքրիկ փոսը, վիզին շուրջ միշտ անխուսափելի կերպով փաթկուած ֆուլարը եւ տակաւին շատ բան անընթաց կերպով պիտի մնային մտքին մէջ երեսուն, քառասուն տարիներ վերջ ալ եւ ես անցնող տարիներու հետ, աւելի լաւ պիտի ճանչնայի այն խմորը որով շինուած էր այդ բացառիկ մարդուն գրողի նկարագիրը: Բայց Ուրբաթ օրուան այդ նիստի ընթացքին կը յիշեմ որ ես բա-

ԱՐՈՒԵՍՏ

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԵՍ

ԳԱՌՁՈՒԻ «ՎԵՐՍԱՅԼ»Ը
ՆԻԻ-ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

Գառու իր առաջին մեծ ցուցահանդէսը Նիւ - Եորքի մէջ սարքած է 1959-ին Վիւրնշթայի շքեղ ցուցասրահին մէջ: Որքան ալ զարմանալի թուի աշխարհահռչակ նկարիչի մը համար, 35 տարիներ պէտք է անցնէր որպէսզի մեծանուն նկարիչը իր երկրորդ կարեւոր ցուցահանդէսը սարքէր աշխարհի արուեստի այս մեծ կեդրոնին մէջ: Այս իրողութիւնը ունի իր ցաւալի երեսը, քանի իրմէ նուազ համբաւուր արուեստագէտներ իրենց մնացուն անկիւնը եւ անունը ապահոված են այս քահանայը եւ ցամաքամասին մէջ շնորհիւ արուեստի ձեռներէց գործակատարներու եւ մնացուն ներկայացուցիչներու:

Փարիզին փոխադրուելով Նիւ - Եորք, «Վերսայլ»ի Պալատին նուիրուած ստեղծագործութիւններուն պաշտօնական բացուող տեղի ունեցաւ Յունուար 17-ին վերնշէտը հաստատութեան առաջին երկու յարկի սրահներուն մէջ, որոնց պաշտական ճարտարապետութիւնը լուսագոյն չըլմանալ կը ներկայացնէր արքայական վերսայլի համար: Հրաւիրեալները նաեւ մաս կը կազմէին այս «ճշնադ քաղաք»ին ընտրանիին: Ի տարբերութիւն Փարիզի, ուր երկու անշատ ցուցահանդէսներով ներկայացուած էին իւզանկարները եւ զմանկարները, հոս ցուցադրուած էին միասնաբար 39 իւզանկարներ եւ 48 զմանկարներ: Իր ժամանակին արտայայտը-

ական անհանգստացած էի Տիրազանի կողմէ մեր վրայ ի գործ գրուած մեծութեան բարդոյթին:

Վարդան Կոմիկեան առաջարկեց որ ճշգրեմը պատրաստուելիք հատորին հանդմանքը: Ինչ էր Արաքսաճ Սանուր թանկան նպատակը: Կազմել իսկական անթուրով մը, այդ գիրքին մէջ բացառիկ ու առանձնաշնորհալ տեղ տալով միայն հասուն, վաւերական դրագէտներու, թէ ոչ, պատրաստել ընդհանուր համայնապատկեր մը, ուր անխոր պիտի տեսնուէին բոլոր այն դէմքերը, որոնք առաւել կամ նուազ չափով նպատած էին պոլսահայ գրականութեան: Այսինքն ընտրեալներու հաւաքածոյ մը, թէ ոչ բոլորին գործերով կազմուած հաւաքածոյ մը:

Առաջինը շատ դիւրին ճշգրտել էր: Այդ չըլմանի իսկ կրնայինք անդրադառնալ թէ որքան փափուկ գործ էր ընտրել ու ճշգրեւ վաւերական ու անվիճելիօրէն տաղանդաւոր գրողներուն անունները: Ո՞ր գիտէ ինչպիսի դժուարութիւններ պիտի ցցուէին մեր դիմաց այս կամ այն ընտրութիւնը ընելու ընթացքին: Անխուսափելիօրէն պիտի ստեղծուէին դժգոհութիւններ, խմբածն եւ ատելալու թընամանք:

Մինչդեռ երկրորդը գերծ էր այդպիսի վստահներէ: Անվստահ, համեստ ու նուազ խոցելի այդ համայնապատկերը աւելի ընդարձակ պատկեր մը պիտի տար պոլսահայ գրականութեան մասին: Աւելի մեծ թիւով գրողներ զոհացում պիտի դնէին անկէ, թերեւս ալ աւելի կարեւոր ծառայութիւն մը մատուցուած պիտի ըլլար պատմութեան ու գալիք սերունդներուն:

Գործին տէրերը, այսինքն Արաքսանցիները անմիջապէս ընտրեցին երկրորդը: Մեր խմբագրական մարմնի ընկերներն ալ մեծամասնութեամբ համաձայն գտնուեցան երկրորդին: Այս կերպով մեր հրատարակելիք հատորը մասամբ գտաւ իր ապագայ դիմագրութեան զլիակաւոր յատկանիշները:

Այդ օր բոլորն ալ զոհ էինք: Ժողովը քիչ մը եւս շարունակուեցաւ, բայց այս անգամ այլեւս մոռցած էինք Համայնապատկերը եւ իր խօսէինք գրական զանազան հարցերու մասին: Ամէն մարդ որքան շատ բան ունէր ըսելիք: Բայց ամէն մարդ նոյնքան տրամադրւել էր զիմացինին աւանդ տալու:

ած ըլլալով փարիզեան իւղանկարներու ցուցահանդէսին (*) մասին, այսօր պիտի անդրադառնանք միայն դժանկարներուն։

Վերապիլի դժանկարները, գունաւոր կամ գոյներով ճոխացած, տարբեր են Գառուի այգ քնագաւառի ծանօթ գործերէն, որպէս ոճ եւ պատկերացում։ Ոչ փշաման սուր գլիծեր, ոչ նոյն ձեւով ըստեղծուած շուքեր, խորացումներ, մաշկադրակներ, եւ ոչ ալ զարդուական աշխարհի անբաժան առարկաներ -- անիւ, թղանթ, կին, կամար եւայլն։ Անոնք ամբողջական պատկերներ են, ինչպէս իր իւղանկարները, առաւել զգայնութեամբ եւ թափանցիկութեամբ արտայայտուած։ Թափանցիկ բնանկարներ, թրթռուն, նըրբաճիւս որոնք մեզի կը բերեն Վերածընդունդի շունչն ու ոգին։ Վիպապաշտութիւնը որ Գառուի աշխարհին անբաժան մաս կազմող տարրերէն մէկը եղած է միշտ, հոս կը դառնայ տիրական մթնոլորտ։ Եթէ բացառենք իր կարգ մը գործերը, ինչպէս «Դղեակին Մուտքը» եւ «Մարմարէ Բակը», ուր ընդգծուած են ճարտարապետական կառոյցը եւ մանրամասնութիւններ, մնացեալները -- ինչպէս «Գարունը», «Սինաշարը» կամ «Պղտիկ Թրիանօնի Թագուհիին Հիւղակը» ամբողջական բնանկարներ են, իրենց լոյսն ու շուքով եւ թափանցիկութեամբ, իսկ կարգ մը պատաստները - կարելի է դործածել այս բառը -- վերածուած են կանանց համանուագի («Պղտիկ Վենետիկը»)։

Վերածնունդի վարպետներու հոգիին եւ գործին հաղորդ Գառուի այս դժային պատկերները, այսուհանդերձ, իրենց մէջ թաքնուող կը կրեն կնիքը Գառուի ոճին, անոր ինքնութեան, որ գործին կը պարզեւէ իր ինքնազորչմ եւ եղակի բնոյթը։ Դասական մեծութիւններուն մէջ մէկը, որ կը կոչուի Գառուի եւ որ ճանաչելի կը մնայ նոյնիսկ առանց իր ստորագրութեան։ Աճա հոս է արուեստագէտին անհատականութեան ուժը եւ մեծութիւնը, որ գիտէ խոնարհութեամբ հաղորդուիլ պահելով նաեւ իր զիմպիւրը։

ԳՐԻԳՈՐ ՔԵՍԵԵԱՆ

(*) Տե՛ս՝ «Յառաջ», Նոյեմբեր 18։

USUSԱՆՔ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ ՎԷՊԸ

Հեղինակ՝ ՇՈՒՇԻԿ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

Պէյրուի, 1994

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ
ՀՐԱՇԱԼԻ ԱՇԽԱՐՀԸ

«Տալ Երախային հրաշալին այնքան առանց որ կը փափաքի եւ կը փնտռէ։ Մինչեւ այն օր, երբ իր կտակածներով եւ հարցումներով ցոյց կուտայ թէ ալլելս կ'ուզէ մտնել չափահասներու աշխարհը»։ Յունուար 4-ին, Չորեքշաբթի, կէսօրէ յետոյ Միթարեան Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի (չարաթը երկու օր, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը) աշակերտները, 2-էն 12 տարեկան, նստած դորդի մը վերայ, մեծ սրահին մէջ, կը սպասէին Կադանդ Պապային։

Այդ օրը Կադանդը դպրոցը տօնելու աւանդութիւնը կը յարգուէր, եւ թերեւս կը սկսէր նոր աւանդութիւն մը...

Ժիրայր Չորաքեան, յանձն առած էր Կադանդ Պապայի դերը, ան ընտրած էր մընջալագը։ Միակ լեզուն զոր երախները անխտիր պիտի հասկնային։ Երաթշտը Զլիլի Ծահագդեան նստած ցած աթոռի մը վրայ Երախներու դիմաց կը նուագէր եղէգէ սրինդին վրայ հայկական գեղջկական եղանակներ...

Ամէն ինչ պատրաստ էր, երկու մեծ տուփեր շարժուն... Երախները փոխադրուած էին արդէն հրաշալիքներու աշխարհը եւ ահա հէքեաթներէն եւ երազներէն ամէնէն գեղեցիկը որ կը սկսէր... Չկար բեմ, ոչ ալ բեմաշարդարում, այդ օրը Կադանդ պապան կը հագուէր երախներուն դիմաց իր կարմիր հագուստը, կը դնէր դիմալը, ճերմակ մօրուքը, չէ՞ որ նամակ մը կար պայուսակին մէջ, այն խոշոր տուփին մէջ, ուր Կադանդ պապան կ'ըսէր...

«Ես Կադանդ պապա, Նոր տարուան դիւները եկայ, բայց դուք հոս չէիք, այն անձը որ կու դայ այսօր թող իմ հագուստները հագուի եւ ձեզի նուէրներ բաժնէ»։ Այս մասը նորութիւն մ'ընէր երախներուն համար, Ժիրայր Չորաքեան կրցաւ հարազատօրէն փոխանցել եւ ապրեցնել, տալով մեծերուն ինքնավստահութիւն, միաժամանակ առանց յուսախարբելու՝ փոքրերը, այնքան կենդանի, պարզ եւ զգոյշ իրենց հրաշալի աշխարհին թէկերը չլիբաւորելու եւ ապրումի վերածելով ամէն մէկ շարժում։ Թատերական ներկայացում մ'ընէր իր ամբողջութեան մէջ։

Ան ցած ձայնով փնտռեց անուններ, -- Բարթոլոմէոս, Կիրակոս, Եղիաթէթ, Մաքրուհի, ... ոչ, այսօրուան երախաներուն մէջ անոնք չկային, շարունակելով

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹՈՐՈՐԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ բողոքի հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է 500 հոգիի մասնակցութեամբ, նախագահ Լ. Տէր -- Պետրոսեանի Դեկտեմբեր 28-ի ելոյթին առթիւ (արդիւում Հ.Յ.Դ.ի գործունէութեան Հայաստանի մէջ)։ Բացման խօսքը արտասանած է Հ. Յ. Դ. Սոդոմոն Թէշլիբեան Կոմիտէի անդամ՝ Ստեփան Նաճարեան, ապա բեմ հրաւիրուած է Գանատայի Կեդրոնական Կոմիտէի անդամ՝ Վիգէն Թիւֆէնքճեան բացատրելու համար Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի հակադաշնակցական պաշարի էութիւնն ու նպատակը։ Ելոյթներուն յաջորդած է հարցում -- պատասխանի բաժին մը։

ՎԱՌՆԱՅԻ Հայոց դպրոցի դահլիճին մէջ, Դեկտ. 10-ին, դպրոցին ի նպաստ համերգ մը տրուած է նախաձեռնութեամբ դպրոցական հոգաբարձութեան։ Համերգին իրենց մասնակցութիւնը բերած են տեղւոյն «Տոպրի Ուրիտով» երաթշտական դպրոցի սաները եւ հայկական դպրոցին աշակերտները։ Համերգը իրագործուած է շնորհիւ Էօփէն Փիլիպպոս-

Երդեց քանի մը բառեր ... շարակա՞ն ... Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ .. Մ'ունդ էր։

Ժիրայր Չորաքեան արդ օրը երախներուն ներկայացուց արուեստի գործ մը, անոնք լաւ ըմբռնեցին ամէն մէկ մանրամասնութիւն, անշարժ, հետաքրքրութեամբ, պարզապէս գեղեցիկ էր կատարւածը։

Կադանդ պապան այդ օրը նուրբ էր, եւ զգայուն, ան հարազատօրէն կը նմանէր երազներու Կադանդ պապային մանաւանդ որ ան բաժնեց երախներուն նուէրներուն ամենագեղեցիկը՝ արուեստի գործի մը ճաշակը։

Աճա թէ ինչպէս կարելի է խմորել փոքրիկներու հոգիները, արթնցնել գեղեցիկի զգացումը, տալ այն զգայականութիւնը որ ծնունդ կու տայ շատ մը զգացումներու, մանուկները մեծերէն աւելի զգայուն են արուեստի գործի մը դիմաց։

Ժիրայր Չորաքեան կրցաւ մօտաւորապէս մէկ ժամ տարբեր տարիքի երախաներուն ուշադրութիւնը գրաւել եւ ունեցաւ նաեւ մանկավարժական մօտեցում։

1. -- Արագ էր ընթացքը, նուրբ էին շարժումները, յարգած էր միշտեւ իսկ ամենափոքր մանրամասնութիւնները, մատ-

եանի, Հիլտա Տէրտէրեանի, Պէյլէրեանի, Հ. Բ. Ը. Մ. -ի, Հ.Օ.Մ. -ի եւ Արարատ երիտասարդական կազմակերպութեան ճիւղերուն։

ՊՈԼՍՈՅ Պատրիարքարանի կողմէ, Մայր Եկեղեցւոյ Գաղաղ Աթին Սմբա սրահին մէջ, Յունուար 10-ին ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է Ամանորի առթիւ համայնքին ծանօթ դէմքերուն եւ ներկայացուցիչներուն ի պատիւ։ Պատրիարքը շնորհաւորած է հրաւիրեալներու Նոր տարին, մաղթելով որ 1995-ը բարեբեր տարի մը ըլլայ բոլորին համար։

ԳՈՒԹՈՒՆԻՆԻ (Պոլիս) Տէպիկնա ճաշարանին մէջ, Յունուար 10-ին, Սահակ Պէյլիօղլու անունով Հայ մը սպաննած է իր երկու նախկին գործակիցները՝ Վահան Գարեթալը Եւ Նշան Սրապեան։ Մարդասպանը սեփանակատէն է Տիանա բերդեղէններու հաստատութեան, իսկ զոհերը Արիօղլու հաստատութեան տէրը եւ Թաքսիմի մէջ ինքնաշարժի պահեստի կադրներու վաճառորդը։

Հելի գարձնելու համար բոլոր տարիքի երախներուն։

2. -- Կար պարզութիւն, որուն միացուցած էր խորհուրդը, պայուսակը, նամակը, թուղթի կտորը։

3. -- Ստեղծած էր հետաքրքրութիւնը զոր կրցաւ պահել ծայրէ ծայր։

4. -- Մտածուած էր երաժշտութիւնը, ուր իրարու յաջորդեցին բոլոր, յետոյ սրինդը, շէն, եւ գունան։

Երախային արուեստի գործ մը ներկայացնելը կը սկսի կանուխ, երբ ան տալիս իր փոքր է, ըլլայ այդ երաժշտութիւն, նկարչութիւն կամ թատերական ներկայացում. երախային մաքուր նայւածքը կրնայ ստանալ բոլոր լաւ եւ գեղեցիկ տպաւորութիւնները որոնք կ'ունենան իրենց կարեւորութիւնը երախայի մտային աշխարհին վրայ, հետզհետէ որ ան կը մեծնայ։

Այդ օր ոչ ոք պիտի ուզէր դուրս գալ իր մանկական աշխարհէն...

Գնահատելի աշխատանք մը կազմակերպուած Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի ծնողական միութեան կողմէ։

ՄԱՐԻ ԼՈՒՍԱՐԱՐԵԱՆ

ԶԱԽԷՆ ՊԻՊԵՆԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՑԻ
ՄԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

Վ Է Պ

Մարդոցմէ՝ որոնց ապրուստը դո՛ւն կը հոգաս։ Դրամը, դրամը դուն կը ծախսես, դուն կը կշտացնես։ Խնայութի աշխարհին պէս։ Խնայութի աշխարհը ինչո՞ւ կը վախնայ քեզմէ։ Որովհետեւ չարաթակաւոր քեզմէ կ'առնէ։ Որովհետեւ կը վախնայ որ կը վռնտես զինքը։ Եթէ դուն դրամ չտաս, անօթի կը մնայ։ Եթէ դուն հաց չբերես, Մեկնէն, Սուրը, Յակոբիկը, Սիլվան, չորս հոգի, չո՛րս, ամէնէն ալ անօթի կը մնան։ Անոնցմէ ոչ մէկը դրամ ունի, ոչ մէկը դրամ կը վատկի։ Հետեւաբար ստիպուած են քեզ յարգել, քեզմէ վախնալ։

-- Գնա փողկապս բե՛ր ծօ ներսէն, հրամայեց Յակոբիկին։

-- Չեմ կրնար հիմա, գործ ունիմ։

Գէորգ յանկարծ սթապեցաւ։ Դժուար եղաւ երկինքէն գետին իյնալը յետոյքին վրայ։ Եւ ցաւագին։ Դուրսը՝ «մէկը» նըկատուել, առջեւ խոնարհեցնել խանութին աշխարհ, եկեղեցիին ժամկոչը, աղքատախնամին, դարմանատան յաճախորդները, եւ տունը դալ՝ խայտառակ ըլլալ մատ մը փիճերուն, որոնք իրենց

մտքէն չեն անցնէր թէ պապան եթէ հաց չբերէ, անօթի կը մնան։ Ա՛խ, ինք լաւ գիտէր անոնց խեղճ գլուխը բերել, անօթի ձգել քանի մը օր։ Աղքատախնամի գաղթականներուն պէս։ Բայց Մեկնէն, ա՛խ Մեկնէն...

-- Դո՛ւն բեր քա։
Սիլվա տակաւին տարտամ երկիւղ մը... չէ՛, երկիւղ չէ, այսպէս... ըսուած բան մը չմերժելու արամադրութիւն մը ունէր հօրը հանդէպ։ Չեմ բերեր չըսաւ։ Բայց դժգոհութիւնը չօշափելի եղաւ։ Մէկ վարկեանի չափ շարունակեց ընթերցումը առանց տեղէն շարժելու։ Գէորգ աչքերը յամառօրէն իր վրայ յառած՝ կը սպասէր։ Սիլվա, միշտ կարդալով, մէկ սրունքը վար առաւ միւս սրունքէն, յետոյ մէկ ոտքը գետին դրաւ, յետոյ միւս ոտքը վար կախեց, ոտքերովը մոքամէնները փնտռեց գետինը, վերջապէս մէկ ոտքը կօշիկին դարձուցաւ, բայց չկրցաւ մէջը մըտնել։ Յամբօրէն մարմինը վերցուց, նըստաւ բազմոցին վրայ, առանց աչքերը դատելու թերթէն։ Պահ մը եւս ջանաց գտնելով դարձեւ կօշիկները։ Ի վերջոյ յոյսը կտրեց, աչքը երկու երկվայրկեան դատեց թերթէն, ոտքը անցուց մոքատէնին, վերսկսաւ կարդալ, ոտքի ելաւ կարդալով, գլխարկը իր քայքայով դուրս ելաւ անեակէն, թերթը քիթին առջեւ բռնած։

Գէորգ կեղծ ակոսները կտորելու ատենան սեղմելով գիտեց Սիլվան։

Յակոբիկ վրձինը սեղանին վրայ նետեց, ծռնելի կանչեցաւ աթոռին վրայ, գլուխը ետ քաշելով, ալ ու ձախ ծռելով գիտեց գլուխ-գործոցը։

-- Գիտցէք որ դեռ կենդանի եմ, արտառնեց հաղթաւորապէս։

-- Դուն միշտ կենդանի պիտի մնաս, ըսաւ Սուր։

-- Տգէ՛տ, Դուրեանին ու ըլլա՛լը չես գիտեր որ դուն։

-- Ես գերեզմաններու հետ գործ չունիմ։

-- Չես գիտեր որ։ Ինք թէ լիսն կը լմնցնես կոր։ Մե՛ղք ըրած ծախքիդ։

-- Չե՛՛, աթերիմ ծօ՛, ըսաւ Գէորգ։

Վայրկենաբար մոռցած էր թէ Յակոբիկ պահ մը առաջ մերժած էր փողկապը բերել։ Բայց նոյն փոթիկոտութեամբ պիտի ձայնակցէր եթէ նոյն պարսաւանքը Սուր ըրած ըլլար Յակոբիկին, կամ Յակոբիկ՝ Սիլվային։

Սուր, որ գիտէր թէ Յակոբիկին ըսածը փաթեք էր, հանդուրժեց հօրը միջամտութեան, որովհետեւ հայրը բանէ մը չէր հասկնար։

-- Դուն ի՞նչ գիտես Դուրեանի մասին։

Սիլվա վերադարձաւ, փողկապը հօրը առջեւ նետեց, գնաց կռնակի վրայ երկընցաւ վերստին։

-- Չէ՛՛ դուն գիտես։ Ծօ՛՛ դուն տակաւին աշխարհը չկայիր, մենք...

Գիտենք, գիտենք, գիտենք, մի յուշիր։ Դուն սկսուած էիր, մի ձախ մի ալ, մի ձախ մի ալ կ'ընէիր, դուն ետադոյնը կը կրէիր առջեւէն, Բամ Փորոտանը երգել սկսաք մի...

-- Աշխարհի ամբողջ մուկերը իրենց ծակերը կը փախչին վախերուն, ըսաւ Յակոբիկ առանց ամենափոքր ժպտի, եւ առանց գլուխը վերցնելու նկարէն։

Սիլվա փոքր ծիծաղ մը արձակեց։ Գէորգ, որ կարմրած էր, աղվանը դարձաւ իրեն նոխար։ Բայց չհամարձակեցաւ բան մը ըսել։ Որովհետեւ Սիլվային աչքը թերթին վրայ էր, եւ կրնայ սրբանալ թէ կարդացածին վրայ ծիծաղած էր։ Գէորգ

ստիպուեցաւ մանչերուն վրայ փրկել իր պատիւը։

-- Փի՛ճ։

-- Հա՛, ատոր բան մը չեմ կրնար ըսել։ Ատ պարագան դուն ինձմէ աղէկ գիտես հարկաւ։

Յակոբիկ մեծի չեղտով մը արտասանած էր այս խօսքերը։ Սուր եղբորը նայեցաւ հիացական ժպիտով մը։ Սիլվային պէս խնայեց։ Յակոբիկ չվանալու միտք չունէր։ Մկան մը չշարժեցաւ դէմքին վրայ։ Գէորգ ըսելիք բառ չգտաւ։ Ու հակառակ իր կատարելութեան, նախընտրեց չփորձել որեւէ արկածախնդրութիւն որ իր պարտութեան կրնար յանգիլ միայն։ Նախընտրեց այնպէս կեղծել թէ չէր հասկցած, վրան խօսք բերաւ։

-- Այո՛, մենք սինեմայով, մաչով չէինք անցնէր մեր ատենը։ Մենք...

-- Դուն դպրոց դացած չես նէ, ո՞ւրկէ...

-- Ո՞վ ըսաւ ծօ՛։ Այո, ես միայն չորս տարի դացած եմ դպրոց, բայց մեր ատենուան նախակրթարանները հիմակուան ձեր լիսնեկէն աւելի...

-- Պապա աղապին պատմութիւն, հին աղապ պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, կրօնագիտութիւն, բարոյագիտութիւն ուսած է, ըսաւ Յակոբիկ։

-- Հարկաւ, հաստատեց Գէորգ լրջօրէն։ Դուք ի՞նչ կը սորվիք հիմա։

-- Պարապ բաներ, լրացուց Սուր։

-- Հարկաւ։ Դուք սինեմա, մաչ, Մայք Համբը կը սորվիք։

-- Դուրեանը ի՞նչ տեսակ բանաստեղծ էր, պիտի վերլուծէիր, հարցուց Սուր այնքան քաղցրաձայն ու յարգալից, որ Գէորգ անմիջապէս արթնացաւ։

Ձառակները՝
Անիէս, Ժերար և Սիլվի, Անահիտ,
Միշէլ,
Թոմը,
Ժան - Մարիէօ
Կիմը,
Ալիս

ցառով կը ծանուցանեն
Ռոմէ Տէր - ՅԱՅՈՒՅԱՆԻ
մահը որ պատահեցաւ Յունուար 21-ին,
65 տարեկանին:

Յուդարկաւորութիւնը կը կատարուի,
Չորեքշաբթի, Յունուար 25-ին, Ժամը
16-ին Շաբաթի Ս. Գրիգոր - Լուսաւորի:
Եկեղեցին

6, rue du Père Komitas
ուրիշ մարմինը կը փոխադրուի Շաբաթի
գերեզմանատունը ամփոփուելու համար
ընտանեկան դամբարանը:

Մահազը չստացողներէն կը խնդրուի
ներկայ իրեն այլ նկատել:

Ռոմէ Տէր - Յակոբեան քանի մը տարի
առաջ հիմնած էր Energie pour l'Arménie-ն
կոչուած՝ քանի մը փոքր ջրէլեկտրակա-
յաններու վերանորոգման և այլ առիւ-
նաբեր 13 անգամ Հայաստան գացած
էր 1993 Սեպտեմբերէն 1994 Սեպտեմբեր:

(Շաբ. Ա. էջէն)

խրոստիակ եւրոպացի իր ընկերակիցնե-
րուն համար:

Եաշար Քեմալ 71 տարեկան, ներկայի
մեծագոյն թուրք վիպասանն է որու գոր-
ծերը Ֆրանսիայի թարգմանուած են
(Կալիմար):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՍԵՐԸ ղեկ տէրը չեն Գրոցիի և
այնքան ապահով ալ չէ որ նախագահա-
կան պալատը գրաւած ըլլան: Կ'ըսուի
թէ Զէչէնի կան ներսը և կը շարունա-
կեն կուրի: Միւս կողմէ, ուսական բա-
նակը շատ բարոյալքուած է. արուած
պաշտօնական լուրերը, կ'ըսեն զինուոր-
ները, չեն համապատասխաներ իրողու-
թեան: Դադարաւոր նախագահը՝ Նուր-
սուլթան Նազարբայեւ յայտարարած է,
մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, որ իր
միջնորդութիւնը առաջարկած է շարաթ-
ներէ ի վեր, բայց մերժուած է: Վախ
յայտնած է որ Զէչէնի պատերազմը
ծառայի և վերածուի Սլաւերու և մահ-
մետականներու միջև ճակատամարտի
մը, ամբողջ Ռուսաստանի մէջ: Մնաց որ
Եւրոպան ալ շատ խոհեմ է իր արտայայ-
տութիւններուն մէջ և կը գոհանայ իր
«մտահոգութիւնը» յայտնելով:

ՖԻԻԲԻԱՆԻ (Պաթիալի մարդադաշտ)
աղէտին դատաւարութիւնը միջադէպի
մը տուն տուաւ Յունուար 23-ին: Մինչ,
Հանրապետութեան դատախազը ամբաս-
տանալիքը կը կարգար և պատժական օ-
րէնքի առաւելագոյնը՝ երկու տարի բան-
տարկութիւն՝ կը պահանջէր երկու ամ-
բաստանեալներու դէմ (Սիւտ-Թրիպլինի
տնօրէնը և ՍՈՒՌՈՒԹԻ-ի թէքնիք հակա-
կըլնողը), զոհերը և մեղաւորներու ըն-
տանիքները արդէն կ'ըլլան որ պաշտ-
պան փաստաբանները իրենց պաշտպանո-
ղականը արտասանեն, այնքան վրդոված
են եղածէն: Ատեանը արտաքսել կու տայ
զոհները, որոնք այլեւս կ'որոշեն վերջնա-
պէս չվերադառնալ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը՝ Հոսնի Մու-
սարաք կ'ամբաստանէ Միացեալ-Նահանգ-
ները որոնք յարաբերութիւններ կը մշա-
կեն ծայրայեղ մահմետականներուն հետ:
«Ձեր կառավարութիւնը չիման մէջ է
"Մահմետական եղբայրներ"ու ահաբե-
կիչներուն հետ: Այդ ամբողջը մեծ վարդա-
նապահութեամբ եղաւ, առանց որ, սկիզ-
բը, լուր ունենանք: Կը խորհիք որ կըր-
նաք սրբապետ իրան գործած ձեր սը-
փաշները, ուր կապ չունէիք Այաթոլա
Քոմէյնիի և իր մօլեանոց խմբակներուն
հետ, երբ իշխանութեան գլուխ անցան:
Բայց ձեզ կը վստահեցնեմ, այդ կազմա-
կերպութիւնները երբեք եզրկոտորի հա-
կալիւր չեն ունենար» կ'ըսէ Մուսարաք
«Նիւ-Եորքը» պարբերականին տուած
հարցազրոյցի մը մէջ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Sous la Présidence d'Honneur de
M. RODOLPHE PESCE
Maire de Valence

Le Fonds Arménien de France
invite la communauté arménienne de

VALENCE

&

ROMANS

A UN

DEBAT PUBLIC

sur les

Projets et Réalisations du Fonds
« Hayastan »

**Gazoduc IRAN - ARMENIE
ZANGUEZOUR - KARABAGH**

avec

BEDROS TERZIAN

Président du Fonds Arménien
de France

Diaporama commenté

Vendredi 27 Janvier à 20h30

à la Maison des Jeunes
et de la Culture «Le Polygone»,
VALENCE

ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱՀԱՆԴԵՍ

Կեսարական թէյով և քէթիով
Նախադասութեամբ՝

Պր. ՆԱԶԱՐԵԹ ՊԵՏԻԿԱՆԻ

Կիրակի, Փետրուար 5, Ժամը 16-ին
Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան
Կեդրոնի մէջ սրահին մէջ
118, Գուրալ փողոց, 75017, Փարիզ
Գեղարուեստական բաժին:

Հայկական նուագ, երգ, արտասանու-
թիւն:

Սիրալոյս կը մասնակցին՝

Լուսինէ Նազդեան

Պերմ Գուլյուսեան

Յովհաննէս Տէմիրբեալ

Սիրով կը հրաւիրուին բոլորը:

Մասնակցութիւն՝ 60 Ժր.:

ՅՈՒՄՈՐԻՍՏԻ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ Փարիզի Ա. Թաղէտեան
մասնաճիւղին անդամական ընդհ. ժողովը
Շաբաթ, Յունուար 28, Ժամը 10-ին Փա-
րիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

17 ռիւ Պէօ, Փարիզ 9-րդ

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

L'ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE

reconnue d'utilité publique
recherche

DIRECTEUR ou DIRECTRICE
pour diriger

l'Etablissement de Montmorency

Ce poste implique la gestion d'en-
semble de la maison de retraite, du
personnel et l'organisation. Connaiss-
ance indispensable du français et
de l'arménien.

Logement assuré.

Prière de prendre rendez-vous ou
adresser C.V. au Siège de l'Associa-
tion :

77, rue La Fayette, 75009 PARIS

Tél. : 48.78.02.99

Secrétariat ouvert tous les jours de
14h à 18h sauf samedi et dimanche.

ՆԿԱՏԻ ՌԻՆԵՆԱԼ

ԿՈՄԻՏԵՍԻ

Ծննդեան 125-ամեակին
նուիրուած համերգ

Շաբաթ, Փետրուար 25, Ժամը 20.30-ին
էջք - ան - Փրովանս քաղաքի համերգա-
սրահը:

Մանրամասնութիւնները յետադաշին:

Կապույտ խաչի վռնակ-Վրէնի Սաթենիկ
մասնաճիւղի ճաշը Փետրուար 18-ին:
Մանրամասնութիւնները յետադաշին:

L'UGAB — Jeunes organise

SA

SOIREE

DE LA

SAINT-VALENTIN

le Samedi 4 Février à partir de 22 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17^e

TENUE CORRECTE EXIGEE
INTERDIT AUX MINEURS

Prix unique : 80 F.
(avec 1 consommation non-alcoolisée)

ՇՆՈՐՀԱՎԱԽԻ

Ս. Յովհաննէս - Միւրաճ Մայր Եկեղեց-
ւոյ հոգաբարձութիւնը Ամանորի և Սուրբ
Ծննդեան տօնին առթիւ, շնորհակալու-
թեամբ ստացած է իւզգալի հետեւեալ
նուէրները. -

Տէր և Տիկին Ալլա Սարեան 100, Տի-
կին Էմմէ Պէտրեան 200, Տիկին Անժէլ Մա-
նուկեան 100, Տէր և Տիկին Միշրա՛ն
Տատեան 500, Տէր և Տիկին Էտուար Թո-
փալեան 100, Տէր և Տիկին Գինոսեան
200, Տէր և Տիկին Տարօն Սարճատեան
500, Տէր և Տիկին Անդրանիկ Եղերեան
100, Տիկին Վարդուհի Սարճատեան
200, Տէր և Տիկին Ստեփան Տամաճեան
500, Տէր և Տիկին Գանիէլ Նուրեան 200,
Պ. Միւսաթ Պէնիկեան 200, Օր. Սիւզան Անդ-
րէասեան 100, Պ. Նազարէթ Պաշտիկեան
200, Տէր և Տիկին Ժան - Ժազ Լըքոք 300,
Տէր և Տիկին Փաքալ Գարմոն 300, Տի-
կին Բընէ Երուսեան 100, Տէր և Տիկին
Վէնսէն Գասարեան 200, Տէր և Տիկին
Մ. Մարտիրոսեան 100, Տէր և Տիկին
Անթուան Սալէզ 300, Տիկին Անժէլիք Հա-
նրեան 300, Պ. Արիստակէս Պալեան 200,
Տէր և Տիկին Փիէն Յակոբեան 500, Տէր
և Տիկին Նուրճան Իփէքճի 100, Տէր և
Տիկին Ժողէֆ Պաղտասարեան 100, Պ.
Յարութիւն Ճիրիքեան 500, Տէր և Տիկին
Գրիգոր Ազատիկեան 200, Տիկին Ազատու-
հի Պէքեան 500, Տէր և Տիկին Կ. Ալեք-
սանեան 100, Պ. Կարպիս Պէքեան 500,
Տիկին Անի Գուլյուսեան 500, Տիկին Ալիս
Գալանտեան 200, Օր. Օֆէլիա Գոմպա-
ճեան 100, Պ. Էտուար Սիրակեան 500,
Տէր և Տիկին Ալեքսանդր Ֆալէ 100, Տի-
կին Սոնա Մոմճեան 200, Պ. Փոլ Լէպլէ-
պիճեան 300, Տէր և Տիկին Արման Տէր -
Սահակեան 200, Պ. Վարդգէս Անդրէաս-
եան 100, Տիկին Նուրիկ Եղերեան 200, Տի-
կին Մարի Ծառուկեան 200, Պ. Շառլ Կա-
վալեան 100, Պ. Ժան Դաւիթեան 150,
Տէր և Տիկին Արմէն Գալանտեան 500,
Տիկին Փոլին Թէրզեան 100, Տիկին Ս.
Հայրապետեան 500, Տէր և Տիկին Գամիլ
Լանտէ 250, Տէր և Տիկին Հերմէ Նալ-
պանտ 100, Պ. Փոլ Աւետիսեան 300, Պ.
Ժիլպէն Պապանեան 100, Տիկին Վարդու-
հի Պաղտասարեան 100, Տէր և Տիկին
Մարտիկ Պալիոգեան 1500, Տէր և Տիկին
Բ. Համբարեան 500, Պ. Էրեթ Պաղըր-
ճեան 500, Տիկին Գոցարիկեան 200, Տէր
և Տիկին Կ. Օհանեան 2000, Պ. Նուպար
Պալեան 200, Տէր և Տիկին Անտրէ Պուր-
ժէ 300, Տիկին Մէրի Նալպանտեան 200,
Տիկին Ռոզա Ամիրալեան 50, Տիկին
Ջինա Վարդանեան 100 Ժր., Տիկին Շ.
Վահանեան 500, Տիկին Վ. Մուրատեան
250, Տէր և Տիկին Նորսիկեան 150, Պ.
Ժորժ Նալպետեան 200, Տէր և Տիկին
Վարդգէս Երկանեան 200, Պ. Ժան Տէլէ-
ճեան 1000, Տէր և Տիկին Հրանդ Գալա-
ճեան 250, Տէր և Տիկին Սեդրակ Կանա-
եան 200, Պ. Ժիրայր Կիւրճեան 150, Պ.
Սուրէն Սարգիսեան 2000, Պ. Էտուար
Նուրիճեան 100, Տիկին Ալիս Մամարեան
200, Տիկին Արշալոյս Ճէնադեան 300, Օր.
Ժանին Փրիկեան 200, Տէր և Տիկին Էտ-
մոն Ալըքեան 100, Տէր և Տիկին Միշրայէլ
Գարանժիկեան 250, Պ. Ալեքսանդր Ակո-
րոֆ 150, Տիկին Մարի - Լուիզ Արեւեան
100, Տիկին Հերմէն Գերկոյեան 500, Պ.
Արամ Աշճեան 200, Տիկին Սիլվա Ժիրար-
տիէ - Բոկ 100, Պ. Ճի Յրէնիկեան 200, Պ.
Ժերար Սեւեան 100, Տէր և Տիկին Սերժ
Դաւիթեան 500, Տէր և Տիկին Ժան Յա-
կոբեան 100, Պ. Յարութիւն Եկէնեան
1000, Պ. Ժազ Գասարեան 100, Պ. Ժան
Բերդիքեան 200, Տէր և Տիկին Ջիլիկի-
եան 150, Տիկին Մարգրիտ Ալթունեան
100, Տիկին Մէլքա Թրէանթոն 2000, Պ.
Հայկ Նազարէթեան 100, Տէր և Տիկին
Վ. Ջարգալաթեան 300 Ժր.:

(Շաբ. 2)

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE SOIREE COUSCOUS

organisée

par la Croix Bleue

Section Bagnex - Cachan

Samedi 28 Janvier à 20 heures

à l'Ecole Rabelais — MONTROUGE

Participation aux frais : 130 F

Réservations avant le 25 Janvier au :

46 63 10 48 / 46 83 00 82.

— Places limitées —

Un Séjour Ski

du 18 Février au 25 Février

retrouves tes ami(e)s !

tes animateur(trice)s

tes directeur(trice)s

de juillet et août 1994.

en venant t'éclater au S é j o u r S k i
à Bellefontaine, Colonie organisée par la
Croix Bleue.

Ton inscription se fera

soit: à la Croix Bleue de Paris 48.24.46.57

auprès d'Isabelle Tchydemian

39.85.09.75

auprès de Sébastien Harian

39.87.42.86

P r i x : 2 5 0 0 F.

Ce prix comprend :

- Transport
- Hébergement en pension complète
- Location de skis
- Cours de skis
- Forfait remontées mécaniques
- Animations
- Folle journée déguisée sur les pistes

Et plein d'autres surprises !

Colo ouverte à tous les enfants

de 8 à 14 ans.

PARLES-EN A TOUS TES AMI(E)S

Séjour familial d'hiver

à Bellefontaine (JURA)

du dimanche 26 février

au dimanche 5 mars

Inscrivez-vous dès à présent auprès de :

Marie ABOUSEFIAN — 47 84 82 90

qui vous donnera tous renseignements
utiles.

Les enfants âgés de plus de 8 ans,
même non accompagnés, seront les bien-
venus et entourés d'animateurs.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅ

ԼՕՔՕ

Կապույտ խաչի վռնակ «Աղուիթա»
մասնաճիւղը կազմակերպած է տարեկան
լոթօն, Կիրակի, Յունուար 29, կէսօրէ
ետը Ժամը 16-30-էն սկսեալ Վալանի Հայ
Մշակոյթի Տան մէջ:

Նախագահին կողմէ՝ ընդդիմութեան
տրուած հարուածին մեծագոյն գոհերէն
պիտի ըլլան Հայաստանի եւ Սփիւռքի Հա-
յերու յարաբերութիւնները: Աւելի մեծ
գոհեր, հաւանաբար, պիտի ըլլան ժո-
(Շար. Դ. Է)

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՅՑՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ
(26 ՅՈՒՆԻՈՒՐ 1957)

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ

- ՀԱՏՈՒԱԾ ԻՐ ԱՆԱԽԱՐՑ ՅՈՒՇԵՐԻՆ -

ԱՃՄԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒՆ

Ձեմ դիտեր որեւէ ատեն մեր միտքէն անցած էր ողջունել ազատութիւնը, մէկ օրէն միւսը:

Այո, յաճախ երազներ կը հիւսէինք, երբ թաղաւորը կը հիւսնադանար, եպարքոս կը փոխուէր կամ խորհրդաւոր շշուկներ կը հասնէին դուրսէն: Մակեդոնական խնդիրը սուր հանձնարանք առած էր եւ կը թուէր թէ մենք ալ բանի մը կը սպասէինք, հոտոտելով Արտասահմանի թերթերը:

Գիշերը մը նորէն լուսուցեր էինք: Խմբագրապետը, Արամ Անտոնեան, մէկ մէկ անհետակ մէջ լանդաշտերով մեզ, յօդուած կը պահանջէր: Գեղամը կը սոսկար մանրէներէն եւ առածի կարգ անցած էին իր բացատրիկ գիտելութիւնները: Ճաշարանին մէջ, երբ ամէն մարդ տասը փարայի հաց կ'առնէր, ինք քան փարայի կ'ապրապէր, արպէսդի ձեռքով բռնած մասերը բերանը չղնէ: Ուրեմն կէսը կը նետէր: Անգամ մ իւրեքէք Գալուստրոմէն անցած ատեն, գաւազանը ձեռքէն կ'իյնայ դետին, քիչ մը թաց տեղ մը: Կասկածէ կասկած դուրսելով, Գեղամը կը վազէ տուն, սիւլալիմէով կը լուսայ ու կը լուսայ, իրիկունը եւ յաջորդ առտուն: (Սիւլալիմէն միշտ անպակաս էր դրպանէն, իբրեւ ազդու հակահետադարձ մը ամէն բանի դէմ: Գեղամի այս կասկածամտութեան մէկ պատճառն էր որ սուր թոքատապ մը անցուցած էր ժամանակին: Ուրիշ խօսուածք մը մնացած էր վրան):

Անտոնեան, իսկական պաշտպան, որպէս խորհրդի Գեղամը անպատճառ յօդուած մը գրել կ'իրաւի օրուան թիւին համար, խմբագրատան խցիկին դուռներն ու պատուհանները կը փակէր, եւ ցախուելը ձեռքն առած՝ անխնայ կ'աւելէր դետինը, անտանելի փոշի մը հանելով: Գեղամը քիթը -- բերանը փակած կը ճշար, պատէ պատ կը զարնուէր: Խեղճուելը բան մը չէր, եթէ մէկն ու մէկը տեղի չտար կամ ցախուելը չփայտէր:

Կարճ - երկան դրեցինք յօդուածները եւ գիշերուան մնացեալ մասը անցաւ դրական -- քաղաքական խօսակցութիւններով ու երազներով:

Անտոնեան, որ նամակագրութեամբ կ'ապուած էր Ռուսիոյ Զարդարեանի հետ, կը պատմէր թէ իր բարեկամը «Ռազմիկ» անուն յեղափոխական թերթի մը կը հրատարակէ ֆիլիպպին մէջ, թէ Պոլսէն թըղթակից մը ունի որ շատ յաջող եւ յանգուզն բաներ կը գրէ: Ու կը հարցնէր Գեղամին թէ կը ճանչնայ...: Երկուքս ալ անգիտանալով, որիւ յետոյ թիւները կ'ուղէինք լսել, իր բերնէն կ'ախուած:

- Բաներ մը պիտի ըլլան կարծեմ: Սա չունը սատկէր, ազատէինք...

Ուրիշ գիշերներ, Գեղամին, երբեմն ալ Տիգրանին հետ, չեմ գիտեր ինչ բանէ ներշնչուած, կ'երազէինք թէ ահա Սուլթանը կը փոխուի, ազատութիւն կը չըռչակուի, քիչ մը չունչ կ'առնենք:

Եւ ծրագրերն էր, ծրագրերն էր.

- Մեր ուղածին պէս թերթ մը կը հանենք, ազա՛տ, գրական -- քաղաքական: Յետոյ գիրքեր...

- Երիտասարդական Միութիւն մը կը հաստատենք, ուսանողներ կը զրկենք եւրոպայ:

- Ես ժընեւ կ'երթամ համալսարանական շրջան մը բոլորելու համար: Ա՛յն, Զուլիցերիա, Զուլիցերիա՛. «Դրօշակ»ն ալ հոն է...

- Հապա Հայաստանը, ես երթալ տեսնել կ'ուզեմ, աչքովս տեսնել ... Նաեւ Կովկասը...

- Ո՞վ չուզեր. երանի՛ թէ: Եւ սա... կայն...

Երբ առտու կ'ըլլար եւ քնաթիռային աչքերով դուրս կ'ելլէինք, երբ ցրուէնները աջ -- ձախ կը վազէին «Վառա՛մ», «Սապահ» պոռակով, երբ կը տեսնէինք նոյն դաժան դէմքերը պողոտային երկու ափերուն վրայ, կամ գորշ բազմութիւնները որ կը խոկային սրճարաններու մէջ, ան-

ճոռնի խօսակցութիւններով, անմիջապէս կը սթափէինք, -- «Բայց ախա՛ր որ երազ էր»...

Առտու մը, սակայն, երազը դարձաւ իրականութիւն:

Թերթերը վախկոտ երկոտղ մը հրատարակած էին: Բայց, մէկ օրէն միւսը կ'ապրապէր, կ'արշաւէինք այն ճամբաներէն որ նոր ժամանակներու ամէնէն մեծ Ուսարդործին պալատը կը տանէին. -- մենք, ընկերներ, Եւրոպ Քէօզլի վրայ կը քալէինք:

10 Յուլիս, 1908. -- Եաշարն Հիւրքի-յէթ, Եաշարն Ատալէթ, Եաշարն Մուսալվաթ, Եաշարն Միլլէթ...

Ա՛յն ժամ յիշեր թէ ինչպէս անցաւ առաջին օրը: Եթէ չեմ սխալի, երկրորդ կամ երրորդ օրն էր որ, Արամ Անտոնեանին, Գեղամին եւ ուրիշներու հետ խոսուելով ամբողջ, դացինք Պապը Ալի, - այս անգամ բուն իսկ պաշտօնական մեծ դուռը, կարմիր ֆէսերը ծուռ դրած, կարմիր դրօշ մըն ալ բռնած.

- Փատիշախը չօք Եաշար՛, Սադրազամը տեսնել կ'ուզենք անպատճառ, կ'աղաղակէր ամբողջ:

- Տեսնել կ'ուզենք ... ո՛րք են նախարարները, ազլ, ազլ (պաշտօնակ): Եաշարն մէշուրքիյէթ (Կեցցէ Սահմանադրութիւնը), Եաշարն միլլէթ...

Ահա կ'երեւար Մեծ - եպարքոսը, Սալիտ փաշա, եւ բարեկեղծ ամբողջ, կը խոստանար հրաժարիլ անմիջապէս:

- Նախարարներն ալ, նախարարներն ալ, ո՛րք են:

- Ձեմ դիտեր. ամէն մէկը իր պաշտօնատունն է կամ տունը:

Կամաւոր առաջնորդներ յանձն կ'առնէին ամբողջ տանիլ իւրաքանչիւր պաշտօնատուն, նախարարներուն հրաժարուած պահանջներու համար:

Եւ ամբողջ ճամբայ կ'ելլէր -- մենք ալ միասին -- դէպի մատնանշուած չէնքերը, նախարարական պաշտօնատուն կամ բնակարան, խելայի կանչեր արձակելով, ոտքերը դետին զարնելով, ծափահարելով, երգելով կամ լալով:

Այսպէս մինչեւ իրիկուն իրարու ետեւէ ամբողջ մարտակոչին պատասխանելով հրաժարական տուին նախարարները, բացի մէկէն -- կարծեմ իրթականը -- որ չգտնուեցաւ, եւ հոգաւոր ֆէսիւմ փաշային որ փայտած էր (յետոյ բղիկ բղիկ եղաւ մօտակայ գաւառի մը մէջ):

Այնուհետեւ ճառեր շանթարձակ, որոնց սկիզբն ու վերջը գոց ըրած էինք.

- Վաթմաշալար, օթալ սեմետեմ պերի մեմլեփէթիմիզ իսթիպատ փեմլէ-լիքիմեթ փաշա փաշայ օլալ ... (Հայրենակիցներ, երեսուն տարիէ ի վեր մեր հայրենիքը բռնապետութեան ճիրաններուն ներքեւ բղիկ բղիկ եղած...):

Այդ օրերուն էր որ գոհակից ցոյց մըն ալ Օրմանեան Պատրիարքի դէմ կը սարքուէր, առաջնորդութեամբ վարկարեկ մուսթափի մը եւ խումը մը գոց -- բրոցներու: (Ի դժուար Դաշնակցութեան վերադրեցին այս խումբային արարքը եւ այդ առթիւ տպուած թուղթիկները: Եթէ եղած -- չեղածը մենք էինք, լուր անգամ չունէինք. իսկ գուրսէն Դաշնակցականի չուք չէր երեւցած տակաւին):

Դեռ բանտարկեալները չէին արձակուած: Մինչեւ բանտին դուռն ալ դացինք, ճամբեցին:

- Տղա՛ք, եկէք Եւրոպ երթանք: Երթա՛նք, երթա՛նք, մէկ մէկ ձի նրսած քէնք...

Իսկապէս, Գեղամը, ես եւ Ենոյք Շահինը Պէշիկթաշին մէկ մէկ ձի նստելով, քէնքիք դէպի Եւրոպի պալատը: Ես չառնեց վարժուած էի ձիավարելու: Երբ գիշերը ուշ մնայի, Սիւլտանի նաւամատոյցէն ձի մը կը վարձէի -- 100 փարա -- եւ կը քէնի դէպի տուն: Գեղամը նոր կը նստէր եւ հաճութեամբ չէր որ համակերպեցաւ այս արկածալի արշաւին:

Ես ձին սընթեց քէնելով արդէն հասեր

էի Կայսերական պալատին ընդարձակ դարաստանը, ուր խալտաբէշ լազմու-թիւն մը խոնուած «Փատիշա՛մ չօք Եաշար՛» կ'աղաղակէր եւ ցնծութեան կանչեր կ'արձակէր: Երկու ընկերներս հասան բաւական ուշ, հարսնեւորի պէս վարած ըլլալով ձիերը:

Գեղամին էր որ կը գրէր, մէկ տարի վերջը. -- «Հազիւ թէ բռնած սանձերը մեր ձիերուն, որոնց վրայ հեծած էինք, կ'արշաւէինք, կ'արշաւէինք այն ճամբաներէն որ նոր ժամանակներու ամէնէն մեծ Ուսարդործին պալատը կը տանէին. -- մենք, ընկերներ, Եւրոպ Քէօզլի վրայ կը քալէինք»:

Ի՞նչ ընելու դացեր էինք այդ արիւն-դանդ, արիւնաբոս ողջին մէջ: Ի՞նչ գործ ունէինք այդ ծոպաւոր եւ փաթթոցաւոր լազմութեան հետ...

Մինչեւ այսօր ալ չեմ կրնար բացատրել: Տարակոյտ չկայ թէ նախ կ'ուզէինք տեսնել Հրէշին երեսը: Ի՞նչ ըսելու համար, այդ խառնիճաղանձ ամբողջ մէջ: Կրցա՞նք տեսնել...

Շուուկ մը, յանկարծ, եւ մատով շարժումներ դէպի պալատին պատշգամբ: Ու քէմ-քէմահներ, կանչեր.

- Նայեցէ՛ք, նայեցէ՛ք, փատիշահն է: Եաշարն Էփենդիմիզ, Եաշարն փեմլէ-լիմիզ ... Գա՛հր օլաւն իսթիպատ... (Անկցի՛ր բռնակալութիւնը):

Իբրեւ թէ տեսած եղանք մօրուսաւոր դէմք մը որ ստուերի պէս երեւցաւ, քանի մը բառ արտասանեց ու հեռացաւ:

Անոնք որ իրապէս տեսած ու լսած էին, կը պատմէին թէ Սուլթանը իր ջե՛րմ ուրախութիւնը յայտնած էր Ժողովուրդին, փառաբանելով Սահմանադրութիւնը եւ Ազատութիւնը...

Բազմութեան մէջ Հայեր ալ կային եւ այդ առթիւ իմացանք թէ բանտարկեալներուն մէկ մասը արձակուած է, մէջն ըլլալով Ենոյքը:

Ահա թէ ինչ ըսել է ոտքը գետնէն կըտրել: Նորէն ցառեցինք ձիերը եւ հուռա՛... «Եաշարն Հիւրքիյէթ»:

Անշուշտ Ապտիւլ Համիտ քիթն տակէն կը խնդար, ալապէս գիւլային ծրագրերն որոճալով: Այս անգամ իբրեւ «Կոմիտէ-ճի»: Ձէ՛ որ հրապարակաւ յայտարարած էր թէ ինք շատոնց անգամ էր «Իթթիհատ վէ Թերապեզ»ին...

- Եկե՛ր են, եկե՛ր են. առաջիմ երկու հողի: Ուրիշներ ալ պիտի գան հետզհետէ: Կարծեմ Ենոյքին էր որ այս աւետիսը կուտար: Բանտին հաղիւ արձակուած, կրակի պէս կ'եփէր, կապերը գտնելու, կորկը վերակազմելու համար:

Որո՞նք էին եկողները:

Առաջինը որ տեսանք, մեզի ծանօթացուցին իբրեւ «Ընկեր Վահագն»: Ուրիշ ոչինչ: Միջին տարիքով մարդ մը յազմութեամբ, թաւ պիւրիւրով: Պուլկարիայէն կուգար, բայց հազուադէպ, խօսուածքէն կ'երեւար որ Ամբերկան ալ տեսած է:

Պարզ եւ եփուն մարդ, Վահագն (Տաթեւեան), կը խօսէր իբրեւ կուսակցութեան ներկայացուցիչը: Առանց ամէն բան ըսելու, անմիջական հրահանգները տալով, յայտնեց թէ քանի մը օրէն մեզի պիտի ներկայացնէ կարեւոր ընկեր մը, որ իրեն հետ միասին եկած է:

Կապը կը պահէր Ենոյքի, եւ ժամադիր եղանք Բերա, Փլթի Շանի պարտէզը:

Ահա քանի օր էր որ կը սպասէինք անհամբեր: Պարզի բախտ էր, -- նորըմայ խլէշներ, ամբողջովին տեղ եւ երազ, Եւրոպայէն, լուր աշխարհէն եկած մտաւորական, յեղափոխական, Դաշնակցական պիտի տեսնէինք:

Ամպամած իրիկուն մըն էր: Որոշուած ժամուն դացինք Փլթի Շանի կ'եցանք որոշ տեղ մը, վարի ցանկապատին մօտ, համաձայն տրուած հրահանգին: Ենոյքը վա-հագնին հետ բաներ մը փափաղէ վերջ, վերադառնալով, պատուիրեց որ պարտէզին վերի գրան կողմը նայինք:

Աչք ու աւանջ կտրած էինք ես ու Գեղամը:

- Ահա կ'անցնի, տեսա՞ր, միջահասակ, սեւ փողկապով, ետեւէն ալ ընկեր վահագնը:

Ուրիշ մարդ չկար արդէն. Վահագնը՝ արդէն ծանօթ՝ իր ըմբիշի կերպարանքով եւ «միւսը», վայելչակազմ, գլխարկաւոր, ձեռքը ձեռնոց եւ գաւազան, քաղցրէի թալուածքով:

«Սեպէ թէ տեսանք», քանի որ կարելի չէր աւելի որոշ դիտել այդքան հեռուն: Պոռոյ մը կատարեց եւ անհետացաւ:

Անո՞նք. -- Է. Ակնունի: Այսքան: Ոչ աւելի, ոչ պակաս:

Վահագնը հազորդեց թէ յայտարարու-

թիւն մը պիտի բերէ, անմիջապէս տակէ տակ եւ յաջորդ օրը ցրուելու համար:

- Մա՛րդ պիտի չտեսնէ ձեռագիրը. դուք երկուքդ անձնապէս պատասխանատու էք: Շարեւ կուտաք ձեր վստահած տպարանին մէջ, ձեր աչքին առջեւ, կը սրբադրէք, տպագրութեան ատեն ալ ուշադրութեամբ հսկողութիւն կը կատարէք որ աւելի -- պակաս օրինակներ չըլլան, եւ վաղը կը ցրուէք:

Օրե՛ր, օրե՛ր ... Երբ «քալէ՛» ըսէին, վաղը խաղ էր մեզի համար:

Ձեռագիրը ստացանք իբրեւ մատուց մը: Խոշոր, իրար հիւսուած տառեր՝ ձեռակ փայլուն թուղթի վրայ: Վաղեցիկը «Սունհանդակ»ի տպարանը, իբրեւ ամէնէն վստահելի, քանի որ տունի տղայ կը համարուէինք հոն: Տէր եւ Տնօրէնը, Տիգրան Զֆէնտին (ձիւլէլէկեան) մեռած ըլլալով, պատասխանատու վարիչ նշանակուած էր ազգ. բաժնի լրարբեր, Յակոբ վարժապետան, միեւնոյն ատեն խմբագիր հայտատու թրքաբարա «Ճէրիտ»ի: Դժբախտաբար հոն չէր: «Տուն գնաց», ըսին, կարճ կապելով:

Գեղամը տպարան ձգելով, ես վաղեցի Յակոբին տունը կէս ժամ հեռու, -- Ենոյ Գափու:

Խելօքիկ մարդ, վարժապետան տեսակ մը խնամակալ դարձած էր ինծի, երբ ան-փորձ պատանի մըն էի: Բայց չուէին կը պախանար: Արդէն հին դուրս, Սահմանադրութեան հռչակումէն ի վեր աւելի կասկածոտ էր դարձած:

Հեւ ի հեւ ներս մտնելով, անմիջապէս բացատրեցի միտքս եւ պահանջեցի որ միասին տպարան երթանք, նոյն գիշերն իսկ տակ տալու համար Յայտարարու-թիւնը:

Ձեռագիրը եւ ստորագրութիւնը հաղիւ տեսած, վարժապետան ղեղնեցաւ, սկըսաւ դողալ եւ ճչաց.

- Խնեմքա՛ր, տղայ, գլխուս փորձա՞նք պիտի բանա. անկարելի՛ է...

- Դուս լուր չունի՞ս աշխարհէն, Սահմանադրութիւն, ազատ մամուլ ... Ձկար դացի՛ր Կայս. Իրաւէն:

- Կարգացի, կարգացի, բայց ես պաշտօնական լուրերէն դուրս բան չեմ տակն առնելիս ... քեզի ալ խորհուրդ կուտամ որ ուրիշ տպարան չտանիս, դուս տակաւին չօճալիս ես. խեղք չի հասնիր...

Կրակ կտրած էի, առաջին փորձին իսկ ձախողանքի հանդիպելով: Այն ալ բարեկամի մը առջեւ:

Ինչպէս թէ ոչ ... Կարելի՞ է ընդդիմանալ Յեղափոխութեան, յեղափոխականի կամքին, երբ Թուրքերն անգամ «Կոմիտէճի» դարձած են եւ Եւրոպի դահլ կը սարկը ընդհանուր ցնցումէն...

- Յակոբ, այս Յայտարարութիւնը պիտի տպուի. կարճ խօսք: Դուս պատասխանատու չես, երկոտղ մը գրէ գրաչարին եւ մեքենայարին, ես կը կարգադրեմ:

- Ձե՛մ կրնար, մի՛ պնդեր:

- Եթէ մէկը ատորճանակը բռնէ գլխով ... (ատորճանակը դրպանէն հանելու ձեւ մըն ալ փորձեցի):

- Գլուխ ալ կտրէք, չեմ կրնար, վէ. սէլա՛մ ... Ոչ ես կուգամ, ոչ թուղթ կուտամ. տպարանն ալ կը գոցեմ: Ահա վերջին խօսք...

Ճաթիլը բան մը չէր: Բայց ճաթիլը կամ «գալմազար» հանելու ժամանակ չէր: «Այս գիշեր պիտի տպենք եւ վաղը պիտի ցրուենք»: Յետոյ կը տեսնուէինք այս «Հայկազափոխական»ին հետ...

Վերադարձայ Գեղամին պատմեցի անցուդարձը, փոփուր տեղալով:

Իրիկուն էր արդէն: Ո՛րք կրնայինք դիմել, ուշ ատեն: «Այս գիշեր պիտի տպուի»...

Ճիւլէլէկեան տպարանին դիմացը, պարսիկ թէյափաճառին մօտ, կարծեմ ճիշդ այն չէնքին մէջ ուր յետոյ Եփրատ դորձակալութիւնը բացուեցաւ, կը գտնուէր փոքր տպարան մը: Տէքը, Կեսարացի երկու տասարդ մը, որ ամէն բանէ առաջ գործ կը փնտռէր, յանձն առաւ գիշերանց մեր աչքին առջեւ շարել, տակ տալ եւ յանձնել, պայմանաւ որ իր ուղած գիշեր վճարէինք:

- Փատիշախը չօք Եաշար՛. Եւ գործի սկսան:

Ուղած գիշեր 150 կամ 180 դրուէր էր: Կանխիկ վճարեցինք, տաքուել, պատուական թէյ մըն ալ հրամցուցինք, որպէսզի տաք սրտով աշխատին եւ հապեն:

Ո՞վ որ տեսած է Ակնունիի գիրը, ան միայն կրնայ ըմբռնել խեղճ դրաչարին կրած չարչարանքը: Մենք իսկ զօրութեամբ կը հասկնայինք շատ մը բաներ եւ դրաչարին դուրսի կեցած՝ տուն կուտայինք:

Շարեւ վերջացած պիտի ըլլար մինչեւ կէս գիշեր, բայց հազիւ լրացաւ կէս գիշերէն երկու ժամ վերջը, քաղաքի սրբազրութիւններով: Յետոյ յանձնուեցաւ

ապագություն, միշտ մեր աչքին տակ: Նոյնիսկ ապագական մեքենան դարձուցինք փոխն ի փոխ: (Երկարակամ չարժանիք արվելուամ էր):

Երբ ամեն բան մերժացաւ, լոյսը բացուած էր արդէն: Քանի մը ժամ քնանալէ վերջ, դործի սկսանք:

Յայտարարութեան մէկ մասը Եղնիկը ցրուել պիտի տար հայաշատ թաղերու մէջ, մնացեալը Գեղամի ու ես պիտի ցըրէինք ամէնէն բանուկ հրապարակին՝ Կաթուղիին վրայ:

Եւ ահա Կաթուղիին երկու ծայրերը բռնած ենք, իրիկուան դէմ. Գեղամը՝ Պոլսոյ կողմը, ես՝ Ղալաթիոյ կողմը:

Թուղթերը հաւեցան կէս ժամուան մէջ:

Յայտարարութեան բովանդակութիւնը: Դժբախտաբար աչքի առջեւ չունիմ: Բայց դժուար է գուշակել, յիշելով ա՛յն օրերը, -- Մահամարութիւն, ժողովրդականական կարգեր, տարբերու համեմալութիւն: Անկցի՛ր բռնակալութիւն:

Յայտարարութեան տակ, իբրեւ ստորագրութիւն՝ գրուած էր «Հ. Յ. Դաշնակցութիւն Պոլսոյ Պատասխանատու Մարմին»: Ուրեմն անդամներէն երկուքը արդէն Պոլիս կը գտնուէին, իսկ երրորդը՝ Ռուբէն Զարգարեան, «Ռազմիկ»ով դբաղած էր Թիւրքիոյ մէջ:

Ահա նաեւ Զարգարեանը, -- տաքարին երիտասարդ մը երկայնահասակ, պոմպէզիկով: Տղաքը չըմպատած էին արդէն եւ երբ ամէնէն վերջը դիւ գտնելով ներկայացուցին իրեն «Ռազմիկ»ի թղթակցը, «Ըմբոստ -- Բարբարոս», Զարգարեան գարմացաւ, իր դիմացը գտնելով անծանօթ խղզ մը: Ինք մինչեւ վերջը կը կարծէ եղբւ թէ Արամ Անտոնեանն է թբղթակցը:

ՀԱՆՈՒՄ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (Շար. 1)

PUBLICATIONS REÇUES

EL ARBOL SOLITARIO
Paruyr Sevak

(Ծաղկաբաղ՝ Պ. Սեւակէ, Սպանիոյի քարգմ.՝ Վարդան Մատթէոսեան):

Ed. Armengraf, Buenos Aires, 1995.

ՓՈՒՆԱՆ ՏՈՄՍԻ

ԱՆՆԱՐԻՆԸ...

ԱԿՆՅԱՐՅՏ

Հայաստանեան քաղաքական կնճառից գետինը մայիսեան խորհրդարանական ընտրութիւններից առաջ, կը թուի «պատւաստ էր» ամէն տեսակի ցնցահարման: Սկզբնաբար կը թուէր միայն: Բայց Հանրապետութեան նախագահի Դեկտեմբեր 28-ի հրամանագիրը՝ ՀՅԴ գործունէութիւնը Հայաստանում ժամանակաւորապէս կասեցնելու մասին, իր անակնկալ ուժգնութեամբ, աւելի քան սուր, բարդ ու նաեւ անհանդուրժի է դարձրել նրանք քաղաքական ու քաղաքացիական իրավիճակը:

«Յառաջ» մի քանի թիւերով սոյն հրամանագրին արդէն անդրադարձած է: Ամէնէն յիշելին «Այնուամենայնիւ Ծնորհաւոր Նոր Տարի» խորագրեալ առաջնորդողն է (Յունուար 3) հատու հարցադրումներով: «Սփիւռքը երեսի վրայ ձգուած, օրերու երկայնքին կը ճանաչուի: զպրք կը փակէ, քերք կը փակէ, մինչ իր ցախատագրին պատասխանատու կազմակերպութիւնները իրենց բոլոր ուժերը կը կենդանացնեն Հայաստանի վրայ, չափ ու կշռի գիտակցութիւնը կորսնցուցած եւ քարծի քաղի ընելով չորս միլիոնի հասնող արմատախիլ ժողովուրդ մը» գրում է «Յառաջ»:

Եթէ իսկապէս Սփիւռքը անտես կ'առնուի ու թերթեր, դպրոցներ չեն գործեր, կամ տարէց-տարի կը փակուին, արդեօք կրաւորականութեան մը չի յանդի այս ամէնը: Երբեմն-երբեմն թիւեր, փաստեր կը հրամցուին ի նշանաւորումն մեծ գոհարութեան, հայաստանեայտ օրնութիւնների: Նախ, արդեօք մեղք չէ՞ ալ ժողովուրդը որ այսպէս ջանադրաբար, արդէն տարիներ ի վեր կը վարժուի լայնամասշտաբ մուրացկանութեան: Ու չաշխատանքի: Այո՛, երբեմն փաստերը շատ են զօրաւոր: Քանի մը տարի առաջ հաշուետուութեան պէս տպուեցաւ որ ՀՍԽՍՀ Զարգացման Մշակութիւն տան վերականգնումի համար տուած է 75 հազար տոլար: Ե՛հ, վերականգնուեցա՛ւ ի սպառ մշակութիւնով ապրող-չնչող ջարջուցու Մշակութիւն տունը:

Արդ նախագահական հրամանագրին մասին որ որոշ խոդերներ կը շօշափէ: Լ. Տէր-Պետրոսեան կը յայտարարէ որ ՀՅԴ խորհրդարանական խմբակցութեան գործունէութեան կասեցմանը իրաւասու է միայն եւ միայն Գերագոյն Սորհուրդը: Ի՞նչ կը ստացուի իրականում, երբ ՀՅԴ Կեդր. Կոմիտէի գործունէութիւնը որոշապէս է կասեցուել: Քանզի կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութեան ջանքերից մասը Կեդր. Կոմիտէի անդամներ են: Նրանք կրնան շարունակել գրադուել կուսակցական գործունէութեամբ: Իսկ մամուլը ասուելուները խմբակցութեան կողմէ եւ առանձին յայտարարութիւնները կը շարունակուին:

Ծանրագոյն մեղադրանքն հնչել է, ինչի մասին ամիսներ շարունակ խօսուել-գրուել է կիսաբերան ու միշտ ալ քամահալից վերաբերմունքի արժանացել: Այժմ իրավիճակն այլ է: Իր վարդապետի «հեռանկարներով» ոչ այնքան անսպասելի: Բայց կա՛յ նաեւ մեղադրուող կողմի ինքնադաշտապնութեան կորույր, ճիշդ մեծաւ մասամբ «աւելի քան հարիւրամեայ մաքառումներով ստեղծուած վատակ»ի աւելորդ վկայաբերումներով: Վաստակ իրական ու իսկապէս սխալից որ ամենեւին ալ չի ստեղծուած կուսակցական մէկ կամ մէկ քանի չափի փոխած այսօրուայ դրօշակիրներու ձեռամբ: Ու նաեւ անցեալով: Ընդդռն հակադաշնակցական անցեալով...

ԻՐԱԶԵԿ

Յ. Գ. -- Ինչպէս ամէն մի միջադէպի որ կապ ունի քաղաքականութեան հետ, «Դրօ» գաղտնի կառոյցի մասին ալ կը շարունակուին ժողովուրդի մէջ երեւակայածին ու երբեմն էլ իրականութիւն յիշեցնող խօսակցութիւններ: Կարելի է ըստել, կը ձեւաւորուի տեսակ մը քաղաքական Փոլքոր, ինչ որ արդէն շատոնց է լիուրի ու լիառատ, ժողովուրդական առօրէի միահաց սեղանին: Կայ նաեւ համոզումը թէ կարելի էր չհրամցնել հետաքննութեան անչափ կարօտ մեղադրական մը: Գոնէ աւելորդ անդամ մը չքաղաքականացումներուն: Մանաւանդ որ «Հայաստանի Հանրապետութիւն» օրաթերթը կանոնաւորապէս կը շարունակէ հրամցնել «Դրօ» գաղտնի կառոյցի կանոնադիր-վաւերադիրները «առ ի հիացումն»... չենք գիտեր ում:

Նալմ

ՀԱՒԷՆ ՊԻՊԵՌԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՑԻ ՄԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

Վ Ե Պ

- Հա՛տէ, հա՛տէ, սրիկա՛յ, ըսաւ դէշ արտայայտութիւնով մը ուր իր ամբողջ անկարող ասելութիւնը խտացած էր տընուն հանդէպ:

Զովաք նորէն տղոց բերանը բացած ըլլալուն համար: Ի՞նչ տեղ կար ճերմելու, ետքն ալ անելի մատնուած՝ տեղը նստիլ ստիպուելու: Անխառնակ կերպով: Իր գլխուրդը դէնքը չէր զօրեւ ալլելու: Աւելի՛ վէշ. ես կը դարնէի: Ատենօք երբ Սուրին առջեւ Մեկինին կը պատմէր -- «ամիսը քանի՛ անգամ -- իր նշանաւոր «սկսուածական կեանքը», Փանֆարները, տողանցքները, հանդէսները, որպէսզի տղան իմանայ թէ ի՞նչ մարդ եղած էր հայրը ատենին (ան ի՞նչ օրեր էին, օճօօօ), Սուր՝ փոքրիկ մանկիկ անուշիկ՝ ինչպէս մտիկ կ'ընէր յափշտակութեամբ: Ով գիտէ ի՞նչ պէս հերոսը տեսնէր զինքը: Այդ փիճը՝ պղտիկը արած էր մեծը, ետքը: Առաջին օրէն մարդու տեղ չէր դրած հայրը: Եւ հիմա, ա՛լ ոչ մէկը կը հիանար իր գիւցադներգական անցեալին վրայ:

Փողկապը շապիկի օձիքին մէջ գետիկը ջանալով, սենեակէն դնաց փրկուելու համար Դուրեանը վերլուծելու անկարելի դործէն:

Սուր բաց պատուհանէն նշմարեց դիմացի աղջիկը որ կ'երթար կուզար, բան կը թօթվէր, մաղ կը սանտրէր, ժողուրտուր

կ'ընէր: Տեղէն ցատքեց, ներս գնաց, երկու վարկեանէն վերադարձաւ հագուած, նոյնիսկ սանտրուած, եղանակ մը սուլելով պատշգամ ելաւ: Ատենք դիմացի տունը կրուկէն ի վեր, երբ որ աղջիկը պատուհանին առջեւ կամ պատշգամը տեսնէր, ինք ալ պատշգամ կ'ընէր, փողոցը կը դիտէր, երբեմն ալ աղջկան կը նայէր: Երբեմն աղջիկն ալ իրեն կը նայէր: Բայց Ֆիլմերու ճիշդ հակառակը կը պատահէր, ոչ ինք կը համարձակէր ժպտիլ աղջկան, ոչ ալ աղջիկը կը ժպտէր իրեն: Ժիշդ է որ ինք կը սպասէր աղջկան ժպտելուն: Աղջիկը չէր ժպտեր սակայն: Մէկը ունենալու էր: Կիրակի օրերը առտուն կ'երթար ծովի պայուսակով: Գիշերը ե՛րբ կուզար՝ յայտնի չէր: Սուր կ'ուզէր որ աղջիկը հոգի տար իրեն հետ խօսելու համար: Բայց աղջիկը հոգի տալու նպատակ չունէր երեւութաբար: Այո, մէկը ունէր: Ե՛հ, հարկաւ, ամէն մարդ մէկը ունի: Ինք ալ մէկը ունէր ... Թէեւ այսօր...

-- Այսօր ծովի օր՝ է, կը պոռար Մեկինէ խոհանոցէն:

Ոչ մէկ պատասխան ստացաւ: Քովի Մարկոսեանները նոր փողոց կ'ելէին: Աղջիկը էն առջեւէն՝ արդէն փողոցին անկիւնը հասած, ետեւ կը նայէր անհամբեր արտայայտութեամբ: Նոր բաներ հագներ էր: Թագուհիին հագուստն ալ հագնին նէ օգուտ չունէ: Ինքզինքը բան մը կը կարծես կոր, քիթը վեր անկեր ես: Տա սրունքները նայէ՛. կտրէ, ձեւէ, երեք աղջկան սրունք չինէ: Իսկ յետո՛յը՝ տոսրակի մը մէջ երկու կատու բանտարկեր են...

Աղջիկը խուսափուկ ակնարկ մը վերցուց, երբ տեսաւ թէ Սուր պատշգամէն էր, ակնարկը խոնարհեցուց, սկսաւ ծեծեծել: Սուր նոզկանքով անդին դարձուց գլուխը: Այնքան խոր նոզկանք մը որ ինք ալ դարձացաւ: Բայց չխոտովանեցաւ թէ Մարկոսեանները աղջիկը բաղդատեր էր իրական թիփի մը հետ որ պատահաբար շատ կը նմանէր Նորմային...

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ
1994 -- 1995

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԵՒ ԻՐ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ

ՆԻՔՈՍԻԱ. -- (Յաղագած)

Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 8, առաւօտեան, տեսնական տրամադրութիւն կը տրէր Մեկունեան Կրթական Հաստատութեանէն ներս: Բոլորը մեծ անհամբերութեամբ կը սպասէին ժամանումին Հայաստանի խորհրդարանի նախագահ Պր. Բարդէն Արարքեանի եւ իր պատուիրակութեան: Հաստատութեան տնօրէնութիւնը, հոհարարական կազմը, ուսուցիչ -- ուսուցչուհիները եւ աշակերտները որոնք կանգնած էին դպրոցին մուտքին, խանդավառութեամբ դիմաւորեցին հայրենի պետական հիւրերը: Անոնք հասնելով անմահ Բարեբարներու Դամբանին ունկնդրեցին «Հայր Մեր»ը աշակերտներու երգեցողութեամբ, որմէ ետք խորհրդարանին նախագահը Պր. Բարդէն Արարքեան ծաղկեփունջ դեմադրեց:

Ապա ներկաները բարձրացան հանդիսասրահ, ուր տեղի ունեցաւ պատշաճ հանդիսութիւն մը: Հաստատութեան փողերախումբը Հայաստանի Պետական Քայլերգով կատարեց բացումը, որմէ ետք Մ.Կ.Հ. --ի տնօրէն՝ Պր. Յակոբ Գապարեան հանդէս եկաւ բարեգալուստի խօսքով, եւ յայտնեց որ այս օրը խորհրդարանի նախագահին եւ իր պատուիրակութեան Մեկունեան այցելութեամբ դարձաւ յիշատակելի՝ Հաստատութեան պատմութեան մէջ:

Հանդիսութեան զեղարուեստական բաժինը ճորտացուցին աշակերտները, մեներգով՝ սանուհիներ՝ Հելեն Ներսէսեան՝ «Կուռնկներ», Աննա Մովսէսեան՝ «Անյոյ Հայաստան», արտասանութեամբ՝ սան՝ Յովհաննէս Գրիգորեան «Հայ Լեզուի», սանուհի ժենիա Թահմազեան «Հայ Ժողովուրդին»: Աշակերտութեան ոգեւորութիւնը իր կատարելալ գրեւորութեամբ «Տաղ Ս. Մեքրոպայ», «Հայրենի վան» խմբերգներով, խմբավարութեամբ՝ Պր. Սեպուհ Արարեանի:

Հանդիսութեան աւարտին Պր. Յակոբ Գապարեան բեմ հրաւիրեց խորհրդարանի նախագահ Պր. Բարդէն Արարքեանը, որ իր խօսքը ուղղէ ներկաներուն: Ան իր երախտութիւնը եւ յուզումը յայտնեց որ կը գտնուի սփիւռքի հայկական այս կրթօճախի մէջ, ուր կը հնչէն հայ պատանիներու կենսութեան հայեցի երգն ու արտասանութիւնը: Ապա անդրադառնալով Հայաստանի ներքին ծանր իրավիճակին, փոխանցեց հայրենի ժողովուրդին կամքն ու պայքարի ոգին բազմապիսի դժուարութիւններ յաղթահարելու եւ գոյատեւելու:

Հանդիսութեանէն ետք հայրենի պետական հիւրերը Հաստատութեան ընթերցասրահին մէջ առանձին հանդիպում ունեցան հոգարարական կազմի, տնօրէնութեան եւ ուսուցչական կազմին հետ: Մեկնելէ առաջ անոնք շրջապայելով Հաստատութեան նորակառոյց շէնքերը եւ տեսնելով աշակերտներուն ընձեռուած պայմանները մեծապէս տպաւորուեցան ու գնահատեցին:

ՎԻՈԼԻԹ ԹԱՇՃԵԱՆ

Ներք՝ շատ խոշոր: Զարմացաւ թէ ո՛րքան խոշոր էին հօրը կօշիկները: Եւ թէ ի՞նչ արտաոոց քալուածք մը ունէր, այդպէս վերէն դիտուած: Այս մարդուն ինչի՞ն հաներ է մամա, խորհեցաւ պժգանքով: Եւ մայրն ալ արհամարհեց: Բայց հաւանի՞ր ինչ է: Կին մը ինչո՞ւ էրիկ մարդուն ետեւէն կը վազէ: Հաւանելուն համար: Ամուսնանալու, հաց ուտելու համար: Որպէսզի մինչեւ կեանքին վերջը զինքը կեանքիւրդ մը գտնուի: Հապա: Օրինակ Սիլվան, բանը որ ճամուռնացաւ, քսան եղաւ, երեսուն եղաւ, երեսունը անցաւ, մայրը մեռաւ, հայրը մեռաւ, ըսեց որ դրած ալ չձգեցին, կամ քիչ ձգեցին: Ի՞նչ կ'ընէ Սիլվան: Անթիւ՝ կը մեռնի, եթէ ամուսին չունի: Կր մուրա՞յ: Կամ, պէտք է աշխատի: Մեր կիները չեն աշխատիլ, չեն ուզեր աշխատիլ, որ: Երիւր պիտի բերէ, կնիկը պիտի ուտէ: Փարպիթ կ'ըսեն ասոր: Հապա՞: Ամէն մարդ Նորմային պէս...:

(Շար. 26)

(Շաբ. Ա. էջ 16)

դովորակարարությունն ու մարդկային իրա-
ւունքները Հայաստանի մէջ: Ասիկա քիչ
քան չէ, որքան ատեն որ ժողովրդավա-
րութեան եւ տնտեսական յառաջդիմու-
թեան միջեւ կապը հետզհետէ անլի թա-
փանցիկ կը դառնայ աշխարհի մէջ: Մինչ
Հայաստանը տնտեսական անհիշատակ
յակներ ունի (1993-ի միջին եկամուտն էր
շուրջ 680 տոլար), երկրի ֆազաֆական
ազատութիւններու սահմանափակումը հա-
ւանաբար սուղ արժող շարժում մը բը-
լայ:»

Թերթին նոր թիւին մէջ Փարիզէն
Մէհմետ Օրուժուճու պատասխանած է
Դեկտեմբեր 27-ին «Դարաբաղի պատե-
րազմին մէջ Թուրքիա անմեղ չէ» խո-
րագրով լոյս տեսած գրութեան: Ընթեր-
ցողը կը գարմանայ այդ մտայնութիւն, յի-
շեցնելով Հայերու կիրարկած ջարդերը,
գրաւած հոգերը եւն: ու Երեւանի կա-
րեւոր նեցուկը Դարաբաղի, հակառակ
չէզոքութեան պնդումներուն:

Աւարտին կ'ըսէ թէ Թուրքիա եւ Հա-
յաստան հիմնական ընտրութիւն մը կա-
տարելու հանգրուանին են. կամ պիտի
սպրին անցեալի յիշողութեան մէջ բան-
տարկուած, կամ պարզապէս պատահա-
րները իրենց ետին ձգելով պիտի դառնան
դէպի ապագայ, առանց մոռնալու անց-
եալին դասերը: Ճակատումը միայն կը
ծառայէ երկու կողմն ալ պատմական կրն-
ճիւղի մը բանտարկեալները դարձնելու:
Պէտք է միջին ճամբայ մը գտնել ինչ որ
երկու կողմէն ալ քաղաքական յանդու-
թիւն եւ ողջմտութիւն կը պահանջէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՄՇԱՐ ՔԵՄԱԼ մեղադրանքի տակ առ-
նուեցաւ «անջատողական քաղաքական»
համար: Դատախազութիւնը 2-էն 5 տարի
բանտարկութիւն կը պահանջէ գրագէտին
դէմ:

ԶԷԶԷՆԻՈՅ նախագահը՝ Դուրապեա խոս-
տովանած է (Յունուար 23) որ ձախողած
է իր ճիշդերուն մէջ պաշտպանելու համար
իր ժողովուրդը ռուսական միջամտու-
թեան դէմ: «Սիրտս կ'արիւնի այս բոլոր
գոթախտներուն համար, զորս ի վիճակի
չեղայ պաշտպանելու այս վանտարկութեան
դէմ», ըսած է Դուրապեա: Տեղւոյն վրայ
կացութիւնը չիփոխ կը մնայ, թէեւ ժամէ
ժամ Գրոզնիի վերջնական անկումը ան-
խուսափելի կը նկատուէր Յունուար 25-ին:
Մարտիկները կատաղի դիմադրութիւն մը
ցոյց կուտան եւ որովհետեւ զէնք ալ չէ
մնացած, վերջին կողոպուները կ'ըսեն՝
«մեր կուրծքը իրենց հրասայլերուն դէմ»:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
տագնապը քիչ մը աւելի շեշտուեցաւ Յուն-
ուար 24-ին Սեկոյն Ռուսալայի հրաժարու-
մով Ազգ. Խորհուրդի նախագահութեան
նախագահական ընտրութեան առթիւ,
թեկնածուներու հրմշտուքն է որ զինք
վրդոված է եւ իրեն համար անհրաժեշտ
գարձած է նոր բաներ երեւակայել, նոր
բարոյականութիւն մը, նոր դէմքեր, նոր
երիտասարդութիւն մը եւ թերեւս՝ նոր
շարժում մը: Սեկոյն Ռուսալայ կը գտնէ
որ երեք թեկնածու (Էմմանուէլ, Ժոս-
փէն, Լանկ եւ դեռ արամադրութիւն ունե-
ցողներ ինչպէս Գուշէր եւ ինչո՞ւ չէ Ռո-
քար...) խառնակութեան պատկեր մը կը
պարզեն եւ կուզեն որ պոյքութիւն երթա-
րկուի գտումի դործողութիւն մը (Վրի-
միէն): Միւս կողմէ, Էմմանուէլի կը
սպաննայ հրաժարել քաղաքական իր
պաշտօնէն, եթէ չարքայինները զինքը
չընտրեն որպէս թեկնածու:

ԻՍՐԱԵԼԻ նախագահը՝ Էզր Վալցման
եւ վարչապետը՝ Ռապիւն տարակարծիք
կը մնան խաղաղութեան ընթացքը շարու-
նակելու կամ դադարեցնելու մասին, ահա-
բեկչական արարքներու պատճառաւ: Նա-
խագահը կ'ուզէ դադարեցնել եւ պատկերա-
լից բացատրութիւն մըն ալ կուտայ. -
«Պատերազմի ատեն, երբ ակնհայտ զաշ-
տի մը մէջտեղը կը գտնուիս, ապուշի պէս
աւելի առաջ չես վազեր: Կը կենաս եւ կը
մտածես»: Ռապիւն, ընդհակառակն, կը
խորհի որ պէտք չէ տեղի տալ:

ՆԻԻ-ԵՈՐՔԻ ռաբունի՝ Վալս, Առաջինի
ազատագրման ողբերգման 50-ամեակի
(Յունուար 26) նախօրեակին, բողոքած է
որ դեռ կաթողիկէ խորհրդանիշներ մնա-
ցած են արգելափակման կայանին շուրջ:
Ծանօթ է որ ի վերջոյ, Հրեաները կը-
ցան տեղափոխել տալ մայրավանքը,
բայց, Վալս կ'առարկէ որ չէնքին բակը
խաչանշան մը մնացած է եւ քիչ անգին
ալ մատուց մը:

ՊՐԻԻՍԷԼԻ մէջ, Յունուար 24-ին, հա-

ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱԿԻ

Տիկին Խնկաբեր Թորոսեանի մահուն
առթիւ՝ Տիկին Արշալոյս Նուրեան 200
Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

BAIL A CEDER

Առողջական պատճառներով ծախու է
(պայ)

ԲԱՆՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

մատչելի պայմաններով:

Դիմել հետեւեալ թիւերուն՝

45 23 24 97

կամ

43 40 92 09

Մինչ այդ գրատունը բաց է երկուշաբ-
թի, Զորքաշարթի եւ Շաբաթ օրերը, Ժա-
մը 15-30-էն 18-30:

Կարելիութիւն ունի տեսակ առնուելի
(tous commerces):

Զեղչ հայկական գիրքերու վրայ:

Հասցէ. -

9, rue de Trévis, 75009 PARIS

Métro: Cadet ou Montmartre

Sous la Présidence d'Honneur de
M. RODOLPHE PESCE
Maire de Valence

Le Fonds Arménien de France
invite la communauté arménienne de

VALENCE

&

ROMANS

A UN

DEBAT PUBLIC

sur les

Projets et Réalisations du Fonds

« H a y a s t a n »

Gazoduc IRAN - ARMENIE
ZANGUEZOUR - KARABAGH

avec

BEDROS TERZIAN

Président du Fonds Arménien
de France

Diaporama commenté

Vendredi 27 Janvier à 20h30

à la Maison des Jeunes
et de la Culture «Le Polygone»,
VALENCE

Հովանաւորութեամբ՝
Իսի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան

Եւ Կազմակերպութեամբ՝
Աշակերտութեան Ծնողական Մարմնի, Պայծառութեան Տիկնաց Մարմնի
Եւ Տարօն Մշակութային Միութեան

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԵՍ

Ի նպաստ ՄԻՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՅԻՆ, հիմնադրութեան 15-րդ տարեդարձին առթիւ

Կիրակի, Փետրուար 5, Ժամը 13-էն 20

Քաղաքապետարանի Փ.Ա.Ս. սրահին մէջ

25, avenue Victor Cresson, Issy-les-Moulineaux

Գեղարուեստական բաժին՝

ԱՐՄԵՆ ՍԷՖԻՐ ու իր նուագախումբը --- Երգիչ ԳՐԻՇԱ

Ճաշերը՝ «Աղքատար - Թամարիս»-էն:

Մանրամասնութեանց համար դիմել Եկեղեցւոյ դիւանին՝ 46. 44. 28. 52

Կամ վերոյիշեալ մարմիններուն:

L'UGAB — Jeunes organise

SA

SOIREE

DE LA

SAINT-VALENTIN

le Samedi 4 Février à partir de 22 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian

118, rue de Courcelles, Paris 17^e

TENUE CORRECTE EXIGEE

INTERDIT AUX MINEURS

Prix unique: 80 F.

(avec 1 consommation non-alcoolisée)

ՅՈՒՆԵՍԿՕ

ԿԱՊՈՑ ՆՍՁԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան
մասնաճիւղին անդամական ընդհ. Ժողովը
Շաբաթ, Յունուար 28, Ժամը 10-ին Փա-
րիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

17 ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9-րդ

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

տատուեցաւ երոպական Յանձնախումբին
նոր կազմը: Տըլորի աթոռը կը գրաւէ
Ժաք Սանթէր (Լիւքսանպուրկ), Ֆրան-
սայի կողմէ կը մասնակցին Էտիէթ Քրէստի
(գերութիւն, հետազոտութիւն եւ զարգա-
ցում, կրթութիւն), Իվ - Թիպօ ալ Սիլի
(տնտեսական, դրամական եւ ելմական
հարցեր):

ԹՈՒՐԻՔԻԱ առեւանգուած ամերիկացի
սպան եւ դաւակը («Յառաջ», Յունուար
21 / 22) ողջ - առողջ գտնուած են Գար-
թալպայի ձմրան արձակուրդի վայրը,
Անգարայէն 200 քիլոմէթր: 9 օր կորսուել
են անտառներուն մէջ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HA RATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire: No 55935

SIRET: 51027317 A R.C. Paris

Paris: EXPOSITION DE PEINTURES

L'UGAB et le GIA présentent
VAROUJEAN

(Jean Varoujean Gureghian),

le pionnier de la peinture abstraite
en Arménie,

qui expose ses œuvres

à LA GALERIE LES CENT

du 11 au 28 Janvier

Ouverture du mardi au samedi

de 14h à 18h30 ou sur rendez-vous

8, rue de Jouy, Paris 4^e

Tél.: 42 77 30 00

M° St-Paul ou Pont-Marie

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

SOIREE COUSCOUS

organisée

par la Croix Bleue

Section Bagneux - Cachan

Samedi 28 Janvier à 20 heures

à l'Ecole Rabelais — MONTROUGE

Participation aux frais: 130 F

Réservations avant le 25 Janvier au:

46 63 10 48 / 46 83 00 82.

— Places limitées —

Un Séjour Ski

du 18 Février au 25 Février

retrouves tes ami(e)s!

tes animateur(trice)s

tes directeur(trice)s

de juillet et août 1994.

en venant t'éclater au S é j o u r S k i
à Bellefontaine, Colonie organisée par la
Croix Bleue.

Ton inscription se fera

soit: à la Croix Bleue de Paris 48.24.46.57

auprès d'Isabelle Tchydemanian

39.85.09.75

auprès de Sébastien Harian

39.87.42.86

P r i x : 2 5 0 0 F.

Ce prix comprend:

- Transport
 - Hébergement en pension complète
 - Location de skis
 - Cours de skis
 - Forfait remontées mécaniques
 - Animations
 - Folle journée déguisée sur les pistes
- Et plein d'autres surprises!
- Colo ouverte à tous les enfants
de 8 à 14 ans.
- PARLES-EN A TOUS TES AMI(E)S

Séjour familial d'hiver

à Bellefontaine (JURA).

du dimanche 26 février

au dimanche 5 mars

Inscrivez-vous dès à présent auprès de:
Marie ABOUSEFIAN — 47 84 82 90
qui vous donnera tous renseignements
utiles.

Les enfants âgés de plus de 8 ans,
même non accompagnés, seront les bien-
venus et entourés d'animateurs.

ԿԱՊՈՑ ՆՍՁ

ԼՕՐՕ

Կապոյտ Խաչի Վալանի «Այուրիթ»
մասնաճիւղը կազմակերպած է տարեկան
լոթօն, Կիրակի, Յունուար 29, կէսօրէ
ետք Ժամը 16-30-էն սկսեալ Վալանի Հայ
Մշակոյթի Տան մէջ:

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՅՑԻՂ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ
(26 ՅՈՒՆԻՍԱՐ 1957)

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ

ՀԱՏՈՒԱԾ ԻՐ ԱՆԱԽԱՐՏ ՅՈՒՇԵՐԵՆ

ԱՃՄԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒՆ

Մինչ մերինները, գլուխ թէ չարք, Պոլիս կը հասնէին անշուշտ, երկու հանգիստաւոր ընդունելութիւններ սարքուած էին, ի պատիւ երկու ականաւոր տարադիրներու, իրմիջեան Պատրիարք եւ իշխան Սապահեօտին:

Երկու առիթներով ալ մասնաւոր նաւեր վարձուած էին, որոնք մինչեւ Տարտանէլ գացին, հիւրերը Պոլիս առաջնորդելու համար:

Մենք ալ գլխու վրայ տեղ ունէինք, իբրեւ պատուակալ հիւր: «Հրամեցէք, հրամեցէք, այստեղ աւելի հանդիստ կ'ըլլաք»:

Իրմիջեանը դիմաւորելու կ'երթանք: Յնձուրթիւն, երգ, նորօրինակ բացազան-չութիւններ: Ահա երեւցաւ չորհուրէր: Խեղճ ծափեր, «հուռա», կեցցէ՛ Սահմանադրութիւնը, կեցցէ՛ երկաթեայ Պատրիարքը, կեցցէ՛ ազգը: Կ'ըսես նաեւ անգամ կ'ոտոտոտէ խանդավառութեան ալիքներուն վրայ:

Բազմաթիւ ծանօթութիւններ հաստատուեցան երկու նաւերուն մէջ: Նոյնիսկ մերիններէն շատերուն անունները նոր կը լըսէինք: Թերեւս տեսեր էինք, բայց լուր չունէինք թէ Դաշնակցական են: Միւսներէն առաջին անգամ ծանօթացուցին Վահան Թէքէեանը, որ այն ատեն Վերահիւրէն Հնչակեանէն, որ այն ատեն Վերահիւրէն Հնչակեանը, Հմայեակ Արամեանը, որուն բարի գալուստի ճառը թիթեղի պէս կը հնչէր հեռուէն, երկդմի ժպտումով մը:

Մեզի՞ էր մնացեր ճառ խօսիլ, նոյնիսկ բարի գալուստի համար: Ուստի այդ պաշտօնը յանձնեցինք Պալքանէն եկած տարեց ընկերով մը, Սաշիկ Ոստանիկեանի, որ զոյգ ըրած էր բոլոր բանաձեւերը: Նոյնիսկ թուրքերէնի համար կըցաւ լեզու թափել, ճերմակերես հանելով մեզ:

«Մեր Պալքանի Կեղը. Կոմիտէն» կ'ըսէր ու կ'երթար ընկեր Սաշիկ, երբ առանձին կ'ըլլայինք, խումբ մը ընկերներով: «Դուք չէք տեսած անոր պէս կազմակերպութիւն»...

Իրմիջեանի ընդունելութեան առթիւ, չորհուրէն մէջ լսեր էի, բայց ուշադրութիւն չէի ըրած: Երբ ցամաք ելլելով կառքերու մէջ նետուեցանք եւ կառքերը Պատրիարքարանի շրջակայ փողոցներէն կ'անցնէին, մեր երուանդը (Յովնանեան) ձայնը ձգած կ'երգէր:

Կարկուտ տեղաց խանութարայ
դաշտումը,
Ֆետայիներ Դաշնակցական
վրէժխնդիր, գոռում են...

Ո՛չ երգէն լուր ունէինք, ո՛չ դէպքէն: Երուանդը կցկտուր կը պատմէր ու կը շարունակէր:

Եսմա՞ն Աստուած, փետան եկաւ,
ո՛ւր փախչինք,
Ասաց կրծքին սեղմած որդին
լեղապատառ Բրգուիին...

Հետզհետէ ուրիշ երգեր ալ սորվեցանք, - «Դաշնակցական խումբ», «Լուսին չկար», «Կուռեցէ՛ք, տղերք», «Տալուրիկ», եւ այլն, չնորհիւ Պուլկարիայէն եկած բանուոր ընկերներու: Ողբերգութիւնը այն աստիճանի հասած էր որ, իրիկուն մը, երբ անոնք դարձանազան պատմութիւններ կը պատմէին Պալքանէրու մասին, Գուժ Գափուի մէջ, խնթ փափաք մը ունեցանք Զիլիպէ երթալու... քալելով:

- Քանի՞ ժամ է Պոլսէն Զիլիպէ:
- Տասներութ ժամ:
- Ուրեմն այս գիշեր ճամբայ ելլենք, վաղը չէ միւս օր կը հասնինք: Տես, Գուժ Գափու էինք, խօսելով Մաքրիզիւղ հասանք:
- Երեք օրէն ալ չենք հասնիր:
Կը հասնինք, չենք հասնիր: Ծոզենաւով երթանք: Երթանք, չերթանք, - եւ եղեւ առաւօտ:

Անդրանիկը քաջ, իւր ընկերներով
Կ'ուզէ պատերազմ,
կը սպասէ գարնան...

Մեքենան կը բանէր արդէն: Պատասխանատու Մարմինը՝ Բերա մասնաւոր բնակարանի մը մէջ, գրասենեակ մը Պոլիս, տեղական դործերու համար: Քարտուղար նշանակած էինք Եղիշիկը, որ կը դադէր օրն ի բուն: Ջուրի ճամբայ էր դարձած Սէթեան խանի այդ պատմական սենեակը: Ես կը մնայի դեռ գրադիր Պալքանց գրատունը, երբ առտու մը հասան «Ռազմիկ»ի առաջին կադրերը: Հասնին ու հատին լը մէկ եղան, եւ խեղճ Պալքանց չլիքաւ քանի մը օրինակ ճարել, ծախելու համար:

Ատեն մը վերջը թերթը դադրեցաւ, ես ալ ձգեցի գրադրութիւնը, որ այլեւս անտանելի կը դառնար, այս նոր յոյժերուն մէջ: Արդէն անկանոն դարձեր էի, - մէկ ոտքս Բերա, միւսը Սէթեան խան, հեւ ի հեւ: Հոսանքն էր որ կը վարէր մեզ եւ նոր ասպարէզներ կը բացուէին: Այլեւս կարելի՞ էր ծառայել գրադարանի մը չուքին տակ...

Ճառերու շարքն սկսած էր արդէն, առաջինը՝ ողբացեալ Ակնունին, Ղարաթիոյ Ժողովարարին մէջ: Բազմութիւնը խռոնուած էր սրահին մէջ, սանդուխներուն վրայ, տարածուելով մինչեւ բակը եւ փողոցը:

Երբ ատենախօսը բեմէն իջաւ որոտնդոստ ծափերու տեղատարափին տակ, վարը, բակին մէջ, վայրենի կանչեր կ'արձակուէին:

- Դու՛րս ըրէ՛ք չունը, լրտես է, խաֆի՛...
- Աս ան չէ, բարեկամ, կը սխալիք...
- Ան է, ա՛ն, կը ճանչնամ դարկէ՛ք...
- Ես անմեղ եմ, կը պոռար ենթական, բոլոր ուժովը:

Քիչ անդին ուրիշ հրձուր մը, եւ նոյն ազդականները: Իրար պիտի թիզուէին: Ակնունի ստիպուեցաւ միջամտել, յորդորել եւ ցրուել, մինչ իրարանցումը կը շարունակուէր դուրսը, փողոցին մէջ:

Իրիկունէ իրիկուն խմբական կամ հրապարակային ժողովներ, որոնց մասին նոր պաշտօնաւոր պիտի կազմէինք: Հրապարակային ժողովներէն մէկը դումարուեցաւ Գուժ Գափուի դուրսը, դպրոցին մէջ, առաջնորդութեամբ Գեղամին եւ Յակոբ Տէր Յակոբեանին, որոնք թաղեցի կը համարուէին: Չեմ դիտեր որքան տեւեց Տէր Յակոբեանի արձանագրուելն ու քաշուելը:

Ո՛ւրիշ ուր, որոշուած էր որ կիրակի օր մը ես ալ ճառ խօսիմ Սամաթիոյ մէջ: Ազգն ալ տակեր էին օրուան թերթերուն մէջ (մենք թերթ չունէինք տակաւին, ո՛չ անհատական, ո՛չ ալ կուսակցական):

Ես՝ բանեցում, այն ալ Ակնունիի պէս հռետորի մը հետ... Ես որ արտասանութիւն մը անդամ չէի փորձած դպրոցին մէջ: Դեռ հազիւ քանի մը խումբերու երեւցած էի, իբրեւ «ընկեր Բարբառոս», ինչպէս ծանուցած էին թերթերը: Եւ մինակ ալ չէի: Ուրիշներ կը խօսէին, ես ալ կ'օգնէի, «կարճ եւ ազգու» խօսքեր, բացառաւորութիւններ արձակելով:

Եւ սակայն որոշուած էր: «Կուսակցական պարտականութիւն է»:

Քանի օրերը կը մօտենային, այնքան զգալի կը դառնար մտաւորաւ: Ակնունին լուր դրկած էր - եթէ շատ կը վախնայ, թող նախապէս գրէ, չի կարողար, սեղանին վրայ կը դնէ եւ կը հետեւի: Ձօհրապն ալ այդպէս կ'ընէ:

Երանի՛ թէ լսած չըլլայի այդ խրատը: Բանախօսութեան կիրակի առտուն Սկիւտար, Պէյլէրին պարտէզը նստայ եւ սկիւտայ գրի առնել խօսելիք, մինչ թէ ողբի խոսքը, որ անհրաժեշտ էր համաձայն կը դրդուէր: - Գրէ՛ նայիմ, աչքին առջեւ, ի՞նչ պիտի խօսիս: Տասնհինգ - քսան թուրք լեզուցներ էի արդէն, անշուշտ վսեմ ոճով եւ ճախրատալց երեւակայութեամբ:

Երանի՛ թէ գրած չըլլայի:
Կէսօրէն վերջը, ժողովարարսն ենք ար-

ԻՐԱՔԱՀԱՅ ԹԵՄ

ԿՈՄԻՏԱՍ

- 125 -

«ՎԱՅ ՄԵԶԻ, ԵՐԷ ՀՊԱՐՏԱՆԱԼԻ ՄԻԱՅՆ ԱՆՑԵԱԼՈՎ»...

Դեկտեմբեր 23-ին՝ Ուրբաթ, իրաքահայ թեմը, հովանաւորութեամբ Ազգային Առաջնորդարանի եւ կազմակերպութեամբ Առաջնորդարանի առնթիւ Հայ եկեղեցատիրաց Կազմի (Հ.Ե.Կ.) եւ Առաջնորդանիստ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ «Ձուարթնոց» դպրաց դասին, կը յիշատակէ եւ կը տօնախմբէ մեր ժողովուրդի մեծահանճար Վարդապետ եւ երաժիշտ՝ Կոմիտասի ծննդեան 125-ամեակը:

Տօնակատարութիւնը սկիզբ կ'առնէ առաւօտեան պատարագով: Յընթացք աւտարադի, հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն կը կատարուի նուիրումով Մեծ Վարդապետի յիշատակին: Ապա՝ երեկոյեան ժամը 7-ին տեղի կ'ունենայ պաշտօնական հանդիսութիւն մը, ուր նախ Հ. Ե. Կ.-ը հանդէս կուզայ գրական - դեղարուեստական բաժնով, անդարդաւորաբար Անոր կեանքին ու երաժշտական կենսագրութեան: Յաւարտ բաժնի «Ձուարթնոց» դպրաց դասը հոգեւոր երգերու ելոյթով (Սրբազան, համերգ), հանդիսականներուն կը ներկայացնէ Կոմիտաս Վարդապետի կողմանէ գաղաւթորում եւ կամ մշակուած որոշ հոգեւոր ստեղծագործութիւններ, որոնց կը յաջորդէ «Մեծի Քրիստոս» քորի եկեղեցիներուն», երգչաւոր, որով, ինչպէս Առաջնորդը պիտի խօսքին մէջ. «Մեր համերգին մէջ երգուեցան նաեւ օտար՝ եւրոպական երգեր, այդ մեր եկեղեցւոյ կողմէ Ծնորհաւոր Ծնունդը ըսելու ձեւ մըն էր քորի եկեղեցիներուն: Մենք մշտապէս մեծահոգութեամբ կը մօտենանք քորի եկեղեցիներուն, հիմունքով Քրիստոսաշաւիղ մէկ ընդհանուր եւ սիրաշաղախ եկեղեցւոյ հիմունքներուն վրայ: Եւ իրենց Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ կը մայրթեմը լաւաւ յիշար, այն յուսով, որ իրենք եւս նոյն ոգիով սոգորուած, իրենց բարեմայրութիւնները պիտի կատարեն մեր եկեղեցւոյ հանդէպ...»:

Համերգի ընթացքին կատարուեցան նաեւ այլ եկեղեցական - ազգային երգեր,

Յառաջ ընթանալով, եղբայրներ,
Մարտի հրաւեր կարդալով...

Մինչ վերջին տունը մարտագող կը թրնդար, տարբեր աշխարհ մը փոխադրելով զիս ալ, յանկարծ բեմ հրաւիրեցին:

Բեմը շտկուած էր բաց պատուհանի մը առջեւ: Տրուած պատուէրին համաձայն, ճառը դրդանքն էր հանդիմ դրի սեղանին վրայ. ուժայ մը ջուր խմեցի, եւ սկսայ, իբրեւ թէ հետեւելով ձեռագրին, որպէսզի կապը չփախցնեմ: Հէ՛յ, անաչէն, առաջին թուրքէն հինգերորդը ցատքեր էի արդէն, եւ ահա, ճարտասանական շարժումներ մը փորձած ատեն, հովթ թոցուց թուրքերէն մէկը: Թէեւ ունիւղիւններէն մէկը բերաւ յանձնեց, բայց այլեւս վրան չնստեցայ: Բոլոր թուրքերը գրպանս թխելով, ճառը շարունակեցի անգիր, 15 վայրկեան եւս:

Ո՛չ ծափերը պակաս եղան, ոչ ալ «կեցցէ՛ները, մինչդեռ ես արիւն - քրտինք մտած, դունաւ, վար կ'իջնէի բեմէն:

Բարեկամներ դիտել տուին, երբ դուրս կ'ելլէինք:

- Վերջին 15 վայրկեան խօսածդ, անգիրը, ամէնէն յաջողն էր:

Այնուհետեւ ուխտեցի այլեւս գրի չառնիլ որեւէ ճառ, բայց այն պարագաներէն ուր անհրաժեշտ են մէջբերումներն ու փաստերը, - թիւ, թուական եւայլն: «Այսպէս նետուելով կամ կը յաջողիմ, եւ կամ բոլորովին կը դադրեցնեմ ճարտասանական մարզանքները»:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԲԵՆԱՆ

(Շար. 2)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԽԱՌԷՆ

ԱՄԱՆՈՐԸ՝

ՎԻԼԷՕՐՊԱՆԻ ՄԷՋ

Լիւնի ու Վիէնի տարածքին, Արգու-մանեան եղբայրները՝ Փասքալ, Ժորժ ու Ֆրանսուա ծանօթ դէմքեր են. մասնաւոր միջնեկը Ժորժ որ անդամալոյծ է ու կը տեղափոխուի միմիայն երկարակամ շարժուն աթոռի մը շնորհիւ, որուն վրայ զետեղուած են իր շնորհալի մանահրաշխ թիթուածին հայրախոյն տարաբարութիւններ:

Ժորժ Արգումանեան հիմնած է միութիւն մը որ կը կոչուի F. A. S. T. H. (Fauteuil - Autonomie - Service - Tout Han-

որոնք, առանց չափազանցութեան, արժանացան ներկաներուն բարձր գնահատանքին:

Հանդիսութեան ներկայ էին Պաղտատի հոգեւոր հովիւները, ի գլուխ ունենալով թեմիս բարեխնամ Առաջնորդ՝ Առաք Արք. Ասատուրեանը, Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան մեծաշաղաք անդամները, իրաքահայ թեմէն ներս դործող մշակութային միութիւններու վարչութեանց յարգարժան անդամները եւ մայրենի եկեղեցւոյ հարազատ գաւազները:

Ի լրումն համերգին Առաջնորդը կուտայ իր հայրական բարձր օրհնութիւններն ու աղնիւ բարեմայրութիւնները բոլոր մասնակցներուն եւ սիրեցեալ ներկաներուն, որմէ կ'ուզէինք մէջբերել որոշ հատուածներ: «Մերիկ հարազատներ, հայրենակիցներ եւ արեւմտեակներ, «Բարի եւ հաւատարիմ ծառայ» կը կոչէ Յիսուս բոլոր անոնք որոնք կը գիտակցին եւ դիտակցօրէն ալ իրենց տաղանդը ի դործ կը դնեն... բոլոր անոնք, որոնք գիտեն իրենց տաղանդը դործածել, բոլոր անոնք, որոնք գիտեն ծառայութեան արժեւորութիւնը, կը հասնին յաւերժականութեան: Այս է հիմքը քրիստոնէական կրօնքին:

Յիսուս խաչուեցաւ, ծառայութեան ճառագարհէն անցնելով՝ եւ Յարութիւն առաւ, որովհետեւ գիտցաւ ինչպէ՛ս խաչ բարձրացուի: Մենք այսօր ուրիշ խաչ բարձրացողի գովքն է որ կատարեցինք... ինչ են այն անհատները, որոնք գիտցան խաչ բարձրանալու «Արուեստը», այդ Արուեստը... Ամէն մարդ չի գիտեր եւ չի կրնար խաչ բարձրանալ եւ ամէն մարդ չի գիտեր եւ չի կրնար Յարութիւն առնել: Մենք ազգային ազգ մը եղած ենք, վկան Կոմիտասի պէս հանճարներ, որոնց շաւիղին հետեւելով, տեսանք եւ ընկալեցինք խաչ բարձրանալու, յաղթանալու եւ ապա յառնելու ճանապարհը:

Միւրիկ հարազատներ
Մեր պարտականութիւնն էր, անդամ մը եւս յիշատակել Կոմիտաս Վարդապետը, իր ծննդեան 125-ամեակին առթիւ...
Պ. Սեւակ «Անլուի Զանգակատուն» կուռք մեծ Կոմիտաս... յիշալի, Կոմիտաս «Անլուի Զանգակատուն» է մեր ազգին՝ յաւերժ հրաւեր մըն է Ան մեր գաւազներուն, նայելու, դիտելու, իրենց անցեալը, ներկան եւ փառաւոր ապագան...: Ահա սակի մեծութիւններ, որոնք պետք է պատկանին միայն անցեալին: Վայ մեզի եթէ հայրապետաւոր միայն անցեալով: Վայ մեզի եթէ անցեալը չկապենք ներկային, ներկան՝ ապագային, որ երկասարկութիւնն է, քանզի ապագան երկասարկութիւնն է եւ երկասարկութիւնն են՝ ապագան...»:

Առաջնորդը կը շարունակէ իր խօսքը, ուր շնորհակալութիւններ կը յայտնէ բոլոր ծնողներուն, որոնք իրենց գաւազները «մեզի կը վստահին եւ կը յանձնեն»: Եւ ապա նոր ճարտար չեմին կեցած կը մայրթէ մեր ժողովուրդի գաւազներուն, ի Հայաստան եւ ի Սփիւռս աշխարհի, եւս առեւել մեծափայլ յաջողութիւններ ի կատարում մեր ժողովուրդի իրձերուն եւ ի սիրացումն մեր արդար իրաւունքներուն: Իր խօսքին ետք դպրաց դասը կը կատարէ կոմիտասեան «Հայր Մեր»ը եւ ապա ժողովուրդը կը մեկնի ի խաղաղութիւն նորի Սրբազնութեան Օրհնաբեր արձակումով:

ՄԱԿԱՐ Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ

Դեկտեմբեր 28, 1994
Պաղտատ

diap), ու իր կրտսեր եղբոր Ֆրանսուա- լին հետ, երկար տարիներ է Վեր, կը պայքարի ի նպատակ անդամալոյժ մանուկ- ներուն, որպէսզի բոլորն ալ օժտուին երկտրական աթոռներով:

1988-ի երկրաշարժէն ի վեր, անոնք սե- լեամ են նաեւ իրենց հայրացը՝ զէպի- շայտան, օգնելով հայրենիքի անդամա- լոյժ մանուկներուն: Վերոյիշեալ միու- թիւնը կը վայելէ, այսօր, շատ մը ֆրան- սական կազմակերպութիւններու, քաղա- քական իշխանութիւններու համակրանքն ու նիւթական աջակցութիւնը, ինչպէս նաեւ Լիոնի Հայ Բարեգործական Ընդհա- նոր Միութեան անկերպացի օժանդակու- թիւնը: Եւ այսպէս, ամէն տարի, Յուն- ար 1-ի յաջորդող Կիրակին, սոյն բոլոր հաստատութիւնները՝ միացեալ կը կազ- մակերպեն անդամալոյժ մանուկներուն նուիրում կազանդի ծառէ տօնը: Յուն- ար 8-ին, մեծ շքեղութեամբ է որ հան- դիսութիւնը տեղի ունեցաւ Վիլէօրպանի Մշակութային Կեդրոնի սրահին մէջ, յետ- միջօրէի ժամը 3-ին: Տօնական օրերու ժողովներով բեմն ու դահլիճը զարդարուած էին, ուր քանի մօտ անդամալոյժ մանուկ- ներ կը նշմարուէին իրենց երկտրական աթոռներուն վրայ նստած: Ներկայ էին անհամար ծնողներ, համակիրներ ու մա- նաւանդ՝ անօրինակ բազմութիւն մը քա- ղաքական անձնաւորութիւններու: Վի- լէօրպանի քաղաքապետ Ժիլպէտ Շապրուի կողքին կը գտնուէին Մարք Յըէյս ու Պեռ- նար Սոֆէ՝ Ռոն ու Իզեր նահանգներու երեսփոխանները: Շատ Միոն զրկած էր իր ներկայացուցիչը՝ Ժազ Ռելլէի: «Էս ու Նափէլէոն Պիւլիքեան» հիմ- նարկի նախագահ՝ Փիէռ Մարիոն, վա- րուժան Գրիգորեան ու Երիզայէթ Պրոտ՝ Վիլէօրպանի քաղաքապետարանէն: Ներ- կայ էին նաեւ Ֆրանսական ու հայկա- կան տասնեակ մը կազմակերպութիւննե- րու նախագահներ՝ ինչպէս Ժազ Էք- մէքեան Լիոնի Հ. Բ. Ը. Միութենէն եւ անոր պատուոյ նախագահ՝ Սեդրակ Սա- ճեան: Տօնակատարութիւնը սկսաւ «Հայր Մեր»ով, զոր կատարեց Տէսինի Ս. Աստ- ուածածնայ Եկեղեցւոյ հոգևոր հովիւ՝ Դեռնոյ Ա. Քահանայ Յարութիւնեան: Ան բացատրութիւն տուաւ նաեւ հայկական Ծնունդի ու Դեկտեմբեր 25-ի թուականնե- րու դարաւոր տարբերակներուն մասին, ընդգծելով «Հայ Ժողովուրդի դարաւոր հաւատարմութիւնը իր պայքանակաւ ա- անդութիւններուն»: Ժորժ Արզումանեան կողով ու յուրիչ ձայնով հրաւիրեց ներ- կաները «մտածել Հայաստանի մեր ան- դամալոյժ մանուկներուն մասին, որոնք յաճախ մոռցուած են: Անոնք միւսներուն նման կը տառապին՝ առանց աթոռի ու առանց օգնութեան»:

Քաղաքապետ Շապրու վերլուծեց օր- ան ձեռնարկին նշանակութիւնը. «Վե- ինչէն է՝ բնաւ չէր սիրեր զինքը՝ զաւակը: Պապա՛... Ուրխացաւ որ խերը անխճած էր, առ- տուն կանուխ: Գիշերն ալ պիտի ընէր: Վա՛ղն ալ պիտի ընէր: Հարամ թող ըլլար կեանքը: Ուժի զգացում մը կենդանացող զինքը: Պատեանին մէջ չէր սեղմեր: Բան մը, բաներ ընել կ'ուզէր: Ինք ալ չէր գիտեր ինչ: Հայրը նուազացնել, ջախջախել... Հաճոյք էր: Բայց չէր բաւեր: Չայն ջախ- ջախելէ ետք է որ կը սկսէր բան մը ընելու պահանջը: Թափթափ արարողութեան կը նմանէր առիթաւ: Հօրը զայրոյթը, նա- խառնը, հայհոյանքը՝ իր յաղթանակն էին, իր զօրութեան լրումը: Ծամբայ ել- լելու աղանջանը՝ պատերազմի երթալու համար: Եւ անդադարձաւ թէ -- պատերազմը մէկ կողմ -- երթալը տեղ անգամ չունէր այսօր: Ոչ -- մէկ -- տեղ: Ահազին Կիրակին: Ամբան Կիրակին: Այս մտածումը մարեց իր տրամադրու- թիւնը, ալ, ետանդն ալ, զօրութիւնն ալ: Սմեքեալ արագօրէն: Պարապութիւնը վե- ըրսկաւ ընդլայնել իր մէջ: Ընելիք չունե- նալու, լքուած ըլլալու, մարդու շահա- ղը դռնութիւն չենք ընչեւ, միս միսակ մնա- լու պարապութիւնը: Ուղեղին մէջ հնչե- ցին թափերնայի երգերը, զոր զիմացի տան ռատիօն կը պոռար պատուհաններէն դուրս: Ամանային Կիրակի: Կղզիի շո- ղեաները: Թափերնայի երգերը: Կիրակ- ւորէյն ամբար: Սիրթօնները: Կղզիի ձամբաները: Քասապիթոն: Աշքըլարի փի- քափը: Ահազին կիրակին, արեւով ողոր- ուած: Արեւը, Ձըփ ընող ծովը: Ծովիտե- րու միմունջը եւ Աշքըլարի փիքափը: Կլուր -- կլուր ընող ջուրերը: Վարտիկը վար թափած լակոտները եւ լուսինն ձայ- նը: Երեւիքալիի սեղանները բլուրին կողմ

հանձնութեան աշխարհին մէջ՝ բնաւ չգո- հանալ նուազագոյնով, այլ քալել միշտ դէպի լաւագոյնն ու բարձրագոյնը: Ձըր- կումը մեր օրերու տիտը իրականութիւն- ներէն մին է, եւ այս առնչութեամբ՝ մեր նեղութիւնները իսկապէս չնչին են Հայաստանի մեր եղբայրներուն կրածնե- րուն բաղդատմամբ»: Քաղաքապետին խօսքերը խլեցին ջերմ ծափահարութիւն- ներ ու բեմ բարձրացաւ Իզեր նահանգի երեսփոխանը: «Դէպի Հայաստան ու Ղա- րաբաղ կատարած ձամբորդութենէս ի վեր հայկական հիւանդութիւնը դիս ալ վարա- կեց», բայտ ան տեսակ մը սրամտու- թեամբ: Փրոֆէսէօր Մարիոն պատասխա- նեց իրեն. «այն ատեն դժուար պիտի ըլ- լայ ձեզի ազատել այս հիւանդութենէն. կրնամ անձամբ հաւաստիացնել ձեզի»: Սոյն խօսքերու շարունակական բնոյթը շատ հաճելի թուեցաւ ներկաներուն:

Երկու հիւրերը փոխադարձաբար անդ- րադարձաբար օրուան տօնածառին որ «կը բարձրացնէ մարդկային արժէքները» բաւ- փրոֆէսէօր Մարիոն, ու «ապացոյց մըն է թէ կարելի է ինոնքը խախտել» աւել- ցուց Իզերի երեսփոխանը:

Սոցաւորմաները եղան բազմաթիւ, սա- կայն՝ կարճ, ու զեղարուեստական բա- ժինը սկսաւ Լիոնի «Սպիտակ» դործերա- յին համոյթի ելոյթով: Անոնց ճարտար կատարողութիւնը ցոյց տուաւ թէ հայ- կական բնիկ երգերն ու նուագները իրենց տեղն ունին նման զեղեցիկ առիթներուն:

«Սպիտակ»ի երգչուհին՝ Սիլվա Ֆեր- մանեան - Գարայովհանէսեան վճիռ ձայ- նով ապրեցուց «Ծաղկած բալենին», «Մշոյ սարեր» ու «մանաւանդ «Բարի լոյ- սի կապոյտ թռչուն»ը, աւելի քան երեք այժմէական՝ իր պարունակութեամբ: Կազմակերպիչ մարմինը զեղեցիկ դադա- փար մը ունեցած էր հրաւիրել «Տաւիղ» պարախումբը, որ Անահիտ Արիի զեկա- վարութեան տակ քանիցս արդէն ելոյթ- ներ ունեցած է Լիոնի, Վիէնի, Վիֆրան- չի եւ այլ քաղաքներու մէջ: Այս անգամ եւս, Անահիտ եւ իր խումբը լուսաւորե- ցին բեմը վայելուչ պարերով ու տարազ- ներով, յատկապէս՝ «Ղարաբաղի Եղնիկ»ը պատկերին մէջ: Հասաւ ի վերջոյ մա- նուկներուն այդքան սիրելի պահը՝ Կա- ղանդ Պապուկին ժամանումը, որ կարմիր հանդերձով ու խոշոր պարկ մը ունին յայնուցեալ բեմին վրայ՝ միջնարարին, ու սրահին մէջ բոլոր մանուկները անխտր, ստացան իրենց նուէրները՝ առատօրէն: Ապա, յայտագրի երկրորդ մասը շարունակուեցաւ «Սպիտակ»ի ու «Տաւիղ»ի ելոյթներով, որոնք «Արդարա- կան» կառններու փունջով փակեցին զե- ղարուեստական բաժինը: Լիոնի Հ. Բ. Ը. Միութեան տիկիները պատրաստած էին

ԵՐԵՎԱՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՎԿԱՅԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ EQUIVALENCE-ը ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ

Յրանսական Պաշտօնաթերթին 1994, Դեկ. 21-ի թիւին մէջ հրատարակուած է հետեւեալ Որոշմանգիրը --
«Equivalence des diplômes étrangers. «Les diplômes d'architecte arménien délivrés par l'Institut d'architecture et de construction de la faculté d'Ere- van sont reconnus; cette reconnais- sance est valable cinq ans. (Arrêté du 6 Décembre 1994)».

Այս Որոշմանգիրով կը վերահաստատուի եւ կ'երկարաձգուի հայկական վկայական- ներու Ֆրանսականներու հետ համագորու- թիւնը, ինչ որ առաջին անգամ հաստատ- ուած էր ապիւ 25 տարի առաջ, կրկին Յրանսայի Մշակութային Գործոց Նախա- արութեան 1969, Ապրիլ 23 թուակիր Ո- լորշմանգրով:

Այդ շրջանին, Երեւանի վարժարանը կը կոչուէր «Կարլ - Մարքսի անուան Ինս- տիտուտի ճարտարապետական Բաժին» եւ տնօրէնն էր Փրոֆ. Վարդգէս Յա- ռութիւնեան, որ Երբ տեղեկացաւ իրո- ղութեան, զարմանքով հարցուց թէ, ինչպէ՞ս եղած էր որ ամբողջ Որհ. Մի- ութեան մէջ այդ քաջառիկ պատիւը չը- նորհուած էր Երեւանի ճարտարապետա- կան վարժարանին, Մոսկուայէ իսկ ա- ռաջ:

Այսուհանդերձ հարկ է ձգել, թէ Ե- րեւանի վարժարանէն վկայականներէն մի- ալն ազգութեամբ Յրանացիները Եւ Եւ- ըրոպական Միութեան անդամ երկիրներու քաղաքացիները իրաւունք ունին Յրան- սայի մէջ իր ճարտարապետ դործելու: Իսկ Հայաստանի քաղաքացիները կրնան դործել միայն Ֆրանսական իշխանու- թիւններու կողմէ տրուած մասնաւոր ար- տօնութեամբ, ինչ որ պայման է ուրիշ մարդերու համար ալ:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

տօնական ճոխ սեղաններ՝ հայկական քաղցրաւէններով, որոնց չուրջ հրաւիր- ւեցան բոլոր ներկաները՝ անցնելու Տօ- նածառի հանդիսութեան վերջին վայր- կեանները:

Մեկնումի պահուն, կարօտի բուռն զգա-

ԴԱՇՆԱԿԱՆ ՎԱՅԱՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ ՓԱՌԻՁԻ ՄԻՋԱԳՐԱՑԻՆ ՆՈՒԱԳԱՆՈՒՄԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՐԻ

Յունուար 19, Հինգշաբթի երեկոյեան ամբողջովին լեցուած էր Փարիզի Պան- թէոնի համալսարանին աւելի քան հազար հոգիոց մեծ ամփոթատրոնը ուր երիտա- սարդ ուժերու համերգի մը յայտագրին զլիաւոր անունն էր Վահան Մարտիրոս- եան: Հայաստանցի երիտասարդ դաշնա- կահարը որ ներկայիս ուսանող է Փարիզի երաժշտանոցին, յատկապէս իր ուշագրաւ թէքներով խանդավառ ծափերու արժանա- ցաւ:

Յայտագրին առաջին մասին մէջ, նախ Փարիզի միջադպին նուագախումբը, բաղկացած՝ բազմաթիւ երկիրներէ երի- տասարդ չուրջ Խօթ տասնեակ արուես- տադէսներէ, նուագեց Ռոսինիի «Մէմե- րամիս»ի նահերգանքը՝ զեկավարութիւնը յանձնուած էր Էքար Փրէուի-ի (Գերմա- նիա):

Յաջորդեց Շոմանի լա մինէօր քոն- չէրթօն որուն մենակատարն էր Վ. Մար- տիրոսեան: Ան երկարամեայ փորձառու- թեան տէր արուեստագէտի մը հանգրա- տութեամբ մեկնարանեց կտորը, զգալի զերակչութիւն մը հաստատելով նուա- ղախումբին ու զեկավարութեան վրայ: Այնքան մեծ էր ստեղծուած խանդավառու- թիւնը որ Վ. Մարտիրոսեան նուագեց նաեւ Փրոքֆիլիի մէկ կտորը, բեմը ձը- դէլէ առաջ:

Յայտագրին Բ. մասին մէջ նուագախում- քը նուագեց Ռիմսկի - Վորդակովի «Շէհ- րազատ»ը, շեշտելով համերգին ուսանո- ղական բնոյթը որ մոռցուած էր ամբող- ջովին, Վ. Մարտիրոսեանի տիրական նը- ւագով:

Իր արձանագրած յաջողութիւնը պատ- ճառ է յուսալու որ յետագայ առիթներ շատ պիտի խօսեցնեն երիտասարդ այս ար- ւեստագէտին մասին:

ՎԱՐԴԱՆ

ցում մը կը տիրէր ամէնուրեք կարօտը՝ մեր հայրենիքի անդամալոյժ մանուկնե- րուն, «որպէսզի Ծնունդէ Ծնունդ անոնց ցան ալ դառնայ քիչ մը աւելի անոյժ» եզրափակեց Ժորժ Արզումանեան:

ՎԱՐԴԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՄԻՐԱՀԱՐՆԵՐ Վ Ե Պ

Սուր արագ անկիւնադարձ մը առաւ, շարունակեց ձամբան, դիմադրելով ետեւ նախըւ փորձառութեան: Գէորդ արդէն փողոցին ծայրը հասնելու վրայ էր: Բաճ- կունը, որ չէր կոճկուած, երկու կողմէն վար կախուած էր քիչ մը: Թերեւս հաստ նոթախորին եւ դրամապանակին պատ- ճառով: Ո՛վ դիտէ որչափ ուռած էր: Այդ բաճկունը ... այդ բաճկոնին դրպանը ով դիտէ քանի՜ ոսկի կար: Հարբ'ւր, հաղա՞ր, տաւ՞ր հաղար: Պապան կը սիրէր շատ զրամ ունենալ դրպանը, մանաւանդ երբ եկեղեցի կ'երթար: Բայց չէ, տասը հա- ղար ոսկի պահելու չէր դրպանը: Այդչափ զրամը պանքան կը զրէր հարկաւ: Հոգ չէ, թող հաղար ըլլար: Թող հինգ հարիւր ըլլար: Ամբողջ ամառը երջանիկ եւ հան- դիստ կ'ապրէր Նորմային ... այսինքն... աղջկան մը հետ: Ինչ պէտք ունէր պո- պան այդքան զրամի: Այդ միջատը: Ինչ իրաւունք ունէր: Կեանքի մէջ բան մը չէր ընէր որ: Ընելիք բան չունէր որ: Գրպանը տա՞ր կը պահէր: Գրպանը՝ հա- ղար ոսկի, հինգ հարիւր ոսկի ... Իրեն հինգ ոսկի տալ չէր ուզեր: Չէր տար: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ զինքը՝ զաւակը նուազ կը սիրէր քան թէ հինգ ոսկին: Նուազը

ինչ է. բնաւ չէր սիրեր զինքը՝ զաւակը: Պապա՛...

Ուրխացաւ որ խերը անխճած էր, առ- տուն կանուխ: Գիշերն ալ պիտի ընէր: Վա՛ղն ալ պիտի ընէր: Հարամ թող ըլլար կեանքը:

Ուժի զգացում մը կենդանացող զինքը: Պատեանին մէջ չէր սեղմեր: Բան մը, բաներ ընել կ'ուզէր: Ինք ալ չէր գիտեր ինչ: Հայրը նուազացնել, ջախջախել... Հաճոյք էր: Բայց չէր բաւեր: Չայն ջախ- ջախելէ ետք է որ կը սկսէր բան մը ընելու պահանջը: Թափթափ արարողութեան կը նմանէր առիթաւ: Հօրը զայրոյթը, նա- խառնը, հայհոյանքը՝ իր յաղթանակն էին, իր զօրութեան լրումը: Ծամբայ ել- լելու աղանջանը՝ պատերազմի երթալու համար: Եւ անդադարձաւ թէ -- պատերազմը մէկ կողմ -- երթալը տեղ անգամ չունէր այսօր: Ոչ -- մէկ -- տեղ: Ահազին Կիրակին: Ամբան Կիրակին: Այս մտածումը մարեց իր տրամադրու- թիւնը, ալ, ետանդն ալ, զօրութիւնն ալ: Սմեքեալ արագօրէն: Պարապութիւնը վե- ըրսկաւ ընդլայնել իր մէջ: Ընելիք չունե- նալու, լքուած ըլլալու, մարդու շահա- ղը դռնութիւն չենք ընչեւ, միս միսակ մնա- լու պարապութիւնը: Ուղեղին մէջ հնչե- ցին թափերնայի երգերը, զոր զիմացի տան ռատիօն կը պոռար պատուհաններէն դուրս: Ամանային Կիրակի: Կղզիի շո- ղեաները: Թափերնայի երգերը: Կիրակ- ւորէյն ամբար: Սիրթօնները: Կղզիի ձամբաները: Քասապիթոն: Աշքըլարի փի- քափը: Ահազին կիրակին, արեւով ողոր- ուած: Արեւը, Ձըփ ընող ծովը: Ծովիտե- րու միմունջը եւ Աշքըլարի փիքափը: Կլուր -- կլուր ընող ջուրերը: Վարտիկը վար թափած լակոտները եւ լուսինն ձայ- նը: Երեւիքալիի սեղանները բլուրին կողմ

ինչ է՝ բնաւ չէր սիրեր զինքը՝ զաւակը: Պապա՛... Ուրխացաւ որ խերը անխճած էր, առ- տուն կանուխ: Գիշերն ալ պիտի ընէր: Վա՛ղն ալ պիտի ընէր: Հարամ թող ըլլար կեանքը: Ուժի զգացում մը կենդանացող զինքը: Պատեանին մէջ չէր սեղմեր: Բան մը, բաներ ընել կ'ուզէր: Ինք ալ չէր գիտեր ինչ: Հայրը նուազացնել, ջախջախել... Հաճոյք էր: Բայց չէր բաւեր: Չայն ջախ- ջախելէ ետք է որ կը սկսէր բան մը ընելու պահանջը: Թափթափ արարողութեան կը նմանէր առիթաւ: Հօրը զայրոյթը, նա- խառնը, հայհոյանքը՝ իր յաղթանակն էին, իր զօրութեան լրումը: Ծամբայ ել- լելու աղանջանը՝ պատերազմի երթալու համար: Եւ անդադարձաւ թէ -- պատերազմը մէկ կողմ -- երթալը տեղ անգամ չունէր այսօր: Ոչ -- մէկ -- տեղ: Ահազին Կիրակին: Ամբան Կիրակին: Այս մտածումը մարեց իր տրամադրու- թիւնը, ալ, ետանդն ալ, զօրութիւնն ալ: Սմեքեալ արագօրէն: Պարապութիւնը վե- ըրսկաւ ընդլայնել իր մէջ: Ընելիք չունե- նալու, լքուած ըլլալու, մարդու շահա- ղը դռնութիւն չենք ընչեւ, միս միսակ մնա- լու պարապութիւնը: Ուղեղին մէջ հնչե- ցին թափերնայի երգերը, զոր զիմացի տան ռատիօն կը պոռար պատուհաններէն դուրս: Ամանային Կիրակի: Կղզիի շո- ղեաները: Թափերնայի երգերը: Կիրակ- ւորէյն ամբար: Սիրթօնները: Կղզիի ձամբաները: Քասապիթոն: Աշքըլարի փի- քափը: Ահազին կիրակին, արեւով ողոր- ուած: Արեւը, Ձըփ ընող ծովը: Ծովիտե- րու միմունջը եւ Աշքըլարի փիքափը: Կլուր -- կլուր ընող ջուրերը: Վարտիկը վար թափած լակոտները եւ լուսինն ձայ- նը: Երեւիքալիի սեղանները բլուրին կողմ

ի վեր: Ձերբու վրնջիւնը եւ էչերու զոռ- ցը: Ծոճիները: Փրքափը: Եւ շոճիները: Ծիւղերը, ցախերը: Բոլոր, բոլոր բանե- րը, որոնք պիտի շարունակէին դոյութիւն ունենալ, ապրել, ինչպէս ինք գիտէր: Եւ ինք պիտի շտեմէր զանոնք: Պիտի չապ- րէր անոնց հետ: Մաս պիտի չկազմէր Նոյեան Տապանի ամբոխին որ նա կը մտնէ թեւ թեւի, նաւէն կ'ըլլէ թեւ թեւի, կը ցրուի, կ'ապրի, կ'ապրի, կ'ապրի, նա կը մտնէ թեւ թեւի, նաւէն կ'ըլլէ թեւ թեւի, այս անվերջանալի Կիրակին, ա- մանային կապոյտ Կիրակին, զեղին -- կանաչ Կիրակին...

Դիմացի աղջիկը պատշգամ ելաւ, փը- լաթի տոպրակը հակառակ դարձուց, փո- ղոց թափեց անտեսանելի փոշին, աչք մը նետեց Սուրին, առանց Ժպտելու: Որո՞ւ հետ պիտի երթար: Միշտ առանձին կը մեկնէր, առանձին կը վերադառնար: Նոր- ման ալ անանկ չէր ընէր: Ռատիօն «Թի'նէ Աֆրօ» կ'երգէր: Աղջիկը ներս մտաւ: Սուր կեցաւ անշարժ: Ատեց զայն: Յու- ղումը կողորդէն վեր կը բարձրանար: Կի- րակին կապուեցաւ անասմանօրէն: Արե- ւին զեղերը ներկեց տիեզերքը: Կանաչը ողորդեց ամէն ինչ: Սուր սենեակը վազեց, աչքերը խոնարհեցուցած՝ ինքզինքը չմտա- նելու համար Սիւլվային եւ Յակոբիկին, որոնք սակայն չնայեցան իրեն: Դուռը դեռ չգոցած, պարպուեցաւ: Սկսաւ անձայն հեկեկալ:

Շատ դժբախտ էր:

Եւ դուռը տակնուվրայ եղաւ մէկէն: Մեկնէր պատահամբ տեսած էր թէ տան ամենաթաքուն խորշերուն մէջ պահուած մատչելի եւ չօրոյթութիւն ամանները զը- րեթէ պարպուած էին: Ծօ՛՛ հիւրին բանը կ'ուսուրէ: Մէկէն հիւր մը դայ նէ ինչ կ'ընէմ: Այս չափ ուսելիք բան կայ տու- նին մէջ, կայ սուղ բանը կ'ուսեն կը հատ- ցենն: Ո՛ւր պահեմ որ ձեռքը չանցնի:

Տեղ չմաց, պահեցի: Ուր պահեմ նէ կը գողնաս: Հիւրին բանը կ'ուսուրէ՞ ծօ:

Յակոբիկին շեշտը ամէն ատենէ աւելի սառի պէս էր:

-- Առաջ ես, ետքը հիւրը: Մեկնէ ձայնալարերուն բովանդակ ու- ժովը ճշաց:

-- Կրողը տեսնայ երեսնիդ: Իրարմէ՛ սորվեցէք: Ախպարը բան մը ըտաւ, անմի- ջապէս կրկնէ: Գէշ օրինակը արդէն մեծէն կը սկսի կոր...

Յակոբիկի այս անգամ կորսնցուց իր պա- ղարին շեշտը. եղբայրէն օրինակ առնելը արժանապատուութեանը դպեր էր:

-- Ես ախպրմէս սորվելու պէտք չունիմ: Իմ դուրս ալ խելը կայ: Հասկցա՞ր:

Մեկնէին սուր ձայնը քանի մը վայր- կեան ետք ընդ

(Շաբ. Ա. էջէն)

Ասկերան, Մարտունի եւ Հաղբուժ, ուր կը մասնակցի Հիմնադրամին անդամական անակցութեամբ կառուցուած կարգ մը շինութիւններու բացման արարողութեանց:

Յունուար 24-ին, Արտաքին նախարար՝ Վ. Փափազեանի գլխավորած պատուիրակութիւն մը Մոսկուա մեկնած է, ուր կը մասնակցի ՀԱՊ-ի անդամ երկիրներու արտաքին ղեկավարներու խորհուրդի հերթական հանդիպումին:

Ինչպէս զբաժնէ հինգ մեր նախորդ թիւով, ստորեւ կուտանք Գրողներու Միութեան քողովի նամակը, ուղղուած՝ Վանօ Սիրադեղեանի եւ Դարկ Շահնազարեանի.

«1994-ի Գեղտեմբերի 29-ի լոյս 30-ի գիշերը խուզարկութիւն է կատարուել Հայաստանի Գրողների Միութեան «Նորք» գրական հանդէսի խմբագրատանը: Առգրաւուել է խմբագրութեան ունեցուածքը՝ համակարգիչ, գրամեքենաներ, չիքր-կիզուղ պահարաններ, ձեռագրեր: Կրեւ-բուել եւ առայսօր ոսիկանութեան կողմից հսկում է խմբագրութեան տարածքը:

Փաստորէն անորոշ ժամանակով խափանուել է հանրապետութեան միակ գրական հանդէսի բնականոն աշխատանքը: Հանդէս, որ մինչեւ այժմ իր էջերը տրամադրել է Վիայն գեղարուեստական գրականութեանը եւ գրականագիտական յոյուածներին, տպագրել հայ գրողների նոր ստեղծագործութիւնները, ընթերցողին վերադարձրել դասական գրականութեան յանրաւի մոռացուած էջերը:

Հարց է ծագում, ինչու՞ է հիմնաւորուած մեր գրական մշակույթին հաւատարմութիւն ծառայող հանդէսի հանդէպ կիրառուած այդ յայտ անարդարացի գործողութիւնը, որի ընթացքում խմբագրութեանը հասցուել է նիւթական գցալի վնաս: Ի՞նչ նախադրեալ է սպասում բազմաթիւ գրողների նոր ստեղծագործութիւններին, որոնք շարունակ, խմբագրութեանը եւ սրբագրութեանը լինելով պէտք է լոյս տեսնէին «Նորք»-ի երբորդ, չորբորդ, հինգերորդ եւ վեցերորդ համարներում: Մինչդեռ բոլոր այդ նիւթերը պարունակող համակարգչային տիպէթները այժմ գտնուում են կալանքի տակ:

Հայաստանի Գրողների Միութեան վարչութիւնը խոր մտաւնդութեամբ բողոք է արտայայտում այս տագնապալի իրողութեան կապակցութեամբ: Մեծ ցանկանում եմ հաւատալ, որ Ազգային Անվտանգութեան Պետական վարչութիւնը եւ Ներքին Գործերի նախարարութիւնը կարմ ժամանակում հնարաւորութիւն կը ստեղծեն վերականգնելու «Նորք»-ի գործունէութիւնը՝ վերադարձնելով բոլոր առգրաւուած արժէքները, մասնաւորապէս համակարգիչները եւ գրական նիւթերը, ինչպէս նաեւ կը հաւանցեն նիւթական այն վնասները, որոնք հասցուել են «Նորք»-ի խմբագրութեանը (չարդուած դրներ, եւ այլն):

Հայաստանի Գրողների Միութեան վարչութիւնը յայտ է անուանում, որ համագային շահերին որդեգրուած մեր գրական ընտանիքը գերծ կը պահուի այլեւայլ շահարկումներից, իսկ գրական միասնը կը շարունակի ազատութիւն ծառայել իր առաւելութեանը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

1995, Յունուար 22

Գ Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ՄԻՈՑԵԱՆ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԳՆԿՐԷՐ
Ժանը ամբաստանութիւններու թիւալի դարձուցած է թուրքիւն: Գլխաւոր պատճառը քրտական հարցն է: Ներկայացուցչական Ժողովն ալ չեղած է թէ այնքան ատեն որ խնդիրը քաղաքական լուծումի մը չի յանդիւր, Թուրքիոյ մէջ խաղաղութիւն չի հաստատուիր: Ամերիկացի քաղաքական ղեմերը պնդած են թէ հարաւ-արեւելեան շրջաններու բնակչութիւնը որքան անարեւելիներու, նոյնքան եւս ապաւովութեան ուժերու գոհը կ'ըլլայ: Անոնք պահանջած են տակաւին որ ՏԵՓ-ի թիւրք երեսփոխաններն ու քաղաքական յանցանքով մեղադրուած բոլոր բանտարկեալները ազատ արձակուին:

ՖԻՐԻԲԱՆԻԻ դատավարութիւնը վերջ դատա Յունուար 25-ին, զրեթէ պարագայ սրահի մը մէջ, քանի զոհերն ու մեղաւորներն ընտանիքները ձգած դացած էին, վրդոված դատախազին պահանջած պատիժներու մեղմ ընդթէն (մահուան պատ-

Roland BLUM

Député des Bouches-du-Rhône
Membre de la Commission
des Affaires Etrangères
de l'Assemblée Nationale

vous invite à une réunion publique
au cours de laquelle il présentera son
rapport d'information sur le conflit
du Haut-Karabagh

le MARDI 31 JANVIER à 20h30

au Sofitel Vieux Port

36, Bd Charles Livon, Marseille 7^e

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES

PARIS-EREVAN-PARIS

VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS-EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
3300 F
RENSEIGNEMENTS
ET RÉSERVATIONS
SUR SIMPLE APPEL

SABERATOURS

31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES

48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26

EREVAN

37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 85 48 - FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

ՃԱՌ ԸՂԿԱԼ, առանց մեղքներու մտադրութիւն ունենալու երկու տարի բանտարկութեան առաւելագոյն պատիժը կը նախատեսէ Փրանսական պատժադիրը: Վճիռը պիտի տրուի Մարտ 31-ին:

ԻՏԱԼԻՈՑ նոր վարչապետը՝ Լամպրեթօ Տիւի երեսփոխանական Ժողովին վստահութիւնը ստացաւ լայն մեծամասնութեամբ (302 ձայն թեր, 39 դէմ եւ 270 ձեռնպահութիւն, հարկ եղած մեծամասնութիւնը 171 ձայն էր): Դէմ քուէարկողներն էին համայնավարները, ընդդիմութիւնը թեր քուէարկած էր, աջի նախկին մեծամասնութիւնն ալ (Ֆորցա Իթալիա, ազգային զինակցութիւն, քրիստոնեայ - դեմոկրատ) ձեռնպահ մնացած էր:

ՃէՔ ԼԱՆԿ քաշեց իր թեկնածութիւնը, դէմ առ դէմ ձգելով Էմմանուէլի եւ Ժոսիֆին: Փետրուար 3-ին է որ կուսակցութիւնը պէտք է ընտրութիւնն ընէ եւ Փետրուար 5-ին ալ արտակարգ համապումարը պաշտօնապէս պէտք է վաւերացնէ շարքայիններու քուէարկութիւնը: Ճ. Լանկ յայտարարեց թէ զօրավիշ է Էմմանուէլի:

ՄՈՍԿՈՒՍԻ մէջ, սպաննուած է Պատա Դատուալիլի, Վրաստանի Պաշտպանութեան նախկին վոյս - նախարար: Իրեն ընկերացող Պաշտպանութեան նախարարը վիրաւորուած է: Յունուար 26-ին, արարքին, յաջորդ օրը, դեռ ոչ ոք տէր եղած էր:

ԷՍԱԵԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Կիրակի, Յունուար 29, ժամը 12-ին
«Տիւմանթէր» ճաշարանը:

Կը հրաւիրուին Էսսեանցիներն ու համակիրներն այս աւանդական օրը բաժակ բարձրացնելու դարաւոր Էսսեանի եւ Էսսեանցիներու կենաց ու յիշատակին:

Հասցէ. -

RESTAURANT DIAMANTAIRES

60, rue La Fayette - Paris 9^e

Տեղերը ապահովել մինչեւ Յունուար 23, հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն. -

43 - 08 - 12 - 06

կամ՝

46 - 32 - 35 - 42

Ճաշարան՝ 170 Ֆր.:

ՅՈՒՇԱՅԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղին անդամական ընդհ. Ժողովը Շաբաթ, Յունուար 28, ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշակույթի Տունը

17 ռիւ Պէօ, Փարիզ 9-րդ

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Աստիկ Միսկեանի մահուան օթիւ, Վիլէօրպանի Մշակութային Տան վարչութիւնը իր խորին յաւակցութիւնները կը յայտնէ իր ամուսնոյն՝ Պր. Վաղինակ Միսկեանին եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԼՕՔՕ

Կարդալով Խաչի Վալանի «Աղուիթա» մասնաճիւղը կազմակերպած է տարեկան լրթօն, Կիրակի, Յունուար 29, կէսօրէ ետք ժամը 16-30-էն սկսեալ Վալանի Հայ Մշակույթի Տան մէջ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»

83, rue d'Hauteville, 75010 Paris

SIRET : 51027317 A R. C. Paris

Commission Paritaire : N° 55935

AMBASSADE DE LA REPUBLIQUE D'ARMENIE

Paris, le 20-01-1995

Le Service de Presse de l'Ambassade de la République d'Arménie en France publie ce mois-ci le quatrième numéro (No 0, No 1, No 2, No 3) de «La Lettre de l'Ambassade d'Arménie». Ce bulletin est destiné avant tout aux Ambassades et aux Représentations Etrangères accréditées en France, aux Ministères, aux Elus, aux Institutions d'Etat, aux média et à différents organismes, ainsi qu'aux organisations arméniennes de France.

Compte-tenu des nombreuses demandes individuelles que nous avons reçues de la part de la communauté arménienne de France, nous avons décidé d'envoyer «La Lettre de l'Ambassade d'Arménie» à tous ceux qui le souhaitent. Ce bulletin a 10-11 numéros par an (environ six à huit pages) avec un supplément de fin d'année intitulé «Le courrier d'Arménie». Comme vous vous en doutez, la diffusion d'un bulletin crée des dépenses qui, sans votre aide, seraient difficiles à couvrir. Il a été décidé, pour la publication de ce bulletin, une participation financière annuelle de 253 FF (pour une durée inférieure le prix étant identique).

Nous vous remercions pour le soutien constant que vous nous octroyez et nous vous prions d'agréer, Madame, Monsieur, l'expression de nos sentiments respectueux.

SERVICE DE PRESSE

P. S. Afin de pouvoir recevoir «La Lettre de l'Ambassade», ainsi que son supplément «Le courrier de l'Arménie», veuillez dûment remplir et nous retourner le coupon de participation ci-dessous accompagné d'un chèque de 253 FF (à l'ordre de l'Ambassade d'Arménie) à l'adresse suivante: AMBASSADE D'ARMENIE, 34, ave. des Champs-Élysées, 75008 Paris.

Nom Prénom

Adresse

Date Participation 253 FF

Signature

L'ECOLE
TEBROTZASSERE

propose

un Cycle de Conférences-Débats

animées par
ONNIK JAMGOCYAN
Docteur en Histoire

La Puissance économique des Arméniens

du 17ème au 18ème siècle

● Les Arméniens à l'Hôtel des Monnaies
de Constantinople
le 10 Février

● Les financiers arméniens et l'industriali-
sation de la Turquie
le 24 Mars

● Rôle des banquiers dans la vie com-
munautaire arménienne à Constantinople
le 12 Mai

● Les financiers arméniens à Venise
le 9 Juin.

Les conférences ont lieu
à 21 heures

à l'Ecole Tebrotzassère :

1, Bd du Nord, Le Raincy
Participation : 50 F. au profit de l'Ecole.
Le débat sera suivi d'un cocktail.
Renseignements au : 43. 81. 01. 72.

A l'invitation de

l'Association pour le Développement
de la Culture Arménienne dans la
Région Lyonnaise

Krikor BELEDIAN

Professeur à l'Institut National
des Langues et Civilisations Orientales
de Paris

et à la Chaire d'Arménologie
Calouste Gulbenkian
de l'Institut Catholique de Lyon

présentera son ouvrage LES ARMENIENS
paru dans la collection «Les Fils d'Abra-
ham» aux Editions Brepols.

le Jeudi 2 Février à 20 heures 30
Espace Garbis Manoukian
40, rue d'Arménie — 69003 Lyon

Nous vous attendons nombreux à la
présentation de ce travail qui s'annonce
comme un outil de connaissance et de ré-
férence précieux pour tous ceux qui dési-
rent mieux comprendre l'histoire de
l'Eglise et de la nation arménienne.

— ENTREE LIBRE —

ՕՐՈՒՆ ԻՕՍԳԸ

ԹՈՒՐԻ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ

ՄԵՆՔ ԵՒ ԱՆՈՒՔ

Դ.

ՄԵՐ ԵՐԿԻՐԸ

ԸՍՏ ԱՆԳԱՐԱՅԻ՝
Հ.Յ.Դ.-Ի ԴԵՄ ԱՐԳԵԼՔԸ

ԿԸ ՆՊԱՍՏԷ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ԹՈՒՐԻՒԱ
ՅԱՐԱՔԵՐՈՒԹԵԱՆՑ
ԲԱՐԵԼԱԻՄԱՆ

ՄԵՏԱՔՍԻ
ՆՈՐ ՃԱՆԱՊԱՐՀԸ

«WALL STREET JOURNAL» (25-1)

ԱԼ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ռ. ՔՈԶՄԻՆԵՆԻ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ

Հայաստանի վերջին պատահարներուն յարուցած հարցերը այս հանգրուանին պէտք ունին ճիշդ արժեւորուելու եւ խաղալու բարեբար դեր: Երեւանի կողմէ «օտարերկրացի» նկատուելի յարմարագոյն առիթ մը կրնայ լրջալ նախ անդրադառնալու թէ ո՞րն է այդ երկիրը:

Ասոր համար ողջամիտ լիարժեքորումի մը պարտականութիւնը պիտի ըլլայ կըռնակ դարձուցած զգացականին, շարժիչ ու շարժման մղել մեր իրականութիւններուն թերազդանքով: Ինչ լաւ պիտի ըլլայ եթէ այդ լիարժեքորումին մէջ տեղ գրաւէ «դեկալար» նկատուած դասն ալ: Այսօր, ա՛յ անհրաժեշտ այդ «ընտրանի»ն դրեթէ դաստիարակչական պորձ ունի կատարելիք: Նախ տեսնել պիտի սովորեցնէ մեծին ու փոքրին: Տեսնել մօտը, հեռուն: Երէկը, այսօրը: Մեր շուրջը եւ մէջը կը վիտան այն ազդանքները որոնք պիտի շարունակեն մղել իրականութիւնէն խոյ տալու: ու որքան երկարի աւտոյ տիրակալութիւնը, նոյնքան պիտի տուենք մենք ու մեզի հետ Հայաստանն ալ:

Սփիւռքը, ինչ որ ալ ըլլան անոր մասին արժեւորումներն ու մօտեցումները, պէտք ունի յիշելու թէ ինք կրողն է լեռնի մը, մշակողի մը, անցեալի մը ուրոնմէ միայն կրնայ դալ իր ինքնութեան զրոյմը:

Կապրինք օրեր ուրոնք ամէն վայրկեան յիշողութեան նւթը կ'արծարծեն: Եստակապէս անուղղակի ժխտումներու այս օրերուն, որքան շատ բան կրնայ ըսել այդ արծարծումը մեզի:

Նախ կ'ըսէ թէ արտ-երկրին ալ, օտար-երկրացին ալ նոյնքան անիմաստ բարդութիւններ են ժողովուրդի մը համար որ 80 տարիէ ի վեր գիւրի, մտածումի, երգի, պարի, գոյնի ու համի վերածած հետը կը պտըտցնէ իր երկիրը:

Ու այդ երկիրը այսօր ամէն ժամանակէ աւելի ու ամէնէն --նոյնիսկ Հայաստանէն-- առաջ պէտք ունի մեզի: մեր օժանդակութեան: Ո՛ր միայն նիւթակա նով. առիկա հաւանքէն ամէնէն պժուար կէտը չէ: Պէտք ունի մեր ճիշդ տեսնելուն:

Վերջին տարիներուն առաւելաբար Հայաստանի սեւեռած մեր ակնարկէն վրիպեցաւ թէ օժանդակութեան կարօտ դըպրոց ու մտաւորական հո՛ն ալ կար: Միայն Փարիզի մէջ, դարաւոր Սամուէլ - Մուրաթեան վարժարանը փակուեցաւ ու Դպրոցատէրն ու Ս. Մեքսիկոյ ամէն օր ահագանդ կը հնչեցնեն:

Ասիկա, երբ «ազդային» կոչուած տունէ մը նոյն Փարիզի մէջ անկիւն մը մընացած դոմարներ կան, որոնք կրնան լայնօրէն լռեցնել այդ ահագանդները: Նոյն Փարիզի մէջ համալսարանի հայա-լիտաւեան ամպիոնը տարօրինակ կարգադրութիւններու բեմ եղաւ: վերջ տրուեցաւ զաղովթային լրջալու յաջողած ձայնասփիւռի կայանի մը գործունէութեան: Այսօր, ամբողջ Ֆրանսայի Հայութեան անունով կատարուած նորադոյն բեմադրութեամբ մը Սմեանայի Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան մեր պատուիրակները որոշուեցան ու տակաւին չենք գիտեր թէ ո՞վ մեր ձայնը էջմիածին տանելու պարտականութեան նշանակուած է:

Կարկինը աւելի լայն բանալով նոյն շրջանակին մէջ կ'ունենանք տակաւին

«Ճումխուրիյէթ» Յունուար 21-ի իր Բիւլլի կ'անդրադառնայ Երեւանի քաղաքական վերջին իրադարձութեանց ու կ'արձագանգէ Անգարայի խորհրդածութեանց: Խորհրդածութիւնները որոնք շուրջ մեծ խրատիքի է չխորհրդածել...

«Ճումխուրիյէթ» թղթակից Լալէ Սարըրիպրահմօղլու Յունուար 21-ին Անգարայէն իր ակնարկը կը սեւեռէ Ամերիկայի կողմէ Դաշնակ կուսակցութեան պաշտպանութեան ի նպաստ արտասանուած պաշտօնական յայտարարութեան: Ամերիկայի Արտաքին նախարարութեան բանբեր Քրիսթիան Շէլլի կոչ րրած էր Հայաստանի իշխանութիւններուն եւ զանոնք հրաւիրած էր Դաշնակցութեան հետ երկխօսութիւն հաստատելու: Քրիսթիան Շէլլի իր երկրին մտահոգութիւնները արտայայտած էր երկրին ամենամեծ ընդդիմադիր կուսակցութեան ղեմ նախագահին կողմէ արձակուած հրամանագրի առնչութեամբ:

«Ճումխուրիյէթ» թղթակիցը դիտել կուտայ որ Անգարա անհանգստացած է Ամերիկայի այս նախաձեռնութենէն, որ կուզայ պաշտպանել թրքաւտեաց հայկական կուսակցութիւնը: Դաշնակ կուսակցութեան գոյութեան գլխաւոր նպատակին է թուրքիոյ հողամասերուն վրայ հայկական Պետութեան մը հիմնումը, կը գրէ թղթակիցը եւ կ'աւելցնէ որ Անգարա կը մտածէ որ Դաշնակցութեան գործունէութիւնը դադարեցնելու առնչութեամբ Հայաստանի իշխանութիւններու որոշումը կրնայ սկընսակէտ մը նկատուել թուրքիա - Հայաստան յարաբերութիւններու բարելաւման համար:

Անգարայի մէջ քաղաքական շրջանակներ շահեկան նկատեցին Ամերիկայի կողմէ հակաթուրք այս կուսակցութեան

Արբահամ Ալիքեանի մը պարագան որ արեւմտահայերէնի ու արեւմտահայ զբաղանքներն քաջածանօթ 8-10 անուններէն թերեւս առաջինն է ու լիբանանեան լեռներուն վրայ իր ճակատագրին ձգտուած կը ճգնի: Այս ալ տեսնուելու կարօտ Սփիւռքի մտաւորականն է:

Կարելի է երկարել շարքը այն բաներուն որոնք պէտք ունին: ո՛չ պարագայական ազդակներէ շինուած ուսուցիչ ու դասախօս, դարէն դուրս չինկած հոգեւորական, քաջ խմբագիր, եւլն... եւլն...: Որքան ալ նստացած ըլլան Սփիւռքի թիւն ու կարելիութիւնները, ան ունի այս բոլորին անհրաժեշտ կարողականութիւնը: Կը պակսի միայն տեսնելու եւ յիշելու տրամադրութիւնը:

Եթէ չկարենանք լրացնել ա՛յս պակասը, «օտարերկրացի»ն պիտի ըլլանք այն երկրին որ 80 տարի հետեւեցաւ թափառականի մեր քայլերուն, յաճախ ի հեճուկա մեր անտեսումներուն ու մոռացումներուն:

Ա. Թ.

Նկարագրելով կովկասեան շրջանին կարեւորութիւնը միջազգային հաղորդակցութեան տեսանկիւնէն, թերթը կը կեդրոնանայ Կասպից ծովու քարիւղը Արեւմուտք փոխադրելիք կազմաւորի մը հաւանական ճամբուն վրայ: Ամէնէն նախընտրելին պիտի ըլլայ Թուրքիա - Իրաք խողովակաշար մը որ քարիւղը պիտի հասցնէ Միջերկրականի մէկ նաւահանգիստը: Ասոր որպէս տարբերակ կը ներկայացուի Իրան - Հայաստան գիծ մը: Թուրքիա կը պնդէ թէ առաջինին պարագային, քրտական շրջանին մէջ կրնայ երաշխաւորել կազմաւորին ապահովութիւնը:

Թերթին յօդուածագիրը ձոն Մարքսքա կը գրէ թէ հակառակ թուրքիոյ եւ Ադրբեջանի հանդէպ աւանդական թշնամութեան, Հայաստան վստահելի գործընկեր մըն է: Բայց Ղարաբաղի պատերազմը խոչընդոտ մը կը նկատուի կազմաւորին կառուցումին, առանց խաղաղութեան դաշինքի մը ստորագրութեան: Ասկէ դատ, խողովակաշարին անցնելիք ադրբեջանական շրջաններ այսօր դարձուած են Ղարաբաղցիներու կողմէ: Այսուհանդերձ, կառուցումը կրնայ սկսիլ իրանեան հատուածէն, հայաստանեան բաժինը յետագային աւելցնելու հեռանկարով: Ներկայի յարգուած հրադադարը, միջազգային խաղաղարար ուժի մը ներկայութեան յոյսը եւ Չէչէնիոյ պատերազմին ազդեցութիւնը, Հայաստանէն անցնելիք կազմաւորը աւելի քան երբեք կարելի կը դարձնեն:

Ի նպաստ նախաձեռնութիւնը, հակառակ որ հայկական ուժեղ լուրի մը կայ Ամերիկայի մէջ: Հայաստանի իշխանութիւնները Դաշնակցութեան գործունէութիւնը դադարեցուցած էին այն ամբաստանութեամբ թէ այս կուսակցութիւնը ապօրէն ահաբեկչական արարքներ կը գործէր: Նաեւ Իրանի, Յունաստանի, Գանատայի եւ Լիբանանի հպատակ Հայեր կը գործածէր իր շարքերէն ներս:

Թղթակիցը կը նշէ որ կուսակցութեան նախագահն է Հրայր Մարութեան եւ կուսակցութիւնը Հայաստանի իշխանութիւններուն դէմ շարժման անցուց Լիբանանի ու Սուրիոյ իր գրասենեակները: Դաշնակները ներքու կը կանգնին նաեւ Ղարաբաղի, Ղարաբաղի Գերագոյն Որոշուրդի նախագահ՝ Գէորգի Պետրոսեան Դաշնակցութեան անդամ է եւ միաժամանակ այդ կուսակցութիւնը կը ներկայացնէ Ղարաբաղի մէջ:

Լիբանանի Դաշնակցութեան կեդրոնն ալ պնդեց որ Լիբանանի Հնչակ կուսակցութեան նախագահին դէմ սարքուած մահափորձն ալ կազմակերպուած էր թուրքերու կողմէ: Լիբանանի Դաշնակցութեան բանբեր Բազրատունի միջոց մը առաջ մտահոգութիւն յայտնած էր այն մասին թէ Հայաստանի, Ադրբեջանի ու Թուրքիոյ միջեւ կնքուելիք հաշտութեան համաձայնութեան փոխարէն Հայերը պիտի կորսնցնեն Ղարաբաղը:

Դաշնակցութեան դէմ տրուած որոշումը պատակաբեց նաեւ Սփիւռքի զանազան կեդրոններուն մէջ ապրող Հայերը:

«Ճումխուրիյէթ» այս լրատուութեան զուգահեռ կերպով կուտայ նաեւ Դաշնակցութեան պատմական անցեալը:

ԼՂՀ-ի նախագահ Ռ. Քոչարեան Յունուար 12-ին նախագահի մամուլի քարտուղար նշանակած է Ալեքսանդր Գրիգորեանը որ մինչեւ վերջերս ղեկավարն էր Հայաստանի Յատուկ ծրագրերի պետական վարչութեան լրատուութեան բաժինին: Ալ. Գրիգորեան ծնած է 1951-ին Բաքու: Երկար տարիներ աշխատած է որպէս «ՈՍՐ» հրդային Ղարաբաղ թերթի ռուսերէն տարբերակի փոխ - խմբագիրը, ապա «Արմէնփրէս»-ի եւ «Մնարք» գործակալութիւններու Ղարաբաղի թղթակիցը:

1995-ի

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԻԵՏՃԵՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Գ. Խ. մշտական յանձնաժողովներու նիստին, նախագիծերու քննարկման ընթացքին Երմտական նախարար Լեւոն Բարխուդարեան ներկայացուցած է 1995-ի պետական պիւտճէն, զոր որակած է բաւական խտտակեաց: Որոշուած է սահմանափակել բացը, յատկապէս շնորհիւ վարկերու վերադարձին, որ պետական պիւտճէն պէտք է ապահովէ 732 միլիոն Դրամ: Կը նախատեսուի նաեւ պետութեան ցուցաբերած նիւթական օժանդակութեանց նուազումը: Ծրագրուած է մինչեւ 1995-ի Բ. եռամսեայի վերջ վճարել անցեալ տարուան պարտքերը եւ կանխել նոր պարտքերու կուտակումներ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԱՐՏՈՒՆ ԻՐ ՏԱՐԱԾՔԷՆ
ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՈՒՂԱՐԿԵԼ ՆԱԽԶԵՒԱՆ

Կարմիր Խաչի միջազգային կոմիտէն Յունուար 11-ին Հայաստանի Արտաքին նախարարութեան դիմած էր, երկրի տարածքէն Նախիջևանի համար նախատեսուած մարդասիրական բեռներու տեղափոխումը թոյլ տալու խնդրանքով: Հայաստանի կառավարութիւնը ընդառաջած է խնդրանքին, հիմնուելով Միսիլի խումբի որոշումներուն եւ նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի յայտնի յայտարարութեան վրայ, թէ՛ Հայաստան միակողմանիօրէն պատրաստ է արամադրել իր տարածքը Նախիջևան ուղարկուող մարդասիրական օգնութիւնը տեղափոխելու նպատակով: Բեռներու տեղափոխման գործողութիւնը կը նախատեսուէր Յունուար 17-ի համար, սահմանի Արմաշ - Սադառակ հատուածով: Սակայն ադրբեջանական կողմը թեքնիք բնոյթի շարք մը պատճառաբանութիւններով անորոշ ժամանակով յետաձգած է մարդասիրական գործողութեան իրականացումը:

ՈՐՈՏԱՆԻ ՓԱՊՈՒՂԻՆ

1995-ի ընկերա - տնտեսային ծրագրի քննարկման ընթացքին Պետական նախարար Գալին Մարտիրոսեան անդրադարձած է Որոտան - Արփա փապուղիի շինութեան հարցերուն: Նախարարը ըսած է թէ անոր արդէն փորուած 19.5 քմ.նոց հատուածին միայն 10 քմ.ը չաղախապատ:

(Շար.ը Դ. էլ)

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ 38-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ
(26 ՅՈՒՆԻՈՒՐ 1957)

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ

ՀԱՏՈՒԱԾ ԻՐ ԱՆԱԽԱՐՏ ՅՈՒՇԵՐԷՆ

ԱՃՄԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒՆ

(Գ. Է. ՎԵՐԶԻՆ ՄԱՍ)

Թե՛րթ, թե՛րթ, մեր սեփական թերթը...

Մենք մեզի կը փօսէինք, դուրսէն ալ կը խրախուսէին: Իսկապէս անհրաժեշտ էր: Կուսակցութեան մտաւոր ուժերը օրդան չունէին արտայայտուելու համար: Ոչ - կուսակցական թերթերը կը տիրապետէին հրապարակին, - Բիւլլետենը, Մամուլը, Ժամանակ, Սուրհանդակ (նոր շրջան): Բայց տակաւին բարեացակամ էին: Գեղամ Մանգուլմէն անցած էր, որ կ'երիտասարդանար: Զարդարեան յօդուածներ կը գրէր «Ժամանակ»ի մէջ, պարզելով Դաշնակցութեան տեսակէտները: Դաշնակցական հով մըն էր որ կ'ուռնցնէր առաջատարները: Այսպէս ուրեմն տեղ կուտային նաեւ մեր բանաստեղծութեանց եւ ազգերուն, աւելի կամ պակաս յօժարութեամբ: Տեսակ մը «բոլորտիքեան»...

Ինչո՞ւ այնքան ձգձգուեցաւ «Ազգակ»ը, լոյս տեսնելով միայն 1908 Դեկտեմբեր 16 - 29-ին, Սահմանադրութեան հռչակումէն վերջէն վեց ամիս վերջը:

Զօհրապ օրաթերթ մը պիտի հրատարակէր, «Նոր Օր», խմբագրութեամբ Արամ Անտոնեանի, որ ամէնէն առաջ նկատի ունէր Գեղամը եւ զիս: Յետոյ, երբ իմացաւ որ Դաշնակցութիւնն ալ օրաթերթ մը պիտի հիմնէ, ետ կեցաւ, թէեւ «Ազատամարտ»ը լոյս տեսաւ Սահմանադրութեան հռչակումէն վերջէն մէկ տարի վերջը:

Կուսակցութիւնը պէտք ունէր նաեւ զբաղուելու մը, իր հրատարակութիւնները տարածելու համար: Այդ հոգը ստանձնած էր Լեւոն Ղարապետ, եւ առաջարկեցին որ ես ալ ընկեր ըլլամ: Ես զփականեցայ, ընդունակութիւն չունենալով առեւտրական գործի: Բայց առժամապէս համակերպեցայ, Հրատարակչական ճիւղը վարելու առաջադրութեամբ:

Երկու ընկերներ 60-ական ոսկի գրամազլուսի գնելով, բացինք «Արծիւ Ժողովրդական» գրամատանոցը, Մարտի 18-ը:

Ո՞վ չի յիշեր այդ պատմական կրպակը, նպարտաճառի խանութի մը կից:

Ոտքը սեմին վրայ եւ արդէն խանութին էիր, կահաւորուած երկու թափթիփած սեղաններով եւ քանի մը աթոռներով: Եւ սակայն, ամբողջ պատմութիւն մըն էր այդ խանութը, կենդանի եւ բովանդակալից: Նրանի՞ թէ օրագիր մը պահած ըլլային, եկող - դադողներով, կատարուած ասուլիսներով, արձանագրուած յիշատակներով, - բոլորն ալ վաղաժամ կորած...

Գաւառէն եկողը հոն կը հանդիպէր, «Ազատամարտ»ի խմբագրատան բացումէն վերջն ալ: Տեսակ մը կայարան կամ ժամագրամալ: Իրիկուն մը Սեպուհն ու Մարգարեալ եկան եւ կարծեալ փրան, տեսնելով խանութին խեղճութիւնը:

- Ա՛ս է եղբւր «Արծիւ»ը, Դաշնակցութեան ժամագրամալը, որ այնքան հռչակ է հանած երկրի մէջ: Մենք ալ կը կարծէինք թէ...

- Այս՝ հիւպատոսարանն է, դեսպանատունը կը գտնուի Բերա, Համալ Պաշի:

Գրատան ցուցափեղկերը զարդարուած էին Դաշնակցական հերոսներու մեծագիր նկարներով եւ խմբանկարներով, - Աղբիւր Սերոբ, Գէորգ Զափուշ, Տաթևի առեւծը իր ձագերներով, Խանի խումբը, Դուռանի խումբը, եւ այլն:

Քիւրտ բեռնակիրներ, որոնք ահագին հակեր կը փոխադրէին մաքառուներէն, գրատան առջեւէն անցած ատեն զիտեր էին այդ նկարները: Եւ յաճախ, բեռները վար զնելով ճիւղ խանութին առջեւ - հանգրտանալու համար - կուգային ցուցափեղկին նայելու: Կը մատնանչէին աս ու ան, բաներ մը կը պատմէին իրարու, քիւրտներէն կամ թրքերէն:

Օր մը հետաքրքրուելով հարցումներ ուղղեցի մէկուն: Մարդը վերէն վար չափելով դիւ, պատասխանեց.

- Դուս ի՞նչ գիտես, ա՛յ մարդ, ես երկու տարի ծառայեի եմ Սերոբ փաշային քով, ի՞նչ իկիտ, ի՞նչ իկիտ... Կի՛նն ալ կը ճանչնամ:

- Ես ալ Գէորգ Զափուշին երգը գիտեմ, էֆէնտի:

Ու մէկ մէկ պատկեր ուղեցին:

Անշուշտ բոլորն ալ այսպէս բարեմիտ չէին: Մասնաւորապէս քանի մը հոգի կարծեալ աւուրալ կը կ'ընէին, պատկերները դիտած ատեն: Բարեմիտ կամ չարամիտ, այս տեսարանը տեւեց երկար ատեն, մինչեւ որ զբաղուող փոխադրուեցաւ յարակից խանին երկրորդ յարկը:

Օրուան որեւէ ժամուն, չարժեք տեղ չկար խանութին մէջ. այնպէս որ սնտուկները յաճախ փողոցին մէջ կը դրուէին, եթէ օդը լաւ ըլլար: Անընդհատ երթեւեկ: Շարժանկար մը որ առտուն կանուխ սկսելով կը տեւէր մինչեւ խանութին փակումը: Շարժանկար մը հնչուն, աղմկալի, գունաւոր. բայց նաեւ համր, նշանայի, եթէ հարցը կապ ունէր կուսակցական խնդիրներու հետ: (Շատ հետո չէր ճշդիկին գրասենեակը եւ օրը տան անգամ հոն կը վազէինք, հոն կը կանչէին):

Գրատունը կը ծառայէր նաեւ իբրեւ ծառայարան - սրճարան, մտերիմներու համար: Հինգ վայրկեան անդին, հրապարակին վրայ կը գտնուէր նշանաւոր Բեյապի մը, որ համով հոտով խորովածներ կը բերէր մինչեւ խանութ, մածունով, լաւաշ հացով եւ այլն. (Խօզալթը, փիտիլի), բաժինը 100 փարայի: Ամէնէն շատ վաճառք կուգար, եւ միշտ երկու բաժին կ'ապսպրէր: Յետոյ Սեպուհը, Մարգարեալ, որոնք ընկալանք մօտ էր, Գուս - Գափու: Ապա Վանի Արամը, որ ժընեւէն վերադարձած էր եւ Օրտու կ'երթար իբրեւ ուսուցիչ: Շահրիկեանը, Զարդարեանը, Սիւրանթօն, Մելոյեանը, Ֆ. Ճէմիլը, Ժիւրալ Բարթոլը, վերջապէս մենք ու մերոնք:

Համոզուած կուսակից տարբերու համարաշխութեան եւ նոր քաղաքականութեան, Արամ օր մը ճաշած ատեն բոռն վիճարանութեան մը կը բռնուի ներկաներէն մէկուն հետ: Այս վերջինը գիտողութիւններ կ'ընէ Դաշնակցութեան կատարած գործերու մասին, կ'աւելցնէ թէ իթիհանը Համիտը փնտռել պիտի տայ: Մէկ խօսքով կը յայտնէ կարծիքներ որ չէին համապատասխան օրուան կարգախօսին: Արամ ուժեղօրէն հակաճառել վերջ, երբ խօսակիցը կը մեկնէ, կ'ազգարարէ Լեւոնին.

- Ո՞վ է այս ընկերը որ այսպէս հակադաշնակցական կարծիքներ կը յայտնէ. պէտք է նրան պատժել յանուն կարգապահութեան:

Լեւոնը կը բացատրէ թէ ընկեր չէ, այլ... Եւ չի հայրը: Անկախ եւ պահպանողական:

Գրատան առաջին մթերքը կազմուած էր ժընեւէն եւ Թիֆլիսէն փոխադրուած գիրքերով: Անշուշտ Պոլսոյ հրապարակէն ալ գիրքեր կը գնէինք, մասնաւորապէս դասագիրքեր. ինչպէս եւ Վիէնայի եւ Վենետիկի Միթիթարեաններէն: Առեւտուրի մէջ ալ հետեւելով թուով դադափարական ուղղութեան մը, կը մերժէինք ծախել հակադաշնակցական գիրք եւ թերթ, նոյնիսկ տեւական յաճախորդներու: Գաւառէն գրավաճառներ ունէինք որոնք ընկեր չէին, այլ պարզ առեւտրականներ: Այս գիրքը, ա՛յն գիրքը կ'ուզէին: Պատասխանը. - Ո՛չ. դիմեցէք այնինչ գրատունը:

«Դրօշակ»ի հրատարակութիւնները ջուրի պէս կը սպառէին, մանաւանդ Աղբիւր Սերոբ, Գէորգ Զափուշ, վարանդեանի գիրքերը եւ այլն: Անտանիկ փորձանք մը դարձած էր Թիֆլիսի «Յառաջ»ին Մատենաշարը, մօտ 50 գիրք եւ գրքոյկ՝ նուիրուած «սոցիոլոգիական» (ընկերային) այլ մանաւանդ ընկերվարական հարցերու, ջարջարիչ մեծամասնութեամբ թարգմանութիւն: Թիֆու, Թերիաշ, Թիսաճոյ: Մինչեւ այսօր ալ կարգ մը անուններ կը յաճախեն միտքիս մէջ, - Ագարայիմ հարցը նոր Զեյնալիայում, Ի՞նչ է իրաւական պետութիւնը, Ֆեդերալիզմ եւ դեմոկրատիզմ, Հոգ եւ կապիտալիզմ, Ո՞վ ինչով է ապրում, Ագարայիմ հարցը եւ գիտական Սոցիալիզմի տեսութիւնը, Բանուար դասակարգի գրութիւնը Բեյգիայում, Պրոլետարիատը եւ աշխատավարձի գիւղացիութիւնը:

Այս հրատարակութիւնները կապուելով 1905-ի ոռոտական յեղափոխական

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏԻՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԵՋ

Զ.

Վարուժան Աճէմեանին մեկնումէն վերջ ա՛լ աւելի ամբապնդուեցաւ այն կապը որ գոյութիւն ունէր Զահրատին, Ուրախունիին ու իմ միջեւ: Մենք զիրար շատ լաւ կը հասկնայինք, յաճախ իրարու հետ էինք, կը խօսէինք, անվերջ կը խօսէինք գրականութեան մասին: Թերեւս մեր յանցանքը այն էր որ քիչ մը շատ կը խօսէինք: Այնքան կը խօսէինք որ գործելու ժամանակ չէր մնար:

Զահրատ այդ շրջանին ծուլացած էր: Մէկ, մէկուկէ տարուան ժամանակամիջոցի մը ընթացքին տուած էր հողիկ թէ երեք կամ չորս բանաստեղծութիւններ: Անոնք ալ, ի՞նչ մեղք որ, Զահրատի լաւագոյնները չէին: Ուրախունի Զահրատէն աւելի շատ կ'աշխատէր: Ան կ'աշխատէր անձայն անշուշտ, կը ստեղծագործէր, իր ստեղծագործութիւններուն մէկ մասն ալ ապագայի համար կը պահէր, չէր հրատարակէր: Սխուճանդեմ, իրաւունք ունէինք աւելի շատը պահանջելու իրմէ: Նոյնը կարելի էր ըսել իմ մասին: Ես ալ

չարժումին, ինչպէս որ սնտուկներով եկած էին, սնտուկներով ալ կը փոխադրուէին գաւառ, Սամսոնէն մինչեւ Սեբաստիա, Ամասիա կամ Տիգրանակերտ: Եւ տարիներով կը մնային անվաճառ: Ոնէ գրավաճառ կամ գրասէր որ շարքէն հատ մը թղթատած էր, այլեւս չէր հետաքրքրուել մնացեալով: Թէեւ իրապէս պիտի չհատորներ չէին պակսեր, ինչպէս Կովկասեան վանդէան (վարանդեան), Ֆեդերալիզմ (Մաթակ), Ազատութեան ձառնապահին, (Ահարոնեան) Գորգեան Զաւգայը (Մ. Վարանդեան) եւ այլն:

Արդէն «ընթերցող հասարակութիւն» մը կազմուած էր Բաֆֆիի գիրքերուն եւ Կովկասի հատորներէն: Գեղարուեստական դասականութեան համար: Իբրեւ տեւեկ կը սպառէին Ա. Ահարոնեանի, Վ. Փափագեանի, Շիրվանզադէի, Ա. Իսահակեանի (Երգեր ու Վերքեր), Լեւոնի, Մերեքի գիրքերը: Կովկասեան հրատարակութեանց առաջին մթերանոցը եթէ Պալեանցի էր, երկրորդը Արծիւ դառնալ սկսած էր: 1911-ին, երբ Թիֆլիսէն կ'անցնէր Կարին երթալու համար, ամենամեծ գրավաճառը, «Կիւթէմպէր»ի տէրը կը խոստովանէր թէ ամբողջ Կովկասի մէջ մէկ տարուան ընթացքին այնքան հայերէն գիրք չի ծախսեր որքան կը զրկէ Պալեանցին կամ Արծիւին: (Ի հարկէ հարցը դասագիրքերու մասին չէ):

Ահա այս խանութին մէջ էր որ ծնաւ «Մատենաշար Ազգակ»ը, տասը հատոր գրականութիւն, իւրաքանչիւրը 2000 օրինակ. - 1. Կարմիր լուրեր բարեկամու, Սիւրանթօ. - 2. Նախի Բեգ, Վրթանէս Փափագեան. - 3. Յեղին Սիրտը, Գ. Վարուժան. - 4. Ցայգալոյս, Ռուբին Զարդարեան. - 5. Թայիս, Անաթոլ Ֆրանս. թարգմ. Շ. Մ. - 6. Սանթօ, Վրթ. Փափագեան. - 7. Արաւ Լալա Մանարի, Ա. Իսահակեան. - 8. Մայքը, Զ. Մելոյեան. - 9. Վերթին, Լեւոն Շանթ. - 10. Պարտուածներ, Ա. Ահարոնեան:

Ապա «Կարմիր Տեսարաններ»ու շարքը. - 1. Մեր Հաւատաւքը, Ատոմ (Յ. Շահրիկեան). - 2. Դրաւագներ Սաւունի Կոնստ. Բէն, Սեպուհ. - 3. Յեղին Սիրտը, Գ. Վարուժան, Գեղամ Վրդ.: Տարբեր շարք մը՝ Խոնջ է ազգութիւնը, Գ. Մաթակ, եւ այլն: 1912-էն վերջ կը սկսէր դասագիրքերու շարքը, Լուսաբերով, եւ հնագիտական կը պատրաստուէին Բեյգի. Պատմութիւն (3 հատոր), Գ. Մաթակ, Պատմութիւն Գրա. կանոնքեան (Ա. Ե. Բ. հատոր), Վ. Փափագեան, Մանկական Աշխարհ, Մարգարեալ (հօգեմքներ), Բեյգի. պատմական հաւաքածոյ, Մ. Նալբանդեան, եւ այլն, մինչեւ որ պատերազմը այդ թեցաւ եւ տպուած պրակներն ալ փճացան ձեռագիրներուն հետ:

Քիչ գործ կուտայի: Այդ շրջանին, երկու տարուան ընթացքին ո՛չ իսկ պատմուածք մը կը գրէր: Հազիւ թէ քանի մը արձակ էջեր հրատարակուած էին ինձմէ, այդքան: Թէեւ ունէի պատմուածքներու ծրագիրներ, նոյնիսկ անոնցմէ մէկ երկուքին վրայ, աշխատել սկսած էի, բայց դառնալով չէի աւարտած տակաւին: Օ՛հ, որ քա՛ն դժուար էր այդ շրջանին ինծի համար գրելը:

Յունիս ամսուան մէջ սկսանք մշակել խիզախ ծրագիր մը: Մատենաշար մը հիմնել: Մատենաշար մը հիմնելը կեանքին ամէնէն կանուխ շրջաններէն սկսեալ գերագոյն նպատակ մը եղած էր ինծի համար եւ այդ նպատակը միտքս միշտ պիտի գրադեցնէր յառաջիկայ երեսուն, քառասուն տարիներու ընթացքին ալ: Բայց 1956-ին, երբ քաղաքական եւ ընկերային պայմաններն ալ այնքան խանգարուած չէին, այս մտասեւեռումը դարձեալ որդի մը նման սկսած էր կրճել միտքս: Միւս ընկերներու ալ դադարեցաւ ինչ էին ինծի: Բայց ես էի որ պիտի դառնայի գործին ղեկավար լծակը: Արդէն իսկ սկսած էի մտքիս մէջ պատկերացնել հրատարակելի գիրքերուն արտաքին երեւոյթը: Անոնք պիտի ունենային փոքրիկ հասակ, ամերիկեան «Գրական գիրք» կոչուած գիրքերու հասակով, 11x18 սանթիմ., իւրաքանչիւրը մօտաւորապէս 96 կամ 112 էջ: Հաստ ու արդիական դժաւրութեամբ կողով մը: Մատենաշարին գիրքերը պիտի վաճառուէին շատ մատչելի գնով, օրինակի համար երկու լիրան: Աշակերտներէն միայն 1-5 լիրա պիտի գանձէինք, նոյնիսկ կրնայինք գանձել մէկ լիրա: Մատենաշարը պիտի հիմնուէր Միթիթարեան Սանուց Միութեան անունով, բայց մինչեւ որոշ շրջան մը մենք էինք, եւ, Զահրատ, Ուրախունի, որ պիտի վճարէինք ծախսերը: Այս գոհոգութեան պատճառն ալ այն էր որ առաջին հերթին պիտի հրատարակէինք մեր սեփական գործերը: Այնուհետեւ ուրիշ գործերն ալ, եթէ փափաքէին, պիտի կարենային մասնակցել այս մատենաշարին: Բոլոր մանրամասնութիւնները ճշդուած էին, նոյնիսկ գացած ու խօսած էինք Վարդուղայանի տէր Սարգիս Թեղեանին հետ, որ մեզի գին ալ տուած էր: Սարգիս Թեղեան որակաւոր տապգրութիւն կ'ընէր: Թէեւ լաւ գրամ կը գանձէր, փա՛ն գործ չէր տեսներ, բայց ընչաքաղ մարդ չէր, հայ գիրքն ալ կը սիրէր եւ առաւելագոյնը կ'ընէր հայ հեղինակներուն օգնական հանդիսանալու համար: Ինքը մեր լաւ բարեկամներէն մէկը կը նկատէինք:

Ուրեմն իւրաքանչիւր գիրքէն պիտի հրատարակէինք 750 օրինակ եւ այդ 750 գիրքերուն հրատարակութիւնը պիտի արժէր 600 լիրա: Այդ շրջանին համար քիչ գրամ չէր այդ, նոյնիսկ ես սուղ կը դատէի, բայց յուսայից էինք: Զահրատ եւ Ուրախունի պիտի հրատարակէին իրենց բանաստեղծութիւնները, իսկ ես՝ պատմուածքներ: Տակաւին հրատարակուած որեւէ գիրք չունէի եւ անհամբեր էի գիրք մը ունենալու:

Որոհեցայ պատրաստել Պոլիսի մէջ մեզի ծանօթ գրասէրներուն ու մտաւորականներուն մէկ ցանկը եւ նամակներ ուղարկել անոնց, խնդրելով որ աշակերտներ մեր այդ ձեռնարկին: Ատիկ գատ արդիական ոճով ծանուցումներ ալ պիտի հրատարակէինք, որպէսզի կարենայինք այդ գիրքերը ցրուել ժողովրդական լայն խաւերէն: Փափուկ գործ մըն էր, նոյնիսկ կը մտածէինք որ տակաւին առաջին քայլերու վրայ կրնայինք յուսաւոր ըլլալ, բայց կը հաստատայինք որ կ'արժէր փորձել: Մինչեւ իսկ մեր առաջին հրատարակելի գործերուն մէջ կը դասէինք Վարուժան Աճէմեանին «Դրական ծաղրանկարները»: Մեր ընկերը հոս չէր այլեւս, մեկնած էր եւ մեզի համար պարտականութիւն մըն էր հրատարակել անոր գործը, քանի որ ան այլեւս արտասահմանի մէջ ապրուստի ծանր պայքար պիտի մղէր ու կարելիութիւնը պիտի չունենար նմանօրինակ ծրագրի մը մասին մտածելու: Մնաց որ, Վարուժանին այդ ծաղրանկարները շատ հաճելի էին եւ կրնային լարել գրասէրներու հետաքրքրութիւնը:

Այդ օրերուն չէի գիտեր անշուշտ որ մատենաշար մը հիմնելու եւ այդ մատենաշարին անունով իրեալայնորդ գիրքեր հրապարակ հանելու ծրագիրս երբեք պիտի չիրականանար: Թէեւ Աստուած պիտի օգնէր ինձի եւ շատ տարիներ վերջ պիտի կարենայի գանալան հեղինակներու գործերուն առջնութիւնը իմ ալ գործերս հրատարակ հանել սեփական տպարանի մը բարիքներով, բայց իրական առումով մատենաշար մը հիմնելու ցանկութիւնը ինծի համար միշտ պիտի մնար երազ մը:

ՀԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԲԵԱՆ

Ռ. Հ.

ԻՍԻԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԱՐՄԻՆԻ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՑԹԸ

ԵՐԱԿԱՆ ԵՐԱԿԱՆ ԺԻՐԱՅՐ ՓԱՓԱՋԵԱՆ ՇԷՔՍՓԻՐԻ «ՁՄՐԱՆ ՀԷՔԵԱԹ»ԻՆ ՄԻՋ

ԷՍԱԵԱՆ 100

ՊՈԼԻՍ

ՍՓԻԻՌ-ԲԱՆԶՈՒ
ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ
- 39 -

ԻՆՏԻ Կ'ԸՍԵՆ

Պետրոս Գուրգենյան անդամ

Ինձի կ'ըսեն. - «Ինչու՞ լուռ ես»:
Ո՛հ, միթե՞ բառ կամ խօսք ունի՞
համեստ մարդը, որ երբ խօսի
կը պատժուի շատերու պէս:

Ինձի կ'ըսեն. - «Միշտ տխուր ես»:
Ինչպէ՞ս չըլլամ: Մէկիկ - մէկիկ
դէմս ելան կարգ՝ մը մարդիկ,
որ սրբեցին ժպիտ դէմքէս:

Ինձի կ'ըսեն. - «Կրակոտ չես,
չես նետուիւր ծով, ոչ իսկ լճակ»:
Այստեղ ճահիճ կայ հասարակ:
Կը խեղդուիմ նետուելուս պէս:

Ես ինձ կ'ըսեմ. - Ժամն է հասեր
որ փնտռեմ ուղիէսնոս:
Գուցէ այնտեղ գտնեմ փարոս
դէպի արեւ, լուսին, աստղեր:

ՇԵՔՈՒՆ ՄԱՆՐԱԿԷՏ

Խնայ մեկնած է: Հուսկ բանքը արտասա-
նած է Շահան Արքայիսկոպոս:

Յաջորդ օրը, Յունուար 15-ին, Պէյօղ-
լուի Մուսամէյր Գարաճա թատրոնին մէջ,
տեղի ունեցած է «Հայ Տանս» մկրտուած
արդիական պարախումբին ներկայացումը
որ դրուած էր Խաւան վարժարանի հա-
րիւրամեակի տօնակատարութեանց զե-
ղարուեստական յայտագրերու շարքին:

Պարուսոյց եւ զեղարուեստական տնո-
րէն Լեւոն Թապիւրեանի խումբը շատ խը-
նամուած եւ բարձր որակով ներկայա-
ցում մը հրաճուցեցին: Եթէ մենապարի եւ
թէ խմբապարի բաժիններով:

Ներկայացման աւարտին բեմ եկած է
Խաւանի տնօրէնուհի՝ Տիկին Սաթենիկ
Նշան եւ բացատրութիւններ տուած իրենց
տօնակատարութեանց շարքին իրագոր-
ծուած այս ներկայացման մասին:

Ներկայացման արդիւնքը է քոթէճիլով մը:

ԱՆԿՈՒՑԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

Վ Ե Պ

Երբեք այս յաղթական գունակութիւնը
պիտի չպարզուէր անոր: Մոքասնները
հանց, հազաւ գուլպաները, յետոյ
զարձակ կոշիկները, ստուգեց թէ փառսն
եւ դրամը գրպանը, ժամացոյցը թեւն էր,
սանտր մը անցուց մագէն, սանտրը դրաւ
տախտին ետեւի գրպան, դուռը քաշեց
գնաց: Սանդուխէն իջած ատեն խմացաւ
մօրը ձայնը որ աղոց կը հարցնէր թէ ո՞վ
էր դուռը դռնոցը: Պահ մը ետք դուռը
բացուեցաւ նորից, Մեկինէն ձայնը հնչեց
սանդուխն ի վար:

Ո՛րք կ'երթաս կոր անօթի փորով:
Նախաճաշ քիչ տէ անանի գնա ուր պիտի
երթաս նէ:

Ուրախացաւ այս «ուր երթաս նէ»-
մաման կըլլած մը:

Ուրախութիւնը մինչեւ փողոցին անկիւ-
նը տեսեց սակայն: Պողոտային վրայ,
կանդ առաւ: Ոչ երթալիք տեղ ունէր, ոչ
ընելիք բան: Ակամայ, նախորդ գիշերուան
վերջին տեսարանը վերջիւնց: Կողմէն մին-
չեւ փակալթի լուռ ու մունջ եկած, կար-
ծես առաջարկած էին իրարմէ բաժնուելու,
այդ ծանր, ճնշիչ լուծութենէն փրկուելու

Ոչ մէկ ժամադրութիւն: Վերստին տես-
նուելու ոչ մէկ խօսք: Երկուքն ալ իրարմէ
յուսացած էին առաջին քայլը: Ի գուր:
Գիշեր բարի - գիշեր բարի: Այսքան: Ի-
րարու ձեռք անցած էին սեղմած: Նորմա,
սուն մտած ատեն, ետին չէր նայած: Եր-
կուքն ալ չէին զարմացած այս վիճակին:
Սուր տարօրինակ սիտիւնք մը, նաեւ
ծանր տխրութիւն մը կրած էր: Հիմա,
միայն տխրութիւնը կը զգար վերստին:
Երթալիք տեղ, ընելիք բան չունենալու
տխրութիւնը: Եւ իրաւացի՞ թէ անիրաւ
ըլլալու անորոշութեան տարտամ, անխոս-
տովանելի անհանգստութիւնը:

Տոբու՛ն մը «Թաքսիմ, Թաքսիմ» ըսաւ

գնաց: Տոբու՛ն մը «Քարաքէօյ, Էմինէօ-
նիւ, Սիւրբեճի» ըսաւ գնաց: Տոբու՛ններ
զացին, օթոպիւսները գացին: Կիրակիօր-
եայ բազմութիւնը նստաւ գնաց: Գուցէ
սա պահուս Նորմա ալ տոբու՛ն մը կը նըս-
տէր կ'երթար: Երթալիք տեղ մը կը գտ-
նէր:

Բայց ո՞վ ըսաւ թէ ինք երթալիք տեղ
չունէր: Ամբողջ քաղաքը իրն էր՝ մէկ
ծայրէն միւսը: Եւ երբ Պոլիս կ'ըսես քա-
ղաքին, մէկ ծայրէն միւսը՝ երեւակայէ
ի՞նչ կը նշանակէ: Նշիւղիւղէն Ռումելի-
քայլաք, Անատոլիոքայաքէն Գատրգիւղ,
Գատրգիւղէն Փենտիք, Մեծ Կողմէն Քէ-
զըթհանէ... Օրերով գնա, վերջը չի գար:
Գիշերը կուգաս սպասած, անկողին կ'ի-
նաս կօշիկներով, տասը ժամ կը քնանաս
ամէկ բան մտնողով: Մանաւանդ եթէ քանի
մը հատ ալ ճնկած ես վերադարձիդ, տեղ
մ: Բայց այդ ամէնը քանի՞ ոսկի կը կլլէ:
Հակառակ փաստին: Նոյնիսկ եթէ բան-
ւորներու կապելայ մը երթաս ճնկելու:
Ո՞վ դիտէ որչափ շահեկան կ'ըլլայ այդ
տեսակ կապելայի մը մէջ ճաշիկ: Ծաշիկ:
Դո՛ւրբը: Քանի՞ օր կը դիմնայ վերադար-

խանդավառ մթնոլորտէն 3.000 Փրանք
նուիրատուութիւն կատարեցին Տիկինաց
Մարմնի ապագայի ձեռնարկներու յաջո-
ղութեան համար:

ՄԻԻՌՈՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Կուլին դրամը, եթէ դուրսը ճաշել սկսիս:
Պէտք է պահել այդ դրամը: Ենթադրեմ
թէ վաղը Նորմա... Զէ՛, պարզ ենթադ-
րութիւն մը այսինքն... Իրա՛ւ, եթէ
Նորմա տեսնուի ուզէ, ժամադրուի, ի՞նչ
կրնայ ընել: Տունը հեռաձայն չկայ որ:

Սուր շունչը բռնեց: Մինչեւ հիմա միշտ
ինք փնտռած էր Նորման: Եթէ ան գինը
փնտռէր, ի՞նչպէս պիտի...

Օ՛, բայց անշուշտ, նամակ կը գրէր:
Հասցէն ունէր: Նամակ մը մէկ օրէն...

Սակայն հիմա մաման գողոյ՛ է: Տղուն
անունին նամակ որմէ՞ կրնայ գալ որ:
Իրեն կուտայ: Զի տար: Կը պահէ: Կը
բանայ, կը կարգայ, կը պատէ, կը նետէ:
Կ'ընէ: Ինք չի կրնար ամբողջ օրը տունը
նստիլ: Միայն Սիւրբեճ... Այո, Սիւրբեճ-
ի՛նչ ըսել պէտք է: Ան տունը կ'ըլլայ թըղ-
թաւաքի ժամերուն: Եւ հաճոյքով մեղ-
սակից կ'ըլլայ եղբորը...

Ու երբ նամակը գայ, դրամ ունենալու
է յաջորդ ժամադրութեան համար: Կապե-
լայ, գինովնայ, դատարկագորտութիւն
... Ատոնց ատեն կայ դեռ: Երբ յոյս չմը-
նայ: Յուսահատ մարդիկ ատանկ կ'ընեն,
իրենց վիշտը մոռնալու համար...

Նորմա գինքը չկանչեց յաջորդ օրը:

Երեքշաբթի ալ նամակ չեկաւ:
Երկուշաբթի առաւօտ, Սուր դադարադ-
ղի ըսած էր Սիւրբեճին թէ նամակարեւը
եթէ գայ... «Հասկցա՞մ, ընդմիջած էր
Սիւրբեճ: Աչքերը չողացած էին: «Դուն
հող մ'ընեք», փափսած էր:

Սատանան գիտէ թէ որքան դժուար ե-
ղած էր ասիկա Սուրբին համար: Սիւրբեճին
ամբողջ ուզածն էր աս: Ու հիմա, ա՛լ պի-
տի չկրնար դիւրաւ ազատիլ անոր ձեռքէն:
Այլեւս Սիւրբեճին երեսը նայել անգամ
կը խուսափէր: Լաւ գիտէր թէ մուկը ի՞ր
դէմքէն կ'ախտուած էր, եւ թէ ամենափոքր

(Շաբ. Ա. էջ ԵԹ)

ամս է եւ կառավարութիւնը անհրաժեշտ միջոցները ձեռք կ'առնէ ամբողջացնելու համար շինութիւնը, որ կարեւոր նշանակութիւն ունի Սեւանի շրջանին համար:

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ԹՈՒՂԻ մէջ (Մէօրթ - է - Մոզէլ) կոռուկ մը տապալած է եւ ճգմած Ժան.Պարթիւթ - Վաթըլօ արհեստի լիւն, ուր դասաւանդութիւններ կային այդ Ժամուն (Յունւար 26, Ժամը 16.30)։ Վեց ուսանողներ տեղն ու տեղը մեռած են, երեք վիրաւոր կայ, երկուքը՝ շատ ծանր վիճակի մէջ։ Քննութիւն բացուած է ճշդելու համար այս ահաւոր արկածին պատճառները։ Արգարեւ, հարկ է զիտնալ թէ կոռուկի գէշ վիճակին հետեւանք է անկումը թէ սաստիկ հովին։ Ամէն պարագայի մէջ, կոռուկին տապալումը երեք յարկանոց զարոցին վրայ, սարսափելի տեսարան մը պարզած է շուրջը։ Մեռելները, 17-էն 18 տարեկան են, 4 աղջիկ եւ 2 տղայ, վիրաւորներէն մէկը կոռուկին վրայ գտնուող բանուոր մըն է։

ԱՌԻՇՎԻՑԻ ազատազրման 50-ամեակը 2 առանձին ողբերգութիւններու առիթ տուած է Յունուար 26ին. մէկը՝ լեհական Գրադո-վիա, միւսը՝ հրէական Պիրքընու։ Գրադովիա խօսք առած է նախագահ Վալդեա, որ կը մեղադրուի որովհետեւ մէկ անգամ իսկ հրեայ բառը չէ արտասանած։ Լեհաստանի համար, Աուլից լեհ ժողովուրդի տառապանքի բարձրագոյն վայրն է, մինչ Հրեաները կը պահանջեն որ ան խորհրդանիշն ըլլայ միայն հրեայ ժողովուրդի բնաջնջման։ Ժիշը է որ արգելափակման այս կայանը շինուած է, նախ արգելափակելու համար նացիական գրաւման ընդդէմագիր Լեհները։ Շատ մեծ թիւով Յիկաններ ալ կազմեցին այդ տեղը։ Ամէն պարագայի մէջ, բաւական ազեղ է այս բանալիէն «հաշուապահութեան» մը շուրջ, բայց, լատ երեւոյթին, կարելի չէ ազնիւ զգացումներ ակնկալել մարդոցմէ ամէնէն նուիրական պահերուն իսկ։ Միջադէպ մըն ալ պատահած է Աուլիցի մօտ, երբ Նիւ - Եորքի ռաբբինին՝ Վայս արգելք եղած է որ մատուցին մէջ իրիկնային ժամերգութիւն մը տեղի ունենայ։ Զինք ոստիկանատուն առաջնորդած են, ուր ժամ մը մնացած է։ Միւս կողմէ, Պիրքընուի մէջ, եւրոպական հրէական Համադոմարին նախագահը՝ Ժան Բահն բողոքած է Եռային (հրէէրէն՝ Ազէտ) «քրիստոնէացի ման» գէմ, կը դատաւարտէ լեհ իշխանութիւնները որոնք կ'ուզեն. - «ազգայնական արարողութիւն մը կազմակերպել, շեշտը դնելով լեհ ֆաշիստական վրայ, մոռնալով որ մեռելներուն 90%-ը հրեայ էր»։ Վատիկանի մէջ, Միլանիի արքեպիսկոպոսի՝ գերազ. Մարթինի ցաւ յայտնած է «քրիստոնէաներու յանցանքներուն առթիւ Հրեաներու նկատմամբ»։ Ոգեկոչումները պէտք է շարունակուէին Յունուար 27-ին, թէեւ հրէական կազմակերպութիւնները սպառնացած էին որ պոպոթի պիտի ենթարկեն պաշտօնական հանդիսութիւնները։

ՄԱՐՍԻՅԻ քաղաքապետը՝ փրոֆէսոր Ռոպէր Վիկուրու յայտարարեց թէ ցորավիզ է է. Պալատիւրի։ Կասթոն Տէֆէոի յաջորդը որ, 6 տարի է գլուխն է Մարսէլի քաղաքին, հետապնած էր Ընկերակցական կուսակցութեան 1989-ին եւ վերջին չըրջանին մանաւանդ, շատ փորձեր կ'ընէր աջին մօտենալու համար, ի նախատեսութիւն թաղապետական ընտրութեանց ուր աջի իր մրցակիցն է Ժան - Գլոս Կոսէն։ Այս վերջինը հեղինակուող ողջունեց Վիկուրուի գերբը ու աւելցուց. «Եթէ կը միանայ նախագահական նոր մեծամասնութեան, աւելի յաւ, մէկը կ'ըլլայ ընդմէջ ուրիշներու, բայց ոչ՝ առաջինը»։ Թափի ծիծաղելի կը գտնէ այս նոր գերբորոշումը։ Շրջանի ընկերակցական նախագահը՝ Լիւսիէն Վէկան յայտարարած է թէ «տը-խուր» է ի տես իր հին ընկերակց «զէպի աջ թեքումին», բայց հարկ է այնպէս ընել որ ձախը կարենայ համախմբուիլ։

ԶԻԶԻՆԻՈՅ մայրաքաղաքին վրայ ուսական ուժերակոծութիւնները կը շարունակուին, հիմնադրական կործանելու համար զիմադրութեան վերջին գերբերը։ Միւս կողմէ, Մոսկուայի մէջ, բաւական սուր է հակամարտութիւնը Պրահայա-նին եւ իշխանութեան մէջ։ Մանր քրե-նադատութիւններ կան «Ապահովութեան Պրահայի»ին հասցէին, որ Պետութեան

Ի ԵՐԵՎԱՆ

Շաբաթը ընտանիքը 500 ձր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Հայկուհի Շալմեանի մահուան Բ. տարեկիցին ի յիշատակ։

ՄԱՐՍԻՅԻ. - Զօլաքեան ընտանիքի հոգեհանգստեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան կը նուիրեն 200 Փրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՑԱԿԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարտէլի Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութիւնը, Տիկնանց յանձնախումբը եւ Երիտասարդաց Ակումբը իրենց սրտադին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տիկին Լիւսի Միլտոնեանին, Տէր եւ Տիկին Կարօ Միլտոնեանին եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ժանօ Միլտոնեանին եւ զաւակներուն, Պր. Ալպէո Միլտոնեանին եւ ազգականական պարզանքներուն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝ ԶԱԻՆ ՄԻՆՏՈՆԵԱՆԻ (Հիմնադիր անդամ Մարտէլի Հայ Մշակոյթի Տան) մահուան առթիւ։

Ի ՆՊԱՍ

ՄԱՐՍԻՅԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Զաւէն Միլտոնեանի յիշատակին՝ Տիկին Լիւսի Միլտոնեան եւ զաւակները 2000, Յովսէփեան ընտանիք 500 ձր., Իւզաբեր Փափազեան, Մարի Պէրպէրեան, Ալպէո Պողոսեան, Արամ Շէխիկեան, Անդրանիկ Փամպուքեան, Ժազ Պողոսեան 200-ական Փրանք, Տիկին Մանուշ Շահմիրեան 250, Անտրէ Տախեան, Հայկազ Զուկուրեան, Վահրամ Ճառայեան, Սեդա Միմոնեան, Ռոլան Վարդանեան, Աշոտ Վարդանեան եւ Սօնիա Փիլիկեան 100-ական ձր.։

մէջ Պետութիւն մը ըլլալու ընդթ ունի, տեսակ մը նոր «Պոլիտ Բիւրօ»։

ԹԻՖԼԻՍԻ ուսական ուժերու սպա-կոյտի շէնքը ոճարարութիւն ենթարկուած է Յունուար 25-էն 26-ի զիշերը։ Զոհ չկայ։ Կը կարծուի որ այս արարքը կապ ունի Մոսկուայի մահափորձին հետ, որու զոհ գացած էր Վրաստանի Պաշտպանութեան նախկին նախարարը («Յառաջ», Յունւար 27)։

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ նախարարը՝ Յրանտաւ Լէոնար հերքեց որ լուր տուած է (ուղղակի կամ անուղղակի) իր եղբոր գերասան Ֆիլիփ Լէոնարի որ պիտի ձերբակալուի թմրեցուցիչի չահատակութեան համար (Հոկտեմբեր 5-ին)։ Տունը խուզարկութեան առնելու մէջ կը գտնուած էր եւ գերասանն ալ յայտարարած էր որ հեռաձայնով, մէկը որ կապ ունէր իր եղբոր հետ, լուր տուած էր իրեն թէ (զին-ւորական ոստիկանները կախում ունին Պաշտպանութեան նախարարութեան) պիտի զան իր տունը։ Ֆիլիփ Լէոնար քննութեան տակ առնուած է թմրեցուցիչի զոր-ծածուկեան եւ փոխադրութեան ու առաջարկութեան համար։

ՃԷՔ ԼԱՆԿ քաշելէ ետք իր թեկնածու-թիւնը, նոր շարժում մը հիմնեց՝ «Նարե-ցէ՛ք, վաղը»։

Լ. Փէն հիւրն է 7/7 յայտագրին, Կիրա-կի Յունուար 29-ին, բայց, բացառաբար հարցապնդող լրագրողը Անն Սէնքլէրը պիտի չըլլայ, այլ՝ Թէ-Է-Ֆ-Լ-ի լրատուութեան տնօրէնը՝ Ժերար Բառէու։ Անն Սէնքլէր բացատրած է թէ իր անձնական յարաբերութիւնները Լը Փէնի հետ (յա-ջորդական գատեր) թոյլ պիտի չտային որ հարկ եղած հանդարտութեամբ վարէր յայտագիրը։ Կանոն է որ նախագահական բոլոր թեկնածուները հրաւիրուին 7/7 յայտագրին։

ԷՐԻՔ ԳԱՆԹՈՆԱ, Փութպոյի համբաւ-ւոր խաղացողը որ, այլեւ Մանչեսթըր - Եունայթըտ խումբին մէջ կը խաղար, Կրնայ ծանր պատիժներու ենթարկուիլ Փութպոյի բրիտանական դաշնակցութեան կողմէ, Յունուար 25-ին պատահած ծանր միջադէպին հետեւանքով։ Պաղարկող բիրտ կերպով յարձակած է հակառակորդ խումբին զօրավիզ եղող հանդիսատեսի մը վրայ եւ հազիւ կարելի եղած է զիրենք բաժնել։ Անգլիական դաշնակցութիւնը 15 օր պայմանաժամ տուած է Գանթոնա-յի որպէսզի իր պաշտպանութիւնը պատ-րաստէ։

ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱԿԱԶՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱՎԱՌԻԹԵԱՄԲ ՍՅԱՑԱՆԷ

Զաւէն Միլտոնեանի յիշատակին՝ Տիկին Լիւսի Միլտոնեան եւ զաւակները 2000, Յովսէփեան ընտանիք 500 ձր., Հայադատ Միլտոնեան 150 ձր., Ժերար Շալմեան 200 ձր., Վահրամ Ճառայեան, Յակոբ Էսկիճեան 100-ական ձր.։

ՆԿԱՏԻ ՌԻՆԵՆԱԼ

ԿՈՄԻՏԱՍ-ի Ծննդեան 125-ամեակին նուիրուած համերգ Շաբաթ, Փետրուար 25, Ժամը 20.30-ին Էթս - ան - Փրովանս քաղաքի համերգ-սրահ։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

Հովանաւորութեամբ՝
Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան
եւ կազմակերպութեամբ՝
Աշակերտութեան Ծնողական Մարմնի, Պայծառութեան Տիկնանց Մարմնի
եւ Տարօն Մշակութային Միութեան
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԳԻՍ
ի նպատակով ՄԻՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՅԻՆ, հիմնադրութեան 15-րդ տարեդարձին առթիւ
Կիրակի, Փետրուար 5, Ժամը 13-էն 20
Քաղաքապետարանի Փ.Ա.Ս. սրահին մէջ
25, avenue Victor Cresson, Issy-les-Moulineaux
Գեղարուեստական բաժին՝
ԱՐՄԵՆ ՍԷՖԷՐ ու իր նուագախումբը --- Երգիչ ԳՐԻՇԱ
Ճաշերը՝ «Աղբ-ամառ - Թամարիս»էն։
Մանրամասնութեանց համար զիմել Եկեղեցւոյ զիւանին՝ 46. 44. 28. 52
կամ վերոյիշեալ մարմիններուն։

LUGAB — Jeunes organise
SA SOIREE DE LA SAINT-VALENTIN
le Samedi 4 Février à partir de 22 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17^e
TENUE CORRECTE EXIGEE
INTERDIT AUX MINEURS
Prix unique : 80 F.
(avec 1 consommation non-alcoolisée)

Meubles
Ghazarian
4.000 m² de mobiliers
présentés en ambiance
Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

« Բացառիկ գեղջ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն »

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՐՕՆՔԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ
ՀՐԱԺԱՐԱԾ

Յունուար 13-ին հրաժարած է Հայաստանի կրօնքի գործերու պետական խորհուրդի նախագահ Լուսինիկ Սաղաթուրյանը։ Այն անցեալ Մայիսին կառավարական որոշումով հեռացուած էր այդ պաշտօնէն ու տեղը նշանակուած էր Կոթիճ Սարգսեանը։ Սակայն Լ. Սաղաթուրյանը ապօրինի նկատած էր որոշումը ու շարունակած պահել իր աթոռը։ Վերջերս երբ նախագահական հրամանագրով Կ. Սարգսեանը նախագահի խորհրդական նշանակուեցաւ Լ. Սաղաթուրյանի համար հարցը փակուած պէտք է նկատուէր։ Սակայն ան պատճառարանելով որ կրօնքի

գործերու խորհուրդը վերջին շրջանին մեկուսացուած է, հրաժարած է որպէսզի կաթողիկոսական մատաւոտ ընտրութիւններուն նախորէին «ցուցադրական խանդարիչ»ի դեր կատարած չըլլայ։

Լ. Սաղաթուրյանը ըսած է թէ կառավարութիւնը ոչ մէկ կապ ունեցած է եկեղեցիին հետ, նկատի ունենալով ճնշում բանեցնելու կամ ազդեցութիւն ունենալու հարցը, կաթողիկոսական ընտրութեան։ Իր կարծիքով նախագահն ու անոր շրջապատը կրնան որոշակի կարծիք ունենալ ու իրենց միջոցներով փորձեն ազդեցութիւն բանեցնել։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ
ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ,
ՓԱՐԻՋԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԵՒ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ առաւօտները, փարիզի հայկական ճայնաւիտը յայտագիր մը ունի որ կը կոչուի «Cartes sur table»։ Յայտագիրը կ'ընթանայ ըստ վերջին տարիներու նորաձեւութեան՝ երկեզու։ Ժամուան մը ընթացքին կը ծեծուի օրուան միւրքը, երբեմն քանի մը հոգիի մասնակցութեամբ, երբեմն միայն մէկ հոգիի։ Ապա, կէս ժամուան ընթացքին հեռաձայնով հարցումներ կ'ըլլան։ Այս հարցումը ընդունելը — քաջատուրութիւնները յարգելով — կը պատկանին ընդհանրապէս այն դասակարգին որ ոչ մէկ լուր ունի հայկական կեանքին, չի հետեւիր հայ մամուլին, բայց շաբաթ առաւօտները ուրիշ ընկիւղ չունենալով, բնական կը գտնէ հեղինակաւոր կարծիք ունեցող հայկական բոլոր հարցերուն մասին, ի Հայաստան և ի Սփիւռք։ Հարցում չընեն, տեսակէտը կը պարզէ։ Վերջին շաբաթ օրուան (Յունուար 28) միւրքն էր կաթողիկոսական ընտրութիւնը, որուն մասին խօսելու հրաւիրուած էր պատմաբան՝ Օննիկ Ժամկոչեան։

Կայանին տնօրէնը՝ Յակոբ Պալեան հարցումները յիշուցեց, ի մասնաւորի փարիզեան շրջանի «պատգամաւորներուն» ընտրութեան ձեռքի մասին։ Պատգամաւորները որոնք «մեզ» պիտի ներկայացընեն Ապրիլ 3-ի կաթողիկոսական ընտրութեան։ Օննիկ Ժամկոչեան յայտնեց թէ ընտրութիւնը կատարուած է, բայց, չի կրնար անունները տալ, որովհետեւ պէտք է նախ վաւերացուի Մայր Աթոռին։ Լաւ, բոլոր այդպէս ըլլալ, թէեւ շաբաթներէ ի վեր, secret de polichinelle մըն է։ Բայց, բոլոր հարցը այլ էր։ Ինչպէս ընտրուած են այդ պատգամաւորները եւ ինչպէս կրնան մեզ ներկայացնել, քանի որ մենք չենք հրաւիրուած քուէ տալու, այն ատեն միշտ նոյն յանկերքը յառաջ

կը բռնուի՝ փրանս. օրէնսդրութիւն, association culturelle-ի դրութիւն։ Երբեմն երբեմն, Յակոբ Պալեան առանց յաւանանելու կը կրկնէր հարցումները ու երբ հարցապնդողը նեղը կը մնար կամ կը խուսափէր նշգրիտ բան մը ըսելէ, կը պատասխանէր. — «Ես օմանեան պատմութեան մասնագէտ եմ»։ Ճիշդ է որ անի դիրքին է Օսմանեան պատմութեան մասնագէտ ըլլալ քան փարիզի կրօնական ընկերակցութեան։ Օրուան միւրքը, սակայն, կաթողիկոսական ընտրութեան պատգամաւորներու ընտրութեան հարցն էր։ Պ. Ժամկոչեան առարկեց թէ ընտրելու որեւէ իրաւունք ունենալու համար, պէտք է անկամակցի վերոյիշեալ ընկերակցութեան։ Սուր ալ չէ՝ տարեկան անդամաւճարը 30 ֆր.։ Սակի յաւելումն իսկ մերժուեց։ Կոչ կ'ըլլայ։ Ինչու չեն անդամակցիր։ Պատասխանը, կը խորհիմք թէ, դիրքութեամբ կրնայ գտնուի փարիզի եկեղեցւոյ վարչաւորները։ Անցնիմք։ Սեպտեմբէր անդամակցեցանք եւ մասնակցեցանք այդ 400-500 երանկի ֆիլիալներուն որոնք բարեմտութիւնն ունեցած են արձանագրուելու։ Անոնք լուր ունեցան կամ իրաւունք ունեցա՞ն մասնակցելու այդ ընտրութեան։ Ո՛չ։ Այդ ընտրութիւնը (դեռ զանց կ'առնէր մանրամասնութիւնները) կատարեց կրօնական ընկերակցութեան ներկայացուցչական ժողովը (40 հոգի, ուրբ՝ կղերական) en catimini։ Եւ ընտրուեցան, իրենց մէջ, ուր պատգամաւորներ, շնորհիւ խիստ հետաքրքրական և անշուշտ ան այլ գաղտագողի մարդասիրտի մը (ո՞ր քաւարանագէտին գործն է արդեօք) ըստ որուն Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ պատկանող 200 հազար գաւակներ կան եղբի փարիզեան շրջանին մէջ։ Ուրեմն, երբ 40 հոգի, իրենց անդամներէն, ուր պատգամաւոր կ'ընտրեն, անոնք կը ներկայացնեն երկու հաւրիւր հազար տաւելական Հայեր... պարզ, յստակ ու մեկին։

Այս պատասխանները են գործ չտուաւ Պ. Օ. Ժամկոչեան որ Օսմանեան պատմութեան մասնագէտ է։ Եւ որովհետեւ մենք, Օսմանեան պատմութեան մասնագէտ չենք, բայց, տասնամեակներէ ի վեր, քիչ-շատ ծանօթ ենք փարիզի կրօնական ընկերակցութեան ներկայացուցչական ժողովի գործելակերպին, ու գեցիմք քիչ մը յաւաքանքով փարիզի հայ գաղութը, որպէսզի գիտնայ թէ ինչպէս ընտրուեցան կաթողիկոսական ընտրութեան իր պատգամաւորները։

Ա Ր Փ Ի Կ

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ
ՌՈԼԱՆ ԶԱՌՈՅԵԱՆԻ
ԶԵՐԲԱՅԱՆՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ծանօթ գրող, «Մարգարիտ» թերթի գլխաւոր խմբագիր ու հայ մարդկան լրագրողներու «Նաւասարդ» ակումբի նախագահ Ռոլան Զաւոյեան Հ. Յ. Դ. -ի դէմ Լ. Տէր - Պետրոսեանի հրամանագրէն ետք ձերբակալուած էր։ Անոր առողջական ծանր վիճակով ու ճակատագրով մտահոգ Գրողներու Միութիւնը գիմած է Հայաստանի գլխաւոր դատախազին, ըստ «Նոյեան տապան» գործակալութեան։ Նոյն իմաստով գիմում մըն ալ ուղղած է «Մտաւորականների միութիւնը» որուն յայտարարութեան մէջ ըսուած է որ Ռ. Զաւոյեան տաղանդաւոր արձակագիր է, ազնիւ մտաւորական ու մեծ մասնակցութիւն ունեցած է ազգ. ազատագրման շարժումին։ Յունուար 21-ի «Ազգ»ը կը գրէ թէ կը շարունակէ Ռ. Զաւոյեանի բանտարկութիւնը ու կոչւո՞ւ ժամանա Գրիգորեանի համաձայն, զրկուած է հարազատներու հետ տեսակցելու իրաւունքէն։ Ան մտահոգութիւն յայտնած է ամուսնին առողջական վիճակին մասին։

ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՄԻՋԱԴԵՊ

Յունուար 19-ին հայեւթրքական սահմանի կարակալա գոտիին մէջ քանի մը քիւրտ ընտանիքներ փորձած են անցնիլ Թուրքիա, իրենց պնդումով, տեղական իշխանութիւններու ուղղորդութիւնը գրաւելու որպէս ծայրայեղ միջոց։ Անոնք ըսած են թէ յուսահատած են տեսնելով որ իրենց դանդաղները տեղ չեն հասնիր ու գրեթէ կանոնաւոր կերպով թիրախ կ'ըլլան սպանաւորներու, կողոպուտի։ Կացութիւնը հարթելու համար շրջան մեկնած են Երեւանէն քիւրտ մտաւորականութեան եւ «Քիւրտիստան» կոմիտէի ներկայացուցիչներ, ինչպէս նաեւ ապահովութեան պատասխանատուներ։ Քիւրտ մտաւորականութեան ներկայացուցիչները ըսած են որ բռնութիւններու կրկնութեան պարագային իրենք ստիպուած կ'ըլլան շրջափակելու հանրապետութեան նախագահին շէնքը եւ գրաւոր գիմելու օտար երկիրներու ղեկավարներուն, բացառելով որ գերիշխան Հայաստանի մէջ կոտորածներին ազգային փոքրամասնութիւններու իրաւունքները։ Պոստացուած է անոնց որ խնդրոյ առարկայ Բաժնաւորաւոր գիւղին վրայ ուժեղ հակոցութիւն կը կատարուի։

ԼՂՀ-Ի

ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Յունուար 17-ին Ստեփանակերտի մէջ 15 հոգեկոց վարչութեամբ մը հիմնուած

է Լրագրողներու Միութիւնը։ Վարչութեան նախագահ ընտրուած է Մարտիկ Պետրոսեան։ Հիմնադիր Ժողովին ներկայ գտնուած է նաեւ Արտաքին նախարար Արկադի Դուկասեան։

ԼՂՀ-ի մէջ եօթը թերթ լոյս կը տեսնէ. «ԼՂՀ Հանրապետութիւն», «Մարտիկ», «Լուսին» «Նարոտեի Դարբար» եւ շրջանային չորս թերթեր։ Կը գործեն «Մունք», «Նոյեան տապան», «Փաստ», «Հայրուր», «Ինտէրֆաքս» լրատու գործակալութիւնները։

Ձայնադիրքի հաղորդումները կ'ըլլան նաեւ ռուսերէն եւ աղբիւրներէն լեզուներով. անխափան կը գործէ նաեւ հեռատեսիլի կեդրոնը։

ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ ՀՈԳԵՐԸ

«Բանբեր» թերթը Յունուար 11-ի թիւին մէջ կը գրէ թէ «Երբեմն այցելուները տեան տեսարանի ակամատեսն են դառնում, այն է՝ եկեղեցւում մամ չկայ»։ Արարատեան թեմի առաջնորդարանէն բացատրուած է որ պատճառը մոմի միակ ձուլարանի մը գոյութիւնն է եւ քանի որ աշտօր մեծցած է եկեղեցի յաճախողներու թիւը, անկարելի կ'ըլլայ պահանջը բաւարարել։ Նոյնն է խուսիկ պարագան. խուսիկ կը ներածուէր Վրաստանէն ու ներկայիս գիւղերը այնքան բարձրացած են որ միջոցները չեն բաւեր ներածումը շարունակելու։

ՄՄԱՀ

ՎԱԶԳԷՆ ՏԱԼԵԱՆԻ

Յունուար 20-ին Երեւանի մէջ մահացած է բանաստեղծ Վ. Տալեանը։ Ան գաւառի էր ծանօթ երաժիշտ գուսան Շիրազի (Գրիգոր Տալեան), ծնած 1907-ին Գիւմրի։ Միջոց մը գրողած է մանկավարժութեամբ, Թիֆլիսի, Ստեփանաւանի մէջ։ Մաս կազմած է մանկական հանգէտներու խմբագրութեան։ Երկար ատեն աշխատած է «Հայաստան» հրատարակչութեան եւ «Սոյն» - Ապրիլ մանկական գրադարանին մէջ։ Հեղինակ է բանաստեղծութեան 25 հատորի։

ՄՄԱՀ

ՍԱՐԳԻՍ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

«Գրական Թերթ»ի Յունուար 18-ի թիւէն կ'իմանանք, որ վերջերս, ծանր հիւանդութենէ ետք, 39 տարեկանին մահացած է գրականագէտ Սարգիս Փանոսեան։ Ծնած է 1955-ին Երեւան, 1973 թուականին մտած է Երեւանի պետական համալսարանի բանասիրական ճիւղը։ Իր բարձրագոյն ուսումը աւարտելէ ետք, աշխատած է «Երեւանի համալսարան» թերթի խմբագրութեան մէջ, իսկ այնուհետեւ

համալսարանի հրատարակչատան մէջ, նախ որպէս խմբագիր, իսկ վերջին վեց տարիներուն որպէս տնօրէն։ 1985-ին ստացած է թեկնածուի աստիճան, պաշտպանելով աշխատութիւն մը՝ «Հրանտ Մաթեոսեանի ստեղծագործութիւնը» թեմայով։ Կը պատրաստուէր անցեալ Նոյեմբերին տեղեկութեան պաշտպանել «Լեւոն Շանթի կեանքն ու ստեղծագործութիւնը» նիւթով, բայց հիւանդութիւնը թոյլ չէ տուած։ Հրատարակած է քանի մը հատորներ՝ «Հրանտ Մաթեոսեանի ստեղծագործութիւնը», «Արդիական չափանիշներով», «Լեւոն Շանթի "Հին աստուածներ" գրաման», «Լեւոն Շանթ», եւայլն։

ՆՈՐ ԱՆՁՆԱԳԻՐԵՐԸ ԱՅԺՄ
ՉԵՆ ՏՐՈՒԻՐ

Ներքին նախարարութեան տեղեկատուութեան համաձայն, յետաձգուած է Հայաստանի քաղաքացիներուն նոր անձնագրերուն բաշխումը։ Յետաձգումը պատճառարանուած է թէքնիք բարդութիւններով։ Կը պակսին մանաւանդ լուսանկարչական նիւթեր որոնք ժամանակին գուրսէն առնուած են քիչ քանակութեամբ։ Ներկայիս աշխատանք կը տար-

ւի նոր քանակութիւններ ստանալու համար։

ՆՈՒՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լ. Տէր - Պետրոսեանի Դեկտեմբեր 28-ի հրամանագրին անիմպաչէս յաջողած են Ներքին նախարարութեան մարմիններու կողմէ կատարուած խուզարկութիւններ։ Խոտացած է ճամբաներու հակողութիւնը։ Յատկապէս Գառնիի մէջ գիւղերային մանրաղին խուզարկութիւններ կատարուած են Հ. Յ. Դ. շարքայիններու տունները, զէնք գտնելու պատրուակով։

ԶԵՂՉ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ

Ամերիկայի արտաքին նախարարութիւնը եւ օտար երկիրներու օժանդակութիւն հայթայթող վարչական մարմինը (որոնք կը գործակցին, սակայն իրարմէ անկախ են) միասնաբար որոշած են յատուկ օգնութիւն ուղարկել Չէչէնիոյ պատերազմի զոհերուն։ Թէեւ Չէչէնիա, ըստ Նիցիինի եւ ըստ Գլինթերի, մաս կը կազմէ անբաժանելի «ռուսական» հանրապետու-

(Շաբ.ը Դ. ել)

«ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐԴԻԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ»

Եւրոպայի մէջ վերջին տարիներու հայկական կարեւոր ձեռնարկութիւններէն մէկն է Պոխումի համալսարանին Հայկական ուսումնասիրութեան կեդրոնը: Հայերու ցեղասպանութիւնը միջազգային չափանիշերով մշակումի առարկայ դարձնելու գլխաւոր նպատակով, Կեդրոնը կարեւոր կ'ընէ նուազագոյն անձնակազմով ու միջոցներով, ինչպէս մեր իրականութեան մէջ լուրջ գործ տեսնող հասցէներու մեծագոյն մասը: Իր նպատակին տանող որպէս գլխաւոր աղբյւր, Կեդրոնը պարբերաբար եռօրեայ գիտահաւաքներ կը կազմակերպէ ցեղասպանութեան նիւթին մասին, ջանալով դասախօս ունենալ միջազգային բեմի ծանօթ ու հետաքրքրական անուններ: Այս ձեռնարկներուն վերջինը տեղի ունեցած էր նոյնպէս Թիւթ-ցիւնիկի Աւետարանական ակադեմիային մէջ, 1994-ի գարնան:

Յունուար 20 - 22-ի հաւաքը բացուեցաւ Ուրբաթ յետմիջօրէին, Ակադեմիային եւ Պոխումի հայկական կեդրոնին կողմէ: Միւս օրը Հէյլի եւ Յոլա Տէր - Յարութիւնեանի ողջոյնի խօսքերով: Ս. Հէյլ նաեւ Քրիսթին Փլաթի հետ (Պոխումի Հայկական կեդրոնէն) վարեց բոլոր նիստերը:

Առաջին դասախօսը Պոխումէն տղթոր Պիւրիարաւ Լիպչ, հարցը գետեղեց լեզուի չըլնանակին մէջ: Նախ անդրադարձաւ «Ցեղասպանութիւն եւ արդիականութիւն» նիւթին բազմադիմ ընդթիւն. սպաննելու արարքը վարչակարգերու համակարգին յատուկ դործօն է որ դայն կը ծրագրէ եւ կ'իրագործէ: Արդիականութեան մէջ բընաջնջումը ընդորոշող աղբյւրն է ծրագրումը: Անցնելով լեզուական մակարդակին, դասախօսը ըստ թէ գիտնալ կը նշանակէ արմատական այս գործընթացին մասին վկայել: Ու ցեղասպանութեամբ զբաղիլ կը վերածուի յիշողութեան հարցի մը: Արդիականութիւնը որ կը յատկանշուի մարդկայնութեան ու ազատութեան ըմբռնումով, ուրացումի յատկանիշը կը կրէ, մարդկութեան տրուած այս խոստումներուն դրժումով երբ ներկայ է բնաջնջումը:

Փոք. տղթոր Հոբթ Կրիւնտըր Գերմանիայէն երկրորդ մասնակիցն էր: Ան զանազանեց զանգուածային սպանութիւններն ու ցեղասպանութիւնը: Որպէս օրինակ, նշեց թէ Սպանիայիներու կողմէ Ամերիկայի ընկններուն կիրարկուած վայրագութիւններն ու ջարդերը, կարելի էր ցեղասպանութիւն նկատել: Դասախօսութիւնը փորձ մըն էր աշխարհակալ քաղաքականութեան ոճիներու պատմութիւնը ամփոփելու, այդ ոճիները մարդկութեան ընթացքին հետեւանքները նկատելով:

Առաջին հայ դասախօսը Նիւ - Եորքի Չօհրայ Հիմնարկէն երկրորդ տղթոր մըն էր. Արամ Արքուն: Ան ներկայացուց 1894 - 95 եւ 1909-ի Հայերու ջարդերուն վերաբերող իր ուսումնասիրութիւններուն եզրակացութիւնը: Փաստեց որ համարիչ հրոսակները ինքնազուլս չէին գործած ու մանրամասն խօսեցաւ նոյն ջարդերուն կազմակերպումը ըլլալու պարագային մասին:

Օրուան վերջին խօսք առնողը հարցին միջազգային չափանիշով ծանօթ մասնագէտ փրոֆ. տղթոր Իրլինի Հորովիցն էր: Իր տեսութեան համաձայն, ցեղասպանութիւնները համեմատելի էին: Նախ ընդհ. ակնարկով մը խօսեցաւ զանազան ցեղասպանութիւններու մասին: Ապա ըստ թէ ուսումնասիրութեան ընթացքին որպէս ստորոգծութիւն ինք նկատի կ'ուներայ վերապրելու պարագան: Ցեղասպանութիւններու եւ հաւաքական սպանութիւններու տիպականութիւն մը ներկայացուց, զանազանելով Ցեղասպանութիւն եւ Ողջակէզ: Այս երկրորդը որպէս եզակի երեւոյթ գետեղեց տիպարանութեան բուրգին զգալիանկէտին, չեւտելով որ ատոր միակ օրինակը կը հանդիսանայ Հրեաներու պարագան:

Այս մօտեցումը հակադրելու մղեց յատկապէս հայ մասնակիցները որոնք խնդրահանցուցին տիպարանութեան այս կար-

գի ստեղծում մը, ըսելով որ ընդունելի չէ մեկնելով դէպքերու նկարագրութենէն մնալով մը կառուցանել եւ յետոյ դայն վերածել բարոյական արժեքափի:

Յունուար 21-ին առաջին խօսք առնողը եղաւ Պոխումէն Փրոֆ. տղթոր Հանս Մոմզըն որ ներկայացուց Եւրոպայի Հըրեաները բնաջնջելու յղացքին տարբերակները: Ուսեցաւ մօտակայ եւ հեռակայ ծրագիրներու մասին, ցոյց տալու համար թէ ինչպէս անոնց իրագործումը կախում կ'ունենայ իշխանութեան համատեղութեան: Կարելի էր իր նշումը թէ ծրագիրները նոյնիսկ կրնային սկիզբին տարբեր ըլլալ, ուստի գործները կրնային «մշակուիլ» ու տարբեր մեթոդներով դիմել նոյն նպատակին: Անդրադարձաւ նաեւ ցեղասպանութեան իրագործումի հոլովոյթին մէջ չըլնանի մը ժողովրդագրական համեմատութիւններու փոփոխութեան ենթարկելու արարքին, ինչ որ խնդրոյ առարկայ էր Հրեաներու եւ Հայերու պարագաներուն:

Հոլանտայէն տղթոր Միքայէլ Շէֆըր ներկայացուց ցեղասպանութեան եւ արդիականութեան հարցադրութեան առնչուած ֆրանսական եւ գերմանական տրամախօսութիւնները, հիմնուելով Ֆրանքֆուրթի դպրոցին ասանդութեան վերայ (Ատորնո եւ Հորթայմը): Արդեօք ցեղասպանութեան հոլովոյթը բանակա՞ն, թէ ոչ բանական երեւոյթ կարելի էր նկատել: Ան քննական վերլուծումով մը ցոյց տուաւ զազափարի մը բանական ըլլալուն խնդրականութիւնը:

Նախաձեռնող կեդրոնին վարիչը տղթ. Միհրան Տապալ Նախ ներկայացուց Երիտթութեանը դադաւարական ծագումին առնչուած վերլուծումը: Իշխանութեան հասնելու ճամբուն վրայ ցեղասպանութիւնը «ազգ. ոճի» յատկանիշը կը կրէր երբ որպէս միջոց կը ծառայէր միատարր պետութիւն մը ստեղծելու: Ինչպէս առհասարակ կը քննուի դահիճ - զոհ եւ արքա - արքիւնը յարաբերութիւնները, ըստ թէ պէտք է կեդրոնանալ միայն ցեղասպան ընկերութեան ուսումնասիրութեան սկզբունքներ վրայ: Պէտք է ճշդել թէ ո՞ր հանգրգիւններն ունեցածն է հոլովոյթը տեղի կ'ունենայ, ո՞ր հանգրգիւններն ցեղասպան ընկերութիւն մը կը դոյաւորուի: Այդ գոյադրումին մէջ կարեւոր է այն պահը երբ ցեղասպանութիւնը կ'իրագործուի:

Փրոֆ. տղթ. Մարթէն Լէօց փորձեց Չօքի եւ Եոնստընի յղացքներէն մեկնելով այդ տեսութիւնները ցեղասպանութեան տարբեր օրինակներու կիրարկել, հին չըլնանի մինչեւ միջնադար: Ուսեցաւ ԺԲ. դարու (Բ. խաչակրութեան ընթացքին) Հրեաներու բնաջնջումին, Հոռոմական կայսրութեան մէջ ըրիտոնեաններու հալածանքին, յունական քաղաքներու պատերազմներուն մասին: Իր օրինակները աւելի յստակ ու խօսուն էին, քան տիպարանութիւնը զոր փորձեց հիմնաւորել: Ըստ նաեւ թէ ցեղասպանութիւններու ուսումնասիրութիւնը պէտք է նկատի ունենայ նաեւ դահիճներու սեռային պատկանելիութիւնը:

Գիտաժողովին Բ. հայ դասախօսը փրոֆ. տղթ. Կրէկորի Կէօքեանն (Միլանալ - Նահանգներ) «Մփիւրք, ցեղասպանութիւն եւ պատմութիւն» խորհարկում իր ելոյթով նոյնպէս համեմատական մօտեցումով մը սեւեռեցաւ Հայերու եւ Հրեաներու ցեղասպանութիւններուն. հետաքրքրական էր իր ընդդրումը թէ ցեղասպանութիւնը խորհրդանշական կերպով վերջ դրած էր Հրեաներու Սփիւռեքին, իսկ Հայերու Սփիւռեքին սկզբնակէտ եղած:

Օրուան վերջին խօսք առնողը եղաւ Գրիգոր Պրլոնեան. ան աղէտը գետեղեց խօսքի սահմաններուն մէջ, յիշելով թէ հայ դրականութեան կանուխ չըլնանքին բազմաթիւ անուանումներ ունեցած է ան, ինչպէս՝ ռիւր, մեծ ռիւր, ռոյալէզ, ցեղապաշտութիւն եւ այլն: Ան ուշադրութիւն հրաւիրեց այն պարագային վրայ թէ արեւմտահայ իրականութեան մէջ ցեղասպանութիւն եւ արդի գրականութիւնը միաժամանակ յայտնուած էին (1915):

1889 - 1909-ի մեծ գրաքննութիւնը հայկական գրականութեան վրայ նախանշանն էր դալիքին:

1909-ի ջարդերուն եւ 1915-ի հիմնական մէկ տարբերութիւնը այն էր որ ցեղասպանութիւնը խօսքը անկարելի դարձուցած էր ու փրկուածները վիճակութեան նպատակով իսկ քանի մը տարի ետք միայն կրցած էին գրել իրենց «ապրած»ը, ինչպէս Մ. Ծամտանճեան ու Գրիգորի Նպիւկոս Պալաքեան:

Գրողը որ կը դիմէր աղէտը գրելու տարբեր, կ'ընտրէր վէպի ձեւը: Այս մարդին գլխաւոր անունն էր Յ. Օշական որ էր յաջողած գրել աղէտը: Վերջին մասին մէջ դասախօսը անդադարձաւ Որբունի «Թեկնածու»ն վէպին որուն զոյգ ներածականները կը ցոյցանէին աղէտը գրելուն դժուարութիւնը եւ բղիկ - բղիկ եղած ժամանակը: Դասախօսութիւնը աւարտեցաւ Յ. Օշականի «կտակով» ուր ըսած է. «հաւուր պարտականութիւնը ունինք Աղէտը ընկալելու, պատշաճեցնելու մտածումին»:

Վերջին օրուան երկու դասախօսներէն առաջիններէն էր Միլիթին փրոֆ. տղթ. Միքայէլ Վոլֆըն որ Գերմանիոյ քաղաքական ծանօթ մեկնարան է ու պատմաբան. ան իր յանձնառու ճառին մէջ խօսեցաւ Հրեաներու եւ Հայերու «յիշողութեան համայնք»ի մը ստեղծումին մասին. անդրադարձաւ յանցանքի օրինակի ճակին, դահիճ ընկերութեան եւ զոհի ինքնութեան կարելիութեան: Բնադատական մօտեցումով արտայայտուեցաւ Իսրայէլի փորձերուն մասին որոնք քաղաքական պատճառներով կը միայն Հայերու ցեղասպանութեան անտեսումին: Նշեց թէ եւ որ վերջին չըլնանի հոն իսկ հանրային կարծիքը տարբեր մօտեցումով ի յայտ կուգայ: Ըստ թէ հաւանական է որ յաջորդ դասաշրջանէն, պատմութեան դասադիւրքերուն մէջ Հայերու ցեղասպանութիւնն ալ տեղ գրաւէ:

Գիտաժողովին եռօրեայ նստաշրջանը փակուեցաւ Համպուրկէն փրոֆ. տղթոր Օթթօ Լուիթէհհանտի բաւական մանրամասն զեկուցումով. միջազգային իրաւունքի այս մասնաշրջանը որ մօտէն կը հետեւի Հայաստանի Սահմանադրութեան պատրաստութեան գործընթացին, փորձեց Ցեղասպանութիւնը ընդունել միջադրային իրաւունքի եւ պատժական օրէնքի տեսանկիւնէն: Ըստ թէ առանձին պատմութիւններէ դուրս Հիմնարկութեան մը բացակայութիւնը միշտ զգալի է, որպէս կարելի թերի մը: Ծանրացաւ Ցեղասպանութիւնները կանխելու նիւթին վրայ, չեւտելով թիւ փոքրամասնութեան իրաւունքը կոչուած որ հիմնուած է միջազգային անհատական իրաւունքներ վրայ, անկարելի կը դարձնէ զանգուածին ուղղուած այս արարքը կանխելու գործը: Այս առումով մեծ կարեւորութիւն ունէին անցեալի ցեղասպանութիւնները որոնց առնչութեամբ ինք ընդգծեց յետադաջ պետութիւններու ներդրութիւն խնդրելու պարտադրութեան օրինականացումը: Նման նիւթով զբաղելու համար հարկաւոր նկատեց միջազգային բարոյական իրաւակարգի մը ստեղծումը:

Իւրաքանչիւր զեկուցումի կը յաջորդէր վիճարկումի բաժին մը որուն ընթացքին կ'արծարծուէին առնչակից զանազան հարցեր, երբեմն քննարկումի նորանոր շաւիղներ թելադրելով մասնակիցներուն:

Նիւթին ու զեկուցող անձնաւորութիւններու դիտական արժէքին յարկը լրջութեամբ կազմակերպուած ձեռնարկը լաւագոյն առիթ մըն էր ներկաներուն համար տեղեկանալու թէ ի՞նչ ոլորտներ կը շօշափեն կատարուած ուսումնասիրութիւնները եւ թէ ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնէ Ցեղասպանութեան նիւթին դիտական ներկայ մշակումը: Հայագիւր հետեւողներու համար գոհունակութիւնն պատճառող տուեալ էր տեսնել թէ բոլորովին հեռու չէինք մնացած դիտական աշխարհին չափանիշներէն ու հայկական անուններ եւ - թէ եւ թիւ թիւով - կարելի մասնակցութիւն մը կ'ունենային նման ձեռնարկներու:

Ախտաբանի միակ պարագան որ կը յայտնուէր այս պայմաւ եւս, այն մեծ յապաւորումն էր որ ունեցած էինք Ցեղասպանութեան մնացուն կեդրոն մը հիմնելու գործին մէջ. կեդրոն մը որ անցողիկ քաղաքի մը կապուած չըլլար եւ ունենար տեւելու անհրաժեշտ բոլոր գործօնները, մասնաւոր կերպ 1915-ը ապրած սերունդին շատ ժամանակ չէ մնացած փոխանցումի գործը պէտք եղած ձեւով կատարելու համար:

Գերմանական ձայնափիւղի կայաններ ու մամուլի անուններ, ինչպէս՝ «Զիւստուրչէ ցայցունեկ» (Յունուար 23) անդրադարձան դիտահաւաքին:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՔԻԻՐՏ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ ԲԱՆՏԻ ՌԴԻՍԱԿԱՆԸ

Թուրքիոյ քրեւտ երեսփոխաններէն, որոնք բանտարկութեան ծանր պատիժներու դատապարտուեցան, մէկն է Լէյլա Ջանա: Անոր ամուսինը՝ Մէհտի Ջանա, որ 1977-ին Տիարպէթի քաղաքացիութեանը 54%-ով, 1980-ի պետական հարուածին բանտարկուած ու ամէնէն սոսկալի չարարանքներուն ենթարկուած է: Վերջին անգամ 1994 Մայիսին կրկին առաջնորդուած է Անգարայի բանտը, չորս տարուան բանտարկութեան պատիժով:

Ան հեղինակն է նաեւ «Թիւ 5 բանտ» հատորին որ թարգմանաբար լոյս կը տեսնէ Փետրուարին, Արլէս հրատարակչութենէն, էլի Վէլզէլի ներկայացումով ու Փարիզի Քրտական հիմնարկին տնօրէն Բէնտալ Նէզանի վերջաբանով:

«Լիպերալիզմ»ի չարաթական յաւելում ծին մէջ (Յունուար 21) երկար բաժին մը տրուած է այդ հատորէն ուր կը պատմուին թրքական բանտին երեւակայելի ու աներեւակայելի տանջանքները:

Կրնէ թէ երեք տարուան քաղաքացիութեան չըլնանին, քրտաբնակ այդ գօտիին մէջ իրենց պահանջը եղած է իրենց լեզուն խօսելու, դպրոցը դայն սորվելու, անով մամուլ ու ձայնափիւղ - հետադարձ ծրագիր ունենալու կարելիութիւնը: Նաեւ ապրելու մարդու, անհատի արժանաւորութեամբ:

Կը պատմէ իր մանկութեան օրերէն այն աղակները որոնք մղած են զինք մամուլիցէ Թուրքիոյ Բանտարկական Կուսակցութեան, այդ չարժումը միակը կը նկատուի որ սկզբունքով թշնամական կեցուածք չունէր Քիւրտերու հանդէպ:

1979-ին, որպէս քաղաքացի, իր քաղաքին կացութեան բարելաւման օժանդակութիւն ձարելու նպատակով կ'այցելէ Ֆրանսա. հոս ունեցած հանդիպումները եւ վայելած զօրակցութիւնը պատճառ կ'ըլլան որ դառնան նկատուի ու մինչեւ իսկ չըլնանի վարչապետ Էնթիլ Քալէ թէ արեւմտեան աշխարհակալութիւնը հետամուտ է Թուրքիան բաժան - բաժան ընելու:

Յիշեալ յաւելումներն մէջ առնուած էլբեր, ինչպէս ըսուեցաւ, մեծ մասով կը պատմեն բանտի չարարանքներուն մասին. այսօր, երբ, եւրոպական երկիրներու օրակարգին վրայ է Թուրքիոյ անդամակցութեան հարցը որ կը վայելէ ոչ արհամարհելի թիւով եւրոպացի քաղաքական դէմքերու նեցուկը, Մէհտի Ջանայի հատորը յարմարագոյն ժամանակին հասած լաւագոյն պատասխան մըն է թրքամէտ լոյր կեցուածքներուն:

«Լիպերալիզմ»ի յաւելումներն մէջ արտասուած էլբեր կ'աւարտին հետեւեալ պարբերութեամբ.

... «Բանտարկուեցայ ուրիշ Քիւրտերու հետ որոնցմէ ումեմ այսօր մեռած են Եւրոպացիներու համար դժուար երեւակայելի պայմաններու մէջ: Այնքան չարամիքի ենթարկուեցայ որ տակաւին ատոր հետքերը կը կրնամ: Ատոր պատճառը յանձնարարութիւն մըն էր որ ինծի տարապաշտ կը թուի. Քիւրտերու իրաւունքները: Պարտ էի գիտարժանի ցոյց տալ Քիւրտերու վստահութեան գոր յայտնած էին իրենց փախելով, որպէսզի փոփոխուէին: Կատարուէին: Բանտարկեալներու միջեւ իմ ներկայութիւնս յատուկ կարեւորութիւն ունէր. ես տարիքով ամենէն մեծն էի: Պէտք էր որ տակալի, օրինակ ծառայելու համար, ինչ որ ալ ըլլար կարարկուած չարարանքը եւ հաւատակ աւելի երկուստեք իրարմարդներու չարչարանքներէն կրնային արտապաշտելու: Ու ամենէն չարացն խորտակել կամքս»:

Նոյն նիւթին նուիրուած է յաւելումներն քրտիկն ալ, ստորագրուած՝ Մարք Քրտիկ: Ան կ'անդրադառնայ ՓԲԲ-ի դէմ մղուած պատերազմին, քրեւտ բնակչութեան հանդէպ կիրարկուած ճնշումին, յիշելով որ Արեւմուտքը յաճախ մահմադականութեան սպանալիքին դէմ պատուար մը կը նկատէ Թուրքիան, ինչպէս կրէի ՕԹԱՆ-ի բերդն էր կարմիր սարսափին դէմ:

Քրտիկագիրը կը մէջբերէ ընկերակալ երեսփոխան Սեւրէն Ռուսայի Անգարայէն դարձին, խորհրդարանի բեմէն Ֆրանսայի իշխանութեան ուղղուած ամբաստանութիւնները:

Երեսփոխանուհին հարց տուած է Ար-

ՁՈՒԿԵՐՈՒ ԼԱՒՆ ՈՒ ԳԵՇԸ

Ձուկը կարեւորագոյն սնունդներէն մէկն է։

Ծովերուն ջուրերը ապականած են մանրէապան եւ քիմիական զանազան նիւթերով։ Այս պարագան պէտք է հաշուի առնել, երբ կ'որոշենք ձուկ ուտել։

1. - Ընտրել աղի ջուրի ձուկ, նախընտրաբար՝ ովկէանոսի կամ ծովու։ Խուսափել լիճերու եւ գետերու մէջ ապրող ձուկերէն։

2. - Խուսափել ծովեզերքներէն որսացած ձուկերէն։

3. - Ընտրել փոքր ձուկերը։ փոքր ձուկը քիչ ժամանակ ապրած ըլլալով ապականած ջուրին մէջ, քիչ ենթարկուած

USԱՑԱՆԻ

Գրական Յովեր
ԳՐԻԳՈՐ ԶՅՐԱՊ
Ա. - Նորովէպեր (28)
Բ. - Նորովէպեր (29)
Գ. - Նորովէպեր (30)
ՄԱՏԹԻՈՍ ԶԱՐԻՖԵԱՆ (32)
Հրատարակութիւն. -
Միսիթարեան միաբանութիւն
վննետիկ, 1994

տաքին նախարար Ժուլիէի թէ պիտի յետաձգէ՝ Թուրքիոյ հետ մաքսային միութեան վերաբերող բանակցութիւնները։ Կամ խնդրոյ առարկայ պիտի դարձնէ՝ Թուրքիոյ տրուած Փրանսական զինամթերքի պայմանագիրը երբ Թուրքիա այդ զէնքերը կը գործածէ ճնշելու համար Քիւստերը։

Նախարարը պատասխանած է թէ Յըրանս ոչ մէկ զինում պիտի ընէ սկզբունքի գետնին վրայ, բայց առանց մոռնալու Փրանսայի ու խաղաղութեան գերագոյն շահերը։ Ա. Ժուլիէ «քաղաքական ծանրակշիռ սխալ» որակած է Անգարայի մէջ «Թուրքիան Եւրոպայի մէջ տեղ չունի» յայտարարելու պարագան։

կ'ըլլայ Թունաուր նիւթերու աղբեղութեան։

4. - Նախընտրել է ուտել տարբեր տեսակի ձուկեր։

5. - Ձուտել ձուկին մօրթը, ուր կը կուտակուին թունաւոր նիւթեր։

6. - Աւելի ապահով են ձկնարաններու ձուկերը, սակայն այս ձուկերը ծովային ձուկերէն նուազ որակաւոր են ձկանիւղի խմաստով։

7. - Ձարաշահել ձուկի գործածութիւնը։ Շարժումն ընթացքին 2-էն 3 անգամ ձուկ ուտելը կ'օգնէ հեռու մնալու սրտային հիւանդութիւններէն, քաղցկեղի վտանգէն եւ քրոնիկ ալլ հիւանդութիւններէ։

8. - Յղի կիները պէտք է խուսափին ձուկ ուտելէ։ Խորհուրդ կը տրուի ուտել պահածոյ ձուկ շարժումն, մէջ առաւելագոյնը 200 կրամ։

Ուտումնասիրելով ձուկ ուտողներու եւ ձուկ չուտողներու երկու խումբեր, պարզուած է, որ ձուկ ուտողները ունին համեմատաբար աւելի առողջ սիրտ։

Օրական երեսուն կրամ ձուկ ուտելը բաւարար է, որպէսզի հեռու մնանք սրտի մահացու հիւանդութենէ մը։

Եթէ փորձենք քննել մարդոց դարկերակները, կը պարզուի, որ առողջ դարկերակներ ունին անոնք՝ որոնք ձուկ շատ կ'ուտեն։

Ինչո՞ւ Միջերկրականի աւազանի ժողովուրդները ունին առողջ սիրտ. -

Այս երեւոյթը գիտնականները կը բացատրեն միջերկրականեան ժողովուրդներու սնունդով։

Ոմանց կը թուէր, թէ Միջերկրական ծովու աւազանի մարդիկ կենդանական իւր քիչ կ'ուտեն, եւ այս հանգամանքը կ'ապահովէ անոնց ընդդէմը առողջութիւնը։ Իրականութիւնը սակայն այլ է։ Ամերիկեան ցամաքամասի ժողովուրդներու եւ միջերկրականեան աւազանի ժողովուրդներու սնունդներու տարբերութիւնը գործածուած ձէթերուն մէջ է։ Միջերկրականեան ժողովուրդները կը սնանին առաւելաբար ձիթապտուղի ձէթով։ Օրինակ, Կրետէ կղզիի բնակիչները ամէն օր մէկ դաւաթ ձիթապտուղի ձէթ կը խմեն եւ այս կղզիին ժողովուրդը հազաւաղէպօրէն կը հիւանդանայ սրտի հիւանդութիւններով։

Ձիթապտուղի ձէթը սրտի վրայ ունի դրական ազդեցութիւն, ունի նաեւ համաքաղցկեղային ազդեցութիւն։ Գիտնականները յանդած են այն եզրակացութեան, որ ձիթապտուղի ձէթը կը պարզեւէ երկարակեցութիւն։

Միջերկրականեան ամերիկեան սնունդներու տարբերութիւնը միայն ձիթապտուղի մէջ չէ։ Որպէսզի ամերիկեան

սնունդը նմանի միջերկրականեանին, պէտք է.

1. - Ձուկի գործածութիւնը կրկնանապատկել։

2. - Բանջարեղէններու եւ պտուղներու գործածութիւնը բազմապատկել։

3. - Ընդգեղէններու սպառումը նոյնպէս քաջալերել։

4. - Միսի գործածութիւնը նուազեցնել 45 առ հարիւրով։

5. - Հաւիթ քիչ ուտել։

6. - Ձիթապտուղի ձէթի գործածութիւնը աւելցնել չորս անգամով։

7. - Կիսով չափ սահմանափակել բուսական ալլ ձէթերուն գործածութիւնը։

8. - Յիսուն առ հարիւրով սահմանափակել կաթնեղէնի եւ կարագի գործածութիւնը։

Առողջ մարդիկ կրնան խուսափել սրտային հիւանդութիւններէն ամէն օր մէկ դաւաթ ուղելից ըմպելի խմելով։ Ողելից խմիչքը բացարձակապէս կ'արդիւրի առնոց, որոնք ունին սրտի հարցեր։

Ողելից ըմպելիքի չարաշահումը՝ օրական երկու - երեք դաւաթ վնասակար է, լեարդը կրնայ քայքայուիլ։ Կը մեծնայ նաեւ քաղցկեղի հաւանականութիւնը։

Աւելի դրական ազդեցութիւն ունի սրտին վրայ, երբ կը խմուի չափաւոր, անիկա կը մեծցնէ լաւ քրտնաթերուի քանակը, կ'ազդէ արեան լերդացման վրայ, աւելի կը թէթեւցնէ «սիրտը»։

ՁՈՒԿԸ ԿԸ ՄԱՆԻՆՆԵ ՈՒՂԵՐԸ

Գիտնականները յիշողութեան, կեղծանայման եւ ուշադրութեան թերութիւնները կը բացատրեն սնունդի մէջ զինկի անբաւարար քանակով։

Անոնք, ալապէս առողջ մարդոց հետ կատարած են յիշողութիւնը գնահատող փորձեր եւ յայտնաբերած, որ անոնք, որոնք ունին արեան մէջ զինկի քիչ քանակ, ունին յիշողութեան եւ կեղծանայման տկարութիւն։ Նոյն այս մարդոց տրուած է զինկով հարուստ սնունդ, եւ նկատուած է մտային կարողութիւններու բարելաւում։ Գիտնականները եզրակացուցած են, որ սնունդի մէջ զինկի անբաւարար քանակները պատճառ կ'ըլլան մտաւոր կարողութիւններու թուլացման։

Այս երեւոյթը սակայն պէտք է առիթ տայ զինկի չարաշահումին. բաւարար է ուտել ծովային սնունդ՝ ձուկ, ոստրէ, եւալին։ Ծանօթ է, որ 30 կրամ ոստրէն կը պարունակէ 200 միլիկրամ զինկ, մինչ զինկի օրուան պահանջը միայն 15 միլիկրամ է։ Զինկ կը պարունակեն նաեւ ընդեղէնները եւ հնդկահաւի միսը։

«Ս. Փ.»

ՍՈՒՐՃԻՆ ՔՄԱՅՔՆԵՐԸ

Թերեւս շատեր ուշադրութիւն անգամ չեն դարձուցած իրենց զնումներուն ընթացքին թէ ամառունէ ի վեր սուրճի ծրարներուն զինք բարձրացած է։ Մարդին մասնագէտներուն համաձայն, վերջին քսան տարուան տաղանայներուն ամէնէն ուշադրաւ է վերջինը։ Ամէնքը համոզուած են թէ 1995-ը բաւական փոթորկոտ տարի մը պիտի ըլլայ սուրճի հրապարակին վրայ։

Ամէն բան սկսած է 1990-ին երբ արտադրող երկիրներն ու սպառողները խզած են միջազգային գործակցութեան իրենց համաձայնութիւնը. հրապարակը ողողուած է ասիական ապրանքով որ դահլիճ անկում պատճառած է զիններու։ Անոնց ցած մակարդակը անհանդուրժելի եղած է Պրագիլի, կամ Ապիճանի արտադրողներուն որոնք պարարտանիւթ գնելու, սուրճի տնկարանները պահելու անկարելիութեան առջեւ դնուած են, անցնելով քաղաքի կամ ոստայի մշակումին։ Առիթն օգտուող երկիրները մեծ քանակութեամբ ու ցած գինով ապրանք լեցուցած են հրապարակները։ Ատիկէ առաւելագոյն շահը ապահոված են խարկողները։

1993-ին արտադրող երկիրները կեցուցած են արտադրութիւնը։ Անոնք վերջ տուած են իրենց անհամաձայնութիւններուն ու որոշած են 10 - 20% պակսեցնել արտածումները, մինչեւ որ գինները բարձրանան։

1994-ի սկիզբը ամերիկեան արտադրողները տեղեկացուցած են թէ բերքը կիսով պակսած է. իր կարգին Պրագիլ ալ յայտնած է թէ 8 - 9 միլիոն պարկի նուազում ունի։ Եւ որովհետեւ երբ Պրագիլ հարբուի ըլլայ մարդը չուկան հազալ կը սկսի, այդ լուրը ազդարի մը համազօր նկատուած է։ արդարեւ, Պրագիլ առանձին 30%-ը կը հայթայթէ համախարհային շուկային։ Հետեւանք այն եղած է որ երեք շարժումն մէջ Նիւ - Եորքի սակարանին մէջ 500 կրամը 50 սէնթէն բարձրացած է 1.40-ի։ Ատոր վրայ աւելցած է տակաւին պրագիլական աննպատօղին ազդեցութիւնը։ Յունիսին սառած են թուփերը ու շարժումն մը ընթացքին սուրճին 500 կրամը բարձրացած է 190 սէնթի, յետոյ 240-ի։

Սուրճը Ֆրանսայի մէջ երկրորդ ըմպելին է ջուրէն ետք. տարին 180 հազար թոն է սպառուած, ինչ որ ամէն մէկ չափահասի համար 1000 դաւաթ կ'ընէ։ Այդ առեւտուրին մեծերը վախ կը յայտնեն որ յաւելումներու մշտական հեռանկարով մարդիկ կրնան այլ ըմպելիներ նախընտրել։

ՔԱՂՀԱՆ

ԶԱԻՆ ՊԻՊԵՌԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՑԻ ՄԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

Վ Ե Պ

- Դո՞ւն ուրիշ գիտես կոր։

- Ես ամէն բան գիտեմ։

Միւլա աչքը քթից։ Բայց ինչքան ալ առեղծուածային հովեր ասէր, Սուր հասկցաւ թէ տունին մէջ խօսուած էր։ Ըսել է առ ալ գիտէր մաման։ Զինքը Նորմային հետ տեսած ըլլալու էին փողոցը։ Ու տեսնողներէն մէկը կը ճանչնար Նորման։ Այո, շատ պարզ բան մը երբ գրեթէ նոյն թաղին մէջ կը բնակէին։ Յանկարծ Սուր կարմրեցաւ։ Ով որ էր՝ մօրը այդ լուրերը բերողը, վաղը հաւանաբար Նորմային անցեալն ալ պիտի պատմէր։ Այն ատեն դուն տեսիր...

Ոչ, պիտի չհանդուրժէր, բնաւ պիտի չհանդուրժէր որ Նորմայի անցեալին մասին, «սինի տղուն» մասին խօսէին, աս-գիւրն - անդիւրն, Նորմային համար գէշ խօսէին, անպատիւ է ըսէին, հանած վառած է ըսէին, ծաղիկ է ըսէին ... Նոյնիսկ եթէ իրաւ ըլլար այս բոլորը։ Նոյնիսկ եթէ իրաւ ըլլար, պիտի չզգէր որ... Պիտի երթար կուի։ Պիտի երթար կուի։ Ժամանակ, ծեծելու՝ չարախօսողները։ Մօրը անգամ պիտի չհերքէր։ Ոչ մէկ էրիկ-

մարդ պէտք է ներէ որ գէշ խօսին կնոջ մը մասին որուն հետ յարաբերութիւն ունի։ Նոյնիսկ եթէ բոլ մը ըլլայ ան։

Բայց Նորմա՞ն։ Բո՞ղ։ Նորմային պէս...

- Պատերազմին ատենը Յունաստանէն փախեր եկեր են, կը փախար Սիւլա։

Ամբողջ էութեամբ ողբերուած էր այդ հրաշալի սիրամէկով, որուն հերոսն էր - երեւակայէ՝ իր եղբայրը։ Հարազատ եղբայրը։ Եւ ինք ջոյն էր, հարազատ ջոյրը, այդ տղուն որ հետաքրքրական, յուզումնալից, հրաշալի սիրամէկ մը կ'ապրէր։ Մէկ հերոսուէին էր այդ վէպին։ Պէ՛տք էր ըլլար, Սուր ուղիւ կամ ոչ, մաման ախորժէր կամ ոչ, պապան կատէր կամ ոչ։ Աւելի՛ գործած հերոսուէի մը։ Եթէ Սուր աւելի վստահութիւն ընէր իրեն...

Համարձակութիւնը երկու ձեռքով բռնեց։

- Սուր, եթէ մէկը կ'ուզես ... բան մը ըսելու ... բան մը զրկելու ... լուր մը տալու ... Եթէ ... կ'ուզես օգնեմ...

Հիստորիա, ետեւէն նայեցաւ Սուրին որ սենեակէն դուրս կ'ելլէր արդէն։

Յոգնութիւն մը կը զգար Սուր։ Ապար-դին սպասումի միջատութիւնը, որ կը խառնուէր յուսախարութեան, դառնութեան այն զգացումը կ'ունենար թէ Նորմային գէձը օրէ օր կը սրբուէր իր յիշողութենէն, աղօտ պատկեր մը կը դառնար մտքին մէջ, կը հեռանար արագօրէն։ Կարծես խոյս կուտար իրմէ։ Պիտի մոռնար զայն։ Անտարբեր պիտի դառնար անոր հանդէպ։ Ու ասիկա կը տառապեցնէր զինքը։

Մանաւանդ այդ գիշերային թափառումներէն ձանձրացած էր։ Ուշ վերադառնա-

լու համար ամէն գիշեր սինեմա մը երթալ այս տաք օդին, կամ փողոցները սըռտալ, կամ հանրային պարտէզները նստել առանձին, զոյգերը դիտել դառնութեամբ։ Նախորդ իրիկուն, հողին տունը դալ ուղեր էր կանուխէն, լաւ ճաշ մը ընել, երկարիւր բաղնիքով մէջ, մօրը, քոջը հրամայել որ ջուր մը տան, պտուղ մը բերեն, կամ տիկարեթ մը։ Երկու կիներու փութիկոտ ծառայութիւնը տեսնել զիմացը։ Բայց զիմացերէր էր փորձութեան, դատարկագործի պէս թափառեր, ինքզինքը զօթախտ զգացեր էր փողոցները, հանրային պարտէզը՝ ուր զոյգեր կը սիրաբանէին։ Եւ նախանձեր էր այդ զոյգերը, զանոնք անհանգիստ ընելու, վախցնելու, փախցնելու ցանկութիւնով։ Եւ զգացեր էր այդ պահուն, թէ ինչ էր Կզգիւր մէջ զիրենք քարկոծողներուն ըրածը։

Հաճոյքով մտաւ հիւրասենեակ։ Յակոբիկ նոր եկած, ոտքերը բազմոցին յետադանին վրայ տնկած, գլուխը վար, Մայք Համբը օդին մէջ բռնած՝ աչքերուն առջեւ, անշարժ էր։ Անդիտացաւ եղբորը մուտքը։

Բայց արդեօք մաման ի՞նչ պիտի ընէր։ Եթէ քար նետէր, եթէ զինքը դրոշմէր, «Այս գիշեր դուրս չե՛ս ելլալ կոր» ըսէր, քովտի սկիւնը մը, գէշ ժպիտ մը ... Այն ատեն պիտի ստիպուէր ելլել, անպայման պիտի ելլէր դուրս։ Երանի թէ մաման չհեղէնէր զինքը, սկիւնը կ'ունէր չընէր այս գիշեր տունը մնալուն։ Եւ կարենար տունը մնալ առանց մէկուն ուշադրութիւնը գրաւելու։

Կարելի՞ էր սակայն որ իր ամենափոքր շարժումը ուշադրութիւնը չգրաւէր մօրը, որ մինչեւ իր վեցերորդ զգայարանը լարուած էր մինչեւ ծայրը։

Մեկինէ խոհանոցն էր, բայց ականջը՝ ներքը։ Հակառակ օդային կաղի Փշոցին, հակառակ ռատիոյի աղմուկին, խմացած էր թէ Յակոբիկը, ետեւէ՛ Սուրը, տուն եկած էին։ Գիտէր թէ երեքը մէկ ներսն էին հիմա։ Աչքին առջեւ էր սենեակին վիճակը. Յակոբիկը անկիւն մը փռուած, Սիւլա ուրիշ անկիւն մը, Սուր թիկնաթոռին վրայ տարածուած՝ ինչպէս միշտ, ամէն մէկուն ձեռքը՝ թրքերէն թերթ մը, զիրք մը կամ հանդէս մը։ Ոչ մէկը միւսին հետ բառ մը կը խօսի չէնք շնորհք։ Բայց Մեկինէ վստահ է թէ երեքն ալ դո՛ւ են քով քովի ըլլալէ, եւ իրարու հետ տեսական հաղորդակցութեան մէջ՝ առանց բերան բանալու։ Եթէ իրենցմէ մէկը պա-կաս ըլլայ հոն, միւսները անհաշտու կ'ըլլան, զիւրազրկու եւ սմբած։ Երեքը միասին եղած ատենինն է որ անգուպիւր են, կը կատարին իրենց ֆիֆէն է առ։ Ինքզինքնին ցուցնել կ'ուզեն իրարու։ Նոյնիսկ երբ իրարու հետ կուի կ'ընեն, նորէն իրենց ֆիֆէն է։ Երջանկութենէն։ Ուրա-թենէն՝ որ քով քովի են։

Մեկինէ անգիտակցաբար կը ժպտէր։ Մինչ լուրիկը կը ջարդէր փիլավի ջուրին մէջ։ Քիչ ետք Գէորգն ալ կուգար, ու ընտանեօք կը բոլբոլուէին ... Եթէ Սուր դուրս չելլէր մինչեւ ճաշի ատեն։ Բայց չէր կարծեր։ Նոյնիսկ եթէ ելլէր, ճաշին ետք կ'ելլէր ալ։ Դանի որ կանուխ եկած էր այսօր։ Հաւանաբար ժամադրութիւն չունէր։ Բան մը կը նշանակէ՞ր այսօր ժամադրութիւն չունենալը։ Այսօր չունէր, վաղը կ'ունենար։ Բայց նորէն ալ, հրճուանք կը պատճառէր իրեն՝ Սուրին կանուխ տուն գալը։ Տարտամ յոյս մը՝ թէ վաղն ալ կանուխ պիտի գար, միւս օր ալ, աւելի միւս օր ալ։ Թէ վերջ պիտի գտնէր այդ կապը։

(Շարք. 29)

ԹՈՒՐԻՔԻԱ ԴԺԳՈՂ Է ՖԻՆԱՆՍԱՅԻՆ

Թեան, օժանդակ մարմինները որոշած են որ յատուկ օգնություն պիտուհան պէտք է ճարել... Կուսակցական կողմից Երեւանի հանրապետութիւններու սահմանուած օժանդակութիւնը: Ուրեմն, կը տուածին Վրաստան, Աբխազիան եւ Հայաստան, որ պէտքի համարէ յաճախ - քննադատուած սակայն տակաւին Ամերիկայի «Դաշնակից» լրագրէր:

Տեղեկանալով այս լուրին, ամերիկահայ կազմակերպութիւնները, մանաւանդ Արմինիքը Ասեմայիին կամ Հայկական Համագործակցութիւնը, կը հնչեցնեն ահազանք եւ կը լծուին գործի, արդիւնքը համար այս անարդար փոխանցումը Հայաստանի օժանդակութեան սահմանուած գումարներու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐԻՔԻՆՑ ԲՆԱՊԱՀԱԿԱՆ Երեւ կազմակերպութիւններու նախագահը խօսելով Երեւանի համալսարանին կողմէ կազմակերպուած գիտաժողովի մը ընթացքին, ըսած է թէ ներկայի ընթացքով Թուրքիա 55 տարի ետք բոլորովին անապատային ու անապրելի երկրի մը վերածուած պիտի ըլլայ: Ատոր գլխաւոր պատճառը կը նկատուի հողին աստիճանական մաշումը: Եւրոյի տէրը ըսած է. «Եւրոպայի մէջ այս պատճառով կորսուած հողերու քանակութիւնը մինչ 84 քմ / քառ. ֆմ. է, Թուրքիայ մէջ գրեթէ տասնապատիկն է: Ինչպէս կարելի է մշտնապէս, Թուրքիա մեծ արագութեամբ կը հատնի. անյապաղ պէտք է միջոցներու ձեռնարկել»:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ Ֆրանսու Միթերան ձեռնարկը նման էր զորականի: Թուրքիայի զինուորականներու հետ ըստ էության կը գտնուի ներկայիս: Նախագահը իր զօրակցութիւնը յայտնած է անոր, ըսելով. «Կրնաք վստահ ըլլալ որ այնքան ատեն որ ուժերու տեղի եմ, պիտի շարունակեմ անսպասելի գրաւի ձեռք եւ ձեռք գործակիցներուն կացութեամբ»:

ԼԵՔ ՎԱԼԵԶԱ, Յունուար 27-ին «Արքայազն» նախորդ օրուան Գրաքոյի արտասանած իր ելոյթին թերին (չէր արտասանած Հրեայ բարոյ) ոգեկոչելով «Արքայազն եւ ի մասնաւորի հրեայ ազգին տարապնդը», այս անգամ Աուելից, աւելին ու ձայնին ունենալով էլի Վիէզէ եւ Սիմոն Վէյլ: Այս երկրորդ արարողութիւնը որու մասնակցած են պետական 26 ղեկավարներ, աւելի համերաշխ եղած է: Բաղձաբաժնի ճառեր արտասանուած են, ի շարք օրոյն էլի Վիէզէ որ նախորդ օրն ալ հրեական կրօնական ժողովին առջեւ ուղերձ մը կարդացած էր ուր կը շեշտէր. «Ներումի Աստուած, մի՛ ներէք»: Ֆրանսական ներկայացուցչական հրեական ինտելեկտի Նախագահը Ֆիլիպո-ի մէջ (Յունուար 28) կը բացատրէր որ ինչո՞ւ չէ մասնակցած Աուելիցի արարողութեան: Կը կրկնէ որ Վալիզա բաղձաբաժնի օտար պետական ղեկավարներ հրաւիրելով լեհական քաղաքական ընդթ մը ուղարկել տալ արարողութեան մը որ զուտ հրեական պէտք է մնար:

ՖԵԶԻ (Մարտ) Վերաքննիչ Ատեանը երեւ մահապատիժ եւ երեւ ցկեանս քանտարկութեան պատիժ արձակեց Յունուար 28-ին, վեց ամբաստանեալներու նկատմամբ որոնք 11 մեղաւորներու հետ զինեալ յարձակում մը գործած էին 1993 Նոյեմբերին Ուճա եւ Գաղապալանքա եւ 1994 Օգոստոսին Մարաշէի մէջ պանդոկը (երկու մեղաւոր եւ մէկ վիրաւոր): Մահուան դատաւարուած երեք երիտասարդներէն երկուքը Ֆրանսահայտակ են եւ Քուրդիստի կապըն, երրորդն ալ Ֆրանսաբնակ էր: Դիմում կ'ըլլայ Ֆրանսական կառավարութեան, որպէսզի միջամտէ:

ԻՏԱԼԻՈՑ Նոր Փաշական Մ.Ս.Ի. (Իտալական Ընկերային Շարժում) կուսակցութիւնը զիմազիւ կը փոխէ: Պարազըլուիք Ճանֆրանքո Ֆինի Ֆիուճճի մէջ, Յունուար 28-ին, ծնունդ տուաւ «Արգային Ձինակցութեան» որ կոչուած է ըլլալու արդիական, ազատական եւ հանրապետական անի կուսակցութիւնը:

ԳՐՈՂՆԻԻ մէջ, Ռուսերը սկսած են տեղաւորել իրենց մարդիկը իշխանութեան գլուխը: Զօր. Դուրաշեւի ընդգրկմանը պատրաստ են սահմանափակ ինքնավարութեամբ Հանրապետութեան:

Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ որոշ լարուած պատճառած է Տէյլ - Սոլ կազմակերպութեան պարագլուխ Տուրսուն Քարաթաշի ազատ արձակումը Փարիզի դատարանին կողմէ: Այդ ազատ արձակումին համար պայման դրուած է որ մինչեւ դատավարութեան աւարտը երկրէն չհեռանայ: Թուրքիա որ նախապէս անոր վերադարձի պահանջը ներկայացուցած էր ու ոչ մէկ պատասխան տուած ֆրանսական պատկան իշխանութիւնէն, Տ. Քարաթաշի ազատ արձակումին եւս հակադրած է ու Փարիզի թուրք զեւպանը զիմում ներկայացուցած է որ ամբաստանեալը արգելափակուած պահուի:

Թուրք մամուլը (Յունուար 28) զայն ընթացքով կ'անդրադառնայ նաեւ Տիկին Միթերանի արտայայտութիւններուն ուր ան զօրակցութիւն յայտնելով Ե. Քէմալի, ըսած է մամուլի ասուլիսի մը (Յունուար 27) ընթացքին. «Խոչալաւար գրող մըն է. պէտք է այլեւս վերջ տալ այս անարարութեան ու անով քուրք եւ փարս մայրերու լացին: Այս կառավարութեան փաշակապետները ոգնային է»:

«Ֆրանս - Լիպիթէ» կազմակերպութիւնը որուն նախագահն է Տիկին Միթերան, փափաք յայտնած է որ Մարդկային իրաւանց ժոյճի Փետրուարի համաժողովին Թուրքիոյ մասին տեղեկագիր մը ներկայացուի եւ հարաւ - արեւելեան փակ շրջանները բացուին լրագրողներու եւ մարդկային իրաւանց ղեկորուն: Թուրք մամուլը հակադրելով այս բոլորին, գրած է. «Որպէս թէ իր հողերը ըլլային»:

Թիւն մը հաստատուելու: Բեւաւն Գանտե-նիւրով Գրոգիւի քաղաքապետ ընտրուած է ընդդիմութեան կողմէ եւ միակ խօսքը որ կրնայ ըսել սա է. «Քաղաքապետն եմ ուրուական քաղաքի մը» ու կ'աւելցնէ Դուրաշեւի վարչակարգը ձախողած է, պատերազմը քանի մը օրէն կը վերջանայ: Մինչ այդ ուժերը միշտ կը տեղան եւ Գրոգիւի իսկ վերջնապէս Ռուսերուն ձեռքը չէ:

Ֆ. ՄԻԹԵՐԱՆ չուղեց ընտրել Ժողովին եւ իմասնաւորի միջեւ, Շաբաթ օր, Յունուար 28-ին, Շաբաթ - Շինտի մէջ, ուր ընկերավարականներուն հետ կը տօնէր նախագահական իր թեկնածութեան 14-րդ տարեկոծարձը: «Մեծ բան պիտի չըսեմ ձեզի ընկերավարական կուսակցութեան ներքին կեանքին, որովհետեւ ոչ դատարար եմ, ոչ ալ իրաւաբան»: Կը խոստովանի որ եթէ զեռ անդամ ըլլար կուսակցութեան, ներքին մնացած պիտի ըլլար ընտրելու համար: Շատ բնական կը գտնէ որ երկու թեկնածու ըլլայ, երբ ժամը վայ մէկը կը քաշուի, զօրավիզ ըլլալու համար միւսին:

ՖԻՆԱՆՍԱՅԻ 42 նահանգներ աղէտեալ վիճակի մէջ են տեղատարաւ անձրեւի եւ աննախընթաց ողորումներու հետեւեւով: Պարզուած պատկերները ցոյց կուտան աղէտին ծաւալը, մանաւանդ Պրեթանի, Նորմանտիի եւ արեւելեան - Ֆրանսայի շրջանները: Փարիզի մէջ ալ, Յունուար 30-ին, Մէյը 4 մէթը 90-ի հասած էր եւ կը սպասուէր որ զեռ բարձրանայ: Ողբերգական է Սըտանի եւ Շառլըվիլ - Մէյիլի վիճակը: Զոհեր ալ կան:

ԹԵՆԻՍԻ Աւստրալիոյ «Օփին»-ին յաղթեց Անտրէ Ալանի (որու հայրը պարոկահայ է), կանանց բաժնին մէջ ալ Ֆրանսուի Մարի Փիլիս էր յաղթական:

ՓՈՒՐԳՈՐ

Բ. դասակարգի մրցումներու շարքին Վալան, իր դաշտին վրայ, 0 - 2 պարտուեցաւ Շաթոուէն, այժմ դասաւորման 12-րդ դիրքին վրայ կ'մնայ 31 կետով: Ողջուններու պատճառաւ կարգ մը մրցումներ չկրցան տեղի ունենալ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՓՈՒՐԱՆ ԾԱՆԿԵՊԱՍԿԻ
Իրենց սիրելի մօր՝ Վազգանդ ձեր-մակեանի (ծնեալ՝ Մարկոսեան) մահուան (Պորոս, Յունուար 14) առթիւ, Յամիկ եւ Հրայր Հրաչեան փոխան ծաղիկապակի կը նուիրեն. - 500 Ֆր. Դպրոցատէր Տիկ-նանց վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»-էն), 500 Ֆր. Ֆրանս - Արմենի - Արցախ (Շառլի), 500 Ֆր. Շառլի զպրոցին, 500 Ֆր. ԱՍՓԱ-ին եւ 500 Ֆր. «Յառաջ»-ին:

Ի ԲԵՐԼԻՆ
Ռոմէ Տէր - Յակոբեանի յիշատակին լեւոն եւ Անահիտ Տէր - Մինասեան 300 Ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»-ին:

ՅՈՒՆԻՍԵՔՐ
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլիար Օտտոյի Լէօլա Սառունի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Փետրուար 4-ին, ժամը 14:30-ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԵԱՆ ՏՈՆԱՀԱՆԴԵՍ

Կեանքական թէյով եւ քէթիով
Նախագահութեամբ՝
Պր. ՆԱԶԱՐԵԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆԻ
Կիրակի, Փետրուար 5, ժամը 16-ին
Հ. Բ. Բ. Միութեան Ալեք Մանուկեան
Կեդրոնի մէջ սրահին մէջ
118, Գուրաշ փողոց, 75017, Փարիզ
Գեղարուեստական բաժին:
Հայկական նուագ, երգ, արտասանու-
թիւն:
Սիրայօթար կը մասնակցին՝
Լուսինէ Նազեան
Պերմ Գուլյումեան
Յովհաննէս Տէմիրեան
Սիրով կը հրաւիրուին բոլորը:
Մասնակցութիւն՝ 60 Ֆր.:

INFORMATIONS ARTISTIQUES
**SERGE AVEDIKIAN
& CHRISTIAN MERLHIOT**
deux jeunes cinéastes en alternance
du 31 janvier au 8 février
à la Galerie Natinoale du Jeu de Paume
— Paris —
Né en 1955 à Erevan, Serge Avedikian est depuis 1978 acteur de cinéma et de théâtre et auteur de cinéma depuis 1981. Ses films ont été projetés à l'occasion de festivals et sont passés à la télévision. Seront montrés 4 films réalisés entre 1989 et 1994 :
J'ai bien connu le soleil, 1989 (15 mn.),
Bonjour Monsieur, 1990 (10 mn.),
Mission Accomplie, 1992 (33 mn.),
Le cinquième rêve, 1994 (43 mn.).
Christian Merlhiot est né à Niort en 1963. Diplômé en art, il reçoit une bourse et passe une année à la New-York University en 1987/88. Enseigne la vidéo depuis 1989 et s'occupe de la conception et réalisation de programmes courts à La Sept. Reçoit le Prix Villa Médicis hors-les-murs en 1991.
Trois courts-métrages seront montrés :
Plus près du soleil, 1988 (30 mn, couleur),
François d'Assise, 1989 (20 mn, couleur),
Journal d'un amateur, 1993 (65 mn, coul.)
(Serge Avedikian est acteur dans les deux premiers films).

ԵՆՈՐԱԿԱՆԻԷ
Մէյն - Լուի Ս. Գեորգ Եկեղեցւոյ թաղա-
կան խորհուրդը ստացած է հետեւեալ նը-
փարառութիւնները Զաւէն Միլոնեանի
յիշատակին:
Տիկին Լիւսի Միլոնեան եւ զաւակները
1000 Ֆր., Յովսէփեան ընտանիք 500 Ֆր.,
Զինիճեան ընտանիք 300 Ֆր., Հայազատ
Միսիրեան, Իւզաբէր Փափազեան, Ժան
Պէճեան, Յարութիւն Միսիրեան, Ֆրան-
սուա Խորաշեան 200-ական Ֆր., Տիկին
Մանոյլ Շահմիրեան 250 Ֆր., Յովհաննէս
Պարէան, Աշոտ Վարդանեան, Ռոյան
Վարդանեան, Գեորգ Թիւրքեան, Ալլէն
Պողոսեան, Մանոյլեան, Ժանո Յովհաննէս-
եան, Անտրէ Տալիսեան 100-ական Ֆր.,
Լիւսիթ Փամպուլեան, Կարպիս Յարու-
թիւնեան 50-ական Ֆր.:

**ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ
ԼՍԱՐԱՆ**

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստան-
եայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնա-
կան Ընկերակցութեան Վարչական
Խորհուրդը զոհուածութեամբ կը ծա-
նուցանէ, թէ նախանցեալ տարիներու
օրինակով կը կազմակերպէ ժողո-
վրդային Լսարաններ Եկեղեցին յու-
զող այժմէական նիւթերու շուրջ:
Ժողովրդային Լսարանները տեղի
պիտի ունենան Առաջնորդարանի
Նուրահան Ֆրէնկեան սրահին մէջ, Զո-
րեքաբքի իրիկունները՝ ժամը 8 - 9
(կէս ժամ զեկոյց, կէս ժամ հարց-
պատասխան՝ օրուան զեկոյցումին
շուրջ), ըստ հետեւեալ ժամանակա-
ցոյցին. -

ԶՈՐԵՔՏԱԲԹԻ, Փետրուար 1-ին
Նիւթն է՝
ԱՄԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ՝
ՀԻՄ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
Զեկուցող՝
Ներսէս Ծ. Վրդ. Բապուռեան

ԶՈՐԵՔՏԱԲԹԻ, Փետրուար 15-ին
Նիւթն է՝
ՕՐԷՆԻ ԵՒ ԿԱՐԳ.
«ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԳ ՀԱՅՈՑ»
Զեկուցող իրաւարան՝
Սարգիս Պալեան

ԶՈՐԵՔՏԱԲԹԻ, Մարտ 1-ին
Նիւթն է՝
ՊՈԼԹԵՆԻԱ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
Զեկուցող Տըթոր՝
Օննիկ Ժամկոչեան

ԶՈՐԵՔՏԱԲԹԻ, Մարտ 15-ին
Նիւթն է՝
ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐՆԵՐ ԵՒ
ԵՒ
ԿԱՌՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ
ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
ԸՆԴՄԵՋԷՆ՝ ՑԱՅՍՈՐ
Զեկուցող՝
Դիւտ Արքեպիսկ. Նազգաշեան

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը իր
մասնակցութեամբ ծանօթանալու մեր
Եկեղեցւոյ կարգ ու սարքին:
Լսարանի աւարտին՝ ընդունելու-
թիւն՝ Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց
Յանձնախումբին կողմէ:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

TF 1
90° POUR AGIR
Mercredi 1er Février à 20h50
Այս յայտարարին ընթացքին, Médecins
du Monde-ի հիմնած La Chaîne de l'Es-
poir-ը կը ներկայացնէ իր աշխատանքը
թերաճ երկիրներու մանուկներու օգնու-
թեան հասնելու համար, վիրաբուժա-
կան զործողութիւններու համար (Ֆրան-
սա բերելով): Կը ծրագրէ, յետագային,
նման աշխատանք տանիլ նաեւ Հայաստա-
նի մանուկներուն համար:

**ԱՏԵՐԱԿԱՆ
ՆՇԻՆՆԵՐՈՑ
Atelier de Théâtre
Arménien**

Գործնական վարժութիւններ
դերակատարներու համար
ԵՐԵԿ ՓՈՐՁԱՌԱՎԱՆ
ԵՐԵԿ ՈՅԹ
Կազմակերպութեամբ՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ
Եւ ԺԻՐԱՅՐ ԶՈՒԱՐԵԱՆԻ
Շաբաթ, օրերը՝ Յունուար 28,
Փետրուար 4 եւ 11
Ժամը՝ 18:30 - 22:30
Հասցէ՝
MAISON D'ARMENIE
57, Boulevard Jourdan, Paris 14^e
M° Porte d'Orléans/Cité Universitaire
Արձանագրութիւն տեղւոյն վրայ,
Յունուար 28, ժամը 18-ին:
Մասնակցութեան ծախք՝ 300 Ֆր.
Սահմանափակ թիւով տեղ կայ: